P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROFESSORIS, *Animaduersionum Aristotelicarum libri xx.*

nunc demùm ab authore recogniti & aucti:

AD
CAROLVM LOTHARINGVM
CARDINALEM.

PARISIIS,
Apud Andream wechelum, sub Pegaso, in
vico Bellouaco: *Anno salutis*
1556.

Cùm priuilegio Regis.

PRIVILEGII SENTENTIA.

C*Autum est authoritate Regia, ne quis alius præter Andream Wechelum, P. Rami, Regij eloquẽtiæ & philosophiæ professoris, Animaduersionum Aristotelicarum lib.* XX. *ad Carolum Lotharingum Cardinalem, ante sex annos in hoc Francorum regno imprimat, néue alibi impressos vendat. Qui secùs faxit, libris & multa in sanctione æstimata pœnas pendito. Lutetiæ Parisiorum Idibus Septemb.* 1555.

De Courlay.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROFESsoris in Animaduersiones Aristotelicas præfatio,

Ad Carolum Lotharingum Cardinalem.

DIALECTICA nostra, Mecœnas, tibi gratias habuit, ꝙ tua benignitate atq; clementia pristinę libertati reddita atq; restituta esset. Hoc illi beneficium maximũ fuit, quòd cùm

 sic

ſic oppreſſa fuiſſet, vt vel omnino interire, vel ſine authoris ſui nomine ingratè viuere cogeretur, per te non ſolùm ſibi iucunditatem vitæ, ſed parenti quoque ſuo debitam induſtriæ laudem recuperauerit. Quales verò gratias Ariſtotelicæ Animaduerſiones, non dico verbis agere, ſed cogitatione cóplecti poterũt? Dialectica nihil offenderat, quia tamen lucem demonſtrabat, cui contrarias tenebras expelli tam moleſtè homines quidam ferebãt, communi vindicta eſt afflicta. Verũ Animaduerſiones, cùm videantur Ariſtoteleę oppreſſionis (quam tibi frater meus Audomarus Talæus in Academia modicè & modeſtè deſcripſit) motus illos excitaſſe: quantò iuſtiore periculi metu

ſunt

ſunt affectæ, tantò ſanè par eſt gratiùs ac lętiùs optatiſsimæ liberationis meminiſſe. Itaque gratias ſeruatori ſuo maximas agunt, profitentúrque non ſolùm ſe tibi vitam, libertatem, dignitatem, ſed omnem futuri temporis expectationem acceptam referre. Etenim Mecœnas optime, quãuis id tibi tam liberali, támque magnifico principi minimum videri certò ſcio: tamẽ cogita quæſo quantum beneficium mihi, quámque amplum vna tua in nos gratia cõplexa videatur. Si me opibus (quibus abundas maximis) cumulaſſes : ſi muneribus & donis (quorum in te magna facultas eſt) auxiſſes & ornaſſes, ea fortaſſe tribuiſſes, quæ priuatim mihi magis commoda, quàm ad communem

 laudem,

laudem, & vtilitatem publicam insignia viderentur: Verùm cùm honestæ professionis (in qua multos annos versatus essem) ereptam libertatem mihi restituis, præteriti temporis fructum & solatium mihi restituis, & interclusam viam simul aperis, qua persequendis institutæ vitæ rationibus talẽtum (quãtumcunque nobis à Deo creditum est) exercere tractando, communicare docendo, amplificare quærendo, Deo denique ipsi ac proximo (quorum caussâ nati & in hanc lucem editi sumus) meditata vitæ studia atque officia liberè præstare valeamus. Quãobrẽ iam licet Musarũ omnes fontes & montes excitemus, nunquã tamẽ à me nõ modò referri, sed ne cogitari quidẽ gratia par

par vlla poterit: Vt animi tamē nec ingrati, nec immemoris, & gratia & memoria tibi perſpecta ſit & cognita, eniti certè atque contēdere nunquam deſinemus. Itaque Dialectici huius operis (in cuius abſolutione te domino, atque adeo velut architecto, iam non ſtudiosè ſolùm, ſed liberè incūbimus) πρόπασιν paulò antè Dialectica tibi obtulit, αὐταπόδοσιν Animaduerſiones offerunt. Quas (vt voluntatis conſiliíque noſtri cum gratiis agendis etiam rationem coniungam) nō ſolùm tibi, cui nuncupantur, ſed vel iis omnibus, qui nobis adhuc aduerſati ſunt, gratiſsimas fore confido: Nam quòd Ariſtotelis authoritatem in Logicis ſtudiis tantoperè mirantur, hoc nos illis aſſentimur,

vt Ariſtotelis legibus ac principiis (dę quibus tã magnificè in Demóſtratione ab eo pręcipitur) tota Logica, imò quæuis alia doctrina componatur. Quòd magnam iuuentutis exercitationẽ in logicis deſiderant, hoc nos cum illis cõmuni ſtudio tuemur, vt ex omnibus artibus hæc vna præcipuè teneatur & excolatur: Quòd veteres Academiæ leges de certis & temporibus ſtudiorum, & probationum publicis exẽplis arctè retinẽdas exiſtimant, hoc nos vnicè propoſitum & ſingulariter habemus: Quinetiã principiis illis Ariſtoteleis cõtendimus, vt & ad augẽdos iuuenilis induſtrię fructus, & ad minuendas lõgi temporis moleſtias, docendæ & exercẽdæ in philoſophia iuuẽtutis compendiaria

diaria quædã via publicis Academiæ nostrę consiliis, vel potiùs votis tantoperè expetita, ex Aristotelis imprimis institutis, & Pontificũ (à quibus fundata Academia Parisiensis est) legibus reuocetur: vt denique Dialectica ex vsu naturalis & humanæ rationis tota describatur, descriptáque explicandis poëtis, oratoribus exponendis, examinãdis philosophorum omniumq; hominũ sententiis, scribẽdo de rebus omnibus & dicendo, omni deniq; fructu humanitatis exquirẽdo tractetur & exerceatur. Quod tamen institutum quãuis tam syncerũ atque sanctũ, nũquam tamen optabo vt cuiquã tam certa támque bona ratione à nobis obseruatum videatur, vt certius & melius ob-

seruari

ſeruari poſſe nihil exiſtimet: Imò verò hanc veniam deprecabor, vt quicquid his Animaduerſionibus tam ſtudioſè támque vehementer ex Ariſtotelis legibus aſſeueratur, P. Rami, id eſt vnius è multis homunculi ſtudium, nō Pythij cuiuſdam Apollinis oraculū eſſe videatur: déque eo nihil potiùs approbetur, quàm iiſdē illis Ariſtotelis principiis examinetur, nequid iis repugnans agamus. Homo ſum, & hominibus pro mea tenuitate prodeſſe cupio: Sed fortaſſe quod cupio, non aſſequor neque præſto. Siquis in recta volūtate lapſus erroris inciderit, mea ſumma voluntate, imò verò deprecatione & obteſtatione corrigetur. Multis maledictis & probris & ſcenicarum fabularū & infa-

infamium libellorum ab hominibus temerè commotis & infensis agitatus & vexatus sum: quibus animo non tantùm facili & æquo, sed libenti iam & grato, omnibus gratias habeo, quòd me stimulis suis ad institutum meum cùm diligentiùs & laboriosiùs, tum perfectiùs & accuratiùs persequendum excitarint: Hortor tamen & moneo vt in hac disputatione remoueāt authoritates collectorum ab Aristotele librorū, & Aristotelis legibus & principiis plerunque repugnantium: remoueant publicas potestates: neque enim hîc de Reipub. sed de Dialecticæ statu agitur: Desinānt theatris, bonorum famā traducere: probrosis & præter stultam maledicentiam nihil habentibus libris nomi-

nominatim vexare: cęteráque eiusmodi philosophię studiis indignissima sophismata cogitare desinãt. Exemplo patientiæ nostræ tãdem aliquando moueantur, qui tanta æquitate animi tot indignitates pertulimus, quanta ipsi iniquitate machinati sunt: quíque hoc vnum vltionis genus perpetuum iurauimus, vt non modò nullas tot fraudum atque calumniarum pœnas repetamus, sed ne earum quidem authores vlla scriptorum nostrorum litera dignos existimemus: Patientia enim & constãtia ad honestè vincẽdum, non stultorum & ignorantium pœna & infamia mihi opus esse duxi: neque enim aduersatus est hîc adhuc nobis quisquam, qui vel pictam veræ Dialecticæ

ctice vmbram agnoſceret. Hanc igitur veniam ſi nobis homines dederint, vt Dialecticam Ariſtotelis, dialectico Ariſtotelearum legũ iudicio diſceptandam & conſtituendam arbitrẽtur, ô me fortunatum! ô me felicem!

-Neq; enim leuia aut ludicra petuntur
Præmia-:

ſed de arte, omnium (meo quidem iudicio) præſtantiſſima certatur, vt vis humanę mentis, id eſt boni bonorum, quæ à Deo hominibus dari vnquam potuerunt, maximi: vt vis inquã, tam diuini boni pro ſua natura ac dignitate doceatur et exerceatur.

-Ecquis fuit alter,
Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem?

ait

ait paſtor ille Virgilianus: At ego multò iuſtiùs,

- Ecquis fuit alter,

qui nõ totum terræ cœlíue orbem, cuius centrum certo puncto comprehenditur, extremum finito ſpatio concluditur: ſed tantum potiùs mentis orbem, cuius medius locus immenſa cogitandi inueniẽdíque ſolertia dilatatur: ambitus infinita iudicandi collocandíque prudentia propagatur:

- Ecquis (inquam) *fuit alter,*
Deſcripſit radio tantum qui gentibus orbem?

Nec enim vereor, quanuis ea res tanta ſit, quin obſcuriſſimis tenebris clariſſimam lucem, miſerando abuſui præſtantem vſum & admirabilem præponẽdum eſſe, vel aduerſariæ

uerſariæ ſententiæ animis ſic affe-ctis perſuadeam. Atque vt ſpero, omnes qui iſta legent, rem tam facilem, tam iuſtam, tam laudabilem vel vltrò largientur, ac nos æquitate iſta vincere potiùs optabunt. Quamobrem Mecœnas, Rami tui fructus tua nõ ſolùm bonitate ſeruatos, ſed gratiâ & liberalitate excultos & vberiores grãdioréſque factos percipito. Vale. Lutetiæ, è Prelleo noſtro 1 5 5 6. Idibus Maij.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pag. 5. lin. 4. ancipitem 9. 12. quem (tametſi 15. reliquit) 24. 19. indices 25. 13 pro (mica) l. (gutta) 34. 29. Scalenum, 35. quæ 35. 14. Dialecticæ: 40. 5. Logicæ finem, eſſe 67. 13. obſcuratam? 70. 22. Categorema: 83. 37. tanquam 113. 38. generaliſſimum, 116. 22. mathematicæ 124. 32. verè 125. 8. ſine 152. 4. conſilium 153. 25. libri Logici: 161. 6. enim 162. 27. omnes 180. 11. hæc 183. 4. quid ſit, quod 198. 29. non eſſe 206. 4. pro (ſingularium) l. (immediatarum,) 273. 18. deinde 276. 7. percepta 278. 32. eſt, aut 282. 17. inſcribitur) 286. 9. componi neceſſe eſt, 289. 13. Secundi 321. 11. aut 325. 16. vera 327. 24. hunc 31. de.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PRO-*feſſoris*, *Animaduerſionum Ariſto-telicarum liber primus*,

DE PHILOSOPHIS LOGICIS,

AD Carolum Lotharingum Cardinalem.

DE DIALECTICAE artis veritate ac vtilitate, in Dialectica dictũ eſt: de Dialecticorum inuentis & decretis dicamus, & doceamus quemadmodum omnes eorum catholicas artis huius regulas comprehendimus, omnibúſq; probata methodo collocauimus: cauſſam denique tam multorum à nobis omiſſorum, ſuis locis afferamus. Quæ diſputatio tam multas nobis turbas excitauit, vt non immeritò numen hîc inuocandum ſit. Ergo vt rectè atque ex ordine progrediamur, Deũ Opt. Max. ducem authorémque propitium conſiliis noſtris precemur: diuina ſiquidem ope, multò magis res honeſtę atque laudabiles, quàm ratione conſilióque hominũ

Inuocatio

 geruntur.

geruntur. Abs te igitur,

—O qui res hominúmque, Deúmque,

Aeternis regis imperiis, & fulmine terres, pacem ac veniam peto, precórque vt nos in hac contētione à vero rectóque aberrare non sinas, sed huius tantæ disciplinæ proprium ac naturale lumen, ad decus & laudem immensæ bonitatis ac magnitudinis tuæ (qui vt optimus & maximus es, sic meritò appellaris) deditis tibi mentibus atque animis ostendas. Nunc quoniam debita instituto nostro vota fecimus, ad rem veniamus: Viginti libris istā quęstionem complectemur, quorum primus, logicorum philosophorum historiam habebit: secūdus, primorum Logicæ principiorum assertionem: reliqui deinceps singulis Organi libris octodecim respondebunt. De logicis itaque philosophis primùm dicemus, vnde variarum partium varios inuētores agnoscemus: vt si magna quædam & ampla nobis hæreditas cernenda sit, parentum à quibus relicta sit, nomina libenter audiamus, tabulas cupidè legamus. Ergo cùm logicæ artis hæreditas tanta támque copiosa nobis adeunda sit, eorum parentum, à quibus descripta posteris est, nomina, studia, instrumenta, monimenta cognoscamus: exploremus verum sit, nécne, quod Aristoteles de se nobis persuadere voluit, cùm se primum Logicæ inuentorem prædicauit: ait enim in peroratione Organi logici, ante se, Rhetorica multa documenta extitisse: huius operis non hoc quidem fuisse, illud autem non fuisse, sed omnino nihil fuisse. Ergo de logicis philosophis dicamus ea, quæ è Platonis & Aristotelis libris, éque philosophorum ipsorum apud Laërtium vitis, & è Galeni libris comperimus. Philosophi quidem omnes Logici fuerunt, nec enim sine Logica homines, nedum philosophi essent: sed Logica illa naturalis esse tantùm potuit, de artificiosis nunc etiam Logicis dicere instituimus, quíque de hac arte aliquid præceperint. Omnium certè antiquissimus Logicus Prometheus, artificiosæ methodi author & inuentor in Philebo Platonis

Prometheus

nis traditur, cùm Socrates docet omnes homines naturâ logicos esse, sed naturalem hunc humanæ rationis ardorem temerarium esse, nisi consilio regatur. Nulla verò (ait Socrates) via pulchrior est, nec esse potest, ea, cuius amator semper fui: at frequenter effugiens, me solum & solicitum destituit. Pro. Quænam est? exponatur modò. So. Quam declarare quidem facillimum est, adhibere autem & vsurpare, difficillimum: Omnia enim quæcunque artificiosè composita vnquam reperta sunt, hac vtique reperta sunt via: Considera autem quam dico. Pro. Dic tantùm. So. Donum profectò Deorum, vt mihi quidem videtur, ad homines alicunde ex Diis per Prometheum, vnà cum quodam igne clarissimo delatum: Ac prisci quidem nobis excellentiores, & ad Deos propius accedẽtes, hoc nobis oraculum tradiderũt. Hæc de Prometheo Socrates, & multò pluribus verbis, quibus Prometheum logicæ methodi inuentorem facit. Prometheus verò post diluuium, hominem igne illo cœlesti formauit, vt Poëtæ tradunt, eũque

Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum:

vt logica methodus iam primis illis temporibus inuẽta sit, indéque sit eius antiquitas nota. Nec alienum sit credere, de logicis artibus, à primis illis parentibus aliquid præceptum esse, quos apud Iosephum legimus, de Mathematicis disciplinis accuratè philosophatos esse. Ergo hanc logicę doctrinæ partem longè omnium principem Aristoteles nequaquam sibi verè attribuet. Neque iam hîc probabit ante se nihil omnino de Logica præceptum fuisse. Logicorum verò, quorum certior historia sit, ætates paulò faciliùs deinceps per genera philosophorum & Italicorum & Ionicorum prosequemur. Ergo in vtroque genere, quæ logicæ artis studia viguerint, attendamus. Pythagoras circa sexagesimã Olympiadem, Italicæ philosophiæ princeps, mathematicas, physicas, medicas artes docuisse quidem dicitur, logicas (quod legisse meminerim) docuisse nõ dicitur: magnúmque eiusce rei indicium est, de logicis artibus Pythagoras

ab eo nil esse institutum, quòd quinquennij silentium discipulis suis imperarit, & ex omnibus Logicæ argumentis, vnicum illud expers artis tantum apud eius discipulos valuerit, αὐτὸς ἔφη, ipse dixit: Ipse verò, Pythagoras erat. Testimonij tamen & authoritatis argumentum, in Pythagorea schola tantoperè celebratum inde meminerimus. Atque huius sectæ philosophi Logicas artes perleuiter attigerunt. Xenophanes à Parmenisco & Orestade Pythagoreis videtur informatus esse. Huius logicum nil inuenio: nisi fortè illud putes, quòd dixerit acatalepta, incomprehensibilia esse omnia: vnde fortasis Pyrrhoneorum & nouorum Academicorum error emanarit. Heraclitus, Xenophanis auditor, quāuis sibi iuueni nil cognitum, seni nil ignotum fuisse diceret, tamen videtur eandem acatalepsiam comprobasse, cùm diceret, Opinio, sacer est morbus, & aspectus fallitur. Eius tamen dictum logicum illud est celebre: Multiplex notitia mentem non docet: Significans (opinor) nō librorum pręceptis & regulis, sed multò magis vsu & exercitatione sapientiam in quaque arte comparari. Quod verissimum est, & à Socrate valdè comprobatum. Eiusdem familiæ fuit Empedocles, Pythagoræ nempe discipulus, qui Rhetoricam inuenit, vt Aristoteles ait in Sophista. Atqui Rhetorica & inuentio & dispositio, quid aliud est quàm Logica? Hic etiam philosophus Gorgiam Rhetorem, multorum postea & philosophorum & oratorum doctorem formauit. Quare nomine Rhetoricæ, logica ars ab his tractata est. Epicharmus, Pythagoræ auditor, commentaria reliquit, in quibus non solùm res physicas & medicas attingit, sed etiam γνωμολογεῖ. vbi fortasis logicum aliquid fuit. Parmenides, Xenophanis ac Diochetę Pythagorei auditor, logicum iudicium tum veritatis, tum etiam opinionis, carminė suo pereleganter attigit:

Oportet verò te omnia cognoscere,
Partim quidem veritatis suasu facilis accuratam sententiam,

Partim

Partim mortalium opiniones:quarum non iam fides vera.

Deinde iudicium opinione fieri prohibet, ex accurata veritate fieri admonet:

Ne te Deus anticipem viam iuxta hanc cogat,
Vt iudices inconsiderato oculo,& resonante auditu,
Et lingua, sed ratione perpendas ambiguum argumentum.

ancipitem

Atque hunc poëtam,Logicæ etiam philosophiæ magistrum fuisse,argumento est Platonis logicus dialogus, nomine Parmenidis inscriptus,cuius tota disputatio ad logicam artem attinet. Quinetiam de Pythagoreis,Archytas existimatur à nonnullis Categoriarum author fuisse,quę hodię ad Aristotelem authorem referuntur: & certè Aristoteles de Archytea philosophia commentarium conscripsit. Atque hæc Logica Pythagoreorum fuit,de quibus Aristoteles decimo tertio primę Philosophiæ sic ait: Pythagorei priùs de paucis quibusdam,quorum definitiones ad numeros accommodabant:vt,quid est Occasio,aut iustitia,aut Nuptiæ. Quo loco significat Aristoteles Pythagoreā Logicam, aut nullam omnino,aut perexiguam fuisse.Sed Aristotelis ambitio suspecta sit, Logicam sibi vendicantis, cùm tamen adhuc à veteribus illis, Rhetoricæ nomine quādam Logicam propositam,& separatim de iudicio, déque methodo præcepta posita videamus. Interroga igitur vetustatem illam,si potes, an Aristoteles primus Logicam inuenerit & absoluerit:valdè ac vehementer reclamabit,cùm tot & inuentionis &dispositionis artes posteris reliquerit. Sequuntur Ionici Logici: Zeno Eleates,Parmenidis auditor(opinor quia vel adveterum artes tantùm adiecit,aut eas dispersas in vnum corpus redegit) logicæ artis apud Laërtium octauo & nono libris,teste Aristotele,inuentor efficitur.Ac quamuis Zenonis monumenta omnia perierint,tamen eius veritatis licet à Platone quiddam agnoscere,apud quem Parmenides significat Socratem in dialecticis à Zenone fuisse institutum:Sic verò Parmenides cum Socrate loquitur:Præclara verò ac diuina, mihi crede, cupiditas

Archytas

Zeno Eleat.

visa est, quę te sic ad differendum & ratiocinandum raperet. Collige verò teipsum, ac diligentiùs, dum iuuenis es, exerce in hac facultate, quæ videtur inutilis esse, & à plerisque loquacitas futilis & garrulitas appellatur: alioqui veritatem non assequêre. So. Quis igitur est exercitationis huius modus, ô Parmenides? Par. Quem tu de Zenone audiuisti: Hæc Parmenides: quibus intelligimus in logicis Zenonē Socratis magistrum fuisse. Zenonis verò logica, Platonis dialogis multa continentur: vt in Parmenide, rei qua de agitur, ortum, motum, accidētia, interitum: id est, caussas, quibus res generatur, & effecta, & adiunctas accidentias, & opposita, quibus res corrumpitur & interit. Item comparatorum genera, simile, dissimile, maius, minus, par: Item de genere & specie atque ideis plurima ibidem disputatio est: vt in Sophista & Politico, de genere rursus & specie, toto item & parte, itémque de diuidendi & definiendi ratione & lege: his enim duobus dialogis Socrates à Zenone logicis diuidendi & definiendi legibus informatur. Ergo Platonis tres dialogi demonstrant, Socrati Zenonem logicæ philosophiæ doctorem fuisse: neque tamen omnia, quamuis discipulo, decreta sua probauisse: Socrates enim Zenonis sententiam de ideis minimè probauit, vt ex eodem Parmenide deprehēdi potest: quod Galenus de placitis Hippocratis & Platonis annotauit: Plato, inquit, inutilem philosophiæ contemplationem Socrati non attribuit, sed aliis, vt physicam contemplationem Timæo, quemadmodum etiam extra fines egredientem Dialecticam ad Parmenidem, & socium eius Zenonem. Ergo Zeno logicas artes ita docuit: nec Zenoni, tot annis ante Aristotelem philosopho persuadeat Aristoteles, Aristotelem primum artis logicę inuētorem & doctorem fuisse. Quin ambitionem suam in isto philosopho Aristoteles mirabiliter arguit: Zeno (ait in Sophista) primus logicas artes reperit: Ego (ait in Organo) primus reperi, nec ante me, huius artis quicquam fuit. Hanc igi-

tur ἀντίφασιν considerato. Democritus anno maior, quàm Socrates fuit, è cuius libris tametsi nihil ad Logicam Laërtius referat, tamen qui videantur ad Logicam referri posse, quidam sunt, si tituli tamen non fallunt: De Logicis regula, 1. 2. 3. Caussæ, De dictionibus vel vocibus, vt etiam scholæ iam nostrę loquuntur, onomasticum: item de verbis, qualis in Porphyrio & Aristotelis Categoriis, & Interpretatione, materia tractari videtur: De figuris sic Aristoteles in Philosophiæ primo & octauo libris ait rerum omniũ efficientes caussas, à Democrito factas esse, figuram, ordinem, situm: Ad iudicium spectantia quædam: vbi potuit esse de propositionis, syllogismi, methodi regula quippiam: De imagine seu prænotione: Rerũ caussæ planæ. Qualis doctrina quædam est in posterioribus Analyticis Aristotelis. Aristoteles autem primo de partibus Animalium scribit (cùm agit de caussis rerum naturalium, materia & forma, atque ex iis definitione constituta) veteres talem in rebus physicis definitionem nescisse: Caussa verò fuit (ait) quamobrem veteres ad hunc modum non peruenerint, quia quid est, & definitionis essentiam explicare non poterant: Ac Democritus primus attigit non veluti rem physicæ contemplationi necessariam, sed tanquã ab ipsa re traheretur. Idem ferè rursus in Philosophia lib. 13. cap. 4. ab Aristotele de Democrito dicitur: E Physicis paululùm Democritus attigit, ac definiuit calidum & frigidum. Sic ab Aristotele Democriti Logica extenuatur, vt Democritus Aristoteli disserere quidem, sed sine arte videatur. Democriti discipulus Protagoras, qui σοφία dictus est, Rhetoricam (quæ nihil aliud ferè quàm Logica tũ fuit) summâ nominis gloriâ exercuit: & elenchticam doctrinam præcipuè exercuit, sententiam omittens, ad nomen disseruit, & præsens contentionum genus, quod specie quadam probetur, instituit: Primus ad theses argumenta demonstrauit, & quod contradici non posset, disceptauit: & scripsit artem Elenchorum & Contradictionum, duobus libris. Ergo Pro-

 tagoras

Democritus

Protagoras

tagoras eam Logicæ partem,quæ ab Ariſtotele traditur in Elenchis, aperuit. Logicæ artis nomine magnum Protagoram fuiſſe declarat in Philoſophia Ariſtoteles, qui contra eum tam multa diſſeruit:imò verò Platonis etiam dialogus Protagoras inſcriptus, eius Elenchos valdè nobis oſtendit. Quapropter neque Protagoræ videbitur Ariſtoteles primus & ſolus logicæ artis author fuiſſe. Hippocrates medicus horum ætate paulò inferior,& inuentionis, & diſpoſitionis partes attigit: ſimilitudinem & diſſimilitudinem commendauit: vitia diuiſionis in veteribus (vt Galenus ait) ſtudioſè reprehendit:imò verò effectorum, adiunctorum, vnà cum methodica & artificioſa diſpoſitionis forma, locũ comprehendit. Quæ cùm à Socrate in Phædro, medici & oratoris inducta collatio eſſet, producuntur: Itaque (inquit Socrates) quid tandem præcipiat Hippocrates, & vera ratio,conſidera. An verò de quauis natura ita conſiderãdum eſt? Primùm quidem ſimpléxne an multiplex ſit illud,de quo cupies artem vel diſcere,vel alios docere:deinde ſi ſimplex fuerit,vis ipſius eſt inſpicienda,& quid in quaque re per eum facere, aut quid illi contrà accidere ſoleat. Si verò multas ſpecies habeat, his partibus enumeratis,quod in vna notum ſit, hoc idem in ſingulis notandum eſt:quid ipſa faciat, quid illi aliunde rurſus accidat. Phæ. Videtur ô Socrates. Socr. Abſque his autem,diſputatio cæci videatur eſſe progreſſio: nec tamẽ cæco vel ſurdo,qui arte in re quauis progreditur,comparandus eſt. Ergo hæc de Hippocratis Logica Socrates: methodus verò rurſus eadem ab Hippocrate non minùs perſpicuè ponitur, cùm iubet Hippocrates ex ſimili ſimile dignoſci: vtrùm ſimilia an diſſimilia ſint ab initio, à maximis & facillimis, ab vſquequaque omnino notis, quæ videre & audire liceat: quæ etiam viſu & naribus & lingua & mente noſſe liceat,quibus cognoſcimus, omnibúſque cognoſcere liceat. Hæc Hippocratis oratio pulcherrimam logicæ diſpoſitionis partem iterum proponit,de qua in

poſterioribus

poſterioribus Analyticis copioſiùs & vberiùs diſſeremus. Nec Hippocrati facilè perſuadeat Ariſtoteles, ipſum logicæ artis ignarum fuiſſe, ſéque primum hîc aliquid intellexiſſe. Videmus adhuc quæ ſint à veteribus obſeruata Logicæ documenta, de inuentione, iudicio propoſitionis in veritate & opinione: de ſyllogiſmi etiam fortaſſe iudicio, vt ἐπικριτικὰ Democriti fuere: de methodo certè & elenchis: vt iam ſine pudore & rubore iactari non pòſſit, ante Ariſtotelem de logicis artibus omnino nil animaduerſum, nil cognitũ fuiſſe. Sed veteres vniuerſos vnus Socrates non tantùm ethica, ſed hac logica philoſophia lõgiſſimè ſuperauit: quę tametſi magiſter in ſchola nunquam fuit, nunquam artis cuiuſquam profeſſor ac doctor videri voluit, imò literam nullam ſcriptam reliquit: è diſcipulorum tamen, atque imprimis Platonis ſermonibus, ſatis conſtat omnium philoſophorum ſuperiorum nõ ſolùm naturâ, ſed arte & vſu λογικώτατον fuiſſe. Galenus initio hiſtoriæ philoſophicæ, Socratem facere videtur non ſolùm ethicæ inuentorem, ſed etiam Logicæ perfectorem, cùm ait: Dialecticam facultatem, qua ducuntur homines, perfectè animaduertit: Etenim Zenoniæ Logicæ documenta omnia non ſolùm tenuit, ſed inutilia ab vtilibus diſcreuit: vanámque de ideis altercationem, vt Parmenides Platonis author eſt, iam tum iuuenis refutauit. A ſe ipſo autem quàm multa logicæ artis adiumenta depromſerit, è Platonis dialogis potes intelligere: Etenim Dialectica definitur in his, facultas diſſerendi: tréſque eius partes, ſicut omnium artium, ponũtur, natura, ars, exercitatio: artíſque partes, naturæ & exercitationis communes, inuentio diſpoſitióque diuidũtur. Inuentionis partium nulla ferè non attingitur, de cauſſis, effectis, ſubiectis, adiunctis, oppoſitis, comparatis, nomine, diuiſione, definitione, teſtimoniis: Iudicij verò in propoſitione, tum ſcientia, tum opinio, quàm ſæpe ab eo proponitur? methodus quàm ſæpe, quàm magnificè ab eo tractatur? Ergo hæc artis: vſum verò logicæ

artis

Galenus.

Plato

artis quis vnquam maiorem habuit? quis disputationis institutæ vel genesim, vel analysim pleniùs adhibuit? quis Logicæ tũ virtutes, tum vitia in propositis exemplis acutiùs deprehendit? Quàm mirabiliter verò Logicæ vsum non solùm in singularibus rebus, & in artiũ omnium non solùm constitutione, sed ad authorem Deum recognoscendum, conuersione docuit? Aristoteles Philosophię libro decimo tertio, Socrati logicas laudes duas maximas attribuit, definiendi & diuidendi: Iis enim locis duobus, si spectes vsum, cæteri ferè loci continentur. Atque hoc loco Aristoteles ambitionem suam valdè prodit: nihil omnino de Logica dictum ante se gloriatur: & tamen alibi confitetur à Socrate logicam doctrinam & inductionis & definitionis esse traditam. Ergo Socrati, ergo Platoni magistris, à quibus hanc ipse artem didicit, nunquam Aristoteles persuaserit se primum logicæ artis inuentorem fuisse. Deinceps sectæ variæ exortæ sunt, Socratémque philosophi præcipuè quinque, logicis artibus celebres sunt consecuti, Anaxarchus, Aristippus, Euclides, Antisthenes, Plato. Anaxarcho satis constat logicam Socraticæ inscientiæ scientiam non placuisse, cùm diceret, ne se id ipsum scire, quòd nil sciret. Socrates vna exceptione se nihil scire profitebatur: Anaxarchus etiam hanc exceptionem sustulit, séque in rebus agendis, probabilitatis specie duci, non certa scientia moueri dixit. Anaxarchum Pyrrho Eliensis audiuit, & hanc sectam acatalepsiæ & retentionis amplificauit, vnde non curantia & indifferentia rerum omnium sequebatur: eiúsque sectatores, aporetici, sceptici, ephectici, zetetici: quòd dubitarent, considerarent, inhiberent, inquirerent, dicti sunt: quorum proprium, nil affirmando docere, sed inficiando aut comparando. Atque vt mirabilis est hominum natura, cùm logicas artes conuellere velle videantur, ad confirmandum tamen institutum suum, id est ad omnem sensus & intellectus certam perceptionem scientiámque: ad iudicium, demonstrationem, disciplinam

ſciplinam tollendum: ad omnium, quæ ſentirentur, quæque intelligerentur, incomprehenſibilitatem confirmãdum, logicis & rationum, & teſtimoniorum probationibus vtebantur: Colligebant enim varias cauſſas, atque ex contrariis demonſtrare conabantur perſuadentibus æquales probabilitates, æqualitatémque & contradictionem rationum confirmare rationibus ferè decem: primò, quòd ex iiſdem rebus phantaſiæ differẽtes, propter animalium differentias, inciderent: vt cicutam coturnici alimentum eſſe, homini venenum: ſecundò ex diuerſis naturis hominum, vt Demophon in vmbra calefiebat, in ſole rigebat, alius contrà: tertiò ex differentiis ſenſilium, vt malum, aſpectui pallidum, guſtatui dulce: nec eadem forma pro ſpeculorum varietate, eadem cernitur: quartò ex communi affectione & viciſſitudine, vt ſanitate, morbo, ſomno, vigilia, pueritia, ſenectute: in quibus de re eadẽ ſit aliud atque aliud iudicium: quintò ex legibus & inſtitutis, & ex muſicis perſuaſionibus, & artificioſis decretis, & opinionibus dogmaticis, quibus idem aliis bonũ, aliis malũ videtur: ſextò de permiſtionibus, & cõmunicationibus: vt purpuræ color in ſole, luna, lucerna, varius eſt: ſeptimò ex qualitate poſitionum, vt magna eadem & parua, ſi ſpatio mutentur, apparebunt quadrata, rotunda, plana, tumida: ſic colũbæ collum variatur. octauò ex quantitate, vt vinũ modicum iuuat, multũ nocet: nonò ex inſuetis, vt Sol, quia cernitur quotidie, mirabilis non eſt: admiramur autem minus excellentia, ſi nunquam viſa fuerint: decimò ex relatorum contentione, vt dextrum, ſiniſtrum: vt pater, filius: ignota verò quæ ad aliquid. Alij modos alios addidere: inexperientię, qua res deducitur in infinitum: ſuppoſitionis, qua principia ſtultè ſupponuntur, cùm poſſint contraria ſupponi. Atque hęc Pyrrhonia Logicæ ad euertendam Logicam ferè momenta ſunt, ad quam multorum excellentium virorum authoritates aggregantur, Homeri primùm, quoniam de rebus iiſdem aliter aliàs ſentit, nec quicquam definitè

tè

7. Sapiētes.

tè docet affirmando: deinde ſeptem Sapiētum, quorum illa ſceptica ſunt,

Ne quid nimis. Spōde, propè autē iactura. Tū Archilochi,
Hominibus mens, Glauce Leptine fili,
Eſt mortalibus, qualē Iuppiter in diē mittit. Itē Euripidis:
Quid verò hos miſeros ſapere
Mortales aiunt? nec enim ſcimus:
Faciamus ea certè quæ quis velit. Item Xenophanis:
Atqui igitur planè nullus vir nouit, neque vllus vnquā ſciet.

Zenonis etiam tollentis motū, & Democriti dicentis: Cauſsâ verò nil nouimus, in profundo enim veritas eſt. Et Platonis, verum diis & deorum filiis cōcedentis, probabilitatem tamen perquirentis. Et Euripidis:

Quis verò nouit, an hoc viuere, ſit mori?
Emori autem, viuere cenſetur mortalibus.

Et Empedoclis affirmantis eſſe quædam, quæ neque viſu, neque auditu, neque intellectu percipi poſſent: Poſtremò Heracliti & Hippocratis ſententiæ huc aggregantur. Hæc Pyrrhoniæ Logicæ ſumma fuit, qua ſectatores eius, probabilitatis iudicium ſibi reſeruabant, ſcientiæ tollebant, & vnicè commendabant inhibitionem, quam velut vmbra ſequebatur tranquillitas: qualia ferè de noua Academia dicuntur à Cicerone: Arceſilas enim author Academiæ nouæ, Pyrrhonem imitatus eſſe à Laërtio dicitur. Atque hæc ſecta nil Ariſtoteli debeat in logicis artibus, de quibus tamen tam multa diſſeruit. Ariſtippus, omnéſque Ariſtippi ſectatores Cyrenaïci & Epicurei Logica naturalī contenti, Logicā artificioſam videntur contēpſiſſe: tametſi Ariſtippus duodecim de arte logica libros, vt è titulis coniectura eſt, cōſcripſit: de exercitatione libros 6: de diſciplina, 1: Interrogans, 2. de chriis, 3. Hi ſiquidem tituli logicæ artis videntur eſſe: & fortaſſis etiam plures de hac arte ſcripſerat, quàm tituli ſignificent. Et de Cyrenaïcis locus eſt apud Laërtium, quòd Logicam, propter eius vſum ſummum, attingebant. Et Epicurus ſeptem annis natus poſt Platonis obitum, licet verbo logicam artem, vt inanem

inanem affirmaret, attamen reipſa quandam retinebat: Dialecticam aut Logicam, cæterorum philoſophorum more non appellabat, Canonicam dicebat: & libros argumenti logici multos ſcripſit: horum namque tituli ſunt, De ſectis, de iudicio aut principio, aut canon, aut (tanquam diceres) elementarium: de imaginibus, de viſo: Itaque veri iudicium referebat ad ſenſus & anticipationes & affectiones. Epicurei præterea adiecere phantaſticas mentis conceptiones: Itaque etiam menti iudicia tribuebant Epicurei, ſed quæ à ſenſus obſeruationibus & iudiciis eſſent orta, ſecundum & incidentiam & proportionem & ſimilitudinem & compoſitionem, aliquid etiam ratiocinatione conferente. Atque anticipationem dicebant veluti comprehenſionem, aut opinionem rectam, aut cogitationem, aut vniuerſalem intelligentiam inſitam, id eſt memoriam eius, quod frequenter fieret: & ſic docent ex antecedente prolepſi res cognoſci, vt Ariſtoteles docet ex antecedente prænotione. Quæſtionum quoque alias eſſe de rebus, alias circa ſimplicem dictionem verſari: quomodo partitur Ariſtoteles Elenchos. Quare videmus ab his magiſtris, quos tamen cæteri philoſophi tanquam pecudes inſectantur, quãto ſtudio, & quàm multis voluminibus logica philoſophia tractata ſit. Quapropter Ariſtippo, Ariſtippíque ſucceſſoribus Ariſtoteles nequaquam perſuaſerit, ſe logicæ artis inuentorem & authorem ſolum fuiſſe. Euclidis verò, Antiſthenis, Platonis ſcholas cũ ingreſſi fuerimus, in his miranda philoſophiæ logicæ ſtudia cõperiemus, & Ariſtotelis ambitionem magis ac magis admirabimur. Euclides verò Megaricus, totáque eius ſucceſſio & ſecta, Logicam imprimis arripuit, ſed Parmenideã illam Zenoniam, nonnihil ſophiſticam, quam idcirco Socrates non probabat, vt de ideis iam dictum eſt: ideóque ſectatores Euclidis, contentioſi primò ſunt appellati, qui poſteà Dialectici, qui diſputationes interrogatione & reſponſione conficerent: Demonſtrationibus autem inſiſtebat Euclides, non ſecundum ſumptiones,

nes, sed secundum illationes: similitudinísque probationem tollebat, cùm diceret, aut ex similibus, aut ex dissimilibus constitui: ac si constaret ex similibus, potiùs res ipsas, quàm rerum similia spectanda esse: Sin autem ex dissimilibus, inanem esse collationem. Sic Euclides sophistico enthymemate rationem, quamuis illustrissimam & magistro Socrati familiarissimam, reprehendebat: Atque ob hanc sophisticam Dialecticam, notatus est à Timone, velut sophista, quòd Megarensibus rabiem contentionis inuexisset. Eius discipulus Eubulides, consimiles Dialecticæ modos reperit, mentientem, latentem, electram, occultum, soritem, cornutum, caluum: &consimili cum doctore nota, procax & petulans appellatus est: Fuit enim disputator acer, & Demosthenem oratorem formauit: sed ab Aristotele dissensit, eiúsque multa decreta labefactauit. Atque isti vix Aristoteles persuasisset, logicæ artis Aristotelem perfectorem esse. Eubulides, Alexinum discipulum contentiosissimum, successorem reliquit.

Diodorus

In eadem secta fuit Diodorus, primúsque occultum & cornutum disputationis genus inuenisse existimatur. Hic apud Ptolemæum Soterem cùm dialecticam quæstionem à Stilpone obiectam dissoluere non posset, appellatus est κρόνος, fatuus: detractis κ & ρ, velut ὄνος, asinus: Quo scommate offensus, de ea quæstione librum conscripsit, & eo mœrore mortem obiit.

Clinomachus Thurius

Ex eadem schola fuit Clinomachus Thurius, qui primus de axiomatis & categorematis scripsit.

Stilpo. Megarensis

Stilpo Megarensis, Zenonis Stoicorum principis magister, philosophus eiusdem familiæ, quin Euclidis ipsius auditor fuit: tantúmque rationis inuentione cæteris præstitit, vt tota penè Græcia Megaram ad eum audiendum confluxerit: grauis in contentionibus: tollebat species.

Menedemus.

Menedemus Platonis atque etiam Stilponis auditor, eius scholæ postremus, tollebat axiomata negantia, affirmantia autem cõstituebat: atque ex iis simplicia amplectebatur, composita tollebat. Heraclides tamen scribit

bit Dialecticam contempsisse: in disputationibus autem ita pugnax erat & fortis, vt liuor in oculis exprimeretur. Atque huiusmodi Logica Euclidea, de categorematis, axiômatis, sophismatis, à Socratis Logica iam paululùm, vt apparet, degenerauit, & ad sophisticam nonnihil inclinauit: fortis tamen ac robusta fuit, multóque magis Logicam, vt apparet, quàm Sophisticā tenuit. Quapropter quis putet Euclidem & Euclidis æmulos, Dialecticæ artis inuentionem & absolutionem Aristoteli concessuros? cùm eos non solùm huius artis studio, sed etiam nomine ita delectatos videamus, vt Dialectici non solùm esse, sed appellari voluerint? Tertia Antisthenis schola sequitur, in cuius doctrina & successione longè maiora huius artis studia viguerint: Hæc certè schola licet durior, vt primò Cynica, deinde Stoica fuerit, logicísque & physicis artibus spretis solam ethicam excoluisse à nonnullis dicatur, attamen Antisthenes ipse, vtriusque sectæ primus author, Dialecticam valdè celebrauit, ad eámque ex eius libris referri (si quid è titulorum coniectura possumus assequi) videatur veritas de disserendo: item de disputatione: quibus libris videtur Logica tota comprehensa esse: Ad inuentionem verò referri videntur, de fide seu probatione: item (quasi diceres) contradictorius: item de contradicendo, 1, 2, 3: item de interrogando: rursus de interrogatione & responsione. Ad iudicium propositionum potiùs attineant, de dictione & characteribus: de disciplina aut nominibus, 1, 2, 3, 4, 5: de opinione & scientia, 1, 2, 3, 4: de ediscendo problemata: de expositoribus. Ad elenchos magis attineāt, de Sophistis aut physiognomonicus: de nominū vsu, aut contentiosus: opiniones aut contentiosus. An igitur Aristoteli logicas artes sibi vendicanti, tot artium logicarum magister & doctor Antisthenes, & tot annis superior concesserit? Diogenes eius successor, licet nullus eius de Logica liber à Laërtio nominetur, attamen quàm studiosus eius,

fuerit,

Diogenes

fuerit, contentiones illæ cum Platone declarant. Platone siquidem de ideis differente, & nominante mensalitatem (vt ita dicam) & cyathitatem: Equidem (inquit) ô Plato, mensam & cyathum video: mensalitatē verò & cyathitatem nequaquā video. Rectè (inquit Plato) oculos enim, quibus mensa cyathúsque conspicitur, habes: mentem verò, quā mensalitas & cyathitas videtur, non habes. Sic Diogenes, Platonis ideas cauillatus est, sed paulò acerbiorem cauillum à Platone retulit. Platone rursus definiente, Homo, est animal bipes, implume: Cùm placeret ea definitio, nudatum & deplumem gallum in eius scholam iniecit, & ait, Hic Platonis est homo. Atque hæc de Cynicis tantula comperimus. Stoici verò è Cynicis orti logicas artes accuratiùs excoluerūt, primúsque sectæ huius inuentor Zeno diligenter cum Philone Dialectico sese exercebat: ac cùm aliquando Dialecticus ei septem de ratione diuidendi, dialecticas species demonstrasset, interrogasse dicitur, quanti cuperet eas vendere: centum respondenti, ducenta dedit. Ac de libris eius ad Logicam videntur spectare, De disciplina Græcanica, de signis, vniuersalia, de toto, de dictionibus: nominum enim & verborum doctrinam etiā in Logicam veteres incluserunt, vt apparet ex Aristotelis Interpretatione: artificiosæ solutionis & reprehensionis, libri duo. Cleanthes, Zenonis discipulus logicos libros plures conscripsit, quàm magister: Libri siquidem minimùm sexdecim feruntur: E libris eius namque videntur ij logicum argumentum tractasse, de Dialectica, de Categorematis, de ratione, tres: de iudicando, de modis, id est syllogismorum figuris, sic enim Stoici loquebantur: de institutione, de opinione, de scientia, de propriis, de ambiguis, de arte, quomodo philosophi philosophari debeant, de chriis, de exercitationibus, duo. Sphæreus, Cleanthis auditor fuit, ex cuius libris ad Logicam referri videntur, de arte dialectica lib. 2: de Categorematis, de ratione, de fortuna: hæc enim in caussis etiam numeratur: de affectionibus, sic enim interdum

Cleanthes.

Sphæreus.

ab

ab Aristotele vocantur accidentia: de iis, quibus contradicitur, 3: de similibus, de difinitionibus, de opinione, de exercitationibus, de Heracliti quinque exercitationibus, de ambiguitatibus, de Erethriacis philosophis, id est Pyrrhoniis: Sed omnium non modò Stoicorum, verumetiam logicorũ omnino magistrorum πολυγραφώτατος Chrysippus Cleanthis successor fuit: Libros enim 371 logicos, vt Laërtius affirmat, ac præterea multos conscripsit: tantúmque ob hanc artem in Græcia nomen habuit, vt plerique dicerent, deos, si dialectica vti vellent, non alia, quàm Chrysippea vsuros esse: Sed tam multiplici scripturæ, valdè & iudicium & memoria defuit: temerè enim quicquid incidit, accumulauit, totáque volumina plerumque testimoniis compleuit: vt si quis aliena detraxisset, vacuos Chrysippi libros reliquisset: & memoria tam fluxa fuit, vt eadem de re, oblitus quid antea scripsisset, sæpiùs idem scriberet. Tituli verò logicorum Chrysippi voluminum, alij totam Logicam comprehendunt, alij partes: Ad totam pertinent Logica & philosophi consyderationum: de Dialectica, 4: ars Dialectica, 1: de his quæ in Dialectica sunt, nominibus, 1: de Rhetorica, 4: prima ars rationum & modorum, 5: ad rationes & modos, constructiones, 1. Ad inuentionem potiùs spectant, quæ sequuntur: De continuis problematis, 1: de numeratis quæstionibus, 39: Logici loci theses: Logici loci de rationibus, 3: de ratione, 2: Logici loci qui circa res: de elementis rationis, 1: de elementis rationis, & eorum quæ dicuntur, 5: de Categorematis, 10: de Categorematis, 4: de iis quæ dicuntur: falsò inscriptæ rationes incidentes ad medietatem, 3: de incidentibus rationibus, 1: ad id, quod de consequentibus est, 1: de eo, quod ad alia dicitur, 1: de contrariis, 2: de contrariis, 1: de iis quæ secundum priuationem dicuntur, 2: aduersus existimantes & falsa & vera esse, 1: de similitudinibus, 2: de similibus, 3: diuisiones, 1: de diuisionibus, 1: de speciebus & generibus, 2: probabilia aduersus diuisiones & genera & species: ad-

Chrysippus.

uersus eos qui non diuidunt, 2: aduersus contradicta iis, quæ de sectione infinitorum, 3: demonstratio, quòd non oporteat diuidere infinita, 1: de definitionibus, 7: etymologicorum, 5: Logici loci circa dictiones & eandem rationem constructio prima: de etymologicis, 7: definitionum dialecticarum, 6: definitionum mediatarum, 2: probabilia ad definitiones, 2: de his, quæ non rectè definitionibus contradicuntur, 7. Ad propositionis iudicium videntur hæc spectare: De cogitationibus, 2: de constructione eorum quæ dicuntur, 4: de constructione & elementis eorum quæ dicuntur, 3: de eo, quomodo singula dicimus & cogitamus, 1: falsò inscripta de expositionibus, 1: de axiomatis, 1: de expositionibus, 1: de dictionibus, 5: dictio, 1: ad id, quod est de significationibus, 1: de rectis & obliquis, 1: de casibus, 1: de copulis, 1: de appellatiuis, 2: de negante, 2: de enuntiatis, 3: de gentilibus enuntiatis, 6: de coniuncto, 1, 2: de non compositis propositionibus, 1: Logica connexa: connexorum probabilium, 4: de reciprocis orationibus & coniunctis, 1: comparatio modificatarum propositionum, 1: de enuntiatis definitis secundum subiectum, 1: de orationibus ex infinito & finito, 2: rationes hypotheticæ in leges, 1: rationes hypotheticæ præceptorum, 2: de hypothesibus, 3: rationes hypotheticæ ad rudimentum, 2: de vero distincto, 4: de perfectis axiomatis, 2: de responsione, 4: epitome de responsionibus, 1: interrogationis, 2: de interrogatione & responsione epitome, 1: de interrogationibus, 2: de responsione, 4: de præceptis, 2: de comprehensione, & scientia & inscientia, 4: de primis & indemonstrabilibus syllogismis: Quòd approbent veteres Dialecticam cum demõstrationibus, 2: de arte & non arte, 4: de communibus rationibus secundum constitutas ex hoc artes & virtutes: de opinatione, 3: demonstratio, quòd non sit opinaturus sapiens, 1: probabiles sumptiones, 3: de possibilibus, 4: ad ea, quibus contradicitur, quòd eadem ratio & syllogistico & non syllogistico disponatur modo, 2: de

eo

eo, quòd ordinetur eadem ratio in pluribus modis, 1: de eo, quod est propter tria è conuerso, 1: de eo, quòd syllogistica partim cuiusdam cũ alio, partim cum aliis, 1: de concludentibus rationibus, 1: modificatæ quæstiones, 1: aduersus id, quod scripsit Philo de modis, 1: aduersus ea, quæ de rationibus & modis, 1: de modorum constitutione, 2: eorum quæ ad rudimentum modorũ, 3: de conclusionibus, 1: de syllogismorum elementis, 1. Ad elenchos & exercitationem ista referenda sunt: De vsu rationis: de simulatione, 2: de sophismatis, 2: de fallacibus argumentis, 2: de ratione ad paruum, 2: de iis, quæ Dialecticis obiiciuntur, 3: aduersus Arcesilæ paruam artem, 1: solutio secundum veteres, 1: de consuetudine, 7: orationes præter consuetudinem, 1: contra consuetudinem, 6: de eo, quòd quædam sunt falsa, 1: de falsi solutione, 3: de rudimento ad mẽtientem: de mentiente, 6: rationes mentientes ad rudimentum, 1: aduersus eos, qui partitione dissoluũt falsam rationem, 2: aduersus affirmãtes, sumptiones habere falsam mẽtientem rationẽ, 1: de vtidis ratione, 1: de vtide, 8: de occulto, 1: de combusto, 2: de solœcismũ facientibus rationibus, 1: de præceptis ad solœcismos, 1: rationes negantes ad exercitationem, 1: solutio hypotheticorũ: solutio hypotheticorũ, 3: solutio hypotheticorũ, 2: falsò inscripta aduersus Amenij disiunctiuas rationes, 1: de tropicis ambiguitatibus, 1: de inæqualitate dictionũ, 4: de connexa tropica ambiguitate isagogica, 5: epitome ambiguitatum, 1: de ambiguitatibus, 4: connexa ad institutionem ambiguitatum, 2: de cõtrouersis dialecticis rationibus, 5: de soritarum rationibus ad voces, 5: rationes syllogisticæ secundum solutionem in indemonstrabilibus, 1: de iis, quæ circa falsas figuras syllogismorum, 5: ad ea, quæ obiiciuntur syllogismorum solutionibus, 3: de solutione syllogismorum, 1. Vnde satis constat Logicæ vtrãque partem, Topicam & Analyticam, à Stoicis tractatam fuisse: nec esse verum, quod ait Cicero, Stoicos iudicandi partem diligenter esse persecutos, de inuen-

tione verò, ne suspicatos quidē esse. Quare cùm videamus in Antisthenis schola, atque eius successione, trecēta septuaginta volumina minimùm conscripta fuisse, an etiam prædicare audebimus, & primum & vnicum logicæ artis authorē Aristotelem fuisse? Superest è propositis Socratis auditoribus, Plato, Platonisque schola atque successio: qualis autem, quantúsque Logicus Plato fuerit, cùm de Socrate diximus, vnà dictū est: neque Logica Platonis tantùm 4 dialogis, Politico, Cratylo, Parmenide, Sophista continetur, vt videtur Laërtius dicere, sed omnibus ferè aspergitur. E Platonis schola sectæ duę factę sunt, Academicorum & Peripateticorum: In Academia, Speusippus Platonis nepos, annos octo docuit, déque libris eius, qui potuerint logicas artes habuisse, sunt, De philosophia, 1: philosophus, 1: Dialogi circa negotium similium, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10: diuisiones & ad similia argumenta: de generū & specierū exemplis: dispositiones commentationum: artium examen, 1: artificiale, 11. Speusippi libros Aristoteles emit duobus talentis, vt Phauorinus author est. Speusippo igitur nunquam persuasisset Aristoteles, Aristotelem primum logicæ artis doctorem fuisse, cùm hac in arte, Speusippi discipulus Aristoteles potiùs fuisset, & ex eius emptis libris suos libros contexuisset. Condiscipulo Speusippo Xenocrates in Academia successit, annósque viginti quinque pręfuit, & de libris eius, qui logici videantur fuisse, nongenti atque etiam plures ita numerantur, De philosophia, 1: de sapientia, 6: negotij, quod ad disserendum attinet, libri 15, 30, 20, 700, 30: postea libri 15, & postea alij libri 16: Quæstionum libri 20, 30, 3: de accidentibus, 1: de contrario, 1, 2: contrariorum, 1: diuisiones, 8: de generibus & speciebus, 1: de speciebus, 1: de ideis, 1: de vno, 1: de fato, 1: de infinito, 1: de scientia, 1: de scientia, 1: de arte, 1: de discipulis, 1, 2: de iis quæ sunt circa mentem 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8: eorum quæ circa mentem, alij libri 2: de falso, 1: de disciplinis logicis, quæ sunt circa dictionem, lib. 9: solutiones

tiones

tiones 1, 2 : solutio eorum, quæ circa rationes, 1, 10. In quibus, quod suspicari possumus è titulis, de locis inuētionis, de methodo faciendarum artium, de sophismatis actum est. Neque Xenocrati condiscipulo persuasisset Aristoteles, Aristotelem logicæ artis inuētorem fuisse, déque arte logica omnino nihil ante Aristotelem scriptum fuisse, cùm hic philosophus omnes philosophos, si voluminum multitudinem spectes, logicis artibus longissimè superarit: cúmque Aristoteles huic philosopho superstes fuerit, déque eius philosophia librum conscripserit. Polemo in Academia Xenocratis successor, artē logicam videtur aspernatus esse, cùm diceret, nos in rebus potiùs exerceri oportere, quàm in dialecticis præceptis velut harmonicum artificiolum ebibere ac meditari: ne, dum altercatione famam quærimus, affectione nobis ipsis repugnemus. Crates & Crantor logicæ artis nullum monimentum, quod Laërtius notet, reliquerūt. Arcesilas mediam Academiam instituit, primúsque in vtramque partem disseruit, Platonicúmque disserendi, interrogando respondendóque, modum contentiosiùs exercuit : ingeniosus & copiosus, vt Theophrastus aiebat: Nullum librum scripsit, Platonem maximè, deinde Pyrrhonem imitatus est: tum Diodorum sibi proposuit. Erat autem in reperiendis argumentis & enuntiatis & probationibus acutissimus. Bion Borysthenites secutus est, versutus, & Sophista varius: Eius logicum scriptum nullū memoratur. Lacydes Arcesilæ, Academiæq; nouæ successit: Lacydiúmque ei ab Attalo ędificatū: Telecli & Euandro scholam tradidit: quibus successit Hegesinus, à quo Carneades, qui Stoicorum libros studiosè lectitauit, eísque modestè contradixit, dicerēque consueuit, Nisi Chrysippus esset, non essem ego. Athenienses oratores ad eum audiendum conueniebant : vehementer erat terribilis, & in quæstionibus pugnax : Nihil vnquā oppugnauit, ait Cicero, quod non expugnarit. Atque hic tantus Logicus, logicę artis gratiam non Aristoteli, sed Chrysippo retulit: nihil tamen scripsit, sed Clitomachus

chus discipulus philosophiam eius, literis mandauit. Clitomachi discipulus Philo, magister Ciceronis fuit. Atque hæc de Logicis Academicis. Secta Platonicæ scholæ altera est in Peripateticis, in quibus artes logicæ mirificè excultæ & celebratæ sunt: Atque imprimis in Aristotele, huius sectæ principe, defunctísque Speusippo & Xenocrati paululũ superstite, vt è libris Aristotelis apparet, in quibus Speusippus & Xenocrates appellantur & citantur: In cuius monimentis, quod è titulis diuinare vtcumque liceat, libri logici videntur fuisse centum & triginta minimùm, partim totam artem nomine Rhetoricæ & Dialecticæ, partim etiam partes cõplexi: artis Theodecticæ, 5: rudimenta, 1: de consultatione, 1: artis Rhetoricæ, 1, 2: de Rhetorica, Gryllus, 1: de philosophia, 1, 2, 3: epicherematum, 1, 2: quæstiones epicherematicæ quinque & viginti: de problematis, 1: definitiones antecedentium Topica, 1,2,3,4,5,6,7: Topicum ad definitiones, 1, 2: quæ sunt ante locos, 1: enthymematum, diuisiones, 1: enthymemata rhetorica: commentaria epicherematici, 3: Categoriarum, 1: de eligibili & accidente, 1: de meliore, 1: accidentia, 1: de eo, quod cui accidit aut acciderit, 1: de propriis, 1: de contrariis, 1: diuisiones septendecim: diuisibile, 1: diuisibilium, 1: de Idea, 1: de speciebus & generibus, 1: parabolæ, 1: definitiones tredecim: de Interpretatione, 1: de dictione, 1, 2: propositiones, 1: interrogationis & responsionis, 1, 2: de scientia, 1: doctrinæ, 1: de scientiis, 1: de elementis, 1, 2, 3: de principio, 1: ars, 1: alia ars, 1, 2: artium collectio 1, 2: de disciplina, 1: methodicum, 1: methodica, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8: collectionis 1, 2, 3: syllogismi, 1: syllogisticon & definitiones, 1: syllogismorum, 1, 2: priorũ Analyticorum, 1,2,3,4,5,6,7,8,9: Analyticorum posteriorum magnorum, 1, 2: Sophista, 1: diuisiones sophisticæ, 4: solutiones contentiosæ, 4: de contentiosis, 1, 2: propositiones contentiosæ, 4: instantia, 1: de iis quæ quot modis dicuntur, aut secũdum propositum, 11. Tot Aristotelis volumina de logicis artibus

tibus fuerunt, si tamen è titulis coniectura nostra vera est: vel etiam fortasse multò plures fuerunt, quàm de titulis suspicamur. Atque hic philosophus in his scriptis, laudabili quidem & omnium præstantium philosophorum communi libertate aduersus veterum sententias & opiniones liberrimè disputat: imò verò magnificentia quadam audaci prorsus & admirabili velut indignatur, alios sibi tam nobilis philosophiæ authores & doctores antecessisse. Atque hac indignatione motus, veteres appellat Dialecticæ ignaros, vt in primo Philosophiæ, cap. 6: & pugilibus inexercitatis & artis expertibus comparat ibidem, cap. 4: tum verò balbutiētibus infantibus similes esse prædicat ibidem, cap. 7: denique affirmat ante se de Logica non hoc vel illud (vt iā proposui) sed omnino nihil fuisse traditum: neque tamē hanc laudem inanibus verbis sibi tātùm vendicare studuit, sed opere & factis affectauit: Nam logicas artes proposita in vtrâque partem discipulis, de rebus omnibus differendi ratione, vehementer exercuit, indéque aurei fluminis laudem, vt credibile est, Cicerone iudice meruit. Aristotelis discipulus, & in Lyceo successor Theophrastus, multa quoque de Logica perscripsit, & librorum multitudine magistrum superauit: tātùm abfuit, vt perfectam ab Aristotele Logicam crediderit: Sunt enim logici libri ab eo scripti, qui sequuntur: De artibus rhetoricis species duæ, 17: de arte rhetorica, 1: de iudiciariis rationibus, 1: de deliberatione, 1: de sapientibus, 1: de simplicibus quæstionibus, 1: quæstiones, 21: quæ sunt ante locos, 1: Topicorum, 1, 2: reductorum locorum, 1, 2: de enthymematis: argumentorum, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18: de inuentionibus, 1, 2: de differentiis, 1: de accidentibus, 1: de signis, 1: de maiore & minore: de similitudinibus, 1: diuisiones, 1, 2: de speciebus, 1, 2: de exemplo, 1: ad definitiones, 1: definitionum, 1, 2, 3: de inartificialibus probationibus, 1: de iureiurando, 1: de dictione, 1: de affirmatione & negatione, 1: de propositione &

expoſitione, 1: de ſententia, 1: propoſitionum primarum, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18; de manifeſtis, 1: de propriis rationibus, 1: de imaginibus, 1: de hiſtoria, 1: de experientia, 1: Qui modi ſciendi, 1: de puerorum inſtitutione, 1: alter diuerſus, 1: Analyticorum epitome, 1: Analyticorum priorum, 1, 2, 3: de iudicio ſyllogiſmorum, 1: quæſtionum collectionis, 1: Problematum collectionis, 1, 2, 3, 4, 5: Rationum collectio, 1: definitiua de dictione ſyllogiſmorum, 1: Analyticorum poſteriorum, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7: de ſophiſmatis, 1, 2: de calumnia, 1: de calumnia, 1: contentioſorum: contemplationis, quæ circa litigioſas rationes: Inſtantiarum, 1, 2, 3: de falſo & vero, 1. de mentiente, 1, 2, 3: de ſolœciſmis, 1: ſolutiones, 1: de reſolutione ſyllogiſmorum, 1. ſyllogiſmorum ſolutionis, 1. Atque hic diſcipulus magiſtrum multis in locis tam liberè reprehēdit, quàm Ariſtoteles antè ſuperiores omnes, imprimíſque Platonem magiſtrum reprehenderat. Reprehenſionum iudices ſunt Ariſtotelis interpretes. Nec verò artem logicam ſolùm copioſiùs expoſuit, ſed ſtudioſiùs etiam, quàm magiſter, exercuit: & quam diligentia doctoris auream didicerat, diuinam ipſe meditationum & exercitationum ſuarum ſtudiis effecit. Strato, Theophraſti diſcipulus & ſucceſſor, quamuis phyſicam pręcipuè excoluit, attamen eloquentiſſimus fuit, & logica quædam conſcripſit, ſi tamen, vt ſæpe teſtificor, tituli nos non fallunt: De cauſſis locorum, ſimilitudines: de accidente: de eo quod magis & minùs: de priore & poſteriore: de definitione: de principio, 3 aut 25: inuentionum elenchi, 2: ſolutio ambiguorum. Stratoni Lycon ſucceſſit: qui quòd in dicēdo ſuauiſſimus eſſet, idcirco γ nomini eius præponebatur, & γλύκων dicebatur: Eloquentiam videlicet ſuorum maiorum hic eſt æmulatus. Phalereus, Theophraſti auditor, diſputator ſubtilis, orator parum vehemens, ſed dulcis tamen, ait Cicero: ſcripſit de fide librum vnum: ſcripſit item de chriis, 1: item de Rhetorica, 1, 2. Euclides, Platonis auditor primùm, deinde Speuſippi,

ſippi, vir doctus ſcripſit de principio, de nominibus, de imaginibus, contemplatiuũ de coniecturis, de præſcientia, ſolutionum contentioſarum, 1, 2: de ſpeciebus: ſolutiones, 1: Rhetorica præcepta. Laërtius affirmat ſuo tempore monimenta eius nominatim de Dialectica lecta eſſe. Adhuc igitur Peripatetica Logica in Ariſtotele aurea, in Theophraſto diuina, in Stratone eloquentiſſima, in Lycone & Phalereo dulciſſima fuit. De Peripateticis philoſophis iam è Laërtio nihil habemus, imò de tam multis logicæ artis Peripateticis monimentis nil habemus, præter Porphyrium, & ſeptendecim libros Ariſtotelis, ſi tamen ſunt Ariſtotelis: Nec enim fluminis illius aurei in tot libris vlla mica cernitur: nec vetus ille ſingulorum librorum & titulus & numerus à Laërtio propoſitus, præſenti titulo numeróque conuenit, vt è comparatione poteſt intelligi: Et è Strabone & Plutarcho ſatis conſtat eos, ſicuti reliquos eiuſdem philoſophi libros, valdè corruptos & deprauatos eſſe. Ariſtoteles (ait Strabo) bibliothecam ſuam Theophraſto dedit, vt etiam ſcholam reliquit: Primus eorũ, quos ſcimus, libros congregauit, Aegyptíque Reges ordinem bibliothecæ docuit. Theophraſtus autem Neleo dedit: Neleus Scepſim cùm tuliſſet, poſteris ſuis, hominibus idiotis dedit, qui libros incluſos & negligenter abiectos tenuerunt. Cùm verò ſenſiſſent Attalicorum Regum (ſub quibus ciuitas erat) ſtudium, libros inquirentium ad bibliothecam Pergami inſtruendam: in foſſa quadã ſub terra occultauerunt: Tandem verò poſteri tineis & ſitu corruptos Ariſtotelis & Theophraſti libros Apelliconi Teïo, magno pretio vendiderunt. Erat autem Apellicon magis librorũ cupidus, quàm ſapiẽtiæ ſtudioſus: Itaque cũm vellet corroſos & exeſos emendare, ſcriptura non expleta, exemplaria noua deſcripſit, libróſque vitiis & mẽdis refertos edidit. Accedit verò, vt Peripatetici veteres illi Theophraſtũ ſecuti, cùm libros prҽter admodùm paucos, & imprimis exotericos, omnino non haberent, commodè philoſophari nõ poſſent,

gutta.

Apellicon,

ſent, ſed theſes elucubrarent: At poſteris poſteaquam hi libri prodière, licuit vberiùs philoſophari, & Ariſtotelem imitari: neceſſe tamen fuit, propter errorum & mendorum multitudinem, multa iis conſentanea dicere: Multa etiam ad id Roma addidit: Nam ſtatim poſt Apelliconis obitum, Sylla, qui ceperat Athenas, Apelliconis bibliothecam cepit. Huc verò delatam tum Tyrannio Grammaticus Ariſtotelis ſtudioſus cùm ſibi bibliothecæ præfectum conciliaſſet, corrupit: tum bibliopolę quidam, librariis & ſcriptoribus malis vſi, nec exẽplaria conferentes, quod etiam in aliis libris, qui venditionis cauſsâ tranſcribuntur, & hîc, & Alexandriæ accidit: Hæc Strabo libro 13: vnde cauſſas corruptorum librorum Ariſtotelis multas videmus. Eadem ferè Plutarchus in Sylla, ſed breuiùs: Sumpſit ſibi (ait de Sylla) Apelliconis Teij bibliothecam, in qua, plurima Ariſtotelis & Theophraſti inerant volumina, tum pleriſque nondum planè cognita. Dicitur verò Tyrannio Grammaticus, cùm ea Romam delata eſſet, peruertiſſe: à quo Rhodius Andronicus exemplaria cùm facilè nactus eſſet, publicauit: & quæ nunc feruntur, tabulas conſcripſit. Superiores verò Peripatetici, per ſe quidem excellentes etiam philologi videntur fuiſſe: In Ariſtotelis tamen & Theophraſti libris neque multis, neque accuratè verſati: qui propter Nelei Scepſij hæredem, cui Theophraſtus libros ſuos reliquerat, ad rudes & imperitos peruenerunt: Hæc Plutarchus: quibus intelligimus Theophraſti & Nelei hæredes, primos Ariſtotelicæ bibliothecæ corruptores fuiſſe: Secundos, Tyrannionem, Andronicum, & librarios cæteros: Locus vterque & Strabonis & Plutarchi de Tyrannione, à Latinis interpretibus nec intellectus, nec explicatus eſt. Ergo logica Ariſtotelis philoſophia non ab Ariſtotele primùm reperta (vt patuit) ſed potiùs è veterum inuentis collecta, ab Ariſtotelis obitu, id eſt anno tertio Olympiadis 114: vel anno vrbis Romæ 431, vſque ad victorẽ Græciæ Syllam, annum quippe vrbis ſexcenteſimum ſeptuageſimum,

ſimum, latuit annos ducentos quadraginta. Ac cùm ſic mutilata in lucem venit, medici, qui diligẽtia & vſu acceptas plagas curarent, nulli adfuere: Epicurei Canonicam ſuam habebant, aliorum philoſophorum Logicam aſpernabantur: Stoici Chryſippeis logicis inſtructi Peripateticam Logicam nõ requirebant: Academici ſuam tam lautè à Xenocrate prȩſertim inſtructam ſequebantur: Peripatetici, vt tum Cratippus fuit, quid egerint, incertum eſt: Adraſtus, Aſpaſius, Alexander primi de Peripateticis (quod compererim) Ariſtotelis Logicam in publicas ſcholas induxerunt, & iuuentuti propoſuerũt. Horum interpretum Galenus meminit, qui ducentis circiter annis poſt publicatam Ariſtotelis philoſophiã floruit. Alexandri Aphrodiſci (quod viderim) non meminit, vt videatur Galenus paulò ſuperior fuiſſe: tametſi librorum quorundam meminit ad Seuerum ſcriptorum, ad quem Aphrodiſeus ſcripſit. Alexandri magiſter Soſigenes fuit. Galenus verò ingenio naturáque felix, ſed inſtitutione non minùs felix fuit, ſi quid ipſi de ſe ſcribenti creditur: Anno ſiquidem ætatis decimo quinto liberales artes iam perceperat, & decimo ſeptimo ad Medicinam ſe contulit, cum eáque philoſophiam coniunctè ad triceſimum quartum ætatis annum tractauit, & publicè docuit. Cùm igitur ſe logicis philoſophorum decretis cognoſcendis dediſſet, animaduertit nõ modò ſectarum cum ſectis aliis in logica theoria diſcordiam, ſed ſingularum inter ſe ſectarum diſſenſionem eſſe: in Peripateticis logicis nonnullam, in Academicis maiorem, in Stoicis maximam. Itaque nulli ſectȩ ſe prȩcipuè addixit, neque Academicus, neque Ariſtotelicus, neque Stoicus, neque Epicureus eſſe voluit, ſed (tanquam diceres) electiuus tantùm, vt è ſingulis eligeret, quæ placerent. Quamobrem cùm logicas ſectas omnes cognouiſſet, ſcripſit de ſuo iudicio, non ex Ariſtotelis arbitrio, de demonſtratione tractatum libris quindecim, aliáque permulta, quæ ait vel in Pacis incendio, vel amicis donata, vel furto ſublata, periiſſe. Sed ad illum

lum quindecim librorum apodicticum tractatum illustrandum, 56 libros scripserat, ac fortassis longè plures: nam librorum numerus sæpe definitus non est, & pro vnico numeratur à nobis, qui fortassis multiplex fuerat: Sic verò ab eo recẽsentur: De necessariis ad demonstrationes, 1: de omissione propositionum in dictione, 1: de propositionibus æquiualentibus, 1: de demonstrationibus propter quid: de syllogismorum numero, 1: de exemplo, 2: de inductione, 1: de imagine, 1: de similitudine, 3: de principiis ex hypothesi, 1: de generis & speciei & ab eorum deriuatorum significatis, secundum spontaneam vocem, 1: de possibili, 1: de multipliciter dictis & ambiguis, 3: de propriis & communibus artium, 1: de rationibus seipsas euertentibus, 1: de contingentibus propositionibus, 1: de syllogismis ex mistis propositionibus, 1: quomodo discernẽda sit quæstio rei à nominis & significationis quæstione, 1: de Clitomacho & demõstrationis eius solutione: de communi ratione, 2: de optima disciplina: de Epicteto, 1: de vsu syllogismorum: de vsu ad syllogismos: theoremata, 1 & 2: de optima secta, 1: de nominum rectitudine, 3: Quòd entium vnũquodque & vnum est & multa: quòd ad opposita vnum & idẽ ex necessitate consequi sit impossibile, 1: de secta apodictica, 1: de Logica secunda & contemplatione, 1: Dialogi ad philosophum, propriè eius quod est circa communes notitias: aduersus eos qui malitiosè nomina accipiunt, 1: de propriis & communibus in artibus: de artium constitutione, 3: de significatis ex voce (species & genus) & de iis, quæ adiuncta sunt ipsis: epitomæ apodicticæ theoriæ, 1: de iudicio differentium in dogmatis: quòd à prima essentia inseparabilis sit quantitas, 1: de priore: de per impossibile demonstratione, 1: de iis quæ fiunt gratiâ ipsius, 1: de iis quæ multipliciter dicuntur, 2: de nominis & significatorum quæstione. Hos libros Galenus nominatim recenset sibi cõscriptos esse ad illustrationem quindecim librorum de demonstratione, id est de Logica: illo siquidem

dem nomine totam Logicam, vt è librorum titulis apparet, comprehēderat. Atque huc etiam referri possunt libri cētum & vndecim, quos inter morales libros suos retulit, De fine philosophiæ, 1: de consuetudine auditores ostentantium, 1: de prælegentibus clanculùm, 1: de exercitatione in aula Menarchi aduersus Larchidem & Cyrum, 1: de dialogorum consuetudine, 1: contra forenses Rhetores, 1: de publicè dictis, 1: aduersus adulatores, 2: de publicè dictis sub Pertinace, 1. E pertinentibus ad Platonis philosophiam, De secta Platonis, 1: de propriis placitis, 3: de Logica theoria secundum Platonem: de Platonis & Hippocratis dogmatis. De pertinentibus ad Aristotelis philosophiam: in decem Categorias cùm primò Adrasti & Aspasij commentariis cōtētus fuisset, postea quatuor libri scripti sunt: in librum de Interpretatione, 3: in priorem de syllogismo, 4: in posteriorem, 4: in priorem de demonstratione, 6: in posteriorem, 5: de sophismatis in dictione, 1: item in librum Theophrasti de affirmatione & negatione, 6: in librum, quot modis, 3: in librum de dictione Eudemi, 3: de demonstrationibus propter quid, 1: de contingentibus propositionibus & syllogismis, 1: de syllogismis ex mistis propositionibus, 1. Scripti sunt etiam in Stoicam philosophiam libri logici: de logica theoria secundum Chrysippum, 3: Chrysippi syllogisticæ primæ lib. 3: secundæ, 1: de logica facultate & theoria, 7: de vsu theorematum in syllogismos, 1: Quòd Geometrica analytice sit præstantior, quàm Stoicorum, 1: de vsu in syllogismis, 2. Scripti sunt etiam in Epicuream sectam, An philologia sit vtilis ad philosophiam moralem, 1: de iis qui cum Sophistis versantur, 1: aduersus eos, qui increpant solœcismum facientes in voce, 6: In quo differebat nullam eruditionis culpam, neminémque reprehendendum ob barbarismos & solœcismos: tantùm aberat, vt atticismum assereret: De perspicuitate & obscuritate. Et quoniam ad Logicam, Galenus ipse disputationem de sectis retulit, ad eandem referendi sunt libri, qui

qui sequuntur: De libris Serapionis contra sectas, 2: informationes empiricæ: De empiricorum controuersiis, 3: contra obiecta ad controuersias empiricorum: ad Theodæ capita commentarij, 3: in libros Heraclidis de empirica secta libri 7: de pertinentibus ad methodicos: methodicæ sectæ, 6. Quamobrem scripti sunt à Galeno de logica arte libri centum octoginta duo, vt pro vno tantùm sit, cùm numerus definitus non est, præter incensos etiam & donatos & surreptos. Ergo cùm tam multos de Logica scripserit libros, non credidit ab Aristotele Logicam perfectã esse. Atque de logicis philosophis, qui quidem philosophi nomẽ mereantur, vltimus iudicio meo, Galenus fuit: Et quemadmodum (vt inquit ille) *Vltima de superis terras Astræa reliquit:* sic Galenus vltimus è philosophis logicas scholas reliquit: Serui deinceps, non philosophi fuere: & φιλαριστοτέλεια, non philosophia: & quidem φιλαριστοτέλεια, Aristotelicæ philosophiæ dissimillima: Aristoteles liberrimus in philosophia fuerat, contra omnem vetustatem, atque adeo doctorem Platonem veri gratiâ liberrimè senserat, logicámque artem non solùm concisis contẽtionum modis, sed disputationibus perpetuis, & in vtramque partem tractatis exercuerat: verùm ab interpretibus libertas veri quærendi & tuendi abiecta est, exercitatio vera nulla adhibita: tota res ad seniles & inertes, de præceptis creditis, non intellectis, non vsu vllo meditatis & expertis, altercationes traducta est: Sic enim versati sunt in Aristotelis logicis Alexander Aphrodiseus Sosigenis discipulus, Themistius, Porphyrius, Plotinus, Iamblichus, Ammonius, Simplicius, Grãmaticus, Herminus, Maximus, Boëthùs, Sidonius, Dexippus, Alexander Aegeus, Cornutus, Athenodorus, Syrianus, Eustratius, Ariston Achaïcus, Eudoxus, Psellus, vt ab Aristotele Logicam & inuentam & perfectam crederent, de eius vlla parte quærere aut dubitare, nefas putarent, vsum artis prorsus ignorarent: Et si quorum conatus liberior fuit, vt Lucij & Nicostrati, à reliquis,

quis, veluti scelus esset melius optare, oppressus est. Quamobrem cùm Aristotelis ambitio tam multis, támque locupletibus & incorruptis testimoniis constricta teneatur, desinamus credere ante Aristotelem nil omnino de Logica scriptum fuisse, potiúsque Aristotelis Logicam è veterum logicis deductam & collectam iudicemus. Quàm verò rectè collecta sit, ex Aristotelis ipsius certissimis principiis ac legibus, de materia scientiæ, de forma scientiæ, perpendamus.

FINIS LIBRI PRIMI.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROfessoris, *Animaduersionum Aristotelicarum liber secundus,*

DE PRINCIPIIS LOGICIS.

AD Carolum Lotharingum Cardinalem.

PRIMO libro Animaduersionum, logicæ artis parentes expositi sunt, eorúmque logica studia & volumina descripta. Secũdus sequitur, quo de primis Logicæ initiis est agendũ: Quid Logica sit, quid ei subiectum, quæ principes partes: & logicis Aristotelis legibus, de materia artis, de forma artis, agendum, vt Logicæ catholica & methodicè disposita præcepta locis omnibus requiramus, contraria tollamus. Quid est igitur, vt à capite ordiamur, Dialectica? est ars bene disserendi: Hi siquidem rationis naturalis & humanæ, quam ars imitatur, fines sunt & termini, quibus definienda ac terminanda est: vt quàm latè patet vis illa rationis, tam latè pateat eius definitio.

definitio. Et certè quicquid eſt in Organo logico, ſiue de demõſtratione, ſiue de probabilitate, ſiue de captione, ſiue de principiis, quæ dicuntur in Organo, horum omnium Categorematis Categoriis, Interpretatione, prioribus Analyticis, in vniuerſum hac definitione cõprehẽditur. Sic Ariſtoteles Dialecticam generaliter accipit in Philoſophia quarto capite decimi tertij, cùm ait Pythagoreos paucula definiuiſſe: Dialectica enim facultas, nondum temporibus illis fuerat: Quomodo in Rhetoricis ſecũdo capite primi, Dialecticam doctrinam ſyllogiſmorum bis nominat: Item dialectica, libri ſecundi capitibus viceſimo ſecundo & viceſimo quarto, pro toto Organo logico ſic vſurpat: Sic & Logica generaliter accipitur, & de quocunque, logicum dicitur: de eodem, ratione vti, ait Porphyrius in communione generis & differentiæ, etiam dicitur. Sic διαλέγεσθαι, genus omnis diſputationis efficitur ſecũdo capite primi Elenchorum. Ergo Dialectica, ars ſit bene diſſerendi, idque præceptum teneatur, quia catholicum: & primo loco ponatur, quia natura primum eſt, & cætera deinceps ſequentia complexum. Quid in Organo de hac definitione? Si partes Organi conſideres, & quid ſit eorum commune, poteris eam definitionem ex Organo deducere, vt Ariſtoteles in Poſterioribus docet, cùm ſpecies noueris, ex earum communione genus definiri poſſe: At nominatim nuſquam adhibita eſt, nedum initio poſita eſt. Quòd ſi quis dicat, Ariſtotelem noluiſſe Dialecticam, generalem artem facere, ſed tres eius ſpecies diuerſas inſtituere, apodicticam, dialecticam, ſophiſticam, eique propterea vnam communem omnium definitionem proponẽdam non fuiſſe: huic quidem reſpondebo, quod in præfatione primi libri poſui, Ariſtotelis philoſophiam è veterum philoſophorum libris, veluti bibliothecam, eſſe collectam: in qua tamen Ariſtoteleę voluntatis, Ariſtoteleique iudicij primæ ſummæque leges ſunt notatæ: qualis artis materia, qualis artis forma eſſe debeat: quibus quæ tot in libris collecta dogmata

congruent, Aristotelea, si placet, asseramus esse: quæ repugnabunt, Aristotelea negemus esse: Imò verò legislatorē ipsum, si quando à legibus suis aberret, imprudēter potiùs existimemus aberrare: aut si prudentem sciētémque id facere statuas, reuocare certè & appellare ne dubitemus: Dialectico modo Iudices de facto Aristotelis disceptamus. Aristotelis igitur voluntatem vel authoritatem, nisi veris principiis Aristotelis consentientem & congruentem nullam audiamus: catholicā Aristotelis legem de materia artis, è secundo, quarto, & deinceps aliquot capitibus primi Posteriorū vsurpemus: præcepta artis non solùm necessariò omninóque vera, sed homogenea & essentialia, sed propria sunto. Itaque cùm in arte & scientia, virtutis institutio necessaria & homogenea sit, vitij institutio neque necessaria neque homogenea erit: ideóque secundo capite primi Posteriorum iubet Aristoteles scientiæ principia non solùm clariora esse & notiora rebus inde deductis, sed neque aliud credibilius esse, neque notius oppositis principiorum: Sic capite secundo sexti Topici, definitionem ait esse vitiosam, nisi contrarij definitio sit inde manifesta. Ergo sola recti institutio in scientia, homogenea est, institutio obliqui heterogenea. Sed etiam propria veræ sciētiæ præcepta ita sunto, vt generalia generaliter, specialia specialiter doceantur: secùs sophistica doctrina esto. Si quod generale & commune est, per plures species separatim doceatur: vt, Duobus rectis tres angulos pares habere, si quis per tres species separatim, Isopleurum, Scalenum, Isosceles demonstret, sophisticè demonstrat, & tres improprias demonstrationes, pro vna propria facit. Hæ sunt Aristotelis leges: Ergo in his legibus suis Aristoteles appelletur, & de suo ipse facto respondeat: Quod commune est & generale, ait Aristotelea lex, cōmuniter & generaliter est docendum: At tota logica doctrina, quàm necessaria, homogenea, propria, id est catholica sit, siue locos spectes inuentionis de caussis, factis, subiectis, adiunctis, oppositis, comparatis, nomine,

mine,distributione,definitione,testimoniis:siue dispositionis & iudicij species consideres, in propositione, syllogismo,methodo:Tota inquam, cõmunis & generalis est : nec vlla res, quæstióue est, ad quam tractandam & explicandam non possit adhiberi: Categoremata,Categoriæ, Interpretatio , Analytica priora , tota generalia sunt, & communia apodicticæ & Dialecticæ, vt Aristoteles existimat:nec ab eo Categoremata,Categoria,Interpretatio,priora Analytica ponuntur alia apodicticæ, alia Dialecticæ: Idque iam Aristotelis voluntate factũ. Quid porrò?quæ præcepta sunt Logicę catholica in posterioribus Analyticis & Topicis ? hæc enim volumina reliqua sola sunt, quæ videantur veræ Logicæ: alia apodicticæ propria,alia Dialecticæ prorsus nulla,vt in ipsis libris copiosissimè docebo. De caussis, factis, subiectis, adiunctis, quod ad inuẽtionem attinet, & de methodo, quod est dispositionis & iudicij, præcipitur in posterioribus Analyticis:de iisdem etiam præcipitur in Topicis. Quamobrem tota vera Logica etiam libris Aristotelis comprehẽsa,generalis & communis est:generaliter igitur & communiter semel tantùm docẽda : Nec aliã fuit apodictica , alia dialectica Logica separatim instituenda,cùm apodicticæ & Dialecticæ,quę dicitur,sit vna cõmunis doctrina. Sophistica verò Logica,si vera Logica duplex esset,etiam duplex fieri debuit,alia apodicticæ, alia Dialecticæ contraria. At id ab Aristotele ne tentatum quidem est, vt Logicam sophisticam duplicem faceret,sicuti fecit veram Logicam duplicem : & huic tamen sophisticæ Logicæ , quæ non solùm duobus Elenchorum libris , sed omnibus Organi partibus infinitè repetitur,nullus in Logica scientia locus Aristotelea τῆς ὁμογενείας lege relinquitur. Rectum enim, index est sui & obliqui:Quare sophistica Logica,logicæ sciẽtiæ nulla pars est: & reliquæ duæ Logicæ, apodictica & Dialectica,vna tantùm est catholica scientia , & contra leges Aristotelis vitiosè bifariam dissecta. Si tantæ confusionis caussam requiras , vna propositionis differentia , quòd

 propositio

propoſitio alia ſit neceſſaria, alia probabilis, alia captioſa: id eſt, vt Ariſtoteles loquitur, apodictica, dialectica, ſophiſtica, hanc omnem confuſionem peperit. At propoſitionis apodicticæ, dialecticæ, ſophiſticæ vna communis eſt & inuẽtio & diſpoſitio, vna denique & communis Logica: Nullus eſt inuentionis locus, vnde non poſſit & neceſſaria, & probabilis, & captioſa propoſitio inſtitui. Porrò reliquæ pronuntiati differentiæ, affirmatum, negatum, ſimplex, coniunctum, totam ſyllogiſmi & methodi doctrinam communem habet: tota inquam, Logica, quæ catholicè inſtituta fuerit, communis & generalis eſt: quam qui tenebit, neceſſariorum & probabilium pronuntiatorum communem doctrinam tenebit, & inde captioſa & fallacia diiudicabit. At tres ſpeciales artes faciliores erunt, inquies: Imò difficiles & obſcurę, ſophiſticæ denique erunt, inquiet Ariſtoteles: quia per ſpecies docebunt, quod generaliter erat explicandum. Vnus eſt Lutetiæ Sequana, ad multos tamen vſus & varios accommodatus, lauandum, aquandum, vehẽdum, irrigandum, coquendum: Sic vna eſt Logica varij ac multiplicis vſus, in propoſitione neceſſaria, probabili, captioſa: ars tamen vna. Si Grammaticas tres aliquis ineptus nobis inſtituat, vnam ciuilem, alterã agreſtem, tertiam de vitiis ambarum, meritò rideatur à Grammaticis omnibus, qui vnam Grammaticam norunt omniũ hominum locorúmque communẽ, vnde & barbariſmi & ſolœciſmi omnes intelligi poſſint & deprehendi. Itaque facilitatis ſpecies in hac excuſatione valeat, quæ ſanè mirabiles tenebras in Rhetoricis peperit, ſimilitudine etiam magnifica à Cicerone defenſas: Ego autẽ, ait Oratorio ſecundo, ſiquidem nunc planè rudem inſtitui ad dicẽdum velim, his potiùs tradam aſſiduis vno opere eandem incudem, diem noctémque tundentibus, qui omnes tenuiſſimas particulas, atque omnia, minima mãſa, vt aiunt nutrices, infantibus pueris in os inſerãt: Sin ſit is, qui & doctrina mihi liberaliter inſtitutus, & aliquo iam imbutus vſu, & ſatis acri ingenio eſſe videatur,

deatur, illuc eum rapiam, vbi non ſecluſa aliqua aquula teneatur, ſed vnde vniuerſum flumen erumpat: vt illi ſedes & tanquam domicilia omnium argumentorum commõſtret, & ea breuiter illuſtret, verbíſque definiat: Hæc ille magnificè, vt ſolet omnia, ſed parum logicè: Etenim omnia illa, minima ſpecialium artium manſa, & tenuiſſimæ, quæ dicuntur, particulæ, falſa ſimilitudine dicuntur: vbique enim, vel in illis ipſis ſpecialibus artibus, bucceæ cauſſarum, factorum, & reliquorum argumentorum ſunt eędem: Riuuli hîc nulli ſunt: flumen eſt vniuerſum, quod rudi & puero facilè tamen natatur: Grammaticæ ſimilitudo hîc idonea & apta eſt, & à nobis ideo propoſita: aquulæ ſecluſæ hîc nullæ ſunt, nec eſſe quidem omnino poſſunt: cauſſarum, factorum, & reliquorum argumentorum, item propoſitionum, ſyllogiſmorum, methodorum conſideratio & diſtributio cõmunis, alias minutiores ſectiones nullas capit: Grammatica etymologia alia ciuilis, alia agreſtis fingi non poteſt: Denique ſi fieret, catholicum id non eſſet, ſophiſticum eſſet, ait Ariſtoteles. Sed hac de re aduerſus Ciceronem ipſum in Brutinis quæſtionibus, & aduerſus Quintilianum in Rhetoricis diſtinctionibus abũdè diſſerui. Et iam tres Ariſtotelis Logicas, ex Ariſtotelis lege concludo vitioſas & ſophiſticas eſſe, & vnam communem ac generalem communiter tantùm & generaliter exponendam eſſe. Voluit, ais, tres artes ſpeciales facere: At vt ſuis legibus obediret, vnicam & communem velle & facere debuit: Verbo etiam rem turbauit, cùm Dialecticam, vocauit eam probabilitatis artem, ſicuti perſępe etiam Logicam: quoties enim in Organo, Logicę aut Dialecticæ verbum vſurpauit (frequenter autem vſurpauit) ad illam probabilitatis artem accommodauit. Sic in poſterioribus Analyticis λογικὰ & λογικὸς συλλογισμὸς dicitur, viceſimo & decimo octauo primi, & λογικὸς λόγος octauo ſecũdi: Sic πρόβλημα λογικὸν in Topicis quinto octaui & primo quinti: Sic logica demonſtratio etiam dicitur decimo capite ſecundi de ortu Animalium: Sic

dialectica propoſitio & dialecticus ſyllogiſmus locis permultis ſpecialiter accipitur. At veteres Logici ante Ariſtotelem, Dialecticam & Logicam cõmuniter vſurparunt, ſicut Ariſtoteles ipſe aliquando: & vtriuſque vocabuli coniugata, λόγος, διαλέγεσθαι, λογίζεσθαι, generalem hanc ſignificationem habent. At voluit Ariſtoteles Dialecticę vocabulo ſpecialiter vti: an non ſunt artis & ſectæ cuiuſque propria vocabula? Certè: ſic Zeno verborum nouorum architectus in ſecta Stoica fuiſſe dicitur: nec tamen ideo valdè laudatus: ſed tamen ſunt artium propria vocabula: An non igitur agriculturæ, militiæ, nauticæ vocabula, ex agricolarum, militum, nautarum communi vſu & ſermone ſunt deducenda? Logica porrò & Dialectica, quorum tandem animalium vocabula ſunt? an non λογικῶν καὶ διαλεκτικῶν; id eſt hominũ? An non ſæpe reprehendit Ariſtoteles ſermonem inuſitatum? An non iubet ſecundo capite ſecundi Topici, nominibus ſic res appellandas eſſe, vt vulgus appellat? Cur igitur contra hominum vſum, contra ſuum ipſius decretum, verbis ſignificationes nouas impoſuit? cur voluit denique, quod mihi ne velim, præcipit? Sed de verbo minùs eſſet laborandum, ſi res maneret: at definitio generalis & communis in Organo prætermiſſa eſt: definitio inquam, vel legibus Ariſtotelis catholica: nec dici poteſt ex Ariſtotelis legibus, id leue eſſe, & iccirco neglectam eſſe: Etenim Ariſtoteles de doctrina & vtilitate definitionis non ſolùm ſexto Topico toto pręcipit, ſed Poſteriorum ſecundo, vbi definitionem ita celebrauit & extulit, vt illud tandem decimo ſeptimo capite prædicarit, Itaque ſcientiæ omnes definitione comparantur. Ergo ex Ariſtotele concludo, qui Dialecticæ definitionem neſciat, eum neſcire quid Dialectica ſit: & certè definitionis huius omiſſio, multò maius detrimẽtum ſtudioſis huius artis attulit, quàm vulgo videatur: finem totius artis oſtendit eſſe bene diſſerere, diſputare, ratiocinari, ratione vti: Denique quò præcepta ſtudiáque logica omnia referãtur, ſcopum hunc proponit,

&

& quò Logicæ partes, genera, ſpecies, exercitationes omnes dirigãtur. Hoc igitur totius nauigationis ignorato portu, qualem nauigantibus curſum putamus futurum? Nullus eſt Organi logici liber, in quo non diſſideant interpretes de ſcopo & fine rerum: ea tanta diſſenſio non ob aliam vllam rem accidit, quàm quòd finis vniuerſæ artis non eſſet initio propoſitus. Operæpretiũ ſit ſpectare, quæ inde opinionum commenta nata ſint, de ſcopo & fine non ſolùm ſingulorum librorum, ſed vniuerſorum. Categoremata, dicuntur voces ſimplices eſſe, Categoriæ ad res ſimplices, ſimplicibus verbis ſignificandum pertinere, vnde nomina verbáque ad conficiendas enuntiationes & ſyllogiſmorum cuiuſcumque generis concluſiones aſſumantur, omnium finem demonſtrationem eſſe. Hæc ferè Græcorum & Latinorum omnium interpretum (quorum ſcripta extent) ſententia vna eſt: De cæteris ſuo loco: Nunc de magnifico iſto Logicæ fine dicendum nobis eſt, & cauſſa priùs exponenda eſt, quæ hos interpretes in hanc opinionem induxerit: Deinde Ariſtotelis ſententia, vera demonſtranda eſt. Quid igitur interpretes commouit, vt demonſtrationem, finem eſſe Logicæ dicerent? quis Organi locus? quæ nam Ariſtotelis authoritas? initium prioris Analyſeos ab iis ad rem citatur: Primùm dicendum circa quod, & de quo conſideratio eſt, quoniam circa demonſtrationem, & de demonſtratiua ſcientia: Hic locus inquam, hos interpretes commouit, vt interpretarentur, ab Ariſtotele dici, finem logicæ artis, eſſe demõſtrationem. At inquam, id Ariſtoteles non dicit, nec omnino ſentit, ſed proponit ſe dicturum de demonſtratiua ſcientia: an ideo logicè hinc concludes ab Ariſtotele dici, demonſtrationem logicæ artis eſſe finem? At paulò pòſt eandem propoſitionem repetit: Definitis autem his, dico per quæ, & quãdo, & quomodo fiat omnis ſyllogiſmus: poſtea dicendum eſt de demonſtratione, quia ſyllogiſmus magis vniuerſalis eſt: Demonſtratio enim, ſyllogiſmus eſt quidam: ſyllogiſmus autem non

omnis, est demonstratio. Hîc inquam, repetit eandem propositionem; imò clariùs etiam proponit se de syllogismo & demonstratione dicturum: priùs etiam de syllogismo, quia magis vniuersalis est: an idcirco hinc verè & rectè concludes, Logicæ syllogismum & demonstrationem? Proponit Porphyrius se dicturum de genere, specie, differentia, proprio, accidente: an idcirco concludes Logicæ finem illic à Porphyrio esse definitum? Proponit Categoriarum author quarto libri sui capite, decem genera, substantiam, quantitatem, ad aliquid, qualitatem, actionem, passionem, vbi, quando, situm & habitum esse: an ideo concludes ab eo in decem illis generibus, Logicę finem esse collocatum? Proponitur in libro de Interpretatione, item in Topicis, qua de re futura doctrina sit: an ideo concludes, Logicæ finem in propositionibus illis, nobis esse præmonstratum? Nō opinor. Ergo interpretes hi valdè fatua ratione in sententiam illam adducti sunt. Sed enim ne sit nobis satis id argumentum, quo inducti sunt, refellere, opinionem potius, quam opinionis argumentum refellamus. Aiunt interpretes, Logicæ finem, esse demonstrationem, & demonstrationem ita definiunt, vt syllogismus sit, propriam affectionem de subiecto per ipsius definitionem concludens. Hanc interpretationem falsam esse dico: Agè igitur, interpretes hi hoc Logicæ fine Logicam nobis finiant, & sine rubore dicant, Logicam, esse artem demonstrandi: Sic enim decet artes suo fine definiri: Grammaticæ finis est rectè loqui: ergo Grammatica, est ars rectè loquēdi. Finis est Rhetoricæ, bene dicere: ergo Rhetorica, est ars bene dicēdi. Finis Logicæ est demonstrare: ergo Logica, est ars demonstrandi. Hoc argumentum intelligi & perpendi cupio, & quid sit finis, vel in Aristotelea philosophia definiri & explicari mihi postulo. Docet Aristoteles in Physicis formam triplici genere caussam esse, formam, efficientem, finem: forma verò totum format & efficit, non partem: formáque totum, non partem, ad finem componit & accommodat:

Domus

Domus finis, nauis finis, pecudis finis, hominis finis, cuiusuis denique rei finis, est ad quem non pars aliqua domus, nauis, pecudis, hominis, sed tota & vniuersa natura essentiáque refertur: nec vllius rei finis dici potest, ad quem non omnes eius partes spectent, tendant, aspirent: alioquin finis omnium nō esset, si alia pars aliò tenderet. At totius Organicæ Logicæ quota pars ad Organicam demonstrationem propriè refertur? doctrina Categorematum, Categoriarum, Interpretationis, Analyticῶn priorum, communis efficitur apodicticæ & Topicæ, ad demonstrationem propriè nil eorum refertur: In Elenchis nil demonstrationi vendicatur. vnicum argumenti genus est in posterioribus Analyticis, ex caussis demonstrationi propriè attributum: nec tamen totū, sed quod sempiternā, primā, necessariam caussam affectionis de proprio subiecto concludēdæ habeat: At caussæ sunt innumerabiles, & finis & forma & generis omnis efficiens, & materia, quæ tales non sunt: & in posterioribus Analyticis multa sunt communia definitionis, partitionis, demonstrationis: multa etiam propria definitionis & partitionis, per quas sine demonstratione, rerum omnium essentia docetur ac discitur, cùm Aristotelis demonstratio sit tantùm affectionum & per se accidentium, vt illic præcipitur. Ergo de tota Logica & inuentione & dispositiōne, nil nisi argumenti vnius, non totus locus, sed species: nec ea tota ad demonstrationem refertur: Et quidem (quod magis admirandum sit) huius Aristotelicæ & syllogisticæ demonstrationis exemplum adhuc nullum repertum est in totis Mathematicis, nedum in cæteris disciplinis, ad Organicam legem conclusum: vbi argumentum talis caussa sit affectionis propriæ de suo subiecto, & conclusio in primo primæ figuræ modo confecta: nec omnino esse potest, vt suo loco copiosiùs disputabo. Tum verò considerandum nobis illud est, quod verissimè dicitur, nullius artis finem ad fortuitum euentum alligari, sed qui artis potestati subiiciatur, actu concludi: sic nauticæ finis,

non

non deducere nauim ad portum, quia id ſemper non eſt in poteſtate artis ſitum, ſed rectum clauum tenere & prudenter gubernare: quomodo igitur poterit demonſtratio, Logicæ finis inſtitui? Nam quæſtiones innumerabiles erunt, quæ demonſtrationem Organicam non capient, & Logicus Dialecticúſque circa eas efficiet, quicquid artis viribus poteſt effici, id eſt finem Dialecticæ conſequetur, & tamen non demonſtrabit. Demoſthenes, Cicero, Homerus, Maro, Plato, Theophraſtus, Ariſtoteles, Euclides, tam multa diſputauere, in eorum tamen libris, eiuſmodi demonſtratio nulla eſt: an idcirco Dialecticæ aut Logicæ finem non ſunt aſſecuti? an idcirco dialecticis & logicis facultatibus bene nuſquam ſunt vſi? an ad horum interpretum opinionem, Ariſtoteles Logicus nunquam fuit? Logicæ finem nunquam attigit? an denique Logicus vnquam nemo fuit, nemo vnquam erit? cùm demonſtratio eiuſmodi ſyllogiſtica eſſe nulla poſſit? Quare non eſt Logicæ aut Dialecticæ finis, demonſtratio. An demonſtrationem ideo Logicæ finem faciunt interpretes, quia cæteris diſputationibus longè antecellit? At ſi fuerit illud maximè verum, non erit certè conſequens, quod hinc efficitur, neque conſentaneum: Etenim an ſimilibus veſtigiis concludere licebit, Demoſtheni & Ciceroni, ſi pronuntiationem, primam eloquentiæ partem & principem iudicent, eloquentiæ finem, eſſe bene pronuntiare, quod vnius partis eſt: non autem bene dicere, quod eſt vniuerſæ artis? Quamobrem non rectè interpretes, Logicæ finem in demonſtratione ſtatuunt: nec eorum interpretatio vera eſt, imò verò, quod ſecundum poſui, Ariſtoteli falſò impoſita. Etenim nullúſne locus in Organo, qui ſi non nominatim & apertè, ſaltem vtcumque finem Logicæ artis exprimat? imò verò vnus eſt conſideranti & diligenter attendenti non valdè occultus. Prioris Analyſeos primo libro tres logicæ facultatis vniuerſæ partes fiunt, inuentio medij, compoſitio & collocatio ſyllogiſmi, poſtremò analyſis vtriuſque: in quorum

rum actione,finis Logicę ab Aristotele collocatur:Nam si compositionem syllogismorum consideremus, ait,& inueniendi habeamus facultatem, tum verò compositos syllogismos retexamus in expositas figuras, finem habuerit hypothesis ab initio proposita: Inueneris igitur argumenta, quibus quæstionem velis probare, syllogismo concluseris & analysi iudicaueris, propositæ artis finem adeptus eris, ait hîc Aristoteles: tres sunt hi speciales fines, inuenire argumentum, inuentum disponere, inuentionis dispositionísque examen facere: vno generali comprehendas, id erit bene disserere, bene ratiocinari. Ergo Aristoteles sua oratione, sententia, authoritate, verum Logicæ artis finem nobis ostendit: & interpretes, artis quam interpretantur, ignaros esse coarguit. Alter etiam secundo capite primi Topici de fine locus fuerat animaduertendus: Habebimus autem finaliter (vt sic dicam) id est perfectè & absolutè disciplinam, quando similiter habebimus ac in Rhetorica & Medicina, & huiusmodi facultatibus: id autem est, quoad eius fieri poterit, quæ statuimus efficere: Nec enim in omni caussa orator persuadebit, nec medicus sanabit: sed si nihil omiserit eorum, quæ fieri potuerint, præclarè scientia instructum fuisse dicemus: Hic locus de fine artium manifestissimus est: Non semper orator persuadebit, inquit, nec medicus sanabit, orator tamen ac medicus fuerit, artísque suæ finem adeptus sit, si in orando, si in medēdo, nihil Rhetoricæ, nihil Medicæ artis omiserit. Sic Logicus, qui inuentionis & dispositionis artibus orator ille est (quem nominat Aristoteles) propositum problema non cuiuis semper probabit: si tamen nullum genus argumenti, nullam speciem propositionis, argumentationis aut methodi: si nihil, quod res tulerit, artis omiserit, finem Logicę consecutus erit: Ergo hæc Aristoteles de fine artis. Quintilianus lib. 2. cap. 17. eadem ferè, quæ hîc Aristoteles, sic interpretatur: Aiunt etiam omnes artes habere finem aliquem propositum, ad quem tendant: hunc modò nullum esse

in

in Rhetorice,modò non præstari eum, qui promittatur, mentiuntur: Nos enim finem esse iam ostendimus, & quis esset,diximus: præstabit hunc semper orator: semper enim bene dicet: firmum autem hoc, quod opponitur,aduersus eos fortasse sit, qui persuadere, finem putarunt:Noster orator,ársque à nobis finita,non sunt posita in euentu:tendit quidem ad victoriam,qui dicit,sed cùm bene dixit, etiam si non vincat, id quod arte continetur, effecit. Nam & gubernator vult salua naue in portum peruenire:si tamen tempestate fuerit abreptus, non ideo minùs erit gubernator, dicétque notum illud, Dum clauum rectum teneam: Et medicus sanitatem ægri petit:si tamen aut valetudinis vi, aut intemperantia ægri, alióve quo casu summa non contingit, dum ipse omnia secundum rationem fecerit, Medicinæ fine non excidit. Ita oratori bene dixisse finis est:Hæc ille. Ergo finis est Logicæ, bene disserere: quod etiã Logicus præstare possit,quamuis quæstionem non semper obtineat. Quare hos in Organo logico duos locos, interpretes intueri,& ex iis sententiam Aristotelis interpretari, vel potiùs Aristotelem Aristotelis interpretem sequi debuerant. Finis,est cuius gratiâ fiunt, & quò referuntur omnia:Sic in Aristotelis Philosophia,finis definitur: ad bene de quouis problemate disserẽdum,omnia Logicæ præcepta referuntur, & eius gratiâ inuenta descriptáque sunt omnia. finis igitur ille verus est. Aristoteles hoc admonet,hoc philosophatur: id igitur fuerat interpretibus considerandum: hoc syllogismo, de fine erat æstimandum & iudicandum: reliquæ artes comparandæ: Sic Grãmaticæ,Rhetoricæ,Medicinæ, Arithmeticæ fines sunt, bene loqui, bene dicere, bene curare, bene numerare: quia ad eos fines, omnia disciplinarum earum præcepta & dogmata referuntur. Quamobrem Aristotelem verè sentientem, verum philosophiæ suæ interpretem, potiùs quàm hos nugatores & commentitios interpretes audiamus: & Logicæ ac Dialecticæ finem dicamus esse,bene disserere.Sed de fine satis:huic

coniuncta

coniuncta quæstio magna est, de subiecto Dialecticæ, quid sit, quod disserendo tractari possit: omnia dico, nihil excipio: Atque illud nimirùm est, primo quarti Philosophiæ, ens quatenus ens, ab Aristotele, Dialectico subiectum: imò verò non ens, omninóque quidlibet seu verum, seu falsum, quod tractari, ac ratione disputari & explicari possit: Nam quamuis Aristoteles triplicem faciat huius vniuersæ facultatis vsum, Philosophicum, Dialecticum, Sophisticum, attamen ens communiter singulis propositum esse dicit secundo quarti Philosophiæ: Nam circa genus idem Sophistica & Dialectica cum philosophia versantur: sed ab hac quidem, facultatis modo differt, ab illa autem vitæ proposito: Ea siquidem Dialectica tentat & experitur, quę philosophia cognoscit: Sophistica verò apparet, at non est. Ergo de omni ente problema huic facultati subiectum est: imò verò etiam de non ente: Nam quamuis in Philosophia primo capite sexti, & septimo vndecimi propriè Aristoteles cum Platone ait, sophistis subiectum esse non ens, attamen idem ait in Interpretatione, secundo capite secundi, & primo capite quarti Topici, & quarto capite primi Elenchi, non ens esse opinabile, quod Dialectico propriè subiicit: & philosophus sæpe versatur in non entis refutatione. Quare etiam non ens philosopho & Dialectico, non sophistæ solùm subiicitur, vniuersæque Logicæ commune subiectum, erit etiam non ens. De re autem Dialecticæ arti subiecta, quid vtilius in Logica præcipi possit, quàm in Grammatica, omnino nõ video. Ergo hac de re, Organi doctrinam spectemus: Voluit Aristoteles duas artes logicas pro vna facere, Apodicticam & Dialecticam: & voluit in vtraque, quæstionum genera distribuere: in Sophistica, quod sciam, noluit: In posterioribus igitur Analyticis, quæstionũ genera quatuor diuiduntur, quia, propter quid, an est, quid est. Quamobrem inquam, quatuor illa quæstionum genera diuiduntur? quis finis est quæstionis? Inuentio medij, respondet Aristoteles secundo capite secundi Posteriorum:

rum:

rum: At inquam, ad inuẽtionem medij, distributio quæstionum & consideratio nil adiuuat: vna communis est inuentio medij, vel ab Aristotele ipso in illis ipsis Posterioribus tradita: de caussis, factis, subiectis, adiunctis, vnde sunt distributiones & definitiones, Aristoteles non fecit aliam primæ, aliam secundæ, aliam tertiæ, aliam quartæ quæstionis inuentionem: Inutilis igitur est ista partitio, quia nihil ad finem confert, quia denique ad logicum vsum non est necessaria: non ideo catholica. Grammaticus Grammaticâ res omnes loquitur, quo genere quæstionis quæsitas, nil laborat: Sic & Logicus rem omnẽ disputat, qua specie quæstionis res quæsita sit, non attendit: nec vllum habet ad eam selectum vel inuentionis vel dispositionis catholicum præceptum: Non disputo partitionem vitiosam esse, quia præterea multa quęrantur, vt, Vbi, quando, qualis, quantus: non disputo dialecticæ artis vsum esse frequentissimum, vbi nil quæritur, vt in principiis & omnibus propositis per se manifestis: at doceo partitionẽ inutilem esse, quia nil adiuuet ad inuentionem medij: Denique catholicum non est, ait Aristoteles, quod commune, quod generale sit, specialiter docere: Ergo hæc apodicticæ quæstionis distributio tollatur. Partitur deinde Aristoteles quæstionem dialecticam primo Topico in partes alias quatuor, de accidente, genere, proprio, definitione: Non disputo partitionem hanc etiam vitiosam esse, quia Dialecticæ quæuis quæstio sit & entis & non entis, vt paulò antè proposui: ideóque etiam non dico partitionem hanc propositæ Aristotelis doctrinæ aduersariam esse & contrariam: illic enim Dialectica de omni & ente & non ente: hîc verò tantùm de accidente, genere, proprio, definitione disputare dicitur: tantam repugnantiam non solùm reprehendo, sed totam hanc partitionem inutilem, miniméque catholicam esse confirmo, & aduersus eundem morbum, remedium idem profero: ad finem quæstionis, ad medij inuentionem, nil hæc distributio prodest. Omnium problematum

blematum communis vna eſt inuentio, cauſſarum, factorum, ſubiectorum, adiunctorum, oppoſitorum, comparatorum, nominum, diſtributionum, definitionum, teſtimoniorum. At inquies, Ariſtoteles noluit iſtam communem Logicam tradere, ſed apodicticam à Dialectica ſeparare, ideóque diuerſas quæſtionis ſpecies, apodicticas & dialecticas rectè diuiſit. At inquam, iſtam philoſophi voluntatem miſſam faciamus, philoſophiam eius conſideremus: Ariſtoteles velle debuit, quod rectum fuit, quod legibus Ariſtotelis congruum fuit. Verùm iſta partitio quæſtionis in Logica, non eſt catholica, non eſt legibus Ariſtotelis accommodata: Sed tamen agè: Ariſtotelis voluntatem ſpectemus: fortaſſe non ſine cauſſa voluit: Sic enim primi Topici cap. 5. loquitur: Sed non ideo vna in omnibus doctrina quærenda eſt, nec enim facilis ſit inuentu: & ſi inuenta ſit, omnino tamen obſcura ſit & moleſta. Ob hanc igitur rationem, quæſtionum genera diſtribuuntur, & ad ſingulas quæſtiones, inuentiones certæ adſcribuntur: Hîc enim Ariſtoteles Topicam artem interpretatur. Et certè ſi partienda quæſtio fuit, ea ratio partiendi fuit: Concedo: finis enim quæſtionis, eſt inuentio medij, vt Ariſtoteli placet: & ſi diuerſarum quæſtionum diuerſæ ſunt inuentiones, certè diſtribuenda quæſtio fuit. Hîc itaque quoniam ſumma rei periclitatur, animos attentos eſſe volui, vt de cauſſa infinitæ confuſionis (nam propter hanc quæſtionum confuſionem, inuentionis etiam confuſio conſecuta eſt) verè queant æſtimare. Dicitur igitur, vnam communem omnium quæſtionum, inuentionis artem reperiri non poſſe, & idcirco quæſtionis & inuentionis artes variè diſtribuendas eſſe, & ad varias quæſtionis ſpecies, proprias inuentionis inſtitutiones accõmodandas. Mirabile ſanè iſtud videri debeat, cùm logicæ hypotheſeos tres partes ab Ariſtotele conſtituantur, inuẽtio, cõpoſitio, reſolutio: duæque poſteriores, cõpoſitio & reſolutio, omnium quęſtionum & problematum communes fiant, primam inuentionem

nem non etiam communem fieri: Attamen fit cap. 31. primi Priorum: concluditúrque, Via igitur & ratio de omnibus eadem. At dices illam quidem inuentionem, quæ primo Priorum traditur, esse Apodicticæ & Dialecticæ communem: Verum inquam id est, & hoc ipsum disputo. Cur igitur negat Aristoteles, communem problematum inuentionem reperiri posse; quam ipse doceat? Sed tamẽ redibis ad Aristotelis voluntatem, quòd speciales artes duas, Apodicticam & Dialecticam distinguere voluerit, & statuerit in Dialectica multas esse speciales inuentiones, quæ non possent vna communi comprehendi: & ideo affirmat inueniri non posse communem doctrinam, qua Dialecticæ quæstiones omnes explicari queant: idcirco varias quæstiones, variis artibus explicandas esse. At illa communis inuentionis doctrina inuenta ante Aristotelem natum fuit, vt primo libro tam multis testimoniis docui. Tot ea de re volumina ante Aristotelem natum perscripta sunt: & tamen negare audet Aristoteles inueniri posse, quod à veteribus inuentum, & tot libris descriptum ipse legerat? Negat igitur id Aristoteles, qui negauerat idem, ante se quicquam de Logica scriptum fuisse. Ergo talis hominis nec voluntas imposterùm, nec authoritas tam sancta philosophis habeatur. At si tanti est Aristotelis voluntas, valeat sanè ad Aristotelis errorem refellendum: Nam si Aristoteles ipse in Topicis, vbi hoc negat, generalem inuentionis doctrinam, & communem omnium dialecticarum quæstionum doceat, quid argumentis nostris opus est ad eum refellẽdum? At in Topicis nullam inuentionem docet dialecticam, præter generales & omnium quæstionum communes locos caussarum, effectorum, subiectorum, adiunctorum, oppositorum, comparatorum, nominum, tributionis, definitionis, testimonij, vt in Topicis ipsis amplissimè demonstrabo: Ergo Aristoteles hanc generalem inuentionis doctrinam & tradit & vsurpat: simillimáque prorsus est ista ratio, ac si Grammaticus ille ineptus, de nomine duas

artes

artes esse diceret, vnam de nominibus adiectiuis, vbi communia nominum omnium accidētia latissimè proponeret:alteram de nominibus substantiuis, vbi omnia nominum omnium eadem accidentia iam clarè repeteret: & negaret vnam doctrinam adiectiuorum & substantiuorum communem inueniri posse: & si inuenta esset,difficilem fore. At Grammaticule ineptissime,hāc communem artem tradis, quam negas inueniri posse: & ea tibi gratificaris, quam prædicas ingratam fore. Agè verò, quid si etiam constiterit generalem illam & communem inuentionis artem ab eodem Aristotele esse probatam nominatim & laudatam? An Aristoteli dicetur hæc inuētio omnino obscura & molesta? At primo,tertio,septimo, octauo Topicis libris cōmunes loci vnicè commendantur:Primo Topico diuisit Aristoteles instrumēta & locos:At in instrumentis,quæ facit omnis problematis communia, etiam locos testimoniorum, oppositorum, comparatorum, nominum, generis numerat: & ait duodecimo capite, Sumendæ verò quàm maximè vniuersales propositiones. Ergo Aristoteles non solùm communes omnium problematum locos docet, sed nominatim commendat primo Topico: nec Aristoteli iam dicatur hæc communis doctrina omnino obscura & molesta. Idem etiam facit tertij Topici capite quarto: Sumendi verò quàm maximè vniuersales loci de maiore: sic enim sumpti, ad plura commodiores fuerint. Ergo Aristoteles non solùm communes omnium problematum locos docet, sed nominatim laudat: nec iam omnino obscuros & molestos esse iudicat. Sed id etiam rursum multò manifestiùs Topici septimi capite secundo, vbi communes comparatorum & cōiugatorum locos nominatim collaudat: Commodissimi namque sunt ad res plurimas, atque è cæteris, qui maximè sunt communes. An igitur Aristoteli doctrina ab Aristotele tantopere commendata omnino obscura & molesta fuerit? Quamobrem cùm quæstionum distributio ad quæstionum finem nil cōferat, cùm

diſtribuendæ quæſtionis Ariſtotelea cauſſa ab Ariſtotele ipſo refutata & damnata ſit, tollatur iſta diſtributio è logicis artibus, quia non eſt catholica, quia non eſt Ariſtotelis legibus congrua: Voluit Ariſtoteles vnam communem Logicam definire: voluit tres ſpeciales, apodicticam & dialecticam & ſophiſticam deſcribere: voluit quæſtionum ſpecies diſtribuere: voluit denique hoc, illud noluit: Serui de domino. ſic inter ſe loquantur: philoſophi qui dici volent, argumento & iudicio ſuo philoſophentur. Sed de prima definitione ſatis. Veruntamen continens illud quidem, ſed multò maximum nobis certamen adhuc eſt, quid Dialectica imitari debeat, & ſuis præceptis interpretari: Poſt Alexandrum Aphrodiſeum non reperi, qui aliud putaret, quàm Ariſtotelis, non dico veras & catholicas regulas, ſed commenta, quæcumque tam multis libris ab eo collecta eſſent: & illa nimirùm fuerit Ariſtotelis ambitio, qua ſe Logicæ primum inuentorem & ſummum perfectorem gloriatus erat: vt religio haberetur, contrà ſentire: Itaque cùm docuiſſem naturalem humanæ rationis vſum, illud artis ſubiectum eſſe, id perſonatis quibuſdam philoſophis adeo nouum & inauditum fuit, vt theatris & ſcenis, & publicè editis probris exagitaretur. Ergo id paulò diligentiùs & accuratiùs eſt agendum & explicandum: Ars Dialectica naturalem Dialecticam imitatur: Quid naturalem hanc Logicam appellas? Senſibus ſingulis non omnia, ſed ſingularia quædam & propria ſubiecta ſentiuntur: oculis colores, auribus ſoni, naribus odores: Animo autem omnia etiam, quæ ſenſibus nequeant, concipiuntur & intelliguntur: Lumen hoc vniuerſum, generale, totum nullis finibus terminatur, omnia quæ poſſunt ab hominibus intelligi, luminis huius auxilio cognoſcuntur & intelliguntur. Hoc logicum & dialecticum lumen homini cognatum & naturale: & cùm de Logica naturali moneo, de hominis naturali cognatóque lumine moneo: hominémque animal logicum, id eſt rationale: & hominis differentiam,

logicum

logicum ex Organico authore significo. Hæc inquã, Logica naturalis, est facultas omnia disputandi, intelligendi: vt visus & auditus, facultas est naturalis videndi & audiendi: sed visus & auditus ars est nulla, nisi opticam & musicam voles huc referre: Atque naturalis hæc Logica, Aristotelea authoritate amplissimè comprobatur: Etenim generaliter in Ethicis ab Aristotele dictum est, omnium virtutum non solùm moralium, sed cognitione & scientia comprehensarum dotes à natura nobis ingeneratas esse: easque appellat naturales virtutes, Ethici sexti ad Nicomachum cap. 13: Et Topico 8. promptum & paratum in disputatione ingenium requiritur: Et hoc est secundum veritatem bonum ingenium, posse rectè sequi verum, & fugere falsum: Quod qui bene nati sunt, possunt expeditè facere. Et primi Elenchorum capite vndecimo nominatim proponitur, quod hîc de naturali Logica præcipio, cùm docetur, Dialecticam nullius esse definiti generis: Itaque omnes etiam idiotę quodammodo vtuntur Dialectica & tentandi peritia. Et ibidem: Inartificiosè enim participes eius sunt, cuius artificiosa Dialectica est: & arte syllogistica, qui tentat & qui dialecticus est. Qui locus apertissimè Dialecticam hominibus esse naturalẽ & insitam demonstrat: & sine literis homines id inartificiosè facere, quod ars Dialectica præceptis suis instituit, & quod arte syllogistica instructi faciunt. Logica itaque naturalis ab Aristotele probatur, ab eáque doctrinam deducendam esse præcipitur, cùm statuuntur in Analyticis non solùm Logicæ, sed omnis disciplinæ principia, experientia, obseruatio & inductio: denique summum illud theorema ponitur, à sensibus & singularum inductione rerum omnes scientias ortas & profectas esse. Quamobrem Logica naturalis, Aristotelis authoritate abundè cõfirmatur, & artificiosæ Logicæ magistra constituitur: sed Aristotelis authoritate velut imprudẽtis & aliud agentis: Nec enim arte describẽda istam sibi imaginem reddendam & exprimendam proposuit, qui infinita toto

Organo à naturali humanæ rationis vſu abhorrentia collegit: Itaque hoc Ariſtoteli præſertim tam probato principio deinceps locis omnibus vtemur: vbi ſi quid à naturali vſu alienum erit, reiiciemus. Sed de logicæ artis definitione ſatis: Conſequens diſputatio, artis partes diſceptabit: quas duas naturalis vſus nobis oſtendit, Inuentionem & iudicium, ſeu diſpoſitionem. At quamuis vtraque pars Dialecticæ, inuentio dici poſſit, quia omnes artium præceptiones, ſunt quædam veritatis inuentiones, vt Socrates docet in Minoë, prima tamen pars iuſtiore ratione dicetur inuentio, quàm ſecunda: Nam cùm omnia prioris partis de argumentis præcepta noueris, non inueniſti protinùs, quod de quæſtione dici poſſit, ſed præceptis illis, tanquam conſiliis deſcripta habes rerum genera, quæ tibi inueniẽda ſunt: Vt ſi ad medicum accedas, quales ſunt noſtris temporibus plerique, hic morbi genere cognito, remedia tibi definiet, quæ tu per te aut alium inuenias, aut adhibeas neceſſe eſt, non inuenta ab illo accipias: ſic Dialectica, hac in parte, tanquam medicina videlicet docebit te ad inſtituendum & explicandum quod velis, argumentorum genera, cauſſas, facta, ſubiecta, adiuncta, oppoſita, comparata, cõiugata, tributiones, finitiones, teſtimonia eſſe quærenda & inuenienda: inuenta tibi hæc ipſa non ſuppeditabit. Atque hæc inuentionis dialecticæ præcepta ei demùm plenè ac copioſè proderunt, qui eſt verſatus in rebus, vt Antonius Oratorio ſecundo ait: vel vſu, quem ætas denique affert: vel artium auditione, & cognitione diſciplinarum, quæ ſtudio & diligentia, multa denique & longa exercitatione præcurrit ætatem. Nec tam huius partis Dialecticæ præceptis adiuti res inuenimus, quàm cognitas antea & perceptas, horum admonitione præceptorum reminiſcimur, aut ad inquirendum inſtituimur: In diſpoſitione autem ſecus eſt: Didiceris enim propoſitionum, argumentationum, methodorum genera, & generum ſpecies, habes regulam, qua vtare, nec quicquam præterea requiras. Itaque

artes

artes & præceptiones mathematicæ, physicæ, cæterorúmque generũ notiones & disciplinæ speciales, velut arte quadam sunt eorum argumentorum plenæ, de quibus Dialectica generaliter admoneat, vnde caussas, facta, subiecta, adiuncta, opposita, cæteráque rerum genera sumantur: quod in Categoriis rursum tractabitur: quod etiam Analytici primi capite tricesimo primo præcipitur, quòd generalis quædam & communis omnium problematum inuentio sit, & communia syllogismorum principia: Sic enim argumenta, principia illic dicuntur: Propria autem sunt argumenta in vnaquaque scientia, plurima: propositionis, syllogismi & methodi regulas sola Dialectica instituit: ad eam rem ars alia nulla nos adiuuat: nisi fortè ad propositionis iudiciũ: proptereáque inuentionis nomen hac in parte minùs conueniet. Sed tamen Logicæ & Dialecticæ partes duæ sunt, inuentio & dispositio, quia naturalis vsus, veræ artis archetypus, eas ostendit: quia principia Aristotelica, experientia & obseruatio demonstrãt. Quid Aristoteles de hac partitione? Si libros Organi consideres vniuersos, comperies Logicæ partes has solas institui: atque interdum etiã nominatim, sed obscuriùs & cõfusiùs appellari & proponi: Primo Analytico tres Logicæ vniuersæ partes ab Aristotele proponuntur, vt iam citaui, inuentio, compositio, dissolutio: vbi inuentio, pars Logicæ nominatim appellatur ab Aristotele & proponitur: Cõpositionis nomine species vnica dispositionis Logicæ ab Aristotele describitur, syllogismus: tota tamen dispositio logica poterat compositio dici, & eo nomine describi: dissolutio, vitia partis vtriusque retexit: Ergo pars etiam dispositionis ab Aristotele comprehenditur: vt si rem spectes, nos id doceamus, quod ab Aristotele docetur. At istam artis partitionem Aristoteles non sequitur, nec Logicæ suæ bipartitæ præceptiones alias inuentionis, alias dispositionis separauit: & si facere vnquam cogitasset, nunquam duas speciales Logicas, apodicticam & dialecticam commentus esset:

 tauto-

tautologiæ ante oculos positæ deterruissent. Quinetiam Aristotelis interpretes quidam, vt Adrastus, veritate rerum & vtilitate permoti, ad hanc partitionem, Organum logicum referre cogitarunt: Porphyrius tum nondum natus erat. Categoriæ igitur primæ erant, & Topicis præpositæ ad inuētionem secernebantur: Ideóque ab Adrasto τὰ πρὸ τοπικῶν nominatæ: Interpretatio & analysis vtraque ad iudicium referebatur: Elenchi ad sophisticam, quæ tamen è virtutibus intelligenda potiùs erat. Adrastus veram partitionem viderat, & eam sequebatur: In quo laudandus erat. At in Aristotelis Analyticis confusam inuentionis iudiciíque doctrinam huc referre non poterat: Itaque dum verum videt, & in Aristotele plus credit, quàm intelligit, rem inenodabilem suscipit, vt duas Aristoteleæ Logicæ partes, inuentionem & dispositionem faciat, & Aristotelis tamen totam doctrinam retineat. Topico octauo & in Rhetoricis partitio inuentionis & dispositionis apertiùs attingitur: Postea verò de dispositione, & quomodo sit interrogādum, præcipiatur. Necesse verò est imprimis eum, qui sit interrogaturus, locum perspexisse, vnde differendum sit: Secundò autem interrogare & disponere singula apud seipsum: reliquum ac tertium, hæc apud alterum dicere. Hîc non solùm inuētio, vt antea, sed etiam dispositio nominatim proponitur: sed tertia præterea pars additur, dictio: Sed quod caput est, in Dialectica sua Aristoteles istam partitionem non sequitur, nec inuentionem dialecticam ex argumentorum locis alia in parte, nec in alia dispositionem è propositionis, argumentationis, methodi collocatione describit. Hîc igitur Aristoteles veram partitionem Logicæ vidit, sed veluti per transennam: In Rhetoricis autem, vbi naturalis & humanus vsus magis, quàm in scholasticis Logicorum placitis elucebat, eadem quæ in Topicis tripartita partitio propiùs exprimitur primo capite tertij libri: Tria sunt in oratione consideranda, vnum quidem, vnde probationes ducantur: secundum versatur in elocutione:

tertium,

tertium, quomodo partes orationis ſint collocandæ. Hîc igitur fides ex euentu nominatur, quę priùs inuentio dicta eſt: Diſpoſitionis verbum idem manet, vt dictionis: actio etiam additur, cuius ſe primum doctorem & magiſtrum Ariſtoteles profitetur: eadem credo libertate, quâ ſe primum Logicæ repertorem profeſſus eſt: ſed tamen vnum id verè & rectè ait, & elocutionem & actionem, propter auditoris improbitatem repertas eſſe: ſolas priores partes, fidem & ordinem ad verè docendum pertinere: dictionem & actionem nec attinere: Idque magno & nobili Geometriæ exemplo confirmat. Quæ cùm veriſſimè doceat, probatione tamen ſola & collocatione vtitur, elocutione Rhetorum & actione nil vtitur: nullus enim ſic Geometriā docet. Id vnum inquam, Ariſtoteles rectè, ſed Ariſtotelis legibus parum cōgruenter & aptè duas artes, Rhetoricam & Dialecticam confudit, & vtriuſque inuentionem & diſpoſitionem communem fecit: Crederes Ariſtotelem animo dormitantem egiſſe: vidit enim inuentionem & diſpoſitionem Logicam eſſe, & vtramque in Logicis docuit: In Rhetoricis cùm faceret idem, & ex iiſdem præceptis, ad diuerſas tantùm quæſtiones accommodatis, duas artes inſtitueret, Rhetoricam modò Dialecticę dicit antiſtrophon, velut ex altera parte ei reſpondeat: vel potiùs, tanquam cum ea conuertatur: id enim eſt in Philoſophia Ariſtotelis ἀντιςρέφειν· Modò propaginem & ſimilitudinem Dialecticæ dicit. At iſta ſeu conuerſio, ſeu propago & ſimilitudo legibus Ariſtotelis non conuenit: per ſe alterius artis documentum eſſe non poteſt, quod eſt alterius proprium: Arithmetica Arithmeticè, geometrica geometricè doceantur, ait in Poſterioribus Ariſtoteles: Arithmeticū in Geometria eſt ἀγεωμέτρητον· Geometricum in Arithmetica eſt ἄρριθμον· Rhetoricum in Logica, eſt ἄρρητον· & Logicum in Rhetorica eſt ἄλογον. Artium itaque fines, Ariſtotelea iſta tam Regia lege, támque iuſta regantur. Communis & generalis ratio, Logicæ artis proprium ſubiectum eſt: communis &

 generalis

generalis dictionis ornatus, Rhetoricæ proprium subiectum est. Doceat igitur Dialectica partes rationis cõmunis, inuentionem & dispositionem: neque Rhetorica sibi quicquam hîc vsurpet: Doceat igitur Rhetorica partes ornandæ dictionis, elocutionem & actionem: Dialectica sibi nihil hîc assumat. Hoc Aristotelis lex illa singularis iubet & imperat: qua spreta & contempta, duas artes primas, Rhetoricam & Dialecticam turbatissimas habemus. Hîc Aristotelis antistrophon, propaginem, similitudinem non confundes, duas artes diuersas, duobus diuersis diuersorum præceptorum generibus separabis & distingues. Nec mihi voluntatem Aristotelis iam reponas, quòd aliam Rhetoricam, aliam Dialecticam & inuentionem & dispositionem facere voluerit: Id enim minimè velle debuit, vt legem suam seruaret. Et speciales illæ nimirùm tam multæ sunt artes, de quibus in Brutinis quæstionibus & Rhetoricis distinctionibus conqueror, ex vna communi & generali factæ: At id catholicum non est: in omnibus Rhetoricis & Dialecticis inuentionibus nullum prçceptum necessarium, proprium, catholicum ponitur ab Aristotele, nisi de caussis, factis, subiectis, adiunctis, oppositis, comparatis, nomine, distributione, definitione, testimonio. Specialiter igitur toties idem repetere, quod generale, quódque commune sit, est inutiliter idem repetere, ait Aristoteles, & sophisticè docere: & communes ac generales artes, communiter & generaliter institutæ, faciliùs ediscuntur, faciliùs exercentur. Tam præstantem Dialecticæ partitionem Cicero non tantùm probauit, sed Aristoteli acceptam retulit: Sic enim ait in Topicis: Cùm omnis diligens disserendi ratio duas habeat partes, vnam inueniendi, alteram iudicandi: vtriusque princeps, vt mihi quidem videtur, Aristoteles fuit. Et post Ciceronem Quintilianus eandem distributionem, tanquam inter Dialecticos indubitatã statuit, cùm de Dialecticis circa finem libri quinti loquitur: Sibi & inueniendi & iudicandi vendicant partes: quarum alteram

τοπικὴν,

τοπικὴν, alteram κριτικὴν vocant. In quo & Cicero & Quintilianus ſunt Ariſtotelem ſecuti: verbo partitionem Logicæ laudarunt, reipſa contempſerunt, quia vterque ad Rhetoricam aggregauit, & inuentionis artes ex vna communi & generali ſpeciales inſtituit. Quamobrem partitionē Logicæ tam neceſſariam, tam homogeneam, tam propriam: id eſt tam catholicam teneamus. Ergo finem illum prima definitione præmonſtratum: ergo vias ad finem cōſequendum compendiarias partitionibus directas meminerimus: horum ſiquidem principiorum ignoratio, magni erroris, Ariſtotelis philoſophiam ſequentibus, cauſſa fuit: Itaque ſublatis velut agri logici terminis & finibus vagātur & errant: quicquid illis occurrit, tāquam logicum arripitur: Hinc terminorum, ſuppoſitionum, ampliationum, aſcenſionum, deſcenſionum, exponibilium, obligationum artes repertæ ridiculæ: Quis enim iam id negat? At non magis, quàm infinitæ Organi ταυτολογίαι & ſubtilitates inanes irridendæ. Ergo moleſtos quoſdam Organi logici magiſtros de tanta re moneamus: Cùm Homerū, Virgilium, Platonē, Ariſtotelē denique ipſum interpretari cogitatis, ſi inuentionem & argumenta eius omnia excuſſeritis: ſi diſpoſitionem, propoſitionem, concluſionem, methodum perpenderitis, conſilium eius & iudicium videbitis: Cùm ſenſa veſtra ſcribendo dicendóue exprimitis, in duas illas partes etiam artis ignari, tamen naturâ duce inciditis: Denique quoties Logica, id eſt ratione quiſque vtitur, toties inuentione iudicióque vtitur. Attende igitur per deum immortalem, quiſquis hæc legis, an de Organo Ariſtotelis ita confuſo, vt eſt in Porphyrio, Categoriis, Interpretatione, Analyticis, Topicis, Elenchis, poſſis eūdem fructum capere: Cùm Homerum interpretari tibi vel alteri cupies, an conſiderabis Homeri Categoremata, Categorias, Interpretationem, Analytica, Topica, Elenchos? An interpretandis Ariſtotelis ipſius libris, iis ipſis logicis adhibebis eoſdem? Illud verò illud eſt vnum, quod te de ſtudij tui ia-

ctura

ctura monere possit. Sed de ordine librorum Organi logici plura nono Animaduersionum libro. Vnum verò ab omnibus, qui contra nos in hac quæstione disseruerunt, vehementer & perpetuò obiectum est, quòd Aristoteles de industria sit obscurus, nec à nobis intelligatur. Certè Aristotelem obscurum esse non nego: de industria obscurum esse nego: nec de voluntate Aristotelis ab eius interpretibus multùm dissentio, sed de qualitate voluntatis disputo. Noluit hoc, voluit illud Aristoteles, ais: Esto inquam, noluerit, voluerit, id non mihi animaduertendum tantummodò propono, sed quamobrem noluerit aut voluerit, inquiro & animaduerto: Ergo de obscuritate Aristotelis, paulò pleniùs nunc agamus, vt quosdam peruersè & stultè Aristoteleos admoneam de voluntate Aristotelis, déque intelligentia imprudenter accepta: Themistios igitur, Ammonios, Philoponos, cæterósque generis huius Græcos interpretes huc appello, qui Aristotelem, Alchimistam nescio quem nobis effingunt, de industria res obscurantem, & veluti velamento, obscuritate vtentem (sic enim loquitur Simplicius) quo tardos & hebetes à philosophiæ sacris adytis repellat: ad eadem ingeniosos & industrios excitet. Legerant videlicet interpretes hi (lubet enim præclaram istam defensionem tantisper exornare) Platonis illam epistolam, qua præscribit ad explorandos nauos & ignauos auditores philosophię, ponendum esse ante oculos laborem, qui philosophiæ caussâ subeundus sit & tolerandus: Etenim si discipulus non ficto & simulato, sed vero certóque amore sapiētiæ teneatur, viam sibi quamuis arduam difficilémque, tamen monstratam putabit: nec doctorem & rogare & hortari, nec omnia sibi mandata, dies noctésque meditari cessabit, donec ipse per se, sine duce progredi possit: Cōtrà discipulus iners & ignauus, laborum, molestiarum, studiorum magnitudine deterritus & abiectus, animum despondebit, séque ex ea schola primum remouebit. Hunc inquam, Platonis locum videlicet interpretes

Aristotelici

Ariſtotelici legerant, à quo de induſtria obſcuratam philoſophiam Logicam eſſe confirmant. Proferunt etiam epiſtolam ad Alexandrum, qua videtur Ariſtoteles ipſe ſuum de obſcuritate ſtudium profiteri: Conſolatur videlicet Alexandrum de Auſcultatoriis libris editis: Cognobiles enim ſunt ſolis iis, qui nos audierint. Hæc videlicet & eiuſmodi ab interpretibus proferentur: At quidnam eſt tam peruerſè, támque ſtolidè dictum factúmue, quod ab imperitis defendi, imò etiam laudari iſta licentia non poſſit? Fuerit aleator, impurus, impudicus, ganeo, ſicarius, veneficus, ſtolidus: temperantem, ſanctum & ſapientem hoc modo licebit efficere. Perſpicuitas docendi prima virtus eſt, eiúſque gratiâ ſingulariter & præcipuè tota Logica inuenta eſt: Inuentio argumentorum, diſpoſitio propoſitionum, ſyllogiſmorum & methodorum tota huc pertinet: Et tamen inuenti ſunt homines, qui Logicæ doctorem, imò, vt putant, inuentorẽ & perfectorem, de induſtria dicerent eſſe obſcurum. Poteſt aliquis Grammaticæ, Rhetoricæ, Logicæ, & cuiuſuis denique diſciplinæ præcepta bene & noſſe & docere: & tamen malè his vti, nec tamen de induſtria facere? Aliud eſt ſcire ſcientia vniuerſali, & actu ſeu ſimpliciter, vt iam dictum eſt: aliud eſt ars, aliud eſt artis vſus & exercitatio. Potuit igitur hic magiſter, quiſquis eſt, vel Ariſtoteles vel alius quiuis ſcholæ magiſter & ſophiſtes, præcepta ponere, & præceptis tamen ſuis non bene vti: non quia contra præcepta & documenta ſua, prudens errare vellet, ſed quia ſuæ artis vſum non perinde tractaſſet & exercuiſſet: Aut ſi de induſtria obſcurus fuit, certè de induſtria improbus ſophiſtes fuit. Etenim ſi quis bonas & ſalutares leges contra vitia & improbos mores in ciuitate tulerit, & eas de induſtria violet, imò violandis iis ſeſe iactet & oſtentet, quis hominem nõ improbiſſimum exiſtimet? At Ariſtoteles in Logicorum ciuitate contra obſcuritatem, non dico has vel illas, ſed omnes omnino leges tulit: quaſi hoc vnum Logicum vitium, cætera in

ſe

ſe logica vitia complectatur. Problema quoduis obſcurum eſt? Ariſtotelis inuentio in argumentorum locis, diſpoſitio in tot propoſitionis, ſyllogiſmi, methodíque regulis contrariam lucem oſtendit: Denique tota Ariſtotelis Logica, nil niſi perſpicuitatis & luminis cauſſas ſibi proponit: Et quidem in artibus præſertim: quarum præcepta iubet eſſe neceſſaria, propria, catholica, methodicè diſpoſita: quo ad docendi perſpicuitatem fingi maius nil poteſt. Nec verò perſpicuitatem ſolùm præceptis commendat, ſed nominatim obſcuritatē maximè vituperat & damnat in Analyticis, Topicis, Elenchis, vt ſuis locis abundè perſpicietur. Quinetiam Platonem, propterea quòd aliquando dum magnificè & amplè loquitur, non ſatis ſubtiliter & acutè philoſophari videatur, obſcuritatis arguit & inſectatur. Quamobrem ſyllogiſmum conficiamus, & interpretum de Ariſtotele iudicium concludamus:

Quicunque bonas leges, à ſeipſo præſertim latas, de induſtria violat, improbus eſt:

Ariſtoteles logicas leges longè primas & optimas, à ſeipſo latas, de induſtria violat, vt aiunt interpretes:

Ariſtoteles igitur, interpretum ſuorum teſtimonio, improbus eſt.

Sic Ariſtoteles à ſuis, laudis magnæ loco, teterrima calumnia afficitur. At ego obſcurum quidem eſſe dico, de induſtria obſcurum eſſe nego: Quod quò faciliùs præterea planiúſque intelligatur, obſcuritatis huius affectatæ finem & cauſſam ab interpretibus allatam videamus. Si tã faciles eſſent rudibus & ignauis artes, aiunt, neglectæ & contemptæ iacerent: & perinde inertes ac ſolertes, eruditionem ac ſapientiam caperent: Proptereáque labores proponẽdos eſſe dicebat Plato. O plumbeum & obtuſum pugionem! Si faciles eſſent artes, cõtemptæ iacerent? Imò verò in honore eſſent, diſcerentur, vigerent, amarentur, florerent, colerentur: quæ obſcuritatis impedimentis & moleſtiis, odioſæ in libris & bibliothecis deliteſcunt: Nec iſte labor eſt obſcuratæ artis, quem Plato diſcipulis proponendum ſtatuit: nec

iter ad ſapientiam artis cuiuſquam humanæ, & ad formandam vitam neceſſariæ inuium & cæcum & obſcurum eſſe voluit: ſed, quale eſt, arduum & difficile prædicandum eſſe monuit, vt vires ingenij probarentur: ſcilicet quod ab Heſiodo didicerat:

Virtuti verò ſudorem dij præpoſuerunt
Immortales: longa autem & ardua via ad ipſam
Et aſpera primùm: At vbi ad ſummum acceditur,
Facilis deinde eſt, quæ aſpera fuerat.

Etenim fuerit facillima clariſſimáque artis inſtitutio, maximi tamen labores relinquuntur: nec enim Logicus eſt, qui logica præcepta didicit: illa enim eſt ſcientia vniuerſalis: ſed Logicus eſt, qui logicam artem in explicandis & retexendis poëtarum, oratorum, philoſophorum argumentis propoſitis, ſyllogiſmis, methodis adhibuit: Qui logicas eorum virtutes multa & aſſidua meditatione, ſcriptione, dictione obſeruauit, excoluit: qui ſeipſum omnibus laborum & ſtudiorum generibus diu multúmque in his exercuit. Illa enim eſt ſcientia in agendo, quæ ſcientia abſolutè Ariſtoteli dicitur: ille ſudor eſt, quem immortales dij virtuti præpoſuerunt: illa eſt aſpera, difficilis, ardua via, ad cuius ſummum cùm perueneris, faciles tibi res ſuccedant. Quatuor, ſæpe etiam plures annos in exercitatione Grammaticæ collocamus, nec Grammaticum puerum ſolis Grammaticæ præceptis futurum putamus, ſed exemplis poëtarũ, oratorum, omnium denique hominum purè & latinè loquentiũ, cognoſcendis, imitandis: vt ea conſuetudine tandem purè propriéque loquendi & ſcribendi ſcientiã, non ſolùm vniuerſalẽ, ſed multò magis actuoſam & abſolutam conſequatur. Quot igitur annos tantæ támque nobilis artis vſui, exercitationi, abſolutioni & perfectioni tribuendos arbitrabimur? Ariſtoteles annos viginti Platonem audiuit: quid aliud interea, quàm Logicam, id eſt inuentionis acumen & ſubtilitatem iudicij, in propoſitione & ſyllogiſmo conſtantiã & grauitatem: in methodo, & artẽ & prudentiã exercuit? Denique

tota philoſophi hominis vita quid aliud eſt quàm huius vnius facultatis, qua cæteræ mentis humanæ facultates continentur, meditatio, exercitatio, perfectio? Ergo ſi quiſquam eſt à logicæ ſcientiæ cognitione reiiciendus, vt Ariſtotelis interpretes putant ignauos eſſe reiiciendos, certè exercitationis laboribus & ſudoribus reiicietur. Saxa & aſperitates viæ non deerunt: Deſcriptum iter Lutetia Romam habeas, oppidis, vicis, lapidibus etiam ſingulis diſtinctum, ars eſt Romam Lutetia perueniendi: At progrediendi labores, aſcendendi, deſcendendi: pluuias, imbres, tempeſtates, famem fortaſſe interea ſitímque, reliquáſque tanti itineris neceſſitates ac moleſtias perferendi, ea deſcriptio & partitio tollere non poteſt: hæc eſt artis exercitatio. Quare nihil metuant Ariſtotelei, ne ſi facilis Logicæ artis deſcriptio ſit, nullus labor relinquatur: maior enim relinquetur, quàm ipſi vnquam pertulerint, imò quàm cogitarint vnquam: neque qui Logicæ artis vſum nullum vnquã, vel in analyſi præſtantium exemplorum, vel in geneſi conſimilium operum exercuerint. Sed tamen Platonis conſilium illud minimè fuit, vt omnibus diſcipulis labor ille ante oculos poneretur, ſed potiùs iis, de quorum iactãtia & vanitate diffideremus: Qualis videlicet Dionyſius tyrannus fuit, de quo loquitur in ea epiſtola. Quin potiùs meliúſque, vt Horatius ait,

—Vt pueris olim dant cruſtula blandi
Doctores, elementa velint vt diſcere prima.

Ars igitur quàm facillimà eſſe debuit, vt exercitationis labor, hoc dulcedinis inuitamento alacriùs obiretur. Hic finis Ariſtoteleis conſiderandus & ſpectandus fuit: At Ariſtoteles profitetur de induſtria ſe obſcurum fuiſſe, teſtíſque eſt epiſtola ad Alexandrum: Verùm adoleſcentis Regis cupiditati videri poteſt illa conſolatio eſſe conceſſa: Et tamen illas epiſtolas ſuſpitio quædam eſt commentitias eſſe, ſicut illud diſcrimen περὶ τῶν ἀκροαματικῶν καὶ ἐξωτερικῶν. nec enim ἐξωτερικοὶ λόγοι, præcipuũ aliquod Ariſtotelicæ philoſophiæ genus indicant,

cant,vt earum epiſtolarum authores faciunt, cùm in libris Ariſtotelis ἐξωτερικοὶ λόγοι non aliud ſignificent, quàm ἄλλοι λόγοι, vt à doctis hominibus animaduerſum video. Verumenimuero attendant Ariſtotelei atque animaduertant veras efficientes cauſſas obſcuritatis Ariſtoteleæ, quas nunquam ſuſpicati quidem ſunt: tum enim deſinent dicere Ariſtotelem de induſtria obſcurum eſſe, cùm Ariſtoteleæ obſcuritatis tam fœdas eſſe cauſſas cognouerint:Finem obſcuritatis,quem ſibi confinxerunt,falſum vident eſſe: nec ars logica eo conſilio obſcuranda eſt,vt diſcipulus bonus excitetur:quaſi nullus futuro Logico,niſi agnoſcendæ artis labor relinquatur, non potiùs totus exercendæ arti ſudor proponatur: Cauſſas obſcuritatis effectrices videamus. Putant Ariſtotelei Ariſtotelem duntaxat obſcurum eſſe ſtylo & ſermone diligenti & accurato: & tantùm quia breuis & ſuccinctus & preſſus eſt, ideo obſcurum eſſe arbitrantur: aliam cauſſam obſcuritatis in eo nullam exiſtimãt: At vehementer errant. Quia breuis eſt,aiunt,ideo obſcurus eſt. Ariſtoteles obſcuritatem, peculiare vitium fecit in Logicis: At omnia diſputationis vitia, obſcuritatem certè pariunt: Ergo genera videamus, quibus Ariſtoteles obſcurus eſt. Vnum eſt omnium maximum, non Ariſtotelis errore commiſſum, ſed opinione interpretum compoſitum: multa falſa, plura aliena, plurima infinitis nugis repetita ſunt in libris Ariſtotelis: Omnia tamen interpretes ab Alexandro ſecùti, vera, cognata, legitima, pro ſua in Ariſtotelem bonitate & religione ſtatuunt: Hæc illis explicatio longè grauiſſima & obſcuriſſima eſt: nec enim in logicis Organi libris explicandis aliud ſpectarunt, quàm, quid dicatur, & quomodo quiduis ab Ariſtotele dictum, quacunque ratione tuerentur ac defenderent: propter quid autem diceretur, verúmne an falſum, vtile an inutile, Ariſtotelis principiis catholicis congruum, an alienum, nullam rationem habuerunt: tanquam principia indubitata, imò tanquam oracula ex Tripode, omnia Ariſtotelis dicta

dicta acceperunt: Serui interpretes esse denique, non Logici iudices voluerunt: tametsi interpretis officium tanquam seueri, neque amore, neque odio ducti iudicis, eorum nonnulli verbis describunt, sed reipsa longè aliud profitentur. Hoc igitur obscuritatis genus longè maximum est, cùm te oculis priuaris, occæcatum de propositis tibi coloribus iudicare, album, nigrum, rubrum: non quia videas, sed quia id Aristoteles tibi dicat. Genera obscuritatis singularia videamus, & Aristotelis propria: alia sunt in verbis, in rebus alia: Verbis vtendum censet Aristoteles vsitatis, & ad popularem sensum accommodatis. At ipse verbis vtitur iis, quibus erant scriptores vsi, è quorum scriptis, sua scripta contexuerat: & quidem ambiguis plerunque & longissimè petitis: oratione etiam frequenter ambigua & imperfecta. Categoria in Organo, modò ad ordinem Categorematum, modò ad attributionem simplicem & affirmatam: modò ad quālibet, sed sine vlla definitione, sine monitione vlla doctoris refertur: Sic (esse in) modò est accidentis, modò est attributi, modò etiam subiecti: Scientia, modò definitur explicatio per primā caussam, modò contrà in plura genera diuiditur, propter quid, quia est: circularem, affirmatiuam, negatiuam, necessariam, contingentem: Atque eiusmodi permulta de quibus suis locis dicetur. Alia sunt è mathematicis, nondum tyroni Logico notis, obscuriùs etiam translata, vt medium, extremum, figura, interuallum: & tam multis locis pro perspicuis & popularibus exemplis, abecedaria. Ridebis aliquando, Aristotelis interpretibus etiam mathematicas has metaphoras ignotas esse, vt mediū in posterioribus Analyticis. Oratio verò tota, quoties sensus duos habet, vt nescias vtrum sequare? quoties sic manca & imperfecta est, vt nil assequare? Ergo Aristoteles obscurus quidem, non autem quia breuis & succinctus, vt interpretes aiunt. Nec certè Aristoteles inter obscuritatis caussas, breuitatem numerat: quanquam est illa quidem obscuritatis caussa: sed quia inusitata,

tata, ambigua, imperfecta oratione vtitur, ideo est obscurus. Atque hæ caussæ sunt in verbis: In rebus verò multò maiores sunt, multóque magis animaduertendæ. Iubet Aristoteles, artium, vt perspicuè doceantur, præcepta esse necessaria, propria, catholica, methodicè disposita: nec eorum quicquam omitti: At in Organo multa necessaria, propria, catholica sunt omissa, vt prima principia, de quibus adhuc egi, & innumerabiles definitiones & distributiones omissę: multa minimè necessaria sunt intertexta, sed multò plura interpretũ cõmentis inducta. Quàm verò multa sunt impropria? genere, specie, differentia, proprio, accidente expositis & definitis, quid communiones ipsorum inter se ac differentiæ, ad quem vsum per se attinẽt? quid similes in Categoriis subtilitates? quid modificatorum enũtiatorum constitutiones? quid in Analyticis totis conuersiones, reductiones, syllogisticæ potestates? quid argutiæ consimiles & quæstiones totis Analyticis offusæ? An per se & necessariò ad vsum logicum, & ad bene disserendum, hæc ediscentur? an non potiùs & scientia & vtilitas logica obscuratur & impeditur? Quid Grammatica de nomine, verbo, oratione? quid Mathematica de numero, linea, superficie, corpore? quid Physica de ortu, interitu & reliquo motu? An si in disciplinis suis essent illa percepta, minùs ad logicum vsum facerent? Sed omnia illa nihil esse dices, si non catholica subduxeris. Generalia & communia generaliter & communiter explicanda sunt, ait Aristoteles, non sunt specialiter diducenda: Qui tres angulos duobus rectis pares in hac & illa specie demonstrat, sophisticè agit. At cùm caussarum, factorum, subiectorum, adiunctorum, oppositorum, comparatorum, nominum, distributionis, definitionis, testimonij doctrina sit communis & generalis, quoties in Organo pręcipiuntur eadem? quoties iterantur? quoties inuoluuntur? Anaxagoras quondam dixit omnia, in omnibus esse confusa: At si hæc diligenter expenderis, Anaxagoræ studio aliquo credas Aristotelis

E Logicam

Logicam esse permistam: In prioribus Analyticis de inuentione argumentorum præcipitur: præcipitur etiam de propositione, de syllogismo: de methodo etiam nonnihil inuenies: In posterioribus Analyticis etiam de argumentis præcipitur: præcipitur item de propositione, & de syllogismo eadem ferè repetuntur, de methodo copiosiùs. In Topicis an non eadem Aristoteles polliceri videtur? de inuentione latissimè: de propositione & quæstione & syllogismo & methodo etiã quædam præcipit, sed nominatim etiam de dispositione pollicetur: Elenchi verò quamuis præcipuo opere duobus libris docentur, tamen singulis aliis etiam libris permiscentur. Contra methodum verò & ordinem ab Aristotele iudicium præponitur: Inuentio iudicio postponitur, vt in Analyticis & Topicis, cùm priùs esset de propositione, de syllogismo prçceptum, postea de medij inuentione, de abundantia propositionum, de instrumentis & locis argumentorum præcipitur. Hanc infinitam ταυτολογίαν tam amethodam & præposteram, per se quidem nostra legentibus incredibilem futuram satis intelligo: At si verè iudicare volent, & sumptis libris singula perpendere, verum id esse comperient: ὑπερβολὰς credere desinent, vbi rem verissimè deprehenderint. Ergo hæ sunt in rebus, obscuritatis caussæ, è contrariæ perspicuitatis caussis ab Aristotele ipso nobis monstratę. Quamobrem quòd interpretes putant Aristotelem obscurum esse, non falluntur: quòd de industria obscurum prædicant, magistrum suum calumniantur: quòd obscuritatis totam caussam putant esse in sermone presso & subtili, vehementer errant. Est quidem stylus hominis spinosus & aridus, & collectore impedito, magis quàm diserti doctoris sermone proprio dignus: & hæc aliqua, vt dixi potest obscuritatis esse caussa: At quando hanc caussulam cum ingentibus illis caussis comparaueris, nónne stillam aquulæ, mari dices esse comparatam? Considerent igitur Organi logici doctores has caussas, (quas singulis in libris postea sigillatim demõstrabo) & desinant

desinant Aristotelem tantis obscuritatis sordibus, de industria sordidatum prædicare: Faciant in aliqua disciplina simile periculum: Detrahant è Grammatica, omnia definitionum, partitionúmque lumina: pro exemplis elegantibus misceant abecedaria figmenta: Eadem præcepta variis locis variè repetant: rhetorica, medica, politica permisceant: quæstionibus & altercationibus de partibus orationis & ordine syntaxeos agitẽt: inauditarum locutionum & orationum genera variè conspergant: prima postremo, vltima medio, media primo vltimóque loco confundant: quis tam stolidus Grammaticus erit, qui gloriari audeat, Grammaticam illam à se de industria sic esse obscuratam? quis non potiùs obscuritatem eam à se detestetur & auertat? Facessant igitur leuiculæ interpretum ineptiæ in tanto vitio non solùm defendendo, sed etiam laudando, cuius caussas nunquam viderint. Satis sit excusari, si quidem excusari sine philosophiæ detrimento possit, vt suis locis à nobis Aristoteles excusabitur. Sed hæc de obscuritate satis, de qua etiam pluribus locis dicẽdum erit: ad partitionem inuentionis & dispositionis redeamus: quam, adolescẽtes huius doctrinæ studiosi, cupio diligenter animaduertant, penitúsque inspiciant: ad naturalis vsus imaginem referant: ad Aristotelis experientiam, obseruationem, sensum, inductionem perpendant: naturalis vsus nos huc ducit: Imò verò trahit & admonet omnes artis Dialecticæ præceptiones, ad earum alteram referendas esse: quicquid neutrius erit, Dialecticæ non esse: si quis aliter doceat, eum grauiter errare: propterea partes istæ diligenter animaduertantur: Id enim propositum semper esse volo,

—præque omnibus vnum
Prædicam, & repetens iterúmque iterúmque monebo.

Vereor vt quod dico, perinde legendo intelligi possit, atque ipse cogitans sentio. Luceant clara nocte singulares stellæ toto cœlo, nox tamen est, & tenebræ, oculorum aciem longiùs extendi non sinunt, quia non tota

 lux,

lux, sed pars eius luceat: Ita cernantur in Porphyrio, Categoriis, Interpretatione, Analyticis, Topicis, Elenchis, appositis disputationis nostræ tanquam stellis, errores multi & varij, multa inutilià confusa, multa necessaria prætermissa, singula ferè præpostera exercitatione deprauata: tenebræ tamen adhuc vniuersæ in oculis mentis nostræ residebunt, quia non totum doctrinæ lumen, sed radiis quidam dispersis & distinctis locis duntaxat illuceat. Sol porrò clarus oriatur, extemplò noctis obscuritas & caligo tota pellitur: quoniam lumen vniuersum tenebris vniuersis opponitur. Itaque ad Organi partes totas & vniuersas æstimandum, generali atque vniuerso lumine ante oculos posito nobis opus est. Ergo logicam lucem vniuersam generalibus inuentionis dispositionísque partibus collucentem sequamur.

FINIS LIBRI SECVNDI.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROfessoris, *Animaduersionum Aristotelicarum liber tertius*, IN PORPHYRIVM.

AD Carolum Lotharingum Cardinalem.

HACTENVS duobus primis libris, Logicorum philosophorum historia, principúmque definitionum, & distributionum collatio & disquisitio recta fuit, vnde logicæ artis authores cognoscerentur, & quid desit in Organo logico, facilè perspiceretur: Deinceps verò Organi tractatio minùs fortasse perciperetur, si verum illum constantis & certæ doctrinæ ordinem sequeremur: res variis modis esset discerpenda, propterea quòd in eodem libro varia sæpe confusa præcepta sunt: Ergo tanquam desertos saltus peragraturi simus, atque inibi spinetis obrutas fruges inuestigaturi, sic faciamus: facem illam ardentem, ac splendidè in toto corpore animóque logico collucentem: facem, inquam, Aristoteleorum principiorum, de præceptis catholicis & methodicè dispositis, de fine, de partibus artis, inuentione & dispositione, præ

nobis ipſis feramus : Et quò faciliùs à ſcholis noſtris curſus Organi logici , qualis eſt,intelligatur, de ſingulis eius partibus , ordine diſputemus , quo ſunt adhuc vulgò lectæ & tractatæ. Quamobrem quia primo Organi logici loco liber hic legitur , Porphyrium primò conſideremus , quomodo rem ſibi propoſitam definiat, partiatur & illuſtret. Quid igitur Porphyrius ſibi proponit ? Theſim primò nullam communem ſibi proponit, ſpecialiter proponit, de genere, ſpecie, differentia, proprio,accidēte ſe dicturum:in quibus tamen tractandis vtitur verbo κατηγορȣμένȣ καὶ λεγομένȣ , eius quod attribuitur & dicitur de aliquo : Vulgus, in ſcholis prædicabile nominat, & dicibile. Hoc idem Ariſtoteles categorema vocat & in Organo & in Philoſophia: quo licet iam vtamur:ſicut Categoriæ nomine vtimur,quia Latina forma cōmodiùs flecti poteſt , quàm κατηγορȣ́μενον. Secundo itaque capite categoremata Porphyrius diſtribuit in duas partes , quòd alia de vno, vt indiuiduū: alia de multis,vt genus, ſpecies, differentia, proprium, accidens dicantur. Voluit hìc igitur Porphyrius doctrinam categorematū complecti . Quæramus itaque primùm quomodo definiat categoremata : Non definit, hoc primum eſt Porphyrianæ Inſtitutionis vitiū , quòd rem ſibi propoſitam generaliter primùm non definiat: id enim præponere debuit , quia in hac Inſtitutione neceſſarium,proprium,catholicum:quia methodus ita poſtulabat. Ac quia non ſolùm in ſcholis, eius verbi notio & barbarè & confuſè modò prædicabile , modò prædicatum nominatur , ſed etiam quia ex huius verbi ſcholaſtica ſignificatione, maxima in Organo logico confuſio eſt,explicabo & definiam,quemadmodum in Organi logici libris nomen hoc ſit vſurpatum:Dupliciter autem vſurpatur, generaliter primùm, deinde ſpecialiter. Generaliter igitur κατηγορεῖσθαι,eſt indicari,dici,demonſtrari,argui,attribui, conuenire, pertinere, ſpectare : & categorema, eſt id omne , quod dicitur & indicatur vel affirmatum,vel negatum, ſiue ſimplex ſit,ſiue compoſitum:

tum: Sic in Categoriis categoremata, κατηγορήματα (nam λέγεσθαι καὶ κατηγορεῖσθαι in Porphyrio & Organo toto idem eſt, vt deinde patebit) diuiduntur in ſimplicia & compoſita: Compoſita ipſa tandem enuntiationem faciunt affirmationem & negationem. Sic Categoriæ diuiduntur Analytici primi capite triceſimo ſeptimo, in ſimplices & compoſitas. Hic igitur locus facit categorema, quicquid quolibet modo dicitur, vt omne argumentum, omníſque argumenti expoſitio & propoſitio: Specialiter autem ſumitur categorema pro eo, quod alteri poſſit attribui: ſed dupliciter rurſum: primò communiter, ſiue ſit affirmatum, ſiue negatum, vt in Interpretatione: vbi omnis enuntiationis extrema duo definiuntur, conſequens, appellatur categorema, vt antecedens, ſubiectum. Atque etiam id ampliùs primo Analytico in Analyſeos doctrina docetur, categorema non ſemper vel recto caſu efferri, vel vno vèrbo, ſed aliquãdo obliquo caſu, aliquando verbis pluribus & oratione perlonga: & ſyllogiſmi partes ſententiis rerum, non numero verborum metiendas eſſe. Qua categorematis ſignificatione, omnia argumentorum genera comprehenduntur. Sic Organum nobis in abundantia propoſitionum, in inuentione medij, quæ antecedant, quæ ſequantur, quæ repugnent: id eſt, omnia argumenta ſuppeditat hoc nomine. Et certè cùm Ariſtotelis interpretes putent categoremata & Categorias, fundamenta propoſitionum eſſe, vnde ſyllogiſmi fiant, neceſſe eſt putent iis fundamentis inuentionem medij totam inſtitui: Nam de tribus ſyllogiſmi terminis, vnde propoſitiones fiant, duo quæſtionis (quæ ſyllogiſmi concluſio ſit futura) termini extrinſecùs aſſumuntur, medius ſolus arte quæritur, & ab iis fundamentis petitur. Quare categorema ſic acceptum, id omne ſignificat, quod de re poſita dici poteſt, ſiuè affirmando, ſiue negando: Quod popularibus verbis in Rhetoricis ab Ariſtotele dicitur, ratio, fides, probatio, argumentum: & in toto Organo ſæpe eſſe, ineſſe, conuenire, vſitatis verbis dicitur, quod

ſcholaſtico verbo κατηγορεῖσθαι. Secunda verò ſpecialis categorematis ſignificatio eſt,qua categorema affirmatum & ſimplex duntaxat intelligitur: quomodo à Porphyrio diuiditur in indiuiduum, genus, ſpeciem, differentiam,proprium,accidens:quomodo diuiditur in decem Categorias,ſubſtantiam,quantitatem,relationem, qualitatem, agere, pati, vbi, quando,ſitum eſſe,habere: quomodo diuiditur in Analytico primo in generaliſſimum, ſubalternum, indiuiduum. Nec verò in hoc ſpecialis ſignificationis ſecundo modo vllus eſt Organi locus, qui categorematis nomine ſimplicia rerum vocabula definiat,ſed perpetuò res ſimplices,id eſt,vt in Categoriis exponitur, enuntiationem non efficientes,ſiue vno verbo, ſiue pluribus exprimatur: Nec enim Porphyrius in tota Iſagoge, dictionis ſimplicis mentionem fecit: Imò, quod totum contrà eſt, exempla plerunque categorematum ſtatuit ex verbis pluribus compoſita, vt generis & ſpeciei: Corpus animatum,ait,ſpecies eſt corporis, genus animalis: Animalis verò ſpecies, animal rationale,genus verò hominis. Similiter ad exempla differentiæ & proprij citantur,Cicatrix,quæ ex vulnere occaluit: item,Logica qualitas: item,Diſciplinæ & mentis capax eſſe: item, Natum eſſe ad nauigandum: item, In ſenectute caneſcere: Hæc inquam, Porphyrij exempla ſunt, cùm tamen ſimplicium vocabulorũ aliis exemplis abundaret, ſi quid id intereſſe iudicaſſet: ſed res ſimplices, quæ non enuntiatio, ſed enuntiationis partes ſunt, vt dixi, ſibi propoſuit, quæ ſæpe vno, interdum etiam pluribus verbis efferuntur: Quod in Topicis apertiùs oſtenditur, vbi definitio, vbi etiam proprium,id eſt, quædam rei deſcriptio, inter categorematis genera ſtatuitur. Ergo categorema in Organo ita ſpecialiter intellectum eſt,atque ex ea ſignificatione inconſtantiſſimè diuiſum modò in ſex partes, indiuiduũ, genus,ſpeciem,&c. modò in decem,ſubſtantiam,quantitatem, &c. modò in tres, vt primo Analytico generaliſſimum,ſubalternum,indiuiduum: modò in quatuor,

accidens,

accidens,genus,proprium,definitionem:tanquam ſi diceres, Prædicabilia, vt ſcholæ loquuntur, ſunt ſex: prædicabilia ſunt decem: prædicabilia ſunt tria: prædicabilia ſunt quatuor. Quid verò ſi partes orationis in Grãmatica,quæ partibus rationis,id eſt, argumenti generibus in Dialectica reſpondent, tam abſurda leuitate diuidantur, quis doctrinam talem non irrideat? Partitio, quaſi viarum diſtinctio eſt, quibus peruenias ad finem definitione præcedente monſtratum. Sed de hac partitionum inconſtantia ſuis locis copioſiùs dicetur: & in Organica ſpecialis categorematis partitione non ſolùm eſt inconſtantia, ſed contra veritatem Logicæ,magna eſt repugnantia: Nam cùm totum Logici ſit opus, medium inuenire & diſponere, ad inueniendum & diſponendum medium, totum hoc ſpecialis categorematis commentum prorſus alienum eſt: nec enim medium in ſyllogiſmo ſimplici, de quo ſolo Organum loquitur, ſemper ſimpliciter & affirmatè κατηγορεῖται, ſed partim ſubiicitur,vt in prima figura: partim ſemel tantùm κατηγορεῖται,vt in ſecunda: partim duntaxat ſubiicitur: nunquam κατηγορεῖται, vt in tertia: Nec omnino ad ſyllogiſmi conſtantiam iſta Categoriæ & categorematis ratiò requirenda eſt:nec intereſt, quo genere ſermonis,modò verum dicatur.Quare tota hæc categorematis Porphyriani aliena, & contra vſum ſyllogiſmi compoſita eſt inſtitutio. In hoc autem libello Porphyrius, licet aliud fortaſſis agens & cogitans, attamen in logicam inuentionem incidit, & propoſitione ac diuiſione categorematum, id videtur amplecti: Et certè tota inuentio poſſit huc intercludi, ſi categorema generaliter accipiatur. At Porphyrius aliter accipit. Atque vt ſi quis Grammaticæ partem neſciret eſſe etymologiam,ſcriberet autem de nomine & verbo, imprudens in etymologiam incideret: ſic Porphyrius,quamuis inuentionem, Logicæ partem eſſe non attenderet, nec ad eam pertinere generis,ſpeciei,differentiæ, proprij, accidentis cognitionem, tamen de his præcipiens, huc delabitur.

Quare

Quare si quod erit in tota Institutione catholicum logicæ inuentionis documentum, distinguemus ac retinebimus. Ad procemium veniamus.

In procemio summa Institutionis proponitur: Vbi tria notabis, vtilitatem rerum, compendium Institutionis, authores quos imitatur Porphyrius. Vtilitas generis, speciei, differentiæ, proprij, accidentis, quadruplex describitur: Prima ad Categorias Aristotelis, quas singulas, Porphyrius putauit classes esse rerum per genera, species, differentias, vt paulò pòst ipse declarabit: quod cuiusmodi sit, postea videbitur: Accidentia autem & propria & communia, in alia Categoria essent. Secunda ad definitiones: quæ si propriæ sunt, constant genere & differentia: si descriptiones quædam, è propriis etiam & accidentibus. Tertia ad diuisiones, quæ præcipuæ sunt generis in species & differentias: item in proprietates & accidentias. Quarta ad demonstrationes, quæ sunt ad Aristotelis legem, ex caussa prima & summa, qualis differentia est. Vtilitates hæ veræ quidem sunt: at non omnes, nec catholicè propositæ. Grammatica valet ad rectè loquendum: Itaque huc etymologia, syntaxis, & partes omnes referendæ. Si doceas partes orationis valere ad epistolas familiares, ad colloquia, & ad eiusmodi vtilitates alias, præceptum facies ridiculum: Quia quod catholicum est & generale, per partes specialiter instituis: At generalia generaliter, ait Aristoteles, & specialia specialiter docenda. Duobus rectis tres pares angulos habere, verè per species diceretur: at sophisticè, reclamat Aristoteles. Porphyrius igitur, vt in qua Logicæ parte versaretur, ignorauit, sic rerum, quas tradidit, vsum summum nesciuit. Valent porrò genera, species, differentiæ, propria, accidentia ad bene differendum, siue definiendo, siue partiendo, siue demonstrando, siue proponendo, siue argumentando: siue probabiliter, siue necessariò fiat. Nec audiam hîc voluntatem Porphyrij, tanquam legem aliquam, quòd ita docere voluerit, nec ideo reprehendendus sit: Nam si

prudens

prudens offendit, grauiùs offendit: Secùs inquam, velle debuit, vt rectè doceret. Nec pro libidine, quicquid voles, docere tibi licebit: Sunt enim leges bene docendi: quas in docẽdo, qui despicit, arguendus & corrigendus est. Secundo procœmij loco compendium Institutionis à Porphyrio proponitur, ideóque arduas quæstiones sit omissurus de genere & specie: Vtrùm substantiæ sint, an animo tantùm cogitentur: Et si substantiæ, vtrùm corporeæ, an incorporeæ: Item vtrùm seiunctæ, an in sensilibus, ac circa ea positæ. Grauissima in scholis, Idearum disputatio fuit, quæ modò generis & speciei nomine, sicut apud Platonem & Aristotelem significãtur: vtrùm substantiæ quædam essent in Dei, rerum opificis, mente. Quæ opinio refellitur in Parmenide Platonis: & secundo libri huius capite refelletur argumentis Aristotelis, an cogitentur tantùm. Rerum quidem notiones animo continentur: res autem ipsæ extrà sunt. De vniuerso animantium genere cùm cogitamus, communis omnium animantium notio in animis nostris inest: animantes autem ipsi in terra, aqua, aëre: cœlo etiam, si Platoni & Aristoteli creditur, stellas animatas facientibus. Et hæc opinio logica est, & ideo permultis apud Platonem locis idea nil aliud est, quàm genus logicum: qua de re etiam postea capite secundo iterũ dicam. Ergo genera & species, sunt quædam corporea, vt metallum, arbor, animal: quædam incorporea, vt animus, angelus: quædam seiuncta à materia, vt animus, angelus: quædam in sensilibus, & circa ea, vt genera & species quantitatis, qualitatis: linea, superficies, corpus, color, calor, frigus, humor. Idea etiam interdum species seu forma dicitur: Idea boni sexto de Rep. dicitur à Platone, deus: de qua significatione modò Porphyrius non quærit. Has igitur quæstiones Porphyrius proponit, & ait arduas esse ac difficiles: In eóque dupliciter peccat: Proponere id primùm non debuit, quia non est necessarium, homogeneum, primò catholicum ad disserendi vsum: nec hinc ideo scientificum. Deinde cùm proposuisset,

fuiſſet, debuit diſſoluere: Fixit enim crucem, vbi ſectatores eius cruciarentur, vt cruciatos hîc Ammonium & Boœtium videmus. At præterit, inquies: Concedo inquam, ſed Rhetorica præteritione valdè incõgrua: quia quæſtio difficillima, diſcipulo proponitur, cuius tamen ſolutio neſciatur. Tertio procemij loco profitetur Porphyrius ſe veterum philoſophorum doctrinam hîc ſecuturum, præcipuè autem Peripateticorum. Notabis igitur hîc non omnia, quæ præcipiuntur à Porphyrio, eſſe Ariſtotelea: Imò, ſicuti locis ſuis docebo, ferè nihil: Et imperitè factum ab iis, qui Porphyrium in Organum Ariſtotelicæ Logicæ incluſerint: Primùm, quòd ſint etiã hîc plurima non Ariſtotelea: Deinde ſi quod hîc catholicum Logicę documentum ſit, in Organo tam commodè explicatum eſt: nec in arte Ariſtotelis, tautologia ab Ariſtotele vehementer damnata, adhibenda fuit: Ariſtotelis enim lex iubet generalia generaliter & ſemel tantùm doceri. Denique minimè Organi interpretationẽ decebat, etiam ſi commoda eſſet, Organi tamẽ partem connumerari: & Ariſtotelis authoritatem, cum interpretis, ab aliis interpretibus frequenter improbati, nomine communicari.

DE GENERE.

Genus à Porphyrio definitur hoc capite, & diſtinguitur à ſpecie, differentia, proprio, accidente: Sed antequam definiatur, ſignificationes eius tres recenſentur: vna, qua genus dicitur quorundam tum ad vnum quippiam, tum ad ipſorũ inter ſe modo quodam affectorum multitudo. Sic Herculeorum genus dicimus collatione vnius Herculis, & ſui ipſorum inter ſe cognatione. Quę ſignificatio, logica eſt, & inſtituti propria, qua genus dicitur quod multis commune eſt, eſſentia nempe, & ipſa communicãtium multitudo: Sic animal, genus pecudis & hominis dicitur, quia eius eſſentia communis eſt pecudi & homini: Sic animalium genus dicitur, quia multorum

torum communem essentiam habentium collatio: & sic Herculeus, genus est Herculeorum, vt animal animalium singulorum:& eodem modo genus Herculeorum dicitur, vt animaliū. Peccat tamen hîc Porphyrius, quòd Herculeorū genus, collatione vnius Herculis putat dici: Hæc enim significatio secunda est, qua genus à Porphyrio dicitur, quod generat, & quod est ortus caussa & principium: vt pater, filij genus: & sic Aristoteles ait vicesimo octauo capite quinti libri Philosophiæ, genus pro generatione dici: & sic appellari Græcos genere, id est genitore, quia primus eorum parēs, est Græcus: ergo etiam Hercules sic genus Herculeorū: Quomodo etiā Latinè dixit Ouidius secundo Metamorphoseos,

Iam cognosce genus——, id est patrem. Ergo in hac significatione Porphyrius Aristotelem non imitatur, sed doctrinam, Aristotelis doctrinæ contrariam docet. Hîc etiam peccat Porphyrius, quòd locum, genus incolarū dicit: Nec enim Athenas, genus Atheniensium dicimus: sed Atheniensis, sic genus est Atheniensium, vt animal animalium: Verè tamen ait hoc secūdum generis significatum vulgare, & prius esse eo, quod primum fecit. Tertia significatione genus dicitur, cui subiicitur species. Horum similitudine fortassis appellatum hîc Porphyrius hallucinatur: & hæc significatio tertia in primam recidit, & vbi multorum tum ad vnum, tum ad sese collatio essentialis est & affectio: ibi multa illa singula species sunt. Porphyrius intellexit duo significata esse generis, vnum vulgare & primum, quo genus pro genitore dicitur: alterum similitudine & metaphora mutatum, quo multorum tum ad vnum commune, tum inter se collatio comprehenditur. At explicare intelligentiam suam non potuit, ex vna significatione duas fecit: Attamen nondum genus talium partium subiectarum communione definitum est, nisi talis communio sit non secundum accidens, sed secundum essentiam. E tertia generis significatione Porphyrius aliam generis definitionem deducit: Genus est,

eſt, quod de multis & differentibus ſpecie in quæſtione quid eſt, affirmatur. In qua definitione cōmunis eſſentia partium comprehenditur magis, quàm explicatur: imò ſecùs quàm doceat, comprehenditur. De generis autem definitione duas opiniones diuerſas in ſcholis video fuiſſe, & ab Ariſtotele traditas: illam priorem ſimplicem, qua genus dicitur multitudo eſſentiâ ſimilium, vel eſſentia multorum ſimilis: & hanc Porphyrianam, qua genus definitur, quod de multis & ſpecie differentibus in quæſtione quid eſt, affirmatur: De qua vtraque commodiùs diſſeretur, cùm erit de ſpecie, quod Porphyrius tradit, conſideratum. Diuiſio categorematum ſequitur, quòd alia de vno, vt indiuiduum: alia de pluribus, vt genus, ſpecies, differentia, proprium, accidens. Conſideremus hanc partitionem: primùm Porphyrianam, id eſt è Chryſippo aut nugatore aliquo alio collectam, non Ariſtoteleam eſſe video: nec in tota Ariſtotelis Logica ſic categoremata diuiduntur, ſed omniũ rerum partitio eſt cōmunis etiam in propoſitione ſubiectarum, nō attributarum & categorematum propria: Sic enim Ariſtoteles in Interpretatione: Sunt verò rerum aliæ quidem communes, aliæ propriæ. Et illic commune definit, quod in multis dicitur, vt homo: Propriũ quod nō, vt Callias: & ſic enuntiatio communis & propria non ex attributo, ſed potiùs è ſubiecto dicitur. Ergo iſta categorematum diuiſio non eſt Ariſtotelea, nec omnino legibus & principiis Ariſtotelis conſentanea: tum commune categorema diuiditur in genus, ſpeciẽ, differentiam, proprium & accidens: Cur verò ſpecies, differentia, proprium, & accidens vnius non erunt, vt multorum? Sed enim rebus omiſſis partitio longè magis eſt vitioſa, multóque minùs catholica: Nam de cauſſis, forma, & de comparatis, diſſimile, differentiæ nomine comprehenditur: finis, efficiens, materia, omittitur: effecta & adiuncta & comparata reliqua nomine proprij, accidentis confunduntur, de ſubiecto tacetur: partiũ, totius, definitionis, teſtimonij ratio nulla hîc habetur.

tur. Quæ tamen omnia logica categoremata sunt, eáque simplicia & affirmata, vt interim de oppositorum generibus in contrariis & repugnantibus taceam, quoniam non omnia categoremata, sed simplicia duntaxat & affirmata Porphyrius sibi proposuit. Hæc inquam, omnia partitione ista exclusa sunt: Et quamuis idem fortasse possit esse & efficiens & forma & simile & accidens, & è cæteris eodem modo, attamen non ideo rationes singulorum non sunt distinguendæ: Idem genus est & species, rationes tamen generis & speciei distinctæ sunt: sic finis, formæ, efficientis, materiæ, & cæterorum rationes distinguendæ & definiendæ fuerunt: Neque pro scholastica categorematis consuetudine iam dicatur, argumenta illa non κατηγορεῖσθαι· id enim iam antea refutaui ex Porphyrij & Aristotelis doctrina & authoritate, quibus categorema simplex est, quod enunciationem non facit. Sic, vt iam posui, In senectute canescere: Cicatrix ex vulnere obducta, Porphyrio categoremata simplicia sunt: Sic Aristoteli in Topicis descriptio quęuis & definitio, categoremata sunt: Imò verò species relatione generis, categorema non erit, quia tantùm hac ratione subiicitur: & tamen species est verè illo modo: & à Porphyrio postea etiam relatione generis definietur. Quamobrem è numero simplicium & affirmatorum categorematum, quæ sibi tractanda Porphyrius proposuit, tot & tam multa reiicienda non fuerunt. Hoc partitionis huius Porphyrianæ vitium magnum est: deinde cur proprium & accidens communis categorematis duæ species efficiuntur, cùm accidens sit proprij genus, & proprium species, & omne Porphyrianum proprium sit accidens inseparabile? tum cur differentia, proprium & accidens potiùs efficiuntur species communis categorematis, quàm de vno affirmati? an nulla est differentia? an nullum est proprium indiuiduorum? quomodo igitur erunt? quomodo definientur? an nullum est accidens singulare? Cur igitur Porphyrius in hoc capite dicit accidentia communiter, sed non

propriè

propriè alicui? quod ter deinde repetitur de accidente communi. Postremò languida ista & tot plagis cõfecta partitio, contra methodum hîc est collocata: Etenim Aristoteleam methodum adhibeamus, iubentem vt naturâ priora præcedant, posteriora sequantur: quo tandem loco categorematis partitio esse debuerit? nonne antecedere speciales singulorum categorematum definitiones debebit? At hîc primo categoremate definito sequitur: Ergo partitio Porphyrij non solùm vitiosa est, sed præpostera est: postremò videamus, quamobrem hîc adhibeatur: Categoremata sunt sex, genus, species, differentia, proprium, accidens, indiuiduum. Genus definitum est, ad illud à cęteris categorematis distinguendum, & docendum planiùs cætera nondum definita, id est ad cognitum incognita adhibentur. Aristoteles hoc appellat petitionem eius quod in principio est, & inter sophisticas sordes reponit. Ergo Aristotelis iudicio, Porphyrij doctrina sophistica est. Tum verò ridiculum est, istas rerum differentias exquirere, si definitio recta adhibita sit: Definitio enim vera explicando quid res sit, eam ipsam ab omnibus rebus aliis distinguit: & sicut magister ipse Porphyrius docet, definitio non solùm genus, sed differentiam rei maximè propriam comprehendit. Itaque quam nobis generis differentiam exquirit, si generis definitione, generis à cæteris rebus differentiam conclusit? Nec Porphyrij voluntas hîc nobis allegetur: Voluit inquies, rudem isto modo discipulum docere. Voluit igitur contra leges bene & facilè docendi: cõtra leges Aristotelis, cuius interpres videri voluit: Genus definiendum sibi proposuerat, poterat è Philosophia Aristotelis, illam veram definitionem seligere: de communione multorum essentiâ similium, vel essentia multorum simili: & exemplis insignibus illustrare. Quisquilias & nugas collegit, generis veram naturam obscurauit. Sed in hac distinctione categorematum vnum est valdè ineptum, quòd accidens dicitur attribui in quale quid: quod etiam postea repetitur in dif-

ferentiis

ferentiis generis & accidentis: Sic enim Porphyrio differentia & accidens idem fuerint. Neque iam expecto, vt nobis obiiciatur, genus isto modo definitum, categorema non futurum. Etenim cur non fuerit? An si κατηγορεῖσθαι verbo in definiendo non vtar, categorema non facio? Porphyrius ipse in definiẽdo proprio & accidente, κατηγορεῖσθαι verbo non vtitur, sed accidere, sed esse, abesse, inesse dicit. Et tamen inter categoremata, proprium & accidens collocat: Non igitur, quia τοῦ κατηγορεῖσθαι verbo in definiendo genere non vtor, idem genus categorema non facio. In Topicis Aristoteles, vt genus, sic proprium, definitionem, accidens, categoremata appellat: nec in his definiendis κατηγορεῖσθαι verbo vtitur. Tollatur igitur tam scholastica, támque puerilis ineptia: neque nobis obiiciatur, artium propria vocabula esse: Propria etenim sunto: quis negat? sed ex communi vsu artificum deprompta, non ab inertibus magistris somniata. Artifices porro rationis, sunt homines: ex eorum igitur vsu deducantur artis vocabula.

DE SPECIE.

Species hoc capite definitur, & diuiditur in subalternam & specialissimam: Eadémque occasione definitur genus generalissimum & subalternum: Vocabula hæc sua coniugatione ἐνέργειαν quandam continent: & cùm generale & speciale dicamus, non video cur non generalissimum & specialissimum, si non latinè, at certè logicè dici possit. Itaque etiam hæc teneamus: ne si melius quæramus, deterius inueniamus. Res tota magis hîc turbatur, quàm capite superiore turbata est. Speciei significationes duæ sunt, altera propria, qua species dicitur forma cuiusque: Altera modificata, qua dicitur pars generis. Secunda significatio logica est, & hîc tenenda: sed Porphyrius, vt iam monui, declarat se nescire definitionis vsum: Definit speciem, partẽ generi subiectam: nec intelligit hac definitione speciei logicæ, dif-

ferentiam à cæteris significationibus cōtineri. Est verò hîc admirabilis nugator Porphyrius: Sic enim appellat Aristoteles nugas, hoc vitium, cùm res eadem sæpiùs dicitur. Definitiones speciei decem cumulantur, tres speciei in vniuersum: Species, est quod subest assignato generi: item, quod generi subiicitur: item, de qua genus in quæstione quid est, affirmatur. Deinde specialissimæ speciei definitiones sex: prima, quod multis & differentibus numero in quæstione quid est, attribuitur: secunda, quæ tantummodò species, non etiam genus: tertia, qua species inferior alia nulla est: quarta, quod ante indiuidua proximè dicitur: quinta, quæ cùm sit species, non potest esse genus: sexta, quæ species cùm sit, in species diuidi nequeat: Deinde subalternæ speciei definitio, quæ & genus & species & genus esse potest. Permiscetur hîc etiã generis definitio vna, generalissimi duæ, & ex iis quædam etiam sæpiùs repetuntur. At mirifice Porphyri, quid ad illam Aristotelis magistri legem respondebis, nugas & repetitionem damnantis, & inter sophistarum fines adnumerantis? Si quis tres angulos duobus rectis pares in vnaquaque trianguli specie doceat, sophisticè docet & demonstrat: Tu quid hîc agis? an de industria nugaris, & Aristotelis præceptum despicis? Polliceris nobis initio compendiariam institutionem: quid igitur præstas? Si definire speciem volebas, vna definitio id præstare debuerat: at tres cumulas. Si cùm genus speciémque definisses, definire velles subalternum, generalissimum, specialissimum: definitiones requirebantur, quot res erant definiendæ, non plures: alioqui fuerint nugæ: At tu sine delectu, sine iudicio, sex pro vna conturbas, & quicquid vndique potes, aggregas: & dum Dialecticæ doctor videri vis, in vera Logica te vehementer rudem & indoctum esse prodis. Hæc prima capitis huius est Logica, hoc iudicium de nugis: quæ certè ex Aristotelis Logica, quæ nunc est, deductæ non sunt. Genus deinde & species Porphyrio sunt ad aliquid: & tamen quanquam id non crederet, quod à di-

scipulo

ſcipulo ſuo tamen credi vellet, ex altero alterum definiendum tantùm non putauit. Sed ſpeciem definit, quæ dicitur de pluribus numero differentibus in quæſtione quid eſt. At iſta relatorum natura eſt, ſicut Ariſtoteles docet, vt naturâ ſimul ſint, nec alterius abſque altero natura poſſit intelligi: imò id ipſe Porphyrius hîc ait. Ergo dum Porphyrius abſque relatione hac ſpeciẽ definit, reipſa negat & inficiatur, quod verbo docet. Tertio loco, Ariſtotelis Categoria permiſcetur intempeſtiuè: ſi categorema Porphyrij & Categoria Ariſtotelis ſint doctrinæ diuerſæ, vt Porphyrius ipſe putat: ἑτερογένεια ſiquidem eſt Ariſtoteli damnata. Categoricæ ſubſtantiæ exemplum Porphyrianum Valla reprehendit: imò Ariſtoteles ipſe condemnat. Porphyrius hîc corpus animatum, facit animalis genus: At Ariſtoteles quinto capite quarti Topici contrà ſic ait: Non attẽduntur autem plerunque ij, qui totum in parte conſtituunt: vt qui animal, corpus animatum aiunt: Nequaquam verò pars de toto dicitur: itaque non fuerit corpus animatum, genus animalis, quoniam pars eſt. Ergo Porphyriana ſubſtantiæ Categoria, ex Ariſtotelis doctrina deducta non eſt, ſed ex aliquo eorum philoſophorum, quos in prooemio præter Peripateticos ſeſe dixit imitaturũ: Et valdè ſimplices eos meritò iam dixi, qui Ariſtotelei Organi partem hanc, Ariſtoteli præſertim contrariam cacotechniã feciſſent. Quartò facit Porphyrius collationem ſubalterni duplicem: altera enim genus eſt, altera ſpecies: facit generaliſſimi vnicam, quia tantùm genus eſt. Vt igitur ſibi conſtaret, & comparationis redditionem expleret, ſpecialiſſimi debuit etiam vnicam facere collationem, quia tantùm ſpecies eſſet: At duas fecit, & hominem non ſolùm animalis, ſed Socratis & Platonis ſpeciem dixit: quod cuiuſmodi ſit, mox videbo. Quinto ſcholaſtica quæſtio mouetur: An ens, commune genus ſit omnium entium: de qua apud Ariſtotelem cõtrarias opiniones duas video: altera negatur, quod hîc Porphyrius negat: altera contrarium affirmatur, vt in Philoſo-

phia primo capite vndecimi libri, vbi τὸ ὄν, ens, genus statuitur: & quarto vndecimi, vbi entis differentiæ primæ statuuntur vnum & multa: cætera omnia, species: Quæ opinio secunda verior est, nec homonymia verbi est: quæ ratio est primæ opinionis: Omnia enim entia, definitionē entis habent communem, licet entium sint aliis alia præstantiora: sicut ex animalibus homo longè pecudi præstat: habet tamen communē definitionē generis cum pecude. Et peior opinio à Porphyrio delecta: sed tamen vtraque inutilis & vana, cùm Logicus etiam ente quouis altiùs caput erigat, & de non ente etiam differat, vt ex Aristotele iam docui secundo libro. Sexto loco, Platonis methodus ad amplificandum tantùm nugas, non ad eius vsum, à Porphyrio confunditur. Plato in Philebo docet omnia æterna vno & multis constare, terminúmque & infinitatem habere: cōmunémque intermediam ideam diuidendam esse, donec ad infinitatem peruentum sit, quę ipsa omittenda sit: Hæc illic Plato: quæ Porphyrius hîc suis, non Platonis verbis interpretatur, à generalissimo per subalterna ad specialissimas species descendendum, vt indiuidua secludantur. Quæ regula ab Aristotele tam probata est, vt omnibus Philosophiæ partibus, non in logica solùm ab eo celebrata sit. Disputationem eam totam, nono Animaduersionum libro copiosè differemus: At Porphyrius quid hîc misceret, ignorauit: Huius regulę singularem & admirabilem vsum nunquam, vt ex eius factis apparet, cogitauit: Nam si ad regulam illam suam, Institutionem direxisset, nunquam in has nugas incidisset: definitionibus, partitionibus, exēplis perspicuis & succinctis rem vnam, vna doctrina, & vno tantùm loco docuisset: non iterasset sæpiùs, res alienas non miscuisset. Neque verò locus erat hîc de methodo illa Platonica præcipiendi, sed in dispositione, post propositionis & syllogismi declaratam doctrinam. Ergo Platonis regula ad inanem pompam hîc inscienter & ineptè producitur. Septimo prolixa & nugatoria oratione dilatatur generis pro-

prietas,

prietas, quòd de specie dicatur, non contrà: & superiora denique de inferioribus, non contrà. Octauo & extremo loco indiuidua nominantur, ex eo quòd proprietatibus vnumquodque constet: quarum collectio nunquã in aliud quicquam conueniat: & multis totius Institutionis Porphyrianæ partibus differre numero indiuidua dicuntur, non specie: quod etiam non raró in Aristotelis Philosophia præcipitur: sed & contrarium præcipitur. Hac de re iam dicamus paulò pleniùs & vberiùs, & generis definitionem huc reiectam accuratiùs consideremus: & illa nobis opinio constituatur, de genere & specie, quam probamus & sequimur. Genus, est multitudo essentiâ similium, vel essentia multorum similis: Species, pars generis: sic animalium, sic hominum genus, quia multitudo essentiâ similium: sic animal, genus animalium singulorum: sic homo genus singulorum hominum, quia essentia multorum similis: Sic homo, species animalis, sic Socrates species hominis. Nihil autem refert ad speciei naturam, vtrùm generis pars communis sit multorum, vt homo & bestia: an vnius propria, vt Socrates & Plato. Hæc opinio probanda nobis & demonstranda est: Ac ne qua nominis homonymia fallamur, tollamus generis & speciei significationes alienas: logicas tantùm definitionibus expositas teneamus. Genus, significat aliquando genitorem, aliquando etiam speciem: de hoc genere modò non loquimur: species, significat aliquando formam, aliquando caussam formalem, vt in physicis: aliquando ideam, aliquando substantiam, vt Alexander annotat in Philosophia sexto capite libri tertij: aliquando etiam significat genus, vt quinto capite primi Posteriorum Græci interpretes adnotant: de hac specie non loquimur, de logico genere, de logica generis specie loquimur. Dico igitur (vt iterum statuam) quicquid multorum communis & similis essentia est, illud est multorum illorum genus, & illa multa essentiâ similia, species eius sunt: & sic hominem, genus esse singulorum hominum, & singulos ho-

 mines,

mines,species esse hominis dico. Vnde igitur huius rei veritas exquiri potest? ab illo nepe veritatis fonte, vnde omnis nostra disputatio manauit, ab Aristotelis principiis, obseruatione, experientia, inductione: Hîc de artis institutis disputamus: Nauticæ dogmata, è nautarum vsu facta sunt: militiæ præcepta, è militum consuetudine sumpta sunt: sic Logicæ decreta, è communi logicorum, id est hominum vsu, sumenda sunt. Ergo quemadmodum iudices plerunque, sic nos in rem præsentem veniamus. Dicis Sequanam Lutetiæ exaruisse: id nego: Vt igitur controuersiam tollamus, huc ipsi veniamus, vt coram oculis & sensu fidem nobis faciamus. Dico genus, esse multitudinem essentiâ similium, vel essentiam multorum similem: & sic hominẽ, genus esse Platonis & Socratis, Platonémque & Socratem, species hominis: In rem igitur præsentem veniamus, nihil somniemus, nihil commentemur. Finge illa ipsa tempora, quibus logicum Organum ab Aristotele nondum collectũ erat: Dialecticæ vis fuit, & homines, genera quædam & quasdam species dixerunt atque intellexerunt: Hic naturalis vsus, hæc humanitatis regula: Hæc Aristotelis experientia & inductio & finis & principium est: Vnde non dico temerè arripi, sed prudẽter obseruari Dialecticæ præcepta omnia deceat. Consideretur igitur quid ea res est, & cuiusmodi, quam homines significant his vocabulis, genus, generalis, generaliter, generatim: species, specialis, specialiter, speciatim: Hoc obseruato, hoc posito, quod inficiari nemo, nisi malitiosè, possit, genus id omne dicemus, quod species habet: speciem, partem generi ita subiectam, vt eius non solùm nomen, sed definitionem & naturam vsurpet: communis multorum, an vnius propria sit, nihil interesse. Sic Plautus ait,

Iuppiter, qui genus colis, alísque hominum.

Et Cicero: Dum genus hominum extabit, ait 2. Philip. Et idem cùm de se post reditum loquitur: Messenius legem speciatim de mea salute promulgauit. Sic ab eodem etiam difinitur genus primo de Inuentione: Genus,

nus, est quod plures partes amplectitur, vt animal: Pars est, quæ subest generi, vt equus: Sed sæpe eadem res alij genus, alij pars est: Vt homo, animalis pars est, Thebani aut Troiani genus: Hîc genus definitur multitudine partium, & pars pro specie dicitur: tametsi exẽpla speciei de Thebano & Troiano minùs accurata sunt. Sic generalis & specialis quæstio dicitur à Quintiliano: sic generaliter aliquid & specialiter sæpe dicitur: Sic Seneca hominem, animalis speciem dixit: genus autem Catonis, Ciceronis, Lucretij: Itaque, ait de homine, quia continet multa, in genus cadit: quia sub alio est, in speciem. Sic Iureconsulti loquuntur, cùm hominem, genus: Stychum & Pamphilum, species appellant: Qua de re lex est de Stipulationibus, in quibus aliàs species, aliàs genera deducuntur: Sic iidẽ loquuntur, cùm aiunt in mutuo recipi non eandem speciem, sed idem genus: Vbi Iureconsulti eleganter appellant eandem speciem & idem genus, quod vulgus in scholis, idem numero, & idem specie dicit: Socratem enim & Platonem scholæ dicunt numero differre, non specie: & esse duo indiuidua, speciem vnam: Meliùs Iurecõsulti, qui duas quidem species, genus autem vnum vocant. At malim veri & proprij sermonis vsum à Iurecõsultis id est Reipublicæ principibus, quàm à scholis inertium philosophastrorum petere. Quòd si dixeris Plautum, Ciceronem, Senecam, Iureconsultos parum acutè differere, attamẽ hoc mihi concedas, eos homines humano & naturali hominum more loqui, cùm hominem genus dicunt Catonis: Catonem, speciem hominis. Quod ad quæstionem meam cõcludendum satis est: Doceo enim ex vsu populari & naturali, id est vnico dialecticæ artis authore & magistro singulari probari hanc orationẽ, Homo est genus Catonis: Cato est species hominis. Et ista est Aristotelis experientia, ista est obseruatio, hoc denique Aristoteleum omnis doctrinæ principium. Attamen ne quisquam queratur, parum certis naturalis vsus exemplis tantam quæstionem concludi: proferam authorem

eum philoſophum, quem philoſophorum omniũ principem & Homerum cõſtat fuiſſe: Platonem dico. Quid igitur Plato? An ait hominem, Socratis eſſe ſpeciem, vt Porphyrius ait? Imò verò & planè & clarè & frequẽter dicit hominum genus, vt dicit genus animalium: Et in Regno, cùm de ſpeciei & partis differentia præcipit, axioma eiuſmodi confirmat, quo neceſſe ſit omnes has Porphyrij ineptias euerti: Quicquid ſpecies eſt, & partẽ neceſſe eſt ipſam eſſe eius rei, cuius ſpecies dicatur. Quid eſt igitur? An cùm ſpeciem, vt fingit Porphyrius, quæ partes indiuiduas habeat, Platonis iudicio ſpecies erit earum rerum, quarum totum eſt? at contrà hîc affirmat: & ſi quo alio loco hominem, Socratis ſpeciem, id eſt ἰδέαν diceret, certè typum ipſum diceret, vnde indiuidua, quæ vocantur in Organo, velut ectypa formarentur: Quomodo ſæpe & generales & ſpeciales rerum notitias, ideas, vt mox dicam rurſum, appellat: Imò pro eodem genus, ſpecies, idea ſæpe apud eundem ponitur, vt in Parmenide: quomodo in poſterioribus Analyticis Ariſtoteles etiam loquitur aliquot locis: Quo pacto etiam nominare poſſis animal, ſpeciem hominis: & quoduis genus, ſpeciem ſubiectarũ ſibi partium, quia ex eo, velut ex ore aliquo, quaſi imago & ſimilitudo ducatur & exprimatur: Verùm aliud eſt ſpecies, cui opponitur effigies & imago: quomodo loquitur in Oratore Cicero: Perfectæ eloquentiæ ſpeciem animo videmus: effigiem auribus quærimus: aliud ſpecies, quæ generi ſubiecta dicitur, & tanquam pars in toto comprehenſa. Agitè verò, miſſos & poëtas & oratores & Iureconſultos, quin Platonem ipſum miſſum faciamus: Ariſtotelẽ potiùs audiamus, & præceptis & exẽplis idipſum quod aio, confirmantem: Etenim non in dubio opere aliquo, ſed in prima & ſumma Philoſophia libri decimi tertio capite, genus ita definit: Dicitur verò genus, quo ambo differẽtia, vnum ſecundum eſſentiam, dicuntur. Genus nimirùm definitur hîc communis eſſentia multorum: nec in partibus, ſpeciei differentia, ſed eſſentialis communio

munio proponitur: Et ibidem capite septimo: Id enim genus voco, quo ambo vnum idem dicuntur, habens differentiam, non secundum accidens, siue sit vt materia, siue sit vt aliter. Hîc communiter genus definitur totum, cuius partes in ipso sunt, vnum, non secundum accidens, sed vt dictum est priùs, secundum essentiam: & hîc rursus partium communio essentialis in genere definiendo proponitur: Ergo videmus ex iis Aristotelis locis genus esse essentiam multorum similem: vt nihil intersit ad generis rationem, partes cõmunes sint multorum, an vnius propriæ: Atque hanc suam doctrinam Aristoteles vsu & exemplis suis etiam confirmat, & huc naturalem vsum accommodat: Sic primo & tertio & quarto capitibus libri tertij Philosophiæ, vocantur vltima genera in indiuiduis, vt homo: Et in eadem Philosophia primo capite libri primi dicitur, Hominum genus arte & ratione viuit: Item in Longitudine vitæ, Diuturnioris vitæ est hominum genus, quàm equorum: Hominum genus, equorum genus, præceptis docet esse, & vsu suo cõfirmat. Quamobrem positam generis definitionem, demonstratam & confirmatam satis habemus: Secundam opinionem iam consideremus, qua genus à Porphyrio definitur, quod de multis & specie differentibus in quæstione quid est, affirmatur. Quæ definitio id tantum veri complectitur, Genus est, quod de multis essentialiter affirmatur: Cui respondet illud nostrum, essentia multorum similis. Partes igitur definitionis videamus: Prima pars illa, de multis affirmari, nostræ definitioni conuenit: de hac igitur disputari nihil est necesse: Secunda pars, differentibus specie, videtur omnino non congruere, quia singuli homines, de quibus homo dicitur, specie differre Porphyrio non dicuntur. Quamobrem inquam? quid enim est hoc ipsum specie differre? Id verò nobis ab Aristotele in Philosophia libri decimi capite octauo proponitur: Quæcunque siquidem in ratione sunt contrarietates, faciunt speciei differentiam: Quæ verò in toto materiæ complexu, non faciunt:

faciunt: Vbi multis verbis docetur differre ſpecie, quæ forma eſſentiali differunt, non quæ accidentibus: Et ratio illic pro forma ſumitur, vt ſępe apud Ariſtotelē: Ad quam definitionem duobus modis reſponderi poteſt: primò ſi vera ſit, tamen ſingulos homines ſpecie differre: deinde captioſam & fallacem eſſe. Ergo priùs illud agatur: Etenim inquis, homo & leo, forma communi differunt. Et Cato inquā, & Cicero, forma quoque propria differunt: nec numeri differentia, quam inducis, aliud eſt, quàm propriæ & indiuiduæ formæ differētia: ſpecieíque & formæ, vt communis & diuiduæ, ſic propriæ & indiuiduæ differētia ſua eſt: Etenim longè aliud videtur eſſe de fœmina & mare, aliud de Socrate & Platone: mutatis enim accidentibus, ſeruata eſſentiali forma, poteſt numero vnus & idem eſſe fœmina & mas, vt Ariſtoteles ait, & à poëtis de Tireſia proditum eſt: & à Platone duodecimo legum de Cæneo, quomodo ex fœmina, vir factus eſt: & reuera eſt, vt Hermaphroditus & Androgynus: vt copioſè Plinius quarto capite libri ſeptimi. Verùm duæ ſubſtantiæ, vt ſunt Socrates & Plato, detractis cogitatione omnibus accidentibus, eſſentiali forma ſeruata, ne cogitari quidem poſſe videtur, vt eadem numero & vna fiat eſſentia: aut ſi dicatur, ſingularum ſubſtantiarum formas ex accidentiū concurſu fieri, indéque numeri differentiam gigni, abſurdiùs videbitur offendi, quia ſubſtantiarum forma, id eſt ſubſtantiæ primaria cauſſa, fiat accidens: Deinde quia ſingularia ſola ſubſiſtant, quiduis erit accidens, ſubſtantia prorſus erit nulla: aut certè ſolæ rerum communes & ſeparatæ à ſingulis rebus ideæ, ſubſtantiæ erunt: quod Ariſtoteles tam vehementer improbauit: denique eſſentialis homo nullus erit, niſi communis, & vt ita dicam, idealis. Nec ſequitur, ſi formam Socratis & Platonis aliter, quàm accidentibus explicare non poſſis, ideo formas eſſentiales diuerſas non eſſe. Etenim philoſophi omnes vix ac ne vix quidē vnam hominis formam norunt: attamen illa generali cauſſæ ratione, norunt

omnium

omnium rerum aliquam esse essentialem formam, qua res sunt id quod sunt, quamuis specialiter quid vnaquaque sit forma, nesciant. Quare vel ad hanc specificæ differentiæ definitionem, singuli homines secundum formam, numero vnus homo non erit: numeróque differre, nihil aliud erit, quàm propria forma differre. Quæ propriæ formæ differentia non est minor, quàm formæ communis differentia. Duæ lineæ pedales singulares sunto, numero tantùm different, inquies: At inquam, hæ duæ lineæ quamuis accidentia sint, non substantiæ sint, in eodem tamen simul esse non possunt: neque permistionem aut confusionem dimensionum, natura rerum patitur: multò igitur minùs substantialium formarum permistionem patiatur. Et quantò maior in singulis similitudo communis formæ, tantò maior est etiam differentia propriæ formæ, sicuti contrariorum sub eadem generis forma communicantium albi & nigri maior, quàm non communicantium albi & calidi. At (sicut in prouerbio est apud Aristotelẽ septimo Politico) Grauia bella fratrum. Sed Aristotelem potiùs interpretationis huius authorem adhibeamus, vt à quo veram generis definitionem accepimus, ab eodem contrariæ refutationem sumamus: singulósque homines specie differre doceamus. Quicquid enim differt, differt aut genere aut specie: genere quidem differunt, quorum non est communis materia, neque generatio mutua: vt quorum est alia figura attributionis: specie verò, quorum est idẽ genus: Hæc Aristoteles, decimi libri Philosophię capite tertio: vnde assumo: At inquam, homo non differt ab homine, genere, quia communis est singulorum hominum materia, & homo generatur ex homine: Ergo homo differt ab homine specie, singulíque homines sunt species, & homo, genus eorum. Quare ex Aristotelis doctrina, imò veritate ipsa conuincimus, etiamsi differre specie, esset differre forma essentiali, tamen singulos homines & indiuiduos, specie differre. At vt de secundo iam differamus, ea definitio captiosa est, & homonymia

monymia significationis fallit. Etenim de specie logica differitur hoc tempore, non de caussa formali, non de pulchritudine & cæteris, quæ species etiam significat. Definis speciẽ logicam relatione generis & cognatione. Ex hac igitur definitione dicam differre specie, quæ speciem habent diuersam: differre genere, quæ genus habent diuersum: Et vt diuersæ species inter se genere different, sic inter se diuersa genera specie different: nec enim patre differunt, nisi filij: nec filio, nisi patres: & sic relatio generis & speciei tenebitur: At idem rogatus, respondes ex alia significatione, quàm definieris: & ais differre specie, quæ forma essentiali differunt: quasi species pro essentiali forma nobis esset definita: De specie logica loquimur, eiúsque definitionem quærimus. At Porphyri (quod te iam sæpiùs moneo) definitio rei, continet etiam rei differentiam, si definitio vera est: Tu verò definitionem speciei logicam è genere nobis instituis: differentiam autem è forma nescio quam facis: Perinde ac si genere definito interrogatus, quæ genere differrẽt, dicerem, quæ differunt patre & genitore, quia etiam generis est illa significatio. Quapropter ridiculum est aliunde speciei definitionem, aliunde differentiam petere: Totúmque id scholasticum commentum reiiciendum, & concludendum, in secunda generis definitione, nihil esse, quod primam definitionem generis impediat. Pars vna superest, quòd nostra definitio non doceat genus in quæstione quid est, affirmari: concedo: neque id omnino in generis definitione necessarium esse contendo: nam si maximè verum esset, extrinsecùs tamen id accideret generi: naturale penitùs & insitum, id est essentiale non esset. Etenim definitio propriè & verè respondetur ad quæstionem quid est: & tamen ex eo nequaquam definitio definitur: Accidens enim definitionis est, quod ad quæstionem quid est, adhibeatur: natura definitionis & essentia non est: Ita si genus ad quæstionem quid est, responderetur, attamen id accidẽs eius esset, cùm genera rerum omnium cogitari & esse

possint,

possint, etiamsi nil interrogetur: Ita cùm à genere abesset integra generis essentia, certè accidens esset. Veruntamen id in genere omnino falsum est: nec enim genus ad quæstionem quid est, respondetur, sed definitio, vt Aristoteles ait in Posterioribus, vbi certissimas instituẽdarum artium ac disciplinarum vias instituit: Illic enim genera quæstionum (An est, quid est, quia est, quamobrẽ est) diuidit, & quæstionẽ quid est, definitione, nõ genere solo soluẽdam & exprimendã præcipit: Et certè cùm rei genus quæritur, nõ quæritur quid est, sed cuius generis, vel è quo genere. Experientia, obseruatio, inductio Aristotelis adhibita, quæstionem hanc dissoluet. Categorematici sermonis ineptiæ hîc etiam fortassis obiicientur, sed satis iam refutaui. Hæc igitur Aristotelis indubitata principia sequamur. Sunt alij & contrariæ authoritatis loci apud Aristotelem: concedo: Sed Aristotelis philosophiam, omnium veterum philosophorum collectã philosophiam esse meminerimus: in qua variæ sunt & sæpe discrepantes & contrariæ opiniones: sed in eadem philosophia sunt Aristotelis etiã principia, per quę licet è contrariis opinionibus congruentem Aristotelis iudicio sequi. Id modò facimus: Porphyrij imperitiam hîc arguimus, qui propositis definitionibus eiusdem rei repugnantibus, deteriorem selegit. Tu si Porphyrium tueri velis, arripe contra nos Aristotelis principia, experientiam, obseruationem, inductionem: & doce insignibus & naturalibus Homeri, Platonis Demosthenis, Aristotelis etiam, sed extra nugas istas scholasticas: denique cuiusuis probati & spectati authoris exẽplis, hominem, dici speciem Socratis & Platonis: Socratémque & Platonem, hominis indiuidua dici: tum Aristoteleũ te & Aristotelis principia secutũ laudabo & libenter audiã: secùs confiteare te de præceptis contendere, quorum vsum nescias, quorũ principia nescias: Et caue ne dicas hominẽ, genus quidem Socratis appellari in vsu populari & naturali: at in schola & doctrina nequaquã: artes enim omnes si veræ sunt, ex vsu naturali

rali & ſingularibus exemplis profectę ſunt, ait Ariſtoteles: nec in omnibus artium & generalibus præceptis, aliud docendum eſt, quàm in ſingularibus exemplis agitur. Diſcimus in ſchola Logicâ, vt ad humanæ rationis vſum maturiùs accedamus: mea definitione accedemus citò: tua nunquam. At dicet aliquis, ſumma fuerit categorematum confuſio, ſi genus iſto modo definiatur: Idem enim erit & genus & differentia & definitio: Nam ſic animalium rationalium dicetur genus, & animal rationale, genus ſingulorum animalium rationalium: ſic rationalium genus dicetur, & rationale, genus ſingulorũ rationalium. Quænam inquam, iſta confuſio fuerit? aut quàm non ab Ariſtotele cõprobata? Ariſtoteles primo Topico categoremata quatuor efficit, accidens, genus, proprium, definitionem: Genus illic definit, quod de multis & ſpecie differentibus in quæſtione quid eſt, affirmatur. Quid inquam definitio animalis, nònne de multis & ſpecie differentibus in quæſtione quid eſt, affirmatur? nònne iccirco genus eſt? an dices categorema non eſſe, quia dictio non vna ſit? At Ariſtoteles ipſe partitione ſua, categorema facit, & pręcipuum categorema: & iam de dictione ſimplici docui falſum, nec Porphyrio, nec Ariſtoteli id eſſe viſum. Quid differentia? nònne ibidem ab Ariſtotele nominatim in generis locum admittitur, ſi communis & generalis fuerit? Etenim, ait, differentia cùm generalis ſit, loco generis eſt habenda: Quomodo igitur inquies, categoremata diſtinguentur, cùm ſit idem & genus & definitio & differentia? Quomodo inquam, genus & ſpecies, cauſſa & effectus, forma & differentia, pars & totum diſtinguẽtur, cùm idem poſſit eſſe genus & ſpecies & cæterorum vnumquodque? Ratione opinor, & definitione dices diſtingui: Sic igitur animal rationale, definitio erit, quia explicat propriè & ſuccinctè quid res ſit: & genus, quia eſt eſſentia multorum communis: & cætera ſimiliter. Quamobrem (vt diſputationẽ noſtram concludam) Genus, eſt multitudo eſſentiâ ſimilium, aut
eſſentia

eſſentia multorum ſimilis: Et illa nimirùm eſt idea Platonis, de qua diſputationem huc reieceram: vt genere cognito, Platonis idea faciliùs cognoſceretur. Etenim Platonis idea nil eſt aliud, quàm genus hactenus à nobis definitum: Idque ne dubius author nobis proponatur, Ariſtotele doctore & interprete confirmo: licet multis locis Platonem hac de re cauillari videatur. In poſterioribus igitur Analyticis, capite octauo libri primi, vnum quippiam extra multa videtur Ariſtoteles non probare, cùm vnum & idem in pluribus probat. At decimo octauo capite ſecũdi, probat vnum quippiam extra multa: quod in omnibus illis quidem vnum & idem inſit, omnino comprobat, & ſic vniuerſale ſuum definit. Verũenimuero loci ſunt in Philoſophia permulti, quibus copioſè & amplè diſputatio iſta tractatur, qua præclarè vindicat Ariſtoteles, Platonis ideam, non eſſe exẽplar neſcio quod ſeparatum, ſed genus eſſe logicum: Argumentorum Ariſtotelis capita variis è locis in vnũ conferam, quò faciliùs quæſtio tota percipiatur. Si non eſt idea, ait in Philoſophia lib.3. capite ſexto, principiorum genera numero definita non erunt: ſed tot, quot res ſingulæ. At hoc abſurdum: Vnde concluditur apertiùs (eſt enim ſententia hæc Ariſtotelici argumenti, ibi valdè confuſi) Ideas neceſſarium eſt ob id eſſe. Etenim tametſi non bene, nec intelligẽter exprimunt, id tamen eſt, quod volunt, qui dicunt ideas: & hæc illis dicere neceſſe eſt, quòd idearũ quædam eſſentia ad ſingulas res attinet: nec quicquam eſt per accidens. Atque in eadem Philoſophia quarto capite decimi tertij dicit: Socrates quidem vniuerſalia, ſeparata non faciebat. Rurſúſque ibidem nono capite de ideis. Id verò, quemadmodum in ſuperioribus diximus, mouit Socrates propter definitiones, non tamen à ſingularibus ſeparauit: Id rectè intellexit non ſeparans. Ergo Ariſtotelis iudicio, Platonis ideæ, non ſunt exemplaria ſegregata, ſed logica genera. Aliquando etiam Ariſtoteles appellat formam, figuram ideæ, vt in Philoſophia tertio capite ſeptimi.

Hæc

Hæc vera & logica eſt ideæ Platonicæ interpretatio & intelligentia: Contraria opinio refellitur in eadem Philoſophia ſeptimo capite primi, & quarto, quinto, decimo decimitertij. Sempiterna ſiquidem exemplaria ſingularum rerum, velut imaginum, & ab iis ſeparata (per quæ tanquam formas, imagines ipſæ réſque ſingulares & ſint & cognoſcantur) ideas fingere, diceréque eas eſſe tantùm ſubſtantiarum naturalium, eaſdémque eſſe numeros, eſt nugari, & poëticas metaphoras loqui: Nec enim res eſſe poſſunt per id, quod ab iis ſeparatum ſit, nec omnino generari aut conſeruari: Nec quiſquã hoc exemplar in agendo reſpicit, nec ad cognoſcendum genera rerum, quæ ſola tractantur in artibus, ideæ tales quicquam conferunt: ſunt enim genera ipſa commentitio tantùm numero multiplicata: nec conſtantibus argumentis ideæ tales à ſuis authoribus confirmantur: nec enim ſequitur, ſi ſcientiæ non ſint ſingularium, ſed eorum quæ ſunt in multis, & quæ intelliguntur, vt ſint iccirco ſeparatarum idearum: ſunt enim vniuerſalium & generalium: Et hac ratione idea fieret artificialium rerum, quarum ſcientia eſt: & negationis, quia de multis dicitur: & ſingularium corruptibilium & relatorum, non ſolùm ſubſtantiarum naturalium, vt ſeparatarum idearum authoribus placet: omnium denique rerum, quia omnes intelliguntur: Tum etiam tertius exiſteret homo: ſingularis nempe, cùm communis & ſingularis, & idealis, vt ita dicam, priùs eſſet. Denique ſi exemplaris & imaginis eſt aliquid commune, ideæ fuerit idea: ſi nihil, homonymia tantùm fuerit. Poſtremò cùm fiant ideæ numeri, quo pacto ſubſtantiarum cauſſæ erunt? quo pacto non ex multis ideis, vna fiet idea, ſicut ex multis numeris, vnus efficitur numerus? Quapropter exemplaria illa ſeiuncta ſic Ariſtoteles refellit: & de iis ait decimo octauo capite primi Poſteriorũ, Species valeant: inanes ſiquidem veluti proluſionum ac præcẽtionum pompæ ſunt. Sed de genere & ſpecie ſatis: concludamus, genus eſſe multitudinem eſſentiâ ſimilium, aut

eſſentiam

eſſentiam ſimilem multorum: Speciem, partem eſſe generis: Idque & ab Ariſtotele probari, & à Platone ideã appellari, & humanæ rationis vſu confirmari.

DE DIFFERENTIA.

Caput tertium de differentiæ diuiſionibus tribus, & definitionibus quinque ſuccedit, nugatoriâ & præpoſterâ doctrinâ valdè ineptum, nec vlla ferè parte Ariſtoteleum. Res proſequar deinceps, vt à Porphyrio collectæ ſunt. E diuiſionibus differentiæ prima eſt in communem, propriam, & maximè propriam: vitioſa, quia primæ duæ partes differentiæ, quæ de cõmunibus quinque categorematis vnum eſt à cæteris diſtinctũ, non cõueniunt: Differẽtia communis, eſt accidens commune: differentia propria, accidens proprium eſt: poteſt etiam eſſe commune, ſi Porphyrius Platonicam illam, imò Ariſtoteleam methodum, quam paulò antè inſciens attigit, ſequeretur, vt ſequi debuit: ſi rectè atque ex ordine docere vellet, & rem primò definiret, iſtam partitionem nugatoriam eſſe perſpiceret. Nec verò partitio Ariſtotelea eſt, nec è logico Organo ſumpta: maximè propria differentia aliud efficit, eíque vis à Porphyrio duplex attribuitur: prima definiendi, quia ſpeciem quaſi faciat, ideóque ſpecifica dicitur: altera diuidendi & ſeparandi, quia ſpecies generis diuidat & ſeparet alias ab aliis. Hæc definiendi & partiẽdi vtilitas Ariſtotelea, eſt è primo Topico deducta: Neque tamen tautologia hîc opus fuit, ab Ariſtotele tantopere damnata. Secunda diuiſione, differentia alia ſeparabilis efficitur, alia inſeparabilis: Tertia diuiſione, inſeparabilis alia per ſe, alia per accidens: At vtraque partitio, in primæ vitium relabitur: differentia enim ſeparabilis, & differentia per accidẽs, quæ dicitur, non ſunt tertium commune categorema: catholicum igitur id non eſt, ideóque legibus Ariſtotelis damnatum. At inquies, ambiguum priùs diſtinguendum, quàm definiendum. At inquam, id ridiculè admodùm

dûm dicitur, tanquam definiendo non diſtinguamus,& definitio, tantùm ſit expoſitio rei, non etiam differentia & diſtinctio à cæteris. Definitio, Porphyri, cõſtat differentia, vt tute ipſe hîc doces: Ergo vt veram differentiæ ſignificationem diſtingueres à cæteris, ea tãtùm definienda fuit, tum veriſſimè, tum maximè propriè, vt loqueris, diſtingueres. Verùm pergamus: In differẽtia per ſe repetitur vis definiendi iam propoſita, quòd ſit in eſſentiæ ratione: tautologia nugatoria eſt: Item quòd neque magis, neque minùs, ſed æqualiter ſubiectis ſuis attribuitur: quod è Categoriis Ariſtotelis deductum eſt: tametſi Ariſtoteles ipſe aliquando id dubium faciat, vt octauo capite ſecundi Phyſici. Repetit Porphyrius inani repetitione, tres has præclaras diuiſiones, & ex illa vi definiendi, differentiam appellat cõpletiuam & conſtitutiuam ſpeciei: Intereàque religionis ſuæ deum neſcio quem nobis fingit corporeum. Hæc prima capitis huius pars eſt in diuiſionibus, in qua videmus quàm catholica ſit Porphyrij doctrina: Secunda ſequitur ὕστερον πρότερον, de diuiſionibus: Differentia eſt, qua ſpecies ſuperior eſt genere, quia ſpeciei definitio differentias vna plures habet, quàm generis: At differentię accidens eſt, vnde minimè definienda fuit: nec enim accidens, vt hîc Porphyrius docet, per ſe differentia eſt: & tamen etiam proprio ſpecies ſuperat genus: nec ideo ſoli differẽtiæ definitio iſta conuenit, & alia cauſſa vitioſa eſt. Hîc etiam Porphyrius argutatur, differentias in genere eſſe poteſtate: non autem actu: quia videlicet eſſentia multorum communis cogitari poſſit, ſine vlla ſpecie. Ergo hæc prima definitio differentiæ vana eſt: nec certè ex Ariſtotelis Logica: Chryſippi aut neſcio cuius nugatoris iſta doctrina eſt. Secunda definitio ſequitur, Differentia eſt, quæ de pluribus & differentibus ſpecie in quæſtione quale quid eſt, affirmatur: Quæ non omnem differẽtiam ſpecificam & veram complectitur, nec ideo definiti propria eſt. At voluit, dices, generalem tantùm differẽtiam definire. Stultè inquam, & imperitè, & contra

tra logicas verè docendi leges voluit. Sophisticè docet, ait Aristoteles, qui generale & commune specialiter & præcipuè instituit: Vera autem differentia & maximè propria est, non solùm generis, sed etiam speciei: imò verò hinc specifica Porphyrio dicitur, non (quasi diceres) genifica. Sophisticè igitur Porphyrius hic definit: Neque certè definitio hæc in Aristotelis Logica est. Hîc Porphyrius definitionem ex genere & differentia comparat, rei materia formáque compositæ: sed nec verè, nec Aristotelicè: Genus enim, vt animal est, hominis nō solùm materiam, vt substantiam corpoream, sed formæ partem continet, vt vitæ & sensus facultatem. Et Aristoteles in Posterioribus longè veriùs docet, generalibus contineri caussas communes specierum, non materiam solùm: Tertia definitio deinde est, Differentia est, quod natum est ea diuidere, quæ sub eodem genere sunt: Et hæc definitio vitiosa, nec Aristotelea: nam proprium & accidens, possunt etiam diuidere species: Itaque debuit Porphyrius explicare sua definitione, quomodo differentia diuideret species: Sed neque id demùm vitio careret: nec enim differentia speciem suam tantùm diuidit à specie opposita, vt in hoc capite Porphyrius appellat, sed à cæteris rebus. Quarta definitio sequitur: Differētia est, à qua differunt à se singula: At differunt etiam proprio: Quare & hæc definitio similiter est vitiosa, nec ex Aristotelis Logica sumpta est. Quinta definitio postrema est: Differētia est, quod ad esse conducit, & quod quid erat, esse, & rei pars est: At genus ad essentiam rei conducit, & eius pars est: Vitiosa igitur & ista definitio est, nec Aristotelea. Hæc sola definitio fuit, quæ logica posset videri: Caussam siquidem formalem complecti voluit, sed explicare non potuit: Forma siquidem, est caussa, qua vnumquodque est id quod est, & à cæteris distinguitur rebus: & nomine differentiæ, in scholis etiam Aristotelis conturbatur, quia hac vna maximè res differunt: At prior eius virtus erat definire rem & formare: vnde sequebatur differentia & dissimilitudo

rerum. Et illa nimirum Porphyrij sunt in hoc capite, specificum, completiuum, constitutiuum speciei: sed Porphyrij aliena commenta colligentis, quorum vsum ne cogitasset quidem vnquam. Quin differentiæ nomen totum comparationis est: nec simpliciter & sine comparatione dicitur differentia huius, sed differentia huius ab illo: Et propriè Aristoteles primo Topico, similitudini opposuit: quomodo etiam in Topicis Cicero: quomodo etiam in comparādis postea categorematis Porphyrius, cùm quærat, quid commune, & quid differens habeant. Ergo forma, caussæ nomen est: differentia, comparationis. Neque redeamus ad illas scholastici sermonis ineptias, quòd forma non sit categorema. Cur enim non erit? nonne conuenit suo formato? An si hoc modo dicere nō liceat, Homo, est anima rationalis: illo modo non licebit, Homo, est præditus anima rationali? At nimiùm de categoricis nugis, & nimis sæpe respondeo. Videmus igitur totum caput, quàm tot definitionibus & diuisionibus nugatorium: quàm etiam amethodum & præposterum: quàm denique nil verum, imò ne Aristotelicum quidem doceat. Vani tantùm nugatoris, & quidē fortassis eorum cuiuspiam, contra quos Aristoteles disputauit, cōmenta hîc à Porphyrio collecta sunt.

DE PROPRIO.

Proprium, modis quatuor hîc describitur: Quod soli speciei, non omni accidit, vt homini, medicum esse: Quod omni, non soli, vt homini bipedem esse: Et soli & omni & aliquando, vt homini in senectute canescere: Quod soli, omni, semper, vt homini, natum esse ad risum: Hîc morbus idem, qui priùs: & ideo eadem medicina esto. Si de proprio quicquam præcipiendum esset in Logica, primò definiendum esset proprium, differentiâ maximè propriâ: tum vnica definitio esset, qua cæteræ significationes alienæ essent distinctæ. Sophisticū est, ait Aristoteles, plures doctrinas pro vnica facere. Deinde

de hæ quatuor definitiones, ex Aristotelis Logica non sunt acceptæ,sed è Chrysippea aliqua: Aristoteles enim quarto capite primi Topici longè secùs istud docet:definit enim proprium,quod non indicat quid est,esse:soli autem conuenit,& cum re conuertitur. Præterea negat esse quicquam verè proprium,sed aliquando,vel ad aliquid. Tum verò qualis est quarta Porphyrij definitio? Etenim Aristoteles, vt proprium à definitione distingueret, addidit illud(quod non indicat, quid est, esse.) At id Porphyrius omisit: An dices, id verbo (accidit) à Porphyrio comprehendi? quod proprium accidat,ideóque non indicet, quid est? Ergo inquam, illud est, quod capite secundo monui, accidens, genus esse Porphyrio: speciésque duas accidentis ab eo describi,accidens proprium & commune: Et imperitè species generi præponitur: & genus imperitè pro vna specie postponitur. Aliud etiam est hîc vitium, quòd proprium, speciei accidere dicitur: Nec enim species cum proprio, sed cum genere confertur: Tum verò cur speciei potiùs, quàm generi,quàm etiam indiuiduo accidere dicitur?an indiuidui,an generis proprium nihil est? Subiecti verbo hîc Porphyrius vti debuit,vt paulò pòst in definiendo accidente. Sic Aristoteles docet quarto capite primi Posteriorum,subiectum proprio essentiale esse: & in ratione quid est,dicente: indéque propositiones per se fieri. Et in Topico primo,rei,non speciei nomen adhibuit.Quãobrem si Porphyrius Aristotelis doctrinã colligere vellet, verum proprium primo loco definire, & ex subiecto, non ex specie definire debuit: Si inquam, de proprio in Logica præcipuè præcipiendum esset, ita præcipiendum esset. At quinam locus in Logica proprio proprius erit? Aristoteles in Topicis facit è proprio quandam descriptionem, & definitionis ideo speciem:vt hominis proprium,Grammaticæ capacem esse.Id si sequimur, proprij doctrina, cum definitionis doctrina coniungetur.At simplicia quædam adiuncta, non definitiones tãtùm, aut descriptiones suo etiam subiecto, omni,

soli', semper accidunt: Quin forma & differentia, formati propria vel à Porphyrio dicitur, cùm ait differentiam communem, propriam, maximè propriam. Quid igitur? Certe commune quid sit, Logico est intelligendum non minùs, quàm quid proprium: de illo tamen nullum in Logica præceptum ponitur, quid commune, & quot modis dicatur: Idem est de proprio: communes caussæ, propriæ caussæ, communia facta, propria facta: Communia item similiter aut propria cętera argumenta sunt, proprium nullum est argumenti genus, vt genus, species, forma, de quibus iam diximus. Nec magis decet accidentis speciem è proprio facere, quàm è communi: nec accidentis potiùs, quàm cuiuslibet argumenti. Res tamen quæ modò à Porphyrio proprij nomine videtur significari, ad factorum vel adiunctorum locum attinet: Ita proprium ignis, calefacere: hominis, natum esse ad risum.

DE ACCIDENTE.

Accidens definitur quod adest & abest absque subiecti interitu: & hoc adesse & abesse, Porphyrius interpretatur reipsa aut cogitatione: Itaque efficitur accidēs aliud à subiecto separabile, aliud inseparabile, nempe actu. Hìc Porphyrius sapientior est in definiendo accidente, quàm fuerat in proprio, accidentis specie: definit enim accidens ex subiecto, non ex specie: Et tamen hoc valdè absurdum est, quòd genus pro vna specie modò numeretur, tanquam accidens, esset species categorematis opposita proprio, proprij genus non esset. Definitur rursùm accidens duabus aliis definitiobus: Quod accidit eidem inesse aut non inesse. At ista definitio cum superiore congruit: nugatoria tautologia tantùm est. Tertia deinde sequitur definitio: Accidens, quod neque genus, neque differentia, neque proprium, in subiecto verò semper cōsistit. At hæc definitio per negationem facta, ab Aristotele primi Topici capite quarto, superiori postponitur: & si Porphyrius vellet Aristotelis

ristotelis doctrinam tam breuiter colligere, quàm initio profitetur, è duabus definitionibus, melior & Aristoteli probatior colligenda fuit: Verùm ex Aristotelis vna duas, primam & secundã facit: & quã Aristoteles postposuerat, adiungit: Quasi Porphyrius sine iudicio, sine delectu proposuisset omnia vndique accumulare, quæ quisquam iis de rebus dixisset. At illa non est compendiaria institutio nobis initio promissa. Ergo Porphyrij doctrina non minùs est hîc vitiosa, quàm priùs fuerat: Imò verò & res quæ docetur, hîc magis confusa: Accidentis enim nomine, facta, adiuncta, etiam rerum inter se comparationes cõprehẽduntur, vt Aristoteles quarto capite primi Topici: Attamen cùm dicimus, Cato sibi manus attulit: Cæsar Galliam subegit: Cato est sapiens: Cæsar est fortis: Sibi manus afferre, Galliam subigere, sapientem, fortem esse, non satis propriè accidentia Catonis & Cæsaris dicimus, sed propriè facta & adiuncta. Neque certè in Græco sermone minor est huius sermonis improprietas: Etenim vt Aristoteles ipse nos in Philosophia docuit tricesimo capite quinti, & secundo sexti, & septimo vndecimi, accidens, propriè significat fortuitum, infinitum, inordinatum: quod neque ex necessitate, neque freq̃uẽter eueniat: vt si quis plãtæ gratiâ scrobem fodiens thesaurum inuenerit: Denique Aristotelis iudicio accidens est fortuna seu casus: & caussa per accidens, sic ab Aristotele sæpe dicitur. Ergo tantam cõfusionem tollamus, res propriis nominibus distinguamus, & distinctas doceamus: facta, adiuncta, comparata separemus: ambiguitatẽ tollamus: Amphibolia magnum doctrinæ vitium est, & ab Aristotele inter sophisticas captiones numeratum: Quamobrem si Porphyrius, vt polliceri videtur, vellet Aristoteleæ Logicę compendiariam institutionem de accidente tradere, debuit accidẽtis ambiguitatem talem tollere, & factorum, adiunctorum, cõparatorum locos, ab Aristotele ipso præsertim in Topicis distinctos, distinctè tradere. Atque Porphyrij doctrina est de genere, specie, differẽtia, pro-

prio, accidente, eiusmodi. Genus & species ad logicæ inuentionis locum de toto & partibus attinent: Genus à Porphyrio definitum verè & propriè non est: Speciei vera definitio cum falsis confusa: Differentia neque nomine suo & proprio, id est forma dicitur, nec vsquam verè definitur: Proprium, logicæ artis præcipuum nihil est: Accidens, fortunæ & casus nomen est: quo ideo vitiosè factorum, adiunctorum, comparatorum loci confunduntur. Atque in tota de communionibus & differentiis quinque categorematum, Porphyrij doctrina, quàm pauca sint Aristotelea, perspeximus, vt Chrysippi aut etiam deterioris magistri nugas à Porphyrio collectas perabsurdum sit pro Aristotelea doctrina connumerari: Sed tamen pars operis ferè media superest, Aristotelea nequaquam, sed Porphyrij tota propria, in admirando nugarum genere consumpta: Nugas Aristoteles tot locis & tam sæpe condemnat, vt tam sæpe ipse coactus repeto: caput denique Hydræ sophisticę constituit: Qui dicit duplum dimidij, nugatur, ait Aristoteles, quia duplum ipsum per se dimidij intelligitur: Qui triãguli proprietatem per species docet, nugatur, quia tres doctrinas pro vna facit, ait Aristoteles. Quid verò Porphyrius deinceps agit in communionibus de differentiis categorematum? quas nugas nugatur? Cõparationes facit vnam & sexaginta: communiones vnam & viginti: Differentias ipse dicit esse decem, vt singulæ semel numerentur: generis quátuor, differentiæ tres, speciei duas, proprij vnã: At quadraginta re ipsa facit: Generis, viginti: cum differentia, sex: cum specie, quinque: cum proprio, quinque: cum accidente, quatuor: Differentiæ facit vndecim: cum specie, quatuor: cum proprio, duas: cũ accidente, tres: Speciei facit octo: cum proprio, quatuor: cum accidẽte, quatuor: Proprij facit tres, nẽpe cum accidẽte. Et in tot tantísque nugis, definitionũ antecedentium partes repetuntur, non semel & sexagies tantùm, quot hîc sunt comparationes similitudinum & dissimilitudinum, sed etiam ex iis quædam sunt sæpiùs

iteratæ

iteratæ & repetitę. Et duobus locis pręterea Porphyrius prædicat in collatione generis & differentię: & tandem post absolutũ opus, se multò plures collationes habuisse, sed has sufficere. Falsa, quæ refutata iã sunt, aut è refutationibus nostris intelligi potuerũt, prætereo. Quædam hîc etiã singularia sunt: vt illud, Sublatis differẽtiis rationali & irrationali, genus animal nõ tolli, quia sine illis potest animal cogitari: At ô beate Porphyri, cogitari potest essentia animata, sentiens, sine vel rationali vel irrationali, cõcedo: Ergo sublatis rationali & irrationali non tollitur animal: quænã ista consecutio est? Cogitari potest, ergo esse potest. Cogitatur, ergo nõ tollitur? ergo manet in rerũ natura? At id, opinor, Aristoteles nunquã docuit, esset enim idea illa separata: Hoc Porphyrianæ doctrinę palmariũ est. Alterum est non absimile: Generi & proprio cõmune esse Porphyrius ait attribui nõ magis, non minùs. At Porphyri, te ex tua doctrina cõuinco, & de proprio quod ais, falsum esse doceo. Inseparabiliũ differentiarum genera duo facis, alias per se, quas ais adhiberi in essentiæ ratione, nec augeri, nec minui: alias per accidens, quas ais essentiales non esse, sed augeri & minui. At inquam, propriũ tuum, est inseparabilis differentia: nõ per se, quia non indicat quid est: ergo per accidens: augetur, igitur & minuitur: Alias etiam fortasse grauiores offensiones prætereo: Cõcludo totũ hoc collationum genus, ineptum & sophisticum, & Aristotelis summis & catholicis legibus damnatũ. Nónne verum, inquies? Sanè multis locis iam falsum esse docui: Sed tamen verum esto: quid tum? Nonne etiã, inquam, verũ dicit, qui dicit duplũ dimidij? At nugatur, inquit Aristoteles, & sophisma facit. Nonne qui docet Isosceles, Isopleurum, Scalenum, tres angulos duobus rectis pares habere, verum docet? at nugatur, ait Aristoteles, & sophisma facit. Quamobrem simplices iuuentutis animos his tricis & apinis ne diutiùs impediri & retardari patiamur. In Organo leges catholicas & indubitatas, & ab omnibus philosophis concessas, de materia artis, de

forma

forma artis audiamus & ſequamur : iis cætera iudicemus & æſtimemus : quæ conuenient illis, probemus: quæ repugnabunt, tollamus. Repetitiones hæ principiis Ariſtotelis ſunt contrariæ, nec quicquam niſi Porphyrij ignorantiam logicam poſſunt oſtendere : Definiuit Porphyrius categoremata, ergo genera & differentias, id eſt communiones & differentias categorematum propoſuit. Si quærat igitur Porphyrius, quas communiones, & quas differentias habeant, nónne quærit, quæ genera & quas differentias habeant? Sed tamen eſto, nil offenderit Porphyrius : Categoremata ſua, indiuiduum, genus, ſpeciem, differentiam, proprium, accidens rectè definierit, nil nugatoriè repetiuerit: attamen inſtitutionis Porphyrianæ paupertas & inopia ſumma fuerit. Omnis enuntiationis, ideóque omnis ex enuntiationibus facti ſyllogiſmi materies, omne fundamentum his categorematis contineri vulgo creditur : In capite primo refutaui, ſed è reipſa, ex fine & vſu ad extremum refutemus : Nec enim ſolùm deſcriptionem artis : ſed multò magis vſum ſpectemus : Quandiu enim de præceptis artis diſputatur, nullum tam verum, támque conſtans argumentum reperitur vnquam ad hunc errorem confutandum, cui captione & ſophiſmate obſiſti non póſsit: vſui autem naturali & vero ſic illudi non poteſt. Quis igitur vſus, quis fructus de Porphyrii doctrina petitur? quomódo iuuentus hîc exercetur? Exercitatio porrò duplex eſt, altera in analyſi dialecticorum exemplorum, altera in geneſi & effectione ſimilium, vel etiam pręſtantiorum. Quinam igitur oratores, qui poëtæ, qui philoſophi, cuius doctrinæ doctores : quomodo denique Porphyrius ipſe, Porphyrij præceptis explicatur? quæ thetica in ſcholis ſcribendo, declamando, colloquendo diſputantur? Hîc familiariter agam & ad Porphyrianorum categorematum vſum cognoſcendum, Porphyrium ipſum proponã. At inquiet hîc magiſter aliquis, quemadmodum faber fabricatur arma, quorum vſum neſcit,

ſic

ſic philoſophus logicus, artem logicam docet, cuius vſum tradere non debet. Quid igitur inquam, nónne eſt ars aliqua arma fabricandi, cuius vſus eſt arma fabricari? quæ cùm faber fabricatur, vſum ſuæ artis exercet & exprimit? At tu magiſter, nihil fabricaris, nil etiam diſcipuli fabricari tui ex tua doctrina diſcunt: Saltem eos doceres in Porphyrio ipſo, ſi in aliis authoribus non potes, quis ſit vſus Porphyrianæ Logicæ. Agè verò: nónne vt Grammatica Donati grammaticè, ſic Logica Porphyrij logicè deſcripta eſt? Donatus docet omnem dictionem, qua in loquendo ſcribendóve vtimur, eſſe nomen, pronomen, verbum, aduerbium, participium, coniunctionem, præpoſitionem, interiectionem: & huius ipſius doctrinæ exemplum oſtendit, & vſum interea exercet: Nulla enim dictione vtitur, quæ non aliquo eorum octo generum contineatur: vt puer Grammaticæ diſcipulus iam poſſit & nominum & pronominum & reliquorum vſum & exemplum in eo ipſo Donati libello cognoſcere: ac ſi in primo illo verſu, (Dominus, quæ pars orationis?) Donatum rogauerit, vt ſingulas dictiones ad artem referat, Donatus ſine mora dicet, Dominus, eſt nomen: Quæ, pronomen: pars, nomen: eſt, verbum: orationis, nomen. Simile de Porphyrio nunquid eſt? Porphyrius docet, omnia quæ de re aliqua verè poſſunt dici, eius ipſius rei eſſe indiuiduum, genus, ſpeciem, differentiam, proprium, accidens: Si verè docet, ſuæ iam doctrinæ exemplum & vſum in hac his de rebus doctrina oſtendit & exercet, & tam multas toto libro de genere, ſpecie, differentia, proprio, accidente, indiuiduo: definitionum, partitionum, proprietatum, communitatum, differentiarum, explicationum denique omnium rationes neceſſe eſt eſſe ſubiecti, de quo dicuntur, indiuiduum, genus, ſpeciem, differentiam, proprium, accidens. Sic igitur, quiſquis Porphyrium interpretaris, vſum artis Porphyrianæ nobis oſtende, & fructum categorematum, in ipſa categorematum doctrina experiri incipe: conſidera

ſingulas

ſingulas definitiones, quænam ſui definiti, ſuíque ſubiecti, de quo dicuntur, categoremata ſint: an indiuidua, genera, ſpecies, differentiæ, propria, accidentia ſint, perſpice: vt in oratione, nulla dictio ſit, quam Grammaticus non referat ad aliquam octo partium: ſic vide, an omnis enuntiationis abs te adhibitæ categorema, ſit ſubiecti indiuiduum, genus, ſpecies, differentia, proprium, accidens: an ratio explicatióque nulla ſit in toto Porphyrij libro, quæ non ſit aliquod Porphyrianum ſubiecti ſui categorema: Denique quoniam ſingulæ rationes, genera, ſpecies, cauſſæ, cætera argumenta, in logicis ſunt, quod in grammaticis dictiones ſingulæ, explica nobis in Porphyrij prælectione ſingulas rationes, quibus tota Iſagoge cõtexitur, & ad Porphyrianas categorematum ſpecies reuoca, vt Grammaticus ille ſingula orationis vocabula ad octo partes orationis reuocaret: Vt enim Grammaticum, qui hoc neſciat, ſic Logicum, qui illud nequeat, eſſe neminem putaremus. Hæc prima & facillima exercendorum categorematum via eſt, quæ nos admonebit, qualis ſit Porphyrij doctrina, quòd non omnia categoremata, ad omnes enuntiationes & explicationes & ratiocinationes neceſſaria tradiderit, cùm tam multis vtatur, de quibus tamen nil præcipiat: In omnibus enim pronuntiatis negantibus, quæ tam multa in Porphyrio ſunt, nullum eſt Porphyrij categorema: in omnibus pronuntiatis, definitionem de ſuo definito indicantibus, quæ tam multa ſunt in Porphyrio, nullum eſt Porphyrij categorema. Hic naturalis vſus, qui vel in ipſo Porphyrio eſt: hic inquam vſus, Porphyrium ſine mea diſputatione vlla conuincet & confutabit, & demonſtrabit non omnium enuntiationum fundamenta nobis à Porphyrio inſtitui. Atque id cùm fecerimus, categorematum analyſim ad alios authores transferamus, eáque diligentia diſquiramus de ſingulis rationibus, ad quod categorema referantur: Geneſim adhibeamus, conemur quicquid depoſita quæſtione dici poſſit, è fundamentis & inſtrumentis

instrumẽtis Porphyrianis exprimere : imperfectionem categorematum deprehendemus, infirmitatem logicorum fundamentorum sentiemus. Hanc disquisitionem & probationem doctrinæ suscipiamus : neque nobis persuadeamus hac animaduersione & disputatione, veterum libros tolli, præcepta veræ artis negligi & despici. Grammaticæ principes sunt Varro, Diomedes, Priscianus, Valla, qui tamen pueris in schola non explicantur, sed Grammatica ex his collecta prælegitur. Doctores Grammaticæ in suis priuatis bibliothecis eos Grammaticos habent : & vbi opus est, legunt & citant & adhibent. Ita Porphyrius, si lubet, si commodum est, inter Logicæ scriptores & authores numeretur. Plato de genere & specie scripsit, scripsit Aristoteles, scripserunt tam multi philosophi : quàm multos libro primo proposui : Philosophiæ itaque magister hos habeat in bibliotheca philosophos, & legat & cognoscat, sed ex omnibus, quod catholicis Aristotelis legibus congruum est, quod optimum est, discipulo tantùm tradat, vt quam facillimè & celerrimè ad vsum deducat: tam diuersis opinionum commẽtis, quod Porphyrius in colligendis categorematum definitionibus fecit, ne obruat: Denique si Porphyrium lubet in scholis legi, cum iudicio legatur, principiis & summis legibus æstimetur. Platonica Parisiensis Academiæ lex illa seruetur, non de verbo ad verbum (vt ipsa loquitur) ne sæpiùs idem repetatur, ne multa falsa, aliena, inutilia misceantur, sed de puncto in punctum, vt vera, propria, vtilia semel exposita sint, philosophorum libri doceantur. Ergo ad propositum Logicæ compendium, è Porphyrij Isagoge, veram, propriam, naturalem generis, speciei, formæ definitionem excerpamus : factorum & adiunctorum, comparatorum locum è nominibus accidentis & proprij exprimamus, eorúmque locorum vera & vtilia præcepta exquisitè doceamus: diligenter, vel ad verbum, ediscamus : Hoc quidem vehementer & laudo & probo : Verùm vsus eorum quæratur,

tur, exerceantur in his negotiis explicandis & expediendis, quorum gratiâ fuerunt inuenta: Puer cognoſcat Grammaticam, fructum Grammaticę ne quærat in clamore & grammaticis præceptis & altercatione: Diſcat Arithmeticam, Geometriam, diſciplinas liberales & ingenuas: exerceat porrò in rebus ſeriis, in exemplis vtilibus, nec vllam artem ad clamandum de ſeipſa repertam & inuentam exiſtimet: vt magiſter tandem fiat artis, qui de præceptis clamare didicerit, etiamſi vſum nunquam audierit: imò ne cogitarit quidem. Opificiis & artificiis multis hæc ampliſſima ciuitas vtitur, quibus etiam artium ſuarum magiſteria ſunt: pudeat verò architectos, piſtores, pharmacopolas, ſartores, lanios, cæteróſque mechanicos opifices, talia ſuarum artium examina iudiciáque fieri: Artes breuibus monimentis ex vſu & quotidiana rerum experientia depromptis & probatis, comprehenſas certo tempore in exemplis perpetuis, primùm à magiſtro cognoſcunt, deinde per ſe ipſi meditantur & exercent: completóque tyrocinii tempore, vt magiſterium artis aſſequantur, non ſolùm de præceptis interrogantur, ſed difficillimo genere exemplorum & explicandorum & formandorum, quid in arte valeant, tentantur & probantur: nec artificis nomine digni iudicantur, niſi difficillimum quodque & grauiſſimum artis, non dico præceptum memoriter recitare, ſed opus in promptu facere atque exhibere valeant. Nunquámne igitur intelligemus, nos falſò philoſophos appellari, qui philoſophiæ neſcio quas regulas tantùm didicerimus, vſum earum ne ſuſpicati quidem vnquam fuerimus? Si quis ſe coquum, piſtorem, aut vllo alio genere opificem profiteatur, qui cibos curare, qui panes pinſere, qui denique opificii ſui opus facere non poſſet, non ſolùm nequitiæ & inertiæ hominem damnaremus, ſed cõſtringendum, & piſtrino dignum clamaremus. Quænam igitur æquitas iſta noſtra eſt, quod in aliis ſupplicio plectendum iudicamus, id in nobis non ſolùm venia, ſed laude & præmio dignum

dignum iudicare? Ergo Logicam ad clamandum de logicis præceptis inuentam non putemus. Non exercuit Aristoteles viuus Dialecticam in clamoribus de Dialectica, sed in analysi & explicatione Homeri, quem Alexandro Regi exposuit: sed in præstantium authorum lectione, explicatione, cognitione, refutatione, cõfirmatione: Deinde in thesi, de ciuilibus & honestis, & humanis exẽplis de artiũ studiis. Hic Aristotelis viui mos fuit exercendæ in philosophia iuuẽtutis: Coniungebat eloquẽtiam cum philosophia: Philosophiam ille manè docebat, à prandio eloquentiam: & discipulos sic exercebat, vt disertè dicerent, & acutè disputarent. Hoc in Aristotele tantum & tam singulare exemplum spectemus, amplectamur, excolamus: Hanc eloquentiæ & philosophiæ coniunctionem, vel potiùs hanc philosophiæ cum suis præceptis exercitationem, lex Academiæ postulat: plusquàm ducentos quotannis dies, philosophiæ prælectionibus vacuos, ad eam rem concedit: Tanti temporis otium, Calendaria publicis Academiæ Procuratorùm & Rectorum tabulis & libris præposita definiunt: Nec solùm lex Academiæ, tantum bonum postulat, sed recens Senatusconsultum commendat. Res facilis est, & in medio posita. Quare ne diutiùs nobis ipsis tantum bonum inuideamus.

FINIS LIBRI TERTII.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROfessoris, *Animaduersionum Aristotelicarum liber quartus*, IN CATEGORIAS.

AD Carolum Lotharingum Cardinalem.

QVARTVS Animaduersionum liber, in Categorias nobis erit: ad quas animaduertendas & considerandas, Aristotelis principia de materia, déque forma artis, teneamus. Quicquid in Categoriis illi fundamento congruet, verum esse: quicquid repugnabit, falsum esse: Deinde, quod secundo libro disputatum nobis & conclusum est, meminerimus duas esse partes Logicæ, inuentionem & dispositionem: & quicquid Dialecticæ seu Logicæ fuerit, alterutrius esse: quod neutrius sit, dialecticæ & logicæ artis nihil esse. Quibus positis, requiramus ex methodi ratione ad Categoriarum intelligentiam & disputationem, quid Categoria sit, quæ sint eius genera, & quæ species. Neque græcis interpretibus, Ammonio, Simplicio, cæterisque credamus obscurum Aristotelem de industria esse, ab eóque de industria

industria logicas leges, à se præsertim latas violari: Id enim secũdo libro satis supérque refutatum est. Aristoteles sexto Topico ait definitionem obscuram esse, si nesciatur cuius sit definitio: sed quemadmodum veterum pictorum imagines, nisi quis præscripsisset, nesciretur quorum essent. Aristotelis verò mihi videtur iam hoc opus in illorum veterũ pictorum numero ponendũ esse: nõ solùm quia quid definiat aut doceat, ex eo ipso nescitur, sed ne titulus quidem operi præpositus intelligitur. In hoc enim libro nec Categoria in vniuersum, nec in partibus sigillatim quid sit, explicatur aut definitur, sicuti patebit: imò aliter quàm necesse sit ad libri titulum intelligendum. In capite de Substantia, Categoriæ nomen bis vsurpatur: Omnes autem ab his attributiones aut indiuiduis attribuuntur, aut speciebus: à prima autem substãtia, nulla attributio est. Duobus autem locis in capite de qualitate, in sententiam libri titulo congruentem legitur. Id autem manifestum sigillatim subducenti alias Categorias: vt si est iusticia iniusticiæ contraria: qualitas verò iusticia, qualitas vtique etiam iniusticia: nulla enim aliarum Categoriarum, iniusticiæ congruit. Nullo præterea loco nomen Categoriæ in hoc libro legitur: Definitionem igitur Categoriæ hîc requiro, nec in toto libro animaduerto: Hoc primũ vitium est in hoc libro. Omnis scientia definitione cõparatur, ait Aristoteles 17. cap. 2. Posteriorum: Definitione igitur Categoriæ prætermissa, eius ignoratio sequitur. Methodus & artificiosa doctrinæ dispositio, primo loco definitionem expetebat: nulla est. Veruntamen sicut in Categorematis Porphyrij fecimus, sic in Aristotelis Categoriis faciamus: Non definiuit Porphyrius, ipsi tamẽ definiuimus: non definit Aristoteles, ipsi quoque ex Organi subductione & locorum aliorum comparatione, definiamus. Video autem Categoriam esse categorematum homogeneorum ordinationem & descriptionem per generalissima, subalterna, specialissima: Primus locus est in Porphyrio, iam declaratus, vbi defini-

finitionem Categoriæ Porphyrius in hunc modum describit: & exempla substantiæ, per genera & species diuisę demonstrat: vt substantia, summum sit genus, à qua per intermedia & subalterna genera, ad specialissima descenditur: Secundus locus est ex ipso Categoriarum libro, vnde constat Categoremata in Categorias distribui: Ergo tertio capite ad illam categorematum ordinationem, duæ regulę sunt: Quando alterum de altero dicitur: Vt de subiecto, quotcunque dicuntur de dicto, totidem etiam de subiecto dicentur. Heterogeneorum & non subalternatim positorum diuersæ specie etiam differentiæ sunt item capite quarto: Eorum quę secundum nullam complexionem dicuntur, vnumquodque significat substantiam. Hîc categoremata diuiduntur in decem Categorias: Et eodē capite docetur, nil eorum quæ Categoriæ capiant, enuntiationem esse, sed eorum coniunctione affirmationem & negationem fieri: tanquam Categoriæ non suppeditent propositiones, sed suppeditent materiam propositionum: Quo capite eadem res diuiditur in decem genera, quæ diuisa priùs à Porphyrio in indiuiduum, genus, speciem, differentiam, proprium, accidens. Prima diuisione rationes rerum communes diuisæ: secunda, rerum, in quibus rationes illæ versarentur, genera diuisa sunt, vt Categoriæ, categoremata homogenea distincta & partita complectantur. Tertius locus est primi Analytici capite vicesimo octauo, vbi à copia propositionum describenda, Aristoteles ad Categoriæ descriptionem recurrit, & summo genere imísque & indiuiduis omissis, admonet media sumenda esse: Ac ferè rationes & considerationes sunt maximè de iis. Oportet autem enũtiationes circa vnũquodque horũ sic assumere. Quartus est locus, primi Posteriorũ capitibus quinque, decimo quinto, decimo sexto, decimo septimo, decimo octauo, decimo nono: quibus magna illa quæstio ex Categorię descriptione disceptatur: An indiuiduis summóque genere positis & finitis, media sint infinita. Quintus & postremus locus est primi

mi Topici capite ſeptimo, cùm quatuor genera categorematum, accidēs, genus, propriū, definitio, in quatuor problematis expoſita & definita eſſent. Poſtea definienda ſunt Categoriarum genera, in quibus ſunt expoſitæ quatuor differentiæ. Et deinde Ariſtoteles cùm decem Categoriarum genera recēſuiſſet, addidit, Semper enim accidēs & genus & proprium & definitio, in vna Categoriarum harum erit. Omnes enim ab his enuntiationes, aut quid eſt, aut quale, aut quantum, aut aliā quandam Categoriam ſignificant. Hic locus etiam loquitur, Categorias, comprehenſiones eſſe categorematum, nec rei cuiuſquam categorema eſſe, quod in aliqua Categoria non comprehendatur. Quamobrem licet, vt methodus requirit, Categoria definita nō ſit initio diſputationis & inſtitutionis de Categoriis ſuſceptæ, attamen ex his Organi logici locis, ſententia & intelligentia iam hoc verbo comprehenſa percipitur. Atque hæc de rei definitione: nomen non minùs eſt incertum. Cùm Ariſtotelis libri authore Sylla, ſicuti primo libro diximus, publicati eſſent, liber hic videtur ſine titulo & nomine fuiſſe, vt pictorum illorum aliqua vetus imago: Itaque Adraſtus, vetus interpres, τὰ πρὸ τοπικῶν nominabat: alij aliter. Et certè συστοιχείας καὶ συγγενείας nomine, id in Organo nonnunquam ſignificatur: At in Philoſophia prima, varium eſt hoc nomen: primo capite decimi, Categoriæ entis dicuntur: primo & quarto ſeptimi vocantur κατηγορούμενα· item κατηγορήματα primo ſeptimi: ſæpiſſimè verò σχήματα κατηγοριῶν, formæ Categoriarum, vt ſexto & ſeptimo quinti, ſecundo ſexti, primo ſeptimi, decimo noni, tertio decimi: Sed tamen res intelligatur, ſitque Categoria, homogeneorum deſcriptio per generaliſſima, ſubalterna, infima. Quæ Categoriæ definitio, nil aliud eſt, quàm artis & ſcientiæ vera methodo diſpoſitæ definitio: Ars enim, eſt rerum homogenearum per generaliſſima, ſubalterna, ſpecialiſſima, comprehēſio & ordinatio: Sic Arithmetica numeros, Geometria magnitudines methodicè traditæ com-

plectentur: At Logica & inueniendæ & disponendæ artis, imò rei cuiuslibet legem generalem & communem tradit: artes & res ipsas singulas in logicis præceptis non ponit. Id enim catholicum non esset, nec Aristotelis principiis consentaneum: generalia enim generaliter docēda sunt, ait lex Aristotelis: secùs sophisma esto. Sed in partibus id accuratiùs disceptabitur, tantùm hîc intelligatur. Vnde verò tantus error ortus sit, si quis requirat, hinc fortasse reperiet: Quemadmodū à Rhetoribus, sic à philosophis, inuentionis artem institutam esse: illi primo loculos proprios coniecturæ ambigui scripti, & sententiæ contrariarū legum aperuêre: deinde iudicij, deliberationis, demonstrationis paulò communiores, tum ad partes orationis, locos generaliores, tandem ad omnium quæstionum, caussarum, partiúmque orationis inuentionem pertinentes, ex caussis, factis, subiectis, adiunctis, oppositis, comparatis, ratione nominis, partibus, finitionibus, testimoniis: Sic in scholis suis philosophi res inibi disputari solitas contemplati, quosdam locos distinxere, substantiam, quantitatem, & reliquas Categorias: quia tractabātur in scholis eorum physicæ artes, de substantia: mathematica, de quantitatibus: Deinde cùm esset ab iis animaduersum, hæc genera re distincta esse, nec omnium quæstionum esse cōmunia, altiùs peruentum ab his est, & loci illi reperti, caussarum, factorum, & reliquorum, qui essent omnium omnino quæstionum communes. Has varias Logicorū inuentiones, Aristoteles collegit, vt etiam Rhetorum collegerat: Et primus liber Animaduersionum, harum tot inuentionum magistros & authores ostendit. Hæc inquam, superiorum inuenta Aristoteles collegit, legibus autem & principiis suis congruenter nequaquam exposuit, vt tandem percipietur. Quamobrem eiusmodi caussa Aristoteles in hanc Categoriarum commentationem mihi videtur inductus esse: Simillimè fortasse atque Porphyrius in argumentorum inuentionem minimè scilicet agens aut cogitans: sed eum dico vel

impru-

imprudentem atque aliud agentem huc incidisse: nec aliò, si vsum spectemus, Categorias referri posse confirmo. Et quidem quò minùs id nouum sit aut mirum, Aristoteles ipse, licet aliis verbis, tamen eôdem refert, cùm Categorias dicit fundamenta esse enuntiationum, quia hinc omnium enuntiationum (vnde syllogismus fiat) materies & facultas & abũdantia depromatur. At cùm syllogismi terminos tres tantùm faciat, maiorem & minorem quæstionis esse doceat, ideóque extrinsecùs Logico proponi, solus medius superest, qui in Categoriis ad enuntiationes conficiendas requiratur: & medium hoc, argumentum est. Quare vel Aristotelis testimonio, Categoriæ ad illum inuentionis fructũ referendæ sunt. Hîc ineptissimam & stultissimam quæstionem ab interpretibus & Gręcis & Latinis agitatam non moueo. Rerúmne an nominum Categoriæ sint, quæ in Academia Parisiensi anno Christi passi millesimo quadringentesimo septuagesimo tertio sub duobus Rectoribus, Ioanne Fanutio Parisiensi, Realium authore & defensore, & Dionysio Saleurayo Carnutensi, Nominalium duce & patrono, vt publicis Rectorum tabulis & monimentis testatum est, motus admirabiles excitauit: Neque hîc similis sapientiæ quæstionem proximis superioribus annis in Italia à quodam agitatam excito: qui cùm editis commentariis, Categorias, logicæ artis negaret esse, eásque Metaphysicæ subiiceret: omnes Aristotelei professores Itali contrà clamare & scribere cœperunt: vt ex hoc egregio argumento, libris & ad confirmandum & refellendum compositis, opus Iliade maius collectum & diuulgatum sit: Dico enim hoc libro neque nominũ, neque rerum logicam vllam doctrinam præcipuè contineri: sed exquirendis partibus id postea suo loco tractabitur & explicabitur. Hactenus de titulo libri, de libri partibus iam disseramus. Primum caput tres definitiones habet: Homonyma dicuntur, quorum nomen solum cõmune & secundum nomen, ratio essentiæ diuersa, vt homo, & homo pictus. Synonyma dicuntur, quorũ

nomen cõmune,& secundum nomen,ratio essentiæ eadem: vt homo & bos,& nomen & essentiã animalis cõmunicãt inter se. Aristoteles tertio capite primi Elẽchorum homonymiã ad verbũ retulit:vt μανθάνειν, significat discere,quod est discipuli: & intelligere, quod magistri possit esse. Si quis esset proprius in Logica locus synonymorum, attamẽ satis esset synonyma definiri, homonyma definiri non oportuit: Nam in arte cùm sit virtutis definitio necessaria & homogenea,contrarij vitij definitio neque necessaria est neque homogenea. Satis igitur erat synonyma definire, si proprius eis esset in Logica locus. At vtrunque alienum est & heterogeneũ: Grammaticum enim est,& sermonis,non rationis: nec ideo logicum: Et Aristoteles in Elenchis ait ex homonymia natam captionem fieri propter dictionẽ: At Logica nõ est dictionis,sed rationis tantùm. Veréque Aristoteles ait octauo capite primi Posteriorum: Non ad externum & prolatum sermonem demonstratio est,sed ad interiorem animi rationem:quin neque syllogismus. Aristoteles omnem suam logicam aliquo syllogismi genere conclusit:& tamen syllogismum,negat esse sermonis externi,sed rationis & mentis. Vsurpemus igitur Aristoteleam sciẽtificæ materiæ legem: Artium præcepta homogenea sunto:Arithmeticũ in Geometria est ἀγεωμέτρητον· Geometricum in Arithmetica est ἄρριθμον· ergo & logicum in Grammatica est ἀγράμματον· & grammaticũ in Logica est ἄλογον· Grammatica igitur grammaticè,logica logicè doceãtur.Nec verò Grammaticus etymologiam dictionum interpretari potest,nisi significationes earum intelligat:& ista synonymia, vel homonymia videtur etiam extra Grãmaticam esse:Nec enim Grammatica, dictionum significationẽ & intelligentiã tradit,sed artem intellectis dictionibus bene vtendi:Synonyma denique & homonyma nil sunt inuentionis, nil dispositionis:nil igitur logicæ sunt artis. Paronyma, quæcunque ab aliquo differẽtia casu secundum nomen habẽt appellationem: Vt à grammatica grammaticus,à forti-

fortitudine fortis: coniugata sunt:quę casus,quo nomine hîc Aristoteles vtitur, in Topicis etiam nominantur: Sed tamen non omnis ista paronymia, coniugatio est:si fortitudinis paronymum sit fortis, nō contrà fortitudo. Quare cognito in logica inuentione,coniugatorũ loco, paronyma inutilia fuerint:& nugatio tantùm erit,ab Aristotele tamen tantopere damnata:quia generaliter dictum in coniugatis,specialiter in paronymis repetetur. Secundum caput sequitur, vbi categoremata diuidũtur in composita (vt homo vincit) & simplicia (vt homo & vincit:) id est in enuntiationẽ, & partem enuntiationis: & simplicia tantùm categoremata retinentur. Sed enim quædam eorum(vt scholasticis verbis vtar, sicuti postea sæpius cogimur) essentialiter attribuuntur,quædã accidentaliter:illud,de subiecto dici:hoc,in subiecto esse Aristoteles appellat: vnde entiũ quadripartitam diuisionem instituit,quòd alia de subiecto tantùm dicantur, vt cõmunes substantiæ: alia in subiecto tantùm sint,vt indiuidua accidẽtia:alia partim de subiecto dicantur,partim sint in subiecto, vt cõmunia accidentia: alia nec dicãtur de subiecto,nec sint in subiecto, vt indiuiduæ substantiæ. Partitio non ad inuentionem,non ad iudicium necessaria, neque ideo catholica: imò genere sermonis planè cõmentitio facta:nam(esse in)ad accidens hîc refertur. Porphyrius in capite de specie, ait speciẽ, totum esse,nõ alterius,sed in aliis:in partibus enim tota est. & Aristoteles contrà in capite de substãtia dicit indiuidua esse in speciebus: capite de oppositis dicuntur contrarię species in eodem esse genere:& in Analytico primo,cuiuscũque generis categorema sit,sic tamẽ dicitur mediũ in maiore, minore:aut maius minúsve in eo esse, vel nõ esse: & Posteriorum primi capite quarto (esse in)modò est attributi,modò subiecti:Vt par dicitur esse in numero,& numerus inesse pari: imò ibidem accidẽs appellatur, quod de subiecto alio dicitur. Quare tota partitio hæc,imò partitionis etiam sermo alienus à vera Logica est: Sic Euclideus videlicet aliquis inter sophistas vete-

res locutus erat, vnde hæc Aristoteles accepit. Tertio capite duæ regulæ sequũtur, de quibus iam dixi: Quãdo alterum de altero dicitur, vt de subiecto: Quotcũque dicuntur de dicto, totidẽ etiam de subiecto dicentur. Hæc regula è loco generis sumpta est, quales vulgo Maximę locorum singulorũ innumerabiles fingi possunt: Intellecta tamẽ generis natura in præceptis artis, hæc regula est inutilis & nugatoria: nã ex generis definitione, patet genus de suis partibus, & partiũ particulis etiam dici: vt animal de homine, Socrate & Platone dicitur. Secunda regula est: Heterogeneorũ nec inuicem sibi subiectorũ differentes specie etiam differentiæ sunt: vt animal & scientia, sunt res heterogeneæ, ideóque differentias etiã specie diuersas habent. Hæc regula ex superioris cõtrario ducta est, & in eodẽ numero etiam ponenda. Nugationẽ Aristoteles improbat, & inter sophisticas captiones numerat, etiãsi res vera, etiamsi cõmoda sit. Trianguli cõmunem affectionem, qui per tres species docet, rem quidẽ veram & cõmodam docet, attamẽ sophisticè docet, ait Aristoteles quinto capite primi Posteriorum: nugatur, & tres doctrinas pro vna facit. Quapropter Aristotelis lege, harũ regularũ nugatio è logicis artibus tollatur. Quarto inde capite diuisio Categorematũ repetitur, in simplicia, quæ partes sunt enũtiationis, & cõposita, quæ sunt enuntiationes affirmantes vel negãtes, veræ aut falsæ. Tum simplicia diuiduntur in decem genera, vt appellat Aristoteles in fine noni capitis, substãtiam, qualitatem, quantitatem, ad aliquid, vbi, quando, situm esse, habere, agere, pati: At ex omnibus categorematũ partitionibus ista est imperfectissima. In Isagoge Porphyrij, in capite vicesimo octauo primi Analytici, in Posterioribus, in Topici primi capite tertio, Categoremata nõ accuratè quidẽ, neque legibus Aristotelis aptè diuiduntur: At logica tamẽ res quædam nominibus generis, speciei, differentiæ, proprij, accidentis, summi, medij, infimi, definitionis cõprehenditur. At hîc neque res, quæ docetur, neque doctrina ipsa logica est: Diuidit

Ariſtoteles in logicis artibus entia, peccat: multóque veriùs ait, cùm docet in Philoſophia, Dialecticam eſſe non ſolùm entis,ſed etiam non entis:Præceptáque ideo logica quouis & ente & nō ente cōmuniora & generaliora erunt:Deinde ait entium ſimplicium decē eſſe genera,ſubſtantiam,quantitatē,qualitatē, ad aliquid,agere,pati,ſitum,habitum,tempus,locum: quorum inter ſe cōiunctione, propoſitio omnis affirmans,negans,vera, falſa conſtituatur: peccat,multóque vero propiùs affirmat cauſſas,oppoſita,cęteráque logicorum argumentorum genera,primas entis differentias & primas ſpecies eſſe: quæ tamen & ſubſtantia, & qualitate longè communiora ſunt & generaliora:Nec tamen id ſatis eſt,etiā non entis & cauſſę & oppoſita & cætera poſſint exquiri: & tot modis,imò etiā pluribus falſæ propoſitiones fieri, quàm veræ. Ergo partitionis huius enuntiatio (omne categorema eſt ſubſtantia, aut quantitas, aut qualitas, aut ad aliquid,aut actio,aut paſſio,aut vbi,aut quando, aut ſitum eſſe, aut habere) falſa eſt, quia categorematis multò plures & altiores ſunt differentiæ: eædem nempe quæ argumenti, quoniam categorematis nomen in Logicam pro fide & argumento irrepſit, vt initio tertij libri copioſiùs expoſui: nec ſimplicia categoremata, id eſt compoſiti categorematis ſeu propoſitionis partes his decem Categoriis catholicè docentur. Propoſitionum inquam, & è propoſitionibus factorum ſyllogiſmorum hæc principia,hæc fundamenta, hæc categoremata decem inepta ſunt: Vera autem decem categorematum genera,verę Categorię decem ſunt,cauſſæ,facta,ſubiecta,adiuncta,oppoſita, comparata, nominum ratio,diuiſio,definitio, teſtimonium: Veræ inquā, ſunt hæ decem Categoriæ, quas ex Ariſtotelis Organo, tum ex Ariſtotelis legibus & principiis collegimus: Veræ inquam, ſunt hæ decem Categoriæ, quæ omnes omnis enuntiationis affirmatæ, negatæ,veræ, falſæ partes, omnem materiam continent. Sed de iis iterum copioſiùs in ſingulis Categoriis agemus.

DE

DE SVBSTANTIA.

Quid eſt ſubſtantia? Categoria non definitur: hoc autem iam monui: Dico ſimiliter ducentis & triginta verſibus, qui conſumuntur in hoc capite, ſubſtantiā non definiri: At dicet aliquis, ſummum genus eſt, nec poteſt definiri. At inquam, definiuntur genus, ſpecies, differentia, proprium, accidens, indiuiduū, tota ſubſtantię Categoria ſuperiora, generaliora, id eſt naturâ priora, à quibus conſequentia non conuertitur: nihil enim eſt in Categoria ſubſtantiæ, quod non ſit eorum aliquid: nec tamen genera, ſpecies, differentia, proprium, accidens, indiuiduum quarūcumque rerum, ſunt in Categoria ſubſtantię. Deinde quid de relatione & qualitate reſpondebis, quam tamē vult Ariſtoteles initio definire? Paribus in cauſſis cur ius tam diſpar erit, vt illic initio definiantur duo ſumma genera, hîc dicatur, quia ſummum ſit, definiri non poſſe? Saltem fuiſſet initio (vt methodus & artis vera collocatio requirit) ſi non accurata definitio, at certè quædā deſcriptio: At ea nec primo, nec medio, nec extremo loco eſt: nulla vſquā eſt: nec quid ſubſtantia ſit, omnino poteſt hîc intelligi. In toto capite, quatuor omnino ſunt, quæ ad generalem & omnis ſubſtantiæ communem differentiam videantur ſpectare: Commune ſubſtantiæ, Non eſſe in ſubiecto, συνωνύμως dici, Nil habere contrarium, Non ſuſcipere magis & minùs. At ſecundum, commune eſt omnium cuiuſcunque Categoriæ categorematum: nam homonymum, nullius eſt certi generis: nullius Categoriæ proprium: Reliqua verò, primum tertium & quartum, negationes tantùm ſunt, per quas nil deſignatur aut deſcribitur: Et in primo quod Ariſtoteles ait, quæ in ſubiecto ſint, nomine tantùm dici, non etiam ratione: albúmque dici de corpore, albi definitionē & rationem non dici: falſum eſt: vt enim corpus eſt album, ſic viſum diſgregat. Vt Cicero dicitur Orator, ſic bene dicendi peritus verè dicitur: nec cuiuſquam accidētis nomen veriùs de ſuo ſubiecto dicetur,

dicetur, quàm accidentis definitio: Quæstio autem quæ hîc adhibetur de partibus substãtiæ, quę substãtię etiam sint, Analytici primi capite tricesimo tertio disseritur. Tertium quomodo verum sit, animaduertatur: etenim rationale & irrationale, contraria sunt, & sub eodem genere plurimùm differunt: Quæ definitio contrariorum vera est, & obiecta in Categoriæ quantitate, non refellitur: Et quòd dico species sub eodẽ genere cõtrarias esse, eius rei testimoniũ ab Organo capio: Etenim Porphyrius in capite de specie, vocat nõ solùm oppositas differẽtias sub eodẽ genere, sed oppositas species, cùm quærit velut impossibile quoddam, quomodo genus sub se contrarias differentias habeat: & respondet potestate, non actu habere, ne opposita in eodem esse videantur. Imò verò Porphyrius idem cùm tria genera differentiarum facit, maximam pugnam & differentiam definit ex specifica differentia. At talibus differentiis homo & bestia sub eodem genere differunt: & idem author ait differentias contrarias nunquam misceri, contraria accidentia interdum misceri: Vbi non solùm formas substantiarum contrarias efficit, sed multò magis contrarias, quàm inter se accidentia contraria sunt. Hoc igitur dogma falsum est: & si maximè verum sit, tamen commune tantùm sit accidens, & cum quantitate postea fit commune: nec eo potest substantia describi. Quartum si verum sit, tamen postea cum quantitate fit item commune, neque substantiam propriè quicquam describit, sed accidens commune est. Quare quæ referri possint toto isto capite ad generalem substantiæ definitionem aut descriptionem, non solùm nil propriè definiunt aut describunt, sed falsa etiam proponunt. Superest vt consideremus quæ specialiter ad species substantiæ definiendas sunt accommodata: Duæ proponuntur, prima substantia & secunda. Quæ partitio si de nominibus intelligatur, valdè sit absurda: nec aliud erit prima & secunda substantia, quàm nomen substantiam significans propriæ & appellatiuæ qualitatis, vt

Grammatici loquuntur:& ſic prima ſubſtantia appellatur Analytici primi capite triceſimo octauo, propria ſubſtantia. Si de rebus, multò abſurdior: nec enim genus animalium aliud eſt reipſa, quàm ſingula animalia collecta: nec ſubſtantiæ ſpecies alia eſt in ſecundis ſubſtantiis,quàm eſt in primis. Et licet in cæteris Categoriis eodem modo partiri, vt prima dicatur & ſecunda quantitas, & reliquæ Categoriæ ſimiliter. Sed tamen videamus quæ pertinent ad primam ſubſtantiam in hoc capite: Primæ ſubſtantiæ neque de ſubiecto dicuntur,neque in ſubiecto ſunt,neque magis,neque minùs ſubſtantiæ ſunt. Negationes ſunt, quæ nil nobis propriè deſcribunt:nulla categoremata affirmata,nullas Categorias affirmatas ſignificāt. De prima ſubſtantia omnia alia dicuntur, vel in ea ſunt,& ideo maximæ ſubſtantiæ: Itaque primis ſublatis ſubſtantiis, impoſſibile eſt aliorum quicquam eſſe. Hic poſtremus locus, eſt valdè lubricus. Subſtantiæ primæ, quanuis nulla ſit hîc earum definitio, tamen res materiatæ & corporeæ & ſenſibiles, & in quibus accidentia omnia ſint, & quæ ſecundum ſui mutationem contraria ſuſcipiant, vt paulò pòſt dicetur, ſignificātur ab Ariſtotele: præter eas, negatur quicquam eſſe. Plato ſæpe docet Deum, Deíque æternam ſapientiam,ideas, genera, ſpeciéſque rerum complexam verè eſſe: Omnia iſta ſenſibilia,quæ hîc primæ ſubſtantiæ nominantur, cùm oriantur & intereant: in dies, vel horas potiùs mutentur, verè non eſſe. Hîc igitur à quocunque Ariſtoteles hanc doctrinam collegerit, Platonicæ philoſophiæ contrarius, ait ſubſtantias,in quibus quantitas, qualitas & accidentia reliqua ſenſilia ſint, quæ contraria ſecundum ſui mutationem,ſuſcipiant: ſolas verò eſſe, ſolas principaliſſimè,primò, maximè eſſe: & iis ſublatis, nil aliorum remanere. Quare neque Deum, neque angelos, neque hominum animos ſubſtantias eſſe,imò nil prorſus eſſe Atheus ex hac Ariſtotelica doctrina concludet. Nam cùm omne ens Ariſtoteli diuidatur in Categorias decem,

cem, Deus & angeli, è nouem Categoriis accidentium nil ſint, & his poſtremis conditionibus etiam de genere ſubſtantiæ tollantur: Ariſtotelis ſanè iſta doctrina nihil erunt. Hæc doctrina impia eſt, à quocunque philoſopho ſit hîc ab Ariſtotele collecta: Longéque verior eſt illa in Interpretatione, libri ſecundi capite tertio ſententia, ab eodem Ariſtotele collecta: Quædam, ſunt actus ſiue potẽtia, vt primæ ſubſtantiæ: Ariſtoteles igitur illo Interpretationis loco ſtatuit quaſdã ſubſtãtias, quæ non ſecundum ſui mutationem contraria ſuſcipiunt: quod hîc negatur. Longè etiam verior eſt illa ſententia nono capite primi de Cœlo, quę diuina ſupra mundum & cœlum entia, immutabilia & impatibilia collocat: optimámque & beatiſſimam vitam ſempiterno æuo degentia: vnde cæteris rebus præſtetur, aliis quidem vberiùs, aliis parciùs, & eſſentia & vita: quod idem repetitur in Philoſophia, & magnificentiùs etiam aſſeritur. Ergo categorica iſta ſententia, impia eſt, & meliore apud Ariſtotelem ſententia damnatur. Sed cætera videamus: Primarum ſubſtantiarum categoremata, ſunt etiam cęterarum categoremata: Commune accidens eſt: Idem de aliis Categoriis dici poteſt: Primarum quantitatum categoremata, ſunt etiam ſecundarum: hoc propriè nil deſcribit. Prima ſubſtantia ſignificat hoc aliquid: id eſt, vt iam dixi, eſt propriæ qualitatis: & id categorema, accidens eſt cum cæteris Categoriis commune. Vnum ſupereſt, quo videatur prima ſubſtantia poſſe deſcribi, quòd ſecundum ſui mutationem contraria ſuſcipit. At hæc linea ſic contraria ſuſcipiet, & ſecundum ſui mutationem modò recta, modò curua erit: modò longa, modò breuis: ſic color idem modò ſimilis eidem, modò paululùm mutatus diſſimilis: Hoc denique categorema, accidens eſt commune, & valdè tamen conſiderandum: Impietatem enim illam imprimis ſuſtinet, quòd primam ſubſtantiam nullam dicat eſſe, quæ contraria ſecundum ſui mutationem non ſuſcipiat: quod Deo & illis ſupramundanis Ariſtotelis

entibus

entibus non poſſit conuenire. Ergo ſubſtantia prima quid ſit, ex his præclarorum categorematum dogmatis percipi non poteſt. Secunda ſubſtantia multò obſcuriùs explicatur: quòd ſpecies ſit, aut genus primæ. At prima ſecundáque quantitas qualitáſque, vt dixi, poteſt iſto modo dici: & ſecunda quantitas, quę ſpecies ſit primæ, & hoc accidens commune eſt. Secundarum ſubſtantiarum magis ſubſtantia ſpecies, quàm genus. Hoc ex illa pietate eſt, quia prima ſubſtātia, quæ oritur, quæ interit, principaliſſimè, primò, maximè dicitur: Ideo ſpecies, quæ propiùs ad eam accedit, magis ſubſtantia, quàm genus. Secunda ſubſtantia ſignificat quale quid, & magis genus quàm ſpecies. At Porphyrius genere & ſpecie, quid: differentia, quale quid ſignificari docet, & idem in Topicis affirmatur: nec ex iis ineptiis cognoſces omnino quid ſit ſecunda ſubſtantia: Hæc enim categoremata, communia duntaxat accidentia ſunt. Quamobrem tam longa totverſuum oratione, ſubſtantia neque generaliter, neque ſpecialiter explicatur: Imò neque ſatis propriè nominatur: ὀσία enim, quo verbo hîc vtitur Ariſtoteles, eſſentiam ſignificat, & commune nomen eſt, & cauſſas cōplectitur. Itaque & quantitatis & qualitatis eſſentia dici poteſt: ſic in definiendis ſynonymis & homonymis ratio eſſentiæ accipitur. Sic Ariſtoteles ipſe appellat formam, cuiuſque rei eſſentiam: Sic ſæpe etiam totam rei naturam: Id quod modò dicere voluit, explicare autem non potuit: magis propriè ὑπόστασις, ſubſtantia diceretur: quo etiam verbo Porphyrius vtitur. Ergo etiam nomine communi & omnium ſiue quantitatum, ſiue qualitatum, ſiue rerum cæterarum naturam complexo, Categoria hæc etiam comprehenditur: vt neque etiam ex tam longæ orationis, ſi lubet, definitione, neque nomine percipiatur: Imò verò, quod multò maius, vna doctrina percipi nequaquam poteſt: cùm iſta ſubſtantiæ Categoria complectatur Theologiam de Deo & angelis: Phyſicam de ſubſtantiis corporeis & ſimplicibus, cœlo, igne, aëre, aqua, terra:

terra:& compositis tum brutis, vt sunt meteora in aëre: vt in aqua, maria, flumina, fontes: vt in terra, lapides, metalla: tum viuis, vt sunt stirpes, pecudes, homines: Et si comprehendi posset, attamen eiusmodi rerum per genera & species descriptio, id est Categoria, non esset Dialecticæ seu Logicę propria, sed Theologiæ, sed Physicæ. Idque ideo Aristotelea illa homogeniæ lege reiicio. Pręcepta artium, ait Aristoteles, homogenea sunto: Arithmeticum in Geometria est ἄῤῥιθμον· geometricum in Arithmetica est ἀγεωμέτρητον. Ergo, inquam, quòd Theologiæ, quod Physicæ homogeneum sit, in Logica est heterogeneum: ideóque tollendum: Logica altior est, vt ait Aristoteles, totáque & entis & non entis communis. Distinctiones hîc expecto, quòd substantiæ aliter tractentur à Logicis, aliter à Theologis physicis: quia Logici quatenus enuntiationes ex his faciunt, substantias considerent. Hoc nempe catholicum medicamentum est, quo tam multa vulnera, contra catholicas Aristotelis leges huic arti imposita curentur. At ista bella ratione, omnes artes Logicæ artis partes erunt, quia nihil in his est, ex quo enuntiatio fieri non possit. Captiones igitur omittamus: Aristotelis summa illa & indubitata principia sectemur, & iis iudiciis nostra iudicia conformemus. Collegerit hæc Aristoteles, vt collegisse existimatur: At certè ad illius catholicæ libræ lancem non examinauit: qua tamen omnes artes, omnésque scientias examinandas esse iudicauit. Nónne, inquies, quæri solet in rebus omnibus primùm quę sit essentia rei, qua de agitur? Certè, sed essentia quæ sic in omnibus rebus quæritur, significat non vnicam speciem entis, vt hic Aristoteli significat: sed entis, imò etiam non entis cuiusuis caussas, propter quas reuera est aut fingitur: significat denique naturam, & illud, quod quid est, sæpe in Organo dicitur: non significat istam corpoream essentiam à cæteris nouem Categoriis distinctam. Illam autem essentiam in primo logicæ inuentionis loco, caussarum nomine doceamus, & vt neces-

necessariam, homogeneam, propriam, id est catholicam teneamus. Istam inutilem, heterogeneam, impropriam reiiciamus.

DE QVANTITATE.

Substantiæ Categoria cõsiderata, secundam animaduertamus. Qualis igitur quantitatum Categoria est? Idem videlicet prorsus in secunda Categoria reperiemus, quod in prima comperimus: ducentis ac nescio quot senariis versibus, neque quantitatem in vniuersum, neque quantitatis vllas species definiri, aut omnino propriè describi, & toto capite nihil omnino dialecticum institui. Tria sunt toto capite, quæ videntur ad quantitatem describendam accommodari, Nil habere contrarium: Non magis & minùs suscipere: Secundum quantitatem æquale vel inæquale dici. Primum falsum est, quia multum, paucum, magnum, paruum, contraria sunt & aduersa, non relata: Quippe quorum alterum sine relatione alterius possit intelligi. Nec sequitur, si diuersi subiecti respectu, idem magnum sit & paruum, ideo contraria non esse: Hac enim ratione, relata ipsa, opposita non essent, quia idem pater & filius. Tum verò quid de loco sursum & deorsum dices, cùm videas in hoc ipso capite, contraria & dici & probari, neque probationem refelli? Ergo primum hoc dogma falsum est, Quantitati nihil esse contrarium vel aduersum: Sic enim (vt in scholis dicitur) contrarium modò sumatur: & si maximè verum sit, tamen commune cum substantia, ex Aristotelis sententia fuerit, qui docet substantiæ nil esse contrarium. Hîc igitur quantitatis explicatio propria nulla est, negatio est rei aut falsa aut certè communis. Secundum dogma simile est, falsum primò: quia vt in qualitate albor & nigror, licet non suscipiant & magis & minùs, tamen candidum & nigrum suscipiunt: sic in quantitate, quanuis longitudo, altitudo, multitudo non suscipiant magis & minùs, attamen longiùs

giùs,latiùs,altiùs,plus dicimus: & longiſſimum,latiſſimum, altiſſimum, plurimum: Ergo ſecundum dogma falſum eſt: & ſi maximè verum ſit, tamen ex Ariſtotelis ſentētia,cum ſubſtantia commune fuerit, quæ item nec magis, nec minùs capiat. Hoc igitur etiam dogma nullam nobis quantitatis explicationem propriam affert. Tertium dogma,æquale vel inæquale dici, omni quantitati conuenit: At non ſoli. Etenim primum locꝙ,tempori,orationi conuenit,vt Categoriarum author hîc affirmat:At horum trium mox demonſtrabo quantitatem per ſe nihil eſſe. Deinde cùm duos calores,triū vel quatuor graduum comparamus, quomodo dicemus an ſimiles? At ſimilitudinem hîc non conſideramus: Poſſunt enim ſimiles eſſe alter trium, alter quatuor graduum, & aliquam qualitatem eandem habere,à qua ſimiles dicantur:Aequales hîc igitur appellabimus:Ergo tertium hoc dogma non huic ſolùm quantitati, quam Ariſtoteles ſeparare vult à cæteris Categoriis, conuenit, ſed accidens commune eſt, & naturalis vſus aliis Categoriis id attribuit. Ac quidam eſt quātitatis communior & generalior in vſu naturalis & humanæ rationis, ſenſus, quàm arithmeticis & geometricis artibus comprehendatur:quíque neque diſcreta,neque continua quantitate contineatur. Sic vnus dialecticæ inuentionis communis & generalis de comparatione locus, duas facit quaſuis res(ſeu ſubſtantię,ſeu quantitates diſcretę continuæ've, ſeu qualitates ſeu actiones, paſſionéſque fuerint)maiores,minores,æquales:imò verò cauſſas,facta, ſubiecta,adiuncta,oppoſita, Categoriis omnibus altiora & generaliora ſic plerunque comparamus:& quantitatis mētio,quæ poſſit in dialecticis tractari, ea ſola eſt: & in Topicis Ariſtoteles de comparatione, ita loquitur. Sic in omnibus Categoriis de intentione & remiſſione quærit, Quantitas,actio, paſſio, magis & minùs dicuntur: Subſtantia, quātitas, magis & minùs non dicuntur: nec iis vocabulis (magis & minùs) ſolas numerorum, linearum, planorum, corporum dimenſiones intelligit,

ſed logicam illam & vniuerſalem quãtitatis notionem ſequitur. In Philoſophia libri quarti capite ſecundo, & vndecimi libri capite tertio veriſſimè docetur æqualitatem & inæqualitatem, primas entis eſſe differentias: vt omne ens ſit æquale vel inæquale: non autem ſola hæc categorica quantitas. Quare tam multis Ariſtotelis teſtimoniis hoc dogma refellitur: neque categoricę quantitatis proprium eſt, æquale vel inæquale dici. Concludamus igitur quãtitatem tribus his dogmatis, Non habere cõtrarium: Non ſuſcipere magis & minùs: Aequale vel inæquale dici, à cæteris Categoriis diſtinctam, neque abſolutè definiri, neque propria deſcriptione vlla comprehendi. Atque hæc de genere, ſpecies videamus. Diuiditur variè, Quanti aliud quidem eſt diſcretum, aliud continuum: Atque aliud quidem poſitionem inter ſe habẽtibus inuicem ex ipſis partibus conſtat: aliud ex nõ habẽtibus poſitionem. Secũda diuiſio inutilis eſt, & ſi quid vtilitatis habet, id eſt in prima. Diſcretæ quantitatis partes hîc fiunt numerus & oratio: continuæ, linea, ſuperficies, corpus, locus, tempus. Harum partium nulla prorſus definitur: non eſt ſatis: falſæ ſpecies pro veris ſupponuntur, locus, tempus, oratio. Etenim quęramus quid de loco in phyſicis Ariſtoteles ſentiat, nonne docet locum, ſuperficiem eſſe corporis phyſici, corpus aliud continentis? Ex hac igitur Ariſtotelis doctrina videant interpretes, quid concludamus:

Omnis continua quantitas phyſico materiatóque corpore & motu ſoluta liberáque conſideratur: ſic enim à geometris conſideratur.

At locus à phyſico materiatóque corpore abſtractus non poteſt conſiderari: Si quidem loci eſſentia cum phyſico corpore coniuncta ſit: nec omnino reuera geometræ, cùm tam multa de continuis quantitatibus præcipiant, de loco quicquam præcipiunt.

Locus igitur, non eſt quantitas continua. Poſtremò videamus cùm in eadem diuiſione genus eſſe debeat & ſpecies, vt in Topicis Ariſtoteles ait primo capite quarti,

ti, qui fieri posſit, vt loci interrogatio, id eſt (vbi) ad aliam Categoriam pertineat, reſponſio de loci generibus & differentiis ad aliam: & quales his nodis ſolutiones adhibeantur, animaduertamus. Categoria, generaliſſimum, ſubalterna, ſpecialiſſima, homogenea complectitur: generaliſſimum in vna Categoria cõſtituimus: ſubalterna & ſpecialiſſima in alia reponimus. Hæc igitur ſpecies falſò quantitati continuæ ſubiicitur, neque continua quãtitas eſt locus. De tempore manifeſtiùs etiam concludo: Tempus, non eſt cõtinua quantitas: quid ita? Profer nobis è Phyſicis Ariſtotelicam definitionem tẽporis: vt ſicut antea de loco, ita nunc de tempore ratiocinemur. Tempus, eſt numerus motus ſecundum prius & poſterius: Sic ergo concludamus: Nullus motus eſt continua quantitas: nec enim generatio, corruptio, accretio, diminutio, alteratio, ad locum latio. Quod etiam Ariſtoteles in Phyſicis nominatim docet, cùm quarto libro tempus ait eſſe continuum, ratione motus, & motum ratione magnitudinis: Verba eius ſunt quarto libro: Quia magnitudo continua eſt, ideo & motus continuus: & quia motus continuus eſt, ideo & tẽpus etiam continuum: Quantus enim eſt motus, tantum eſt & tẽpus. Quod prorſus idẽ dicitur in Philoſophia libri 5. capite decimo tertio. Statuo igitur ex Ariſtotelis doctrina, ſyllogiſmi propoſitionem:

Nullus motus, eſt per ſe continua quantitas. Tum aſſumo:
Tempus eſt motus, numeratus nempe. Deinde concludo:
Tempus igitur per ſe, non eſt quantitas. Addo etiam ad definitionẽ, theorema illud & decretum mathematicũ:

Continua quantitas ab omni motu materiáque, abſtracta conſideratur:
Tempus non poteſt ſic conſiderari: imò natura eius, eſt motus:
Tempus igitur non eſt per ſe quantitas: Deinde rogemus geometras, ſi tempus ſit ſpecies quantitatis continuæ: cur in Geometria & continuarum quantitatum doctrina, nullum de tempore præceptum poſuerint: Poſtremò

etiam quæramus, cur (quando) quæ temporis quæſtio eſt, aliam Categoriam faciat, aliam tempus & temporis ſpecies, quæ huic quæſtioni reſpondeantur: eiuſdémque corporis caput alibi, alibi diſcerpta à corpore membra iaceant. Quapropter tempus quantitatem per ſe nō eſſe concludo, & falsò ſpeciem hanc quantitati ſubiectam: Supereſt oratio, quæ quia ratione ſyllabarum longarū, breuium, quantitas appellatur: & longa ſeu naturâ, ſeu poſitione definiatur, quæ duo habet tempora: breuis, quæ vnum habet: & cùm definitio, definiti cauſſa ſit: tempus autem in definitione longæ vel breuis naturâ ſyllabę ſtatuatur, tempus, huius quātitatis eſſe cauſſam, diſputandum pluribus minimè fuerit, orationem, temporis ratione quantitatem eſſe non poſſe, cùm tempus ipſum, quātitas per ſe minimè ſit. Quare & hæc ſpecies falsò quātitati ſubiecta: Vnde iam quæſtionem primam repeto, & concludo, quid ſit quantitas, ex his præceptis diſtingui, definiri, deſcribi nullo modo poſſe. Deinde totam Categoriam prorſus inutilem & alienam eſſe ad extremum moneo: Etenim interpretes Organi, qui hæc interpretantur, conuertant ſeſe ad earum rerum, quæ huic Categoriæ ſubiiciuntur, doctrinam: Arithmetica & Geometria eſt: Videant ad totum Euclidem, ad totum Nicomachum, ad totos denique Arithmeticos & Geometras intelligendum, quid proderit ſcire, quantitatem nihil habere cōtrarium: non ſuſcipere magis & minùs: locum, tempus, orationem, quantitates continuas eſſe: Hæc inquam, perpendant & æſtiment, quem vſum, quē fructum, in vera quātitatum doctrina habeant: nullum horum categorematum in totis mathematicis competient. Quæ cùm ſecum reputauerint, ignoſcent, vt ſpero, ſedulitati meæ: & ſi æquiores eſſe volent, gratias habebunt. quòd de tantis rebus tam ſtudioſè admoneam. At fortaſſe, vt de Categoria ſubſtantiæ, ſic de Categoria quantitatis aliquis requirat: ſi perfecta ſit, qualis ea tandem ſit futura. Ego verò mirabilem quandam & diuinam numerorum & lineamentorum, & ſingulari methodo

thodo deſcriptionem factam agnoſcerem, quæ id nobis repræſentaret, quod adhuc homo nemo repræſentare potuit. At hæc Categoria nequaquam eſſet in logicis artibus inſtituenda. Catholicam Ariſtotelis legem huc appello: Fines artium regātur, ait: Quod eſt Geometriæ proprium, in Arithmetica eſt ἀῤῥιθμον· quod Arithmeticæ propriũ eſt, in Geometria eſt ἀγεωμέτρητον· Denique quod artis cuiuſque proprium eſt, in alia arte eſt alienum: At numerus, Arithmeticæ: linea, ſuperficies, corpus, Geometriæ propria materies eſt: In logicis igitur artibus eſt aliena: nec quantitatis huius categoricę cōſideratio, in logicis eſt catholica: Tollatur igitur è logicis libris, quoniam Ariſtotelea lex ita præcipit. Diſtinctiones híc futuras intelligo, quâles antea fuêre: Quantitas, quatenus ex ea fiunt enuntiationes, ad Logicam pertinet. At Ariſtoteles nunquam diceret geometrica eſſe Arithmeticæ, quia numerari poſſent: Sic enim legẽ illam cognationis violaret, quam tantopere celebrauit. At hi fines Dialecticæ valdè ridiculi eſſent: nihil eſt, ex quo non poſſit enuntiatio fieri, ergo nihil eſt, cuius præceptio ad Logicam non pertineat: Quænam iſta complexio eſt? Nonne, dices, in omni re quantitas quæri poteſt? vt ſit etiam generalis & communis: ideóque Logica quantitatis ſit conſideratio? Certè quantitas in omnibus rebus quæri poteſt. At non hæc numeri, lineæ, ſuperficiei, corporis: ſed illa quæ comparatione parium, maiorum, minorum diſputatur: Aequalitatẽ & inæqualitatem Ariſtoteles ad omnes entis differentias retulit: & ſic in Organo, æqualitatis & inæqualitatis logicus ſenſus frequenter adhibetur, cùm Ariſtoteles ait primas ſubſtantias, item ſecundas ſubſtantias, eiuſdem generis ſpecies, æqualiter ſubſtãtias eſſe indiuiduum, ſpeciem, genus inæqualiter: ſpeciem magis quàm genus: indiuiduum maximè omnium. Item cùm Porphyrius ait, genus, ſpeciem, differentiam, proprium etiam dici æqualiter, accidens inæqualiter modò magis, modò minùs: his comparationis vocabulis, neque numerus, neque ma-

 gnitudo

gnitudo significatur: Sensus hic quantitatis logicus. Et ista nimirùm quantitas est logica, quam in logico comparationis loco tradi & institui ex Aristotelis catholica lege volumus.

AD ALIQVID.

Duas adhuc Categorias animaduertimus categorematum, quæ pollicebantur inanes, nec vllum logicæ artis catholicum præceptum continẽtes: tertia speciem oppositorum, id est relata, ducentis ac nescio quot versibus nobis promittit, & definitur initio, contrà quàm in duabus Categoriis factum est, quanuis summum genus interpretibus videatur: Sed ita tamen definitur, vt hac definitione nil ab aliis Categoriis substantiæ, qualitatis, quantitatis, positionis, discretum & distinctum habeamus: optabiliúsque fuisset relationem omnino nõ definiri. Relatorum vera à cæteris differẽtia fuerat, hoc ipsum quod sunt, aliorum dici: vt pater, filij pater: filius, patris filius. Quid igitur? quomodo hîc relata definiuntur? Quæcunque hoc ipsum quod sunt, aliorum esse dicuntur: vel quomodolibet aliter ad aliud: Et hac definitione, substantiæ, vt caput, manus: item quantitates, vt magnum, paruum, multum, paucum: qualitates etiam, vt scientia, virtus, habitus: & ferè omnes aliæ Categoriæ comprehenduntur. De substantiis, quia res alienior esse videbatur, dubitatio tandem quædam facta est: res tamen suspensa, non definita est: vt postea in capite de qualitate, quæstio eadem sic incerta relinquitur: quasi possit eadem res diuersis Categoriis subiici. Ergo hæc definitio, quia relationem nil distinguit ab aliis Categoriis, quia proprium eius nil ostẽdit, nil etiam definit: definire enim, non est solùm rem explicare, sed etiam certis & suis & propriis finibus terminare: vnde definitio dicta est. At inquies, multa disputantur in hoc capite, quibus definitio illa confusa restitui possit. Minimè inquam, imò quæ veræ definitionis propria erant, confun-

funduntur, & falsis relatis attribuuntur, vel improbantur. Quatuor ea dogmata sunt: Primum, Relationi esse aliquid contrarium: vt virtuti, vitium: Secundum, Relationi magis & minùs inesse, vt simili æquali. At hæc omnia sine relatione possunt intelligi: & ab Aristotele in Ethicis definitur virtus absque vlla vitij relatione: sic vitium definiri potest: sic simile, quod eandem qualitatem habeat: & æquale, quod eandem quantitatem. Nec necessarium, vt pater definitur per filium, sic simile per simile, aut æquale per æquale: & tamen habere contrarium, commune esset cum qualitate, vt habere magis & minùs. Duo reliqua (quæ veræ relationis propria erant) tertium, ad conuertentia dici: vt pater, filij pater: & filius, patris filius: Quartum, Simul esse naturâ: vt si pater est, filij pater est: & si filius, patris filius: Et huius rationis in vtroque caussa mutua sit: Hæc duo inquã, in hoc capite cum falsa substantiarũ & aliarum Categoriarum relatione communicata sunt: Imò quartum, Simul esse naturâ, negatur relatorum esse proprium, quia scibile & scientia non simul sint naturâ: At in coniugatiòne nominum scibilis & scientia, fallacia est, nec in eadem significationis ratione sumuntur: Scibile enim, potentiã: scientia, actum significat: sicut in hoc consectario, Bona facit, ergo bonus est, captio est, quia coniugata dissimiliter sumuntur: habitus & subiecti fallacia est: de qua primi Analytici capite tricesimo sexto: Propior relationis species esset in (scitũ & scientia) quia vtrunque, actũ significat: vel fingendum nomen, vt Aristoteles etiam in hoc capite admonet, quo significaretur vtrumque relatum similiter: Vt circulus sciri potest: ergo potest eius esse scientia, & contrà. Adde etiã quòd scientia sine vlla relatione scibilis, vel ab Aristotele definitur in posterioribus Analyticis, cognitio rei per caussam, propter quã res est: & cognitio per demonstrationem. Quare relationis definitio, tam verbosa támque prolixa oratione, in hoc capite non explicatur, sed conturbatur, & falsa denique traditur. Duabus primis Categoriis nulla ne-

que generalis, neque specialis substantiæ vel quantitatis definitio tradita est: In tertia plus est factum: Vera enim definitio relatorum, quæ fuerat (hoc ipsum quod sint, aliorum dici) falsa adiectione conturbata est. Nulla de relatis doctrina præterea est in hoc capite: Sed tamẽ vnum est vehementer admirandum: Substantia quantitásque Categorias non habent: nomen tamen habent Categoriæ, & potest in substantiis & quantitatibus per generalissimum, subalterna specialissima, categorica descriptio fieri. At relatio ne nomen quidem Categoriæ sustinet, nedũ Categoriam habet: nec hîc omnino somniari potest, quid per generalissimum, subalterna specialissima categoricè ordinari possit. Cùm de relatis dixeris, id ipsum quod sunt, aliorum esse: & ad id exponendum, dixeris conuerti, & simul esse naturâ, nil præterea quod dici possit, habebis: nulla sunt subalterna, nulla specialissima. Hoc interpretes considerare & animaduertere valdè vehemẽtérque cupio: atque etiã hoc alterũ, quod dicturus sum, accuratiùs perspicere. Disserui antea, si substãtiæ & quantitatis Categoria perficeretur, quales essent hæ Categoriæ. Huic quæstioni locus hoc tẽpore nullus est: relatio, Categoria non est: relatio, Categoria esse nullo modo potest. Quid ita? Categoremata illa decẽ, caussa, factum, subiectum, adiunctũ, oppositum, cõparatum, ratio nominis, totũ, definitio, testimonium, Categoriis singulis generaliora sunt; in vnaquaque Categoria, vt inferiori videlicet subiecto, sunt caussæ & effecta, genera, species, differentiæ, non contrà. Ergo cùm mihi specialem in subiectis rebus, Categorematum partitionem pollicearе, nonne ridiculum fuerit, si caussam, dicas esse Categoriam: si speciem, dicas esse Categoriam: si oppositum, dicas esse Categoriam? At relatum, generale categorema est: imò particula categorematis: est enim species oppositi. Sic Aristoteles non solùm in Topicis, sed in hoc Categoriarum libello, oppositorum genera quatuor efficit, relata, contraria, priuantia, contradicentia. Quamobrem animad-

uertite

uertite interpretes, quid sibi velit hęc Categoria, & relationem ad locum logicæ inuētionis remittite, quia species est oppositionis, quam Aristoteles in Topicis ad inuentionem verè & logicè retulit.

DE QVALI SEV QVALITATE.

Quid qualitas? quomodo definitur? quam per generalissima, subalterna, specialissima, Categoriam interpretatur? Definitio qualitatis vitiosa, partitio vitiosior. Quid est qualitas? Interpretes qui negabant substātiam & quantitatem, quia summa genera essent, definiri posse, volunt hoc summum, quod putant, genus definire, & qualitatem dicere, secundum quam quales dicimur. At hæc definitio, omnium categoriarum communis est: in singulis enim Categoriis, suæ differentiæ sunt, secundum quas, quales esse dicimur. Sic Rhetores in quęstionum diuisione (An est, quid est, quale est) qualitati quātitatem numeri & magnitudinis subiiciunt: & de magnitudine ac numero, quantus sol, an & vnus mundus, ait Quintilianus de quæstione qualitatis. At fortasse multa toto capite sunt, vnde qualitas hæc propriè definiri, & à cæteris Categoriis distingui possit. Minimè: tria enim sola sunt, quæ videantur huc spectare: primū, habere contrarium: secundum, suscipere magis & minùs: tertium, simile vel dissimile dici. At duo prima non omni qualitati conuenire Aristoteles ipse docet: Rubro nil esse contrarium: Figuram magis & minùs non dici: Quinetiā addubitat, an qualitas omnino magis & minùs dicatur, vt iusticia & Grammatica: quamuis iustior & γραμματικώτερος dicatur: quomodo iā docuimus quātitatem magis & minùs dici: Quamuis enim longitudo nec magis, nec minùs dicatur: longius tamen aliud alio dicitur, & contrarium in substantia & quantitate esse docuimus. Ergo hæc duo communia tantùm accidentia sunt. Differentia item porrò, vt diximus, est in ea Categoria: Ideóque qualitas, à qua similes aut dissimiles dicamur:

camur:propereáque non eſt proprium qualitatis huius à cæteris Categoriis diſtinctæ,ſecundum eam ſimile vel diſsimile dici. Et Ariſtoteles multò veriùs loquitur in Topicis, cùm ſimile & diſsimile, facit communem rationem omnis quæſtionis: Itémque in Philoſophia, libri quarti capite ſecundo,& vndecimi capite tertio: vbi ait ſimilitudinem & diſsimilitudinem, primas eſſe differentias entis:imò ibidem decimo quarto capite quinti, vbi ait qualitatem eſſe, qua cuiuſque eſſentiæ differentiæ & affectiones nominantur. Sed hæc ſatis:Categorema hoc, cõmune accidens eſſe cognoſcimus:Concludamus igitur à cæteris Categoriis diſtinctam qualitatem,neque primo loco definiri, neque toto capite deſcribi.Partes qualitatis videamus:Quatuor ſpecies nominibus octo proponuntur, habitus & diſpoſitio, potentia naturalis & impotentia, qualitas patibilis & paſſio, figura & forma: Attamen quæ hîc confunduntur: nullam enim definitionem habent: Habitus diſtinguitur à diſpoſitione, quòd ille diuturnior ſit, hæc mutabilior.At quid habitus, quid diſpoſitio ſit, definitio nulla eſt,imò diſpoſitio tandem genus habitus efficitur,& diſtinctio poſita tollitur, & habitus poſtea pro Categoria ſumitur,& habitus poſtea priuationi opponitur: & habitus, Analytici primi capite triceſimo ſexto rurſus aliter dicitur, vt habitus & ſuſceptiuum opponantur, vt ſanitas,habitus: ſanus,ſit ſuſceptiuum, vt homo: nullo tamen loco definitur. Secundo loco potentia naturalis & impotentia aliquot exemplis ſine vlla definitione ſequitur,vt ſanus,morbidus: Tertio loco de qualitate patibili & paſsione, multa diſputantur, quòd qualitates elementorum, calidum, frigidum: item animorum, vt iracundia,amentia,hac ſpecie comprehendantur: Definitio vno loco nulla certa ponitur:imò paſsio, quæ cùm ea pro vna tantùm ſpecie initio proponebatur, tandem è qualitatis genere tollitur:Quarto figura & forma ſine definitione differuntur, & dicitur ſecundum formam vnumquodque quale eſſe. Quæ forma videtur ea eſſe, de

de qua contra Porphyrium disputaui, quòd ille differentiam non rectè vocaret. Distinctio hîc interpretibus non deerit, quòd ad corpus hæc forma pertineat: quasi substantiis corporeis non sint etiam formæ: Sed cogitabunt interea nil esse tam peruersè, tam prępostere dictũ, quod distinctionibus eiusmodi defendi non possit. Adhuc genera qualitatis quatuor, octo nominibus proposita vidimus, nullum definitum vidimus: Quinetiam huic bellæ partitioni noua genera subiecta sunt, rectitudo, curuitas: & an alia genera qualitatis sint, Aristoteles addubitat: Sed fortasse alius quicunque modus apparuerit qualitatis, ait. Quamobrem cùm qualitatis categoricæ definitio vitiosa, tum partitio etiam vitiosior sit, vtilitatem spectemus: quàm logicè Logica ista facta sit, expendamus: animaduertamus in mathematicis, in physicis, ethicis, vbi figura & forma, passio & patibilis qualitas, potentia & impotentia, habitus & dispositio versari videantur: qualis trium dogmatum, seu res, seu nomina spectentur, sit vtilitas: Habere contrarium magis & minùs, Simile vel dissimile dici: Nullam in totis artium illarum doctoribus, harum nugarum mentionem reperiemus. At fortassis, vt antea, requires si perfecta Categoria sit, quid sit ea futurum. Ego verò, quod iam de quantitate & substanta respondi, de qualitate respondere nullo modo possum: Substantia & quãtitas quamuis Categoriæ veritatem non habeant, Categoriæ tamen nomen sustinent, & ea quæ pollicentur, complecti possunt: qualitas non potest: Ideóque Categoriæ nomen non sustinet, nedum veritatem. Etenim dubiis rebus ista quæstio non agitur, definitione Categoriæ disceptatur: Categoria, est homogeneorum per generalissimum, subalterna, specialissima, descriptio & ordinatio. Qualitas, per habitum, dispositionem, potentiã, impotentiam, passionem & patibilem qualitatem, figuram & formam, & alias eiusmodi species collecta, talis descriptio non est: Hæ siquidem species homogeneæ non sunt, nec vnius generis proximi, cùm sit in vnaquaque

que Categoria ex differentiis ſua qualitas, ſicut initio dixi: qualitáſque alia ſubſtantiæ, alia quantitatis, relationis, actionis, paſsionis. Quare qualitates omnes non ſunt homogeneæ, nec in iis vnum proximum generaſsimum, vnde ſubalterna & ſpecialiſsima deducantur. Quare qualitas hæc à Categoriis ſubſtantiæ, quantitatis, & reliquis diſtincta Categoria eſſe nō poteſt: neque veritatem: neque nomẽ Categoriæ ſuſtinet, ſed vanam, & ex variis artibus confuſam commentationem. Nec verò iam pluribus admonendos interpretes exiſtimo, vt intelligant totius huius capitis doctrinam, à Logica alienam eſſe, quia logicum lumen omnium rerum illuſtrandarum & illuminādarum: id eſt entis & non entis, vt ex Ariſtotele ſæpe iam repeto, commune hîc nullum eſt: Aliud eſt ſolis lumen, aliud eſt res illuſtrata ſolis lumine: cauſsis, factis, ſubiectis, adiunctis, oppoſitis, comparationibus, rationibus nominum, tributionibus, definitionibus, teſtimoniis: id eſt tota inuentione, propoſitione, ſyllogiſmo & methodo: id eſt toto iudicio, habitus & diſpoſitio & cæteræ hîc adhibitæ ſpecies illuminantur, explicantur, declarantur: Logicum itaque lumẽ non ſunt: logicæ lucis nulli radij ſunt: Logicæ partes omnes & ſeipſas, & cætera illuſtrant omnia. Quare ex Ariſtotelis lege concludo:

Præcepta veræ Logicæ debent eſſe catholica:

Hæc Categoria non eſt catholica: quia eſt inferior & ſpecialior omni Logica:

Non eſt igitur veræ Logicæ præceptum. Nec illa ridicula diſtinctio nobis opponatur, quòd enuntiationes hinc effici poſſint, cùm poſsint ex omnibus artibus, omnibus omnino rebus, etiam nulla arte comprehenſis, enuntiationes fieri, nec tamen omnium artium, omniúmque rerum præcepta, ſunt logicæ artis propria. Verùm agè, priuſquàm hinc abeamus, nullúmne fructum ad Logicam hinc referemus? imò verò de qualitatis capite referemus, vel potiùs inuitis ac repugnātibus præceptis his auferemus? Adiunctorum locus frequenter incurrit in

conſi-

consîderationem huiusce Categoriæ, qualitatis: nempe vt in subiectam rem: vt qualitas personæ ex virtutibus, vitiis, sciẽtia, iusticia, moderatione, iracundia, prudẽtia, amentia, naturali corporis firmitate vel infirmitate: forma denique & figura. Itaque ad illustrandũ in logica inuentione generalem illum adiunctorum locum, specialia quædam exempla hinc depromi poterunt, sicuti ex omnibus artibus: Vnde tamen minimè concludemus, his de rebus præcepta logicæ artis esse. Secũdum etiam fructum ex hoc capite capiemus: Nulla res est, quæ rei alteri comparata, non sit ei similis aut dissimilis, vt iam dixi. Quamobrem ad Logicam, duplicem fructum ex hoc capite exprimemus: Primum ad illustrationẽ adiũctorum: secundũ ad cõparationem similiũ & dissimiliũ.

DE AGENDI ET PATIENDI *& reliquorum generum Categoriis.*

De reliquis sex Categoriis, vix viginti sunt senarij versus: Agere & pati, habent contrarium: item magis & minùs suscipiunt. Categoremata hæc cum qualitate communia iam facta sunt, nihil propriè hîc explicant: Situm esse, ad relationis Categoriã remittitur, & tamen hîc Categoria efficitur: Sic Quando & Vbi, Categoriæ temporis & loci, in quantitatis Categoria positæ sunt: Sic Habere, Categoria nunc fit: tamẽ habitus, fit species qualitatis: tamen habitus priuationi opponitur: De Categoria habendi, sicut de Categoria tẽporis & loci, Aristoteles, propterea quòd manifesta sit, ait nihil esse præcipiendum. At vltimo capite huius libri, octo habendi modi describũtur. Hîc Aristoteles quod nesciebat, quod scire nullo modo poterat, ignorare videri noluit, sed tãquam facile & manifestum præterire: At nullum Categoriæ nomen, non modò nullam facultatem aut potestatem hîc esse dico. Actio, si tamen tantum bonũ lubet hîc interpretari, categorema est, & ad effectorũ locum pertinet: de quo in Topicis etiam Aristoteles. Ergo vt

de

de relatione dictum prius eſt, ita nunc de actione dicatur, Categorema eſſe, ideóque non eſſe Categoriam. Sed agè, Categoriæ definitionem repetamus: Categoria, eſt homogeneorum per generaliſſimum, ſubalterna, ſpecialiſſima, deſcriptio & ordinatio: Actiones omnium rerum non ſunt inter ſe homogeneæ: Actiones enim Dei, angelorum, dæmonum, animorum, hominum, pecudum, auium, piſcium, elementorum, omnium denique rerum naturalium, heterogeneę ſunt, non homogeneæ. Actionum igitur Categoria eſſe nulla poteſt. Eadem Categoriæ definitio ad paſſionem & reliquas quinq; factas hîc Categorias adhibeatur, Categorias eſſe non poſſe concedemus: & nos hîc abſurdè deluſos intelligemus, quòd hæc tanquam facilia & manifeſta ſe præterire prædicet, quæ tamen ſunt impoſſibilia: Pergamus, & quod poſtremum eſt, exquiramus: Quid ad Logicam hinc auferemus? Actio, ſi tamen hoc nomine lubet effecta quæuis ſignificare, logicæ inuentionis decimam quandam partem obtinet: effectorum locus eſto: Paſsionis nomine quid intelligat Ariſtoteles, non definitur, & videtur actionis tantùm contrarium intelligi: attamen τοῦ πάσχειν καὶ πεπονθέναι nomine; Græci ſæpe vtuntur, pro accidere: & τοῦτο πέπονθα, id mihi accidit, Græci dicunt: atqui Ariſtoteles ipſe in Analyticis ita loquitur, cùm ait demonſtrari πάθημα καὶ πάθος, paſsionem de genere ſubiecto: Paſsionem dicit, quod ibidem, accidens. Quod ſi ſequamur, paſsio nobis idem erit, quod Porphyrij accidens, & totum adiunctorum locum quodammodo complectetur, licet non explicet. Ergo ſi lubet, hîc etiam adiunctorum locus notetur. Quod antea de quantitate & qualitate dixi, idem poteſt de quatuor poſtremis generibus dici: In earum conſiderationem nõnunquam adiunctorum locum incurrere, & quomodo ſitum ſit, & vbi, & quando factum & habitum, inquiri: ſed tamen logicum lumen & vniuerſale nullum hîc eſſe: Nam de iis ſi quæſtio ſit, ſitus ad ſitum explicandum, habitus ad habitum nil valebit:

lumine

lumine verò & inuentionis & dispositionis logico non modò cætera omnia, sed ipsamet etiam Logica illustratur. Quamobrem de Categoriis quod initio statui concludere, meritissimo iure possum: Tantùm abesse, vt per decem Categorias, omnia substantiæ, quantitatis, relationis, qualitatis, actionis, passionis, situs, vbi, quãdo, habitus, categoremata cognoscamus: omnẽ omniũ enuntiationum materiam, facultatem, copiam habeamus: vt quid sit substantia, quantitas, relatio, qualitas, actio, passio, situs, vbi, quando, habitus, prorsus per easdem ignoremus: neque Categorias hic esse, quales ipsum Categoriæ nomen pollicetur: sed Categoriarum nomina, imò ne Categoriarum quidem nomina: nam vt quantitatis nomen, Arithmeticæ & Geometriæ Categoriam: substantiæ nomen, physicarum rerum Categoriam specie indicet: certè qualitas, quæ omnium artium aliquid misceat, Categoriam vnã indicare non potest: Cætera suis nominibus non Categorias, sed categoremata vix indicant: Cúmque de Categoriis decem, relationem ad locum oppositorum, actionem, passionem, ad locum effectorum & adiunctorum retulerimus, cætera logicæ facultatis omnino nil erunt: nullum dialecticum præceptum habebunt. Ac si quis roget ad secundariam inuentionem initio positam, quænam veræ Categoriæ sint, Categoriæ definitionem sibi proponat, Categorias, esse categorematum homogeneorum per generalissimum, subalterna, specialissima, descriptiones & ordines: deinde attendat Grãmaticam, Rhetoricam, Arithmeticam, Geometriam, Musicam, Astrologiam, Physicam, Ethicam doctrinam, omnésque artes bene traditas, tales descriptiones esse: tum concludat artes bene traditas, Categorias esse. Sed de Categoriis rursus alia quædam, si tamen priùs paucula, quæ restãt in hoc libello, considerauerimus. Caput est decimum de oppositis vel contrariis, vt Cicero loquitur: cuius species quatuor hîc ponũtur, quæ sunt ad aliquid: item quæ scholæ nostræ contraria nominant: nos cum Cice-

rone

rone aduersa dicimus: Habitus & priuatio, vt affirmatio & negatio. Totus hic locus est inuentionis logicæ proprius, vtilis, verus, catholicus denique: concedo, laudo, retineo: Et Aristoteles in Topicis inter argumentorum genera collocat: Id quoque vehementer approbo, & in nostra Dialectica totum hunc locum doceo & illustro: Verùm vt rem ipsam probo, sic rei doctrinam & explicationem hîc non probo: Quamobrem? quia neque genus, neque species ipsas definit: imò verò quid ea sint, perturbat & cõfundit: Primùm relata videamus. Antea capite septimo relatio, facta erat Categoria, imperitè, vt docui: Hîc verò non categorema, sed species categorematis, id est oppositionis: Antea vera relationis definitio conturbata est: hîc rursus eadem cõturbatur, nec melior explicatur: Repetuntur superiora illa, Quòd relata ad cõuertentia dicuntur: additur, quòd non necesse sit relatorũ alterum semper inesse: quod ad describendã relationem aut propriè definiendam accommodatum nihil est: Præterea de relatis nil dicitur: de contrariis aduersis disputatio magna est: quòd ad conuertentia non dicantur: quòd posito altero, non necesse sit alterum positum esse: quòd de quolibet non necesse sit alterum verum, alterũ falsum esse. Tres negationes sunt, propterea quid aduersa sint, nihil hinc propriè descriptum aut definitum habemus. Sequuntur deinde alia, quòd aduersa sint circa idem specie, vt morbus & sanitas in animali: aut genere, vt albor & nigror in corpore. Hoc accidens, est cum cæteris oppositis commune, nil propriè describit, & tamen ex subiecti loco categorema attingit: item quòd aduersa sint in eodem genere, vel in cõtrariis generibus, vel ipsa contraria genera, sub nullo genere posita: vt bonum & malum, quæ in genere nõ sunt, sed ipsa sunt genera. Hoc dogmate, contrariorum definitio posita in quantitatis capite, subuertitur: Cõtraria sunt, quæ sub eodem genere posita plurimùm differunt: cùm contraria quædam in nullo esse genere, hoc dogmate confirmetur: Et sub eodem genere constitui, cum relatis est com-

commune: quæ vtraque vno genere continentur. Nec ad contrariorum definitionem, generis mentio quicquam facit, imò præpostera est. Genus enim, deriuatum è caussis argumentum est, nec ordine potest, nisi post prima, cognosci: Postremum est ad cõtrariorum aduersorum descriptionem: quòd aduersorum nisi alterum insit à natura, alterna mutatio fieri possit, si subiectum sit: vt qui volet substantias contrarias dicere, vt hominẽ & bestiam, ignem & aquam (quomodo in physicis Aristoteles loquitur) hoc loco dicet contrariorum genera duo notari, quòd quædam in subiecto sint, vt calor, frigus: quædã subiecta sint in nullo alio subiecto, vt ignis & aqua. Hæc toto capite sunt, vnde collecta falsò putatur ista definitio aduersorum (quæ sub eodẽ genere posita, plurimùm differunt: & mutuò se expellunt, nisi alterum insit à natuta.) Hæc scholarum nostrarum definitio est: primùm enim hîc dicitur, quædam esse contraria in nullo genere: Deinde cæteras in hoc capite definitionis illius particulas nõ sic affirmatas hîc inuenies. Atque hæc de aduersorum definitione: Diuisio duplex hîc ostenditur, quòd quædam sint sine medio, quorum alterum necesse est inesse subiecto: quædam cõtrà. Item quædam simplicia, vt sanus, æger: quædam composita, vt Socrates est sanus, Socrates est æger. At hîc composita contraria non magis sunt æger & sanus, quàm priùs: nec contrariis aliter, quàm in enuntiatione, attributis vti possumus. Ergo secunda species contrariorum non accuratiùs hîc exponitur, quàm prima, sed veritas vtriusque cõturbatur. Tertia species est priuantium: Priuatio satis hîc apertè declaratur, vt priuatio accidat, vbi natus est esse habitus: & priuari, sit eo carete, quod habere natus sis: Item vt habitus mutetur in priuationem, non contrà. Quæ ego laudo & probo, & Logicæ catholicum dogma hîc agnosco: At tam multæ præterea de his nugæ (quòd priuari, non sit priuatio: habere habitũ, non sit habitus: priuari & habere habitum opponantur, vt priuatio & habitus: quòd priuatio & habitus nõ sunt

relata, non aduersa, non sit necesse eorum alterum semper inesse) tam multæ nugæ negantes, nil docentes, nullum dogma catholicũ ostendentes, probari nullo modo possunt. Postrema species est oppositorum, vt affirmatio & negatio: sicut sedet, non sedet: vbi neque affirmationem, neque negationẽ, neque verum, neque falsum Aristoteles disputat. At Aristoteles in hoc ipso capite, suo & testimonio & exemplo commentum hoc refellit, cùm ait in affirmatione & negatione alterum verũ, alterum falsum esse: & negatio (non) siue nomen, siue verbum afficiat, negat: vt non honestum, non sanatur: Et verum ac falsum transcendentia nomina sunt, & de quolibet alterum eorum dicitur. Atque hæc postremæ speciei definitio ad superiorum definitionum diligentiam aggregetur, & concludatur hoc capite, neque contrarium, neque contrarij species, excepta priuatione, definiri, sed veras definitiones cõturbari: Nec ideo tantum caput catholicum esse. Capite vndecimo, quinque priores significationes tractantur, cùm partitione tamẽ tantùm quatuor proponantur: Hoc in partitione vitiosum est: sed est in rebus non minus vitium: nam prioris ista doctrina, Dialecticæ nihil nec inuentionis, nec dispositionis quicquam habet: & priùs vt caussa dicitur, sic effectis, subiectis & cæteris loci dici possit: Et capite duodecimo Aristoteles istam quinque mẽbrorum partitionem refellit: Simul & priùs opponuntur: sed (simul) significationes duæ tantùm hîc expositæ sunt tempore, naturâ. Ergo hæc oppositi tractatio demonstrat aut se imperfectam esse, aut oppositi sui, id est prioris tractationem superuacaneam: Tot enim modis simul aliquid est, quot & priùs. Decimo tertio capite motus species diuiduntur: Hoc physicorum est, ad eos remittatur: id enim homogeneum non est, nec ideo Aristotelis lege catholicũ. Nec distinctio vana illa repetatur, quòd hinc enuntiationes fieri possint: Tales enim distinctiones à veritate & proprietate artis dialecticæ, catholica lex Aristotelis distinguit. Postremum caput, omnium est ineptissi-

eptiſſimum, de modis habendi: Lexicon de vocabulorum ſignificationibus varium & multiplex, & à multis Grammaticis Græcis & Latinis collectu habemus: nullus tamen adhuc tam ineptus extitit, qui tales ſignificationum quiſquilias aſſumeret. Pudet catholicam legem Ariſtotelis hic adhibere: Res tam graui refutatione indigna eſt. Hactenus partibus omnibus Categorici libelli conſideratis & animaduerſis, ad Categorias decem redeamus. At ne vllam noſtram negligentiam in hac quæſtione homines quidam reprehendant, omnes latebras excutiamus: quicquid contrà dici poſſit pro defenſione Categoriarum, id ipſum ſubducamus. Nõ ſint igitur Categoriæ ſubſtantiarum, quantitatum, relationum, & cæterorum categorematum per generaliſſima, ſubalterna, ſpecialiſſima, deſcriptionem complexæ, dicat aliquis: At decem ſumma genera ſunt, vnde omniũ enuntiationum materia, omnia media, omnia ſyllogiſmorum & concluſionũ inſtrumenta depromuntur: nec ſecundaria, ſed primaria dicatur in Categoriis inuẽtio: & iam ſit idem Categoria, quod categorema: & ad eandem Categoriæ definitionem, authoritatem categorici doctoris adhibeat: qui capite nono, cùm de Categoriis peroraret, ait, De propoſitis igitur generibus ſatis dictum ſit. Adiungatur etiam illa Porphyrij authoritas: Categoriæ prima genera, ſunt velut elementa decem. Ergo talium horũ categorematum artem primùm, deinde vſum ſpectemus. Quid igitur in generum (vnde omnium enuntiationum & mediorum materia, facultas, abundantia oriatur) deſcriptione & ordinatione generaliſſimũ? Definitio eſt Categoriæ, qua intelligamus hoc nomine ſummum genus nobis proponi. Definitio iſta primo loco non eſt, vt categoricus ordo poſtulat. Quæ deinde ſubalterna & ſpecialiſsima? Cauſſæ, facta, ſubiecta, adiuncta, oppoſita, comparata, ratio nominis, tributiones, definitiones, teſtimonia, & eorum ſingulorum ſpecies, quas in Dialectica noſtra perſecuti ſumus. Quid de his categoricus author? horum omnium nihil,

excepta(quæ oppositorum particula est) relatione: Item effectis & adiunctis: quæ actione fortasſis & paſsione comprehendantur. Horum inquam, omnium, nihil non dico definitione, ſed ne vlla qualicunque ſignificatione notauit aut indicauit. Quid poſtremò categoricus author facere debuit, vt Categorias κατηγορικῶς καὶ λογικῶς, perſpicuè videlicet & ſplẽdidè explicaret? Singulares cuiuſque generis ſpecies & partes definire: exẽplis, quàm maximè fieri poſsit, inſignibus illuſtrare debuit, vt doceret & vnde præcepta hæc ſumerentur, & quò referrẽtur. Omnis ſiquidem obſeruationis ſtudio, ſcriptori huius artis contendendum fuit, vt à primo naturalis & humani vſus fonte præcepta ſua deduceret: quemadmodum triceſimo primo ſecundi Priorum & decimo quarto, item decimo octauo ſecundi Poſteriorum, veriſsimè docetur, omnes artes & ſcientias experientia, obſeruatione, inductione exemplorum ſingulariũ fieri. Sunt Homeri, Platones, Demoſthenes: ſunt in quauis lingua innumerabiles omnis generis præſtantes homines, id eſt Logici & Dialectici authores: varietas denique & copia exemplorum & ſuauitas deeſſe diligentibus obſeruatoribus nulla poteſt. Hac de re nihil in Categoriis categoricus author cogitauit: Non igitur Categorias verè deſcribit: non verè docet, nec omniũ mediorum, argumentorum, enuntiationum fundamenta vera conſtituit. Verumenimuero iſta medicina tam inueteratum morbum nunquam curabimus: quandiu de præceptis diſputabitur, fucus, fallacia, captio denique aliqua reperietur: Vſu, vſu inquam, nobis opus eſt, qui captionibus & diſtinctionibus eludi non poteſt. Quid? inquies, nonne Logicæ vſus tractatur, cùm quotidie de præceptis & regulis diſputetur? An artis præcepta omnino reiicis, nec vlla iuuentuti proponi vis? Ego præcepta volo, & eorum gratiâ tam multa diſputo, vt vera, vtilia, propria, iuuentuti tradantur, & ad verbum ediſcantur, non ſolùm diſputentur: ſed cognitionem artis in hoc eſſe dico, vſum artis in hoc eſſe nego. Grammaticam

ticam puer miſeris adhuc temporibus, & Dialecticam ferè eodem modo doctus ſum, diſputando de præceptis & altercando. At Grammatica, nō eſt doctrina de grammaticis præceptis diſputandi: Finis & vſus artis non eſt in eo: Logica, non eſt doctrina de logicis præceptis altercandi: Finis in eo & vſus non eſt. Grammatica eſt doctrina rectè loquendi: Ergo in rectè loquendo exerceatur. Logica item eſt doctrina bene diſſerendi, ſeu ſcripto, ſeu voce id fiat: Ergo bene & voce & ſcripto diſſerendo exerceatur: Socraticúmque illud teneamus, philoſophiam non ſolùm eſſe ſcientiam, ſed multò magis actionem ſcientiâ monſtratam. Hebræorum liberi, vt Euſebius ait, ſpretis Græcorum artibus, Logicam exercebant in explicatione hiſtoriarum, canticorum & poëmatum compoſitione, ęnigmatum enodatione: Rectiùs multò illi ſine arte vſum ſectabantur, quàm ſcholæ noſtræ artem neſcio quam ſine vſu. Ergo logicæ exercitationis analyſim adhibere, graue & moleſtum quamuis ſit, tamen ne putemus. Præcipit & affirmat categoricus author omnia categoremata ſignificare ſubſtantiam, quantitatem, relationem, qualitatem, actionem, paſſionem, vbi, quando, ſitum eſſe, habere. Repetatur huc à Grammaticis ſimile illud aduerſus Porphyrium, nobis adhibitum. Donatus docet octo partes orationis eſſe: intereáque arte ſua vtitur, nec vlla dictione, non ex earum partium aliqua, vtitur. Quòd ſi quatuor diceret eſſe partes orationis, Nomē, pronomen, aduerbium, coniunctionem: & Grammaticæ diſcipulus aliquis ipſum Donatum admoneret, multas eſſe partes orationis in eius ipſius Donati libro, quæ neque nomen, neque pronomē, neque aduerbiū, neque cōiūctio eſſent, vt verba, participia, præpoſitiones, interiectiones: an Donatus hîc non erubeſceret? errorem doctrinæ ſuæ non agnoſceret? At categoricus hic author, Donatus eſt: profitetur omnia categoremata ſignificare ſubſtantiam, quātitatem, aut aliquam Categoriam: pollicetur ſe mihi partes orationis traditurum, vnde omnem propoſitio-

nem componam: id eſt omnem materiam, facultatem, copiam promittit, vnde quaſuis enuntiationes conficiam: diuidit in partes decem: Atque in eius ipſius libro reperies multas enuntiationes neque ex hac materia fabricatas, neque ex his partibus cõſtructas & compoſitas. An non igitur errorem doctrinæ ſuæ cognoſcet, ſed obſtinatè vitioſam doctrinam defendet, & pro vera & vtili vendicabit? Hoc ſcholis noſtris analyſeos familiare exemplum propono, vt intelligant, quemadmodum categorici doctoris præcepta, ipſiuſmet vſu & teſtimonio veriſſimo refellantur: artificium, artificij vſu ineptum eſſe demonſtretur. Hunc tantum, támque grauem errorem facillimè veriſſiméque perſpicient interpretes, ſi ad vſum ſeſe contulerint: ſi periculum doctrinæ ſuæ in propoſitis exemplis, non tantùm librorum ſuorum, ſed quorumlibet hominum, poëtarum, oratorum, philoſophorum fecerint: ſi Ariſtotelis phyſicam & ethicam philoſophiam, iſta libra perpenderint: ſi omnis Ariſtotelicæ philoſophiæ categoremata, media, argumenta, enuntiationes, ratiocinationes, ad iſta categorica principia reuocarint: ſi etiam non analyſim tantùm, ſed etiam geneſim, & operis alicuius ſyntaxim ſuſceperint. Multa diſputant in ſcholis quotidie: aliquid ex his vnum facillimum ſibi proponant, in eóque diſceptando, Categorias ſuas adhibeant & exerceant. De homine permulta diſputantur in ſcholis: Thema igitur eſto de homine, de quo quicquid è Categoriis ſuis poſſint, eruant & dicant: quinetiam magiſtrum ſuum, ſi lubet, interrogent. Quid verò dicant, ô categorice magiſter (quoniam nos doces, omnia categoremata ſignificare ſubſtantiam, quantitatem, relationem, qualitatem, actionem, paſſionem, vbi, quando, ſitum eſſe, habere) dicta nobis ex iſta Categoriarum doctrina, genera categorematum, mediorum, argumentorum, vnde enuntiationibus abundemus, & copioſam aliquam diſputationem, & philoſopho dignam habeamus. Artes verò traditæ, conſilia ſunt: Conſilia igitur doctrinæ, peten-

petentibus discipulis ne nega. Quid hic magister respõdebit? eadem, opinor, si sibi constare volet, quæ in libro docuit. Itaque videte, inquiet, hominis substantiam, primáne sit an secunda: & quantitatem in numero, oratione, tempore, loco, linea, superficie, corpore: & relationem: & qualitatem in habitu, dispositione, potentia naturali & impotentia, patibili qualitate & passione, figura, forma: item agere & pati, & vbi, & quando, & situm esse, & habere: Hæc enim admirabilia doctoris huius sunt consilia: hæc Categoriarum doctrina: hæc sapientia dialectica est, quam sequantur, cùm de homine volent dicere. Amabò tamen, Aristotelearum Categoriarum magistri & interpretes, generalia verorũ categorematum, verarum Categoriarum, id est verorum & logicorum locorum consilia nostra cõtrà comparent, & eorum vires in hac eadem quæstione tentent & excutiant: caussarum locus consulet cõsiderandas esse hominis caussas omnes, & finem & formam & modis omnibus efficientem, quæ procreet, quæ conseruet: quæ per se efficiat, quæ adiuuet: quæ ex his per se consilio vel naturâ, quæ per accidens necessitate vel fortuna efficiat: tum materiam, in quibus tot caussis, hominis natura non Aristotelicè comprehenditur, vt in categorico substantiæ vocabulo, vbi iubet categoricus magister considerare, primáne sit an secunda, sed etiam per partes declaratur: Substantia enim hominis & natura, caussarum hominis coniunctione cohæret & continetur: E reliquis argumentorum locis, tum facta proponet, quæ sunt in consiliis, Categoriarum actiones, vel omnino nihil: tum subiectum, de quo præceptum nullum est in Categoriis: tum adiuncta: tum omnium generum circunstantias, quarum notam quandam fortassis Categoria passionis præbeat: illustrationem verò & exemplum quandoque categorica quantitas, qualitas, situm esse, vbi, quando, habere: tum statuet è regione, opposita contraria in relatis, aduersis, priuantibus, contradicentibus, quorum præter relationem

in decem Categoriis nihil eſt: Quid verò? nonne iſta generalis inuentionis logica doctrina, Categoriarum interpretes obruet multitudine rerum, de quibus nullum in Categoriis ſuis conſimilium Categoricus magiſter tradit? Promet enim è repugnantibus, maioribus, minoribus, paribus, ſimilibus, diſsimilibus, coniugatis, partibus tam variis, finitione, teſtimoniis & humanis & diuinis tantam conſilij copiam & vbertatem, vt permirum videatur. Itaque videant ij, qui Ariſtotelicas animaduerſiones admirantur, in hac facili quæſtione, quàm multis neceſſariis fundamentis, Categoriæ careant. Quid porrò ſi quæſtio aliqua non à ſchola Categoriarum, ſed è ſchola humanitatis, & communi hominis & vita & prudentia ponatur? Si de Grammatica, Rhetorica, Logica ipſa, mathematicis, phyſicis, ethicis thema ponatur, vtrùm Organicus magiſter, Categoriarum ſuarum mentionem facere, an hiſcere omnino audebit? Quid ſi igitur de bello, de pace, de Republica, aut eiuſmodi ambigua re quæſtio ponatur, an Categoriæ ad hanc explicandam quæſtionem adhibebuntur? Atenim conſiderat deliberantis animus, non ſubſtantiam belli, quæ nulla eſt ad Categoriarum legem, nec belli lineas aut ſuperficies aut binarios, ſed cauſſas, ſed euenta, ſed ſubiecta, ſed adiuncta, ſed oppoſita conſiderat: comparat res omnium generum: rei partes intuetur: rem definiendo comprehendit: hominum iudicia & teſtimonia, deliberando perpendit. Quamobrem omnibus rationibus & viis, ſeu ſpectes artem, ſeu conſideres artis vſum, agnoſces Categoriis ea ipſa, quæ putabis, enuntiationum, ſyllogiſmorum inſtrumenta minimè ſuppeditari. Experti ſumus ætate noſtra quantæ contentiones in ſcholis fuerint, vt Alexandrinæ Grammaticæ barbariſmi & ſolœciſmi hominibus in ea eruditis oſtenderentur: rationibus certè & argumentis probati & perſuaſi non ſunt. Nam cùm Virgilius, Cicero, Terentius in ſcholas inducti eſſent, & eorum hominum lingua, Alexandrinæ Grammaticæ

maticæ tam dissimilis audiretur: Placuit aliam Grammaticam institui, quæ illum puritatis & elegantiæ vsum & fructum doceret: Ita cùm poëtis, oratoribus, philosophis, Logica demonstrabitur, vt in illis Grammatica, eorúmque Logicorum logicus vsus tam dissimilis huius logicæ Categoriæ cognoscetur: tum demum placebit aliam Logicam iuuentuti proponi, quæ pueros præstantium & excellentium virorum, senúmque hominum more deliberare, iudicare, disceptare, ratiocinari: virtutem denique, senilémque mentem, in puerili tamen ætate comparare doceat. Est homo mortuus:ergo est homo: sophisma est, vt in logico Organo præcipitur. At inquam, Logica in commentariis & regulis ac præceptis posita, Logica mortua est. Quid ita? quia eius vita & anima, est vsus, quo scriptæ regulæ carent, quantumlibet magnis clamoribus per nos agitatæ. Ita quanuis omnes regulas edidiceris, omnes memoriæ mādaueris, si nunquam in exemplis poëtarũ, oratorum,philosophorum exercuisti:nunquā scribendo dicēdóque, ad eorum imitationē disserere, vel oratione vel perpetua vel cōcisa cōsueuisti, nunquā deniq; vsum adhibuisti, libris & commentariis tuis nihilo λογικώτερος es:& quas regulas memoria & mente complecteris, libri illi paginis & foliis suis complectuntur: At vsum præstare regularum suarum non possunt Logici: itaque mortui sunt. Tu præstare non potes: memento itaque cùm Logicum te appellabis, vnius honore verbi titulũ tuum augere,téque Logicum mortuum nominare. Ista nimirùm captio est secundum opinionē, de qua Aristoteles vicesimo primo capite secundi Priorum, de qua etiam primo primi Posteriorum: quòd generalibus cognitis, possunt tamen ignorari singularia. Quare quicunque philosophiam istam docetis, his monitis excitati, cogitate iam de vsu scholastico & exercitatione iuuentutis vobis commissæ, quæ doctrinæ præmia, quæ prudentiæ insignia ex his Categoriis capiatis:quem Ciceronem, quem Virgilium, quem philosophum, quem liberalem

liberalem & ingenuum ſcriptorem, his præceptis explicetis: quas vt dicitis, poſitiones ad Rhetoricum Ariſtotelis veſtri morem in ſchola veſtra declametis: Ariſtoteles enim viuus, vt antè dixi, diſcipulos ſuos in theſi ſic exercuit, vt non ieiunè & aridè, ſed copioſè & ornatè dicerent: An in Categoriis exercendis eam conſuetudinem veſtri principis imitamini? Dixi antea in Porphyrio de vſu, & vos hîc ſentitis, quid vrgeam: Vtinam me vno feliciores hîc eſſetis: Nunquam in ſchola Ariſtotelica, & quidem in tot dierum, tot mẽſium, tot annorum clamoribus, vllum de vſu Categoriarum, verbum audiui: Credidi (quia diſcipulum Ariſtoteles credulum eſſe iubet) de Categoriis non acriter admodum inquirendum, quid aut quamobrem diſcerentur, ſed tantùm diſputandum & clamandum: diſputaui pertinaciter, & vehementer clamaui: Credidi ſi theſim de Categoria in ſchola poſitam defenderem, non eſſe aduerſario, etiam veriſsima dicenti, cedendum, ſed contrà diſtinctionis alicuius captione, totum clamorem conturbandum eſſe: ſin contrà ipſe oppugnarem, hoc vnicè & ſingulariter agendum & enitendum, vt aduerſarium non docerem, ſed ratione quauis, vera an falſa, nihil intereſſet, vincerem: Sic inſtitutus & informatus eram. Hæc categorica ſcilicet pila nobis iuuenibus erat propoſita, qua luderemus: quam amiſſam clamando repeteremus: quam acceptam nullo clamore nobis eripi pateremur: Id mihi perſuaſum erat, Ariſtoteleæ Logicæ ſummam in eo eſſe poſitam, vt de ea fortiter & animoſè clamando diſputaretur. Quando igitur aut quomodo, dicetis, his meliora videre cœpiſti? Dicam & apertè & libenter, vt ſi vobis eadem medicina prodeſſe poſſit, quæ mihi tam miſerabiliter affecto profuit, vos liberaliter vtamini. Non diſputabo iſto loco, vt vos conuincam, ſed candidè & ſimpliciter explicabo, quomodo Ariſtotelicis tenebris liberatus ſim. Cùm tres annos ſéxque menſes in philoſophia Ariſtotelica, ex Academiæ noſtræ legibus, poſuiſſem, logicis Ariſtotelici Organi libris cognoſcendis, diſputan-

ſputandis, meditandis (ex omnibus enim Ariſtotelicis libris, logici præcipuè toto triennii tempore clamantur & reclamantur)cùm inquam, tempus illud ita traduxiſſem, & iam vt abſolutus artium ſcilicet magiſter, philoſophica laurea donatus eſſem, ſubducta ætatis meæ ratione, in Ariſtoteleis artibus conſumptæ, conſideraui quibus in rebus logici Organi artes, quas antea tot clamoribus & ſudoribus didiceram, impoſterùm exercerem: Non in hiſtoria & antiquitate rerum prudentiorem: non in dicendo diſertiorem: non in poëſi promptiorem: non denique vlla in re, Ariſtotelis logicis me ſapientiorem factum deprehendi. Hei miſero mihi, vt obſtupui, vt altè ingemui, vt me naturámque meam deploraui, vt infelici quodam miseróque fato, vt ingenio à muſis prorſus abhorrenti me natum eſſe iudicaui, qui nullum fructum eius ſapientiæ, quæ tanta in Ariſtotelicis logicis prædicaretur, percipere aut cernere tantis laboribus potuiſſem! Ne igitur omnino nihil agerem, redii ad intermiſſa quadriennio iam antè ſtudia eloquentiæ, atque in iis, erudienda iuuentute me ipſum exercui: ita tamen, vt ad incluſam illam de Ariſtotelicis logicis opinionem & perſuaſionem perpetuò reſpicerem: In omni enim poëtarum & oratorum lectione vigilaui, laboraui: modis omnibus contendi, an fieri poſſet, vt logicos Ariſtotelici Organi libros ad aliquem eruditionis vſum reuocarem. Secundam Dialecticæ diſtributionem in Cicerone & Quintiliano, de inuentione & iudicio legi: ſed legi magis ex more temporum noſtrorum (quæ de his præceptis tantùm diſputarent, vſum in his nullum quærerent) quàm penitùs cognoui: Nec ex illis authoribus id admodum percipere potui, cùm vterque inuentionis magis varias artes, quàm diſtinctum vſum: neuter autem iudicii doctrinam explicaret, ſed diſpoſitionis nomine multa confunderet: vt mihi viderentur eam partitionem potiùs auditam recitare, quàm perceptam & cognitam declarare. Aliquot pòſt annis cùm inſitus ille iuuenilis perſuaſionis amor huc

huc me perpetuò reuocaret, Aristotelico Organo totum me denuò dedidi: diligenter obseruaui: publicè, vt maioris diligentiæ necessitatem mihi ipsi imponerem, explicaui: falsis etiam laudibus, quas tum veras arbitrabar, exornaui: Et quamuis nihil adhuc solidæ vtilitatis tota compositione Logicorum Aristoteleorum cernerem, aliquid tamen in partibus quibusdam deprehendi. Quare non desperaui: Imò verò omnes omnium libros, qui de hac arte editi essent, curiosè peruestigaui: multos & latinè & græcè conscriptos reperi: vnũ etiam Hebraicè, ex recẽtioribus Hebræis: In quibus omnibus nihil nisi Aristotelicæ huius Logicæ contractas quasdam sententias reperiebam: viam, quæ ad vsum duceret, commodiorem non reperiebam: Pauci quidam nonnihil in partibus quibusdam reprehendebant: summam tamen vniuersæ confusionis sequebantur: nullum vsum (quod caput tamen rei fuerat) aperiebant. Vnus Agricola voluit aliquid hîc meliùs, quàm potuit: Incidi tandem in Galeni librum de Decretis Hippocratis & Platonis: decreta Dialectica admiratus sum: tum illud per mihi mirum fuit, quòd in illa Dialecticæ laudis contentione, Galenus Hippocrati, quem vt deum quendam coleret: non Aristotelem, quem artis huius inuentorem & perfectorem credideram, sed Platonem, tanquam in hac arte, philosophorum omnium principem compararet. Sed tamen hac Hippocratis & Platonis comparatione non tam sum satiatus, quàm excitatus ad omnes Platonis dialogos, qui de Dialectica aliquid præciperent, perlegendum; Hîc, vt verum fatear, optatissimus mihi & gratissimus salutis portus fuit: Ex Socratis enim sermonibus generalem illam rationis humanæ facultatem, percepi idem esse differere & ratione vti: partitionem inuentionis & dispositionis, logicam esse cognoui: Sed præterea, quod omniũ maximum fuit, vidi regulam Categoricæ methodi: tum varia variis locis de argumentorum generibus seria & vtilia præcepta didici: Id etiam in Platone valdè probaui, & amaui,

quòd

Agricola.

quòd Socrates in falsis opinionibus refellẽdis, id vnum maximè sibi proponeret, vt eas, quas contra disputaret, à sensibus opinionum, & testimoniis hominum auocaret, traduceretque ad ęquitatem animi & libertatem iudicii: quia philosophis stultum esse censeret, hominum sententiis, quæ plerunque fallaces essent & mendaces, potiùs temere commoueri, quàm rei cognitæ, & ex omnibus caussis perceptæ constanter assentiri. Quid plura? cœpi egomet mecum (cum alio enim id mihi religiosum fuisset) sic cogitare: Hem? quid vetat paulisper σωκρατίζειν, & omissa Aristotelica authoritate, quærere, veráne sit & propria Dialecticæ hæc doctrina? Fortasse enim philosophus iste sua nos authoritate decepit: vt mirum esse mihi diutiùs non debeat, si fructum, qui nullus inesset, in iis libris non inuenerim. Quid si commentitia sit ista doctrina? nónne frustra me torqueo & crucio, vt è sterili & arido solo fruges capiam? Sic itaque animatus, & sacris Aristoteleæ superstitionis tantisper exemptus, ad Aristotelici Organi lectionem redii, vt intelligerem, qualis esset Aristotelea Logica: Quæsiui primùm ex illa Platonica categoricæ methodi regula summum Logicæ facultatis & generalissimum finem: definitionem primam, qua mihi definiretur ars bene disserendi, tam generaliter & latè, quàm pateat illud, (vti ratione:) In logico Organo definitionem, repetito opere vniuerso, non reperi: commemini tum Dialecticæ partitionis de inuentione & dispositione. Et cùm tantam lucem, támque mentis humanæ in inueniendo & disponendo propriam, studiosiùs essem contemplatus & admiratus, ad Aristotelicam Logicam conuersus obstupui: chaos quoddam mihi videre visus sum: sic inuentionis dispositionísque partes inter se sine definitionibus, sine partitionibus, sine popularibus & perspicuis exemplis confusas animaduerti: ac tum me falsa scholasticæ opinionis persuasione deceptum cognoui. Ignoscite mihi, quicunque ista audieritis, si verè & simpliciter vobiscum loquor: Quo me tum gaudio exultasse,

qua

qua lætitia affectum esse, qua animi voluptate perculsum creditis? Magnum enim sapientiæ fundamentum mihi iactum existimaui, quòd tam crassæ ignorationis caligine solutus essem: & me, quòd scholastica sophismata didiceram, nihil sapientiæ consecutum intelligerem. Siquidem rectè Horatius:

Virtus, est vitium fugere: & sapientia prima,
Stultitia caruisse.——

Antea mihi videbar onus Aetna grauius sustinere: Sic falsa persuasione vexabar, quòd Aristotelicam Logicam & perfectissimam esse, & perfectissimè doceri, atque exerceri crederē: Et cùm ea tota cognita, & scholasticis clamoribus vehementer clamata nullam vim Logicæ, nullúmque vsum percepissem, ingenio ad miseriam damnato me natum arbitrabar: Itaque pro tanto tam gratæ liberationis munere, Deo Opt. Max. gratias immortales, nomine Platonis habui, quòd eum mihi nauclerum præbuisset, per quem ex tam longinqua iactatione, tot fluctibus, tot tempestatibus ereptus, tandem incolumis aut portum attingerem, aut certè propinquam terram aspicerem. Ex eo autem tempore multos iam asiduos annos Dialecticam disquisitionem illam docendo, meditando, scribendo, id est vsum, veræ artis parentem, magistrum, effectorem, arbitrum, hac planiore & apertiore via persequor: Ac quāuis magnis tēporum calamitatibus afflictus, maioribus hominum calūniis etiā vexatus, grauissimis interdictis, quicquam de hac re aut docere aut scribere prohiberer: animo tamen & studio institutum tam sanctum, tam Reipublicæ salutare, ac communibus studiis tam vehemēter profuturum nunquam intermisi: Aliquid quotidie non solùm studium, sed ætas, sed tempus, sed ipsa rerum natura, sed vsus denique demōstrat, quod fuerat nobis occultum: & spero Dei Opt. Max. gratiâ aliquando futurum, vt quod tantis laboribus ac studiis affectum persequimur, perfectum atque absolutū gaudeamus: Sed omnis etiam mali medicinam apud Aristoteleas scholas longè grauissimam

mam,in Aristotele ipso comperio, qui leges de materia artis,de forma artis, tam catholicas in posterioribus Analyticis posuit, vt eas secutus, non possis omnes errores logici Organi non deprehendere: Et ista medicina ideo locis omnibus vsi sumus, & locis omnibus vtemur. Habetis igitur, qui ista voluistis, quemadmodum ab Aristotelicis tenebris, ad hanc doctrinæ lucem peruenerim.Nihil hîc disputo vobiscum:Imò verò vt ignoscatis,oro, si vobiscum nimiùm familiariter ago: si vos amicè moneo: si Aristotelici morbi medicinam, qua curatus ipse sum, vobis non solùm libenter, sed etiam liberaliter offero. Nec tamen Categoriarum librum è manibus hominum, è bibliothecis magistrorum eiici volo. Varro,Priscianus,Diomedes,Valla, Grammaticæ discipulis in schola non prælegunturr, sed altercationibus eorum & contentionibus omißis, verißima ex his & vtilißima, id est catholica præcepta seliguntur & exprimũtur: Nomen eorum tamen Grammaticorum permanet. Sic in Logica faciamus de Categoriis: logicæ artis catholica seligamus, quibus authoritatem tribuamus:Libros veterum conseruemus, & ad eos, cùm fuerit opus,recurramus:philosophiámque ex eorum libris collectam,puram verámque doceamus.

FINIS QVARTI LIBRI.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PRO-feſſoris, *Animaduerſionum Ariſtotelicarum liber quintus, in primum librum* DE INTERPRETATIONE.

AD Carolum Lotharingum Cardinalem.

CATEGORIAS ſequuntur in Organo logico libri περὶ ἑρμηνείας, de Interpretatione: ad hos cõſiderãdos Ariſtotelis principia de materia artis, déq; forma artis, adhibeamus. Græcis liber vnus hîc eſt: tametſi Alexãder Aphrodiſeus quarto Philoſophię libro videtur citare duos Ariſtotelis in hoc argumẽto libros, vnum de affirmatione, alterum de enuntiatione: Et latini interpretes vulgò duos libros hîc diſtinguunt: Duo igitur (nihil enim iſta res affert momenti) ſunto. Videntur autem poſt Analytica, Topica, Elenchos conſcripti: quia hi duo libri, libros illos tanquam priùs ſcriptos citant: Imò verò videntur ex illis libris à recentiore aliquo collecti: Nam quæ ferè hîc traduntur, eadem in Analyticis, Topicis, Elenchis exponuntur, vt ſuis locis dicetur: Et doctrinæ plenioris gratiâ,

gratiâ, lector ad illos libros remittitur: Denique vt categorematis Porphyrij, sic huius magistri Interpretatione, logica carere potuit: siue fuerit alius author, qui postea ex alio collegerit, siue fuerit idem, qui bis idem tradere voluerit. Nec idem videtur Interpretationis, qui Categoriarum, author esse: In Categoriis eius, substantiæ diuinæ & sine potentia actus, in substantiarum genere nullæ ponuntur: At hîc appellantur non solùm substantiæ, sed etiam primæ substantiæ. Sed tamen quando, aut à quo scriptus sit liber, nihil interest. Titulus est περὶ ἑρμηνείας. Quid igitur est ἑρμηνεία; Quãuis in Topicis & Rhetoricis hoc verbum aliquando vsurpetur, attamen in toto hoc libro nusquam est, nec quicquam ab eo coniugatum: tantùm abest, vt definiatur: Et videtur ab aliquo Organi logici studioso, pro titulo nomen hoc præscriptum. Neque nouum est, in Organo logico propositas res non definiri: Porphyrius titulum & caput libri sui τὸ κατηγορούμενον non definiuit: Categoricus author, titulum & caput libri sui, Categoriam non definiuit: Sic operis huius author, titulum & caput libri sui non definit. Hoc nouum non est in Organo logico, sed vsitatum & ferè perpetuum. ἑρμηνεία igitur, symbolum & signum pro arbitrio positum, quo sensa mentis explicamus: Sic enim nomen, verbum, oratio, enuntiatio, symbola & signa secundum placitum videntur nominari. In hoc libro, & ἑρμηνεία (si author esset vsus hoc verbo) etiam nominata esset, quia his signis & notis sensa mentis interpretamur: Interpretationem, notationem, sermonem, explicationem (quæ nominibus fit & verbis & oratione) significat: Et sic ἑρμηνεὺς, interpres: & ἑρμηνεύεσθαι, interpretari dicitur: Atque hæc certè res est, quæ initio, tanquam libri totius materia proponitur, dicendum esse quid nomen, verbum, oratio, enuntiatio, affirmatio, negatio: Tametsi affirmatio & negatio possunt esse non symbola, sed ipsa mentis sensa, quæ mox dicentur. Hęc verò τῆς ἑρμηνείας doctrina, primordia Grammaticæ de simplicium dictionum etymologia,

déque earum ſyntaxi & oratione, complectitur: Nec alienum ſit credere ex Ariſtotelis ſchola deductam eſſe, cuius tempore nulla dum eiuſmodi Grammaticæ præcepta tradita fuerant: Veteres enim, quorum fuerunt Ariſtoteles quoque atque Theodectes (ait Quintilianus) verba modò & nomina & cōiunctiones tradiderunt: videlicet, quòd in verbis vim ſermonis, in nominibus materiam: (quia alterum eſt quod loquimur, alterum de quo loquimur.) In cōiunctionibus autem complexum eſſe iudicauerũt: Hęc Quintilianus libro primo, qui idem ait etymologiam, Grammaticæ partem, à Cicerone notationem dici, quia nomen eius inuenitur apud Ariſtotelem, ſymbolum. Titulus igitur operis, materiam operi propoſitam oſtendit τὴν ἑρμηνείαν· artem videlicet, qua poſſumus ſenſa mentis & cogitata ſignificare alteri & explicare. Sed hæc de titulo ſatis: Singula iam capita videamus & animaduertamus. Primo capite docetur animi ſenſa vel intelligentias, rerum ſimilitudines eſſe: Quę verò ſunt in voce, notas & ſigna ſenſorũ mentis eſſe: vt ea quæ ſcribũtur, eorũ quæ ſunt in voce: Senſa illa apud omnes eadẽ eſſe, ſymbola & ſigna non eadem. Quæ vt verè dicta ſunt, ita ſtudioſè ſunt animaduertenda. Senſa mentis, id eſt (vt Cicero loquitur) intelligentiæ viſiones, ſeu viſa per ſenſus in animis, vt Ariſtoteli placuit, formantur: Et ideo ſunt rerũ ſimilitudines: Et vt res vbique ſunt eędem, ſic mentis ſenſa ſunt vbique eadem: Homo, quercus, lapis apud omnes gẽtes ſunt eadem, & de iis animo notiones conceptæ, ſunt eædem: Quę verò proferũtur & ſcribuntur, ſymbola & ſigna tantùm ſunt, nõ ſimilitudines: Itaque non apud omnes eadem: ἄνθρωπος, δρῦς, λίθος· homo, arbor, lapis: *hõme, arbre, pierre*: Atque in aliis & aliis gentibus, lingua & ſermone diuerſis, alia ſubinde atque alia ſunt: Similitudinis enim nõ ſunt, ſed ſymbola tantùm & ſigna, pro hominum arbitrio, hoc vel illud ſignificantia: Nec dictio (homo) ex quatuor literis & duabus ſyllabis, rei, cuius ſymbolum & ſignum nobis eſt, imaginem, ſpeciem, ſimilitudinem vllam habet. Hoc

dogma

dogma ratum nobis esto, quo Dialecticæ & Grammaticæ lata differentia continetur, cùm illa tota sit animi, eadémque apud omnes gentes: hæc tota symbolica, in voce & scriptura. Sensorum mẽtis cõsiderationem reiicit author symbolicus ad doctrinã de Anima, & symbola tantùm sibi videtur proponere. Si sensorum tractatio intelligatur, quomodo per sensus in animis nostris, rerum similitudines & notitiæ imprimantur, in libro de Anima proprius eius locus fuerit. Si verò putes ideo omnia mentis sensa à logicis artibus esse aliena, vehementer errabis: Nam tota Logica, est intelligentia mentis, imò verò intelligentia intelligentiarum: hac enim cætera omnia percipiuntur & cognoscuntur, & tota sine symbolis interpretationis potest in animo consistere: Longéque fecit elegantiùs & Logicæ conuenientiùs author Analyticus, qui interpretationis & enuntiationis mentionem nullam fecit, sed syllogismi genesim & analysim tribus terminis & propositionibus conclusit & terminauit: ad ista grãmatica nominum, verborum, orationis, enuntiationis symbola non descendit. Postremus est in primo capite locus animaduertendus, qui docet sensa & symbola, similiter modò simplicia esse, sine vero falsóue, modò composita & vera esse aut falsa. Qualis partitio fuit in Categoriis, categorematum, aliorum secundum complexionem, aliorum sine complexione: quorum illa neque verũ, neque falsum significarent, hæc autem significarent: Verùm de hac doctrina iam diximus in Categoriis, verum & falsum transcendẽtia esse, vt vulgus loquitur: vt simplicia sensa, nomina vera aut falsa dici possunt, si veræ sunt similitudines & notæ: & categoricus author sic loquitur, cùm ait, Homo non homo: & similiter, oppositorum alterum de quolibet esse verum, alterum falsum. Quare partitionem hanc de vero & non vero distinguamus, vt antea verum & falsum, generalia esse, & hîc specialiter accipi pro vero, quod enuntiatione declaretur: commodius tamen esse, & aptius ad vsum, generalem significationem se-

qui. Secundo & tertio capite simplicia simplicium sensorum symbola definiuntur, nomen & verbum: iisdémque capitibus antiphasis, id est contradictio, per finitum & infinitum nomen & verbum indicatur: Contradictionem hîc appello generaliter, pro omni genere oppositionis, quæ fit affirmatione & negatione eiusdem rei, sicut Analytico secũdo plurimis locis appellatur, sicuti in eo libro copiosiùs intelligetur: sed hãc cõtradictionem etiam exemplo & authoritate symbolici huius authoris facio, qui in his, Iustus, nõ iustus: homo, nõ homo, (nõ) appellat negationem: Sic enim ait in capite de pronuntiatis infinitis ad illam pronũtiationem, Omnis non homo non valet: cùm docet (non) infinitionis notam, quæ dicitur, addendam ad (homo) non ad (omnis:) Nõ enim dicendum est, Non omnis homo: sed negatio (non) homini adiungenda est: Ergo non homo, non iustus, & similia infinita, quæ dicuntur, negant quod homo, iustus, affirmant: Et quòd differetur postea, negationes nõ esse, cùm eò peruenerimus, id quale sit, æstimabitur: Neque verò solùm negationes appellantur eo loco, sed in capite de modificatis enuntiatis, possibile, non possibile: contingens, non contingens: quę ista nomina finita & infinita sunt, appellantur oppositæ dictiones, id est, si vtare vno verbo, contradictiones. Quinetiam antiphasis generaliter definitur pro omni affirmationis & negationis oppositione. Atque vbi species oppositionis tantùm est, res & veritas nulla est: tamen antiphasis dicitur, vt postea patebit: Atque antiphasis omnino propriè negationis oppositionem significat: Et in hoc authore (phasis) duobus locis idem est, quod κατάφασις, id est affirmatio: & φᾶναι καὶ ἀποφᾶναι opponuntur, pro eo quod latinè dicimus affirmare & negare: Sic φὰς καὶ ἀποφὰς, pro, affirmans & negans: & sæpe in tota Aristotelis Philosophia id genus sermonis vsurpatur, vt φάσις, affirmatio: ἀντίφασις, contra affirmationem, nempe negatio: Sic enim ἀντὶ significat aliquando contra, si cum alio componatur: Et author symbolicus in hoc libello locis decem

cem & octo, antiphaseos nomen pro quauis affirmationis & negationis oppositione sic vsurpat: Quare cùm vocabula symbola sint, & antiphasis seu contradictio oppositionem significet omnem, quæ fit affirmatione & negatione: significet inquam, vel in huius doctoris oratione tam multis locis: cúmque negetur non solùm oratio, sed orationis pars, in his certè finitis & infinitis vocabulis, (homo, non homo) quæ dicuntur, contradictionis species nobis erit: quod etiam categoricus author inter genera oppositorum rectè veréque statuit: tametsi neque verè, neque rectè in his esse affirmationem & negationem negauit: Et lex eadem hîc adhibetur finiti & infiniti, seu nominis seu verbi, quæ in Categoriis in illo genere oppositionis adhibita est: Illic enim docetur (homo, non homo) alterum semper esse verum, alterum falsum: hîc dicitur infinitum seu nomen, seu verbum in quolibet esse, & quod est, & quod non est: quia quod homo non est, sit vel non sit, id certè est non homo: Quamobrem species contradictionis hîc est eadem scilicet, quæ in Categoriis fuit. Est verò ridiculum & ineptum, quòd casus nominum & verborum neque nomina dicantur, neque verba: Hinc enim orta est stultitia nescio quæ, primo Analytico reprehensa & damnata, tanquam obliquis casibus nominum, enuntiatio syllogistica nulla fieret: sicut Porphyrius & categoricus doctor categoremata & Categorias dicuntur in simplicibus dictionibus collocasse, tanquam nullus fieret syllogismus, nisi ex simplicibus terminis: qui error verissimè refutatur Analytici primi capite tricesimo septimo. At non fit ex obliquo casu cum verbo (est) enuntiatio: Quid tum? an in enuntiatione obliquus casus iccirco esse non poterit? Non dixeris, Romæ est: at Cicero est Romæ, dicere poteris: Nec sequitur si casus obliqui, totum subiectum facere non possint, vt in parte aliqua enuntiationis esse non possint: ineptię istę totam Logicam confuderant. Quarto capite, compositorum intellectuum

composita symbola differuntur: Compositi autem intellectus sunt sententia, compositio, diuisio: quibus in voce & scriptura respondet oratio, quæ enuntiat, affirmat, negat. Sententia verò, generale nomen est, & hac in re magis logicum, quàm oratio, item propositio, quæ nominatur in Analyticis perpetuò. Ergo hæc symbola declarantur hoc capite, & enuntiationi verum falsúmque tribuitur. De vero & falso, quod hîc indicanti vel enuntianti orationi tanquam proprium tribuitur, dixi iam id omnium & intellectuum & symbolorum, & simplicium & compositorum commune esse. Atque omnia hæc interpretationis symbola, de nomine, verbo, & oratione, vt vtilia & necessaria esse concedo, sic logicæ artis propria esse non concedo. Omnis disciplina & omnis ars homogeneis & eiusdem generis rebus efficitur, vt in Analyticis posterioribus verissimè docetur: nomen, verbum, oratio, totáque symbolorum interpretatio & inuentio, argumentum & compositio, in vno genere non comprehenduntur: Non sunt igitur vnius artis. Talis error in Rhetoribus fuit, qui nunc est in logicis: quia non videbatur elocutio sine puritate sermonis esse, græcismus græcis, latinitas latinis Rhetoribus, elocutionis Rhetoricæ pars facta est, quod tamen grammaticæ syntaxeos est: Et definire quid sit nomen, verbum, oratio indicatiui vel optatiui modi, vt Grammatici loquuntur, Grammaticæ opus esse dico, non Logicæ: & à Grammaticis ea cognita huc adferri volo: Authoris tamen (qui primus fortasse Græciæ temporibus illis, cùm Grammatica adhuc nulla esset, ista Grammaticæ initia aperuerit) diligentiam excusabo: At iam repertis artibus & tot Grammaticæ & Logicæ præceptis & libris editis, suum cuique tribuito, nec in gramaticis logica, nec in logicis grammatica confundito: Catholica lex Aristotelis id vetat. Neque verò iam catholicum illud pharmacum (de quo in Categoriis sæpiùs) expecto, quòd alio fine doceantur

tur hæc à Grammaticis, à Logicis alio: Grammaticis congruum, Logicis verum proponi. Etenim vnicus eſt & perpetuus Grammaticæ finis: congruum iſtud (quod dicitur) id eſt bene loqui: & Dialecticæ finis eſt vnicus & perpetuus, bene ratiocinari: Aliquando non diſſerimus ſolùm, nec ſolùm rerum intelligentias ſpeculamur, ſed etiam & voce & ſcripto loquimur, & Grammaticam argumenti, ſyllogiſmi, methodi, id eſt Logicæ ſignum & ſymbolum & interpretationem adhibemus: idque cùm facimus, duarum artium opera coniungimus: eadémque oratio, quòd ſine barbariſmis & ſolœciſmis, nomine & verbo de oratione vtatur, Grammaticæ virtus eſt: quod acutè inueniat, perſpicuè diſponat & iudicet, Dialecticæ virtus eſt: Nec certè in nominibus & verbis & oratione quicquam niſi purum ſermonem: nec in argumento, propoſitione, ſyllogiſmo, methodo, quicquam niſi puram rationem ſpectamus: & quo argumento diceres nomina & verba eſſe Dialecticæ, quia Dialecticus in diſſerendo his vtitur, ea ratione dicerem, definitionem, partitionem, & Logicam totam Grammaticæ eſſe, quia in Grammatica explicanda logicis illis vtimur. Verùm inſtitutiones artium diſtinguamus: ſuas cuique arti regulas proprias, ſicut Ariſtoteles veriſſimè iubet, reddamus: vinculum commune quod habent, retineamus, id eſt vſum coniungamus: Id enim vinculum artium commune, non eſt in confuſione regularum, ſed in vſus coniunctione: Vſum igitur artium coniungamus: Imò verò vnam & eandem nominis & verbi doctrinam in Grammatico & in hoc authore ſymbolico perſpiciamus. Sint omnia nomina & verba vno in loco confuſa, grammatica doctrina puer inſtructus, logica iſta non inſtructus, ſingula diſtinguet: puer alius ignarus grammaticæ doctrinæ, logicæ huius peritus, eadem omnino dignoſcet & diſcernet. At Ariſtoteles (inquies) primus iſta docuit, vt potiùs Grammatici ſumpſerint hæc à Dialecticis, quàm hi ab illis. Ego verò leuitatis cul-

pam deprecatus antea ſum, & hîc rurſus deprecor, qui nugas iſtas perſequar: ſed obiiciuntur, & quod peius eſt, creduntur. Itaque refellendæ ſunt. Dico igitur vnica ratione, præcepta arti Dialecticæ verè & propriè tribui, ſi logici luminis & vniuerſalis radij ſint: ſi vel inuentionis ſint vel diſpoſitionis: ſi denique de omni, per ſe & primò inſint: At nomen & verbum nihil vtriuſlibet partis quicquam ſunt: Logicæ omni, per ſe, primò non inſunt. Et quòd Ariſtoteles primus de nomine & verbo præceperit, quid quæſo concluditur ad Dialecticos iſta pertinere? An ſi Ariſtoteles primus in Dialectica de moribus, de numeris, de lineamentis quædam conturbaſſet, hæc eſſent propria dialecticæ doctrinæ, non ethicæ, non arithmeticæ, non geometriæ? Neque enim verum eſt, quicquid ab Ariſtotele in hac arte conturbatum ſit, id dialecticæ artis eſſe proprium: Contortum ſophiſma eſt: Finis artium ſuâ naturâ, & rerum ſibi ſubiectarum comprehenſione, non hominum inuentione vel opinione terminandi ſunt. Si Euclides primus pharmacorum genera confudiſſet, non ſequeretur, ea Geometriæ eſſe propria: At ignoranda hæc non ſunt: Fateor, ſed nec nominum declinationes, & verborum coniugationes futuris Dialecticis ignorandæ: An ideo iure docebis in Dialectica & declinare nomina, & coniugare verba? Sed quid iſta curioſiùs doceo, cùm id ipſum Ariſtoteles apertè doceat? Vniuerſi generis vnius vnus eſt ſenſus & vna ſcientia: vt Grammatica vna cùm ſit, omnes voces conſiderat, ait Ariſtoteles ſecundo quarti Philoſophiæ: Ergo nomina verbáque interpretari, Grammaticæ proprium eſt, ait Ariſtoteles. Nunquam ne intelligemus, aliud eſſe in arte non ignorari oportere, aliud in ea confundi & perturbari? In Categoriis ſimiles errores fuerunt, de complexis, incomplexis: de ſubſtantia propria, communi: de quantitate, quantitatis generibus, motu, vocabulis priùs, ſimul, habere: In hac Interpretatione, ſimilis

lis error adhuc eſt: Vna eſt infinitæ confuſionis in Organi logici libris occaſio,quia prima Dialecticæ & definitio & partitio non proponitur, quia leges Ariſtotelis, de materia artis,de forma artis,non ſeruantur:Ideóque tam multa conturbantur.Aliud eſt ratio,quæ dialecticis præceptis explicari debet, aliud eſt ſermo, qui nominibus fit & verbis,vt iam ſæpe docui: quamuis plerunque in eadem oratione, Grammaticæ vſus cum Logicæ vſu coniungatur: Et quamuis ratio exprimatur ſermone & nominibus ac verbis, tamen tota in ſeſe eſt conuerſa:& cogitari res poſſunt atque iudicari, ſine vllo ſermonis auxilio: Denique tota Logica, eſt mentis intelligentia, quod Analytici tertij capite octauo, vt iam citaui, dicitur: Non enim ad externum ſermonem demonſtratio, ſed ad animi rationem: quin neque ſyllogiſmus & lumen hoc, apud omnes gentes & homines idem: interpretatio nominis, verbi, orátionis, eſt ſymbolum & ſignum,pro arbitrio hominum poſitum, in ſingulis gentibus varium:nunquam ferè idem & vnum:Quare ſymbola iſta logicæ artis non ſunt.Deinceps extremo quarto capite, itémque quinto, ſexto, ſeptimo, octauo integris,logica diſputatio eſt de contradictione, valdè contra catholicas Ariſtotelis leges confuſa. Oppoſitorum genera duo ſunt, contraria & repugnantia: Contraria, vnum vni opponuntur: ideóque ſi medio careant,communi rei alterum generaliter, alterum ſpecialiter vel propriè, vtrumque attributum verum & falſum diuidunt,& diſiunctionem veram faciunt: Omnis homo eſt ſanus, vel aliquis homo eſt æger: Socrates eſt ſanus,vel eſt æger. Omnis homo videt, vel aliquis homo cæcus eſt:Socrates videt,vel Socrates cæcus eſt.Omnis homo ſapit,vel aliquis homo non ſapit: Socrates ſapit,vel Socrates non ſapit: Et ſi vnum horum eſt, reliquum non poteſt ſimul eſſe: & tamen alterutrum eſſe neceſſe eſt: Ergo contrariorum medio carentium commune eſt, verum & falſum diuidere, ſi communi rei alterum generaliter, alterum ſpecialiter, vel propriè vtrumque attribuatur:

buatur:

buatur: Sin communi rei vtrumque generaliter attribuatur, non est necesse: vt, Omnis homo est sanus: omnis homo est æger. Omnis homo videt: Omnis homo cæcus est. Omnis homo sapit: nullus homo sapit: Vtraque pars potest esse falsa. Hanc doctrinam generalem, & contrariorum omnium medio carentium cõmunem symbolicus hic author in vna specie, id est in affirmationis & negationis oppositione constituit. Et generalia generaliter, non specialiter, ait catholica lex Aristotelis, docenda sunt: secùs sophistica & nugatoria doctrina est, ait Aristoteles. Ergo partis huius talis doctrina in Interpretatione, sophistica est. Atque hoc in rebus est peccatum: In verbis autem etiam illud: propositiones generaliter contradicentes (vt, Omnis homo sapit, nullus homo sapit:) dicuntur ἐναντίαι, id est aduersæ: At nomen aduersorum iam oppositis aliis vt (sanus, æger) est attributum: Et dum vnum symbolum, rebus diuersis attribuimus, doctrina turbatur: Sed id est huic philosopho quotidianum: Ergo cùm generaliter efferētur contraria, etiam medio carentia vel aduersa vel priuantia vel contradicentia, vt, Omnis homo est sanus, omnis homo est æger: Omnis homo videt, omnis homo cæcus est: Omnis homo sapit, nullus homo sapit: attributa quidem ipsa sunt aduersa, priuantia, contradicentia: & propositiones (si lubet sic appellare) aduersæ priuantes, contradicentes: nec tamen verum & falsum diuidunt. Postremò ista veri & falsi necessaria diuisio, speciem propositionis propriæ nobis insinuat: de qua tamē symbolicus author nullam mentionem facit: Et in ea fuerat proprius locus de hac veri falsique diuisione præcipiendi, vt in Dialectica nostra fecimus: nón autem cùm de contradictione ageretur, quæ inuentionis, non dispositionis pars est. Neque enim eò iam redeamus, quòd alia sit rei, alia propositionis contradictio. Nam vt in propositionis attributo relatum, aduersum, priuans, sic contradicens consideratur: Simplex illa consideratio est inuentionis vt dixi, non dispositionis propria. Diui-

sio

ſio veri & falſi, confuſionis huius occaſionem præbuit: Tollatur confuſio, doctrina vera diſtinguatur: de contradicentibus, vt de cæteris contrariis, in inuentione pręcipiatur: neceſſaria veri falſiq́ue diuiſio, id eſt disiunctio in diſpoſitione & propoſitione ſua doceatur. Notabis tamen interea, ſimplicis propoſitionis genera tum commune & vniuerſale & particulare, tum proprium: Infinitum autē, quod interponitur, ridiculum eſt: Nam cùm ſic infinitè proponitur aliquid, Homo eſt animal: ſenſus generalis aut ſpecialis accipitur: medius & infinitus, qui fingitur, nullus eſt intellectus: Atque hæc infinitio, quæ Ariſtoteli dicitur, homonymia fuerit: & ſenſus ambiguitas, quæ ab Ariſtotele meritò inter vitia numeratur. Quare virtutes à vitiis diſtinguamus. De contradictione compoſitæ enuntiationis, vt de ipſa compoſita enuntiatione, nominatim nil præcipitur in hoc opere: quod tamen pendet ex ſola contradictionis definitione, nempe ſi coniunctè negetur, quod coniunctè fuerat affirmatum, negatióque toti enuntiationi præponatur: vt,

Si homo eſt, animal eſt:
Non ſi homo eſt, animal eſt.
Aut dies eſt, aut nox eſt:
Non aut dies eſt, aut non eſt.

Duo verò genera oppoſitionis præterea opinione neſcio qua irrepſerunt, ſubcontrariarum, vt,

Aliquis homo ambulat,
Aliquis homo non ambulat:

& ſubalternarum, vt,

Omnis homo ambulat:
Aliquis homo ambulat.
Nullus homo ambulat:
Aliquis homo non ambulat.

De ſubcontrariis potuit ex hoc libro aliqua ratio concipi: quæ tametſi non exprimuntur nominatim, nec appellantur ſubcontrariæ, vt appellantur aduerſæ & contradſcentes, tamen tribus locis nomine contradictionis

comprehenduntur: bis in capite de legibus oppositionum,& iterum in capite de futuro contingenti: Et octauo capite secundi Analytici, alicui & non alicui inesse, appellatur aduersum: de Analytico postea dicam: Certè contradictionis nomen hîc per abusionem sumitur: nec definitio in hoc libro posita potest conuenire: Etenim definitio contradictionis repetatur, & intelligatur eiusdem rei affirmatio, & negatio eiusdem de eodem: eiusdem numero, & de eodem, numero, vt Aristoteles in Topicis loquitur: Nam res eadem genere & specie negari & affirmari potest, vt tamē nulla sit cōtradictio: vt,

Omnis bos est quadrupes:

Nullus equus est bipes:

Bos & equus, genere sunt idem: quadrupes & bipes, genere sunt idem: Item,

Hic homo, est Socrates:

Ille homo, non est Plato:

Specie affirmatur & negatur idem, & tamen contradictio non est, & in neutro exemplo est. Quapropter vt contradictio sit, necesse est eandem rem numero, de eadem re numero negari & affirmari: Et genus sibi generaliter oppositum, ideo contradictionem facit, quia res eadem numero, sub eo comprehensæ, affirmantur & negantur: & idem sumptum specialiter, sibi generaliter sumpto oppositum, ideo contradictionem facit, quia ex his quæ genere continentur, aliquid idem numerò negatur, quod illic affirmatum erat, aut contrà. Disceptemus igitur positam quæstionem, hac definitione:

Omnis contradictio, idem numero affirmat & negat:

Subcontrarietas (vt ita dicam) non affirmat & negat idem numero:

Etenim veræ simul esse possunt, vt in hoc libro docetur, etiamsi infinitæ sint: vt,

Homo est albus:

Homo non est albus:

Nec enim idem putatur significari hoc enuntiationis genere, atque vniuersalibus significaretur:

Omnis

Omnis homo eſt albus:
Nullus homo eſt albus:

vt etiam docetur in hoc libro, quamuis ineptè. Quare hîc nulla eſt contradictio, & contradictionis verbum καταχρηστικῶς in his aſſumptum eſt, vt dixi. Atque illud omnino reprehendendum eſt, quòd dicitur infinitum non idem ſignificare, quod vniuerſale enuntiatum: Sic enim artes omnes loquuntur: ſic omnes homines communibus vocabulis vtuntur: At ſi quando commune nomen ſpecialiter, vel de vno certo intelligatur, ſynecdoche, tropus rhetoricus id efficit. Nec verò fuerit audiendum, quod neſcio quis attulerit in his enuntiatis,

(*Aliquis homo ambulat:*
Aliquis homo non ambulat.)

eandem rem numero affirmari & negari: nempe de nomine (homo) verbum (ambulat) & affirmari & negari: Etenim valdè abſurda ſit iſta captio: Vocabula enim, ſymbola ſunt & ſigna tantùm, nec ex ſeſe faciunt contradictionem: ſed res ſymbolis ſignificatæ, & orationis qualitas pendet è rerum qualitate, vt primo capite dictum eſt, & rurſus deinceps octauo docebitur: Si autem pars vtraque vera ſit, vt eſſe poteſt, nequaquam res eadem numero in vtraque parte affirmatur & negatur: Quare nec contradictio erit. Et certè in hoc genere interpretationis, partitio rerum eſt, non oppoſitio: perinde ac ſi diceretur, Hominum alius ambulat, alius non ambulat. Et hoc eſt fortaſſe quod Interpretationis author dicere videtur, cùm diſputat vni affirmationi negationem vnam opponi: ſecùs enuntiationes tales non oppoſitas, ſed diuerſas eſſe. Nec verò diutiùs nobis eſt in hac diſceptatione commorãdum, quaſi dubia vel incerta, cùm tribus poſtea locis author ipſe ſeipſum planè explicet, & poſita lege ſententiam ſuam de toto opſitionis & contradictionis genere manifeſtè declaret: Veruntamen ait in modificatis, impoſſibile de eodem veras eſſe oppoſitas affirmationes & negationes. Et

rursus ibidem: Nunquam in eodem simul erunt veræ: opponũtur enim. Item ibidẽ, cùm disputat huius enuntiationis, Necesse non esse, negationẽ non esse, Non necesse est esse: ait, Contingit enim vtrumque de eodem verum esse, Analytici primi capite duodecimo. hoc etiã secundo: De omni enim aut affirmatio aut negatio: Sed Analytici secundi capite decimo quinto, tota cõtrouersia hæc dirimitur, vbi docetur hoc genere,

Aliquis ambulat:

Aliquis non ambulat:

non reuera, sed verbis duntaxat opponi: & sic oppositio dicatur, quo modo homo pictus, homo diceretur. Quamobrem symbolicus author oppositas esse nõ vult subcontrarias, quæ appellantur: & contra eius opinionem atque sententiam, in scholas hæc oppositionis species inducta est: nec authoris sententia, ex peruerso aliquo & καταχρηστικῶς arrepto symbolo comminiscenda est potiùs, quàm ex tot & tam manifestis, támque veris locis æstimãda: ac denique in ambiguis rebus verior & vtilior pars optanda ac probãda est. Stultè aut malitiosè facit, qui in authore explicando, si verborum ambiguitas, duas sententias ostenderit, deteriorem sequatur. Quamobrem tollantur è genere enuntiationum oppositarum subcontrariæ: subalternæ verò multò iustiore ratione tollãtur, quia sunt ambæ affirmationes, vel ambæ negationes: & quidem specialis generali consequẽs & consentanea: tantùm abest vt sit opposita: vt,

Omnis homo albus est:

Aliquis igitur homo albus est.

Nullus homo albus est:

Igitur aliquis homo albus non est.

Septimo capite enũtiatio vna & multiplex, id est ambigua tractatur. Homonymiã iam monuimus in Categoriis, grãmaticum vitium esse, & ambiguæ dictionis vel vitiosæ, syntaxis occasione accidere: nec præceptũ idem sæpiùs in artis explicatione repetendum & perturbanbãdum: Homonymia verò in Categoriis, & paulò pòst

iterum

iterum in hoc libro, in Analyticis, in Topicis & Elēchis iteratur: tautologia ista fugienda est: vna de re, vt lex Aristotelis iubet, vna præceptio ponenda est. Sed tamen cōtradictio partim generaliter, partim specialiter communi rei, vel vtrinque propriæ attributa, veri falsique diuisio & disiūctio necessaria est: imò verò principium principiorum, vt Aristoteli placet in Philosophia: Principium enim, circa quod errare non possumus, est omnium principiorum firmissimum: Est enim notissimum: omnes siquidem falluntur in eo, quod ignorant: est ἀνυπόθετον, suppositione maius: quod enim omnes habere necesse est, id hypothesis esse non potest. At contradictionis axioma principiúmque tale est: Secùs eidem inessent opposita: contradictionis siquidem partes, oppositæ sunt: Itaque contradictionis principium, est principiorum firmissimum. Quod etsi huiusmodi est, quæstio tamen omnium, quæ sunt in Aristotele, grauissima & obscurissima hinc extitit: Duobus in Philosophia libris, tertio & quarto: item octauo huius libri capite proximo comprehensa duplex, An verum, & quomodo verū: id est, vtrùm contradictionis pars vera, pars falsa sit: Tum si sit, quomodo tandē vera falsáve sit. Prioris quæstionis summam è Philosophia repetam, quò tantæ cōtentionis sententia saltem degustetur: secundam deinde suo capite integram tractabo. Quapropter existet aliquis fortasse, qui nos errare dicat, partémque contradictionis vtranque modò simul esse veram, modò simul esse falsam sentiat. Sed tamen priusquàm ad tantum paradoxum, támque mirabilem thesim respondeamus, ne frustrà laboretur, hæc quæstio absolutè demonstrari nō potest: refellēdo autem & confutando contrario tamen potest, ait Aristoteles: Nec aduersus quéuis hæc refutatio valebit: Theseos igitur illius patronus & defensor nobis cognoscendus ac distinguendus est: Nam si stipiti similis ac trunco, rationem̄ cur ita sentiat, afferre nullam possit, omittatur: Imperitia siquidem magna sit, aduersus eum, rationem quærere, qui ratione careat.

Nec

Nec tamen si rationem afferat, protinùs cum eo disserendum fuerit: Nam si altercandi tantùm & contradicendi, non philosophandi studio moueatur, quid illi facias, in ratione vim tantùm exquirenti, & rebus absurdis cogi tantùm cupienti, cùm tamen rem omnium rerum absurdissimam tueatur? Ergo & hunc omittamus. At si philosophus aliquis, docēdi discendíque cupidus, in hanc opinionem seductus venerit, qui meliorem rationem sequi vèlit, huius ignorantia sanabilis est, ad eámque tota Aristotelis demonstratio, partim generaliter, partim specialiter refellendum, conuertitur. Heraclitus omnia vera faciebat: Agedùm tam extremæ opinionis defensor ac patrone, qui vis ἡρακλειτίζειν, dixeris priùs vtranque partem contradictionis esse veram: Experiamur num tam veris sex Aristotelis rationibus labefactari thesis tua, penitúsque conuelli possit: quàm falsis tibi captionibus est inducta & obfirmata. Vera est ais, antiphasis vtraque: At inquam, cùm loqueris, cùm ratiocinaris, nónne vocabulis, & argumentis aliquid certum significas & declaras? non autem contrarium conturbas? Si cōcedis, vtranque antiphasin veram non facis: si negas, tollis & orationis & rationis vsum, quia certa mentis sensa, nec oratione denuntias, nec ratiocinatione definis: & ita Dialecticam, cuius te scientia præclarè instructum putas, euertis: Tum verò totam rerum essentiam naturámque peruertis: nil nisi incertam accidentiam, quæ adesse & abesse possit, relinquis: Deinde summam perturbationem inducis, omniáque in vnum confundis: Idem enim erit & lapis & arbos & leo & homo & deus, quia nil nisi verū dici potest. Tum verò cùm omnia vera facere conaris, verum nihil efficis: Nam veris omnibus oppositis, opposita falsa erunt omnia: Denique tuo iudicio omnes mortales veraces erunt, simúlque iisdem rebus pronuntiandis, etiam mēdaces erunt, séque ipsos ratione sua confutabunt: Nam & qui affirmant & negant, vera dicunt, eadémque ratione mentiuntur: affirmationibus siquidem negationes,

nes,& vicissim negationibus affirmationes abolentur: Postremò vitę actiones è vita tollis:Nam cùm vera perinde opposita sint, si statueris Athenas proficisci,cur ambulando potiùs,quàm nõ ambulando, eò te peruenturum putabis? cur nõ in puteum te præcipitem dabis? cur iubente medico, cibum potiùs, quàm venenum sumes? Hæ rationes sunt Aristotelis: quarum si quarta & quinta te minùs excitent, an reliquæ etiam te valdè ac vehementer non cõmouebunt? At fortassis antiphaseos vtraque pars si non vera, certè falsa simul esse poterit, mediúmque aliquid excipiet,vt totius antiphaseos vniuersa negatio accipiatur: Anaxagoras enim hanc opinionem attulit. Minimè,minimè inquit Aristoteles: nã inter ens & non ens,inter verum & falsum,inter opposita immediata,nihil medium est:At tales sunt antiphaseos partes: nihil igitur habet mediũ, nec vtraque pars simul esse falsa potest. Quamobrem cõsidera qualis ista tua sit thesis,quæ orationẽ & rationem, quæ essentiam, quæ distinctionem,quæ veritatem rerum tollat:quæ veritatem mendacio parem, quæ sublatis denique actionibus ex homine, non solùm pecudem, sed languidam & inertẽ pecudem faciat:quę medium inter immediata statuat: ac desine certissimum antiphaseos axioma repudiare. Sedenim licet generalis ista contentio te perpulit,requiris tamen fortassis,vt speciatim cõtrariis authoribus cùm poëtis, Empedocli,Parmenidi, Homero: tum philosophis, Antistheni, Anaxagoræ, Heraclito, Cratylo, Democrito,Protagoræ respondeam: Hos igitur antiphaseos inficiatores audiamus,& refutationem absoluamus.Quid igitur aiunt?

Mutato corporis habitu, mutatur animi prudentia, ait Empedocles:

Ad præsens enim,consilium augetur hominibus. Et alibi:
Quantùm aliis mutantur, tantùm sanè ipsis semper
Etiam sapere alia adest. Idem Parmenides.
Vt enim vnusquisque habet tẽperaturã membrorũ flexibiliũ,
Sic mens hominibus adest: id enim ipsum

Eſt, quod ſapit membrorum natura hominibus,

Et omnibus & omni:quod enim plus, eſt mens. Et apud Homerum, Hector propter acceptum vulnus, furens, aliud ſapit,veluti furentes ſapiant,ſed alia. Antiſthenes verò dicebat nil poſſe dici, niſi propria oratione: vnde non liceret contradicere,nec omnino mentiri,quia non propria oratione res tum diceretur. At hic fatuè ſentiebat:cùm enim res falſa pronuntiatur,oratione contrarij dicitur. Anaxagoras dicebat miſtum eſſe quodlibet in quolibet: & quales quiſque res putaret, ei tales eſſe: Quo vno faciebat omnia falſa. Heraclitus omnia in perpetuo motu & fluxu ſtatuebat:vt bis in eundem fluuium ingredi equus idem non poſſet: omniáque & eſſe & nō eſſe:Quo vno faciebat cūcta vera. Cratylus etiam Heraclitum carpebat: imò dicebat, Ne ſemel quidem eundem fluuium equus ingredi poteſt. Itaque eò venerat,vt cenſeret loquendum non eſſe, quia rerum natura antè mutaretur, quàm oratione pronuntiari poſſet: ſed digitum tantùm mouebat. Democritus vacuum & plenum in quolibet ponebat:& hoc,ens: illud,non ens appellabat: nihílque verum eſſe dicebat, aut certè nobis incertum. Protagoræ ſententia, Homo eſt omnium rerum menſura: Itaque quod ei videtur & apparet,verum eſt:cōtrarium,eſt falſum. Hic cùm nihil dicat,magnum tamen quippiam tibi dicere fortaſſe videatur:Ergo huic ſeparatè reſpondeamus:Quia apparētia vera dicit eſſe, phantaſiam,veri regulam nobis inſtituit:& ſenſus,veritatis iudices efficit. Et certè ſenſus falli non admodùm ſolet in ſuis & propriis ſubiectis,ſi ſanus,ſi non impeditus:& tum homo ſit menſura omnium: Si verò vitiatus ſit,falli poteſt: Vt,duorum oculorū diſſimiliter affectorum, de colore eodem diuerſum erit iudicium: Item ſi impeditus,vt ſpatio & interuallo maiore vel minore,iudicabit maius aut minus eſſe. In alienis verò ſubiectis fallitur: Oculus mel eſſe dicet,cùm bilis fortaſſe fuerit. Tactus,ſi digiti complicentur, plures lapillos eſſe iudicabit:Itaque hîc homo non erit menſura omnium. Præterea

terea non omnia videntur nec apparent omnibus eadem: imò de eodem plerumque eiuſdem diuerſum iudicium eſt: tum fierent omnia ad aliquid, nihil eſſet abſolutè verum: ſed quia apparet homini: Quare Protagoræ menſuram fallacem & inconſtantem eſſe vides. Quòd ſi Protagoras circunſtantiis ſentētiam ſuam definiſſet, perſonarum, modorum, temporum, id nempe cuique tum eſſe verum, cùm ſic ei videretur, paulò conſultiùs egiſſet: At nuda iſta theſis aliena prorſus eſt. Sed tamen his omnibus poëtis & philoſophis potiùs vniuerſis ſatiſfaciamus: Omnes ſanè in tam mirabilem ſententiam videntur tribus rationibus adducti, primùm inconſtantia & mutabilitate rerum ſenſibilium, quas cùm variè mutari perſpicerent, propterea nihil teneri, nihil ſciri, nihil verum falſúmve cognoſci crediderunt. At verò nec omni modo mutātur: nec enim ſi quātitate mutantur, mutantur etiam qualitate & forma: & ſenſibilium lōgè plurima maximáque pars, vt cœleſtiū, nullo modo mutatur: Itaque de tota rerum ſenſibilium natura, ex minima eius parte iudicandū non fuit. Deinde rationes captioſas diſſoluere non poterant, vt aduerſus eos Ariſtoteles acutè prudentérque, ſicuti vides, diſſoluit: Propterea in his ſalebris hæſerunt: Poſtremò antiphaſeos cauſſam, id eſt principij principium requirebant: & quorum iudicio ſtandum eſſet, poſtulabāt, cùm ſenſus hominum tam fallaces, animóſque tam imbecillos viderent. Quæ quæſtiones ſimiles ſunt, ac ſi quæratur, Vtrùm dormimus, an vigilamus? vtrobique enim par eſt ratio: rei nēpe clariſſimæ & manifeſtiſſimæ cauſſa quæritur. Quamobrem cùm refutationem tum communem, tum propriam audieris, extremā & abſurdiſſimam opinionem depone: & antiphaſeos alteram partē eſſe veram, alteram falſam confiteare. Hæc Ariſtotelea demonſtratio eſt, qua philoſophus tantum principium non ſolùm ab omni calumnia vindicare ſtuduit, ſed potiùs ſupra cæteros logicæ philoſophiæ magiſtros, ſe tāti principij & confirmati & conſtituti longè principem & authoM ij autho-

authorẽ probare voluit. Adhuc è duabus quæstionibus prima expedita est: egregiéque ac fortiter disputatum, contradictionis partem veram, partem falsam esse: Sed vt Aristoteles ipsemet admonet, elenchum hîc esse tantùm meminerimus, non catholicũ artis Dialecticæ præceptum: ideóque in artis præceptis nequaquam à nobis adhibitum. Secunda quæstio, quomodo vera falsáque cõtradictio dicatur, toto capite proximo disseritur: Docuimus in Dialectica nostra, disiunctionis è cõtradicentibus partem veram, partem falsam iam nobis esse, aut certè per naturã esse posse: sic vt dici possit, illa vera est, illa est falsa: Exceptis contingentibus futuris, quorum veritas falsitásque neque sit, neque admodùm per naturam esse possit nobis manifesta, quamuis omni tẽpore Deo certa manifestáque sit: Aristotelis tamen in hoc capite litera paulò secùs loqui videtur, contradictionis in futuro cõtingenti partẽ neutram iam veram aut falsam esse: quamuis vera aut falsa futura sit, at nondum tamẽ esse: nec ait hominibus nõdum veram, Deo iam veram, sed omnino nondum esse veram. Caput hoc totum difficillimũ & obscurissimũ est: non doctrinæ sed doctoris vitio, qui quam aliis pollicetur interpretatiònẽ, ipse sibi præstare nõ potest. Verba doctoris integra cõstituã, sicut in Græco sunt, neque de meo quicquã addã: nec elegantiorẽ latinè hũc magistrũ faciã, quàm græcè esse voluit.

In his igitur quæ sunt, & quæ facta sunt, necesse affirmationem vel negationem veram, vel falsam esse. Atque in vniuersalibus quidem semper hanc quidem veram, illã verò falsam esse: & in singularibus quemadmodum dictum est: in vniuersalibus autem nõ vniuersaliter dictis non necesse: Dictum verò est & de iis: in singularibus autem & futuris non similiter.

Hæc propositio disputationis est obscura valdè: Quid enim significatur vniuersalibus vniuersaliter? An nõ hæ (Omnis homo est iustus, Nullus homo est iustus) appel-

latæ ſunt antea vniuerſaliter vniuerſales? Dices ſpecialem contradictionem hîc intelligendam eſſe: vt, Omnis homo eſt iuſtus, Aliquis homo nō eſt iuſtus: Cupio inquam, id intelligi, ſed aliud intelligam, quàm erit ſymbolis huius doctoris mihi ſignificatum: Deinde cur in ſingularibus dicitur? nónne diſputatur etiã de illis vniuerſalibus vniuerſaliter? Nam id in ſequentibus nominatim erit? Poſtremò nónne futura quædam neceſſaria ſunt? Dices per ſingularia illa vniuerſaliter vniuerſalia ſimiliter ſignificari, & per futurum, ſignificari futurum contingēs. Audio inquam: At tua iſta interpretatio erit, tua hæc erunt ſymbola: doctoris huius hæc interpretatio non erit, ſymbola hæc non erunt: & iſta docendi licentia, nihil tam peruerſè dici poterit, quod non poſſis rectè dictum profiteri: Dixeris beſtiam, animal eſſe rationale: deinde redargutus dicas te nomine beſtiæ, hominem intelligere: At verò id nō eſt ſymbolis & ſignis ſenſa mentis interpretari, ſed auditorem fallere, quem, aliud quàm verbis exprimis, velis intelligere. Ego ſi iſto interpretationis genere, ſi talibus ſymbolis vterer in hoc tractando authore, excuſarer credo, ac non vt fatuus & malitioſus accuſarer: Sed perge: diſſimilitudinē quandam contradictionis pro ratione temporū videtur hic magiſter proponere, vt neceſſe ſit præſentis & præteriti affirmationem vel negationē iam veram eſſe, vel falſam: futuri non item. Neceſſitatem hanc interpretor, vt poſtea doctor ipſe interpretatur, ex diſiunctionis neceſſitate, quãuis partium nulla ſit neceſſitas. vt, Neceſſe eſt cras naumachiam fore vel non fore: Diſiunctio hæc eſt neceſſaria, quamuis hæc enũtiatio, Naumachia cras erit, non eſt neceſſaria: Hæc item, Naumachia non erit cras, neceſſaria non eſt, vt doctor ipſe poſtea docebit: Denique quamuis nominatim non exprimitur, tamen videtur hic magiſter ſignificare, vt ex cōcluſione capitis coniicere licet, præteritę & præſentis rei contradictionē altera parte iam verã eſſe, altera iam falſam: Diuinandũ enim eſt: tam diſertæ interpretationis interpres ſenſa

ſua interpretatur: Ergo diſſimilitudinis propoſitione poſita, quòd præteriti & præſentis affirmatio iam vera ſit aut falſa, redditio ſequitur, in futuro contingẽti ſimile non eſſe, quia ſi vera iam eſſet affirmatio vel negatio futuri contingentis, etiam eſſet neceſſaria: Hic enim ſyllogiſmus texitur:

Si contingens futurũ, iam verũ eſſet, eſſet quoque neceſſariũ:
Non eſt neceſſarium:
Non igitur iam verum. Verba ſunt Ariſtotelis:

Nã ſi omnis affirmatio vel negatio aut vera aut falſa, & omne neceſſe eſſe aut non eſſe: Si enim hic dixerit fore aliquid, ille verò non dixerit idem hoc: manifeſtum quòd neceſſe verũ dicere alterum ipſorum, ſi omnis affirmatio vel negatio vera aut falſa: Vtraq; enim non erunt ſimul in talibus. Nam ſi verum dicere, quod album, aut quod non album: neceſſe eſſe album, vel non album: & ſi eſt album vel non album, verum erat affirmare vel negare: & ſi non eſt, falſum dicit: & ſi falſum dicit, non eſt: Itaque neceſſe ſemper affirmationem aut negationem veram eſſe aut falſam.

Propoſitio huius ſyllogiſmi adhuc eſt ſimilitudine præſentis vtrinque explicata, quòd ex vero ſequatur neceſſariũ, & enuntiationis reíque veritas cum neceſſitate reciprocetur: vt ſi vera eſt enuntiatio (eſt album) neceſſe eſt id ipſum album eſſe: & ſi albũ eſt, vera eſt enũtiatio: Atque in eiuſmodi pronuntiatis neceſſe ſit ſemper affirmationẽ vel negationẽ veram eſſe vel falſam: Vbi videmus neceſſitatẽ conditionalem non abſolutam accipi: Additur tamen illuſtratio propoſitionis è contrario neceſſitatis abſolutæ, non autẽ conditionalis: Si neceſſariũ ſit, non erit fortuitũ, non vtrumlibet, non cõtingens: Denique quod eſſe poſſit, & non eſſe. Verba ſunt doctoris:

Nihil igitur neq; eſt, neque fit, neq; à fortuna, neque vtrũlibet, neq; erit vel nõ erit, ſed ex neceßitate omnia

& non vtrumlibet: Aut enim affirmās, verū dicet aut negās: Similiter enim fieret vel nō fieret: Quod enim vtrūlibet, nihilò magis sic vel nō sic se habet vel habebit.

Hîc notabis vtrūlibet quod sit, quod iam neque verū, neque falsum: imò nō magis verum, quàm falsum: Analytici primi capite duodecimo appellatur cōtingens incertum. Sed hæc propositionis est illustratio captiosa, & quæ nos homonymia verbi fallit: Propositum enim erat necessariū conditionale, quod cōtingēti non necesse est repugnare: Socrates disputat, propositio est contingēs: & eadē si vera ponatur, cōditionali necessitate necessaria, quia quod est, quādo est, necesse est esse: Propositionis igitur illustratio hæc captiosa est. Sequitur sorites quinque graduū ad eādem propositionis cōfirmationē:

Tum verò si nunc est album, verū erat dicere priùs, quòd erit albū: Quare semper verū fuit dicere, quodlibet eorum quæ fiunt, quod est vel erit: Si autē semper verū fuit, quod est vel erit, non potest id non esse, neque non fore: Quod autē non potest nō fieri, impoßibile nō fieri: quod verò impoßibile non fieri, necesse fieri: Omnia igitur futura necesse fieri: nihil igitur vtrumlibet, neque à fortuna erit: Nā si à fortuna, nō ex neceßitate.

Adhuc verba symbolici sunt magistri, vbi sorites est quinque gradibus cōtextus: Veri, semper veri, non possibilis non, impossibilis non, necessarij: ex quorum primo concluditur extremum. Si quis igitur, quia Socrates nunc est albus, ideo putaret hanc prædictionem, Socrates erit albus, iam tum, cùm prædicebatur, fuisse veram, aduersus hūc Aristoteles hoc sorite concludit: Si verum fuit, semper verum fuit: Si semper verum, non potest id non esse, neque non fore: Quod autem non potest non fieri, necesse est fieri: Quapropter vt è primo sequatur extremum, si verum fuit, fuit etiam necessarium. At in hoc sorite secundus gradus captiosus est: nec enim se-

quitur, si ab æterno contingentis futuri pronuntiatio vera sit, vt sit immutabilis: non enim omne verum immutabile, sed veritas alia immutabilis, alia contingens. Et hic Aristoteles quinto gradu necessarium absolutum sumit, cùm proposuisset conditionale: Sorites igitur dupliciter est captiosus, & in consequentia secundi gradus & quinti, falsa assumptione. Deinceps prolepsis illa reiicitur, qua diceretur neutram partem fore, vt Anaxagoras iam dicere visus est: Nam tametsi videatur hic author neutram partem contradictionis in futuro contingenti iam veram vel falsam confirmare, tamen non affirmat neutram fore: Verba eius sunt:

At verò neque quòd neutrum verum contingit dicere, vt quòd neque erit, neque non erit: Primùm enim cùm fuerit affirmatio falsa, negatio non vera esset: & cùm hæc falsa fuerit, contingeret affirmationem non veram esse: Præterea si verum erat dicere, quòd album simul & nigrum, oportet vtrumque esse: si verò erit cras, oportet fore cras: si autem neque erit, neque non erit, cras non fuerit vtrumlibet, vt naumachiam: oportet enim neque fieri naumachiam, neque non fieri.

Adhuc symbolicus author prolepsim de neutra parte vera verè reiicit ac refellit: Deinde reuertitur ad illa necessitatis absurda consequentia, & sic ait:

Contingentia igitur absurda hæc & huiusmodi alia, siquidē omnis affirmationis & negationis vel in vniuersalibus vniuersaliter, vel in singularibus necessè est oppositarum esse hāc quidem veram, illam autem falsam: Nihil autem vtrumlibet esse in his, quæ fiunt, sed omnia esse & fieri ex necessitate. Quare neque deliberare oportuerit, neque negotiari: Nam si hoc fecerimus, erit hoc: si verò non hoc, non erit hoc: Nihil enim prohibet & in annum decies millesimum affirmare hunc

fore,

fore: illum verò negare: Itaque ex necessitate erit: Quare quodlibet eorum verum erat dicere tunc.

Absurda consequentia hæc sunt, Si necessarium, nil fortuitum, nil vtrumlibet: neque deliberare, neque negotiari oportebit: Vbi similis est homonymia: Nō enim sequitur, Est necessarium conditionale, Non igitur fortuitum, nō igitur liberum: Aristoteles necessitatem conditionalem proposuit: Interpretatur absolutam, & auditorem fallit. Deinde obiicitur: At contradictio nulla dicetur: id enim potest obiici, ne propterea futuri veritas impediatur: At nihil refert, ait Aristoteles, vtrùm quis contradictionem dixerit: veritatem quippe rerum non facit oratio vera, sed orationem veram, rerum veritas efficit. Verba sunt doctoris:

Veruntamen nec hoc differt, si qui dixerint contradictionem vel non dixerint: Manifestum enim, quod sic se res habent, etiamsi non hic quidem affirmauerit aliquid, ille verò negauerit: Neque enim ob id ipsum, quod affirmaueris aut negaueris, erit aut non erit: nec in decies millesimum annum magis, quàm in quantolibet tempore.

Hæc refutatio vera est. Reuertitur doctor ad necessitatis ex vero consecutionem. Verba eius sunt:

Quare si in omni tempore ita res habebat, vt alterum verum diceretur, necesse erat hoc fieri: & vnumquodque eorum, quæ fiunt, semper ita se habebat, vt ex necessitate fieret: Si enim verè quis dixit, quòd erit, non potest non fieri: & quod factum est, verum erat dicere semper, quòd erit.

Hactenus propositio & propositionis explanatio, qua doctor symbolicus omnibus rationibus ac modis connexum illud probare contendit: Si iam verum pronuntiatur aliquid futurum, id etiam necessarium fore. Deinde accedit ad assumptionem, consequénsque remouet,

mouet, necessariúmque non esse disputat ex illis necessitatis contrariis, quæ priùs adhibita sunt, quia multa partim ex humanis consiliis & actionibus, partim ex ipsa rerũ varia & mutabili natura. Verba doctoris sunt:

At certè hæc impoßibilia sunt: Videmus enim quòd est principium futurorum à deliberatione & alicuius rei actione: & quòd omnino est in iis, quæ non semper actu sunt, poßibile esse & non esse similiter: In quibus vtrumque contingit & esse & non esse: itaque etiam fieri, & non fieri: ac multa nobis manifesta sunt, quæ sic se habeant: vt quòd hanc vestem poßibile est discindi, & non discindetur, sed priùs conteretur ipsa: Similiter autem, & non discindi poßibile: Non enim liceret ipsam priùs conteri, nisi poßibile esset non discindi: Quare & in aliis rerum euentis, quæ secundum huiusmodi potentiam dicuntur. Manifestum igitur quòd non omnia ex neceßitate neque sunt, neque fiunt, sed alia vtrumlibet: & nihilò magis affirmatio vel negatio erat vera vel falsa: alia verò magis quidem, & frequentiùs alterum: Sed tamen contingit fieri & alterum, alterum verò minimè.

Hîc homonymia eadem, quæ priùs: propositum erat conditionale necessarium, remouetur absolutum: aliud datum est, aliud repetitur: Fallacia est. Tertia prolepsis interponitur, de contradictionis necessitate: quæ similitudine declaratur, quomodo non absoluta, sed ex conditione quadam: quemadmodum dicitur, Necesse est quod est, quando est esse, non tamen vt iam veram partem esse necesse sit, partem iam falsam, sic vt diuisis partibus dici possit, hæc vera est, illa falsa: Similitudo Aristotelis parum conuenit. In Dialectica docuimus necessitatem disiunctionis è partium non necessitate, sed necessaria oppositione pendêre: & disiunctionem sic institutam,

tutam, absolutè necessariam esse, non autem ex cōditione, vt hîc Aristoteles fingit. Verba tamen sunt doctoris:

Igitur esse quod est, quando sit, & non esse quod non est, quādo non sit, necesse: Non tamen omne quod est, necesse esse: neque quod non est, necesse non esse: Non enim idem est, omne quod est, esse ex necessitate, quādo est & simpliciter esse ex necessitate. Similiter autem & in eo quod non est, & in contradictione eadem ratio est: esse quidem vel non esse omne necesse est, & futurū esse vel non: nō tamen diuidentem dicere alterum necessarium. Dico autem vt necesse quidem fore naumachiam cras, vel non fore: non tamen fore cras naumachiam necesse, neque non fore: fore tamen aut non fore necessarium.

Adhuc symbolicus author, quamuis argumento similitudinis non satis accurato, disiunctionis necessitatem nobis exposuit, meminerimus tamen, vt in Dialectica docuimus, quomodo absolutè vera disiunctio, sit etiam necessaria. Postremò syllogismus Aristotelis iudiciúmque concluditur, quòd in futuris contingentibus, contradictionis non iam pars vera, pars falsa sit: & veritas rerum cum orationis veritate rursus comparatur. Verba sunt:

Quare cùm similiter orationes veræ sint, perinde atque res, planum quòd quæcunque sic se habent, vt vtrumlibet sint, contrariáque suscipiant, necesse similiter habere & contradictionem, quod contingit in his quæ non semper sunt, vel non semper non sunt: Nám semper in his necesse alteram contradictionis partem veram esse vel falsam: non tamen hanc vel illam, sed vtrumlibet: & magis quidem veram alteram: Non tamen iam veram vel falsam. Quare manifestum quòd non necesse omnis affirmationis & negationis oppositarum,

tarum,

tarum, hanc quidem veram, illam autem falsam esse: Non enim quemadmodum in his quæ sunt, sic se res habet in iis quæ non sunt: possunt tamen esse vel non esse, sed quemadmodum dictum est.

Hic disputationis vniuersæ syllogismus est:

Si contingens futurũ iam verum est, est etiam necessarium:
Non est autem necessarium:
Non igitur iam verum. Cuius propositio consideranda diligenter est: est enim valdè præceps & lubrica. Categoriæ nobis nullum Deum relinquere videbantur, Interpretatio ista ne nullam Deo rerum futurarum præsensionem relinquat, est animaduertẽdum: Nam si quia verum est aliquid fore, ideo protinus est etiam necessarium, videbitur impius ille Ciceronis & Carneadis sorites (contra quem nos in Fato Ciceronis) à D. Augustino verissimè grauissiméque damnatus, reuocari & confirmari: Carneadísque & symbolici magistri argumentum vnum esse: Carneades necessitatem & futuri præscitam veritatem, consentaneas res inter se maximéque cõiunctas iudicabat: Vt si præscitæ res omnes sint, & iam veritas futurorum præsciretur, fatum in actionibus humanis & in rebus vniuersis necessitas esset: nec animis hominum quicquam liberum superesset. Itaque cùm aut necessitatem subeundam, aut veram futuri præsensionem tollendam iudicaret, vt damnata necessitate animi, libertatem retineret, diuinam præsensionem damnauit: & vt animum sibi liberum faceret, sacrilegum fecit, vt verbis vtar D. Augustini: Nec enim quia præsciuit deus, iccirco futurum est: sed quia futurum est, præsciuit. Non quia video te, iccirco meis oculis obiectus es: sed quia obiectus es, iccirco te video. Ita non quia deus præsciuit aliquod scelus futurum, iccirco id fiet: sed quia futurum est, ideo præsciuit. Quare diligentiùs hoc symbolici doctoris dogma considerandum est, ne Carneadis, & huius magistri sit impietas eadem: Nec enim quamuis hominibus, (quibus & præ-

sens

ſens & prçteritum, iam verum apparet, aut iam falſum) futurum iam verum non appareat, iccirco iam verum non eſt: nec quamuis ex cauſſa libera, quæ & vtrumlibet & contraria poſsit agere, aliquid euēturum ſit, ideo enuntiatio, quæ futurum illud enuntiat, non eſt iam neque vera, neque falſa, alioqui enuntiatio non eſſet, ſi neque vera, neque falſa foret. Hæc enim definitio eius eſt in hoc libro: nec veritas, neceſsitatis eſt cauſſa. Atque illud captioſè & falſò connectitur: Si iam verum eſt, eſt etiam neceſſarium: Quicquid enim fore verum eſt, Deo iam verum eſt, & verum ſemper fuit: nec iccirco tamen neceſſarium: Ex cauſsis neceſſariis, futurum neceſſarium eſt: ex liberis, liberum: ex phyſicis, phyſicum: Denique quales ſunt antecedentes cauſſæ, talis euentus veritas. Sed hac de re latiùs eſt à nobis in Fato Ciceronis diſputatum.

FINIS LIBRI QVINTI.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROfessoris, *Animaduersionum Aristotelicarum liber sextus, in secundum librum* DE INTERPRETATIONE.

AD
Carolum Lotharingum Cardinalem.

SVPERIOR liber logicum aliquid habuit de contradictione: sed tam catholicum, quàm cognouimus: Sequitur alter Latinis liber, qui Græcis pars est libri tertia: vbi & antiphasi & contradictione non præcepta vlla logica, sed quæstiones disputantur, quas otiosi pueri in schola sine doctore & magistro temerè videri possint agitasse: Prima est de consecutione finitorum & infinitorum enuntiatorum: Omnis enuntiatio constat ex nomine & verbo, vel nomine infinito & verbo: Sine verbo nulla enuntiatio est: Verbum autem modò solùm attributum est, modò non solùm, modò substantiuum, modò adiectiuum, vt Grammatici loquuntur: & enuntiationes modò infinitæ, modò vniuersales. Hac igitur egregia & subtili subductione, triginta fiunt enuntiationes inter

inter ſe oppoſitæ, quæ certo diagrammatis ordine collocatæ, ſe habebunt ſecundum conſecutionem, vt priuationes & ex affirmantibus negantes concludentur. Quod in logicis libris argutum ænigma non appello, vt Pſellus interpres, ſed perridiculum ſophiſma nomino, quia nihil inuentionis, nihil diſpoſitionis, id eſt nil Dialecticæ doceat. Nec propterea in arte logica catholicum, nec principiis Ariſtotelis conſentaneum: Nullum catholicũ argumẽti documentum eſt: Eſt enim exemplum ſpeciale argumẽti è cõtradicentibus, vt iuſtus, non iuſtus: Nullum item catholicum iudicii diſpoſitioníſve documentum: Generalem enim conſecutionis regulam vera Logica inſtituit ſyllogiſmum, quo ſolo quid cuique antecedenti conſentaneum ſit, ei conſequens certò ſcimus veréque iudicamus. Homo eſt iuſtus: Ergo homo non eſt non iuſtus: Enthymema eſt in hoc Ariſtotelis exemplo, incerta iudicii conſecutioníſque regula: cui propoſitione addita, ſyllogiſmus efficitur, hoc modo:

Nullum iuſtum, eſt non iuſtum:
Homo iuſtus eſt:
Homo igitur non eſt non iuſtus. Argumẽtum, vt dixi, eſt è cõtradicentibus: Iudicium certum non hoc Enthymemate, ſed catholico ſyllogiſmi modo efficitur. Quá-obrem & huius & innumerabiliũ eiuſmodi exẽplorum ſpecialia enthymemata regulis inſtituere, eſt planè logica Ariſtotelis principia & catholica ignorare. Sophiſma idem poſtea pluribus etiam diſceptatur, vltimo capite primi Analytici. Poſtremò illud alterum conſiderandum, quòd non homo, nõ iuſtus, & ſimilia, negationes dicendæ non ſint, quia neque verum, neque falſum ſignificant: Dixi enim antea verum & falſum, tranſcendentia eſſe, déque rebus omnibus dici, non de enuntiatione ſolùm. Quare cùm præcepti huius ratio falſa ſit, præceptum ex ea ratione verum videri non debet. Verumenimuero quid dixerimus, ſi magiſter hic, ſeipſum nempe refellens, infinitionem illam, negationem nominet?

minet? At vel in hoc ipſo capite (vt iam antea citaui) ſic appellat, cùm fingit enũtiationes oppoſitas ex finitis & infinitis & verbo: Sic enim ad illam enunciationem (Omnis non homo non valet) cùm docet illam ſuam infinitionem (non) addendam ad (homo) non ad (omnis:) Non enim dicendum, ait, Non omnis homo, ſed negatio (non) homini adiungenda. Hîc ſymbolicus author appellat (non) negationem: ex qua tamen infinitum nomen effici vult, non negatum: & vſu ſuo, exemplo ſuo, teſtimonio ſuo, commenti ſui doctrinam refellit & conuincit: Et iſta bella ratio fuit in Categoriis, quòd non negatio, ſed velut negatio. Secũdo capite ſecunda quæſtio eſt de conſecutione diuiſorum & coniunctorum, quæ tota ad Elenchos pertinet, & in vitio diuiſionis exponenda: Nec tamen in vera arte & catholica, locus eſt expoſitioni vitiorum. Præponuntur paucula de enunciatione, vna, de qua iam dictum eſt in hoc libro, quomodo iſta homonymiæ repetitio eſſet in logicis præceptis aliena: hîc incluſa eſt differentia illa commentitia, de qua ſecundo libro dictum eſt, dialectici nominis, quòd dialectica interrogatio, ſit reſponſionis petitio, vel propoſitionis, vel alterius partis, aut contradictionis: propoſitio verò ſit pars contradictionis: id enim commentum in Organo logico ſcholaſticum eſſe docui, & vſu ac teſtimonio Organi ipſius refutaui. A diuiſis ad coniuncta, captioſa conſecutio in accidentibus eſt: vt, Eſt ſutor & bonus: ergo ſutor bonus: conſecutio à coniunctis ad diuiſa, captioſa eſt, ſi contrarium includatur: vt, Eſt homo mortuus: Ergo eſt homo. Regulæ iſtæ veræ ſunt, attamen catholicæ non ſunt, nec facta concluſio per has regulas exiſtimari poteſt, ſed per regulam ſyllogiſmi: in cuius firma collocatione & antecedentium partium veritate, iudicii veritas conſtantiáque collocatur. Innumerabiles eiuſmodi regulæ ſunt toto Organo confuſæ. Enthymematum regulæ ſunt, quarum ſpeciale iudicium generali & catholico ſyllogiſmi iudicio ſtabiliendum eſt. Tertio capite nobilis illa quæſtio & theſis diſpu-

diſputatur, de modificatis ſeu modalibus (vt vulgus appellat) enunciatis: de quibus propter huius quæſtionis obſcuritatē, vulgatum illud eſt, De modalibus nō guſtabit Aſinus. Tenebras igitur adhibito lumine dialectico depellamus. Quid eſt modificata enunciatio? non definitur in hoc capite, quid tamen ſit, exemplis intelligi poteſt: quæ pleniora, quò faciliùs intelligi poſſint, licet ponamus: Hominem eſſe album, eſt poſſibile: Hominem eſſe diuitem, eſt contingēs: Hominem eſſe animal, eſt neceſſarium: Hominem eſſe beſtiam, eſt impoſſibile: Hominem eſſe corporeum, eſt verum: Hominem eſſe marmoreū, eſt falſum. Hi ſex modi ſunt in hoc capite, poſsibile, contingens, neceſſarium, impoſsibile, verum, falſum: Innumerabiles tamen modi ſunt, vt, Parentes colere, ſanctū eſt: Suum cuique tribuere, iuſtum eſt: Socrates diſputat ſapienter: Zeno reſpondet ſubtiliter: Alexander prælıatur fortiter, & ſimilia: Denique ex omnibus ferè & nominibus & aduerbiis modos eiuſmodi liceat enuntiationi addere, ad ſignificādum quomodo categorema in ſubiecto inſit: Vt, agit bene, incedit obliquè, & ſcribit doctè, & ſimilia: nequid hîc magnæ rei vel nouæ diſputari videatur. Definita igitur enuntiatione modificata, videamus quæ & quotuplex doctrina de ea ſuſcipiatur: Duo certè huiuſce quæſtionis capita ſunt, alterum de antiphaſi, ac de negatione modificatorum enuntiatorum: alterum de conſecutione. Quid ergo modificatæ pronuntiationis antiphaſis? quid negatio? qualis eſt? Mirabilis certè ſymbolici doctoris hîc eſt interpretatio: Videtur dicere negationem modificati pronuntiati, ad ſolum modum pertinere: Vt hæc enuntiatio (hominem ambulare, eſt non poſsibile) ſit negata: videtur inquam, id velle dicere: nominatim tamen id non dicit, neque nobis ſymbolis ſuis intelligentiam ſuam definit. Interpretationem igitur doctoris intueamur, qui primò videtur nobis negationis diſſimilitudinem quandam proponere in abſolutis & modificatis enunciatis. Ait igitur in abſolutis enunciatis:

 Oppo-

Opponuntur contradictiones secundum esse & nõ esse: Vt huius,(sic enim philosophi exempla compleamus,vt res intelligi posſit) Socrates est homo:negatio hæc est, Socrates non est homo: non autem hæc,Socrates est nõ homo: Et huius, Socrates est homo albus: negatio hæc est, Socrates non est homo albus : non autem hæc, Socrates est non homo albus.Hæc adhuc vera sunt,& omnino aliud est affirmatio infiniti attributi: vt, Socrates est non iustus:aliud negatio:vt,Socrates non est iustus. Hæc inquam vera sunt in his & omnibus aliis exemplis: Hoc igitur posito, statuitur non simile esse in modificatis:Nam si huius,Posſibile esse,negatio esset hæc, Posſibile non esse : non autem hæc, Non posſibile esse: sequeretur, quia idem potest esse & non esse, oppositas affirmationes & negationes de eodem veras esse:quod est imposſibile: Vnde concludit hic doctor negationem huius, Posſibile esse, non hanc, Posſibile non esse: sed hanc,Non posſibile esse: & in cæteris modificatis similiter. Hæc autem eius exempla sunt: vel potiùs exemplorum quædam obscura vestigia: nec enim enuntiata perfecta sunt,quæ aliquid de aliquo denuntient,vel aliquid ab aliquo remoueant, sicuti enuntiatio definita priùs est:pars est subiecti tantùm,pars attributi tantùm: subiectum integrum, attributum integrum nullum est: Nam huius enuntiationis,Hominem esse est posſibile: (Hominem esse) subiectum est: (posſibile) attributum est: Sed reliqua videamus, & quid his enuntiationum truncis efficiat hic magister, consideremus: Quemadmodum ait in absolutis illis,Homo est,album non est: est,& nõ est,sunt προσθέσεις,id est attributiones:subiectę verò res,homo,album:sic in modificatis, esse & non esse,subiectum est:posse verò & cõtingere, attributiones: quæ quemadmodum in absolutis,esse, & non esse,sic in modificatis veritatem & falsitatem definiunt: & omnino in modificatis,esse, & non esse,ponenda sunt tanquã subiecta: Quæ verò affirmationem & negationem faciunt, illis subiectis attribuuntur, statuuntúrque opposítæ

ſitæ dictiones, Poſsibile, non poſsibile: contingens, non contingens: impoſsibile, non impoſsibile: neceſſarium, non neceſſarium: verum, nõ verum. Hæc ſymbola ſunt, hæc interpretatio eſt huius doctoris, qua verè docet & apertè, eſſe, & non eſſe, in his enuntiatis, Hominem eſſe eſt poſſibile, Hominem non eſſe eſt poſſibile, pro ſubiectis habenda: Etenim affirmatiuam figuram, vt analyticus author tertio & duodecimo capite primi Analytici loquitur, habent: illud inquam, de ſubiectis verè docet: ſed quod ad categorema attinet, videtur ſignificare modificati pronuntiati negationem ad ſolum modum pertinere. Quod certè etiam captioſè diſputat, & falſò concludit. Quod rurſus videtur Analytici primi capite ſecundo cõfirmari, vbi πρόσρησις appellatur, quod hîc πρόσθεσις dicitur: Diſſimilitudinis enim inductæ captioſa redditio eſt, quòd ſi quemadmodum in abſolutis, ſic in modificatis negatio referenda ſit ad verbum, oppoſitæ ſimul veræ ſint: Nec enim quod in abſolutis verbum facit, eſt, ambulat, & ſimilia: idem in modificatis facit: In his enim pronuntiatis, Hominem eſſe eſt poſſibile, Hominem ambulare eſt poſſibile: eſſe & ambulare, verba non ſunt, ſed potiùs nomina: Et quam vim enuntiationis in abſolutis illis, Homo eſt animal, Homo non eſt animal, habent eſt & non eſt, eandem vim habent in his modificatis, Hominem eſſe eſt poſſibile, Hominem eſſe non eſt poſſibile: Non illa verba nominalia, vt ſic dicam, eſſe & non eſſe, ſed pronuntiationis hæ copulæ, eſt, non eſt. Quare diſsimilitudinis redditio captioſa eſt: Nec enim eò refertur redditio comparationis, quò propoſitio referebatur: Ergo diſsimilitudini captioſæ veracem ſimilitudinem reponamus, & dicamus, quemadmodum huius enuntiationis, Homo eſt iuſtus: negatio eſt hæc, Homo nõ eſt iuſtus: non autem hæc, Homo eſt non iuſtus: aliúdque negatio, aliud infiniti attributi affirmatio: ſic huius, Hominem eſſe eſt poſſibile, negatio eſt, Hominem eſſe non eſt poſſibile: nõn autem hæc, Hominem eſſe eſt non poſsibile. Atque

omnino positæ affirmationis negatio, est secũda ennntiatio: Tertia, est attributi infiniti affirmatio: nec enuntiatio negata dici potest, cuius non totum attributum, sed pars attributi tantùm negetur. Atqui (est possibile) totum est attributum: (possibile) pars est attributi: falsóque ex illa dissimilitudine concluditur, non eandem esse rationem negandi & absoluti & modificati enuntiati. Agè verò, philosophum suo moneamus argumento, & suo consilio: Quo igitur argumento, quo consilio complexionem hanc efficere voluit? Quia inquit, oppositæ simul essent in eodem veræ: Quid ergo genere negationis huius admisso, si oppositę singulares sint in eodem simul veræ? nónne perinde absurdum fuerit? nónne denique genus ipsum talis negationis, quæ partem afficiat attributi, partem non attingat, deridendum & explodendum erit? Opponamus igitur hoc modo duas singulares, Socrates est leo necessariò, Socrates est leo non necessariò: Antiphasis hîc fuerit: vtraque parte tamen manifestè falsa: At antiphaseos singularis necesse est alteram partem esse veram, vt antè iam magister hic docuit. Cùm verò per nomina loquimur, & dicimus necessarium, non necessarium: possibile, non possibile, error ille accidere non potest, vt partes, quæ videntur contradictionem enuntiationis habere, sint simul falsæ: Neque tamen cõtradictionis propria caussa id accidit, sed naturâ communis oppositorum omnium medio carentium, quæ subiecto eidem attribuuntur: Quod facilè percipies in eo exemplo, in quo, quod subiicitur, duabus rebus aduersis re vera subsistit, atque in rerum natura est: vt si de homine, qui re vera est, dixeris, Omnis homo sanus est, Aliquis homo æger est: Omnis homo sanus est, Aliquis homo est nõ sanus: In his enim exemplis, quamuis attributi totius contradictio nulla sit, accidere tamen non potest, vt pars vtraque simul vera sit: si modò, vt dixi, id quod subiicitur contrariis attributis, re vera sit: Nam si Chymęra, aut res aliqua fictitia subiiceretur, tum pars vtraque possit esse falsa. Atque hæc

falsitas

falſitas omnino contingere non poſsit, ſi vera vt dixi, non fictitia ſubiecta ſint in quorumlibet contrariorum medio carentium affirmationibus, quarum vel vtraque propria ſit, vel altera generalis, altera ſpecialis: ídque non propria contradictionis cauſſa, ſed rerum contrariarum medio carentium cõmunis eſt, vt dixi: Omnem hominem animal eſſe, eſt neceſſarium, Aliquem hominem animal eſſe, eſt non neceſſarium: Omnem hominem currere, eſt poſsibile, Aliquem hominem currere, eſt non poſsibile: Quamuis non accidit partem vtramque ſimul eſſe falſam: non ſequitur tamen affirmatæ & negatæ enuntiationis iſtam vim, ſed rerum attributarũ, quæ contradictionem in parte attributa, non in toto attributo faciũt. Quamobrem falſum eſt illud decretum, modificatas enuntiationes negari, ſi tantùm modus negetur: nec alia eſt negatio modificatarum enuntiationum, quàm reliquarum: nec præceptum hîc vllum eſt catholicum, ſed commentum, & catholicis Ariſtotelis principiis planè contrarium. Quamobrem ſi ſymbolicus author docere voluit, modificatas enuntiationes ſolo-modo negari: vt, Hominem eſſe eſt poſsibile, Hominem eſſe eſt non poſsibile: falſam doctrinam docuit. Si non ſolum modum, ſed cum modo verbum negandum eſſe cenſuit, nónne iſta bella doctrina nos irriſit, qua videlicet nihil noui doceremur? Negationem enim antea definierat, quæ remoueret aliquid ab aliquo, non quæ aliud opponeret. Nunc ita loquitur diſertus Interpretationis interpres: vt quid interpretari voluerit, neſcias: Nunquam nominatim affirmat ſolum modũ negandum: nunquam item negat, nec omnino tot exemplis, quibus plurimis hîc vſus eſt, huiuſce quicquam ſignificat: In his enim enuntiationis non exemplis, ſed vt dixi truncis, Poſsibile eſſe, non poſsibile eſſe, & cæteris, nunquam (eſt) exprimitur. Quòd ſi plena oratione dixiſſet, Hominem eſſe eſt poſsibile, Hominem eſſe eſt non poſsibile: intelligeremus exemplis, quamuis non præciperetur, ſolum modum negari: Vel ſi diceret, Ho-

minem esse est possibile, Hominẽ esse nõ est possibile: intelligeremus modũ verbúmque simul negari. At nusquam in oratione tã prolixa id expressit: & enũtiationis trũco nescio quo, quàm legitimo & perfecto exẽplo vti maluit. Veruntamen quãuis symbola hominis & verba nõ possumus, certè sensum & intelligentiã conuincere & constringere possumus: Aut enim solũ modũ negare voluit, aut non: si primũ, fallitur, & pro vera doctrina falsam tradit: si secũdum, nugatur & imperitis illudit: At è duobus alterũ: Quare falsum aut vanũ: vtrumuis elige. Atque hęc de prima quęstionis huius parte: secũda est in cõsecutione modificatorũ, qua ratione disposita secũdũ contradictionẽ, antecedant cõsequantúrve: quale antea sophisma in ænigmate de infinitis enũtiationibus fuit. Primus ordo vanus cõponitur: qui iccirco quia nõ quadrat, ad numerũ reiicitur: Secundus, qui ex correctione primi factus est, nõ improbatur quidẽ, sed ei tertius anteponitur. Atque idipsum de modificatis sophisma non aliũde oritur, quàm ex verbi (possibilis) homonymia, quę in capite de cõtingenti futuro exposita est, & in hoc capite repetitur. Possibile enim triplex est: alia enim sempiterna & immutabilia, actus tãtùm sunt, sine potestate: alia cũ potẽtia, quod actu esse possint & suscipere opposita, possintque & esse & nõ esse: hoc possibile, appellatũ est priùs cõtingẽs vtrũlibet: & duodecimo capite primi Analytici appellatur cõtingẽs incertũ: alia potẽtia tantũ sine actu. Ergo possibile aliquando generaliter omnia ista significat, aliquãdo specialiter secundũ & tertiũ genus, quod esse possit & nõ possit: Qua verbi homonymia reliquũ de modificatis enuntiationibus sophisma factũ est: Nam si vno modo possibile dicatur, facile sit intelligere, quid cuique sit antecedẽs aut cõsequens: & in hoc consectario, Necesse est ergo non possibile est nõ esse: & in cæteris hoc capite propositis, enthymema est, cuius consequens verè firméque cõcluditur, non huius regulę ratione, sed syllogismi conclusione: Atque omnino omnes pręter syllogismũ, cõsequentiarum regulæ, quæ traduntur

duntur in logico Organo,inertes sunt & vanæ,vt antea dixi:& quicũque eas tradidit,docuit se syllogismi vsum nescire. Quamobrem tantæ quæstionis sapiẽtiam recolamus,& cõcludamus. Modificatũ enuntiatum quid sit, non definitur:quæstio altera captiosa vel nugatoria est, altera sophismatis laude par & proxima: Nec in tota omnino quæstione quicquã logicũ est,quod ad explicandum Platonem,Aristotelem,Demosthenẽ, Ciceronem, aut aliũ quemuis scriptorẽ: nil quod ad eos imitãdum, nihil denique quod ad disserẽdũ possit referri: Nec omnino quicquã Aristotelis catholicis principiis consentaneum. Postremo capite quæstio postrema tractatur, & disputatur,affirmationi negationem, nõ affirmationem aduersi magis aduersam esse:vt,Omnis homo est iustus, Nullus homo est iustus:aduersæ sunt,nõ autem,Omnis homo,est iniustus. Itẽ,Callias est iustus,Callias non est iustus:aduersæ sunt,non autem,Callias est iniustus. Prima ratio,quia aduersorũ affirmationes sunt infinitæ: secũda,quia ex affirmatione & negatione fallacia fiat, nõ ex affirmationibus aduersorũ:tertia, quia veræ affirmationis negatio per se falsa : affirmatio aduersi, ratione negationis, ideóque negatio magis falsa : quarta, quia vbi aduersum nihil est, tamen negatio dicitur aduersa. Additur etiã tandẽ simile:ex quibus argumẽtis,cõcluditur affirmationi negationẽ, nõ aduersi affirmationẽ aduersam esse:Verbis apertis ita proponitur, & simpliciter sine vlla cõparatione cõcluditur. Vno autẽ in loco cõparatè dicitur,opinionẽ negationis ἐναντιωτέραν,magis aduersam:sed id nũquã proponitur, neque cõcluditur: Ergo(id quod dixi)nõ cõparatè,sed simpliciter & proponitur & concluditur:quàm verè & cõstanter, Logici viderint: nec enim verum est, aduersa infinita esse: quin potiùs vnum vni aduersum, vt Aristoteles docet in Philosophia quarto capite decimi. Et fallaciæ ex aduersis fiũt, sicut ex affirmatione & negatione : & aduersum falsum, falsum per se non esse, quæstio fuerit : & duo reliqua si vera sint, tamen nihil concluditur : quinetiam,

quod magis mirere, bonũ, malum, iuſtum, iniuſtum, in Categoriis & in hoc capite aduerſa nominantur: eſſe, non eſſe, & ſimilia, non appellantur in Categoriis aduerſa, ſed oppoſita, vt affirmatio & negatio: Itaque enuntiationes è rebus aduerſis factæ, aduerſæ quoque dicendæ ſunt enuntiationes: ratione autem affirmationis & negationis, contradicentes enuntiationes nominandę ſunt, ſicuti iam monui: Quinetiam in Categoriis enuntiationes hæ, Socrates valet, Socrates ægrotat, aduerſa coniuncta nominantur: & ſymbolici authoris temeraria aſſertio, categorici doctoris vero teſtimonio. iudicióque refellitur. Quid igitur iam plura diſputo? cur non iam cum authore categorico concludo, affirmationem aduerſi, potiùs quàm negationem aduerſam dicendam eſſe? Veruntamen in hoc capite ſingularis ſymbolici doctoris interpretatio eſt: Quid enim putas eum nomine aduerſæ enuntiationis dicere? quid ſymbolis & ſignis ſuis nobis ſignificare? an quod antea definiuit, vniuerſalem nempe affirmationem vniuerſali negationi oppoſitam? Minimè: Nam primùm propriam contradictionem in exemplum adhibet: vt, Callias eſt iuſtus, Callias non eſt iuſtus: Callias eſt iuſtus, Callias eſt iniuſtus: Deinde generis nomen pro eodem bis adhibet: ex oppoſitis autem generationis: id enim primũ erat argumentum. Et rurſus: Falſa eſt verè oppoſita, & iam per aduerſas enuntiationes, quolibet genere oppoſitas, nobis ſignificat ſymbolis orationis ſuæ & ſignis, ſe dicere. Poſtremò etiam antiphaſeos nomen hîc pro eodem bis adhibetur: Aut enim vbique eſt contradictionis enuntiatio, aut nuſquam. Et rurſus mox eodem verbo idem dicitur: Si igitur hæ negationes aduerſæ, etiam aliæ, quę ſunt contradictiones. Ergo per aduerſas enuntiationes ſymbolicus author nobis exponit tum cõtradicentes ſingulares, tum quomodolibet oppoſitas, tum rurſus contradicẽtes quaſlibet: Sic videlicet ad rem propriè explicãdum vſurpat genus pro ſpecie, imò ſpeciem aduerſam pro aduerſa ſpecie: tãquam ſi cùm vnum aliquod

quod animal, leonẽ videlicet, propriè designare velles, omnẽ vocabulorum cõfusionem aggreges, appelléſque animal, hominem, beſtiam: Attamen cùm hæc ita ſint, in finem capitis contradicentes enuntiationes videtur ab aduerſis diſtinguere. Quamobrem quoniam libri vniuerſi ſummam perſpeximus, meliorem aliquãdo & ſaniorẽ philoſophiam à vero & naturali vſu requiramus: Hic Ariſtotelis magiſter fuit. Ariſtoteles multa didicerat à Platone: Platonis tamen doctrina contentus non fuit: ſed quæ in eo vera & vtilia probauerat, aſſumpſit: cætera reiecit: alia per ſe ipſum, quæ putauit meliora, perueſtigauit. Theophraſtus ab Ariſtotele multa cognouerat: eius tamen doctrina contẽtus non fuit: liberè multis in locis à magiſtro diſſenſit: excellentiora per ſeipſum indagauit. Denique ſi philoſophiæ memoriam vſque repetas vltimam, nunquam nauus & induſtrius diſcipulus, magiſtri ſui doctrina contẽtus fuit. Hæc virtus in omnibus magnis ingeniis inſita fuit, vt quod maiores laude gloriáque præſtãtes feciſſent, id poſteri ſtuderent efficere: vt quoniam in humanis ſtudiis nihil eſſet abſolutum, corrigere vitioſa, & imperfecta perficere conarentur. Quapropter hanc Ariſtotelis diligẽtiam imitemur: quod fecit de Platonis libris Ariſtoteles, id de Ariſtotelis (ſi tamẽ ſunt Ariſtotelis) libris faciamus. Philoſophiam Platonis diſperſam multis & variis dialogis, in tria genera, logicum, phyſicum, ethicum diſtraxit: de ſuo multa addidit: Ita nos è logico Organo logica præcepta, quæ confuſiùs illic cumulata ſunt, diſtinctiùs exprimamus: ſingula ſemel exponamus: illuſtria exempla de nobis adiungamus: diſtincta & illuſtrata in vſum deducamus: Denique Ariſtotelea illa principia, de materia, déque forma veræ artis ac ſcientiæ, ſequamur: Nec artem tantùm teneamus, ſed multò magis illum ipſum artis parentem vſum tractemus & vſurpemus. Nec logicæ artis doctrinam, & Heliogabali cœnam ſimilem faciamus: Hic enim Romanus Imperator, inter multa alia ſtultitiæ & nequitiæ ſuæ exempla, paraſitis Heliogabali cœ

ſuis

ſuis cœnam exhibebat ſæpe ceream, ſæpe ligneam, ſępe eburneam, aliquando fictilem, nonnunquam marmoream etiam ac lapideam: ita vt illis omnia picta fictáque apponerentur, quæ ipſe vera cœnabat: & tanquam ſaturi manus tandem lauabant. At nos ſapientes Logicæ magiſtri, ſi præcepta tantùm, licet vera, vtilia, propria, catholica denique, ſed tantùm præcepta proponamus, vſum in excellentibus authoribus nullum deguſtandum apponamus, nullum ſcribendo dicendóque carpendum permittamus, quid aliud diſcipulis noſtris, quàm Heliogabali fictam pictámque cœnam inſtruimus? Ars enim, ars inquam, vel rectiſſima & veriſſima, vel mille clamoribus intelligentiæ ac memoriæ impreſſa & infixa, tantùm pictura eſt naturæ & vſus: Clàmor de pręceptis logicis, non eſt vſus Logicę: Quid ita? quia, vt ſæpe iam dixi, Logica, eſt ars bene diſſerendi de omnibus rebus, non tantùm de ſuis præceptis clamandi. Ergo nos ſi præcepta ſola proponamus, Heliogabali fuerimus, diſcipulique noſtri, nobis paraſiti fuerint, qui opiparo logicæ cœnæ non olfactu, non guſtatu, ſed viſu tanquam ſatiati, manus videlicet lauent: & inde vbi ſurrexerint, ſe præclarè cœnatos eſſe prædicent, ſeſe philoſophos appellent: Atque ita, quod in aliis nequitiæ genus irridemus, in nobis, mutata videlicet perſona, plauſu & clamore comprobemus. Quæ cùm ita ſint, ne tamen hunc librum, ſicuti de Porphyrio iam & Categoriis admonui, de bibliothecis omnibus tollamus. Alexander Caracalla Romanus Imperator, quòd audiſſet Alexādrum veneno, Ariſtotelis fraude permiſto periiſſe, vetuit Ariſtotelis philoſophiam doceri, iuſsitque Ariſtoteleos iam tū pleroſque ex Aphrodiſei ſchola profectos, Romano imperio expelli: Hoc edictum tam ſeuerum ne ſequamur, ſed potiùs Academiæ noſtræ legem complectamur: Philoſophicos libros non de verbo, vt loquitur, ad verbum pueris pręlegamus, ne multa aliena, inutilia, falſa permiſceamus: ſed de puncto in punctum tradamus, vt tantùm catholica doceamus: libros

bros Organici doctoris in Logica ,tãquam Prisciani vel Diomedis in Grammatica, retineamus , philosophiámque è philosophorum libris catholicè collectã,iuuentuti perdiscendam proponamus:Denique,quod tam multis locis iam monui, imò perpetuò monendum mihi statui , Logicam logicis Aristotelis principiis conformatam doceamus: Aristotelis viui vsum & exercitationem teneamus. Dies plusquam ducentos ordinariis philosophiæ prælectionibus quotannis vacuos, Academiæ leges nobis distribuunt, in vsu Logicæ constituamus:sanctissimis legibus pareamus: Iuuentutis (cuius moderatores & doctores esse volumus) veræ & solidæ exercitationi & institutioni seruiamus.

FINIS LIBRI SEXTI.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROfessoris, *Animaduersionum Aristotelicarum liber septimus, in primum Analyticum,*

DE SYLLOGISMO.

AD Carolum Lotharingum Cardinalem.

ANALYTICI quatuor libri summam quandam vniuersæ Logicæ continent, & inuẽtionis copiam & abundantiam quandam proponunt, & iudicium tum propositionis, tum syllogismi, tum methodi ferè complectuntur. Inscriptionis caussa quæ fuerit, etsi multa interpretes adferunt, quòd ἀναλύειν, sit ἀποδημούντων, καὶ ἀναστρεφέντων εἰς τὰ οἰκεῖα, peregrinantium, & domum reuersorum, nil tamen admodùm conferunt: è subiecta re, verbi significationem potiùs depromamus. Est verò Analysis, omnium artium communis, non vnius artis propria: éstque pars exercitationis in omni arte, & prima & extrema. Grammaticus magister ad exercitationem Grammaticæ proponit primùm rudi discipulo Virgilij aut Ciceronis exempla, quæ

quę ἀναλύει, retexit, & ad artis legem resoluit & expēdit:

O Melibœe, Deus nobis hæc otia fecit.

Retexit huius versus etymologiam, & quæ pars sit orationis vnaquæque dictio, ostendit, & singularum partium proprietates exquirit. O, Admirationis interiectio. Melibœe, nomen secundæ declinationis, vocatiui casus, singularis numeri: & cætera eiusmodi: Tum retexit syntaxim: O Melibœe, latina oratio est, quia ô iungitur vocatiuo. Deus fecit, oratio latina est, quia suppositum & appositum conueniunt in numero & persona: & de cæteris eodem modo. Retexit etiam prosodiam, cùm puerum interrogat, an Melibœe, ótia, rectè pronuntietur, illud acutum in penultima, hoc antepenultima: Retexit postremò orthographiam, cùm requirit vbi simplex litera, vbi diphthongus sit necessaria: vbi denique hæc vel illa litera: cùm puer exemplum receptum sibi & expositum imitatus sit, eius imitationem rursus ad easdem Grammaticæ leges retexit & explorat. Denique in laudatissima Parisiensis Academiæ consuetudine & disciplina, totus Grammaticæ labor in audiendo puero, in eius themate corrigendo, emēdando, analysis est grammatica: Hæc inquam, analysis grammatica est, quæ constructum iam & compositum orationis exemplum, imò etiam nostrum ad eius imitationem factum, omnibus modis retexit, & ad legem artis expendit. Analysis rhetorica est, cùm Rhetor propositum ornatæ orationis exemplum tropis & figuris eadem diligentia retexit, cùm pronuntiando, voce gestúque elocutionem exprimendo, discipulum ad artis leges reuocat, & vtrùm cum præcepto artis & decreto, hic gestus, vox illa congruit, interrogat: illiúsque examen, analysis est rhetorica. In omnibus igitur artibus non solùm liberalibus, sed mechanicis, cùm facti operis exemplum ad leges artis examinatur & probatur, analysis est, examen scilicet & probatio. Ergo logica analysis est, cùm propositum factæ & constructæ disputationis exemplum ad leges artis examinatur, quæstio subducitur,

ducitur, tum inuentio ſpectatur: argumentum ex quo loco deductum ſit, exquiritur: Hæc analyſis eſt inuentionis: Deinde propoſitionis ſpecies conſideratur in ſingularium, & per ſe manifeſtarum propoſitionum iudicio: vtrùm ſimplex propoſitio, communis an propria: compoſita, vtrùm copulata an relata, an connexa an diſiuncta: Denique qua veritate vel ſcientiæ vel opinionis manifeſta. Item in ſyllogiſmo & methodo: In ſyllogiſmo, quomodo cum partibus quæſtionis collocatum, qua forma, quo formæ modo conclusum: Hæc analyſis eſt ſyllogiſmi: In methodo, quo pacto tota & vniuerſa, ſi longiór diſputatio ſit, diſponatur: Vtrùm doctrinæ methodo definitiones, partitiones, & exemplorum illuſtrationes à generalioribus, & naturâ prioribus deducantur, an prudentiæ methodo ſecùs ordinentur: Hæc methodi analyſis eſt: hæc inquam, analyſis eſt logica, logicæ exercitationis prima pars & extrema, quæ arti logicæ primos & ſummos ſpiritus atque animos inſpirat: primam ſummámque vitam, animámque donat. Ac comparatis iam rebus non dubitabo dicere, Logicæ ſecundam partem, quæ dicta eſt à recentioribus Græcis κριτικὴ, modò ἀναλυτικὴν nominari: & κρίσιν, nunc ἀνάλυσιν dici: Vnde totum hoc opus quatuor librorum ἀναλυτικὸν, tanquam κριτικὸν inſcribi: ab excellentiore videlicet exercitationis parte, quæ in his libris inſtruitur: quæque non ſolùm diſputationis alienæ, ſed etiam noſtræ conſtantiam vel inconſtantiam examinat & explorat. Didiceris tota artis præcepta: triennium totum cum dimidio, quod miſerè tot annos in Academia noſtra fieri conquerimur & lamentamur, clamaueris: per artis Logicæ præcepta, poëtas, oratores, philoſophos, Logicam denique ipſam ἀναλύειν non didiceris, nihilo plus in Logica profeceris, quàm in Grammatica, ſi omnia Grammaticæ præcepta didiceris, totum triennium cum dimidio clamaueris, oblatum autem Virgilij verſum, grammaticè ἀναλύειν non dideceris.

diceris. ἀναλυτικὰ λογικὰ profitentur innumerabiles doctores & magistri, nemo tamen ἀναλυτικὰ λογικῶς ἀναλύει. Verbo sequuntur omnes Aristotelis doctrinam (si tamen est Aristoteles, huius doctrinæ author) reipsa aspernantur ac despiciunt: Aristoteles docet analysim, primam præcipuámque Logicæ partem esse: ab ea logicum hoc opus, Analyticum nominat: At qui nunc se Aristotelis æmulos esse gloriantur, non modò nullum vel poëtæ, vel oratoris, vel philosophi exemplum logicis his præceptis non ἀναλύουσι, retexunt, sed scelus clamant, & facinus indignum, si quis ad analysim omnia Logicæ artis præcepta referat: nec logicum dogma recipiat vllum nisi analysi, nisi vsui & exercitationi accommodatum: Exempla autem iuuentuti proponat ex poëtis, oratoribus, philosophis: nec Logicum quenquam putet esse, qui non sit analyticus: Hæc enim tot annorum contentio nostra est. Grammatica ars, sua analysi non solùm vtiliter, sed laudabiliter in tot Academiæ Parisiensis gymnasiis exercetur: Logica ars, quæ cæteras artes constituit, quæ reperit, quæ disponit, quæ singulis analysim proponit, sola ex omnibus artibus non solùm inutiliter, sed miserabiliter analysi nulla exercetur. Quamobrem hîc imprimis Aristotelicum profiteor esse me, qui logicam totam artem ad analysim refero, qui nullum in logica arte præceptum esse volo, quod non valeat ad poëtas, oratores, philosophos, omnísque generis scriptores, omnes denique omnium hominum sententias vel scriptas vel dictas retexendum, explicandum, interpretandum, iudicandum: Id est quod non sit analyticum: Et vt superiores Organi logici libros logicè retexuimus, sic reliquos retexemus, & quid verum, quid vtile, perpendemus. Sed hæc satis de inscriptione, quam his in libris ab Aristotele factam esse testis est idem Aristoteles, qui citat in reliquis libris Analyticos libros: Diuisionem verò factam in priora & posteriora Analytica, Aristotelis non esse, Aristo-

Aristoteles ipse indicio est, qui priores libros de syllogismo, posteriores de demonstratione, tanquam sibi sic inscriptos, appellat: Vt demonstratum est in libris de syllogismo, ait tertio capite primi Posteriorum: Item demonstratum est in libris de syllogismo, ait ibidem octauo capite: Secunda autem analysis, de demonstratione inscripta fuerat: Inscriptionis huius proprietatem ante omnes Aristotelis interpretes, qui nunc extent, Galenus iam olim perspexit, & in opere de suis libris annotauit: cuius iam tempore, prima & secunda Analytica, item priora & posteriora vulgò inscribebantur: Sed hæc leuiora. Continetur in Analyticis summa logicæ artis quædam doctrina, vt dixi, sed obscurissima & confusissima: Obscuritatem interpretes viderunt, & Aristoteli placuisse crediderunt: in cóque, sicuti iam docui, falsi ac decepti sunt, vt secundo libro docui: Atque imprimis summa illa Aristotelis principia de materia, déque forma artis, adhibeamus, vt omnibus iam locis adhibuimus: Hos igitur libros retexamus, & analysim in explicandis Analyticis adhibeamus: & quicquid Aristotelis principiis consentaneum erit, Aristoteleum dicamus: quicquid dissentaneum erit, ab Aristotele collectum, non probatum, non iudicatum dicamus: Aristotelicam veræ doctrinæ materiam, Aristotelicam veræ doctrinæ formæ requiramus. Memini me quondam puerum in altissimis Aruernorum montibus rem mirabilem vidisse: Solis & diei serenitas summa erat: è supero illo & sublimi loco infernè patentes campos, arbores virentes, interfluentes riuos, summa animi voluptate conspiciebam: repentè nubes in medio monte coorta, camporum, arborum, riuorum cõspectum illum obscuritate sustulit, cùm supernè tamen sol clarissimus illucesceret: Miratus verò sum montis altitudinem, cuius vertex, nubes & aëris tempestates superaret: & spectaculo illo valdè delectatus sum. Simile quippiam iam nostris animis concipi cupio, vt sint nobis omnes argumẽtorum, propositionum, syllogismorum, methodorum modi,

modi, veluti in campo, sic in opere proposito sole definitionum, partitionum, exemplorum aspectabiles & clari: quod in Dialectica nostra ex Aristotelicæ philosophiæ & materia & forma efficere contendimus: tum si interueniat obscuritatis nubes aliqua, attamen intelligemus istam obscuritatem, Dialecticæ non esse, sicuti neque illic camporum & arborum, sed interpositarum nubium: quibus sublatis cùm pristina lux solis, quæ adempta fuerat, redierit, clari & illustres aspiciãtur: Etenim tota Logica, quæ Analyticis continetur, per se facillima est & clarissima, sed nubibus variis difficilis & obscura redditur. Solem igitur inducamus & perpetuò comparemus: in illo summo claritatis vertice consistamus: Definitiones, partitiones, exempla, id est vniuersa, eadémque clarissima doctrinæ lumina, principiis Aristoteleis conformata præferamus. Quid igitur? quæ prima perspicuitatis caussa esse potuit in descriptione Logicæ? Id inquam, quod in ea est omnium clarissimum: Sic enim methodus in Posterioribus tantoperè celebrata, monet à prioribus, antiquioribus, clarioribus caussis perpetuò esse procedendum. Quid est igitur clarissimum? Definitio Logicæ, de qua tam multa dicta sunt, quòd ars sit bene differendi. Hæc itaque definitio si præposita primo loco esset, facilior & clarior esset analytica Logica: quia detracta est, difficilior est & obscurior: Hæc prima est obscuritatis caussa. Quid deinde? post definitionem, quæ caussa perspicuitatis? Partitio artis in inuentionem & dispositionem: quæ initio, (vbi tamen esse debuit) nulla est: Secunda est obscuritatis caussa: Attamen partitio hæc inuentionis ac dispositionis in Analyticis comprehensa est, inuentione medij & propositionis, syllogismíque genesi, de quibus iam diximus, & suo loco postea dicemus: Nunc tantùm id intelligatur: Si partitio hæc non esset comprehensa tantùm & confusa, sed suo loco tractata esset, vt Aristotelea doctrinæ methodus requirit, analytica doctrina facilior & clarior esset: quia deest, difficilior est &

obscurior. Quid deinde ad perspicuitatem sequi debuit? Inuentio primùm doceri, tum dispositio & iudicium: Nihil horum factum est ordine, sed pars vtraque tenebris densissimis est obscurata: De quibus iam dicere incipiamus. Primum librum igitur ingrediamur: cuius tres partes esse video, genesim, id est compositionem syllogismi, εὕρεσιν, inuentionem medij, Analysim vtriusque: genesim syllogismi: primam primi analytici partem primùm examinemus, caussásque obscuritatis excutiamus. Primùm igitur fuerat, quia genesis primùm tractatur, de genesi proponendum, & genesis definienda generaliter: Deinde in species, propositionem, syllogismum, methodum diuidenda: Propositum autem est circa demonstrationem, & de scientia demonstrandi, considerationem esse: quod tamen nihil prioribus Analyticis, sed tandem posterioribus tractatur & agitur: Hæc obscuritatis caussa est: Atque illinc etiam error grauior ortus est, quòd iis verbis, Logicæ finem Græci interpretes in demõstratione constitui putauerunt, vt Analyticorum, ideóque Logicæ vniuersæ, cuius summa in his libris attingitur, finis, demonstratio esse videatur. Quòd si sit, error ille fuerit, quem secundo libro refutauimus: qui certè non potest ex iis verbis Aristoteli tribui: Longéque aliud est dicere, hos libros circa demonstrationem, & in demonstratione versari: aliud dicere demonstrationem, esse Logicæ finem: tum verò liceret eadem ratione dicere, propositionem, terminum, syllogismum, fines esse Logicæ, quia de his etiam dicendum esse similiter proponitur: Et paulò pòst quarti capitis initio proponitur rectiùs, priùs de syllogismo dicendum esse, quàm de demonstratione, quia syllogismus generalior est. Siquis igitur Logicæ finem in demonstratione esse ex hoc loco constituat, commentum suum indicabit: Aristotelis dogma nullum docebit: Nec vitium fuerit Organi, sed imperiti interpretis. Quid deinde, quid sequitur? Propositio, definitur ratio affirma-
tiua

tiua aut negatiua alicuius de aliquo: eáque triplex efficitur, generalis, ſpecialis, infinita: Quæ partitio videtur multis modis vitioſa: primum enim propoſitio fuerat diuidenda in ſimplicem & compoſitam: De compoſita hîc tacetur: Deinde ſimplex in communem & propriam: de propria hîc nihil docetur: Poſtremò communis propoſitio, generalis eſt aut ſpecialis: Hîc tertia ſpecies ἀδιόριστος, id eſt infinita, temerè additur: in vſu propoſitio infinita nulla ineſt: Etenim quod enunciatur communibus verbis, id mens intelligit generaliter aut ſpecialiter: generaliter accipit, vt omnes artium definitiones & præceptiones, quanquam vniuerſale ſignum nullum addatur: ſic enim docet Ariſtoteles ipſe, omnium artium & doctrinarum documenta eſſe de omni, id eſt, vt ipſe definit, vniuerſaliter neceſſaria: ſi generaliter non intelligatur, ſpecialis erit intelligentia: Vaga & infinita intelligentia nulla eſt: & ſi eſſet, eſſet homonyma & ambigua: & hæc infinitas, propoſitionis eſt ambiguitas: Commune nomen inquam, accipitur generaliter, interdum etiam ſpecialiter: vt cùm de Catilina Cicero: Sine dubio perdidimus hominem. Synecdoche, tropus Rhetoricus vſum illum ſermonis docet, quomodo ex genere ſpecies intelligatur. Videmus igitur hanc partitionem tot modis eſſe vitioſam, quia deſunt multa, quia etiam aliquid redundat: Hoc denique præceptum, (Omnis propoſitio eſt generalis aut particularis aut infinita) non eſt catholicum, non eſt principiis Ariſtotelis conſentaneum: Tollatur igitur. Partitio propoſitionis alia ſequitur: Propoſitio eſt dialectica aut apodictica, quòd illa partem contradictionis interroget, & reſpondenti optionem faciat: hæc non interroget, ſed veram & ex primis ſuppoſitionibus ſumat. Ex illo commento ſcholaſtico hoc ductum eſt, de quo, ſecundo libro de nomine Logicæ & Dialecticæ: & in libro de Interpretatione interrogatio dialectica diſtinguitur à propoſitione: Et certè definitio propoſitionis paulò antè facta,

non conuenit interrogationi, cùm definiatur ratio affirmatiua & negatiua: & in posterioribus Analyticis docetur in singulis scientiis interrogationes scientificas proprias esse, vt etiam propositio apodictica, sit interrogatio, sicut & dialectica: Videtur autem dicere voluisse, propositionem dialecticam ex interrogatione contradictionis fieri: Itaque appellat modò interrogationem, modò sumptionem. At symbolis & verbis suis rem conturbat: nullum documentum principiis suis consentaneum ostendit: Vt enim omnis oratio grammatica, sic omnis propositio dialectica est: Placita sectarum ista sunt, quibus ars valdè conturbata est: doctrinæ veritatem sequamur, doctoris vitia relinquamus. Aruernorum arbores per se non sunt obscuræ, nubes interiectæ faciunt obscuritatem: nubes has tollamus. Analysis, experientia, obseruatio, vsus nullus hîc est: At vsus, vt antea dixi, rex est verborum, eáque quibus ei videtur, rebus accommodat: scholasticus magister, rex horum verborum non est, vt ea pro libidine, quæ & quarum rerum velit, signa & symbola faciat: Caussa hîc est obscuritatis. ὅρος, terminus, definitur pars propositionis, vt subiectum & attributum, siue indicans & indicatum, vt primi Analytici capite tricesimo quarto Analyticus author loquitur. Hæ partes duæ vocantur paulò pòst in complexione syllogismi, extrema, minus & maius: item primum & extremum. Terminos antecedentes & consequentes Mathematici nominant in comparationibus, vnde translatum videri potest hoc nomen: & sic in Analyticis, consequi & subiici opponuntur: In Analyticis autem totis, termini dicuntur non solùm propositionis extrema, sed symbola aliquid significantia: Sæpe enim sunt abecedaria exempla, imò perpetua, quæ nihil omnino significant. Syllogismi definitio sequitur: Syllogismus, est ratio, in qua quibusdam positis, quiddam ab iis diuersùm ex necessitate accidit, eò quòd hæc sunt. Hæc definitio est obscura, quia nec proximum

Usus Rex uerborum.

genus,

genus, nec proximam differentiam apertè proponit: Syllogismi siquidem proximum genus, est dispositio: quæ priùs definienda fuerat, tum partienda in propositionem, syllogismum, methodum, vt dixi. At genus nimis longinquum positum est: λόγος enim, quod primum est in hac definitione, si dicatur oratio, externum est rationis symbolum, nec essentiale syllogismi quicquam: quia syllogismus non spectat ad externam & prolatam orationem, sed ad intimam animi rationem, vt octauo capite primi Posteriorum docetur: si verò dicatur, ὁ λόγος, ratio, hoc nomine tota logica & inuentio & dispositio continebitur: Ita nihil afferetur proprium. Quare genere non definito, non legitimè diuiso, species obscuriùs definita est: Quinetiam in hac syllogismi definitione, reliquæ caussæ (quòd quæstio cum argumento disposita, necessariò concludatur) obscuriùs inuoluuntur: nec exprimitur quæ sint illa quædam posita, & quid sit, quod ab iis diuersum accidit: Ideóque propria syllogismi differentia non explicatur: Etenim necessitas syllogismi metienda est è dispositione, quòd ea definitione non explicatur: conclusionísque necessitas, eò quòd antecedentia sint, potest accipi ex rerum antecedentium cum sequentibus necessaria cohærentia: Et sic Aristoteles tricesimo tertio capite libri huius, ait aliud esse necessariò concludi, quia quædam posita sint: aliud syllogismo concludi: Ergo qui dicit aliquid accidere necessariò, quia antecedentia posita sint, syllogisticæ dispositionis necessitatem non exprimit: Itaque quia nec proprium syllogismi genus, nec proxima differentia exprimitur, ideò definitio illa obscura est: At si definita sit antè dispositio, tum diuisa in species, propositionem, syllogismum & methodum, cùm syllogismus definietur dispositio, qua quæstio cum argumento disposita necessariò concluditur: syllogisticæ conclusionis necessitas, ex dispositione quæstionis & argumenti deducta cognoscetur: Reliquas caussas & perspicuitatis & contrariæ obscu-

ritatis persequamur, analysim exerceamus: Hanc definitionem, quia Aristotelicis definiendi legibus non conuenit, pro Aristotelica non habemus: sententiam tamen ea inuolutam & obscuratam, pro Aristotelica habemus, & in vera Dialectica retinemus. Definitionem syllogismi sequi debuit partitio in membra, propositionem, assumptionem, complexionem: partes singulæ definiendæ & apertis exemplis exponendæ. Horum nihil est loco factum: Analytico primo dicitur, tres terminos, propositiones duas, complexionem vnam in syllogismo esse. Propositiones etiam mathematica metaphora vocantur in Analyticis interualla: Prima partitio in terminos, nil est syllogisticæ dispositionis: nil ideóque propriè syllogismi: subiecta est materies dispositioni: si partitio membrorum fuisset, si definitio membrorum fuisset, si membrorum exemplum fuisset, in hoc loco, perspicuitatis caussæ fuissent: defuit autem: Tot igitur obscuritatis caussæ fuerunt. Quid post partitionem membrorum syllogismi & expositionem, perspicuæ doctrinæ methodus requirit? Diuisionem in species, vt syllogismus simplex & coniunctus diuideretur: Diuisio hæc omissa est, nec de coniunctis syllogismis nominatim in toto logico Organo verbum vllum legitur: imò postea vicesimo secundo & vicesimo tertio huius, differetur nullos esse præter simplices trium formarum, syllogismos. Quid simplex? quomodo definitur? diuiditur? illustratur? Præcipitur huius Analytici capitibus vicesimo secundo & tricesimo primo, & verè præcipitur, vt sæpe iam dixi, principia esse omnium artium ac disciplinarum, experientiam & obseruationem: Atque alibi in Analyticis sæpiùs docetur, à sensibus eadem proficisci: & inductione exemplorum non solùm colligi, sed si quid obscuritatis habeant, illustrari; aliam in iis demonstrationem non requiri: & in iisdẽ Posterioribus docetur, definitiones esse principia: quin longa septem capitum oratione disputatur, definitionem omnino demonstrari non posse: Et certè si accuratæ

ratæ ſunt definitiones, genera & differentias complectuntur, quibus ad eas demonſtrandum, clarius nil eſſe poſſit. Ergo ſyllogiſmi definitiones accuratè diligentérque compoſitæ, ſolam inductionem exemplorum illuſtrium & inſignium requirebant, aliam demonſtrationem nullam poſtulabãt. Hæ perſpicuitatis Ariſtotelicæ cauſſæ, doctori propoſitæ eſſe debuerãt, vt ſyllogiſmum ſimplicem definiret, diſtribueret, exemplis illuſtraret. Quid hîc eſt actum? Incredibilis obſcuritatis caligo eſt inuenta: nubes in Aruernorum mõtibus nulla vnquam tam denſa, támque tetra fuit: Et quidem tanta hæc obſcuritas, demonſtrationum & exemplorum ſpecie, tota conflata eſt, dum aliena principia ad definitiones ſyllogiſmorum demonſtrandum, dum abecedaria exempla ad illuſtrandum afferuntur. Diuiditur ſyllogiſmus in perfectum & imperfectum: Perfectum, qui nil præter aſſumpta requirat, vt neceſſarius appareat: vt omnes ſyllogiſmi ſint primæ figuræ. Imperfectũ, qui requirit, vt reliquarum figurarũ ſyllogiſmi: Obſcuritatis eſt cauſſa: partitio enim hæc Ariſtotelicum nihil habet, & diſciplinam tantùm conturbat, vt poſtea clariùs patebit. Ad perfectos ſyllogiſmos demonſtrandum, principia conſtituuntur, de omni & de nullo dici: Dico verò, ait Ariſtoteles, de omni dici, cùm nihil liceat ſubiectum aſſumere, de quo alterum non dicatur: & de nullo ſimiliter. Ad illos inquam, licet perfectos ſyllogiſmos tamen demonſtrandum, principia hæc proponuntur: Obſcuritatis eſt cauſſa, de qua latiùs poſtea: principia ſiquidem nugatoria ſunt. Ad imperfectos ſyllogiſmos ſua etiam principia ſtatuuntur, cõuerſio, deductio ad impoſſibile, expoſitio: Item ad vitioſos demonſtrandum, Omni ineſſe, Nulli ineſſe: Cauſſa eſt obſcuritatis: Hinc enim ſyllogiſmi duntaxat obſcurantur, nihil demonſtrantur. Atque in conuerſionum doctrina, geometricæ ſimilitudinis affectationem valdè alienam video: Quemadmodum Geometria principiis axiomatum, definitionum, poſtulatorum, theoremata & problemata ſua demon-

ſtrat: Sic videlicet Logica magnificis hiſce principiis, definitorum ſyllogiſmorum theoremata demonſtraret. At diſſimile totum eſt, & planè contrarium eſt. Definitiones Mathematicis principia ſunt, per quas, figurarum affectiones demonſtrantur: Hîc autē inuentæ ſunt affectiones ſyllogiſmorum alienæ, per quas eorum definitiones demonſtrarentur. Retexamus igitur Ariſtotelicis principiis has logicas tenebras, & analyſeos lumine propellamus: Principia (dici de omni, dici de nullo) non demonſtrantur: De iis autem paulò pòſt aptiùs agetur: ſecunda ex conuerſionibus, non ex primis principiis, ſed per impoſſibile demonſtrantur: Conuerſio triplex à Philopono ſtatuitur octauo capite ſecundi Analytici, prima terminorum, ſecunda propoſitionum, tertia ſyllogiſmorum: Conuerſio autem, eſt verbum vt ſuperiora, de quibus dixi, à Mathematicis tranſlatum: habent enim ſuas conuerſiones Mathematici, qui theoremata quædam nominant antiſtropha: ſed harum longè diſſimiles: vt triangulum æquilaterum, eſt æquiangulum, & viciſſim æquiangulum, eſt æquilaterum: Nec propoſitio conuerſa poſterior ex priore concluditur, aut demonſtratur, ſicuti fit in his logicis conuerſionibus, in quibus eadem propoſitio inuerſa, ad ſeipſam probandam & demōſtrandam adhibetur. Conuerſio, eſt etiam Logica quædam naturalis, vt proprij & ſubiecti, definitionis & definiti: Item in Categoriis dicitur, relata conuerti, vt filius, patris filius: & pater, filij pater: Eſt etiam quædam naturalis in contingenti, de qua huius capite duodecimo, ſecundum oppoſitionem: Contingit ambulare, Contingit non ambulare: Et reciproca in vſu hominum multa & frequentia ſunt: Non viuo vt edam, ſed edo vt viuam. Aliquando conuerſionis nomine ſignificatur antiphaſis, vt capite triceſimo huius conuerſa propoſitione, id eſt ſumpta, oppoſita. At conuerſionis, quæ fingitur hoc loco, cùm doctrina obſcura eſt, tum demonſtratio obſcurior, & vſus obſcuriſſimus, id eſt planè nullus. Cauſſas obſcuritatis adhuc multas

compe-

comperimus,ſed tamen hac poſtrema cauſſa,aliæ plurimæ continentur obſcuritatis cauſſæ. Lumina igitur definitionum, partitionum, exemplorum comparemus. Quid eſt igitur conuerſio? quas ſpecies habet? Non definitur, non diuiditur: Obſcuritatis cauſſæ ſunt in hoc principio iam duæ. Diuiditur autem hîc propoſitio trifariam, Aut ineſſe, aut neceſſe ineſſe, aut contingere ineſſe: Partitio eadem repetitur octaui capitis initio: At vitioſa eſt: Nam etiam non poſſe ineſſe, propoſitio quædam eſt: & ſic liber Interpretationis docuit neceſſarium, contingens, impoſſibile: Tertia eſt cauſſa obſcuritatis in hoc principio. Hîc docetur καθ' ἑκάστην πρόσρησιν, ſecundum vnamquamque appellationem, id eſt modum, negari modificatas vel affirmari: Contingit, non contingit: neceſſe, non neceſſe: hanc πρόσρησιν, liber Interpretationis appellat πρόσθεσιν· & paulò pòſt docebitur negationem hinc effici in modificatis: De quo errore, in Interpretatione iam dictum eſt: quarta eſt obſcuritas. Repetitur hîc inutiliter propoſitionum partitio, vniuerſalis, particularis, infinitæ: Cauſſa eſt obſcuritatis quarta. Sequitur deinceps ſpecies conuerſionum abſoluta, nec ſpecies ipſæ conuerſionum definiuntur, generalis, ſpecialis: Cauſſa eſt obſcuritatis ſexta: Exempla tantùm ponuntur, eáque ficta, non ex vſu deducta: Obſcuritas eſt octaua. Negatio generalis, terminis conuertitur, id eſt generaliter: affirmatio autem vtraque ſpecialiter: Negatio ſpecialis non neceſſariò conuertitur. Hęc conuerſio eſt abſolutarum propoſitionum, demonſtrationes conuerſarum ſequuntur, longè conuerſionibus ipſis obſcuriores: Si conuerſio, res erat naturalis & vſitata, cùm per genera & differentias definita eſſet & diuiſa, exemplis illuſtribus exponi debuit, alia demonſtratione non eguit: quia genere & differẽtia, id eſt definitione vera & accurata nihil eſt clarius, & ad rem probandam & demonſtrandam euidentius, ſicut Ariſtoteles in Poſterioribus veriſſimè docuit: Imò affirmauit câpite decimo ſeptimo ſecundi de Demõſtratione, omnem

nem ſcientiam definitione fieri : at hîc inuentæ ſunt demõſtrationes ad definitiones demonſtrãdum, id eſt rem perſpicuam obſcurãdum, vt mox apparebit. Et hîc ingenij labor & ſudor incredibilis eſt : hîc igitur conſideremus, quod capite huius triceſimo dicitur, quòd differt ſyllogiſmus oſtenſiuus ab eo, qui ad impoſſibile: quia illic ambæ propoſitiones ſecundum veritatem ponuntur, hîc altera aut incerta aut falſa eſt, quæ pro vera & certa ponitur: Demonſtratio verò primæ conuerſionis, vnde cæteræ deductæ ſunt, per impoſſibile conficitur, & indemonſtratum problema relinquitur: Sic verò res habet:

Si nulli β ineſt α, nulli α inerit β.

Nam ſi alicui ineſt, vt γ, non verum erit, nullum β eſſe α· nam γ, ipſius β aliquid eſt. Hæc demonſtratio eſt videlicet primæ cõuerſionis: Retexamus igitur demonſtrationis huius & argumentum & argumentationem: In argumẽto abecedarium exemplum eſt, mutum: Imitatione credo, aliqua geometrica factum, & totis Analyticis continuatum: Imò Geometrarum velut authoritate collaudatum triceſimo nono capite huius, qui pro vera linea, latitudinis experte, pictam lineã proponunt, quæ tamen talis non eſt: Ita pro veris argumentationis exemplis, ponuntur hîc abecedaria exempla, vt diſcipulus differentes percipiat, ait ibidem Ariſtoteles: At diſſimillima res eſt: Geometres enim exemplis licet rudibus & craſſis, exemplis tamen aliquid ſignificantibus vtitur, eorúmque imagine per ſenſum communes rerum ſpecies in animum diſcentis inducit, qui verus eſt vſus exemplorum: nec exempla illa abecedaria geometres concludit, ſed res illis exemplis ſignificatas : nec tamen eo quicquam mẽtitur, vt Ariſtoteles veriſsimè docet octauo primi Poſteriorum, & ſecundo ſecundi Phyſici, & in Philoſophia tertio decimi tertii, & ſecũdo decimi quarti: Nec geometres facit exempla literis, ſed exempla literis appellat, vt linea α——β, circulus Ⓥ At in abecedariis Analytici operis exẽplis lõgè ſecus eſt: nec enim familiaribus & ſenſibilibus exẽplis Homeri, Demoſthenis,

nis, Platonis, cōmunes syllogismorū species inducūtur, aut appellantur literis, vt syllogismus Homericus α, Demosthenicus β, Platonicus γ: sed syllogismi literis fiūt, & exēpla, rei nullius exēpla, nihilque planè significātia proponūtur: In quibus nō per sensum, cōmunis syllogismi species in animū discentis inducitur, aut rudibus notis significata res cōcluditur, sed animus ipse inani phātasmate, & rei nullius imagine deluditur. Quapropter liber, qui verorū exēplorū luce, principia syllogismorum explicare & illustrare statuit, his abecedariis exēplis, vel potiùs fallacibus & inanibus exēplis obscurauit: Longéque aliud est, exemplum esse rude & crassum, vt in Geometria, aliud esse mutum, prorsus nullum, vt in Analyticis: pessimíque dogmatis per Aristoteleas scholas dispersi origo hinc accepta est, Exēplorum veritatem non requiri: quasi inductionis, vnde principia omnia oriuntur, quasi denique sensus, id est exēplorum veritas nulla requiratur. Ergo hæc obscuritatis caussa, per Analytica tota ingens atque immensa fuit, specie perspicuæ tamen claritatis inuēta: tum quia exempla, principiorum declarationes & illustrationes sint, illustria hæc & insignia literarum exempla in Logica videlicet accepta sunt. At hæc exempla maximè communia sumpta sunt, dicet aliquis, quæ possent omnibus artibus & disputationibus accommodari. At inquam, nullis accommodari possunt, quia nihil sunt: & si vera exempla & familiaria proponerentur, nónne facilius esset, in quouis problemate similia sumere? An Chimærarū, quę nullæ sunt, quàm verarum rerū maior est similitudo? Vtere iis abecedariis exemplis in exponenda Grammatica, & dic te his vti, vt maximè communibus, quæ deinde possint ad epistolas, versus, orationes, sermones poëtarum, oratorum, philosophorum, omnium denique scriptorum accommodari: vtrùm ridebere, an insanire potiùs videbere? Obscuritatis prima in hac demonstratione hæc caussa est, eadémque deinceps totis Analyticis continuata, & perpetuæ atque infinitæ obscuritatis caussa. Verùm

perge,

perge, exemplum abecedarium, fiat argumẽtum logicum, loquatur & significet aliquid: quale tamen est? an ex primis principiis problema demonstrat? Nihil, sed ex suppositione per impossibile, contradictorium nempe antecedentis, vt duo illa simul admittenda sint:

Nullum β est α.
Aliquod β est α.

Quòd si ex demonstratione certa concluderetur, tamen nulla esset prioris demonstratio, quia nulla caussa esset, quæ doceret, quamobrem esset conuersio vera: sed contradictionis vis esset ad confessionem eius, quòd non intelligeres, & assensionem cogendam. Altera obscuritatis caussa fuerit, si demonstrationem esse credas, vbi demonstratio nulla est: Ac tametsi demonstratio quamobrem res est, syllogismum nõ requirit (vt in Posterioribus patebit, & Aristoteles ipse docet, qui demõstrationum suarum nullam ferè syllogismo concludit) attamen eius argumentationem retexamus, & inchoatum in ea syllogismum absoluamus, quò magis vis probationis intelligatur, qui possit hinc effici: quis erit? Pone problema, synthesim & progressum considera:

Nullum β est α.
Ergo nullum α est β.

Si consequens falsum, contradictorium verum est: Aliquod α est β, vt γ. ex γ igitur in tertia figura per expositionem concludes,

γ est α.
γ est β.
Igitur β est α.

Tanquam si diceres,

Socrates est animal:
Socrates est homo:
Aliquis igitur homo est animal.

Quænam igitur hîc est demonstratio? quæ caussa antiquior priórque hîc proponitur? An Socrates, caussa est hominis vel animalis, vt per Socratem, alterum insit alteri? An non igitur perinde demonstrata conuersio esset,

ſet, cùm exemplo eſſet expoſita ſine hac demonſtratione? Ergo quamobrem conuerſio vera ſit, per hanc egregiam demonſtrationem, nullam cauſſam docemur. Atque hæc obſcuritas eſt tertia in hac demonſtratione: Argumentum & medium eſt mutum, problematis contradictorium demonſtrat, non problema: Contradictorium ipſum non apodicticè demonſtrat. Attamen hæc demonſtratio, reliquarum demonſtrationum, quæ conuerſionibus demonſtrandis adhibentur, fundamentum eſt. Vt iam intelligi poſſit, omnes has demonſtrationes contra doctrinam Ariſtotelis, & contra veram Logicam confectas eſſe. Pergamus: Conuerſio generalis & ſpecialis affirmationis, per demonſtratam conuerſionem demonſtratur: Demonſtratio vtraque totidem obſcuritatis cauſſis ornata. Specialis negationis conuerſio demonſtratur expoſitione, vel indefinitè, id eſt, exemplo: Vt, non ſequitur, Aliquod animal non eſt homo, ergo aliquis homo non eſt animal: Antecedens enim verum eſt, conſequens eſt falſum. Hæc demonſtratio licet poſtrema, & quæ non videatur eſſe, vt reuera non eſt, demonſtratio, ſed expoſitio, attamen primæ par eſt, & eadem eſt: hîc obſcuritas, quòd quæuis vera probatio pro demonſtratione ponitur. Sequitur demonſtratio modificatarum propoſitionum, ac primò neceſſariarum: ſimillima nempe, nequid hîc fruſtrà repetam, quòd generalis negatio generaliter cõuertitur, affirmatio vtraque particulariter: negatio ſpecialis non conuertitur, ob eandem cauſſam, quæ priùs dicta eſt. Hæc conuerſio eſt modificatarum neceſſariarum: Prima ſic demonſtratur: Si neceſſe α nulli β ineſſe, neceſſe eſt β nulli α ineſſe: Si enim contingit & α, contingit alicui β. Demonſtratio eadem quæ prima fuit, & iiſdem vitiis ornata: Obſcuritatis ſuperiores illæ cauſſæ etiam hîc omnes repetuntur: mutum eſt argumentum, problematis contradictorium, non problema probans: ipſum contradictorium, non apodicticè probans. Ergo hæc demonſtratio illis vitiis ornata eſt, imò verò auctior: Nam quæ negationes

gationes hîc dicuntur: (vt,

Nullum β esse α est necesse:
Nullum α esse β est necesse:)

negationes non sunt, sed speciem affirmatiuam habent, vt mox dicetur: deinde, quæ pro contradicentibus hîc assumi videntur:

(*Nullum β esse α est necesse:*
Nullum β esse α contingit:)

quāuis repugnent, non tamen contradicunt: Postremò ista cōuersio perpetuò vera non est: Nec enim sequitur,

Omnem oratorem, esse hominem est necesse:
Ergo aliquem hominem, oratorem esse est necesse.

Hæ tres obscuritatis caussæ nouæ sunt, quòd affirmationes pro negationibus, non contradicentia pro contradicentibus, falsa pro veris afferantur. Has igitur demōstrationis tam obscuræ caussas habemus in vno hoc exēplo: in duabus demonstrationibus affirmationū totidem rursus habemus: Specialis autem negationis obscuritas vnica tantùm, vt antea: Conuersio contingentium, qualis est? Varia, quoniam contingens multipliciter dicitur, & necessarium, & non necessarium, & possibile. Affirmatio autem vtraque similiter conuertitur: Nam si omne vel aliquod β contingit esse α, & aliquod α contingit esse β· si enim nullum α contingit esse β, nullum item β contingit esse α· Demonstratum enim est id priùs. Hæc huius demonstrationis est oratio: qualis, videamus & retexamus: Primùm caussæ muti argumenti, non quæstionem, sed quæstionis contradictorium demonstrantis: imò nullam quæstionis caussam continentis, eædem rursus hîc sunt: & tres proximæ repetuntur, affirmationes pro negationibus rursus adhibentur, non contradicentia pro cōtradicentibus, falsa pro veris, imò damnata pro demonstratis: primum perspicuum est, secundum & tertium declaremus:

Aliquod α esse β contingit:
Nullum α esse β contingit.

quæ pro contradicentibus videntur assumi, ad hanc demon-

demonſtrationem, contradictionem nullam habent, & ſimul eſſe poſſunt: vt,

Aliquem hominem currere contingit:
Nullum hominem currere contingit:

Sic enim ſyntaxis eſt huius orationis, vt liber Interpretationis docuit, & hoc etiam capite poſtremo docebitur. Ergo quæ pro contradicentibus aſſumuntur hîc, ea ſimul vera ſunt: tantùm abeſt vt contradicant: Deinde reprehenſum poſtea & damnatum pro demonſtrato adhibetur, non ſolùm falſum pro vero: Etenim cuiuſmodi eſt quod dicitur, demonſtratam eſſe conuerſionem hanc?

(Nullum α eſſe β contingit:
Ergo nullum β eſſe α contingit.)

Nam mox docebitur negationes iſtas non conuerti, vt ſuperiores. Hæc ſingularis in hoc cõuerſionum principio cauſſa eſt obſcuritatis: Atque exemplo patet eam conuerſionem falſam eſſe: vt,

Nullum hominem, oratorem eſſe contingit:
Ergo nullum oratorem, eſſe hominem contingit.

Reliqua eſt conuerſio negationum, quòd quæcunque dicuntur contingere aut ineſſe, aut quia ex neceſſitate non inſunt: vt,

Hominem non eſſe equum contingit:
Veſtem non eſſe albam contingit.

Illud enim ex neceſſitate non ineſt, & impoſsibile eſt: hoc vero nõ ex neceſsitate nõ ineſt: quę cõtingentis duplex ſignificatio poſtea capite decimo ſexto rurſus eadem ponitur: Quæcunque inquam, negationes ſic contingens aſſumunt, generaliter conuertuntur:

Si enim nullum hominem, eſſe equum contingit:
Et nullum equum, eſſe hominem contingit.
Et *Si nullam veſtem eſſe albam contingit:*
Nullum album eſſe veſtem contingit.

Si enim aliquod album, eſſe veſtem neceſſe eſt, aliquam veſtem, eſſe album neceſſe eſt: Similiter in negatione ſpeciali: Hîc rurſus affirmationes pro negationi-

bus

bus,& falſum pro vero:nec enim ſequitur,vt dixi,

Nullum hominem eſſe oratorem contingit,
Ergo nullum oratorem eſſe hominem contingit.

Et tamen orator homini non ex neceſſitate non ineſt, & non contradicentia pro contradicentibus adhibentur,& propoſiti contingentis definitio conuenit: & poſtea capite decimo ſexto nulla contingentis huius non neceſſarij diſtinctione,docetur priuatiuam contingentis non neceſſarij non conuerti. Quæcunque verò vt plurimùm, & frequentiùs in alteram partem inclinant:nec ſunt,vt liber Interpretationis docuit,vtrumlibet, nec habent contingens incertum, vt poſtea capite duodecimo dicetur, in his generalis negatio non conuertitur,ſed ſpecialis. Hæc verò conuerſio ſine demonſtratione relinquitur,& ideo nihil hîc in demonſtrando peccatur. Capite autem duodecimo poſtea dicetur omnes contingentis non neceſſarij propoſitiones cõuerti, ſed longè ſecus quàm hîc, vt ibi dicetur.Sed interea tamen duo perobſcura ponũtur,nec explicãtur: Extremo autẽ capite verè docetur cõtingentis negationes adhuc expoſitas,veras negationes non eſſe,ſed affirmatiuã habere figuram:Et ſicut in abſolutis(eſt,)ſic (contingit) in his modificatis affirmationẽ facit: quod rurſus duodecimo capite repetitur,vbi dicitur has propoſitiones,non affirmatiuas, ſed affirmatiuarum figurã habere. Atque hæc conuerſionum doctrina eſt: hæc demonſtratio tam multis inſignibúſque obſcuritatis cauſſis notabilis & animaduertenda: Doctrina cauſſas obſcuritatis multas habet, demonſtratio multò plures: Nec in his adhuc quicquam Ariſtotelicis principiis conſentaneum inuenimus: Quæ nubes ac tenebræ,quãuis tam multæ ſint, attamen vt res planiſsimè perſpiciatur, fac in conuerſionum demonſtrationibus tot támque tetras tenebras nullas eſſe: quis erit vſus conuerſionum? ad quam aut cuius operis analyſim adhibebuntur? Diſſerui doctrinam conuerſionum multis vitiis obſcuram eſſe, pluribus vitiis obſcuriorem earum eſſe demonſtrationem,

vſum

vſum & vtilitatem iam videamus: Hic enim finis eſt, ſi vſum habeant, vt ad Dialecticam nobis propoſitam referantur & conſeruentur: ſi nullum habeant, vt omnino è Logica tollantur: ſic Ariſtotelis principia, vſus & experientia præcipiunt. Quis igitur eſt vſus conuerſionum? Dices imprimis ad ſyllogiſmos demonſtrandum, conuerſiones valere: Hîc tantùm requiram, an captioſum & tenebricoſum ſophiſma, ſyllogiſmi demonſtrãdi poſſit eſſe principium: Etenim vt conuerſionem, ſomniũ & commentum eſſe, ſi nondum ſatis intellexeris, intelligas tandem: primùm nego in infinitis philoſophorũ, oratorum, poëtarum, omnium denique ſcriptorum libris, extra hæc ſcholaſtica commenta, vllum conuerſionis huius exemplum reperiri: Omnium artium principia profecta ſunt à ſenſibus & inductione ſingulorum exemplorum, quæ vera, quæ naturalia, quæ vtilia ſint, collecta: omnia denique Analytica debent eſſe, & ad analyſim, ad exercitationem, ad vſum referenda, vt ex Ariſtotelis doctrina tam ſæpe repeto. At conuerſionis exemplum humanum & naturale nullum eſt, præceptũ conuerſionis ad nullum opus retexendum & explicandum valet, propterea non eſt principium. Dico maius: nego poſſe vllum naturale, ſaltem probabile conuerſionis huius exemplum reperiri. Reprehenditur in Analyticis & Topicis infinitè, & damnatur obſcuritas, ſi petatur quod in principio & quæſtione poſitum eſt, & ſophiſma ſtolidum appellatur: Docetur in Analyticis poſterioribus omnem doctrinam, ſcientiam, artem, ſyllogiſmum, inductionem, omnémque omnino diſputationem ex antecedente cognitione fieri: At in conuerſione res eadem eſt, & conuerſio, & conuerſionis argumentum: & cùm duo quæſtionis extrema diſtinxeris, mediũ nullum præterea reperies: Etenim quæſtio ſit, An nullus lapis eſt homo? duo ſunt extrema (lapis & homo) nec in cõuerſione quicquam prçterea ponitur: Itaque in conuerſione mihi pro quçſtionis argumento, quçſtionẽ ipſam cauda velut abreptam & retortam ita concludis:

Nullus homo est lapis:
Ergo nullus lapis est homo.

An nō hoc est petere, quod erat in principio? vel potiùs disturbare ac peruertere principiū? Verùm quò magis tātum sophisma deprehēdatur, Agè, ex omni enthymemate, vt docebitur postea, licet absoluere syllogismum:

Nullus homo est lapis:
Ergo nullus lapis est homo:

Enthymema, est argumentum: quæstio ipsa sibi ponitur, & argumētationis summo sophismate texitur: perfice syllogismum, fatuitatem conclusionis euidentiùs intelliges: sic autem erit:

Nullus homo est lapis:
Omnis lapis est lapis:
Ergo nullus lapis est homo. Atque ita postea, cùm secūdæ figuræ modus primus reducetur ad secundum primæ figuræ modum per conuersionem, reductio ipsa, syllogismus erit, in primo modo primæ figuræ: imò enthymema tantùm secundæ figuræ. Quamobrem consideremus has Chymæricas ineptias: tantùm aberit, vt per conuersiones, syllogismorū definitiones demonstrentur, vt conuersiones ipsæ, sophismata absurdissima deprehēdantur. Syllogismorum verò definitiones omnium figurarum per se claræ sunt, & illustres generibus & differentiis, quibus clarius ad demonstrandum nihil esse possit, effectæ: An igitur nox diei, caligo lucis demonstratio esse poterit? Quamobrem videmus in hoc vno conuersionum principio, quàm multæ obscuritatis caussæ conuersę sint, & quàm nihil ex toto conuersionū commento sit Analyticum, nihil ad humanæ rationis vsum accommodatum, nihil præclaris Aristotelis principiis cōsentaneum, nihil denique, quod ad logicam instituti & nobis propositi operis doctrinā referri possit.

DE PRIMA FIGVRA.

Redeamus ad intermissum solem, & analysim continuemus.

tinuemus. Syllogiſmus obſcurè definitus eſt, partitio eius omiſſa eſt: iam multa tenebrarum genera contra veram Ariſtotelis doctrinā cumulata: pergamus: Quid eſt ſyllogiſmus ſimplex? huc enim perueneramus: quot eius ſunt genera? Non definitur, non diuiditur: obſcuritas eſt gemina: imò genera ipſa, σχήματα, figuræ nominantur, metaphora mathematica: figura enim propriè ſignificat formam lineamentis compoſitam, qualis eſt in plano Trigono, tetragono, circulo, ſolido, cubo, vt Ariſtoteles ipſe docet in Categoriis, vbi facit quartam ſpeciem qualitatis, figuram: & quæ circunſtet vnumquodque, formam. Eadem metaphora Ariſtoteles in Philoſophia ſæpe vtitur, cùm dicit figuras Categoriarum, vt quinto & ſexto & nono & decimo libris, quas primo Topicorum & primo Elenchorum, genera Categoriarum appellat: & hoc libro affirmatiuam figuram, & ſimilis figuræ propoſitiones eadem metaphora dicit: quomodo etiam Plato figuras politiarum etiam interdum nominat. At metaphoram Ariſtoteles in Platone, vt obſcuritatis cauſſam, reprehendit decimo quinto ſecundi Poſteriorum, & tertio, ſexto, ſeptimóque Topicis. Et certè interpretes hac metaphora eluſi, omnes ſyllogiſmorum modos geometricis figuris nobis inſinuarunt: tanquam Ariſtoteles non modificato verbo, ſed proprio vſus eſſet. Sed rem intelligamus: quid eſt verò ſyllogiſmus ſimplex primæ figuræ ſeu primi generis? nō definitur: hîc cauſſa obſcuritatis eſt. In quot ſpecies diuiditur? diuiſio nulla eſt: noua eſt obſcuritas: Species quomodo definiuntur? obſcurè & confuſè: Primò duæ generales ſimul: Cùm igitur tres termini ſic ſe habeant inter ſe, vt extremus in toto ſit medio, & medius in toto primo ſit, vel non ſit, neceſſe eſt extremorum eſſe ſyllogiſmum perfectum. Hîc definiuntur duo primi modi generales, alter affirmatus, alter negatus: confuſè (vt dixi) & ſermonis genere valdè rudi: eſſe in toto, definitū priùs eſt, dici de omni: vt cùm dicitur, Omnis homo eſt animal: animal ſit in toto homine: Hîc verò ſermo con-

trarius eſt:non enim attributum in ſubiecto, ſed contrà ſubiectũ in attributo. Huiuſmodi ambiguitas mille tenebras in Organo logico peperit: eſſe in, dicitur in Categoriis, eſſe accidentis de ſubiecto: eſſe in, modò dicitur eſſe attributi, modò contrà ſubiecti termini: Deinde medium & extrema primæ figuræ definiuntur: medium, quod ipſum in alio ſit, & aliud in ipſo: quódque poſitione ſit medium, & extremorũ alterum in alio ſit, in altero aliud. At hæc inutiliter ita definiuntur: nam problematis, quod cõcludendum eſt, partes & medium, termini illi ſunt, & ante ſyllogiſmi conſtructionem reperti ſunt: Figura definienda fuerat ex anteceſſionis & conſecutionis, id eſt diſpoſitionis differentia & varietate: Materia ſyllogiſmi eſt in tribus terminis, nec forma ſyllogiſmi, per ſyllogiſmi materiam definienda. Atque ex hoc fortaſſe commento in Logicam inductum eſt, vt medium pro argumento diceretur, ratione prorſus aliena: Nec enim in ſecunda vel tertia figura ſic medium eſt, nec in connexis & diſiunctis ſyllogiſmis ſic medium eſt: ſcholaſticum eſt hoc nomen, vel græcis Ariſtotelis interpretibus ignotum, qui ſecundo capite ſecundi Poſteriorum diſputant medium in ſimplici quæſtione (An eſt, quid eſt) nullum eſſe: In Rhetoricis ab Ariſtotele fides, probatio, argumentum, nomine vero & proprio dicitur. Hîc etiam arbitror mathematicam metaphoram eſſe, vt in extremorum vocabulis, media & extrema in comparationibus numerorum & magnitudinum Mathematici nominant: Hinc analyſis, hinc terminus, hinc principia, hinc figura, hinc medium denique & extrema transferuntur. Inter obſcuritatis cauſſas metaphora ſtatuitur: Omne ſiquidem obſcurum eſt, quod ſecũdum metaphoram dicitur, vt eſt ſexto Topico. Quod præceptum ſicubi verum eſt, certè hîc eſt verum: Hinc orta poſtea confuſio eſt, vt ad inuentionem medij, adhibeãtur ſyllogiſmorum definitiones, tanquam inuentionis loci. Poſt has duorum generalium modorum, & trium primæ figuræ terminorum definitiones, ſequuntur abecedaria

cedaria exempla, & demonſtrationes, quibus & prima figura, & tota prorſus Analytica valdè obſcurata ſunt: Primam demonſtrationem conſiderare incipiamus. Ariſtoteles veriſſimè docet in poſterioribus Analyticis, non omnes quęſtiones nec omnium rerum demonſtrabiles eſſe, non genus differentiámque de ſpecie demõſtrari: genus & differẽtiam, vnde fiunt definitiones, alia cognitionis via, primo quippe propoſitionis iudicio cognoſci & iudicari. De ſyllogiſmo ſimplici primæ figuræ & primi modi nunc agitur, & cùm ex antecedente ſuperiorum & generum & differentiarum cognitione definitus ſit, nunc tandem quæratur, an ſyllogiſmus ſit: perinde ac cùm definitum eſſet animal, diuiſúmque in ſpecies eſſet: & tandem definitus eſſet homo, animal rationale, quæreretur tandem, an homo eſſet animal: ad eámque quæſtionem demonſtratio compararetur: Atque id demonſtrabile non eſſe Ariſtoteles ait: Et tamen diuiſione generis id iam mihi dediſti: & ambiguum facis, quod pro certiſſimo iam poſuiſti: imò quæſtione tua te ipſum ridiculum facis, qui quæris, an animal rationale, ſit animal: id eſt, an ſyllogiſmus in primo modo primæ figuræ, ſit ſyllogiſmus, & in eo poſitis antecedentibus, conſequens ſuæ diſpoſitionis virtute neceſſariò concludatur. Quamobrem quiſquis hanc ſyllogiſmorum definitorũ demonſtrationem commentus eſt: rem ſanè veriſſimis Ariſtotelis principiis alieniſſimam cõmentus eſt. Veruntamen agè, demonſtrationem videamus: quæſtionem eſſe de modi primi definitione meminerimus: An ſi primum ſit in medio toto, & medium in toto poſtremo, neceſſe propterea ſit eſſe vniuerſalem ſyllogiſmum extremorum, & primum eſſe in toto poſtremo? Quænam igitur ratio ad hoc demonſtrandum affertur? Si enim α de omni β, & β de omni γ· neceſſe eſt α de omni γ dici: Priùs enim dictum quomodo de omni dicimus: Hæc tota eſt demonſtratio: Argumentum igitur & medium demonſtrationis huius videamus: quam complexionis cauſſam contineat, æſtimemus. Principium

pium est (inquies) dici de omni: At hoc principium, est sententia definitionis, quæ demonstranda proponitur, mutatis verbis comprehensa: definitionem etiam tertij modi confusè complexa: Quod de toto dicitur, si quid vel generaliter, vel specialiter assumas, de eo quoque dicitur. Hoc axioma complectitur primi & tertij modi definitionem: itaque ad definitiones ipsas demonstrandum, si afferatur idem, per idem demonstrabitur: aut si quid diuersum putes, posterius & obscurius erit. Constet enim definitio primi modi, de quo nunc agitur, ex suo genere suáque differentia: dicatúrque syllogismus simplex primi generis vsquequaque generaliter affirmatus: clarius & euidentius nihil esse potest. Nulla igitur huius definitionis esse demonstratio potest: & quicquid afferetur ad eã demonstrandũ, posterius & obscurius erit. Definitio, ait Aristoteles, est principium, nec omnino demonstrari potest: Ergo frustra, & contra Aristotelis doctrinam ista demonstratio tentatur. Iam verò nónne in hoc opere docetur duos modos primæ figuræ, omnium syllogismorum clarissimos esse? ad eósque, cæteros omnes reuocari? Imò verò tandem docetur in Posterioribus hũc modum generaliter affirmatum, demonstrationis excellentissimæ, & omnium præstantissimæ modum esse. Si vis igitur probare primi huius modi definitionem per alium quempiam syllogismi modum, nónne vehementer erras? & solem tanquam stella aliqua illuminare vis? Imò vis, quod exemplo tibi saltem ridiculo confingere non possis. Definitio modi huius, est in quæstione, An trium terminorum primus in toto medio, medius in toto postremo, concludant necessariò primum in toto esse postremo: Medium & argumentum demonstrandæ quæstionis, dicis esse principium illud, dici de toto. Itaque ex illa quæstione & hoc medio, conclude nobis demonstrationem vno aliquo simplici syllogismo, non in pluribus, in qua voles figura: Hîc ingenij neruos omnes contende: hoc argumentum, & illa propositæ quæstionis extrema, vno syllogismo

gismo simplici conclude: An ita concludes?

Quicquid dicitur de toto, dicitur de totis eius subiectis:
Sed in hoc syllogismi modo primum dicitur de toto medio, & medij subiectum est postremum:
Ergo primum dicitur de toto postremo.

An sic vnum syllogismum facies? At prossyllogismũ in assumptione feceris: Tenta igitur aliam quamuis viam: & si concluseris, tamen in alium obscuritatis locum incideris. Prima verò omnis demonstrationis humanæ sedes, est prima lux, prima claritas: in illo syllogismi modo maior esse nulla potest. Errat igitur qui primi modi definitionem demonstrare vult, & contra Aristotelicam instituendæ artis ac scientiæ doctrinam peccat, quia per obscuriora progreditur. Obscuritas igitur in eiusmodi demonstratione talis est. Talis est iterum demonstratio secundi modi, ex principio dici de nullo: de qua ne minutatim persequar, quod summatim complecti possum, idem est dicendum: quæstionem non esse demonstrabilem: Deinde principium illud esse ex definitione secundi & quarti modi conflatum: aut si diuersum sit, posterius definitionibus illis & obscurius esse. Definitiones tertij & quarti modi simul confunduntur, & ex iisdem principiis consimili caligine inuoluuntur: Atque ita pro principiis, pro definitionibus & claris exemplis, demonstrationes nil demonstrantes, & exempla nullius rei exempla adhibita sunt, quæ totam hanc doctrinam valdè cõturbant. An nondum obscuritatum finis est? imò verò vix est initium. Quatuor modis rectè concluditur in primo simplici genere, nouemdecim modis vitiosè concluditur in eodem genere, vt nominatim hîc docetur: pluribus verò, vt interpretes enumerant. Hos vitiosos modos græci interpretes appellant asyllogistos: de quibus si quid præcipiendum erat, in Elenchis præcipiendum erat, qui errores & sophistarũ captiones interpretantur: sed totis figuris tribus, imò totis Analyticis, imò toto ferè Organo logico hæc bella sophismatum doctrina aspersa est. Interponitur etiam

hîc præceptum, non ex Logicæ, sed Rhetoricæ ignorantia profectum, infinitam propositionem & particularẽ eandem in syllogismo esse: sępiùs enim vniuersalis fuerit, quàm particularis. Et synecdoches vsus, vt iam docui, id admoneat. Sed horum vitiosorum modorum definitiones inuolutæ sunt, exempla verò nulla sunt insignia: tot obscuritates cumulatæ: Atque ad eos vitiosos modos refellendum ex principiis Omni & Nulli inesse, demonstrationes totidem contexuntur, suis singulę obscuritatis caussis instructæ: Vnam demonstrationem videamus: & quidem primi modi vitiosi, vt reliquos inde metiamur. Syllogismus generalis sola propositione affirmatus in prima figura vitiosus est: Demonstratio sophismatis huius sic est: Nam & omni, & nulli contingit primum postremo inesse: Termini, omni inesse, animal, homo, equus: nulli inesse, animal, homo, lapis. At hæc demonstratio modo ipso vitioso, qui demõstratur, vitiosior est: Nam si quis syllogismum illum vt constantem & perpetuum defendat, satis est ad verè fortitérque contradicendum & refellendum, aliquando incõstantem & falsum docere, & falsitatis vnum exemplum proponere: Tu dixeris, Omnis syllogismus primæ figuræ vniuersus, propositione duntaxat affirmatus, est constans: Ego contrà, Aliquis syllogismus primæ figuræ vniuersus, propositione duntaxat affirmatus, non est constans, vt hîc,

Omnis equus est animal:
Nullus homo est equus:
Ergo nullus homo est animal:

ego te verissimo contradictionis argumento conuicero: docere autem ad illam vitiosi modi propositionem vniuersalem refellendum, quòd aliquando vera sit, & in tali cõclusione maius extremum minori omnino insit, nil attinet: Ergo demonstrare omni & nulli, nil attinet. Deinde cùm certos modos noueris, quid opus est obliquos tam curiosè persequi? An cùm Grammaticus docuerit leges latinæ syntaxeos, substantiui & adiectiui,

ui,de genere, numero, casu, rectè faciet, si omnium solœcismorum contrarios modos præceptis persequatur? doceátque, cōtra hanc syntaxim fieri solœcismum primò genere, deinde numero, tum casu, tum genere & numero, tum genere & casu, postremò his omnibus? Certè cacotechnia talis, valdè sit inepta, & Aristotelis veræ doctrinæ cōtraria, qui docet in Posterioribus, principia artium & sciētiarum tam perspicua esse oportere, vt contrariis rerum vitiis nil inde sit neque certius, neque notius: quíque aliam facit artem Elenchorum, vbi propriè de iis vitiis, si quid præcipiendum sit, præciperetur, aliam syllogismorum. Ergo videmus quot obscuritatis caussæ in hac vna demōstratione sint: Ac quoniam huiusmodi nouendecim sunt, singulíque talès demonstrationes videlicet capiant, ex his vitiosorum modorum demōstrationibus, quot obscuritatis caussæ oriantur, iam percipitur: ne miremur tantam in hac figura obscuritatem esse, ad quam conflandam, tam multæ caussæ concurrunt. Nihil erat ex Aruerno illo monte intuenti clarius, nihil aspectu iucundius arboribus & pratis: cùm nubes interuenisset, nihil obscurius, nihil aspectu tristius: Sic logicis syllogismorum dogmatis in bono definitionum, partitionum, exemplorum lumine positis nil erat euidentius, nil humano ingenio gratius: cùm verò tanta, támque multis caussis inuoluta obscuritas incidit, nihil est cognitu difficilius, nil ab ingenuo & liberali hominis ingenio alienius. Quamobrē vt syllogismorum doctrinæ germana veráque claritas ad Aristotelicam methodum restituatur, restituantur rectorum modorum definitiones, partitiones, insignia exempla: vitiosorum tanta vanitas tollatur, tam multæ de rectis & obliquis modis, demonstrationum obscuritates tollantur: tollantur abecedaria & muta exempla. Primę figuræ, seu primi generis simplices syllogismi perfecti esse dicuntur, & verè quidem dicuntur: Ratio autem perfectionis à sumptis è principio falsò repetitur: nil enim definitiones syllogismorum, primæ figuræ principiis,

piis, dici de omni & de nullo, prorſus indiget. Quæ ſunt igitur inquies, ſyllogiſmorum principia? An inquam, id nondum ſatis expoſui? an non iam toties Ariſtotelicam philoſophiā propoſui? Definitus eſt ſyllogiſmus, diuiſus eſt in ſpecies, ſpecies definitæ: quæris an genus, ſpeciei conueniat, & primus modus, definitus ſit ſyllogiſmus, id eſt conſtans & perpetua concluſio? Hîc ſi ratio aliqua ſit quamobrem, ſanè ſola fuerat ſyllogiſmi definitio: Si requiras præterea definitionis rationem, nihilò plus agas, vt inquit ille, quàm ſi des operam, vt cum ratione inſanias. Sic Ariſtoteles affirmat genus, differentiam, atque ex iis conflatam definitionem demonſtrari non poſſe, ſed principia demonſtrationis eſſe: Ergo ſyllogiſmorum definitiones, ſunt ſyllogiſmorũ principia.

DE SECVNDA FIGVRA.

Secunda figura non minùs eſt obſcura, quàm prima fuit: quomodo diſcutiemus cauſſas huius obſcuritatis? Ad illum Aruernum montem redeamus: analyſim definitionum, partitionum, exemplorum præferamus, obſcuritatis cauſſas excutiamus & æſtimemus: Secundam itaque figuram perſpicuè definiri, & in ſpecies diuidi, eáſque definiri, & exemplis illuſtrari oportuit, vt perſpicuè traderetur: Horum nihil actum eſt, & propterea res eſt obſcura: Definitionem primùm ſecundæ figuræ retexamus: Quando verò idem huic omni quidem, illi verò nulli ineſt, vel vtrique omni, vel nulli, figuram quidem huiuſmodi voco ſecundam, ait hîc author: At definitio iſta vitioſa eſt, nec omni ſoli definitio conuenit: ſpeciales enim ſyllogiſmi ſecundæ figuræ, tales nõ ſunt, nec ſolis ſecundæ figuræ ſyllogiſmis conuenit: ſophiſmatis enim conuenit: cùm ex duabus vel affirmationibus vel negationibus hîc aliquid concluditur, ſophiſma eſt, non ſyllogiſmus: Vitioſa igitur eſt iſta definitio, & obſcuritatis eſt cauſſa, cùm pro vera ſumitur. Diuidi genus hoc in ſuas ſpecies ſecundo loco debuit: non diuiditur:

ditur:secunda est obscuritas: Species singulæ definiendæ,& exemplis Homericis, non Chœrileis illustrandæ: Definitiones duorum primorum modorum cōfunduntur simul, simul item duorum postremorum: exempla nulla sunt insignia: obscuritatis caussæ sunt: Termini tres,vt in prima figura, definiuntur ex dispositione antecessionis & consecutionis, id est ex forma syllogismi: hæc obscuritas est triplex, & quidem ordine valdè nouo,vt medius terminus, hîc positione sit primus: Quia (opinor) in diagrammate aliquo primum categorema sit, nullus in hac figura perfectus syllogismus esse dicitur, quod in eodem capite bis rursus proponitur: Syllogismorum huius figuræ definitiones per se claræ sunt & illustres: at per eas definitis modis si requiras quamobrem syllogismus insit,& syllogisticæ conclusionis necessitas, id est quamobrem vnicuique speciei suum genus adsit, adferam generis ipsius definitionem, quia sit dispositio, qua quæstio cum argumento disposita necessariò concluditur: quam tamen iam intelligere debueras ex antecedētibus: Si longiùs pergas, dicam te Aristotelis Logicam nescire, & propositionis immediatæ medium quærere: Deinde si petas à demonstrationibus & deductionibus ad impossibile,rationem aliquam, monebo te, in conuersionibus & deductionibus ad impossibile, nullum medium, nullámque caussam quæstionis tuę cōtineri,téque in rem prorsus ridiculam conuersione tua conuerti. Esto nobis primi modi secundæ figuræ demonstratio per conuersionem: vt,

Nullus improbus est sapiens:
Omnis philosophus est sapiens:
Nullus philosophus igitur est improbus.

Reducatur nobis hic syllogismus per conuersionem ad primam figuram:Conuertatur igitur propositio:

Nullus improbus est sapiens:
Ergo nullus sapiens est improbus:

Hoc siquidem lumine atque hoc iudicio illuminatur & iudicatur nostra reductio:At ista cōuersio,est enthyme-

ma

ma ſecundæ figuræ: & ſi abſoluatur, eodem planè modo,ſed ſine argumento ita concludetur:

Nullus improbus eſt ſapiens:
Omnis ſapiens eſt ſapiens:
Nullus ſapiens eſt improbus.

Atque ita iudicij modus idem per eundem iudicij modum, imò ſyllogiſmus ex argumento ſuo conſtans & partibus abſolutus, per ſyllogiſmum nullo argumento compoſitum, parte vna truncum ridiculè atque ineptè iudicatur: Quæ qui diligentiùs reputabit, mirabitur profectò cōtra veriſſimam Ariſtotelis de principiis doctrinam, talem cacotechniam tam diu retineri. Perge, vix initium tenebrarū retexuimus:Demonſtrantur tres primæ definitiones per conuerſionem & deductionem ad impoſſibile: quarta tantùm per impoſſibile: demonſtrationes ſeptem ſunt: tres primæ argumento illo abecedario & muto primùm, deinde ſophiſmate conuerſionis innixo: quarta argumento illo itidem muto, eóque problematis contradictorium, nil apodicticum cōplexo: Hæ tenebræ multæ ſunt: ſed tamen vitioſi modi duodecim minimùm (plures enim videntur in hac conuerſione indicari) ſed tamen duodecim longiſſimè tenebras iſtas ſuperant: Definitiones ſingulorum & exempla ſuas obſcuritates oſtendunt. Demonſtrationes illæ ſingulares, per terminos eſſe & non ineſſe, obſcuritatibus, vt antea,decoratæ ſunt. Atque interea ſingulare etiam demonſtrationis genus in tertio modo vitioſo contexitur, quòd omni ineſſe, non liceat ſumere: ídque per impoſſibile & infinitum demonſtratur, argumento muto, nil quæſtionis apodicticum complexo. Quamobrem ne miremur huius capitis doctrinam tam obſcuram eſſe, cùm cauſſas obſcuritatis tam multas videamus: Definitiones,id eſt principia vera per conuerſiones, id eſt commentitia principia per deductiones ad impoſſibile cogentes, non docentes obſcurantur: Elenchi in ſyllogiſmorum modis demonſtrantur, & quidem via ipſis Elenchis & ſophiſmatis obſcuriore demon-

monſtrantur:mutis exemplis omnia cõficiuntur. Quid igitur miremur,rem tam obſcuram eſſe?

DE TERTIA FIGVRA.

Analyticè primam figuram ſecundámque percenſuimus: analyſeos lumine tenebras vtriuſque & obſcuritates oſtendimus: Analyticè etiam tertiam figurã percenſeamus: analyſeos lumine tenebras huius diſcutiamus:ad eius perſpicuitatẽ,Ariſtotelicam verę doctrinæ & materiam & formam, inſigniáque illa definitionum, partitionum,exemplorũ lumina requiramus: Analytici deníque in opere analytico retexendo & reſoluendo ſimus.Quid eſt igitur tertia figura? Quando autẽ eidem, hoc quidem omni,illud verò nulli ineſt,aut ambo omni aut nulli,huiuſmodi figuram voco tertiam.Definitio figuræ tertiæ eſt vitioſa: non conuenit omni ſyllogiſmo tertiæ figuræ,ſpecialibus enim non conuenit:Non conuenit ſoli ſyllogiſmo tertiæ figuræ, ſophiſmati enim conuenit: ex ambabus negationibus non ſyllogiſmus, ſed ſophiſma fit. Prima eſt huius figuræ obſcuritas è vitioſa definitione: Secundo loco tres termini ex diſpoſitione & ſyllogiſmi forma definiuntur: Hîc tam vitioſè, quàm in vtraque ſuperiore figura, obſcuritas eſt. Tertio loco dicitur in hac figura nullum ſyllogiſmum perfectum eſſe, & tandem repetitur:obſcuritas eſt: Omnes enim ſunt perfecti,nec ad ſe demonſtrandum, ſuis definitionibus quicquam clarius habent. Quarto loco partienda hæc figura fuit in modos quos habet: partitio nulla eſt: obſcuritas eſt. Quinto loco definitur modus primus nouo genere, ſolo exemplo,& illo quidẽ muto, vt poſtea ſecundus: obſcuritas eſt. Tertius & quartus modus definiuntur eadem cõfuſione, qua modi primæ & ſecũdæ figuræ definiti ſunt:obſcuritas eſt.Quintus & ſextus ſeparatim quidẽ: ſed qui quintus eſſe debuerat, ex mutata propoſitione ſecundi factus, poſtpoſitus eſt. Has igitur obſcuritates analyſis perſpicuæ definitionis

&

& partitionis nobis ostendit: Exemplorum verò, quibus demonstrandæ & illustrandæ definitiones fuerant, analysim persequamur: Exēpla insignia & Homerica nulla sunt: multiplex est obscuritas. Nec verò satis est definitionum, partitionum, exemplorum lumina deesse, demonstrationum obscuritates, vt antea, toto capite consperguntur: quatuor primæ species, per conuersionem, reductionem, expositionem demonstrantur, & ad primam figuram reuocantur: quinta per deductionem & expositionem: sexta per cōuersionem: Quindecim sunt demonstrationes, singulæ suis illis caussis obscuræ. Est verò per expositionem demonstratio perridicula, qua probatur per exemplum singulare, quod vniuersaliter positum fuerat:

Omnis homo est rationalis:
Omnis homo est animal:
Aliquod igitur animal est rationale.

Demonstratio per expositionem sic instruitur:

Socrates est rationalis:
Socrates est animal:
Ergo aliquod animal est rationale.

At Aristoteles multò certiùs docet in posterioribus Analyticis, veras rerum demonstrationes de superioribus naturáque prioribus caussis accipi. Atque hîc etiam vitium aliud est, quòd syllogismus, Aristotelis legibus informatus atque descriptus, per argumentationē probatur: cui locus inter syllogismos apud Aristotelē nullus instituitur: de singulari enim & ex propriis enuntiatis syllogismo, nil apud Aristotelem docetur. Quid vitiosos modos? quid eorum demōstrationes recenseam, aut retexam? Modi vitiosi decem, in quibus singulis eadem prorsus est obscuritas: Definitionum & exemplorum insignium perspicuitas nulla: caussæ sunt obscuritatis: Demonstrationes illis vitiis, quibus in aliis figuris prædictæ. Atque etiam demonstratio illa singularis, de qua in secunda figura dictum est, hîc explicatur in tertio & sexto vitioso modo: Non licet sumere terminos, nulli

nulli inesse, si minus extremum inest alicui medio, & alicui non inest. Atque vtrobique demonstratio duplex instruitur, altera per impossibile, altera per infinitum: Obscuritates nouę in quatuor demonstrationibus sunt, demonstrationis nullo argumento: Sic in vitiosis modis obscuritates tam multæ sunt. Quamobrem ne miremur, hoc caput tam obscurum esse: definitiones & partitiones & exempla, quia lumine suo carent, obscuritatis multas caussas attulerunt: Demonstrationes rectorum modorum, demõstrationes vitiosorum, multò plures pepererũt. Verumenimuerò tribus figuris tam perspicuè, támque euidenter & clarè, quàm adhuc dictum est, expositis, corollarium septimi capitis admirabile prorsus additur: repetitur primùm, ex specialibus nihil vnquam cõcludi: obscuritas prima est: id confusè repeti nil attinet. Sed perge: syllogismos suos habet prima figura, suos habet secunda, suos habet tertia: communes omnium figurarum deinceps explicantur: Cùm autem affirmatiuus & priuatiuus, & vniuersaliter sumptus priuatiuus, semper fit syllogismus minoris extremitatis ad maiorem: vt si α quidem omni β vel alicui: β autem nulli κ, conuersus in propositis, necesse κ alicui α non inesse. Similiter autem & in aliis figuris: semper enim fit per conuersionẽ syllogismus. Hos duos modos Græci quidem κατ' ἀνάκλασιν καὶ ἀνακλωμένυς, id est ἀντισραφὴν καὶ ἀντισραφέντας, secundum conuersionem & conuersos, vulgus in nostris scholis appellat *Fapesmo & Frizesomorum*: Exemplis exponamus, quò faciliùs ineptiæ deprehendantur. Exemplum Fapesmo in prima figura:

Omnis vir bonus est laudandus:
Nullus sophista est vir bonus:
Aliquis igitur laudandus, non est sophista.

Complexio directa erat, Nullus igitur sophista laudandus: ea verò non procedebat: quare per conuersionem contorta complexio est, hoc modo: Aliquis igitur laudandus, non est sophista. Vides quàm volubili rota figulus huius operis complexionem conuertat? At quis

isto

isto modo ratiocinatur, aut argumentatur? Proferant huius doctrinæ doctores, Homericum aliquod, Platonicum, Aristoteleum etiam extra hæc commēta, vllum naturale exemplum: Recordentur Aristotelicæ doctrinæ in Analyticis etiam tantoperè celebratæ: principia artium, singularium exemplorum inductione non solùm colligi, sed collecta cùm traduntur aliis, illustrari: Artium omniũ mater experientia & obseruatio ait Aristoteles, inducantur. Ergo nobis huius artis, huius regulæ vera & naturalia exempla è præstantibus authoribus deducta & obseruata proponantur: Hęc enim commentitia & captiosa sophismata, è tenebricosis conuersionum sophismatis educta sunt. Simile est secundi generis exemplum,

	Aliquis bonus vir est laudandus:
Frizesomorum.	*Nullus sophista est vir bonus:*
	Aliquis igitur laudandus, non est sophista.

In secunda tertiáque figura hæ cōclusiones non habent ab vsitatis modis collocationem diuersam, nisi quòd secundo loco propositionem statuunt, assumptionem primo, & quòd complexionem habent in secunda figura specialem: Secundæ enim figuræ primo & tertio, tertiæ secundo & sexto modis concluduntur in secūda figura sic:

	Omnes improbi sunt miseri:
Fapesino.	*Nulli sapientes sunt miseri:*
	Ergo aliquis improbus non est sapiens.

	Aliquis sapiens est beatus:
Frizesomorum.	*Nullus improbus est beatus:*
	Aliquis igitur sapiens non est improbus.

In tertia idem prorsus erit: pone igitur priore loco, quod secundo est, omnia congruent ad artis legem, quæ est secundæ figuræ modis quatuor illis: vt,

	Nulli sapientes sunt miseri:
Fapesmo.	*Omnes improbi sunt miseri:*
	Aliquis igitur improbus, non est sapiens.

Nulli

Nulli improbi sunt beati:
Frizesomorum. *Aliquis sapiens est beatus:*
Aliquis igitur sapiens, non est improbus.

Mutatio autem loci nec legem, nec speciem syllogismi variat: & syllogismi partem metimur non loco, sed sententia & collocationis ratione: & liber Interpretationis verè docet, transmutata nomina & verba idem significare. Verùm quid in his somniorum nugis orationem maiorem consumo, cùm è conuersionum deliramentis deducta esse dixerim? In tribus figuris singulis definitiones duæ, exempla duo perspicua si fuissent, res aperta esset: Duodecim caussæ sunt obscuritatis: singulæ demonstrationes non exprimuntur, sed indicantur: Demonstrationes sex fuerunt, singulæ vsitatis vitiis ornatæ: caussæ sunt obscuritatis: Ita capitis huius vix decem versus, tot caussas obscuritatis habent. Repetitur, infinitam propositionem specialis loco positam idem facere: obscuritas est. His generibus expositis si putes omnes simplices syllogismos contineri, falleris: Licet enim ex propriis propositis in vnoquoque genere ratiocinari, vno tantùm ex præscriptis legibus obseruato, vt affirmatio negatióque, ad rationem dispositionis expositæ conueniant, sicut Dialectica nostra docuit: & in singulis figuris duo sunt modi: Sex igitur definitiones, totidem exempla desunt: caussęque obscuritatis sunt duodecim: & exempla omnia actionum humanarũ (ad quas præcipuè Logica tamen adhibetur) singularia sunt, sicut artium omnium, licet præcepta generalia sint, vsus tamen in singulis ferè exemplis & experimentis versatur. Nec audienda vanitas scholasticæ distinctionis nescio cuius, (quòd singularia reiiciantur à disciplinis) quasi de propria & singulari conclusione non sit generalis & vniuersa præceptio: Et in his figuris præceptio, quæ isto genere concluditur, non adhibeatur tanquam principium aliquod probandorũ syllogismorum. Atque adhuc vniuersæ caussæ obscuritatis in hoc capite sunt iam multæ: Reliquo capite concluditur reductio syllogismorum in

Q pri-

primam figuram,per eámque reliquas perfici: quæ omnium ferè superiorum tenebrarum (si subtiliter numerare velis)confusa caligo est. Additur præterea ad duos generales modos primæ figuræ speciales,eiusdem figuræ modos reuocari per secundam figuram:Quatuor demonstrationes sunt, singulæ suis vitiis obscuræ. At bone Deus, quid sibi vult huius infinitæ confusionis magister? Analysis,terminus,syllogismus,principium, conuersio, & abecedaria exempla, figura, interuallū à mathematicis translata sunt: Vbi autem similitudo rei clara est, metaphoram nominis laudo. At vt de nonnullis iam dixi,dissimillima res est,istáque φιλογεωμετρία,φιλολογίαν καὶ τοῦ λογίζεσθαι peritiā perdidit: Hæc imitationis geometricæ vana & inanis affectatio, multas tenebras peperit, sed vna affectatio, omnium vanissima & inanissima fuit ἀναγωγὴ, reductio syllogismorum figuræ vnius in aliam, quæ postea nominatur sæpe analysis,interdū, vt capite quadragesimo primo huius, μετάβασις, & dialysis initio. Occasio tantæ vanitatis, speciem geometricæ similitudinis habuit: At rem & veritatem summæ dissimilitudinis habet. Geometræ imperfecta multilaterorum genera ad triangula, triangulorum ad parallelogramma, parallelogrāmorum ad quadrata, quadratorum ad orbes genera reducunt: ídque magna admodum & necessaria ratione, vt varias diuersorum locorum formas, æquali ratione comparent: Rotundas insulas quadratis,altera parte longiores agros,trianguli forma comprehensis. At res est in syllogismis dissimillima:Definitiones syllogismorum cuiuscunque modi sint, si generibus & differentiis suis constent,vt constare debent, clarius habere nihil possunt, à quo demōstrentur. Conuersio,accidens est propositionis,ac multò etiam magis syllogismi: Delirare itaque planè est,& veram Aristotelis de scientiis formandis doctrinā contemnere,naturam ipsam rerū, generibus & differentiis mōstratam, accidente tam tenebricoso præsertim velle demonstrare:Per primam figuram iudicatur:per secun-

dam figuram iudicatur:per tertiam iudicatur: omni denique ſyllogiſmi certo & conſtanti genere iudicatur: nec illa iudicij conſtantia, reductione clarior efficitur, ſed conuerſionis & deductionis tenebris obſcuratur:In Geometria verò,quò faciliùs idem ſpatium agri,campi, inſulæ,cuiuſuis denique rei dimētiare, rem ipſam nihil commutas,ſed hanc rei formam,in illam reducis, & dimenſionis modũ clariorem tibi conſtituis: At hic ſi per impoſſibile reducatur ſyllogiſmus, res ipſa tota commutatur: Contradictio duarum partium ſumitur,ſi per conuerſionem vna ſaltem pars magna & inſolita, iudicij perturbatione conuertitur. Quamobrem reductionis geometricæ diſſimillima eſt hæc reductio logica, illáque ſcientifica,hæc planè ſophiſtica. Atque adhuc hæ bellæ cauſſæ ſunt, quibus analyticæ Logicæ vel inuentor, vel certè compoſitor, φιλογεωμέτρης à ſuis appellatur: At vt dixi,iſta φιλογεωμετρία, φιλολογίαν καὶ τοῦ λογίζεσθαι peritiã perdidit. At iſta ſubtiliter inuenta ſunt,dicet aliquis, & accidere poſſunt: ſyllogiſmus enim alius in alium per hæc principia reduci poteſt. Sint ſtultè & fallaciter, vt ſunt, non modò ſubtiliter inuenta: quid tum? An eſt artibus propoſitum, præceptis complecti, quæ fieri aliquando, & ſubtiliter cogitari poſſunt, an potiùs quæ humanæ vitæ conueniunt, quæ nos rebus gerendis tractandíſque prudentiores & aptiores efficere poſſunt? Finis artium,non eſt ſubtilitas,ſed vera ſolidáque vtilitas:Suppoſitiones,amplificationes,ſubtiliter ab ineptis hominibus erant inuentæ: & fieri poterant, quæ his tradebantur: ac diutiùs quàm bonis ingeniis expediebat, retentæ ſunt atque approbatæ: Cur igitur ab omnibus ſcholis nunc reiiciuntur & exploduntur? quia nullum cogitationis ſuæ fructum ferunt: quia nihil hominum prudentiam iuuant. Explodantur igitur & hæc ſimilia tot vanitatum commenta, nec ſub exiſtimatione vanæ authoritatis, tanta vitia diutiùs lateant: Subtilitas verò ſi tantoperè placeat, placeat in exquirendis aperiendíſque vtilibus rebus,hiſque ad vſum vi-

tæ,necessitatémque conferendis: Liceat acutis & subtilibus esse. Sed in promouendis humanis studiis,in occultis infinitarum rerum (quæ nondum cognitæ sunt) naturis explicandis, in amplificanda degendæ vitæ ratione: denique Aristotelica principia, ἐμπειρία, ἱστορία, ἐπαγωγὴ, vigeant in artium studiis & regnent. At perfectio, dices, & absolutio artis hîc quæsita est, vt ex omnibus numeris doctrina constaret: & in Geometria sic θεωρήματα sunt quædam, quæ nullum prorsus vsum ex sese afferant,sed ad aliorum demonstrationem pertinent: sic conuersio, deductio, cæteráque syllogismorum principia nullum habeant vsum: at valent ad Logicam genesim demonstrandum. Verùm plerique his nugis defendendis nimis nugatorij sunt: dum enim eiusmodi aliquid respondeant, magnos se Dialecticos esse existimant. Quid verò dicant,quàm consentanea rationi, nil reputant. Perfectio artis, aiunt, in his ineptissimis nugis quæsita est: Hanc obiectionem tam leuem,velut arcem tamen ad impetus omnes satis idoneam putant. Quid igitur artis est perfectio? quid absolutio? nónne tota ad vnam summam naturalis rationis confirmationem referenda est? nónne hîc & inuentionis & dispositionis finis conspirans ac planè consentiens est, vt humani ingenij vires,ingenio ipsi ostendant? nónne ἐμπειρία, ἱστορία, de quibus tam sæpe iam dico, id spectant & sibi proponunt? Similis verò si fuerit error in Geometria,qui tamen planè non est, an eius exemplo ista vitia laudabuntur? Vtinam Geometriam sic institutam haberemus,vt Platonis,vt Aristotelis tempore instituta fuit: quam pueri in puluere facilè discerent: demonstrationibus permultis careremus, quas vix ac ne vix quidem viri ætate & iudicio firmi percipere queant. Et quidem talem Geometriam futuram non despero, in tanta præsertim excellentium ingeniorum vbertate: Sed nunc de Logica: Qui igitur artem Dialecticam scribit,statuat sibi ante oculos Aristotelicam ἐμπειρίαν καὶ ἱστορίαν· naturalis denique illius & humanæ rationis exemplum imitandum:

tandum: Tum verò perfectissimam artem se fecisse, si volet, glorietur, cùm eius omnes actiones vsitatas & constantes, omnes earum species & partes, omnium etiam partium particulas ex eodem fonte experientiæ deriuatas, definitionibus, partitionibus, exemplis expresserit: nihil autem de suo cōminiscatur, nihil fingat, nihil somniando mentiatur. At in omnibus antecedentibus, ac deinde consequentibus tenebris, quas accusamus, nihil est ex quotidiano vsu, nihil ex vllo humanæ vitæ exemplo sumptum probari potest: nulla denique ἐμπειρία, nulla ἱστορία est. Redeamus igitur ad illam summam & primam demonstrationē, & Aristotelicis principiis fundatam: Ars dialectica ab obseruatione naturæ deducenda est, & ad eandem confirmandam, si imbecillior fuerit, referenda est: Nihil autem huc ex iis perfectionis tā multis imperfectionibus referri potest. Considerent igitur qui ista tantoperè defendunt, & attendant, quamobrem sine vlla ratione, sine consilio, sine vsu, sine vllo vero argumento tenebras istas ad perniciē iuuentutis alant. Ne verò putemus has nugas nunc primùm reprehendi, Antipater & Chrysippus apud Galenum secūdo de placitis Hippocratis & Platonis iampridem deriserant: & Galenus ipse ait syllogismorum reductiones, & omnem eiusmodi syllogismorum complexionem, vanitatem inutilis rei esse non mediocrem. Sed ab his tenebris ad alias pergamus: maiores enim & obscuriores supersunt: capita enim quatuordecim sequuntur, omnium, quæ adhuc retexuimus obscurissima, in quibus de modificatis conclusionibus & puris & permistis agitur: quasi trium figurarum descriptæ leges omnibus simplicibus propositis concludendis non sufficiant. Meminerimus Aruerni illius montis: vnum esse vt in orbe, sic in arte solem, cuius lumine illustrentur omnia: neque campos virentes nigros esse, neque syllogismos atros, sed nubes tetras, sed captiones obscuras esse. Analysis igitur verum Aristotelicorum principiorum solem reducat, tenebras depellat: ex Aristotelicis

& Analyticis libris ſol nobis exiſtat, qui tenebras operis Analytici diſcutiat, ſyllogiſmóſque perſpicuos, diſcretis nubibus oſtendat. Syllogiſmis igitur ſimplicibus expoſitis, quid ſequi debuit? Coniunctus ſyllogiſmus definiri, diuidi, exemplis illuſtrari debuit: illum ſolem pars ea doctrinæ requirebat. Hîc eadem querela noſtra non poteſt eſſe, quæ priùs fuit. Syllogiſmos ſimplices, exceptis propriis, de quibus nihil diceretur, conqueſti ſumus in tribus figuris obſcurari: coniunctos deinceps obſcurari non conquerimur, ſed de his ne verbum quidem ſaltem nominatim fieri dicimus: Et cùm poſt Ariſtotelis obitum ſatis conſtet à Theophraſto & Eudemo diſcipulis Ariſtotelis hos ſyllogiſmos obſeruatos & notatos & deſcriptos eſſe, Organi logici compoſitores & interpretes accuſamus, qui non modò de his ſyllogiſmis in Organum logicũ nihil includant, cùm Porphyrium tamen minùs neceſſarium includant, ſed tribus figuris omnes ſyllogiſmos includi imperitis ſuadeant, vt poſtea dicetur. Collegimus igitur ſigillatim cauſſas obſcuritatis, quibus ſyllogiſmorum ſimplicium doctrina eſſet inuoluta: capita ſeptem fuerunt: Deinceps verò numerari ſigillatim cauſſæ tenebrarum vix poſſunt: totóque Analytico primo, imò reliquis potiùs Analyticis totis tenebræ immenſæ quædam & infinitæ ſunt, quæ analyſim, Logicæ exercitationem, & vſum Logicæ non modò nil adiuuent, ſed omnibus modis turbent & impediant. Sed tamen Analytici primi ſummam perſequamur. Geneſis ſyllogiſmorum adhuc tractatur: Magiſter operis Analytici docet octaui capitis initio, leges figurarum expoſitas, abſolutorum propoſitorũ ſyllogiſmis conuenire, modificatorum ſyllogiſmis non conuenire: Quoniam, ait, diuerſum eſt & ineſſe & ex neceſſitate ineſſe, & contingere ineſſe, manifeſtũ quoniam & ſyllogiſmus in vnoquoque diuerſus eſt. Hæc cauſſa eſt cõfuſionis infinitæ, quæ poſtea conſequitur: Modificata propoſita aut pura ſunt, vt ſola neceſſaria & ſola contingentia aut miſta cum abſolutis, aut inter ſe. Itaque

figurarum

figurarum tenebræ quintuplæ multiplicantur: Etenim per tres figuras necessaria, per tres figuras contingentia, per tres figuras necessaria & soluta, per tres figuras necessaria & contingentia, per tres figuras cõtingentia & soluta deducuntur: necessaria & pura & mista priùs expediuntur. Syllogismus ex omnibus necessariis concluditur cõmunibus legibus, ait hic magister, exceptis modis duobus, quarto secundæ, & quinto tertiæ figurę, qui per expositionem tantùm demonstrentur. Hîc si replicari superiores tenebras volueris, totidem hîc essent, quot antea sunt iam commemoratæ in tribus figuris: Et hi duo modi per impossibile monstrari possunt more superiorum: falsóque hæc differentia ponitur: Veruntamen quanuis tenebræ hîc sint, in his tamen tenebris intelligimus, vt ex omnibus propositis necessariis, necessarium concludatur, legibus syllogismorum nouis nil opus esse, tametsi in puris necessariis, nec cum alio genere permistis conclusio necessaria: quod efficitur non tã syllogisticæ dispositionis lege, quàm naturâ rerũ, sicut in libro Interpretationis docui in illis enuntiationibus,

(Socratem esse animal est necesse:
Socratem non esse animal est necesse.)

nullam contradictionem esse, sed oppositionem rerum, quarum alteram esse oporteat: Ita de his syllogismis dico, cùm in his vera negatio nõ sit, negantis syllogismi conclusionem ad præscriptas leges non congruere, nec syllogismi cõstantiam hanc esse: imò etiam cùm maius extremum (est necesse) tribus propositis semper terminus sit subiectus: quod syllogismi legi repugnat: Nec quia concluditur necessarium, iccirco syllogismum putemus: id enim fallit, vt docetur huius capite tricesimo tertio: & si loco modi necessarij, ponatur modus contingentis, lege dispositionis eadem seruata, percipietur error, vt in contingentium syllogismis paulò pòst apparebit. Nono, decimo, vndecimo capite, permistio necessarij & existentis, vt sic dicam, id est absoluti tractatur, & docetur ex necessario & absoluto syllogismũ in omni-

bus figuris fieri: Totidem ferè ſunt cauſſæ obſcuritatis, quot in tribus figuris ſunt animaduerſæ. Sed tenebras non hîc tantùm reprehendo, rem ipſam reprehendo: primum primæ figurę modum pro omnibus diſputabo: Nego igitur ex propoſitione neceſſaria, aſſumptione abſoluta, neceſſarii ſyllogiſmũ fieri. Etenim ſi ſolutum pro eo quod verum eſt, nec falſum eſſe poteſt, ſumitur, vt ſolutum & neceſſarium (licet non affectum neceſſarij nota) idem ſit, certè noui nihil hîc præcipietur: imò verò ex duobus eiuſmodi ſolutis, licebit in omni figura neceſſarium concludere: non enim neceſſitas rebus additione notæ neceſſarij, additur, aut detractione detrahitur, ſed exprimitur aut non exprimitur: Si ſolutũ pro vero ſiue neceſſario, ſiue non neceſſario intelligitur, vt magiſter ipſe exemplo ſuo indicauit, qui ſumpſit pro ſoluto enuntiato illud nono capite, (Animal moueri)& decimo (hominem eſſe album) & vndecimo (equũ eſſe bonum)item (vigilare & dormire)falſum erit ex neceſſario ſolutóque neceſſariũ concludi:vt ſi ita diceretur:

Omnis homo neceſſariò eſt rationalis:
Quiduis currens eſt homo: Soli enim currant homines:
Ergo quiduis currens, neceſſariò eſt rationale.

Itaque concluſionis huius iudicio ſi quando currant aſini, neceſſariò rationales erunt: Falſa eſt concluſio huius ſyllogiſmi, veris tamen antecedentibus. In aſſumptione, quia ſolutè locuti ſumus, ſpeciale & præſens tẽpus duntaxat complexi ſumus: in propoſitione & complexione, quia neceſſariò rem eſſe dicimus, vniuerſale tẽpus, nullam temporis excludimus ſpeciẽ: quod enim neceſſariò eſt, nõ poteſt non eſſe. Quare ſi tẽpus ipſum, quod adſignificabamus, exprimatur, concluſionis error manifeſtus apparebit: Vt ſi dicas, in propoſitione maius extremum ſemper ineſſe medio: in aſſumptione mediũ nunc ineſſe minori: vnde concludas maius minori ſemper ineſſe. Neque certè defuerat antea tam manifeſto morbo medicina: Theophraſtus enim, vt interpretes quidam etiam aiunt, hoc mendacium argumento non valdè

valdè dissimili coarguerat: Docuerat enim conclusionem, si firma esset, antecedentium partium debiliori similem esse oportere. Et illud est, quod in Posterioribus à Philopono ponitur, Semper propositionum deteriorem conclusio sequitur: quódque ab Aristotele ipso, sed obscuriùs, vicesimo octauo huius est positum, Similis enim vniuscuiusque cōclusio principiis est: vt si propositio vel assumptio negaretur, item negaretur cōclusio: si propositio vel assumptio singularis esset, singularis itē esset cōplexio. Quod ipsum etiam præceptis huius Organi coargui poterat: Præcipitur enim capite vicesimo quarto, complexionem vniuersalem non posse fieri, nisi ex omnibus vniuersalibus: Itaque cùm in hoc exemplo solutum debilius sit necessario, & vt diximus, vnū tempus omni tempore sit minus, complexio debet imbecilliori parti similis esse: cúmque necessarij complexio sit & vniuersum tempus cōplexi, non potest nisi è propositionibus vniuersum tempus complexis effici. Quòd si necessarium in propositione absolutè dici volumus, in complexione cum aliqua conditione, quemadmodum interpretes (vt solent aliquid semper comminisci ad hos errores defendendum) fortasse respōdeant, vt concludamus dūtaxat quod necessarium sit, Dū assumptio vera pronuntiatur: necessariū illud non plus erit, quàm solutum verum: Ac si diceretur ex necessario & soluto solutum cōcludi: & hac egregia disciplina ludemur. At Aristoteles in sophismatis amphiboliā imprimis enumerat, & in docendo, summum vitium esse iudicat. Quamobrem sophisticas illas elusiones à rebus seriis, & vtilibus veræ disciplinæ præceptis distinguamus. Tu mihi polliceris auri talenta decem, & tandem Sophistica ista, ferrumina porrigis, & ais te auri nomine, ferrumen intellexisse: Aristoteles tamen ex artibus captiones tales tolli iubet: omnia artium dogmata catholica iubet esse. Quamobrem permistio necessarij & contingentis, nullam syllogismi nouam legem expetit: Si propositio vera sit, & assumptio pari necessitati subiecta

ponatur

ponatur(ex duobus enim necessariis, necessarium concludetur:) si solutum pro quocunque modo verum sit, non necessariũ concludetur,& falsa erit hæc præceptio. Tertium propositionis genus sequitur, contingens, cuius significationes describuntur primùm, deinde conclusiones & syllogismi: tum significationes duæ describuntur:Contingens,aliquando necessarium, aliquando non necessarium. Hæc partitio siquid vtilitatis haberet, dicta est in Interpretatione, dicta est rursus tertio capite libri huius : repetitio ista inanis, & veræ Aristotelis doctrinæ contraria. Contingentis verò significatio propria,est de non necessario Approbatur igitur, hîc etiam contingens aliquod esse necessarium : rationem consideremus & retexamus: captiosam enim & fallacem esse sentio : Hæc ait, consequuntur inter se, Non contingens,non possibile,impossibile,necesse non: Ergo & his opposita inter se similiter consequentia erunt, Contingens, possibile, non impossibile, non necesse non. Verumenimuerò antecedens argumentationis huius ei falsum est,qui naturalem & popularem,id est veram ac propriam cõtingentis significationem sequitur: qui experientiã & vsum,id est Aristotelica veræ Logicæ, summáque principia sequitur:Nã quod non est contingens, nec eiusmodi vt possit & esse & non esse, ad aliud nihil trium reliquorum sequitur: potest enim esse necessarium, potest esse impossibile, potest esse possibile : Et si verum antecedens illud esset: non esset tamen consequens ideo verum:Nec enim in Logica Aristotelis, cõtradicentia contradicentium sunt consequentia,vt constat è secundo Topico: nec tamen si consequens verum esset, ideo tamen concluderetur hoc argumento, aliquod esse cõtingens necessarium : Aliud enim est,quod concluditur non necesse non,aliud quod intenditur necessarium:Sed tamen pergamus. Contingentis non necessarij genera duo proponuntur, alterum probabile, quod appellatur vt antea, frequens, quod natum est esse:alterum incertum,quod & sic & non sic possibile: aut

omnino

omnino à fortuna: nil enim magis sic natum est fieri, quàm contrario modo. Hoc contingens, in Interpretatione appellatur vtrumlibet: Vtriusque verò contingentis propositiones conuertuntur inter se, non affirmatæ negatis, sed quæ habent affirmatiuam figuram secundum oppositionem: vt,

Esse contingit,
Non-esse contingit.
Omni contingit,
Nulli contingit.

Hæc verò conuersio vera & naturalis est, & è vera contingentis definitione sumpta, superiorum conuersionum longè dissimilis: illic enim eiusdem affirmationis aut negationis subiectum tantùm in attributũ conuertitur: hîc verò manet idem subiectum & attributum: Affirmatio autem in negationem, contráve negatio in affirmationẽ conuertitur. De cõtingenti incerto scientia & syllogismus demonstratiuus non est: de probabili autem & verisimili, & nato esse, vt appellatur hîc, ratiocinationes rerum ferè sunt & considerationes: ideóque magis in sequentibus definietur & tractabitur. Notandum est hoc loco, quod de vsu præcipitur, quia maior est vsus cõtingentis illius frequentis & verisimilis, proptereáque magis de eo pręcipiendum: id enim est quod analysis, quod experientia, quod obseruatio requirit, & quod infinitè iam flagitamus: & quod si publicè receptũ sit, præcipuo Animaduersionum nostrarum labore nil opus erit: Conuersionum nugas reiicio: non solùm quia rarior est, sed quia omnino nullus est earum vsus in Logica, quia nunquam de iis ratiocinationes & considerationes sunt: Ergo monitio ista notetur. Postremo capitis huius loco præcipitur duas propositi contingentis sententias esse: Vt cùm dicitur, Currentẽ cadere est contingens, dupliciter id intelligatur: primò quod contingit currere, id contingit cadere: Verùm hoc est sentẽtias orationis somniare, non illam dialecticæ artis parẽtem experientiam & obseruationem & analysim tenere: Et

ista

iſta ſectæ placita ſunt, non experientiæ præcepta: Nam cùm dico, Quiduis currens, contingit hominem eſſe: quamuis nunc non currant homines: quamuis falſum ſit, quicquid cōtingat currere, cōtingere vt homo etiam ſit, tamen verum dico: fieri enim poteſt, vt homines currant aliquando: & ideo quiduis currens, hominem eſſe contingat: Cùm enim per contingentis modum aliquid enuntio, nullum tempus certum comprehendo: vt cùm dico, Quiduis currens, contingit hominem eſſe: non id vtique nunc eſſe aut cras futurum, aut perendie confirmo, ſed idem dico, ac ſi affirmarem poſſe fieri, vt ſoli currant homines: ideóque quiduis currens, hominem eſſe. Ac ne probatio longior quęratur, in doctorem valeat ipſa doctoris authoritas & dignitas: Sic enim ipſe loquitur decimo quarto capite, cùm ait fieri poſſe, vt omni mouenti homo inſit: quia accidere poſſit, vt homines ſoli moueantur. Ergo in hoc capite, fundamento reliquorum de contingentibus ſophiſmatum, videmus quàm omnia commentitia ſint: Sic enim ipſe loquitur decimo tertio capite, cùm ad refellendum contingentis concluſionem, terminos ponit, animal, album, veſtis: vt,

Aliquod album, animal eſſe contingit:
Aliquam veſtem, eſſe albam contingit:
Aliquam igitur veſtem, contingit eſſe animal.

Duæ propoſitiones contingentis, de quo dicturum ſe doctor receperat, exempla ſunt: nec tamen ad commentitiam ſignificationis definitionem conueniunt, ſed ad illum vſum verum & naturalem, quem dixi: artémque ſuã doctor hic vſu ſuo, teſtimonióque ſuo refellit: Imò verò nullis exemplis in diſputatione contingentis vtitur, quibus hæc ſignificatio ſomniata teneatur: doctoris enim exempla hæc ſunt ſequentibus capitibus:

Equum moueri contingit:
Omnem hominem moueri contingit:
Hominem intelligere contingit:
Niuem non eſſe animal contingit:

Piscem

Picem non esse animal contingit:
Hominem esse album contingit:
Animal esse album contingit:
Hominem esse album contingit:
Tunicam esse albam contingit:
Aliquod album, esse animal contingit:
Hominem esse album contingit:
Animal moueri contingit:
Album esse animal contingit:
Hominem non esse sanum contingit:
Hominem esse album contingit:
Equum dormire contingit.

Hæc inquam, doctoris exempla omnia sunt, quibus vtitur in syllogismis contingentium: quorum nullum sic explicari potest, vt dicatur, cuicunque contingat, subiectum eidem & attributum contingere: Nam semper alter terminus substantia est: quæ subiecto nulli sic contingit, vt contingens modò dicatur, quod ex affirmatione in negationem conuertatur: Substantia enim contingere hoc modo non potest. Quamobrem vt dixi, doctor hic doctrinam suam, doctrinæ suæ exemplo & vsu refellit: Experientia inquit, & obseruatio, omnes artium præceptiones pepererunt: At experientia & obseruatio, vel huius ipsius operis exemplis contrarias præceptiones nobis ostendunt. De iis commentitiis contingentis significationibus paulò latiùs disserui, quia hinc consequentes tenebræ permultæ deductæ sunt: Syllogismi igitur contingentes sequuntur longa confusione descripti: capita præcipua, vnde cætera pendent, attingamus. Decimo igitur tertio capite docetur ex omnibus contingentibus, in prima figura contingens concludi: qui error è proximo capite deductus est: dic enim,

Quiduis currens, contingit hominem esse:
Omnem verò equum contingit currere:
Contingit igitur omnem equum, hominem esse.

Propositione atque assumptione veris, complexio falsa concluditur: At interpretes propositioni resistent, eámque

que esse falsam clamabunt: quia in puris contingentibus primus contingentis modus sequendus est. Verùm modos significationum traditos, paulò antè commentitios esse docui, non è naturali hominum sermone deductos: imò præsentibus huius doctrinæ testimoniis & exemplis refutatos. Quòd si diceret hic magister ex cōtingentibus nihil ratione firma concludi, attamen (si modis illis præscriptis & propositio & assumptio intelligantur) aliquid effici posse, hoc in artis doctore minùs reprehendendum putarem, quamuis syllogismi doctrina nihil hîc dignum agnoscerem, quia nihil ex Aristotelis principiis, vsu & experientia deductum viderem: Verùm cōtemptà illa prima & summa caussa (vsum naturalem & experientiam dico) cōtempta inquam, summa illa caussa, somnia sua, tanquam naturæ decreta nobis imperat: illam suam experientiam & obseruationem, artis magistram esse oblitus est: & postea capite decimo sexto docet in secunda figura ex puris contingentibus nil cōcludi, quia ex omnibus affirmationibus concluderetur, cùm hîc affirmatio in negationem conuertatur. At inquam, ex omnibus negationibus in prima figura idem concluderetur, quia affirmatio etiam in negationem conuertatur: tametsi hæc negatio, vera negatio non est: nec syllogismi legem ratio ista potest impedire. Sophismatis autem & inconsequentiæ caussa, est vaga & incerta cōtingentis significatio, quæ nullum tempus certum concludit: nec veritas in vnum concurrit: Etenim veritas illius propositionis, Quiduis currēs, hominem esse contingit, tum accidit, cùm soli currunt homines: illius autem, Omnem equum currere contingit, alio scilicet tempore aliquo, cùm non soli current homines: Hæc inquam, inconsequentia partium, facit complexionis inconsequentiam. Et hæc ignorantia est Elenchi, ex qua indicat Aristoteles omnes fallacias oriri, quia non idem tempus in syllogismi partibus obseruatur. Quamobrem verè concludere possumus, ex contingentibus puris in prima figura nil concludi: nec iccirco

circo in ſecunda & tertia, quæ à prima figura, doctoris huius iudicio pendeant. Decimo quarto capite docetur propoſitione cõtingente, aſſumptione ſoluta, fieri complexionem contingentis. Ratio eadem refutandi erroris, quæ antea: Sit igitur ſyllogiſmus hic,

Quiduis currens, hominem eſſe contingit:

Omnis equus currit: Finge ſiquidẽ omnẽ equũ currere:

Omnem igitur equum, hominem eſſe contingit.

Nec verò mihi reſpónderis propoſitionem eſſe falſam, ſi aſſumptio vera ſit, quia propoſitio ſic intelligenda ſit: Quicquid nunc currit, id contingit hominem eſſe: quod aſſumptionis hypotheſi repugnaret: id enim commentum teſtimonia illa atque exempla doctoris iam producta, illa experientia atque analyſis refelleret: Cauſſa ſophiſmatis, eſt ipſa cõtingentis vaga ſignificatio: Nam fieri poteſt, vt homines ſoli currant aliquando, quamuis nunc homo nemo currat: Verúmque eſt illud enuntiatum, Quiduis currens, eſſe hominem contingit. Quamobrem permiſtio contingentis & ſoluti, ſyllogiſmum nullum facit: Cauſſa eſt, quam dixi: propoſitio certum nil ſtatuit, aſſumptio ſtatuit certum: Vnum verò ſi addidero, diſputationem iſtam cõcludam. Pactus eſt doctor hîc ſe non de neceſſario contingente locuturum, cuius affirmatio in negationem, quam comminiſcitur, & negatio in affirmationẽ reciprocaretur ac rediret: Vnum caput, cæteris omiſſis tantùm hîc proponam. Decimo ſeptimo igitur capite, ait ex ſoluto & contingenti, contingens concludi in ſecunda figura: dic igitur,

Nullus lapis vigilat:

Omnem hominem contingit vigilare:

Nullum igitur hominem, contingit lapidem eſſe.

Conuerte, ô doctor, ex legibus tuis hanc complexionem, & tibi conſtare aude, tuáque ſuperiora illa decreta defende: Conuerte inquam, quid erit? Omnem hominem, contingit lapidem eſſe: permiſtio neceſſarij & cõtingentis in prima figura, inconſtantiam hanc efficere non poteſt, cùm eſt propoſitio contingens, vt præcipitur

tur decimo quinto capite: At efficit in ſecunda figura, etiam ſi negata propoſitio, neceſſaria ſit, aſſumptio affirmata, vt præcipitur decimo octauo capite: vt,

Nullum lapidem loqui neceſſe eſt:
Omnem hominem loqui contingit:
Nullum igitur hominem, eſſe lapidem contingit.

Conuerte, idem concludes. Diſtinctiones pertinaci alicui & captiones videlicet non deerunt. Atqui Chamæleontem aliquem mihi videre videor, in omnes colorum ſpecies ſe mutantem. Diſtinctio percallida atque ſophiſtica nobis opponitur: Non concludi contingens non neceſſarium, ſed contingens quoddam confuſum: tanquam Dialectica, Chamęleontina neceſſariò ſit, quæ ſophiſticis diſtinctionum coloribus, ſui ſtudioſos fallat & decipiat. Verùm fraudes & malitiæ iſtæ faceſſant: Chamæleontem imitari deſinamus: Tot colores enim, tam multiplices, tam varios aliquãdo deponamus: vno & naturali & vero, & Ariſtotelis principiis, experientiæ & vſui conſentaneo contenti ſimus: Tametſi enim

Id quoque quod ventis animal nutritur & aura,
Protinùs aſsimilat, tetigit quoſcunque colores:

attamen hoc idem animal nec rubrum, nec candidum colorem poteſt aſſimilare. Scholaſtici interpretes, & rerum vſus imperiti, diſtinctionum multos colores poſſunt imitari: Contingens modò ſimpliciter, modò neceſſarium, modò inter vtrunque cõfuſum. Neceſſarium ipſum modò abſolutè, modò aliqua conditione, modò ampliatum ad vtrunque. At quamuis commutandis coloribus tam ſint admirabiles imperitis & ignorantibus, tamen ſimplicem illum naturalis lucis candorem, ſplendentem ſolidæ prudentiæ ruborem imitari nõ poſſunt: nunquam his ſophiſmatis Platonicum vel Homericum, imò extra hunc locum, nec Ariſtotelicum quicquam accommodabunt: nunquam harum nugarũ magiſtram experientiam allegabunt. Sed de his nugis ſatis ſupérque diſputatum: concludamus ſyllogiſmum ex neceſſariis puris fieri, ex cõtingentibus puris non fieri:

ex

ex necessario & soluto, solutum tantùm concludi: ex permistis reliquis inter se generibus nullum syllogismum fieri (nisi fortè in prima figura ex contingente & necessario:) caussamque tanti sophismatis in cõtingentibus puris, & cõtingente & soluto ex contingentis vaga & incerta significatione deduci: & quia partium veritas sit temporibus inconsequens & disiuncta, nec assumatur eadem veritas, quæ proposita fuerat, ideo complexionem disiunctam & inconsequentem esse: Elenchus enim hic omnino positus est, non eodem modo, nec eodem rerum tempore: partium veritas attenditur, nec idem tempus adsignificatur in propositione & assumptione: in contingenti & necessario, sophismatis caussa hęc non est: necesse enim, tempus omne comprehendit, in quod ideo contingens incidat. In hac autem nugatoria disceptatione, quis innumerabiles tenebras iam non videat? Tres figuræ simplicium ex absolutis propositis syllogismorum, permultas obscuritatis caussas habuerunt: De necessariis, de contingentibus, de necessariis & absolutis, de necessariis & contingentibus, de contingentibus & absolutis, reperies, si singula complecti velis, quintuplo maiorem esse numerum tenebrarum: Nec tamen adhuc omnes tenebræ sunt, quibus syllogismorum genesis, prima pars primi Analytici cõturbatur & inuoluitur. Capita adhuc sex supersunt, in quorũ primis duobus docetur, omnes syllogismos per tres figuras expositas fieri & concludi: & falsò docetur: Sunt enim ex propriis enuntiatis syllogismi, qui præscriptis legibus concludi in vnaquaque figura non possunt. Sunt præterea connexi duorum generum, sunt disiuncti duorum item generum, quibus etiam hic Organicus author multò frequentiùs vtitur, quàm simplicibus à se expositis. Sophismatis igitur huius errorem retexamus: Syllogismus duobus modis fieri dicitur, ostẽsiuè & ex hypothesi: vt illic pars vtraque certa & vera sit, hîc altera quanquam falsa aut incerta, tamen pro vera cèrtáque ponatur. Hæc differentia ad syllogismi ne-

R cessita-

cessitatem nil attinet: ex omnibus enim falsis syllogismus esse potest, vt etiam postea dicetur Analytico secundo. Veritas hæc aut falsitas est propositionis vel assumptionis, syllogismi nihil est: Ridicula igitur differétia est hîc. Iam docetur ad concludendum quæstionem, medio opus esse, quia sumeretur quod est in principio: Id verum est, sed nugatoriè repetitum. Additur id medium cum vtraque parte quæstionis copulandum esse: quod verum est, sed inutiliter & nugatoriè repetitum: Deinceps quòd omnis syllogismus tribus figuris expositis concludatur: contexitur autem his verbis demonstratio, Ergo necesse est aliquod sumere ad vtrunque commune: Hoc autem contingit tripliciter: aut enim α de β, & γ de β dicentes: aut γ de vtrisque, aut vtraque de γ· Hæ autem sunt tres dictæ figuræ: Manifestum quoniam omnem syllogismũ necesse est fieri per aliquam harum figurarum: non eadem ratio est, etsi per plura copuletur ad β· eadem enim erit figura & in pluribus. Hæc demonstratio obscura est, argumentum mutum: & si exprimatur, nihil problematis apodicticum. Sed quò faciliùs sophisma deprehendatur, syllogismum retexamus, qui hîc inuolutus & confusus est:

Si omne medium triplici figura disponitur, omnis syllogismus fit aliqua trium figurarum:

Sed primum verum: Nam medium vel antecedit maius, sequitur minus, aut sequitur vtrunque, aut antecedit vtrunque:

Secundum igitur verum est: omnísque syllogismus triplici figura concluditur.

Hic inquam, syllogismus est connexus primi modi, quem tamen syllogismũ esse nesciebat Aristoteles: imò quem syllogismum non esse eius ipsius syllogismi conclusione conatur ostendere. Sed tamen syllogismi huius assumptio falsa est: nec enim medium semper vno trium horum modorum disponitur: nec enim syllogismus coniunctus vllam speciem triplicis huius collocationis habet, sicuti Dialectica nostra abundè decla-

rat

rat: & hic ipſe ſyllogiſmus, quo demonſtratio præſens efficitur, demonſtrationem ipſam refellere potuit: nullâ enim trium figurarum continetur: quod in exemplo breuiore ſubtiliùs diſtingues: vt ſi quæras, An Socrates eſt animal? & mediũ ſumatur, homo, & ita concludatur:

Si Socrates eſt homo, eſt etiam animal:
Sed Socrates eſt homo:
Socrates igitur eſt animal.

Medium (homo) nec antecedit, nec ſequitur (animal:) nec enim ei ſubiicitur, nec attribuitur. Enimuerò quod multò magis admirêre, ſyllogiſmi ipſius definitio poſita initio libri huius, connexi ſyllogiſmi ſecundi concluſione demonſtratur Analytici ſecundi capite ſecundo, vt illic dicetur: Nec Ariſtoteles tantùm exemplis coniunctorum ſyllogiſmorum, ſed præceptis & regulis vtitur, vt ſuo tempore conſtabit. Quamobrem & exemplum demonſtrationis huius, & alia deinceps plurima, demonſtrationem hanc ipſam valdè vehemẽtérque reprehẽdunt & refellunt: Vanitas verò & imperitia ſcholaſticorum interpretum & græcorum & latinorum hîc valdè ridenda eſt, ignorantium ab Ariſtotele multa eſſe collecta de veteribus, non omnia iudicata & probata. Alij autem dicunt demonſtrationem hanc de ſolis ſimplicibus ſyllogiſmis intelligendam eſſe: de coniunctis nil Ariſtotelem cogitaſſe: Perinde ac ſi de animalibus ſolos homines noſſet Ariſtoteles, iure poſſit affirmare ſolos homines, animalia eſſe: & quod ſpeciei vnius proprium ſit, de toto genere prædicare. Gloriari enim videtur hîc Ariſtoteles (ſicut de tota Logica in epilogo Organi) ſyllogiſmorum doctrinam à ſe inuentam & perfectam eſſe: nullum eſſe ſyllogiſmum, niſi per has figuras. At falſò gloriatur: nam multi præterea ſunt ſyllogiſmi, quibus etiam ipſe frequenter vtitur, vt iam dixi, in his figuris nequaquam concluſi. Ergo qui ſic excuſant Ariſtotelem, ſimplicitatem ſummam demonſtrant: logicum de quæſtione iudicium nullum demonſtrant. Alij verò paulò quidem ſubtiliores, qui viderunt,

demonſtrationem hanc ſic excuſari non poſſe, ſed tamen non minùs irridendi. Syllogiſmos oſtenſiuos ab Ariſtotele dicunt appellari, qui categorici poſtea dicti ſunt: & hypotheticos ab Ariſtotele dici, qui poſtea deſcripti ſunt in connexis & diſiunctis modis concluſionum: & de his ab Ariſtotele pauca dici, quia hypothetici per categoricos, id eſt oſtenſiuos perficiantur. At hos magiſtros minima quædam & ſimplex affectio fefellit: nec definitiones oſtenſiui & hypothetici, de quibus hîc agitur, conferre potuerunt: Oſtenſiuus ambas habet veras, vt capite triceſimo dicitur: hypotheticus ex hypotheſi partem ſumit incertam: imò falſam aliquando pro vera & certa, ſicut in ipſa mox litera demonſtrabitur: nec hypotheſis totis Analyticis ſignificat ſpeciem collocationis diuerſam, ſed pactum, conditionem, propoſitum, ſuppoſitum, vt ita dicam: quod ſyllogiſmus ad impoſſibile planiſſimè declarat, qui ſpecies appellatur hîc hypothetici ſyllogiſmi: Et tamen eodem diſpoſitionis genere per tres ſimplices figuras, ſicut oſtenſiuus, cõcluditur: tum obſcuriſſimo illo Geometriæ exemplo (quòd quadrati diameter ſit aſymmeter) ſatis apertè docetur, hypotheſeos nomine nullam ſyllogiſmi collocationem nouam ſignificari. Manifeſtiſſimè verò capite decimo quarto ſecundi Analytici, vbi tota differentia oſtenſiui & hypothetici ampliſſimè tractatur: & vt in omnibus figuris oſtenſiuus, ſic hypotheticus concludi dicitur. Nec certè ſyllogiſmus connexus, hypotheticus eſt appellandus: nil enim ſupponit, ſed ſecundum connexionem & cõſecutionem affirmat & conſtituit: nec quicquam paciſcitur: meliúſque propoſitio illa συνημμένη, id eſt connexa (Si homo eſt, animal eſt) appellatur à recentioribus συνεχὴς καὶ ἀκόλουθος, connexa & conſequens, potiùs quàm ὑποθετική. Quamobrem demonſtratio iſta non ſolùm obſcuritate, ſed falſitate, vitioſa & reprehendenda eſt: nec omnis ſyllogiſmus tribus expoſitis figuris concluditur, nec iis omnis medij diſponendi & collocandi via demonſtratur.

id

id enim eſſet, omnem ſyllogiſmi doctrinam tribus illis figuris contineri. Quare demonſtratio hæc tollatur: ex hac tamen demonſtratione teneatur, quod veriſſimum certiſſimúmque eſt, vnam quandam ſyllogiſmorum eſſe doctrinam communem, generalem, vniuerſalem, qua diſputatio omnis concludatur: qua de propoſitionibus dubiis omnibus iudicatur: quæ denique in alias minutiores artes non diſſecatur: Hoc inquam, præceptum catholicum teneatur, quamuis in Analyticis libris, non omnis ſyllogiſmi concludendi doctrina doceatur: attamen quæcunque eſt, communem & generalem eſſe, quæ ſubtilioribus artibus non exponatur: Et meminerimus ex Ariſtoteleæ Logicæ ſententia, primò verè à nobis diſputatum eſſe, quæſtionum partitionem in Logica vanam eſſe, cùm vna eſſet & communis omnium logica doctrina. Reliquis quatuor capitibus, ſex axiomata de tribus figuris nugatoriè repetuntur: In omni figura terminus eſt quidam affirmatus & vniuerſalis: quod in ſolis ſimplicibus & communibus verum eſt, in propriis falſum eſt: vbi nihil eſt vniuerſale. Demonſtratio hîc adhibetur per exemplum, quo quæſtio nil demõſtratur: Deinde ex Geometria petitur exemplum, obſcuritate præterea hîc vitioſum, nec quicquam theſim concludens: Hoc præceptum repetitur capite triceſimo quinto. Secundum eſt præceptum vniuerſale ex omnibus vniuerſalibus: ſpeciale & ſic & aliter: quod item in coniunctis ſyllogiſmis falſum eſt: Tertium, ambo vel alterum propoſitum ſimile complexioni: Quarto omnis ſyllogiſmus per tres terminos concluditur. Quòd ſi plures ſint, ſyllogiſmi ſunt plures: aut fruſtra ſumpta erunt, niſi inductionis aut occultationis aut eiuſmodi cuiuſpiam gratiâ. Quintum, eſt ſyllogiſmi duas propoſitiones eſſe principales, non plures: Alioqui ſi ad probationem vel exornationem partium aliquid adderetur, proſſyllogiſmus eſſet, non ſyllogiſmi pars: Vnde concluditur, omnis ſyllogiſmi terminos tres, propoſitiones duas, concluſionem vnam eſſe: eáſ-

que partes esse necessarias & principales. Sexto, Problema facile disputatu est, quod in pluribus figuris concluditur: difficilius disputatu, quod in paucioribus figuris. At ista facilitas aut difficultas oritur ex argumento, quod facile vel difficile sit inuentu, non è syllogismi specie & forma: quæ semel cognita, semper palàm est, nunquam inquirenda est. Talis ineptia octauo Topico tractatur: totáque illa sex capita nihil habent, nisi perissologiam inanem, & in Organi logici libris perpetuam. Quamobrem siquis tot obscuritatum & tenebrarum, ad simplicium syllogismorum genesim obscurandam repertarum summam conficiat, nónne furoris simile videbitur, hominum laboribus tantoperè id obrutum & obscuratum esse, quod patefactum fuisse & illustratum diuina quædam gloria fuerit? Aristotelis diligentiam & studium vehementer laudo & admiror: Aristoteleorum interpretum simplicitatem & imperitiam neque laudo, neque admiror. Aristoteles vt in physico opere, Physicorum, sic in logico quamuis non nominet, Logicorum veterum decreta omnia collegit, vt primo libro abundè docui: principia suæ philosophiæ propria posuit: materiam artis, formam artis definit, qua voluit artes & disciplinas institui. Interpretes omnia Aristotelis volumina, velut Apollinis alicuius oracula susceperunt, nullo loco iudicium adhibuerunt, an hæc Aristotelis principiis conuenirent: an Analyticæ artis ab Aristotele collectæ talis esset materia, talis etiam esset forma, qualem Aristoteles in vera & legitima doctrina & arte tum materiam, tum formam esse iubet. Cuiusnam itaque iudicij fuerit profiteri, experientiam & analysim, artis & disciplinæ cuiusuis parentem esse, & tamen in explicandis artium decretis, ad experientiam & analysim nunquam respicere? Leges analyseos interpretari, analysim tamen earum nullam facere? principia clarissima tractare, & definitiones ex generibus differentiisque conficiendas docere, & tamen ad eas quasi demonstrandum, infinitas tene-

bras

bras temerè congregatas nõ videre? Obſcuritatis cauſſæ nonaginta fuerunt ante figuras: in figuris, variorum propoſitorum mille octingentæ: In ſex poſtremis capitibus neſcio quot item accumulatæ, vt duo propè millia tenebrarum ad obſcurandum ſimplicium ſyllogiſmorum geneſim coaceruata videantur. Quale tandem interpretum iudicium hoc eſſe credideris? Vitæ & humanitatis gratiâ Logicam & facilè doceri, & promptè iſti conueniebat: At iſtis tenebris, Logicæ ſcientia, Logicæ vſus perditur. Quamobrem Ariſtotelicum & Analyticum me fore initio profeſſus ſum, & hîc rurſus adhuc profiteor. Ariſtotelis vera principia, vera doctrina, analyſis propoſitionis, ſyllogiſmi, methodi, nos adhuc docuit ſyllogiſmos non eſſe per ſe & ſua natura, ſed harum tenebrarum nubibus obſcuros: Tenebras igitur abigamus, lucem definitionum, partitionum, exemplorum reducamus: Ariſtotelica principia de materia artis, de forma artis, item experientiam, ſenſum, analyſim, vſum ſequamur: nec logicum quicquam, niſi analyticum probemus: hæc logicæ facultatis anima eſt: denique ad vſum vitæ, veram & vtilem doctrinam ex Analytico primo excerpamus. Tres ſunt ſimplicium ſyllogiſmorum ſpecies, neque tamen hæ omnino: De ſyllogiſmis enim, qui fiunt è propriis enuntiatis, nihil præcipitur: Has igitur ſpecies excerpamus & illuſtremus.

DE COPIA PROPOSITIONVM, *pars ſecunda.*

Geneſis ſyllogiſmorum qualis eſſet in hoc Analytico retexuimus, inuentio ſecundo loco ſequitur breuiùs comprehenſa. Quatuor capita hîc tantùm ſunt: Inuentio verò, ſicuti diximus, præcedere debebat: prior enim eſt naturâ: quæſtio enim ad vſum ſyllogiſmi primùm ponitur, deinde quæritur argumentum, id eſt medium, quod hîc appellatur: poſtremò medium, cum proble-

mate certa ratione dispoṅitur: Ergo præcedere debuerat inuentio medij. Appellat verò magister hîc media, syllogismi principia, & facultatem faciendi syllogismi: Argumentum siquidem, principium est, ex quo facultas & materia est syllogismi. Verumenimuerò meminerimus & hîc Aruerni montis illius, & in eo solis illustris, vnde arbores & campi tam clarè cernebantur. Inuentio explicatur: qua tandem re, clara & perspicua esse potuit? Definitionibus, partitionibus, exemplis. Si definiretur inuentio, doctrina inueniendi argumenti, vel medij: argumentorum genera deinde, generúmque species explicarentur definitionibus, exemplis: Quid hîc horum actum est? nihil, sed nubes interposita, quæ spectantis oculos turbaret: hanc igitur nubem diuidamus & dissipemus. Quatuor igitur proximis capitibus, Logicæ inuentionis loci quinque attinguntur, effecta, adiuncta, opposita, diuisio, definitio: oppositorum (quæ ἐναντία καὶ ἕτερα, contraria & diuersa seu repugnantia dicuntur proximo capite) & diuisionis locus omnino reiicitur & damnatur: definitionis nomen attingitur tantùm: locus effectorum & adiunctorum, nomine proprij & accidentis confunditur, totáque inuentionis ratio in antecedentium & consequentium locum tandem includitur: eáque inuentio primùm communiter, deinde in singulis figuris propriè docetur: Partitio primo loco singularis adhibetur ad inueniendum. Monuimus in Porphyrio & Categoriis, quàm ineptè inuentio Logica ad categoricum commentum relata esset: quámque inconstanter esset diuisa, ratione categorematis, modò in partes sex, vt in Porphyrio in indiuiduum, genus, speciem, differentiam, proprium, accidens: modò in decem, vt in Categoriis in substantiam, quantitatem, qualitatem, agere, pati, vbi, quando, situm esse, habere: Tertius hic demum locus est, quo diuiditur inuentio in partes tres eodem scholastico illo categorici sermonis commento: Omniũ sanè quæ sunt, alia de nullo dicuntur, nisi secundum accidens, & alia de aliis dicuntur:

Sed

Sed de ipsis nulla nisi secundum opinionem, alia de a- liis dicuntur, & de ipsis alia. Primi generis exemplum est, Cleon, Callias, Socrates, & singularia ac sensilia: tertij, homo, qui de Socrate dicitur, cùm etiam de homine animal: Secundi generis exemplum nullum ponitur: Categorias tamen opinor intelligi, & illa quæ dicta sunt summa decem genera: singularia verò & summa relinquuntur: intermedia retinentur, quia ferè ratiocinationes & considerationes sunt maximè de iis, ait magister. Hæc bella & prima est & valdè categorica inuentionis Logicæ partitio: infimorum, mediorum, summorũ Categoria quædam hîc spectata est: sic enim Porphyrius Categoriam instituit: quo ordine hic magister existimat de summo, nisi secundum opinionem, & de infimo, nisi per accidens, argumentum nunquam ferè sumi: Frequentissimè verò ex his quæ sunt in medio: vnde videlicet argumentum, medium in logicis libris nominatim alicui videatur: quod propriè dicitur aliàs ab Aristotele ratio, fides, probatio, argumentum. Verùm huius inuentionis author labitur, tum quòd nobis illum Categoriæ ordinem proponit, vnde argumenta sumamus: (quanta enim illic esset inanitas, antea diximus) tum quòd Categoriæ suæ caput & pedes amputat, ventrem solum retinet: id est media sola ad disputandum relinquit, extrema tollit: Animus enim disserentis non peragrat inanes Categoriarum, vt antea docui, latebras, quæ dialecticæ inuentionis ferè nihil habent, sed caussas, facta, subiecta, adiuncta, opposita, comparata, coniugata, partes, definitiones, testimonia considerat: quæ genera argumentorum omnibus Categoriis & generaliora sunt, & modis omnibus ad disserendum clariora & promptiora. Quòd autem ex infimo & supremo Categoriæ loco putat hic author argumenta aut nonnunquam, aut rarò sumi, tam falsum est, quàm qui diceret in sola prima figura syllogismos fieri, nullos in secunda vel tertia. Nam vt medium illud, locum habet proprium in prima figura, sic summum in secunda,

cunda, & infimum in tertia tenere poteſt, & frequenter ſolet: & tam ridiculum ſit dicere è ſummo & infimo nullum argumentum ſumi, quàm qui diceret è partibus & toto argumenta nulla ſumi. De principio aliquo ſi dubitatio ſit, monent Analytica, illuſtrandum & affirmandum eſſe ſingularium partium inductione. Ergo iudicio tuo ô Analytice magiſter, ſingularia illa, quæ tu reiicis, ſæpe argumenta erunt: quoniam iudicio tuo frequens eſt inductio, quæ ſyllogiſmo concludi poteſt, vt poſtea docebis: appellas in probandis figuris expoſitionem: & ad ſyllogiſmos demonſtrandum, tanquam principiũ adhibes, qui exemplo rei familiaris efficitur:

Vt, *Socrates eſt ſubſtantia:*
Socrates eſt homo:
Ergo quidam homo eſt ſubſtantia.

Tuo igitur iudicio ſingularia argumenta vſum habebunt: quin Logicæ quotidianus ferè vſus eſt in ſingularibus & propriis exemplis, vt dixi. Quid verò ſubſtantia, & in Categoriis nouem ſumma reliqua genera rarò argumenta erunt? An non vt ad tractandum genus, ſpecies ſingulares adhibentur, ſic vniuerſum genus ad explicandum ſpeciem ſolet adhiberi? Qualis enim eſt hic ſyllogiſmus?

Nulla ſubſtantia, eſt accidens:
Omne animal, eſt ſubſtantia:
Nullum igitur animal, eſt accidens.

An non eſt hic ad præſcriptam legem ſyllogiſmus? an non licet mille ſimiles rationes ex ſummis illis generibus concludere? Quare primi capitis huius nobilis hæc ingreſſio, ſophiſtica dupliciter & fallax eſt: & quòd inuentionem argumenti ad Categorias reuocat, quæ dialecticæ inuentionis nihil ferè ſunt, & quòd docet argumenta media eiuſmodi eſſe. Ex his igitur categoricis mediis monemur deinceps definitiones, propria, conſequentia, antecedentia, oppoſita quærere: Definitio autem & oppoſita, vera genera ſunt argumentorum: proprietas ex adiunctis rebus eſt, vt antea in Por-

phyrium

phyrium docui: Antecedentium & consequentium nomine, omnia argumentorum genera, exceptis oppositis,continentur,sed sine distinctione:& quicquid tamen continetur in ea antecedentium & consequentium cõfusione, definitè & partitè caussis, factis, subiectis, adiunctis, comparatis, coniugatis, tributionibus, finitionibus,testimoniis distinguitur. Quare res teneatur, rei confusio tollatur. Quòd autem Aristoteles hîc opposita, & quæ rei non possunt inesse, reiicit, permirum est, cùm nullus argumenti cuiusquam locus tam multis libris ab eo descriptus & propositus sit: in Categoriis enim & Interpretatione,& Analyticis,& Topicis,& Philosophia describitur & proponitur: & multos negantes syllogismos Aristoteles docuit, in quibus omnibus argumentum oppositum sit ei parti (in qua negatur) necesse est:oppositum inquam, aut certè quod vera negatione distinguitur: Imò verò, quod vehementer admirêre,Aristoteles ipse proximo capite, hoc argumentum in propriis singularum figurarum mediis adhibebit. Quòd si dicas reiici oppositum, quia non fiat syllogismus ex argumento vtrique quæstionis parti contrario: certè inquam, neque fit semper in secunda & tertia figura ex argumento semper antecedente vel consequente: nam vbi complexio negatur, etiam argumentum alteri parti quæstionis repugnat. Quare oppositorum locus non satis iusta ratione damnatur. Agè verò, conquesti sumus,in Organo logico nil apertè definiri,nil acutè diuidi:refellimur hoc loco: facta est elegans prima illa partitio inuentionis Logicæ in definitionem,proprium, antecedens,consequens,oppositum: oppositum reiectum est:quatuor genera supersunt,definitio,proprium,antecedens,consequens: deinde antecedens & consequens subtiliùs diuiduntur bifariàm, quod dicitur in quid, vel vt proprium, vel vt accidens: deinde antecedens & consequens iterũ diuiditur,quòd secundum opinionem & veritatem. Obscurus & tenebricosus est hîc doctor:hoc nõ reprehendo solum,intel-

ligo

ligo quid obruat:consilium & mentem perpendo: Antecedentia consequentiáque diuidit duobus modis: primò trifariàm. Verùm quænam est ista confusio? Antea iussi sumus videre definitiones, propria, antecedentia, consequentia: vt distincta opinor, & diuersa argumentorum genera: nunc verò definitiones, quæ dicuntur in eo quod quid est, & vt propria, partes fiunt antecedentium & consequentium: nunc propria, quæ secundo loco à consequentibus distinguebantur, partes item fiunt consequentium: Secunda diuisio est antecedētium consequentiúmque, quædam secundum opinionem, quædam secundum veritatem Quid ista diuisio? nónne omnibus argumentis non consequentibus modò, sed antecedentibus, sed oppositis potest tribui? Perge, subtilitas diuisionis alia sequitur: Antecedentia consequentiáque generaliter aut specialiter antecedunt & consequūtur: illa sumenda, hæc omittenda. Error est initio reprehensus: fit enim syllogismus non solùm ex specialibus, sed proprijs & singularibus, vt diximus: Ratio autem huius præcepti fatua planè est, quòd incertum, an sit propositio vniuersalis. At rhetoricus tropus est, synecdoche, cuius vsus nos docet quando generale nomen generaliter aut specialiter intelligēdum: Infinita intelligentia nulla est, neque logicum hîc quicquā. Omnium artiū propositiones sunt infinitæ: Grammatica, est ars rectè loquēdi: Rhetorica, bene dicendi: Logica, bene differendi: Arithmetica, rectè numerandi. Nec additur (omnis) generaliter tamen intelligitur. De Catilina loquitur Cicero, nomine tamen generali vtitur: Sine dubio perdidimus hominem, ait. Atque omnino, vt dixi, synecdoche nos id docet. Multa sunt eiusmodi in Organo logico, quæ Aristotelem in omnibus magnis artibus, non in rhetoricis tantùm versatum, arguunt harum nugarum authorem non esse, sed aliquem Aristotelicæ doctrinæ imperitum æmulum, & ignarum sophistem. Atque etiam consequentia rursus diuiduntur in propria & communia, vt illa sumantur, hæc relinquantur. Videmus nouam

uam

uam partiendi laudem: Consequens & proprium inter prima ferè genera mediorum fuerunt: nunc proprium, efficitur species consequentis. Additur postremò consequens, quod frequenter accidat, sumendum: reiiciendum tamen, quod est omnibus consequens: Ratione videlicet eadem, qua summa genera reiecta sunt: tametsi paulò pòst constanter præcipitur, ut quàm maximè generaliter sequentia quærantur: Verùm quid caussæ, quamobrem maximè generale, vt scholæ nostræ loquuntur, transcendens repudietur? An ex eo nullus syllogismus fieri potest? Quid si sic ratiocinemur?

Omnis res Deo nota est:
Omnis Logica, res est quædam:
Omnis igitur Logica Deo nota est.

An nullus hîc syllogismus? an non licet tales infinitos ex maximè cõmunibus, syllogismos facere? Hactenus cõmunis abundantia propositionũ est, qua docti sumus, cùm erit aliquod problema positum, inquirere non infima, non suprema, sed media, vt definitiones, vt propria, vt antecedentia, vt consequentia: imò verò solùm antecedentia & consequentia, eáque in quid & propria & accidentia: eáque rursus generalia non specialia, nec tamen generalissima: atque itidem propria, non communia aut frequentia, non rara: Tota denique facultas inuẽtionis in duobus antecedentiũ & cõsequentium locis, nobis posita, ne queramur perpetuò difficilé esse hũc doctorẽ: an facilior esse potuit? Duos nobis inuentionis locos tantùm proponit, ex antecedẽtibus & consequẽtibus, ne nos videlicet argumentorũ & locorũ multitudo obrueret: ex antecedẽtibus enim & cõsequẽtibus postea cõcludet, omnes syllogismos fieri. Sed inuẽtio communis adhuc fuit, propria singularũ figurarũ iam sequitur, in qua non speciales caussarum, factorũ, subiectorũ, adiunctorum, oppositorũ, & reliquorum argumentorũ loci tradentur: imò verò meræ nugæ tradentur: repetentur syllogismorum definitiones, antea falsò medijs in vnaquàque figura attributæ. Quadruplex est problema, generale,

nerale,ſpeciale,affirmatum, negatum: Quatuor igitur regulæ ponuntur ad inueniendum medium, quo hæc problemata ſyllogiſmo concludantur. Problematis autem termini duo ſunt, maior & minor, vt ſæpe iam dictum eſt: Itaque ex terminorum antecedentibus & conſequentibus & oppoſitis, quatuor regulæ texuntur ad ea quatuor problemata concludendum, quæ paulò faciliùs quàm in litera dicantur, exprimam. Prima eſt, Problema generaliter affirmatum, concluditur medio antecedente maius extremum, conſequente minus. Secunda eſt, Problema ſpecialiter affirmatum, concluditur medio antecedente vtrunque terminum. Tertia eſt, Problema generaliter negatum, medio alterum terminum ſequente, alteri oppoſito concluditur. Quarta eſt, Problema ſpecialiter negatum, cōcluditur medio, quod oppoſitum ſit maiori termino, minorem conſequatur. Quatuor hæ ſunt definitiones ſyllogiſmorũ: 1. enim in primi modi primæ figuræ definitionẽ incidit: 2. in triplicem definitionẽ triplicis modi affirmati in tertia figura: 3. in primi modi & ſecundi ſecundæ figuræ: 4. in quarti modi primæ figuræ, & tertij ſecũdæ. Ita ſyllogiſmorum definitiones pro argumẽtorũ inuẽtione, rudibus & imperitis obtruduntur: eadẽ planè ſapientia, qua mediũ in figuris definitũ eſt: Inuẽtio per iudiciũ ſcilicet explicatur. Tanta Logicæ his in libris cōfuſio eſt & cōturbatio, támque Ariſtotelicæ methodi legibus damnata. Sed tamen in tanta periſſologia valdè rudis eſt doctor noſter. Has definitiones ſyllogiſmorum, regulas mediorum & argumentorum inueniendorum fecerit, vt facit: attamen pluribus modis concludi tria problemata poſtrema poterunt: ſpecialis enim affirmatio, prima etiam figura, & ſpecialis negatio, ſecunda tertiáque concludi poteſt. Valdè inquam, rudis: nec in vera Logica quicquam ſentit. Quid tenebras capitis huius reliquas retexam? Definitiones ſyllogiſmorum, vnde regulæ iſtæ collectæ ſunt, antea tenebris demonſtrationum inuolutæ fuerunt, vt diximus: hîc tamẽ rurſus vana ingenij oſtentatione,

tatione,modi iterum vitiosi colliguntur.Perissologia,licet infinitè Aristoteli damnata,atque hîc vniuersæ caliginis fons effunditur. Neque id vulgò dissimulatur: In Interpretatione de nobili modificatorum quæstione dictum illud vrbanum in scholis peruulgatum prædiximus, *De modalibus non gustabit asinus*: At hîc pontem esse asinorum,scholarum nostratum doctores & interpretes Organi logici prædicãt. Figuram quadratam instituunt varijs triangulis incisam,quibus syllogismi recti & vitiosi notantur:quam qui retexere non possit,asinus habetur: pons ea scilicet virtute,vt asinorum pedibus cõculcari se nõ patiatur. At bone Deus,pontis huius sublicij videlicet,quales sunt sublicæ? Etenim quoniã hic magister, inuentionis Logicæ architectus esse voluit, quid? nónne definitionibus,partitionibus, exẽplis argumentorum & mediorũ, quæ inueniẽda sunt,totam doctrinã architectari & fabricari debuit? caussas,facta,subiecta, adiuncta,opposita,cõparata,cõiugata,partes,definitiones, testimonia,quoniã hæc Aristoteli vera media sunt & argumenta,interpretari? Ad hanc enim exędificandã inuentionis artem,illa materies,hæ sublicæ fuerunt:has manu atque opere & aperta methodi architectura machinari debuit. At toto isto capite nil nisi perissologia, & obscuritas doctrinæ inanissima est:Et appellantur asini,qui mysteria hîc occulta non videant? Asinos scilicet multos fuisse necesse est, si asinos esse necesse est, qui Logicam inuentionem hîc non videant, quæ omnino nulla est:nec vllis igitur oculis videri potest. Enimuerò fabulam ab histrionibus agi solitam, huius argumenti simillimam spectasse me commemini: Vano cuidam & simplici Thrasoni pannus à nebulone sartore describitur percommodus,sed eo colore præditus,vt à nothis & spurijs cõspici non possit:Itaque Thraso cupidus emendi,pannum sibi proponi iubet: nebulo protinus tãquam multarum vlnarum molem profert: expassis palmis,vt mercatores hîc assolent,licia diducit, speciem miratur, emptori suo prædicat & ostentat: Hîc Thraso vanus, adulterij

adulterij materni ſuſpicione protinùs tactus eſt: cõfiteri tamen pudor vetat: itaque pannum, quem nullum videt, qui nullus etiam eſt, ſe videre & admirari dicit, & emit, veſtémque ſibi ſarciri iubet. Hîc ſartor exultare gaudio & triumphare incipit: pãnum diuidit, diuiſionis ſtridorem miris modis imitatur, veſtémque hoc egregio inuiſi inuiſibilíſque, vt ita dicam, coloris pãno conſarcit: pretiũ denique accipit & addicit. Hæc (mihi credite) pontis aſinarij fabula eſt, in nobis ſcilicet idiotis iam veritas & hiſtoria, non fabula: Perſuadetur nobis, inuentionis doctrinam mirabilem quandam & ſingularem hîc eſſe, ſed ab aſinis conſpici non poſſe: Credimus: (quid enim philoſopho tot ætatum ſeculorúmque iudicijs approbato non credamus?) non videmus tamẽ, nec omnino videre, quod nihil eſt, poſſumus: ne tamen aſini videamur, laudamus, admiramur, emimus pretio non ſolùm pecuniæ, cuius iactura tolerari poterat, ſed temporis & vitæ, cuius detrimentũ, nullo pecuniæ pretio compenſari poteſt. Quamobrem vera ſummáque Ariſtotelis principia materiam veræ artis, formam veræ artis cum his nugis comparemus: omnia hîc contraria reperiemus: Analyſim Ariſtotelicam adhibeamus: innumerabilia præſtantium authorum monimenta ſunt, omnis doctrinæ, omníſque ſapientiæ plena: ad eorum igitur inuentionem retexendum, cognoſcendum, imitandum, quid aſinarius iſte pons proderit? Adhibeamus in Virgilio, Homero, Cicerone, Demoſthene, Platone, Ariſtotele: in mathematicis, in legibus, in theologia, quid nobis explicabit? Tum verò cùm Analyticum nihil eſſe viderimus, ad alterum exercitationis genus cõuertamur. Ariſtoteles Logicam viua voce tam multis ſcriptis exercuit: experiamur igitur (ſeu dicere, ſeu ſcribere meditemur) quid his inuẽtionis artibus poſſimus adiuuari: nec Sepias diutiùs imitemur: Vt enim piſces illi cùm ſe peti à piſcatoribus ſenſerint, effuſo atramento, quod illis eſt pro ſanguine, infuſcata aqua abſcondunt ſe, & piſcatoribus iter veluti ſepiunt atque intercludunt:

cludunt: Nec ſic videlicet cum veritate, cum luce, cum firma conſtantíque ratione vrgeamur & cõſtringamur: vel contorta aliqua & obſcurata diſtinctione ſtultitiam noſtram teneamus: ac ſi nubem diſtinctionis aliquam contradicentibus oppoſuerimus, præclarè nos philoſophatos arbitremur. Etenim turbida iſta aqua reſidebit aliquando, nec perpetuò conqueremur, quod Perſius de inertibus diſcipulis,

Nigra quòd infuſa vaneſcat Sepia lympha.

Opinionum enim commenta delet dies, naturæ iudicia confirmat. Malitioſi & improbi animi eſt errore delectari, lucem odiſſe, tenebras conſectari, publicis malis gaudere, honeſta ſtudia remorari. Quod cùm quidam tam pertinaciter faciant, conſiderent ſecum quàm principijs Ariſtotelis cõgruentius, quàm ſibi modeſtius, quàm publicis ſtudiis vtilius fuerit confiteri neſcire ſe quid dicant, quàm iſta tam temerè effutientes, ſibi primùm, denique bonis adoleſcentibus tam miſeram, támque pernicioſam calamitatem parare: Sed cõqueſtionis huius dolore ſæpe longiùs euehor, quàm putaram. Sicut expoſita geneſi diſputatum eſt, eius doctrina ſyllogiſmos omnes concludi, ſic expoſita mediorum, & propoſitionum inuentione, diſſeritur omnia problemata, omnéſque ſyllogiſmos oſtenſiuos, hypotheticos vel ex abſolutis neceſſariis contingentibus, denique cuiuſuis generis perfici: ídque ita demonſtratur: Manifeſtum igitur ex dictis, quòd non ſolùm accidit hac ratione & via omnes ſyllogiſmos fieri, ſed etiam quòd alia impoſſibile ſit: Demonſtratum enim eſt, omnem ſyllogiſmum per aliquam expoſitarum figurarum fieri: Has verò non accidit per alia conſtitui, quàm per conſequẽtia & antecedentia: Ex iis enim propoſitio & medij ſumptio. Quare nec ſyllogiſmum poſſibile eſt fieri per alia. Via igitur de omnibus vna, & circa philoſophiam & quámuis artem & diſciplinam. Quapropter in omni problemate hęc erunt inuenienda ſecundum veritatem quidem, quæ etiam ſecundum veritatem inſint: ad dia-

lecticos autem ſyllogiſmos ex probabilibus propoſitionibus. Hæc inquam, diſputatio eſt, antecedentium & conſequentium argumento, omnes diſputationes & philoſophicas & dialecticas effici. Diſputationis clarior concluſio ſic eſt:

Omnis figura efficitur antecedentibus & cõſequentibus:
Omnis ſyllogiſmus aliqua efficitur figura:
Omnis igitur ſyllogiſmus efficitur antecedentibus & conſequentibus.

Huius tamen demonſtrationis propoſitio non ſatis vera eſt: medium enim & argumentum in omnibus negatis ſyllogiſmis alteri extremo opponitur, ſicut Ariſtoteles etiam in his capitibus loquitur. Aſſumptio planè falſa, ſicut antea docui, quia ſyllogiſmi & proprij & cõiuncti (connexos & disiunctos dico) non perficiantur tribus expoſitis figuris: Et interpretum vanitas illa, de qua iam dixi, hoc capite triceſimo, etiã teſtimonio Ariſtotelis apertè refellitur: cùm differentiam docet ſyllogiſmi oſtenſiui & hypothetici: quòd ille propoſita duo vera habeat, hic alterum falſum, vt ad impoſſibile dicitur: ideóque mendacij ſyllogiſmus appellatur: aut certè pro certo & indubitato, quod incertum tamen ſit & dubium, ſecundum aſſumptionem, ſicuti & Mathematici poſtulare ſolent & aſſumere: & qualitatem quandam, quam demonſtratam non habent, concedere, vnde demonſtrationes ſuas efficiunt. Aliquando cùm ſpecies plures ſint, vna tamen probata, ex hypotheſi concluditur genus. Principia ſyllogiſmorum generaliter quidem dicta ſunt quemadmodum ſe habeant, & quomodo ſint indaganda & inueſtiganda: hîc media & argumenta rurſus appellantur principia ſyllogiſmorum: & eorum inuentio aptè venationis cuiuſdam, (tametſi ea hîc nulla inſtructa eſt) indagationi cõparatur. Atque hîc, quod in geneſi monui, non eſt omittendum: Vna geneſis eſt communis & generalis & vniuerſalis, nec in minores artes ſecanda: Cuius doctrina quanuis in his libris imperfecta ſit, eſt tamen per ſe quædam vna. Sic inuentio

vna

vna est generalis, communis, vniuersalis, nec pluribus artibus minutiùs discerpenda: Communis inquam, omnium disputationum necessariarũ verisimilium, vt hîc docetur: veréque à nobis est libro secundo, & ex Aristotelicæ Logicæ sententia disputatum, quæstionum partitionem esse vanam, quia cõmunis esset Logica omnium quęstionum: Logica doctoris huius cõmunem omnium problematum genesim docere voluit, nunc cõmunem inuentionẽ docere vult, & communia principia seu media. Propria verò in vnaquaque arte plurima sunt, ait hic author: Singulares enim artes, inuentiones quędam sunt singulares, vt secundo libro docuimus. Hîc memẽto syllogismorum principia in argumẽtis & mediis statui: ideóque horum principiorum doctrinam, doctrina syllogismi ex illis principiis compositi priorem & antiquiorem esse: quod idẽ magis apertè dicetur capite tricesimo primo: hic enim locus est accuratè considerandus. Disputaui iam sæpiùs Analytico primo nullam logicę inuentionis doctrinam tradi: id verò ipsum iam videtur hîc nobis ab Analytici operis authore dici. Generaliter igitur quomodo propositiones assumendæ sunt, dictum ferè est: accuratè verò diligẽtérque in dialectica institutione tradidimus. Hæc verba doctoris sunt, quibus significat Topica Analyticis non solùm priora esse, sed in iis antecedentium & consequentium, vnde syllogismi cõtexantur, genera speciésque describi: vt inuẽtio ex Topicis cognoscẽda sit, cognitáque ad syllogismi genesim afferenda: Nec in Topicis inuẽtio syllogismi dialectici propria docetur, cùm omnium syllogismorum cõmunia media illinc nobis petenda esse iam dicantur. Hæc inquam, ostensiui & hypothetici differentia cùm talis describatur, & doceatur, ostensiuum, hypotheticũ, & omnino omnem syllogismum tribus figuris, duobus antecedẽtium & consequentiũ locis absolui, planissimè docetur hypotheticos syllogismos, hîc nominatos simplices syllogismos esse, nõ eos qui coniuncta argumẽti dispositione, connexa vel disiuncta propositione cõcluduntur.

duntur. Locus verò vnus eſt in hac diſputatione, capite eodem diligenter animaduertẽdus, iam ſæpiùs à nobis citatus: Principia itaque vniuſcuiuſque rei conſtituere, eſt experiẽtiæ & vſus: ſic ἀστρολογικὴ ἐμπειρία, id eſt aſtrologica experientia, aſtrologicæ ſcientiæ principium eſt: ſimiliter reliquarum omnium artium & diſciplinarum experientia, ipſarum principium eſt. Itaque ſi vſu præcepta ſunt & experimento cognita, quæ ſunt in rebus, licebit hinc ſanè demõſtrationes facilè promptéque exprimere: Etenim ſi nihil κατὰ τὴν ἱστορίαν, inquiſitionem obſeruationémque omiſſum ſit eorũ, quæ certò ac verè rebus inſunt, facilè cuiuſuis rei demonſtrationem comperiemus. Hic inquam, locus nõ negligenter legendus, ſed diligenter attentéque cognoſcendus. Procreatrix & parens omnium artium ἐμπειρία καὶ ἱστορία eſt: veriſſimè dictum eſt: ſed infinitarum tenebrarum totis Analyticis cumulatarũ nulla procreatrix eſt ἐμπειρία, nulla ἱστορία: ab vſu vitæ & humanitatis nullo, à prudentiæ ratione nulla profectæ ſunt: ad nullũ vitæ & humanitatis vſum, ad nullã prudentiæ rationem referri poſſunt: tollantur igitur. Ac ſi quæras quomodo his ſublatis, ſyllogiſmi geneſis, medij inuẽtio explicari & demonſtrari poſſint, tibi reſpondebit huius admonitionis veritas, Si κατὰ τὴν ἱστορίαν ſingula verè deprehẽderis, hinc demonſtrationes efficies. Principia definitionũ, partitionũ, ſi quare vera ſint, addubites, ad ἐμπειρίαν καὶ ἱστορίαν recurrã: aliter non oſtendã: nec aliter oſtendi principia debent, vt verè poſterioribus Analyticis poſtea dicetur: Ex principiis autẽ per ἐμπειρίαν καὶ ἱστορίαν collectis cætera deinceps oſtendenda & explicãda ſunt. Hoc vniuerſæ diſputationis & animaduerſionis meæ Ariſtotelicum principium eſt aduerſus Organi Logici tenebras: Principium verũ, principiũ certum, principiũ toto Organo, Ariſtotelis doctrina digniſſimum: Hæc enim præcipua eſt Ariſtotelis hæreſis contra Platonem: principia cognitionis noſtræ poſita eſſe in ſenſibus: principia artium, inductione ſenſibilium & ſingularium rerũ colligi: nihil denique in intellectu

tellectu esse, quod in sensu priùs non fuerit: quod ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ καὶ ἱστορίᾳ non fuerit. Vtinam literis aureis, atque amplis & illustribus, pro foribus scholarum omniū, vel potiùs firma & stabili intelligentia memoriáque in mentibus magistrorum, duo ista verba essent inscripta & impressa, ἐμπειρία, ἱστορία· vt quoties ea legerēt & meminissent, omnium verorum dogmatum caussam atque originem legerent ac meminissent, quæ præcepti originem veram demonstrent, quæ præcepti vsum certum declarent. Sed hîc fortassis amore & desiderio tantæ veritatis diutiùs immoror: reliqua est capite tricesimo secundo per genera diuisio, quam magister particulam quandam facit huius doctrinę: & rectè facit: est enim latissimus diuisionis vsus, nō solùm cùm genera, sed quæuis omnino totius partes diuiduntur: & antecedentia consequētiáque, quæ medij instrumenta communia hîc facta sunt, ex diuisionis loco permulta sunt: vt genera, species, totum, partes. Sed hic idem magister diuisionē facit infirmum syllogismum vel asyllogistum, vt secūdi Posteriorum capite quinto, quia quod oportet monstrare, petit: in eóque omnes superiores, ignorantiæ arguit: quòd in ea neque petitionem principij, neque syllogismum infirmum viderint, sed præceperint per eam, de essentia demonstrationem fieri, rerúmque definitiones inquiri. Hîc imprimis Plato videlicet arguitur, qui hoc argumenti genere definienda essentia rerum sæpe philosophatur. At in vtroque videtur ipse reprehensor, potiùs ignorationis arguēdus: nec enim diuisionis omnis est vsus, vt ex specie genus: sed maior etiam, vt ex genere species concludatur: imò etiam definiatur, vt posterioris Analyseos secundo docetur. Ita quod in principio est, hoc argumēto non petitur, etiam si absolutè demonstrationis genus quæratur, quo tamen ipse magister in tot demonstrationibus, quas appellat, nusquam est vsus. Si verò demonstratio pro quouis syllogismo ex veris verum concludente intelligatur, petitio principij nulla est, cùm ex specie concluditur genus: Veritas

enim ſpeciei mihi notior eſſe poteſt in aliqua re, quàm generis:& demonſtratio (quia eſt) à magiſtro ipſo poſtea dicitur: imò nominatim nullam hîc eſſe principij petitionem, Analyſeos poſterioris ſecundo dicitur: Et valdè ridiculum eſt, non ſolùm falſum huius doctoris argumentum: Omnis demonſtrationis ait, medium eſt minus primo in diuiſione: Medium nõ eſt minus: Non igitur demonſtratio. O vanum doctorem & ſuæ doctrinæ imperitum & immemorẽ! Docet enim magiſter in poſterioribus Analyticis, omnem demonſtrationem ex cauſſa propria eſſe, nec ideo medium eſſe minus primo. Hîc contra Platonem contrarium ſibi permittit & concedit: Deinde verò ſpectemus infirmũ in diuiſione ſyllogiſmum, quem Plato, & omnes ante hunc magiſtrum ignorauerint: Videamus quomodo diuiſio ſit aſyllogiſtos: quod exẽplum aſyllogiſtum edatur: Hîc enim neque principium petitur, neque ſyllogiſmus eſt infirmus, ſed ſyllogiſmus conſtans & ratus. Problema eſt primi exempli de ſubſtantia & quadam definitione, nempe, Quid eſt homo? Medium ſumitur ex diuiſione generis in ſuas differentias: & ita ſyllogiſmo concluditur, neque petitur principium: Primus eſt ſyllogiſmus,

Omne animal eſt mortale aut immortale:
Omnis homo animal eſt:
Omnis homo igitur mortalis eſt aut immortalis.

Hic ſyllogiſmus eſt primæ figuræ: Nec intereſt quòd propoſitio, coniuncta enunciatio eſt: neque enim ſyllogiſmi ſimplices dicuntur aut coniuncti ab enunciatione ſimplici aut coniuncta, ſed à diſpoſitione, vt in noſtra Dialectica diximus. Secundus ſyllogiſmus in exemplo eodem eſt:

Homo mortalis eſt immortalis:
Non autem immortalis:
Mortalis igitur.

Hic diſiunctus ſyllogiſmus conſtans & firmus eſt: neque petitur principium, ſed ex contrario contrarium probatur. Simili via duo rurſus ſyllogiſmi contexuntur:

Omne

Omne animal mortale pedes habet aut iis caret:
Omnis homo est animal:
Omnis igitur homo pedes habet aut iis caret.

Deinde disiuncta conclusio efficitur de proxima cõplexione:

Omnis homo pedes habet aut iis caret;
At non caret pedibus:
Habet igitur.

Quapropter in hoc præcepto Aristotelicũ nihil est: nihil verum est, vbi tot, támque rati & constantes syllogismi sunt, syllogismũ nullum esse. Sed maius est quod sequitur: Tota Platonis diuisio labefactatur & euertitur:& disputatur non solùm iudicij & syllogismi, sed argumenti prorsus esse expertẽ diuisionem: item ad quoduis problema esse inutilem differitur. At inquam, particulam inuẽtionis esse quandam paulò antè dictum est: non igitur inutilis prorsus. Sed exemplum videamus: geometricum verò ponitur, demonstratum apud Euclidem vltima propositione decimi: An diameter, sit asymmetros:& simili via differitur:

Omnis longitudo est symmetros vel asymmetros:
Diameter est longitudo:
Diameter igitur est symmetros vel asymmetros.

Syllogismus igitur disiunctus vt antea concluditur, nec petitur principium:

Omnis diameter est symmetros vel asymmetros:
Non autem symmetros:
Asymmetros igitur.

His argumentis concluditur diuisionẽ neque omni considerationi cõgruere, neque in his vtilem: in quibus maximè videatur, nil ad definiendum, nil ad vllum problema disceptandum valere: sophisma esse denique: in ea principium peti: Concluditur id inquam, sed vitiosè & captiosè concluditur: Imò verò postea secundo Priorum, & secundo Posteriorum, hæc ipsa diuisio & nomine inductionis, & nominatim per se, & diuisionis nomine valdè laudatur & probatur: & quòd valeat nõ so-

lùm ad inueſtigandum definitionem & eſſentiam, ſed ad communem problematum diſceptationẽ plurimùm valeat, multa & longa oratione diſſeritur: ſed tum dicetur id ſuo loco meliùs. Nec interpretum vanitas hîc audiẽda, Platoni placuiſſe definitionem ſyllogiſmo demõſtratiuo monſtrari: nec enim, ſi Organico authori creditur, de ſyllogiſmo quiſquam ante natum Ariſtotelem cogitarat. Adhuc inuentio mediorum & propoſitionum in duobus locis antecedentium & conſequentium poſita eſt, ad antecedentia conſequẽtiáque definitio & proprium & accidens referuntur: Oppoſita reiecta ſunt: diuiſio tota vt inutilis abiecta, hac inuentione omnes ſyllogiſmos effici. At vt dixi, anteceſſionis & conſecutionis ratio, diſpoſitionis magis eſt, quàm inuentionis: quod interpretes quidam ſenſerunt: totámque inuentionem hîc expoſitam analyſi ſubiiciunt, quia mediorum nulla tradatur inuentio, ſed geneſeos regulæ tantùm repetantur.

PARS TERTIA PRIMI
libri, de Analyſi.

Primi Analytici partes adhuc duæ diſceptatæ ſunt, geneſis ſyllogiſmi, & inuẽtio medij. Tertia pars de analyſi, reliqua ſequitur, quæ nobis adhuc regula fuit ad duas priores retexendum & examinandum: hic enim verus & naturalis ignis experientiæ, vſus, inductionis, id eſt Ariſtoteleorum principiorum fuit, quo Logicum aurum probauimus, quodcunque in Porphyrio, categorico & ſymbolico & hoc analytico doctore fuit: Ignem igitur hunc ſua flamma inflammemus, vt eluceat oculis & effulgeat: principia de materia artis, déque forma teneamus. Quid igitur hîc primum eſſe debuit? Primùm quia partiti Logici operis tertia pars eſt analyſis, tranſitione ſignificandum fuit, de geneſi & inuentione dictũ eſſe, de analyſi iam eſſe dicendum. Hæc tranſitio, prẹclara & egregia ſignificatione initio ponitur: Quomodo autem reducamus ſyllogiſmos in expoſitas figuras di-

cendũ deinde fuerit:id enim diſquiſitionis reliquũ eſt. Trãſitio igitur hîc eſt,operis Logici partẽ vnã ſupereſſe, analyſim:Sed hæc tranſitio eſt: ratio tranſitionis deinde ſequitur ex vniuerſæ Logicæ partitione: Nam ſi compoſitionem ſyllogiſmorum perſpiciamus, & inueniendi habeamus facultatem, tum verò factos retexamus in expoſitas figuras, hypotheſis initio propoſita finem cõſequatur. O partitionem infinitæ lucis,ſi diligenter examinetur, authorem! Secundo Animaduerſionum libro principia Logicæ facultatis, quæ in Logico Organo deeſſent, explicaui: ea tota licet ex hac partitione confirmare. Logicam,dico artem eſſe bene diſſerendi,nec finibus vllis aut terminis hanc definitionem concludo: ad omnes res diſſerẽdas & explicãdas Logicam pertinere confirmo: Id principiũ hac partitione confirmatur,quia tribus partibus tota hypotheſis Logica comprehenditur,geneſi,inuentione,analyſi,vt qui inuenerit,diſpoſuerit,inuentúmque ac diſpoſitum opus examinarit & retexuerit, finem Logicæ hypotheſeos conſequatur. At geneſis, communis omnium quacunque de re ſyllogiſmorum deſcripta eſt: At inuentio, communis omnium quacunque de re problematum deſcripta eſt: At analyſis,communis omnium inuentarum & diſpoſitarum diſputationũ poſtea deſcripta eſt: Quare ſi vel geneſim,vel inuẽtionem,vel analyſim ſpectes, tota Logica communis,generalis,vniuerſalis eſt: veréque docet & analytico doctori congruenter docet,qui Logicam,definit artẽ bene diſſerendi, eámque ad res omnes communiter accommodat:quíque Logicę finem ſtatuit de omnibus rebus bene diſſerere,quia id etiã hîc Logicæ hypotheſeos finis appellatur. Doceo duas artis eſſe partes,inuentionem & diſpoſitionem: Hæc partitio, inueniendi facultatem, compoſitionem ſeu collocationem, partes artis efficit,& geneſeos verbum (vt eius doctrina in tribus figuris expoſita demõſtrat) totum nunc eſt ordinis & collocationis: & ſic opponuntur geneſis & analyſis,vt ſecũdi Elenchorum capite ſecundo analyſis & ſyntheſis: &

Philo-

Philoponus ait genesim pro dispositione ab Aristotele vsurpari. Hæc igitur vna partitio veram illam Logicæ hypotheseos partitionem, quam secundo libro expleuimus, accuratè quęrentibus indicare poterat: & quod restituimus, hac partitione comite & indice restituimus. Quamobrem tam fertilis partitionis támque fœcundæ partus studiosè & solicitè suscipiendus nobis atque alẽdus est. Sed analysis reliqua est, analyseos definitionem requiramus: ea nulla est. Analysis Logica, est disputationis inuentæ & dispositę examinatio & exploratio: Nec ars noua est vlla, sed ars ipsa iisdem gradibus repetita, quibus in opus educta fuerat, vt initio proposuimus. Quis analyseos finis? quis fructus erit? Audiamus non solùm interpretes Organi (qui docẽt analysim, præstantissimam esse Logicæ hypotheseos partem, à qua tota hypothesis quatuor librorum, Analyticorũ nomine inscribuntur:) sed multò magis Organum ipsum hac de re audiamus: Eueniet simul vt priùs descripta, quòd ita se habeant, confirmentur & illustrentur ijs, quæ modò dicentur: Necesse namque est omne verum ipsum sibi vsquequaque consentaneum esse: Quapropter analysis, est inuentionis & dispositionis confirmatio & illustratio: & quòd verissimè iam toties omnibus Animaduersionum locis analysim aduocamus, vsum, experientiam & historiam requirimus: Organico authore & doctore requirimus: Analysis enim, Lydius lapis est, quo Logicũ aurum tentemus: Imò verus est & naturalis ignis, quo Logicum aurum probemus, confirmemus, illustremus. O me miserum, & eloquentia (cuius sum professor) valdè nudum & vacuum! Caussam, vt spero, (imò vadè cõfido) gratissimam Deo, & publicis studijs vtilissimam, & ex Aristotelis (si tamẽ hic est Aristoteles) doctrina, principijs, sententia, tot annos disputo: & tamen hominibus quibusdam tam illustrem, tam vtilem caussam non persuadeo: Imò verò graues damnationis pœnas à tribus Iudicibus impositas pertuli: discipulos meos scholis eiectos propterea vidi, quòd analysim, inuentionis & dispo-

dispositionis illustrationem & confirmationem esse dicerem:quòd analysim Logicam ad omnes sentẽtias,disputationes scriptas,dictas, meditatas referrem:quòd analysim,Logicæ artis animam vitámque dicerem,& in poëtis,oratoribus, philosophis animare artis præcepta analysi contẽderem. Sed quoniam melioribus & æquioribus iudicijs conseruati & restituti sumus, analysim quoque licet intermortuam, licet in sui studiosis sic afflictam,omnibus viribus conseruemus, excitemus, restituamus. Quid sequitur?Analysis logica,est nõ solùm examinatio disputationis, sed cõfirmatio & illustratio: Quia verum vero consonat, quia videlicet aurum in igne suam puritatem approbat, prima debuerat analysis esse consideratio. Quid hîc actum est?vt inuentio nulla tradita est,sic inuentionis analysis nulla traditur: tota est geneseos: prima de syllogismi definitione & partibus:secunda de figura,de figuræ forma. Primum igitur positi syllogismi exemplum in propositiones resoluitur,deinde in terminos tres: quamobrem? Quia facilius est,ait hic doctor,diuidere in maiora. At inquã, trium terminorum cõsideratio maior & amplior,id est generalior & antiquior, & prior est naturâ: Problema enim,ad quod duo termini referuntur, & argumẽtũ,id est medius terminus antè cõsistant,necesse est,quàm ex iis propositiones efficiãtur. Ratio hæc doctorẽ ad analysim terminorũ priùs adducere debuit:methodũ igitur doctoris, vel ipsius argumento refellimus, præceptum tamen sequimur: Tres terminos in exemplo proposito requirimus,id est problema & argumentum. Pręcipua inuẽtionis vel propositionis analysis in hoc libro nulla est, vt consideretur de partibus, ex quo loco eductæ sint: sítne propositio propria, vera, certa,consentanea: an contrà aliena,obscura,ambigua,falsa,inconsequens: Præcipua inquam,inuentionis & propositionis analysis hîc nulla est,in Elenchis est quædam. Perge,quid analysis geneseos?quid hîc exponit? quæ præcepta proponit? Præcepta certè statuit excellentia, et si quid in toto Organo

pendere & examinare, & constanter vereque conclusam demonstrare, quod desit, expleamus: quod supersit, secernamus: vt Grāmaticus in examinanda syntaxi, quæ reticentur, exprimit: vnum verbum semel dictum, pluribus clausulis inseruit, toties repetet: antecedentes casus vel consequentes non dictos, intelligendos tamen esse dicet: sic Dialecticus in examinando & retexendo faciet. Hoc theorema Logicæ analyseos hic primū est infinitis iam locis tractatum & adhibitum: quanuis enim de solo syllogismo dictum est, attamen de doctrinæ methodo simile quiddam, sed in dissimili genere tenendū, ne quid desit, ne quid redundet in tota doctrina. Definitio, partitio, exempla cùm desunt, defectū: cùm res inanes & vanæ permiscentur, redundātiam appello: neque hoc, neque illud in arte volo esse: In syllogismo secùs: fastidit animus id sibi dictum, quod per se conciperet: At in doctrina bene & methodicè disposita, syllogistica quæstio nulla est: propositio quæuis intelligibilis est: vt sunt propositiones definitionum, partitionum essentialium, de quibus primo de Demonstratione: vt earum omitti sine vitio nulla possit. Itaque in toto adhuc Organo defectū in definitionibus, partitionibus, exēplis, quæ deerant, notauimus: redundantiam in alienarum rerum nugis, in eiusdem rei perissologia, in demonstrationum & geometricarum imitationum matęotechnia, in falsarum & captiosarum argutiarum ineptia notauimus. Quamobrem defectus & redundantia in syllogismo laudari possit, in methodo reprehenditur & vituperatur. Ergo partes syllogismi quas vsus non requirit, si dubitatio tamē inciderit, analysis ita retexet: Defectū nonnullorum facilius est deprehendere, aliorum verò occultius est: & quia necessarium quiddam ex positis accidit, ideo videtur syllogismus esse. Hæc adhuc admonitio est de legitimo propositionū numero, propter quem fraus & captio contingit. Syllogismus definitur initio, conclusio ex quibusdam positis necessariò confecta: quędam argumentatio necessariò concludit, & ideo

syllogismi

ſyllogiſmi ſpeciem habet : Fallit tamen aliquando : Admonitio vera eſt. Omnes vitioſi modi in tribus figuris expoſiti aliquando ex poſitis neceſſarium concludunt: Syllogiſmi tamen non ſunt, quia fallit ea compoſitio & diſpoſitio interdum : & eadem veſtigia ſecutus, labi potes. Hoc totum laudo, & ad compendium noſtrum de exercitatione aggrego : adeò etiam(quod tamen facile eſt)vt in oratione,ſic in diſputatione partes non ſemper ad artis ordinem componi, vt illic nominatiuus verbũ, hîc propoſitio aſſumptionem præcedat, poſtrema complexio ſit:vſus enim liberior eſſe vult : attamen ad æſtimandum & iudicandum cùm analyſis adhibebitur, vt Grammaticus, ſic Logicus ad artis ordinem cũctas partes reuocabit. Sed tamen(quod ſæpe iam diſputo) non Ariſtoteleum illum Platonicum Organi Logici authorẽ eſſe,ſed Ariſtotelicæ philoſophiæ imperitum quendam ſophiſtem, locus hic imprimis admonere poteſt : adhibentur enim hîc ſyllogiſmi cõſtantes & rati,pro ſophiſmatum & captionum exemplis: Vt ſi ſumptum ſit,non eſſentia deleta,non deleri eſſentiam : ex quibus autem cõſtat deletis,& ex ijs conſtitutam deleri. His enim poſitis neceſſarium quidem eſt partem eſſe eſſentiam:non tamen ſyllogiſmo concluſum eſt ex aſſumptis, ſed propoſitiones deſunt. Rurſus ſi cùm homo eſt, neceſſe eſt animal eſſe : & cùm animal, eſſentiam : cùm homo ſit, neceſſe eſt eſſentiam eſſe:Sed nondum ſyllogiſmo concluſum eſt:non enim habent propoſitiones,vt diximus.

Hæc doctoris exempla ſunt pro ſophiſmatis poſita, quæ tamen veros & conſtantes ſyllogiſmos habent : Etenim primus ſyllogiſmus eſt in primo modo ſecundæ figuræ.Partes retexamus, pro definitione nomen ponamus, vt analyticum theorema poſtea præcipiet : ſic erit ſyllogiſmus ad impoſſibile:

Non eſſentia deleta non delet eſſentiam:
Pars eſſentiæ deleta delet eſſentiam:
Pars igitur eſſentiæ,non eſt non eſſentia,ideóque eſſentia.

Hunc

Hunc ſyllogiſmum qui non videt, quid eum putas in Logica videre? ait hîc magiſter propoſitiones deeſſe: at non propoſitiones ſolùm, ſed complexio ſyllogiſmi, figuram & formam integram perficiunt. Hîc quis dubitare poſſit, Organum Logicum ex varijs variorum, de quibus primo libro dictum eſt, authorum dogmatis, ſed ab homine, artis quam componebat imperito, collectũ & compoſitum eſſe? Similis ignorantiæ exemplum ſecũdum eſt: Etenim ſumamus de ſuperioribus exemplis huic authori probatis vnum aliquod, & retexamus, errorem hominis manifeſtiorem faciemus: imò primum omnium, & primi modi exemplum eius aſſumamus: Si α de omni β, & β de omni γ, neceſſe eſt α de omni γ dici. Ergo licet hîc vna connexa ſit propoſitio, tamen pro ſyllogiſmo oſtenſiuo ponitur: & talia ferè ſunt omnia exempla ſyllogiſmorum ab hoc doctore propoſita, in quibus tamen ſyllogiſmos agnoſcit & credit: quia ſi exemplum retexamus in tres partes, ſyllogiſmi formam reddet legitimam. Sic videlicet exemplum illud erit:

Omne β eſt α.
Omne γ eſt β.
Omne γ igitur eſt α.

Eandem igitur hîc analyſim ſequamur, ſyllogiſmum ex omnibus neceſſarijs reperiemus: Aſſumptio præcedit: reponamus ſuo loco:

Omne animal neceſſariò eſt eſſentia:
Omnis homo neceſſariò eſt animal:
Omnis igitur homo neceſſariò eſt eſſentia.

Hic ſyllogiſmus eſt primæ figuræ prima forma concluſus: qui quid aliud demõſtret, quàm doctorem hunc, præcepti illius pulcherrimi, quod colligit, & in Organũ componit, ignarum & imperitum eſſe? Quamobrẽ analyſeos præceptum tam verum & à tam vero Logicæ artis vſu deductum teneamus: Quanuis in propoſito ad examinandum & retexẽdum exemplo, ſyllogiſmi partes quædam neceſſariæ deſint, quædam non neceſſariæ ſuperſiut: neutra tamẽ cauſſa ſyllogiſmum damnemus:

Id

Id enim vſus, artis magiſter, vſus inquã, vel in his Analyticis adhibitus approbat. Sed neceſſariũ expleamus, nõ neceſſariũ detrahamus, tãtiſper dum de ſyllogiſtica quæſtione iudiciũ facimus: meminerimúſque fraudis illius & captionis, vt nõ quicquid lucet, aurũ eſſe, ſic nõ quicquid expoſitis quibuſdam neceſſariò concludit, ſyllogiſmũ eſſe. Triceſimo quarto capite ſequitur deinde ſic ſyllogiſmus in terminos tres partiendus. Hæc pars huius theorematis de tribus terminis præcedere debuerat, vt dixi, quia primò problema retexendum eſt: cuius duo ſunt termini: deinde argumentum, id eſt medium. Reliquo capite, ſecũda eſt Analyſis de figura: Medius verò terminus ſtatuendus, qui in ambabus propoſitionibus dicitur: huius theſis indicabit figuram, vt antea definitiones figurarum docuerunt. Tandem etiã figuræ qualitatẽ problema etiã quod cõcluditur indicabit, quia vt variũ eſt, ſic in variis figuris concluditur.

Capite triceſimo quinto, Analyſeos ſecundæ præceptio reliqua ſequitur, de figurę forma & ſpeciali qualitate. Labi & errare contingit ex ſyllogiſmi definitione propter neceſſarium: aliquando etiam ex figuræ genere: Aliquando ob ſimilitudinem diſpoſitionis terminorũ, quia vniuerſale deeſt. Hoc præceptum verum eſt & neceſſarium in omnibus ſyllogiſmis de quibus ſolis in Organo logico pręcipitur: in propriis autem & cõiunctis neque verum, neque neceſſarium. Hîc rurſus exempla non Platonem, non Ariſtotelem, ſed ſophiſtẽ, doctrinæ quam componit & colligit, ignarum & expertem demonſtrant. Duo ſyllogiſmi tanquam captioſi ponuntur, quia medium non ſit in his vniuerſale: Sic autem ſunt:

Ariſtomenes intelligibilis ſemper eſt:

διανοητὸς Græcè verbũ eſt, & paſſiuè ſic accipitur in Analyticis poſterioribus, nequid hîc interpretes de intelligente mente comminiſcantur:

Ariſtomenes eſt Ariſtomenes intelligibilis:
Ariſtomenes igitur ſemper eſt.

Item

Item, *Mycalus musicus breui peribit:*
Mycalus est Mycalus musicus:
Mycalus igitur breui peribit.

Hîc author ait propositiones vniuersales esse oportere, quales hæ non sunt, Omnis Aristomenes intelligibilis semper est: Omnis Mycalus musicus citò peribit: ideóque vitiosos syllogismos esse, quia nil sit in iis vniuersale. At vterque syllogismus constans & firmus est: sed primi propositio falsa est, & multa intelliguntur, quæ sempiterna non sunt: Aut si veram propositionem facias, erit assumptio falsa, quia Aristomenes hic, quem vides, non est Aristomenes ille, quem sic intelligis. Secundæ partes omnes veræ esse possunt, nec in qualitate partium quicquam peccatur: vitij verò caussam dicere, quia medium non sumatur vniuersale, delirare est: propriæ enim propositiones omnes sunt: & valdè sit ineptum, in vnitate multitudinem statuere: vt, Omnis Plato disputat: Omnis Aristoteles differit. Quare, vt dixi, exempla hæc authorem suum valdè traducunt. Capite tricesimo sexto verè præcipitur, vt termini exponantur apta oratione, nec symbola modò habitum, modò habitus susceptiuum significent: cuius sophismatis fuit illud exemplum: de quo in Categoria relationis diximus, Quòd scientia & scibile, relata non essent, quia scientia, nomen habitus esset: scibile, nomen actus. Exemplum capitis huius est:

Nulli ægritudini sanitas contingit:
Omni homini inest ægritudo:
Nulli homini contingit sanitas.

Quòd si pro nomine habitus, nomen susceptiui ponatur, error ille non accidet:

Nullum ægrum, sanum esse contingit:
Omnis homo æger est:
Nullum igitur hominem contingit sanum esse.

Propositio, ait author, falsa erit: At erroris etiã caussa est in illo contingentis modo: ex terminis enim eiusdem generis, eadé syllogismi lege seruata, vt antè do-

cui,conclusio hæc captiosa erit:Superioris autem erroris caussa hîc est, quia medium non sit vniuersale. Eadem doctoris huius sapientia est.

Capite tricesimo septimo theorema est verissimum & vtilissimū,& quo vno omnes Categorematū & Categoriarum ineptiæ refelluntur: Non laborandum est, vt nomine termini semper exponantur:plerūque enim orationes erunt,quibus posita non erunt nomina. Itaque difficile est retexere & reducere tales syllogismos. Sic videlicet plerunque toti libri, & integræ orationes in vnum syllogismum sunt inclusę: vt tota Miloniana Ciceronis oratio. Hæc analysis difficilior est, & meditationis altioris. Aliquando verò falli continget in ea inquisitione & examinatione.O theorema singulare & admirādum,& tamen in scholis Aristotelis mortuum ac sepultum!Nemo ferè post annorum secula nescio quot græcus latinúsue magister logicæ artis fuit, qui non conatus sit Organi logici compēdium aliquod efficere:& quod longiore disputationis tractu dilatatum esset,contrahere:At quid deesset, nemo considerauit,vt adderet:quid superesset, nemo reputauit vt amputaret, & necessariam tantùm summam constitueret: Difficile enim est tantas ratiocinationes, & tam grandes syllogismos retexere & resoluere:propter talē inquisitionem & analysim cōtingit errare:sed tamen hoc præcepto monemur, regulam artis de tribus terminis, ad trium verborum necessitatem reuocandam non esse: nec syllogismum,immediatorum simplicium vocabulorum esse, sed ad tres syllogismi partes referendum, seu simplices dictiones, seu longæ sint orationes:quod in poëtis, oratoribus,philosophis,toto denique humanitatis vsu perpetuum est,,ideóque tenendum & approbādum, & ad Logicam nostram aggregandum: Et hinc commentum illud refellendum, quo pro syllogismi fundamentis,simplicia nobis categoremata tantùm proponuntur,tanquam ex iis solis fierent propositiones & syllogismi. At hæc aurea regula verissimè cōtrà docet ple-

runque

runque terminos, quibus propositiones & syllogismi efficiuntur, longas orationes esse: terminos ratiocinationis, symbolis certis astrictos non esse: nec omnino referre, simplicibus an compositis symbolis efferantur. Hanc veritatis regulam, hanc vsus legem, hanc artis veritaté in Porphyrio antea, & in categorico magistro opposui, & nunc oppono. Sed pars capitis reliqua, parem doctrinæ elegantiam præstantiámque continet. Inesse verò primum medio, & hoc postremo, non est accipiendum, quasi perpetuò alterum alteri similiter attribuatur. Interpretes scholastici persuadent nullum categorema esse, quod non certo & semper simili genere dicatur de subiecto: genus & speciem in quid, reliqua in quale, vt certo casu, hoc dicatur illud: vt homo est animal. Sed hoc præceptum scholasticam illam doctrinam valdè cõuincit: Sed quotcunque modis esse aliquid dicitur, etiam totidem modis contingere idipsum verum dicatur, & esse, & non esse existimandum est. Hoc præceptum magnum est, & emendatio multarum in superioribus libris nugarum: Categoremata, Categorias, Interpretationem pro fundamẽtis syllogismorum, interpretes græci latiníque sic acceperunt, tanquam nulla propositio legitima, nisi simplici dictione, rectóque casu fiat, vt homo est animal: homo est logicus: De quo genere vanitatis, in Porphyrio, Categoriis, Interpretatione conquestus sum: casus nominum, nomina non esse: tanquam enuntiatio nulla fieret legitima & syllogistica, nisi recto casu: Illud esse scholastici sermonis commentum, & naturalem vsum frequentem, esse contrarium. Quæ vanitas infinitè in scholas nostras irrepsit, adeo vt prædicationum propriarum, impropriarum, essentialium, accidentalium ars quædam efficeretur, qua puer cum multis eiusdem miseriæ consortibus eruditus sum. Atqui hoc præcepto verbum κατηγορεῖσθαι καὶ λέγεσθαι, attribui & dici, lõgè aliter hîc explicatur: & quod decebat, interpretationi symbola iam accommodãtur, docemúrque ad illã

Porphyrianæ & ſcholaſticę Categorię & Interpretationis ſeruitutem, ratiocinationis partes aſtrictas nō eſſe: ſed quot modis eſſe aliquid aut non eſſe dici poteſt, tot modis partes ſyllogiſmi necti & contexi poſſe: Idque ſic vſu venire, vt nunc rectis, nunc obliquis caſibus, ſenſa mentis efferamus: Præceptum, inquam, veriſſimum, ſed exempla rurſus hîc non intellecta: & alius videtur præcepti author, alius exempli: vt contrariorum eſt vna diſciplina. Magiſter hîc facit ſubiectum enuntiari ex obliquo caſu (cōtrariorum:) categorema verò, totum illud ex verbo & duobus nominibus (eſt vna diſciplina:) Si ſyntaxis retexatur, propoſitio ſic erit:

Diſciplina contrariorum eſt vna.

Secundum exemplum eſt, quòd primum de medio dicatur: ad illam recti caſus ſeruitutem, medium de poſtremo non dicatur: Si ſapiētia, eſt ſcientia: Boni autem eſt ſapientia: Concluſio quòd boni eſt ſcientia. In hoc ſyllogiſmo, aſſumptio præcedit, & propoſitionum ſymbola tranſmutata ſunt: Retexatur igitur, ſic eſt:

Omnis ſapientia, eſt boni:
Omnis ſcientia, eſt ſapientia:
Omnis igitur ſcientia, eſt boni.

Maius extremum non dicitur categorico illo genere, de medio: nam obliquè: medium autem dè extremo dicitur. Litera græca hic videtur mendoſa: exemplum autem eſt, quòd primum de medio non dicatur categoricè, ſed medium de tertio: Si qualitatis omnis eſt ſcientia, & contrarij: Bonum autem & contrarium qualitas: Concluſio quidem, quòd boni eſt ſcientia. Duo ſyllogiſmi hîc ſunt inuoluti: Retexantur igitur vt antea, ſic erunt:

Omnis qualitas, boni:
Omnis ſcientia, qualitas:
Omnis igitur ſcientia, boni.

Item, *Omne contrarium, bonum:*
Omnis ſcientia, contrarij:
Omnis igitur ſcientia, boni.

Hi duo inquam, ſyllogiſmi ſunt, & ſic neceſſariò retexendi: Exemplum etiam tandem ponitur, vbi nullum de nullo categoricè dicatur: vt, Si cuius eſt ſcientia, eſt huius genus: Boni autem eſt ſcientia: Concluſio, quòd boni eſt genus. Retexatur igitur ſyllogiſmus, ſic erit:

Omnis ſcientia, eſt boni:
Omne genus eſt eius, cuius eſt ſcientia:
Omne genus igitur eſt boni.

Hoc exemplum verum eſt, ſed ſicuti ſuperiora, ab Ioanne Grammatico non intellectum, qui docet, quanuis obliquis caſibus propoſitiones efficiantur, tamen obliquos illos caſus ſēper in ſubiecto eſſe, categorema ſemper in recto: in quo nō ſolùm Logicæ, ſed Grammaticæ imperitia labitur, nec grammaticam ſyntaxim intelligit: & ſe nomine Grammaticum eſſe, re autem ipſa barbarum oſtendit. Quamobrem præceptum diligēter notandum & obſeruandum, licet exempla ab Organi compoſitore non ſint intellecta: Quo generaliter monemur, illam certæ, ſempérque ſui ſimilis categoriæ ſeruitutē ab vſu abhorrere: ſyllogiſmi denique partes, ſententiarum partibus, non ſymbolorum & vocabulorum generibus metiendas eſſe. Termini ſyllogiſmi, nō ſemper ſimplices ſunt dictiones, ſed ſunt aliquando orationes longæ: nec ſemper caſibus rectis, ſed obliquis aliquando efferuntur. Hoc theoremate vanitas tribus ſuperiobus libris inſtituta dānatur & exterminatur: Porphyrius, Categoricus author & ſymbolicus, ad fundamenta ſyllogiſmorum, & propoſitionum, ſimplices terminos caſibus rectis elatos, proponūt: compoſitos, obliquos abiiciunt, vt interpretes putant. Hoc theoremate reſtituuntur.

Triceſimo octauo capite, præcipitur reduplicationem aut reduplicatum maiori extremo addendum eſſe, non medio. Reduplicatum verò hìc propoſitionibus in primo extremo ſtatuendum eſt, non in medio. Exemplum eſt præcepti, vt ſi ſyllogiſmus fiat, quòd iuſticiæ eſt ſcientia, quoniam bonum: Boni eſt ſcientia, quoniam

gia fuisse, exempla tamen ridicula & inepta: hîc de præcepto conquerimur, non de exemplo solùm. Tum verò factos ex hypothesi syllogismos ne tentemus reducere: non enim possunt ex positis reduci; neque enim syllogismo demonstrati sunt, sed ex pacto & arbitrio omnes cõcessi. Hæc doctoris oratio est, quæ etiã declaratur exemplo: vt siquis ponat, si vna quædam facultas non sit contrariorum, neque scientiam vnam esse: Deinde demonstretur, quòd non est vna facultas contrariorum, vt si salubris & morbosi: simul enim esset idem salubre & morbosum: quòd quidem non est vna omnium contrariorum facultas, demonstratum: quòd verò scientia nõ est, non est demonstratum, cõfitendum tamen: nec ex syllogismo, sed ex hypothesi. Hoc exemplum doctoris est verè hypotheticum, sed non quale existimat: docuit enim antea syllogismos omnes hypotheticos tribus expositis figuris concludi. At hic syllogismus est connexus primi modi:

Si non vna facultas, neque scientia vna:
Sed primum:
Secundum igitur.

Assumptióque exemplo exponitur: Sed tamen vsitatum est huic magistro exempla sua ignorare: præceptum potiùs consideremus, quæ sit analysis videamus: Docet hic magister omnes syllogismos hypotheticos, siue ad impossibile sint, siue non, non posse reduci, sed eius esse deductionem ad impossibile: Docet inquam, hæc, id est se doctorem, doctrinę suæ imperitũ & ignarum ostendit: Etenim superiora illa reuocemus: Tres sunt vniuersæ hypotheseos Logicę partes, inuentio medij, cõpositio syllogismi, resolutio vtriusque, qua confirmatur & illustratur inuentio & compositio: hæc enim superior doctrina fuit. At hîc quid docetur? In facto syllogismo, licet medium inuentum sit, licet propositione, assumptione, complexione dispositus syllogismus sit, tamen analysim nullã esse. Et quisquam mihi Aristotelem illum Platonicum potiùs, quàm sophistem nescio

quem authorem tantæ ignorantiæ appellabit? At dices reductionem & analyſim nunc intelligi de reductione, quæ per conuerſionem fiat. Eſto inquam, id enim videtur hîc ſignificari, cùm tollatur analyſis, deductio relinquatur. At ſtultitia hæc ſuperiore maior erit: nec enim (quod tamen nunc agitur) ratiocinationis oblatæ inuentio, compoſitio per conuerſionem examinari & explorari poteſt: & de conuerſionis commento ſatis antea multa dicta ſunt. Verumenimuerò quàm neſcit compoſitor analytici operis, quàm non intelligit, quod colligit & componit! Syllogiſmus dubius aliqua parte, aut falſus eſt: ergo, ait, retexendus non eſt: Imò verò totum contrà eſt, quia dubius, quia periculoſus & inſidioſus eſt, ideo tentandus & explorandus & examinandus eſt: ideo & inuentio eius & diſpoſitio penitus ſpeculanda eſt: atque in Elenchis tam multa Logicorum vitiorum diſcuſſa vitia, quid aliud quàm dubiorum & captioſorum ſyllogiſmorum analyſim continent? Quapropter, vt dixi, ne ſit Ariſtoteles, ſed Ariſtotelis diſſimillimus aliquis ſophiſtes tantæ ſtultitiæ præceptor.

Capite quadrageſimo primo deductio figurarum fatua periſſologia repetitur & augetur: nec enim ſolùm docetur vt ſecunda & tertia figura in primam, ſed tota prima in tertiam reuocetur: denique quacunque figura cõcluſum ſit, idipſum in aliam figuram poſſe reuocari. Matęotechnia ſtultiſſima, & geometrarũ deductionis: quã voluit imitari, diſſimillima. Sed hac de re ſatis antea. Poſtremo capite diſceptatur iterũ ſophiſma ſecũdi libri de Interpretatione, de pronuntiatis infiniti vel priuati attributi, vt affirmationem infiniti vel priuati attributi ſequatur negatio finiti, non contrà. Præterea de Analyſi ab hoc magiſtro docetur. Quamobrem, vt antea diximus, geneſim ſyllogiſmi imperfectã, in qua de propriis, connexis, diſiunctis ſyllogiſmis nil præciperetur: inuentionem imperfectiorem, qua inuentio, antecedentium & conſequentium nominibus obrueretur: de mediorum generibus & formis nil diceretur: ſic &

iuſtiore

iustiore multò ratione analysim imperfectissimam dicere possumus: Analysis enim vtriusque examinationem præstare debuerat, & genera vitiorum, virtutibus expositis contraria quædam insigniora declarare: Quales argumentorum & syllogismorum fraudes in Elenchis & figuris dispersæ sunt. At nihil inuentionis attigit: geneseos non multa, eáque vanis & fatuis exemplis offusa proposuit, è quibus tamen ad Dialecticam nostram magnifica illa theoremata referemus: Imprimis cùm fuerit exemplum syllogismi retexendum, tres terminos spectandos esse, quorum duo sint problematis, tertius inuentionis & medij. Secundò genesim syllogismi spectandam: quod deesset, addendum, quod superesset detrahendum: In communibus syllogismis medium vniuersale, in reliquis pro suæ compositionis genere habendam symbolorũ rationem esse, ne iis cõpositionis leges impediãtur. Cùm termini fuerint orationes, nec vno categoriæ modo proferantur, vt sæpe omnes in omnibus authoribus orationes erũt, & communi orationis vsu variè dissimilitérque prolati erunt: Tamen quò certius de oblato disputationis exemplo iudicium fiat, analysis, quoad perspicuitas patietur, cõtrahet, & disputationes amplas in breuiore forma diiudicabit. Quamobrem primus de syllogismo liber adhuc ita fuit: quẽ qui obscurum putabat, non fallebatur ille quidem, sed certè obscuritatis tam multas, tamque stupidas caussas nequaquam fortasse suspicabatur.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROfeßoris, *Animaduersionum Aristotelicarum liber octauus, in secundum Analyticum,*

DE SYLLOGISMO.

AD Carolum Lotharingum Cardinalem.

AT reliquæ sunt Analytici secundi non pauciores ferè tenebræ: ad eas igitur eodem orationis cursu disputationísque contendamus: videntur enim syllogismi & iudicij quædam hîc etiam præcepta cõturbari. Verùm magister idem, qui Analytico primo fuit, idem secundo rursus erit. Neque hîc doctorem accuso, vt antea, quòd necessaria multa prætermittat, sed quòd omnino nihil (exceptis pauculis analyseos vitiis) dialecticũ toto isto Analytico doceat: In hoc enim toto libro nullum dialecticæ artis præceptum est: nihil quod inuentionem doceat, nihil quod iudicium adiuuet: nihil denique ab experientia & historia, id est ab Aristotelis principiis profectum & deductũ. Itaque summas rerum duntaxat attingam,

tingam, ſingula ſubtiliter non perſequar vt antea, ne in re vaniſſima refellenda ego ipſe vanus eſſe videar.

Tres libri totius partes video: primam de poteſtate ſyllogiſmorum, alteram de vitiis, tertiam de formis argumentationum. Tametſi nulla eiuſmodi partitio facta eſt à magiſtro: & græci interpretes hîc eſſe dicunt, Alexander reliquias primi libri, Philoponus materiam ſyllogiſmi, cùm ſpecies primo libro expoſita eſſet. In prima parte declarãtur ſex poteſtates ſyllogiſmorũ: prima quomodo plura cõcludere liceat ex eodẽ ſyllogiſmo. Primo igitur capite prima exponitur per conuerſionẽ: de cuius vanitate iã dictũ eſt antea, quomodo per ſumptionem ſub medio & ſub concluſione, id eſt extremo minore plura concludamus. Hîc verò ſit operæpretium reputare, quantæ tenebræ ex vno conuerſionis cõmento natæ ſint: Conuerſionis doctrina obſcura fuit, demonſtratio tamen cõuerſionis obſcurior fuit: Tot figurarum in abſolutis, neceſſariis, contingentibus, neceſſariis & abſolutis, neceſſariis & contingẽtibus, contingẽtibus & ſolutis per cõuerſiones demõſtratio, quid obſcuritatis & vanitatis nõ habuit? At eadẽ caligine totus ferè rurſus hic liber obruitur: conuerſio concluſionis hîc eſt primùm: poteſtas autem reliqua plura concludendi, conuerſionum ſimillima deliratio eſt: poſſumus ex eadem propoſitione aliud atque aliud aſſumere, poſſumus ex eadem aſſumptione propoſitionem facere, nouámque aſſumptionem adhibere, vt nouum problema concludamus. Sit igitur ſyllogiſmus vnus, ex cuius & propoſitione & aſſumptione nouis, vtrobique aſſũptionibus additis, hoc ſcilicet modo plura concludamus:

¶ *Omne viuens mouetur:*
Omne animal viuit:
Omne igitur animal mouetur.

Secundus ſyllogiſmus à medio ductus:

Omne viuens mouetur:
Omnis homo viuit:
Omnis igitur homo mouetur.

Tertius

Tertius à minore extremo dictus, vel à conclusione aut conclusionis subiecto, quod idem est: vt

Omne animal viuit:
Omnis equus, animal est:
Omnis igitur equus viuit.

Hanc plura concludendi potestatem magister hic in syllogismo reperit: verùm quàm vanam? quàm à veris logicę artis præceptis alienā? imò ab artis ignoratione profectam? Consideremus igitur hæc: quæ si diligētiùs sophistes hic cōsiderasset, nunquam profectò tam temerè in Organum logicū collegisset: si cōsiderasset, quærendum esse medium & inueniēdum, inuētúmque, cum problematis extremis certa compositionis & dispositionis lege disponendum, nunquam hæc præcepta tam ridicula fecisset. In primo modo propositi syllogismi, argumentum & medium ex genere sumitur, per quod species similiter plures probari possunt.

Syllogismi vna & eadem dispositio est in omnibus propositis syllogismis. Quòd ergo plura concludātur, potestas syllogismi non est, non compositionis, non dispositionis, non figuræ aut modi, sed argumenti & generalis medij, & ad res multas pertinentis. Deinde verò (quòd in hoc præcepto longè stultius est) problema idem in tribus syllogismis non est, sed quæstio alia atque alia ponitur concluditúrque, tótque sunt syllogismi, quot quæstiones: nec ex vno syllogismo, sed ex vno argumento plures syllogimi fiunt, ideoque præceptio ista inutilis & nugatoria: Cùm enim hîc aliud atque aliud concludere statuo, eandem semper artem sequor, quæstionem mihi propono: nihil enim concluditur, quod non quæratur, & ponatur priùs: si non reipsa, saltem mente & cogitatione: Frustra enim res certa & indubitata concluderetur: & posita quæstione, non à syllogismo, sed ab inuentionis locis argumentum peto. Quòd ergo plura cōcludo, non est ista vis syllogismi, id est, vt dixi, non figuræ, non ordinis, sed medij, sed argumenti: non dispositionis denique, sed inuentionis:

Tol-

Tollatur igitur hæc vanitas, nec Aristoteli Platonico tribuatur, sed sophistæ captioso, cui meritò captiones Organi reliquę tribui possunt. Secunda potestas est ex falsis, in omni figura concludendi: quæ potestas nō est syllogismi: Syllogismus enim tantùm hoc profitetur, vt constantē partium cōiunctionem copulationémque instituat, & ex duobus concessis, tertij quod negabatur, confessionem exprimat: ad quam nihil pertinet, veræne an falsæ sint partes: secùs ex falsis syllogismus stultè instituererur: Porrò syllogismi potestates innumerabiles simili deliratione colligi poterāt, ex veris in omni figura cōcludi, ex possibilibus, ex īpossibilibus, ex puris, ex solutis, ex moralibus, ex physicis, ex bonis, ex malis. Sed quid ista ad syllogismi naturā? Moneamus igitur syllogismi nihil hîc esse, & totam istā potestatem tam leuem, tam inanem, quia nihil inuentionis, nihil dispositionis doceat, à Dialectica tollendam. Atque hîc mathematicam aliquam imitationem suspicor inesse: Arithmetici suscipiunt, vt ex falsis eliciant verum: Sophistes hic noster simile quippiam in dialecticis si commmisceretur, se Mathematicum egregium fore credidit. At quàm non cōuenit in Dialectica (quæ mathematicis omnibus & natura & vsu prior est) tam aniliter fabulari? Sed de imitationibus mathematicis dictum ante iam est: Scire autem vis, quādo liceat ex falsis verum concludere, repete asyllogistos modos antea tam verbosè descriptos: imò rectos potiùs tantùm recognosce & simplices & coniūctos: quæcunque enim cōclusio ab eorum regulis discrepat, eisdem vestigiis licet verum ex falsis concludere. In hac tamen disputatione locus est insignis capite secūdo, & diligenter animaduertendus. Disputatum est antea captiosè, & sophisma pro demonstratione conclusum, omnes syllogismos tribus expositis figuris concludi. Quo loco docui, nō modò exempla aliorum syllogismorum, his figuris nequaquam comprehēsorum, sed etiam præcepta in Organo reperiri: Secūdi enim connexi, imò etiam primi definitio

positione altera, cõcluditur reliqua: vt in hoc exemplo:

Omnis homo est rationalis:
Omne ridens, est homo:
Omne ridens, est rationale.

Circulo concluditur propositio:

Omne ridens, est rationale:
Omnis homo, est ridens:
Omnis homo est rationalis.

Circulo concluditur assumptio:

Omne rationale, est homo:
Omne ridens, est rationale:
Omne ridens, est homo.

r. Conuersio] quæ hîc adhibetur, quęque dicitur è cõuersa attributione propositio, non eadem est illi, quæ descripta est primo Analytico: generalis enim affirmatio conuertitur terminis & vniuersaliter: Appellatur autem à Philopono anastrophe, reuersio, vt Quintilianus interpretatur: & ita distinguitur, Differt autem reuersio à conuersione, quòd conuersio quidem, vtraque parte simul vera sit: reuersio non omnino. Hoc Philoponi placitum est: hoc reuersionem, illud cõuersionem dicere, cùm tamen in hac trium capitum disputatione (conuerti) verbum vndecies vsurpetur, (reuerti) nusquam: Qualia toto Organo logico infinita commenta sunt interpretum. Monetur in Organo, totam artem logicam ab experientia & historia deducendam esse: Res nominibus, quibus vtitur populus, appellandas esse. Hæc Platonis, hæc Aristotelis, hæc veterum philosophorum præcepta sunt. At interpretes hi, qui nobis hoc Organum collegerunt, verissima illa dogmata despiciunt, & commenta sua pro certis vsus & obseruationis decretis temerè infarciunt. Sed tamen hanc, si lubet, circulationis doctrinam in tribus figuris talem cognouerimus, qualem vno exemplo proposui: quis fructus? quis vsus fuerit? Nil inuẽtionis, nil dispositionis est: longéque alius est circulus ille, qui in Posterioribus, qui in argumentis omnibus est, & in omnibus authori-

authoribus vſitatus, cùm ex cauſſis effecta, ſubiectis adiuncta, toto & genere partem & ſpeciem, definitione definitum, contráue eodem modo in argumentis cæteris ex relato relatum ſuum viciſſim concludimus: nec ſyllogiſmi hîc vlla eſt proprietas: Etenim principium & fons, circulationis huius conuerſio eſt fallax & vana: & vt antè diximus, cõmentitia: Sed & circuli vanitas multò maior eſt omni conuerſione: Hîc enim cõuerſa & reuerſa propoſitio, etiam affirmata generaliter conuertitur, vt dixi: quod verum non poteſt eſſe, niſi in attributis proprijs: Tum verò pone quæſtionem, quæ differenti propoſita eſſe debet, & quæ concludi debet: ſi factus erit ſyllogiſmus partibus omnibus veris & conceſſis, nulla quæſtio circulandæ propoſitioni vel aſſumptioni poterit eſſe: conceſſæ enim ſunt, & pro veris poſitæ: nec, niſi inſanire voles, de re probata & confeſſa diſſeras. Si ludicrum aliquem & ioculatorium ludum in Dialectica quæramus, hęc figmenta fortaſſe inertem aliquem & languidum delectarent: Verùm in prudentiæ & ſapientiæ ſtudijs, pro ſolidis & vtilibus conſilijs, inania commenta fingere, nõ eſt doctoris bene de diſcipulorum inſtitutione ſperantis: nullus vſus eſt circuli, nec eſſe omnio poteſt vllus: Si enim, vt idẽ iteretur, ſyllogiſmus ille, vnde circulus ille efficitur, conceſſus fuerit, & res ipſę conceſſę, nulla quæſtio reliqua eſt, quę concludi debeat: nec poteſt niſi de quæſtione diſputari: ſin falſæ ſint prioris ſyllogiſmi partes, quid ex negatis effici denuò poteſt? Tollantur igitur tam ridiculæ fallaciæ ſimplicium ingeniorum, in quibus pro ſapientia, ſtultitia ſumma traditur. Neque nobis hîc Plato, aut Ariſtoteles, aut Theophraſtus, aut elegãs philoſophus vllus author appelletur: Sophiſmata, qualia hæc ſunt, philoſophis non attribuo. Sit ſcholaſticus magiſter aliquis expers humanitatis & vſus, vt reuera eſt, harum nugarum inuentor. Quarta ſyllogiſmi poteſtas ſequitur, de oppoſita conuerſione partium ſyllogiſmi: Neceſſe enim eſt concluſione conuerſa, & altera propoſitione

tione manente, tolli reliquam, ait magister: vt in hoc exemplo:

Omnis homo est rationalis:
Omne ridens, est homo:
Omne ridens est rationale.

Oppositio assumptionis concluditur:

Omnis homo est rationalis:
Nullum ridens, est rationale:
Nullum igitur ridens, est homo.

Oppositio propositionis concluditur:

Nullum ridens est rationale:
Omne ridens, est homo:
Aliquis igitur homo non est rationalis.

Intereaque conuersionis huius duo genera fiunt: contrarium, vt omni, non omni, & alicui, nulli: aduersum, vt omni, nulli & alicui, non alicui: prostremóque exemplo aduersa nominantur ea, de quibus cōtra symbolicum doctorem disputauimus, quæ subcōtraria vocātur in scholis: quæque cōtrarium, cùm simul esse possint, nihil habent, quia numero idem nihil affirmant & negant. Sed ad rem redeamus: Relata conuertuntur: propositio conuertitur: contingens conuertitur: tandem partes syllogismi contrario & aduerso modo conuertuntur. Atqui vanitatis tantæ principium requiramus: experientiam, historiam, vsum, id est Aristotelica principia in tribus hac de re vanissimis & verbosissimis capitibus requiramus: vsus non modò nullus est, sed esse nullo modo potest: Nam si primò syllogismus veris & concessis partibus concludatur, bella ista potestas longiùs progredi non potest: nec enim opposita concedentur: si parte aliqua dubius aut falsus est, non concludetur. Hîc Logicæ & doctorem & discipulum attentum vehementer esse cupio: Multa de Organo Logico reiicio, non quia eorum vsus nullus inueniatur, sed omnino quia nullus inueniri, imò ne fingi quidem possit. Ergo ad experientiam & historiam, parentem Logicæ artis redeamus: Experientia nugas istas non peperit, hi-

ſtoria non aluit:tollantur igitur:nihil eſt hîc inuentionis,nihil diſpoſitionis,nihil igitur Logicæ. Quinta poteſtas ſyllogiſmi per impoſſibile, quando contradictio cõcluſionis ponitur,& aſſumitur alia propoſitio, ait magiſter : Contradictio autem hîc pro contradictorio ſumitur:id eſt, vt exemplis huius capitis oſtenditur, pro generaliter aut ſpecialiter oppoſito:vt ſi fuerit concluſus hic ſyllogiſmus,

Omne animal eſt ſubſtantia:
Omnis homo eſt animal:
Omnis igitur homo eſt ſubſtantia.

Abſurdus & inſulſus quiſpiam concluſionem neget: contradictio poſtulabitur, & propoſitionum altera ſumetur, & contradictio reliquæ propoſitionis concludetur:vt,

Aliquis homo eſt ſubſtantia:
Omnis homo eſt animal:
Aliquod igitur animal eſt ſubſtantia.

At ignoratio Logicæ artis in his capitibus mera eſt: nulla eſt via inueniendi medij, nulla regula eſt diſponendi: Logicæ omnino nihil eſt. Per impoſſibile frequenter ratiocinantur homines & argumentantur, ſed iſta definitione,& tot capitum doctrina, ad eam diſputationem nihil adiuuãtur:nec ad impoſſibile deductio, ſyllogiſmum antea factum eſſe perpetuò requirit: ſed ſiquis ſententiam aliquam dicit, nec tamen approbet, contradictionem poſtulat,cum propoſitione alia indubitata,vnde aliquid impoſſibile vel abſurdum concludit,vt aduerſarius ad id confitendum cogatur,quod antea negauerat:Tales enim mathematicę ſunt deductiones ad impoſſibile. Iam verò ſi quis tam demens ſit, qui concluſi & iam facti ſyllogiſmi perſpicui & conſtãtis concluſionem neget, quomodo poſterioris per impoſſibile confecti concluſionem etiam non negabit? Quamobrem deductionem ad impoſſibile in vſu logico poſitam eſſe confiteor,ſed eius artem hîc vllam eſſe pernego: Cùm ceperis contradictionem concluſionis, alia

alia tibi propositio inquirenda est,& ex inuentionis locis eruenda:deinde syllogismi lege & modo disponenda. At inuētionis nullus locus hîc exponitur, nulla syllogismi lex noua declaratur:valdéque ridiculum est discrimen deductionis & ostensionis verbosissimè decimo quarto capite disputatum,quòd syllogismus ostensiuus, duas veras & concessas propositiones habeat,ad impossibile duntaxat vnam:quasi ad syllogismi constātiam quicquam attineat,veras aut falsas partes esse, & in tota trium figurarū genesi vnum præceptum ab Analytico magistro positum fuerit, vt propositio vera esset aut falsa : demonstratum non sit,ex omnibus falsis syllogismum in omni figura fieri. Deinde differentia altera ponitur,quòd ad impossibile syllogismus habeat cōclusionem certam,& antè concessam:ostensiuus autem non habeat:quod secūdum iam falsum esse docui, quia non semper syllogismum factum esse oportuit, vt ad impossibile deduceretur:& si maximè verum sit,tamen ad logicæ vel inuentionis,vel cōpositionis, vel resolutionis artem nil attinet.Quare bella illa syllogismi potestas è Logicis expellatur . Sexta & postrema syllogismi potestas superest,è contrariis syllogismum facere:vt,

Nulla scientia est bona:
Omnis scientia est bona:
Nulla igitur scientia,est scientia.

Qualis syllogismus in prima figura nullus esse potest: in secunda & tertia potest. Hæc trium capitum de hac potestate doctrina est:atque interea oppositionis & cōtradictionis genera describuntur accuratiùs : quāquam à symbolico authore descripta sint:Locus igitur cognoscendus.Dico autem contrarias propositiones, esse secundū dictionem quatuor,vt omni,nulli: & omni, non omni: & alicui,nulli: & alicui,nō alicui:Secundū autem veritatem tres:alicui enim, & non alicui,secundum dictionem opponuntur tantùm.Hic locus errorem scholasticum, de quo in symbolico authore disserui, mani-

festè conuincit,& subcontrarias, quę vulgò dicuntur in scholis,oppositioné nullam habere:nec reuera,sed solo nomine oppositionem hîc esse:vt homo pictus,secundũ nomen,non secundum essentiam homo dicitur:sic,

Aliquis homo ambulat:

Aliquis homo non ambulat.

Secundũ dictionem est oppositio, ait hic magister, non secundum veritaté. Itaque subcontraria ista oppositionis species,quæ vulgò appellatur, tollatur è generibus oppositionis,nec in Logica doceatur.Harum verò secundũ veritatem oppositarum propositionũ dico alias quidem aduersas, quæ sunt vniuersales, omni & nulli inesse:vt omnem scientiam esse bonam,nullam esse bonam:alias verò contrarias. Duo ergo in propositione cõmuni genera oppositionis hæc statuuntur,aduersum & cõtrarium, vt Analytici primi capite quinto: imò vt totis Analyticis modò dicetur,quod à symbolico authore vocatur antiphaticũ, quódque vulgus in scholis appellat contradictoriũ:Antiphasis verò genus est infinitis toto opere Analytico locis:species verò, aduersum & cõtrarium:sed cõtrarium, vt in categorico & symbolico doctore, sic etiam in Analyticis aliquando genus est, vt in capite de quo nunc agimus, oppositæ propositiones diuiduntur in aduersas & cõtrarias.Sed hæc satis:ad syllogismum è cõtrariis propositionibus redeamus:experientiã, historiam,Aristotelica denique principia requiramus. Interpretes quidam syllogismũ nullum hîc esse disputãt:appellatur tamen à magistro syllogismus,& in figura & modo concluditur:& ratio est, in qua quibusdã positis, aliquid diuersum ab iis sequitur,ad quod illa posita sunt. Est igitur ex Organi definitione syllogismus:At experientiã & vsum hîc requiro:Quis Homerus,quis Demosthenes,quis Plato, quis extra nugas istas Aristoteles sic argumẽtatus est?Quorum exemplorum obseruatione hoc præceptum deductum est?quis erit hic denique trium capitum fructus? vbi doctrina hæc exercebitur?In sophismatis,ait magister:

ster:sic enim ait: Illarum verò etiam, quòd in captionibus nihil prohibet fieri hypothesis cõtradictionem : vt si est par, nõ esse par. Hoc extremo capite magister docet ex duobus syllogismis duas oppositas conclusiones effici posse, vt alterâ concludatur, numerum esse parem, alterâ concludatur esse imparem : vel proponenda antiphasis: vt,

Omnis scientia est opinio & non opinio:
Tũ assumendũ, *Medicina est scientia:* vt scilicet
concludatur, *Medicina igitur est opinio & non opinio.*

Exemplum græcum nonnihil turbatum est : hæc tamen est magistri doctrina, syllogismum è cõtrariis posse fieri in sophisticis captionibus, duobus modis: primũ ex duorum syllogismorum duabus cõclusionibus: Deinde si proponatur in syllogismo generalis aliqua antiphasis, vnde specialis videlicet concludetur: At doctrina trium de syllogismo è contrariis capitum, his cõclusionibus non conuenit: sic enim liceret in prima figura è cõtrariis syllogismum concludere, contrà quàm à magistro præceptum est. At etiam in secundo modo antiphasis ista propositionum non fuerit, sed terminorum, quæ non duas propositiones oppositas hîc efficit, sed vnius tantũ propositionis categorema: & in secũdo modo fuerit minus absurdum propositionis, quàm cõplexionis antiphasim cõfiteri: Imò verò tam absurdum, vt in hominis iudicium tam absurda cogitatio cadere posse non videatur. Quamobrem doctor noster in hac vniuersa syllogismorũ potestate, declarat se prorsus ignorare inuentionis & dispositionis, id est totius Dialecticæ potestatem. Agite enim, medicus existat, qui noua & inaudita nobis herbarum genera somniando conceperit: quæ quo terræ loco, qua cæli regione nascantur, nesciat: quos vsus, quas commoditates habeant, ignoret: imò verò quales gigni nulla ratione possint: attamẽ nobis illa venditare, & velut singularia quædam medicinæ mysteria commemorare ac prædicare audeat : nunquid huic medico Anticyras petendas decernemus?

At hic argutus sophistes, qualis tandem non corporis, sed ingenij medicus videbitur? Dicat enim, quibus in oratorum & poëtarum campis, quorum philosophorũ in syluis steriles istæ syllogismorum auenæ gignuntur: ad quos humanæ vitæ morbos propulsandos, ad quam mentis sanitatem tuendam adhibeantur: obmutescet opinor, hoc loco, neque enim proferre vllum exemplũ Homericum aut Platonicum: imò verò ne Chœrileum quidem vllum testimonium poterit: nulla pars cõsuetudinis humanæ tam turpiter vnquam delirabit, vt istis medicamentis egeat. Errare & labi dico magistrũ hunc analyticum: erroris & lapsus sui iudicem magistrum ipsum appello. Experientiam & historiam, omniũ artium parentem esse dicit: At inquam, experientia & historia istas potestatum syllogisticarum nugas nõ peperit: ars igitur earum nõ est, sed artis inscitia & ignorantia. Expositæ sunt adhuc septendecim capitibus, syllogismi potestates, vel reliquiæ, vel materia: quo enim nomine tanta vanitas esset appellãda, ne ipsi quidem interpretes inter se consentire potuerunt: quæ proximis quinque capitibus præcipiuntur, de syllogismi vitiis ad analysim referenda sunt, ad quam etiam errores eiusmodi antea relati sunt: Omnia siquidem disputationis vitia, in analyseos considerationem cadunt. Est verò miranda in his perissologia: quæ enim vitia de petitione principij, Nõ propter hoc accidere falsum, de falsa ratione, catasyllogismo, elencho, fallacia secundum opinionem dicuntur, eadem rursus in Posterioribus, Topicis, Elenchis repetuntur: tam verò insulsè temereque huc aggregantur, vt nusquam inter interpretes dissensio sit maior, quid hîc Organicus author sibi voluerit.

Decimum igitur octauum est caput de vitio omnium, quæ in Dialectica sunt & Logica, maximum, & maximè Logici Organi præceptis damnatum, de petitione eius, quod in principio est: id est cum quæstione ipsa (de qua agitur, & quæ est in principio, & quæ primùm ponitur) non probamus, sed sine probatione, quasi gratis cõcedi-

nobis & credi petimus: Mathematica autem dictio hîc est: Sic enim Euclides numeros appellat, qui à principio, item qui in principio, cùm propositos numeros significare vult. Ergo vt terminus, syllogismus, mediũ, figura, analysis, genesis, sic quod est in principio, à Mathematicis profectũ est. Et petere propositũ, modò dicitur petere, quod erat in principio: Quod obscuritatis summum est vitium: in quo refellẽdo, & de Logicis artibus expellendo, tantoperè laboramus: quotquot enim obscuritatum myriadas notauimus, tot eius, quod in principio est, petitiones & postulationes notauimus. Quare vitij huius descriptionem videamus: quot modis fiat, animaduertamus: & tam odiosum, támque veræ Logicæ infestum vitium fugiamus: in hac tamen doctrina analyticam virtutem contrariam cõsideremus, & quã perspicuè de obscuritate magister hîc philosophetur, attendamus: Quod in principio est, petere & sumere, est (vt summatim dicam) propositum non demõstrare. Hęc definitio magna est & lata: & quicquid est in inuentione aut dispositione vitiosum, complectitur: Demonstratur perspicuè res & docetur vniuersæ inuentionis & dispositionis virtute: demonstratur obscurè vniuersæ & inuentionis & dispositionis vitio. Hæc definitio nimis ampla est: De obscuritate loqui vult hîc magister, tanquam de vno speciali vitio non omnia complecti cogitat: hoc superuacuũ in definitione. Hoc verò multis modis accidit: Etenim omnino syllogismus non efficitur, & si per ignotiora aut similiter ignota, & si per posteriora, quod est priùs: demõstratio enim fit ex probabilioribus & prioribus. Partitio quatuor membrorũ hîc est, vt interpretes aiunt: aut certè trium, vt secundũ & tertium vnà cõprehendantur. At certè vnicum proprium est, reliqua superuacua. Si syllogismi nomine, syllogismus plenus & omnibus partibus absolutus intelligitur, quid potest hoc præcepto stultius esse, cùm aurea illa analyseos regula monuerit, partes syllogismi modò has, modò illas frequenter deesse, nec syllogismũ

tamen iccirco reprehendendũ esse? Si nomine illo intelligatur quęuis argumẽtatio, ex cuius antecedente consequens non concludatur, omnes hîc rursus & inuentionis & dispositionis culpæ inesse poterunt, quæ conclusionẽ impediant: atque hoc pręcepto nihil hîc exponetur. Ergo qui problema non concludit, postulat quidem & petit, quod erat in principio. Sed hoc præcipere, speciẽ erroris huius nõ est exponere, sed genus propositum repetere: & idem sit non demonstrare & non cõcludere: Secundum & tertium, huius pręcepti propria sunt: & obscura disputatio est, quæ ignota, vel ignotior problemate: sed è duobus, vnicum est ignotius, ignotissimum etiam ignotum est. Denique cùm nihil vides, quanta caligo sit, ad videndum, nihil interest: sic ad obscuritatem mentis & cæcitatem, cùm nihil intelligitur, nihil probatur, id sit ignotius, ignotissimum, nil interest: hoc vno tenetur obscurum, quia ignotum. Quartum nõ conuenit: potest enim quod naturâ aut tempore posterius sit, tamẽ aliquando clarius esse: sic ex effectis caussæ, adiunctis subiecta, specie genus aliquando probatur. Denique petere problema & quod erat initio positum, est cùm problema sit obscurum, rationem ad illud probandum, obscuram proponere: qualis est ista petiti principij doctrina, quæ ignoranti discipulo tam obscura est, quàm quid sit illud ipsum, petere quod est in principio: Tam tenebricosus & obscurus est analyticus magister, vt non solùm cùm de cæteris rebus, sed etiam cùm de obscuritate ipsa præcipit, nõ possit non obscurè præcipere, & seipsum sua lege non damnare. Ad has obscuritatis caussas aggregat magister conclusionem ex iis quæ conuertũtur. At inquam, demõstrationes Aristoteli singulares & eximiæ è conuersionibus deducũtur, quia ex caussa, quæ propria, quæque ideo conuertitur. Ergo clarissimũ lumen, doctoris huius iudicio caligo fuerit. Hîc interpretes ad hunc errorem excusandum valdè sunt occupati: Postremò petitio principij, id est problematis & quæstionis, alia sit demonstratiua secundũ veritatem,

ritatem, alia Dialectica secundũ opinionem: quod ex illa Dialecticæ & Logicæ scissione, de qua primo libro, deductum est. Quamobrem cùm Organi cõpositor tam obscurus esse statueret, vt interpretes aiunt, saltem nobis caussas obscuritatis perspicuè declarasset, vnde ipsum tam obscurum esse cognosceremus. Certè (vt ad analysim hîc aliquid referamus) qui obscurè disserit, & tamẽ sibi credi vult, petit & postulat ipsum propositum: ipsum primum, ipsum denique disputationis principiũ sibi concedi & credi: quod omnibus inuentionis & dispositionis vitiis effici potest: tametsi potest ab iis etiam separari, potéstque aliquid non demonstrari, quanuis obscuritas nulla sit, ex manifestè falsis videlicet. Meminerimus igitur in examinando opere & retexendo, videndũ esse maximè, ne quid sit obscurũ: id enim sophisma summũ est, summæ quippe docendi laudi & virtuti, id est perspicuitati oppositum. Propositum Organi Logici, & quod in principio positũ est, quid sit Logica: At videmus quanta obscuritate per Categoremata, Categorias, Interpretationẽ, Analytica, Topica, Elenchos, id explicetur. Obscuritas ab Organi cõpositore vituperatur & dãnatur: verũ iudicium laudo: Obscuritas (quod ipse tamen non credo) sed vt interpretes Organi profitentur, etiam de industria à doctore affectatur: hoc ego non laudo: sed quia de industria magister obscurus, id est, in docendo vitiosus esse voluit, tantò magis accuso & vitupero: Non enim qui prudens & sciens peccat, excusandus, sed eò magis arguendus. Meminerimus igitur in exemplis examinandis & retexendis, videre ne quid sit obscurum, & ne quando problema postuletur: quod idem rursus in Topicis & Elenchis inaniter repetetur. Secundum vitium est, non propter hoc accidere falsum: vt si tortuosum hoc sophisma contexatur,

(*Omnis equus est animal:*
Omne animal est equus:
Omnis homo est animal:
Omnis igitur homo est equus.)

Et

et sophismatis caussa, dicatur esse propositio prima: vitij huius exemplum erit:non enim propter eam falsum accidit, sed propter secundam: Omne animal est equus:modi duo vitij huius describuntur:at genus ipsum clarius est:Appellatur,inquit hic magister, hoc vitium in Topicis,Non caussam vt caussam ponere:quod vtrunque sic adhibitum, Logicæ analyseos præcipuum præceptum nullum est.Fuerit autem,si ad caussæ locum referatur,quod aliquãdo pro caussis,factis,dissentaneis ponantur, quę talia non sint:& analyseos consideratio propria hæc est,& ad inuentionis locum de caussis pertinet.Est autem interea hoc loco notãdum,citari è Topicis, quod in Topicis hodie non legitur,sed Elenchis. Interpretes hîc solicitos esse scio, sed ab ignaris, experientiæ & vsus vanas distinctiones & captiones nõ audio:retinere quoquo modo conceptam de Organo licet absono & absurdo,tamen Organo suo opinionem volunt:nec vident,vel ex historia Laërtij,vel conuersione Ciceronis,Topicos Aristotelis libros,cum Topicis Organi non conuenire.Atque hic compositor, qui sic Organum composuit, ad analysim nõ tantùm vitia adhuc descripta,sed quæ deinceps in Analyticis,Topicis, Elẽchis describenrur,siquid tamẽ Logicum vsum adiuuẽt, aggregare debuit:ad eam enim propriè pertinet in examinandis exemplis, nõ solùm virtutis, sed vitij meminisse. Ad analysim igitur,obscuritatem referamus:item non caussam vt caussam. Vicesimo capite de falsa ratione,de crypsi,id est occultatione, de Elencho dicitur: falsa ratio, si vtraque syllogismi propositio, aut altera falsa sit. Hoc omnino Logicæ præceptũ præcipuũ nihil est:falsa propositio ex argumẽtis singulis efficitur,si nõ caussæ vt caussæ,non facta vt facta, nõ subiecta vt subiecta, non definitio vt definitio,cæteráque similiter falsa pro veris assumantur. Illud speciale falsi præceptum erat,generale autem hoc nihil adiuuat: De hac autem vanitate in Topicis rursus erit & Elenchis, vt perissologia perspiciatur. Secundo loco de crypsi,occultatione

ne

ne cauenda primùm, deinde ſtatuenda. Ne verò præuertamur & ſuccumbamus, quando concluſione diſſimulata argumentum interrogatur, prouidendum ne bis idem concedatur: illud enim bis dictum, medium & argumentum eſt, vnde componitur ſyllogiſmus: Cõtrà cùm ipſi aggredimur, & contrà diſſerimus, imprimis concluſiones non proponantur, ſed dum neceſſariæ propoſitiones conficiantur, obſcurè & occultè lateant: tum longinqua interrogentur: ordo partium conturbetur. Hæc de crypſi ad analyſim obſcuritatis pertinẽt, & ad methodũ prudentiæ, magnum vſum habent, aliquando occaſione aliqua neceſſarium, ſicuti Dialectica noſtra docet. Sed eadem de re dictum & aliquid antea eſt Analytici primi capite viceſimo quinto, & rurſus multò pluribus poſtea in Topicis agetur: Crypſim igitur ad analyſim noſtræ Dialecticæ refero, & ad prudentiæ methodum aggrego. Poſtremò definitur Elenchus, ſyllogiſmus antiphaſeos: quo nomine, vt antea dixi, ſignificatur in Analyticis frequenter oppoſitio quæuis propoſitionum ſeu generalis ſeu ſpecialis. Sed præceptum hoc & falſum & inutile: nec enim ſyllogiſmum plenum eſſe neceſſe eſt, vt aliquid refellatur: nec per ſolam antiphaſim, ſed argumentis omnibus refutamus: hîc Logicum nihil eſt. Viceſimum primum caput eſt de opinionis errore & fallacia: quod præceptum prolixè, ſed ineptè traditur: quaſi non omnis error & fallacia ſit opinionis, & hoc præcipere, ſit Logicæ diſcipulum quicquam adiuuare. Eſt autem inter exempla capitis, huius ſoluta Menonis dubitatio, Inuentionem nullam eſſe, quia ſi neſcimus, etiam inuentum non agnoſcemus: ſi verò ſcimus, fruſtrà quærimus. Scimus ait magiſter, generali ſcientia, ſpeciali neſcimus: Scientia generali, ſpecialia contemplamur: ſingulari verò & propriâ neſcimus, & tanquam agendo: Nam ſcire, tribus modis dicitur, aut enim ſcientia generali, aut ſpeciali, aut actu & opere.

Ita-

Itaque fieri poteſt, vt generali ſcientia aliquid ſciamus, quod opere, exemplo, aut experientia neſciamus: Scientia Logica, quę cognita adhuc eſt noſtris hominibus, ſcientia generali, & ea qualicunque cognita eſt: vſu verò & opere prorſus ignorata. Atque in hoc capite licet vtile nihil ſit, poteſt tamen hoc exemplum ſummæ vtilitatis nos admonere: Cuius gratiâ tantos labores, & tam diuturnos ſuſtineo, vt Logicæ artis vſum noſtris ſcholis afferam: perſuadeámque, quanuis omnia præcepta ſciant: totam vitam diſputata, memoriâ teneant, ob id tamen niſi ſeſe in analyſi & geneſi exerceant, opere (ad quod ars refertur) rerum ignaros & imperitos eſſe. Viceſimum ſecundum caput eſt de conuerſione terminorum: Quando verò conuertuntur extrema, neceſſe eſt medium cum ambobus conuerti: vt in ſyllogiſmo,

Omne rationale, ridens:
Omnis homo rationalis:
Omnis homo, ridens:

Quia homo & ridens conuertuntur viciſſim, medium rationale cum vtroque conuertetur, & hac conuerſionis permutatione, ſyllogiſmi partes ex alijs aliæ concludentur: vt,

Omnis homo eſt rationalis:
Omne ridens, eſt homo:
Omne ridens eſt rationale.

Per conuerſionem concluſa eſt maior propoſitio, & conuerſa ſic poteſt minor conuerti:

Omne ridens, eſt homo:
Omne rationale eſt ridens:
Omne rationale, eſt homo.

Per conuerſionem concluſa eſt minor propoſitio: quæ ſubtilitas, ſuperiorum poteſtatum vanitati par eſt: inuentionis nihil eſt, nihil eſt diſpoſitionis: imò ne poteſt quidem: Rerum eſt ea ſocietas & communio, quæ ſine ſyllogiſmo perinde conuertitur & iudicatur: Nulla ſpecies argumenti noua eſt: nulla regula ſyllogiſmi noua

noua est: res etiam mathematicis proportionibus sic inuoluitur, vt totis Analyticis, affectationis mathematicæ vanitas magis aliena nulla fuerit. Ex hoc capite nihil ad propositam Dialecticam referre possumus. Meminisse verò possumus, quanta quámque horribilis duobus totis his Analyticis caligo ex vno conuersionis commento nata sit: conuersionum quædam vera & naturalis est, vt antea monui: qualis est terminorum relatorum, & in rebus, quæ sunt inter se propriæ, vt definitio, definitum, proprium, adiunctum, & proprij adiuncti subiectum: qualis item est secundum oppositionem in contingentibus propositionibus: In eáque conuersio valet ex communione rerum & consecutione, non consecutio ex conuersione. Conuersio aliquando significat oppositionem: quo ferè sensu sunt illæ dissimilitudines, Non viuo vt edam, sed edo vt viuam. Quę omnia laudo & probo, & eorum parentem experientiam agnosco. De quibus singulis suo loco separatim præcipiendum est, in adiunctis propriis, in relatis, in contradicentibus, in comparatis, definitione, quia hæc conuersio illis adiũgitur. Pręcipuum verò de omnibus nullum in Logica præceptum debet esse: conuersio autem illa propositionum initio posita cùm tota commẽtitia & sophistica est, tum maxima & præcipua confusionis vniuersæ caussa. Sed reliqua videamus: Sex capita supersunt de tribus nouis argumẽtationis formis, quas magister putat de inductione, exemplo, enthymemate. Vicesimum igitur tertiũ caput est de inductione: Quid verò sit inductio perobscurè declaratur: nec ab interpretibus intelligitur, quomodo syllogismus per mediũ cõcludat maius extremum de minore: inductio maius de medio per minus: vt,

Expers choleræ, est longæuum:
Homo, equus, mulus, est expers choleræ:
Homo igitur, equus, mulus, est longæuus.

Si igitur conuertatur minus, & non superet medium, necesse maius extremum medio per inductionem esse:

esse: Sic videlicet:

Homo,equus,mulus,est longæuus:
Omne expers choleræ,est homo,equus,mulus:
Omne igitur expers choleræ, longæuum.

Hîc interpretes valdè impediuntur, secùs tamen expediri non possint. Proponam aliud exemplum, quò faciliùs res agnoscatur: Problema sit, an homo & bestia sentiant: medium, sit animal: syllogismus ita fiat:

Omne animal sentit:
Homo bestiáque, animal est:
Homo igitur bestiáque sentit.

Syllogismus est: Ad doctoris huius legem problema mutetur, & sit, an animal sentit: medium sit è partibus (homo bestiáque:) inductio erit:

Homo bestiáque sentit:
Animal, homo est aut bestia:
Animal igitur sentit.

Hoc magister ipse voluit dicere: & syllogismum ab inductione ita distinguere, quasi syllogismus ex toto partes, inductio ex omnibus partibus totum concluderet: Inductio esset nobis quidem euidentior, syllogismus autem naturâ notior. Discriminis huius pars non falsa est: Inductio enim propriè, est partium enumeratio ad totum concludendum: tametsi aliquando etiam multorum vel similium vel dissimilium enumeratio ad simile vel dissimile concludendum: eáque sensibus euidentior: Syllogismus autem à toto procedens, ad partem naturâ, id est menti, vt interpretibus placet, notior: pars nō vera: syllogismus enim ex tali medio, quod maius sit minore extremo, non semper efficitur: imò in aliqua figura contrà medium pars est aliquando minoris extremi, vt in tertia: nec ad syllogismi naturam interest, quo argumento cōcludatur: Syllogismus enim, lex dispositionis est & regula: Inductio, est inuentionis & argumenti nomen: nec verè dicitur primæ & immediatæ propositionis: nec enim partium inductione dūtaxat colligitur totum, sed ex toto pars etiam demonstratur,

ſtratur. Platonicæ vel Ariſtotelicæ experientiæ hîc nullum documentum eſt:ſcholaſticę inertiæ ſomnium eſt, de categorico aliquo medio, quia in Categoria,partes infinitæ ſunt non mediæ. Hic videlicet fons eſt infinitę caliginis, de qua tam ſæpe iam dixi: Categoremata, Categoriæ, & tam multa logicæ inuentionis impedimenta ab vno categorematis commento orta ſunt: At diſputationis humanæ & naturalis, experientia & hiſtoria,tale nihil docuit:In naturali vſu media hæc non appellantur,ſed ratio,probatio, fides appellantur, vt in Porphyrio & Rhetoricis Ariſtotelis docui: imò (vt locus in hoc capite loquitur) quæcunque fides & probatio, & ſecundum quamcunque fuerit artem, nunc dicendum fuerit. Hîc quoduis argumenti, imò etiam argumentationis genus,fides appellatur. Atque hîc quãuis argumẽtationis nomine inductio tractetur, tamen inductionis locum, vt veritas requirit, faciemus, & ad Dialecticam noſtram referemus: Antea malitioſè & imperitè damnatus eſt diuiſionis locus:in partium inductione & enumeratione approbatur & laudatur. Hunc igitur fructum ex Analytici doctoris inconſtantia & inſcitia feremus. Viceſimo quarto capite de exemplo agitur:Exemplum eſt, quãdo medio extremum ineſſe monſtratur, per ſimile tertio. Oportet verò etiã medium tertio,& primum ſimili notius eſſe:vt,

Bellare cum finitimis, malum: vt,
Bellum Thebanum contra Phocenſes:
Athenienſes contra Thebanos bellare,id ipſum eſt.
Malum igitur.

Hæc doctrina, hoc doctrinæ exemplum eſt, vnde agnoſcimus,exemplum,eſſe propoſitionis maioris approbationem,quæ propoſitionis minoris aliquid ſimile habeat: exemplun, argumenti non argumentationis ſpeciem eſſe: neque hîc vllam diſponendi argumenti (quod argumentationis tamen proprium eſt) ſpeciem proponi: fallique vehemẽter,qui exemplum,argumentationis

tationis ſpeciem faciunt: Denique magiſter hic exemplum, probationem partis ex parte eſſe concludit, vnde ſyllogiſmus copuletur: eóque ab inductione differre, quòd hoc ex omnibus indiuiduis concludat totum, neque ſyllogiſmum copulet. Diſcrimen eſt ineptum: poteſt enim inductio ad partem ſyllogiſmi probandum adhiberi, vt exẽplum: nec exemplum ſemper ex ſimili ſumitur, ſed aliquando ex diſſimili: vt Camillus Rempublicam reſtituit, Cæſar oppreſſit: Aliquando ex ſpecie: vt, Tyrannorum exitus miſerabiles, ſicut Dionyſij, Neronis. Nec omnino exemplum, argumẽti genus eſt, ſed ex omnibus ferè locis ſumi poteſt: neque ſyllogiſmum eſſe neceſſe eſt, ſicuti magiſter hic docet, vt ſit exemplum. Atque in extremo capite, inductio & exemplũ à ſyllogiſmo ex poſitis differẽtijs fatuè diſtinguũtur, quòd ſyllogiſmus à toto ad partes, inductio à partibus ad totũ: exemplum à parte procedat ad partem. Ex hoc verò capite, exempli vſum ad Dialecticam noſtram referemus. Viceſimo quinto capite de deductione, cùm propoſitio certa quidem ſit, ſed aſſumptio incerta quidem, ſimiliter tamen probabilis atque ipſa complexio: vt,

Scientia poteſt doceri:
Iuſticia, ſcientia:
Iuſticia poteſt doceri.

Hæc definitio, hoc exemplum nil definit, nil oſtendit: ſuſpicor verò aliquid hîc de vſu inductionis & exempli fuiſſe, quæ ad proſſyllogiſmos & dubias ſyllogiſmi partes confirmandum aſſumerentur, quod de inductione dictũ eſt Analytici primi capite viceſimo quinto, & de exemplo, capite viceſimo quarto huius: & hãc dubiarum partium approbationem, inductionem dici: quo nomine tamen priùs ad impoſſibile ſyllogiſmus dictus eſt. Hinc nihil ad Dialecticam noſtram referre poſſumus. Viceſimum ſextum caput eſt de inſtantia: Inſtantia autem, eſt propoſitio propoſitioni contraria: Ridiculum eſt item hîc propoſitionis & inſtãtiæ diſcri-

men,

men, quòd illa sit vniuersalis, hæc specialis: & quòd instantia non in omni sit figura: vtraque enim & vniuersalis & specialis, & in omni pariter figura: instantia ad antiphasim propriè redigitur, tametsi potest etiam è cęteris dissentaneis resisti: deinde instantia informata potest omnibus argumẽtis approbari. Sed de instãtia rursus in Topicis agetur. Capite vicesimo septimo definitur ex commento aliquo scholastico, nulla prorsus ad institutum ratione, sed definitur verisimile, propositio probabilis: deinde signum, definitur propositio demonstratiua, aut necessaria & probabilis: Commentum hoc est, nihil ex vsu parente deductum. Postremò definitur enthymema, syllogismus imperfectus ex verisimilibus aut signis. Syllogismus parte aliqua imperfectus, nominetur (si lubet) enthymema, non recuso: tametsi ἐνθύμημα, Græcis omnem sententiam significat, & eam præcipuè, quæ fit ex contrariis: nunc verò ex verisimilibus aut signis, quid ad enthymematis definitionem? Syllogismus perfectus definitur, in quo quibusdam positis, aliud ab iis diuersum necessariò sequitur, eò quòd illa sunt, ex verisimilibus aut signis: Quid inquam, hoc additamentum definitioni perfecti syllogismi afferet? nõ minùs ridiculũ est, quòd signum per tres figuras diuiditur: quam fatuitatem sæpe antea reprehendi, quòd argumenta & inuentio, in syllogismis & dispositionis arte turbarentur. Coniectura postremò additur, quasi medium verisimilis & signi: commentum est & placitũ otiosi & inertis somnij Aggregatur ad extremum physiognomonia, occasione videlicet verisimilium & signorum & coniecturarum, quemadmodum ex similibus in alio animalium genere signis & notis, de naturalibus affectionibus iudicetur: quod physicum, si suo loco diceretur, aliquid esset: hîc temerè, vt verisimile, signum, coniectura, est confusum: nec hinc quicquam ad veram Logicam referri potest: siquid hîc est artis, physicæ artis est, non logicæ, vt de motus generibus in Categoriis antea dixi. Sed iam tempus est, vt priorum

Analyticõn quæstionem & disputationẽ concludamus: Cognouimus adhuc quàm defectus varius sit, quámque multiplex redundantia: Logicam vniuersam Analyticis prioribus complecti compositor Analyticus voluit: Debuerat itaque, vt iam sæpe dixi, & definire & diuidere, & tandem partes definitas & diuisas exemplis illustrare. At non iam repeto, Logicam initio non esse definitam generaliter, non distributã vniuersè: sed partes ipsas (quas complecti magister voluerat) inuentionem, compositionem, resolutionem, quàm miserabiliter afflictas videmus? Inuentionis partes summæ decem sunt, caussæ, facta, subiecta, adiuncta, opposita, nomina, cõparata, tributiones, finitiones, testimonia: Oppositorum locus videtur in Analyticis dãnari: tributionis certè locus planè damnatur: adiuncta & definitio, symbolis propriorum adiunctorum & definitionis non definiuntur aut explicantur, sed vix attinguntur: de cæteris tacetur: tota inuentio ad syllogisticam antecessionis & consecutionis regulam alligatur: Sed inuentionis defectus fortasse excusetur, & in Topicis inuẽtio priùs exposita esse dicetur. Compositio & dispositio locis aliquot nominãtur, sed ita vt quiduis potiùs magister hîc, quàm dispositionis, veluti logicæ artis lumen spectasse videatur: Non ponitur initio genus ipsum: nõ diuiditur in propositionẽ, syllogismum & methodum: propositionis doctrina nulla integra declaratur. Syllogismus (deus bone, meminisse horret) quot obscuritatum nubibus obrutus est? Definitio enim obscura: partitio non modò omissa de simplicibus & coniunctis syllogismis, sed in simplicium figuris, omnes syllogismi falsò positi: cùm tamen magister ipse non solùm exemplis, sed regulis vtatur coniunctorum: & de propriis nihil est præceptũ: Commentitiorum verò principiorum, dici de omni & nullo: conuersionum, omni inesse, nulli inesse, per eáque reductionum & demonstrationum de rectis & obliquis conclusionum modis, quãta caligo cumulata est? Quid tres figuræ syllogismorum in tam infinitam caliginem demersę, sexies repetitę in absolutis, in necessariis, in cõ

tingentibus,in necessariis & solutis,in necessariis & cõtingentibus,in contingentibus & solutis?quid inquam, figuræ illæ tres toties iteratæ,vanæ & nugatoriæ obscuritatis non habuerunt?quid syllogismi ridiculæ illæ potestates,quam mentis impotentiam, & iudicij inopiam non ostendunt?Ergo in genesi cũ ille defectus est (quòd prima definitionum partitionúmque lumina detracta sint) tum redundantia in tanta vanitate & inanium rerum aggregatione multò magis admiranda. Quid verò analysis?quàm multis necessariis monitis destituta?quã multis superuacuis onerata? De examine inuentionis, sicuti ferè propositionis,nil separatim præceptũ:de examine syllogismi tria postrema capita,quòd syllogismus ad impossibile nõ retexitur:quòd figura alia in aliã retexitur: & postremũ caput de sophismate finitarũ & infinitarũ propositionũ, logicæ analyseos nil habet. Verũenimuerò bonũ quod ex prioribus Analyticis erui potest,id potiùs amplectamur. Logicæ definitiones, partitiones primę nominatim & loco positæ nõ sunt,tamen è prioribus Analyticis erui possunt:de locis inuẽtionis adiũcta,opposita,partes, definitio:è dispositionis generibus simplex & cõmunis tũ propositio,tũ syllogismus: de methodo prudẽtię,crypsis erui potest:Analysis logicę hypotheseos,nõ modò pars,sed prima summáque pars efficitur, vnde totũ opus Analyticũ nominatur. Analysis appellatur cõfirmatio & illustratio inuẽtionis, compositionis:& verè appellatur: est enim logicæ artis prima informatio,meditatio,exercitatio:per eam siue scribamus, siue dicamus, disputationem examinamus & retexímus. Ergo tam singularem logicæ facultatis partẽ iam toties adhibitam, hoc præsertim loco adhibeamus: genesim etiam, vsúmque logicę & inuẽtionis & dispositionis requiramus: Est enim logicæ artis pars longè maior & excellentior, quàm nostrarum scholarum doctoribus vulgò videatur,qui nullam eius exercitationẽ, nisi contentionem de præceptis & altercationem putãt: De poëtæ, oratoris, philosophi, omnis denique hominis,tua etiam vel scripta vel meditata tantùm sententia

& disputatione statuere vis? propositiones consideran-dæ, quomodo pro veris assumptæ sunt: partes in proprium inuentionis locum resolue: ne quid in iis vitij sit, aut obscuritatis aut falsitatis, & reliquarum captionum, circunspice: Hæc inuentionis & propositionis analysis est: conuerte te ad alteram scholam: Syllogismum retexe: si quid desit, exple: si quid supersit, adime: tum figuram & modum dispice. Eandem analysim & partium & vniuersi, idẽ examen in deliberationibus, in caussis forensibus, in rebus omnibus & lectis & auditis & meditatis adhibe: pro sancte Deus atque æterne! quã reperies nostra (quæ vulgo nominantur) iudicia, præcipites & cęcas affectiones ex amore, odio, indignatione, commiseratione, spe, desperatione, voluptate, dolore, & cæteris hisce affectibus conclusas esse! Atque exercitationis & vsus huius, quem syllogismi esse dicimus, gratiâ, exempla quædam liceat è disputationibus superioribus repetere. Vtilis & vera doctrina est conuersionum & pricipiorũ dici de omni, dici de nullo: omni inesse, nulli inesse, vt docet Analytici operis compositor. Quamobrem? quia Aristoteles eam tradidit: Hoc verò non est iudicare, sed quod simpliciter & imperitè credis, effutire. Quid si Aristoteles has nugas nunquam docuerit? vt credo: quid si etiam docuerit? Redeamus ad regulam syllogismi, examinemus hoc tam fallax iudicium:

Quod ab Aristotele traditur, est verum & vtile:
Conuersionum, reductionum, & reliquorum principiorũ doctrina ab Aristotele tradita est:
Est igitur vera & vtilis.

Heu mentes hominum à mente tam vehementer auersæ! quale est syllogismi huius principium? quia non erroris solùm & falsitatis, sed summæ impietatis plenũ. Quàm enim multa falsa & impia tradit Aristoteles, qui mundum & æternum, & fato astrictum, qui mortales animos, qui hominis felicitatem & ab homine inchoari, & in homine terminari, sicut alia permulta tam nefariè, támque impiè fabulatur? Descriptio Dialecticæ per inuentionis & dispositionis definitiones & partitiones, &

exemplorum explanationes, res est arida & exigua, dixerit aliquis. Quid ita? Quia Ramus, homo nouus, hãc nouam nobis doctrinam attulit. O me infelicem, si logicè isto modo & rectè de Logica iudicatur! At ista noua doctrina, vetus Aristotelici Organi doctrina est: Aristotelicis principiis experientiæ, historię principiis, omnino de materia formáque artis ab Aristotele traditis fundata: Et quod adhuc disputaui, ex Aristotelicis principiis disputaui. Cõclusiones duas in Dialectica & Animaduersionibus disputaui: prima est ad verum artis Logicæ vsum colligendum:

Naturalis rationis vera et absoluta descriptio, Logica vera est:

Analytici libri propositionem istam approbant: experientia, historia in Analyticis celebrata collaudant.

Institutio per inuẽtionis & dispositionis species & partes, est veræ naturalis rationis & vsus, absolutáque descriptio:

Huius assumptionis veritatem Analytica quoque suppeditant, totámque hypothesim Logicæ artis in inuẽtione & cõpositione collocant, & analysi confirmant:

Est igitur vera Logica.

Secunda ad falsum refellendum ex eodem argumẽto contra Organicæ Logicæ compositorem sic est:

Vera logica artis descriptio proficisci debet à naturalis rationis & vsus obseruatione:

Organicæ Logicæ confusio per Categoremata, Categorias; Interpretationẽ, Analytica, Topica, Elenchos, non est ab obseruatione naturalis rationis & vsus profecta:

Organicæ igitur Logicæ confusio non est vera Logicæ artis descriptio.

Considerate, doctores huius artis & magistri, priorem illum syllogismum: versate propositionem, inquirite in assumptionem, coniunctionem partium vniuersam accuratè considerate: id est dialecticè, sicut ratio ipsa dictat, seu logicè iudicate. Dialectica nostra in eo syllogismo est: quæ si quid peccauerit, Logico & Dialectico iudicio se reprehendi, non modò modestè, sed lubenter ac lætè feret: Aristotelica principia, expe-

rientiam, historiam consequi vult: si non assequitur admoneri & dirigi cupit: Conuertite iudicium vestrum ad alteram syllogismi secundi speciem: propositionem intentis animis expendite: assumptionem æquis animis disceptate: totam denique conclusionem seuerè examinate: Animaduersiones Aristotelicæ sunt: hęc verè & incorruptè de propositione dubia iudicādi regula est, quā contra Organici compositoris tenebras, contra publicæ calamitatis sophismata defendo & vindico: doctrinam eius clarissimam doceo; quam Organicus magister confundit: vsum eius in omnibus dubiis propositionibus æstimandis & iudicandis ostento, prædico, celebro: Doceo hanc esse vnicam & singularem, & communem rerum vniuersarum, & tamen etiam propriam singularium, qua verum & falsum in omnibus dubiis propositionibus percipiatur: tantæque veritatis authoritatem ex Analyticis repeto: Quicquid temerè concludendo peccāt homines, errore syllogismi & ignoratione peccant: quicquid verè & constanter concludendo iudicant, id syllogismi veritate ac constantia iudicant. Hoc aureum & cœleste Dei omnipotentis donū amemus & colamus: hoc lumen est omnibus (quæ toto cœlo nitent) sideribus lōgè clarius, longè diuinius: hoc lumine, peritorū, imperitorum, senum, iuuenum, omnis denique ætatis & ingenij conclusiones confirmantur: hoc lumine homines cum beatis illis mentibus cōmuniter fruuntur. Quare faciamus imposterùm, vt tantum Dei donum, non ad nugatorias de præceptiunculis sophisticis altercationes, sed ad vsum prudētiæ, ad humanitatis subsidium, ad vitæ auxilium referamus: & desinamus iis irasci, qui omnium possessionū, quas homines habent, pulcherrimā tenebris liberare, & in lucem proferre cōtendūt: Qui Aristotelis Logicā (siquid nomē hoc rei est) ab inertis & ignaui interpretis & cōpositoris inscitia vindicāt, & ordine ad vsum potiore & faciliore collocant: qui ex Aristotelis sententia, Logicam analyticè tractant: imò vt genesim quoque proponamus, qui nō solū interpretādo, sed imitādo, meditādo, scribēdo, di

cēdo,exercēt:Opificū induſtriā in Porphyrio cū philoſophorū noſtrorū inertia cōparaui:Logicos logicis pręceptis eruditos,vſu nō inſtructos, mortuos Logicos in Categoriis appellaui:Heliogabali nequitiā,ſcholaſticæ noſtrorū tēporū ignauiæ ſimilē in ſymbolico doctore cōſtitui:Iā noſtra monitione nihil hîc opus eſt : analyticæ doctrinæ authoritas hāc ſeueritatē ſibi ſumit. Analytica exerces in diſputatione de analyticis præceptis:vſū eorū in poëtis & oratoribus,philoſophis, in ipſis denique Analyticis explicādis nullū oſtēdis : Analyticus author errare te & labi coarguit:Logicæ hypotheſeos finis eſt, rei propoſitę rationes et argumēta inuenire,cōponere, reſoluere,vt docet analyticus magiſter. Tu clamādo de præceptis et altercādo nihil arte inuenis, nihil arte diſponis,nihil arte reſoluis et retexis. Analyſis Logicæ ad oīm diſputationū vel ſcriptarū,vel dictarū cōfirmationē et illuſtrationē,deinde geneſis ad effectionē ſimiliū, vel etiā præſtantiorū operū adhibēda eſt,vt docet Analyticus magiſter:vt Ariſtoteles ipſe viuus, ſicut iā ſæpe dixi,exercuit:Tu omniū eiuſmodi exemplorū analyſim cōtēnis, geneſim ſimiliter deſpicis. Analyticus author docet aliā eſſe ſciētiā vniuerſalē,aliā actu:illáque inſtructū,hac priuatū falli poſſe:imò qui actu ſciētiā habeat, hāc ſimpliciter & abſolutè ſcire dicit ca.1.primi de Demōſtratione:Tu cōtrà totā Logicā facultatē in eius vniuerſalibus pręceptis,in ſcholaſtica et inerti de iis altercatione cōſtituis:analyſeos aut geneſeos vſum ſcribēdo dicendóue nullū exquiris. Ergo doctoris analytici,imò Ariſtotelis iudicio, culpa et ignauia noſtrarū ſcholarū dānatur,quæ nullū Logicę artis vſū,nullā exercitationē niſi in clamore et præceptis intelligit et ſuſcipit. At ſiquid in toto Organo Logico,Ariſtotelis noīe dignū eſt, hęc monitio eſt:et tamē inuēti ſunt Ariſtotelici nēpe iudices,à quibus dānaremur,quòd iſtā Ariſtotelicā Logicę exercitationis induſtriā et diligētiā amaremus & imitaremur:Phormioni videlicet,quā Hānibali ſimilē Ariſtotelē eſſe maluerāt:Phormio enī,vt Catulus apud Ciceronē ait,cū Hānibal Carthagine expulſus Epheſū ad

Antiochũveniſſet exul,proque eo,quòd eius nomẽ erat magna apud oẽs gloria, inuitatus eſſet ab hoſpitibus ſuis,vt eũ quẽ dixi,ſi vellet,audiret:cũque is ſe nõ nolle dixiſſet,locutus eſſe dicitur homo copioſus aliquot horas de imperatoris officio et de omni re militari:Tũ cũ cæteri,qui illũ audierãt,vehemẽter eſſent delectati,quęrebãt ab Hãnibale, quidnã ille ipſe de illo philoſopho iudicaret:Hic Pœnus nõ optimè græcè, ſed tamẽ liberè reſpõdiſſe fertur: Multos ſe deliros ſenes ſæpe vidiſſe, ſed qui magis quã Phormio deliraret,vidiſſe neminem. Neque mehercule iniuria:Quid enĩ aut arrogãtius,aut loquacius fieri potuit,quàm Hãnibali, qui tot annos de imperio cũ populo Romano,omniũ gentiũ victore certaſſet,græcũ hominẽ,qui nũquã hoſtẽ, nũquã caſtra vidiſſet: nũquã denique minimã partẽ vllius publici muneris attigiſſet,prçcepta de re militari dare?Hæc Catulus. Phormionẽ verò quendã nobis Ariſtotelẽ hoĩes hi faciũt,ſine vſu,ſine experiẽtia rerũ cõfingũt, & inertiæ atque pigritiæ ſuæ velut authorẽ faciũt.At ipſe (ſi is eſt tamẽ Ariſtoteles) vel in hoc Organo iſtã calumniã à ſe deteſtatur:omnia præcepta Logicæ artis ab experiẽtia deducẽda,omnia ad analyſim,ad omnisgeneris vel ſcriptã,vel dictã diſputationẽ examinãdã referenda præcipit:quíque ethicũ illud ſuum maximè ſibi propoſuerit, Neque ſanè quid virtus ſit, ĩtelligere ſatis eſt:ſed vt habeamus & vtamur,enitendũ eſt.Quãobrem ex Organo Logico,quæ Ariſtotelicæ philoſophiæ,quæ veræ Logicę principiis conuenient,ad verã Dielecticã referamus:reliqua inutilia in Organo ipſo Logico relinquamus:Neque tamẽ Analytica priora de bibliothecis eiiciamus, ſed potiùs vt cõſtet,vnde materies operis noſtri ſumatur,ad vetuſtatis & originis authoritatẽ conſeruentur: vt Varro,Priſcianus,Valla,Diomedes cõſeruantur,quãuis nõ eorũ libri,ſed ars ex illis educta, & ad vſum cõformata,pueris proponitur.Denique principia Ariſtotelis de materia artis,déque forma artis teneamus,omniáque iis conſentanea probemns,cõtraria tollamus.

FINIS LIBRI OCTAVI.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROFESSORIS, *Animaduersionum Aristotelicarum liber ix. & x. in posteriora Analytica:*

AD
CAROLVM LOTHARINGVM
CARDINALEM.

PARISIIS,
Apud Andream Wechelum, ſub Pegaſo, in
vico Bellouaco: *Anno ſalutis*
1556.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROfessoris in posteriora Analytica præfatio,

AD Carolum Lotharingum Cardinalem.

POSTEAQVAM (Mecœnas) cœpi Regia professione tuum de me iudiciũ populo nostro probare, Logicúmque & Topicæ inuentionis & Analyticæ dispositionis vsum in oratoribus maiorem frequentiorémque, quàm Rhetoricæ elocutionis demonstrare, mirabilis hominum opinio na-

ta est, quasi qui argumentorum, syllogismorum, methodorum tantum fructum ostendissem, possem quoque reliquorum Logicæ Aristoteleæ dogmatum parem fructum ostendere, cùm perinde priùs omnium ignotus vsus latuisset: Aristotelem verò à pueris & philosophiæ imperitis scriptoribus esse defensum, qui philosophiæ vsum, id est, principium & extremum non modò nullum vnquam discere voluerint, sed scriptis & iudiciis suis velut ipsi philosophiæ perniciosum damnarint: vt iam & contra nos & à nobis Aristoteles defensionem postulare videatur: dicátque (sicuti vulgi vana hæc & ridicula est opinio) philosophus scilicet idem quod poëta,

Nanque ea vel nemo, vel qui mihi
 vulnera fecit,

Solus

Solus Achilleo tollere more potest.

At verò nullum de tam multis, támque manifestis Aristoteleæ Logicæ vulneribus feci: Neque enim definitionum, partitionum, exemplorum lumina detraxi: neque orationis vel homonymiam, vel scholasticam infantiam (quibus Logica Aristotelis tam vehementer obscurata est) peperi: neque regulas easdem infinitè repetiui: neque Grammatica, Physica, Mathematica permiscui: neque de contrariis inutiles altercationes, neque modalium, neque conuersionum, neque syllogisticarum reductionũ, permistionum, potestatum argutias inuéni: neque falsa & inter se pugnantia proposui: neque totum Organum *sic ordinaui, vt ad humanitatis vsum referri non posset: neque omnino (quod miseriæ caput est) Logicæ ar-*

tis vsum è philosophorum scholis eieci: hæc (inquam) Aristotelea Logicæ vulnera non feci, sed iniuriâ vel hominum, vel temporum priùs imposita, modis omnibus sanare volui: & quò salutaria remedia minùs doloris facerent, lenitudinē quam licuit, adhibui: Logicos libros, vt Strabo & Plutarchus testarentur, corruptos & deprauatos esse dixi, eorúmque præsentem & titulum & numerum veteri & titulo & numero (sicut ex Laërtio constaret) non congruere: vt commētarij potiùs ab imperitis ex Aristotelis philosophia deducti, quàm vera Aristotelis philosophia esse videretur. Ergo hęc ad leniendum. Sed enim longè alia maioráque sunt, quæ publica & voce & scriptura prædicaui & celebraui: Aristotelis philosophiam, orbis terrarum penè totam & solam philosophiam esse. Veteres

artis

artis Rhetoricæ ſcriptores (ait Cicero) vſque à principe illo atque inuẽtore Tyſia repetitos , vnum in locum conduxit Ariſtoteles : quantò iuſtius , veriúſque dicã, Ariſtotelis philoſophiã, ingentem quandã bibliothecam eſſe, in quã veterũ philoſophorum, imò gentiũ (quibus impe rauit Alexander eius diſcipulus) & ſua ipſius decreta Ariſtoteles aggregarit? nec aggregarit tãtùm, ſed vnicam veritatem, non magiſtri Platonis aut hominis cuiuſquam authoritatem ſpectans, componere generibus ac partibus explicare voluerit? Qua in tanta, támque multiplici bibliotheca, vt Ariſtotelis ad tot res, támque diſperſas vndique cõgregandum , labor & induſtria mirabilis negari non poteſt, ſic ad æſtimandum de ſingulis , & accuratiùs iudicandum , ſi tantùm ſtudij aut certè temporis ac vi-

tæ ſuppeditaſſet, aut protinùs Ariſtoteles aliquis Ariſtoteli ſucceſsiſſet, qui philoſophiam Ariſtotelis ad Ariſtotelis principia perpēdiſſet, haberemus iampridem quod optamus. Quare ſic adhuc lenimus, & Ariſtotelicum illud veritatis inquirendæ ſtudium liberè conſtantérque ſequimur. Atque hîc nihil veremur, ne Ariſtotelis diſsimiles ardenti quodam, nec ad vulgi opinionem fortaſſe ſatis cōſtanti ſtudio videamur. Apelles, quanuis eximius & excellens pictor, imperito tamen populo, tabularum ſuarum iudicium committebat, & vel ab ignaris artis de artificio tamen ſuo admoneri & corrigi cupiebat: Tantus vel in manus opificio, perfectæ laudis amor erat. At Ariſtoteles ſelectis tantùm & paucis diſcipulis, à quibus credulitatem ex pacto poſtulabat (notum enim illud eſt, δεῖ γὰρ

πιςεύειν

πιστεύειν τὸν μανθάνοντα) *philoſophiã ſuam tradebat: nec viuus publicauit, ſed moriens Theophraſto legauit: tantum abeſt vt à vulgo moneri vel corrigi voluerit. Ergo ad Ariſtoteleum veri percipiendi ſtudium, Apelleum quoque perfectionis amorem adiungimus: prælectionibus & exercitationibus, publicatíſque de Logica arte in Ariſtotelem, Ciceronem, Quintilianum libris, ſtudioſè & aſsiduè iuſtas & veras reprehenſiones hominũ non ſolùm nihil metuimus, ſed propè precibus efflagitamus: & tam libenter vel ab ignaris artis acciperemus, quàm ſimpliciter & candidè poſtulamus: Nec interea tamen ignauiæ culpam pertimeſcimus, ſi tot annos in ſtudio perficiendæ artis pulcherrimæ conſumpſerimus, quã duorum annorum millibus, maximis tot támque multorum philoſophorum vigiliis*

liis adhuc imperfectã videamus: sed illo Apellis exemplo, veluti prætereũtiũ sermones & opiniones auscultamus. Quoties igitur iã, quoties in Aristotelicis Animaduersionibus, etsi corporis vniuersi formam, speciémque Topicæ inuentionis, & Analyticæ dispositionis, summámque vniuersæ institutionis nostræ sententiam eandem retinemus, tamen illum colorem, quia vehementior, hanc vmbram, quia molestior vel expertibus artis esset, immutauimus? Cúmque tandem Aristotelis nomen non solùm philosophi, sed penè philosophiæ nomen in scholis nostris esse sentirem, sine cuius authoritate nihil probari, nihil persuaderi certis hominibus posset: nostráque studia quanuis essent, tamen quia non dicebantur Aristotelea, tam pertinaciter impediri cognoscerem,

gnoscerem, hoc ipsum Aristoteleæ authoritatis pigmentum partibus omnibus aspergere, atque Aristotelem ipsum præcipuis, nec adhuc vulgo satis intellectis & animaduersis Logicę partibus explicare statui. Etenim Aristotelis Logica tota est, quã adhuc docui: attamẽ quia nec Aristoteles à nostris obtrectatoribus intelligebatur, neque nominatim Aristotelis authoritas à nobis appellabatur, verùm res ipsa (quæ priùs etiam à Platone dicta esset) mutata, sed illustriore & Aristotelis germaniore forma traderetur, hîc Aristoteles velut ex Actæone aliquo, conspecta Diana ceruus factus esset, à suis non modò cognitus non est, sed penè laniatus ac discerptus est: sic nostro nomine ab iis est traductus & damnatus. Ergo vt Aristoteles ab Aristoteleis recognoscatur, hunc ipsum non

solùm

solùm animaduersionis, vt antea, sed interpretationis præterea laborẽ præcipuè suscepi: nec in Logicis (licet ex Aristote-*lis libris alia sequar, alia fugiam) vllam virtutem sequor, nisi quam Aristoteles sequendam: nec vllum vitium fugio, nisi quod Aristoteles fugiendum authoritate iudicióque suo præcipiat: nec aliud mihi propono, quàm vt planum faciam, licet ab Aristotele tam multa collecta sint, tamen alia ab Aristotele probata & iudicata, alia collecta tantùm, non etiam probata & iudicata: id est* Aristo-*telica alia esse, alia non* Aristotelica. *Disceptatio hæc magna & grauis alicui fortasse videri poßit, iudicare, vtrùm de Logicæ artis regulis vel ab aliis, vel à se ipso inuentis* Aristoteles *iudicarit.* At *eius quæstionis definiendæ ac terminandæ regulam & legem Aristoteles ipse*

duobus

duobus his Analyticis posuit : principia enim philosophiæ sententiæq; suæ non solũ propria, sed vera, sed illustria, & magnifica posuit : quibus quæ Logicæ artis regulæ conuenient, ab Aristotele indicatas & probatas: quæ non conuenient, neque iudicatas, neque probatas esse statuamus. Atque ita, veram Aristotelis doctrinam & authoritatem à conttaria & doctrina & authoritate distinctam teneamus. Quamobrem (Mecœnas) tametsi summus Henrici regis amor, qui vel hisce grauissimis temporibus te non solùm consiliorum, vt semper antea, sed etiam armorum consortem comitémque habeat, ad res grauiores aduocat: tamen quia Mecœnas meus es, imò quia Parisiensis Academiæ à Christianissimo rege patronus & Mecœnas factus es, huc te tantisper demittito, & Analytica posteriora

ſteriora (quæ Ariſtotelicæ philoſophiæ principia & fontes habeant) explicata, & paulò diligentiùs quàm antea, pleniúſque animaduerſa cognoſcito. In cæteros Organi *logici libros parē* Animad*uerſionum reliquarum diligentiam meditati ſumus: vt cùm ſingulas* Ariſtote*leæ Logicæ partes ad iſtam principiorum* Ariſtotelicorū *libram æſtimatas,* & *Ariſtotelica à non* Ariſtotelicis *diſtincta, neſcio qui verbo* Ariſtotelei*, reipſa tamen* Ariſtotelicæ *philoſophiæ imperitiſsimi* & *inimiciſsimi, cognouerint, Animaduerſiones noſtras (quia locis omnibus* Ariſtotelem *principem ducémque ex* Ariſtotelis *certiſsimis principiis, certiſsimíſque iudiciis ſequuntur) verè Ariſtotelicas eſſe ſentiant : Dialecticam noſtram (quia veram Ariſtotelis Logicam, quæ poſsit ad humanæ vitæ, prudentiæque vſum referri,*

referri, cùm ſententiis & verbis totam exprimit, tum imprimis Ariſtotelica Analyticę methodi forma diſponit) verè Logicam eſſe percipiãt: verìſque legibus Ariſtotelis & principiis conformatam & compoſitã tandem aliquando cognoſcant. Vale. Lutetiæ, è Prælleo noſtro 1553. *Calend. Ianuarij.*

LEGE

Fol. 128. pag. parte 2. doctrina, quæ ſuis decretis.
128. 2. explicat, eſt omnium doctrinarum domina.
246. 2. ſed ſecundo Animaduerſionum.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIÆ ET Philoſophiæ profeſſoris, Ariſtotelicarum Animaduerſionum liber nonus & decimus.

Summa poſterioris analyſeos.

DVÆ partes ſunt artis Logicæ, topica in inuentione argumentorum, id eſt mediorū, principiorum, elementorum (ſic enim nominantur in organo) & analytica in eorū diſpoſitione. Topicæ partis multas adhuc artes in Porphyrio, Categoriis, Interpretatione, prioribus Analyticis, vt in inuentione medij, vt in capite de diuiſione, notauimus: multas deinceps etiam in poſterioribus Analyticis notabimus. Analyticæ prima pars eſt in enuntiatione, de qua in Interpretatione: ſecunda in ſyllogiſmo, de qua prioribus Analyticis: tertia eſt in methodo, de qua iam in his poſterioribus Analyticis. Fieri verò poteſt, vt vel in arte & doctrina tota, omnes res inuētæ ſint, ſint etiam æſtimatæ & iudicatæ, vt Topica & Logica nil præterea iam ſit opus: ſic tamen mediæ primis atque vtræque poſtremis confuſæ & conturbatæ, vt artis & doctrinæ ſpecie & forma nihil poßit eſſe diſsimilius. Ergo ad hanc confuſionem tollendam, methodus artificioſa quæritur, de qua in Porphyrio & Ca-

tegoriis diximus, quæ γενικώτατα, generaliſsima primo, ὑπάλληλα, ſubalterna medio, εἰδικώτατα, ſpecialiſsima poſtremo loco diſponat: cuius ſiqua in Organo *logico doctrina eſt, ea certè eſt in* Analyticis *poſterioribus.* At Ariſtoteles *hîc videtur neque nominatim, neque de induſtria ſibi propoſuiſſe hanc methodum, atque hanc vniuerſam totius artis & diſciplinæ ſeriem, tanquam perpetuam longioris cuiuſdam catenæ continuationem: ſed ſyllogiſmum demõſtratiuum, eius catenæ velut annulum quẽdam ſæpius in ſeſe replicatum, ex quo ſcientia omnis efficiatur.* Sic enim Ariſtoteles *ſyllogiſmum illum, velut vnicum omnis artis ac ſcientiæ artificem & magiſtrum dicere videtur: & certè duorum poſteriorum primo toto nil niſi demonſtrationis nomen auditur, ſecundo etiam latè celebratur. Quod ſi ſit, certè fuerit ambitio illa, quæ iam dicta eſt.* Syllogiſmi *doctrinam reperit* Ariſtoteles*: inuentum ſuũ extollere & exaggerare ita voluit, vt ſyllogiſmo totam logicam & inuentionem & diſpoſitionem per ſpecies neſcio quas confictas ex artificij, id eſt, operis logici accidentibus, non veris artis logicæ partibus obſeruatas ſubiiceret: ſyllogiſmo apodictico ſuam & inuentionem & diſpoſitionem attribueret, vt in* Topicis *dialectico, & in* Elenchis *ſophiſtico: inuentionis & methodi, quæ à veteribus traditæ fuerant, communem ſine ſyllogiſmo nullam artem faceret, & ſyllogiſmi à ſe inuenti nomine* Logicam *ſibi vendicaret.* Veteres, *vt conſtat ex* Platone*, conſtruendarum artium materiam, definitiones, diuiſiones, proprietatum explicationes, id eſt cauſſarum & effectorum, ſubiectorum, adiunctorum, propriorũ*

& perpetuorum demonstrationes, sine syllogismo statuerant. Aristoteles nouum nomen, quasi nouam rem, demonstrationem in Logicam induxit: sine syllogismo demonstrationẽ nullam facit, & demonstrationis tantùm caussâ, definitionis: et definitionis gratiâ, caussarũ, effectorum, & distributionis meminit, vt interpretes aiunt: eámque ipsam definitionem in demonstrationem quasi transformare voluit, atque esse aut demonstrationis partem, vt principium, vt conclusionem, aut demonstrationem quandam thesi tantùm differentem: diuisionem verò etiam exagitat & primo Analytico & Posteriorum secundo, non solùm vt ἀσυλλόγιστον, sed velut captiosam & sophisticam, quæ petat quæstionem, non autem doceat. Sic omnes faciẽdæ artis & scientiæ partes demonstratiuo syllogismo videtur attribuere. At demonstrationis syllogisticæ, quam nobis Aristoteles confinxit, neque materies, neque forma vlla omnino esse potest, vt suo loco docebo. Quare licet Aristoteles ad demonstratiuum syllogismum Analytica posteriora referre videatur, attamen non solùm quid Aristoteles egerit, sed multò magis quàm suis principiis & summis iudiciis congruenter egerit, quærendum esse, & omni modo retexendum & iudicandum: vt quod Aristotelicis illis principiis consentaneum fuerit, sequamur, & in vera Dialectica teneamus: quod contrarium principiis iisdem fuerit, separemus: Aristotelica denique à nõ Aristotelicis secernamus: sic enim me Aristoteleum fore profiteor. His verò posterioris analyseos libris, faciendarum artium leges (licet obscurißimè & confusißimè) tamen comprehensas esse video, maximámque spem ad

 resti-

restituendam Logicam, ex his libris concipio. Etenim *de posterioribus* Analyticis*, hæc logica documenta deduco:* scientiarum atque artium omnium materies *&* *inuētio est ex caussis, effectis, subiectis, adiunctis: iisque non modi cuiusuis, sed vniuersalibus, necessariis homogeneis, propriis: vnde rerum definitiones, distributiones, explicationes denique & propositiones omnes fiāt.* Definitio *&* *distributio,* τὰ οὐσιώδη, *essentialia illa ex caussis primis & notissimis, hæc aliquando ex effectis interpretatur: si de definitorum aut distributorum subiectorum adiunctis per se qualitatibus quæratur, qualitatum ipsarum definitio rursus adhibetur: quamobrē verò sint in subiecto accidentia per se & propria adiuncta, caussa omnino nulla est, sed naturaliter & per se insunt.* Vt *quamobrem sit homo* γελαστικὸς*, id est natus ad risum, si quæras, nihil tibi potiùs* Aristoteles *respondeat, quàm si quæras quare sit* λογικὸς*, id est rationalis, vt mox ex* Aristotele *deducam.* Atque *hæc inuentionis.* E *dispositionis autem partibus, enuntiationis ars quædam, syllogismi, nulla instituitur: methodus verò omnium & collocatio tota definitionum, distributionum, propositionum denique, ab vniuersalibus & generalibus, id est naturâ prioribus & notioribus ad singularia & specialia procedet: ex omnibus* γενικώτατα *primo,* ὑπάλληλα *medio,* εἰδικώτατα *postremo loco statuet.* Hæc *(inquam) logica documenta ex iis libris eruo.* At *longè dissimili ratione proposita sunt: tota res nomine demonstrationis inuoluitur: demonstratio dēfinitur syllogismus scientificus: scientia, cognitio ex caussa propter quam res est, quoniam illius est caussa, nec accidit*

aliter

aliter habere. Huc duorum librorum capita quadraginta quinque referuntur. Quæ analytica via, priora naturâ primùm breuiter subducamus, quò faciliùs intelligatur, quid in his ad faciendas artes vtile vel inutile sit: suis verò locis postea copiosiùs singula differemus. Aristoteles totã Logicam ad quæstionis certa genera retulit. Ergo secundi libri capita duo sunt, primum & secundum de generibus & differentiis quæstionũ, inutilia: nihil enim ad inueniendam aut disponendam scientiam attinent: propterea nihil horum in Dialectica habemus. De caussis & effectis capita sunt decem: secundi vndecimum de quatuor caussarum generibus, item duodecimum, decimumtertium & decimumseptimum de consecutione & circulo caussarum & effectorum: primi libri sex capita, primum & secundum de prænotione & perspicuitate caussarum, decimum quòd ex caussis primis scientia fiat διότι, *contrà sit* ὅτι. *vicesimi tertij duæ partes, quòd scientia* διότι καὶ ὅτι, *præstantior sit, quàm* ὅτι *tantùm: item quòd eiusdem rei propter varias caussas multiplex sit demõstratio: tum capite vicesimo sexto & septimo, quia rerum vel ex caussis vel non caussis cognitio, diuersos animi affectus faciat, ideóque* ὁ νοῦς, ἡ ἐπιστήμη, ἡ δόξα, φρόνησις, τέχνη, σοφία, ἀγχίνοια· *intelligentia, scientia, opinio, prudentia, ars, sapientia, sagacitas distinguitur. sic in caussarum disceptatione (quarum generalis cognitio, logicæ inuentionis erat propria, vsus hîc & alibi communis) decem capita consumpta, & nomine principij de thesi, axiomate & eiusmodi cæteris multa variè dispersa. Caussarum & effectorum definitio, partitio, vsus in*

 Dialecti-

Dialectica nostra retinetur, cætera inutilia, tanquam non Aristotelica, reiiciuntur. De subiectis & adiunctis separatim nullum caput est institutum: sæpe tamen nominatur γένος ὑποκείμενον, *genus subiectum, item* πάθημα, πάθος, συμβεβηκὸς καθ' αὑτὸ, *affectio, accidens per se, quod effectum vel adiunctum est. Subiecti locum nominatim, accidentis etiam, sed nomine adiunctorum vel effectorum, tenemus. De conditionibus autem caussarum, effectorum, subiectorum, adiunctorum, vt* ἐπιστημονικὰ, *scientifica sint, longissima & prolixissima oratio est, primùm in tribus notis,* καθ' παντὸς, κατὰ αὑτὸ, καθ' ὅλου πρῶτον, *de omni, per se, vniuersaliter primum, caput est quartū:* κατὰ παντὸς, *necessarium & vniuersale:* καθ' αὑτὸ, συγγενὲς ἢ ἁπλῶς, ἤ πῃ, *cognatū, familiare, & ex eodem genere, atque omnino (vt hoc verbo vtar) syngeneum & homogeneum, aut omnino, aut modo quodā:* καθ' ὅλου πρῶτον, *proprium significat, & quod cum re conuertatur. Separatim verò de notis singulis capita sunt quatuordecim, de nota* κατὰ παντὸς *decem sunt: Omnes scientias ex necessariis constare, totum caput sextum primi libri differit: vniuersale oriri à sensibus, decimum octauum secundi docet: vndecimum primi disputat primam figuram præstare cæteris, quia concludat vniuersale affirmatum: deinde vicesimo, vicesimoprimo, vicesimosecundo eiusdem primi, contenditur vniuersale præstare singulari, affirmatum negato, & de negatis quod ostendat, quàm quod cogat ad impossibile. Vicesimoquarto, duo contraria notæ* κατὰ παντὸς *consectaria ponuntur, Scientia constat ex necessariis & vniuersalibus: non igitur ex fortuitis, non igitur è singularibus.*

Postremò

Postremò quia scientia est vniuersalium & necessariorum, vndecimo primi & duodecimo quæstio est amplissima, quomodo in prima & secunda figura contrario genere fallamur: non autem in tertia, quia nil vniuersale concludat. Ita *quod ad artes instituendas suo nomine satis supérque clarum & manifestum fuerat Artes constāt è necessariis & vniuersalibus regulis & decretis, id tam verbosè decem capitibus agitatum est. Ad notam* καθ' αὑτὸ, *tria capita ferè referuntur, septimū, octauum, nonum primi, quòd omnia quæ sunt in artibus comprehensa, sunt syngenea, vt in Arithmetica numeri tātùm, eorúmque genera, differentiæ, species, proprietates: in Geometria magnitudines tantùm, earúmque genera, differentiæ, species, proprietates: non autem arithmetica geometricè, nec geometrica arithmeticè doceantur: nec in arithmeticis quicquam* ἄῤῥιθμον· *nec in Geometria quicquam* ἀγεωμέτρητον *misceatur: denique syngenia seruetur.* Hoc *præceptum singulare: sed tribus ferè versiculis dici potuerat, quod est tribus capitibus, valdè nescio qua* ταυτολογίᾳ, *vt suo tempore dicetur, coagmentatum: iteratum etiam multis postea locis & inculcatū, vt primi capite decimonono, vicesimotertio. Ad notam* καθ' ὅλου πρῶτον, *caput quintū primi relatum est, quo docemur rerum affectiones suis quasque locis non generalem cum specie, non specialem cum genere, sed* τῷ γένει ὁμογενὲς, τῷ εἴδει ὁμοειδὲς πάθημα *copulandum: denique proprias affectiones propriis & suis subiectis attribuendas esse.* Ita *sunt adhuc viginti septem capita consumpta ad caussarum, effectorum, subiectorum, adiunctorum scientificam naturā & qua-*

declarandum, quam ipsam in Dialectica nostra propositionis iudicio subiicimus: tot altercationes otiosas & inutiles, vt Aristotelicis principiis cõtrarias, reiicimus. Capita supersunt octodecim, quorum sunt octo confusissimè continuata, tertium, quartum, quintum, sextum, septimum, octauum, nonum, decimum secundi: de definitionis, distributionis, demonstrationis differentia, quòd illæ sint τῆς οὐσίας, hæc παθημάτων τῶν καθ' αὑτὰ, quid definitio, quæ definitionis genera & species: de definitione etiam iactata sunt illa secundo capite primi & septimo, quòd definitio principium sit, non enuntiatio: quòd demonstrationis principium aut conclusio aut demonstratio thesi differens. Decimumquartum & decimumquintum secundi de definitione, & decimum sextum de distributione commodiora sunt. Solidam definitionis & distributionis doctrinam institutionibus dialecticis complectimur: argutias Aristotelicis principiis alienas omittimus. Capita septem reliqua, sunt vanitatis prorsus admirandæ, περὶ τῆς ἀπειρίας καὶ κοινωνίας τῶν ἀρχῶν, de infinitate & communione principiorum. an infinita sint, quæritur tertio, decimoquinto, sexto, septimo, octauo, nono primi: de communione, an omnium syllogismorum communia sint, & eadem principia, disseritur vicesimoquinto primi: tanta oratione problema productum, quod ex analytica lege nullum in his libris esse debuerat, quia subiectum genus, vt cætera principia artium, ponendum & sumendum, non disputãdum sit, vt postea nos Aristoteles ipse docebit. quare tantæ contentionis nihil retinemus. Atque hæc omnia inuentionis sunt: dispositionis autem Analytica posteriora

nullam

nullam manifeſtam doctrinam, & de induſtria propoſitam habent. Et mirabile tibi ſit iſta ſubducenti, de demonſtratione ſyllogiſtica duos libros inſtitui, eam tamen nuſquam (ſi inuentionis illa documenta ſeparaueris) peculiari ratione doceri: imò locis ſuis diſces ex Ariſtotelis doctrina, vt definitionem, ſic demonſtrationem ſcientificam pleno ſyllogiſmo nullam vti, διανόησιν breuioris & perfectioris iudicij in ea tantùm verſari: mirabile (inquam) fuerit illud quod dixi, ſed hoc quod nunc dicam, fortaſſe mirabilius. Etenim ſi Grammaticus in tota arte Grammatica nullum exemplum poneret, mirum tibi eſſet, hominē de arte tam multa præcepta ponere, exemplum nullum ponere. At Ariſtoteles, qui tam multa præcepit de artium & ſcientiarum ſyllogiſtica demonſtratione, vt ex cauſſis primis vnumquodque ſyllogiſmo concluderetur, nullum tam ſapientis támque beatæ demonſtrationis ſyllogiſmo concluſæ exemplum duobus libris poſuit, cùm cognouerit propriæ qualitatis, cur in ſuo ſubiecto ſit, cauſſam omnino in rerum natura nullam eſſe: & ſi eſſet, tamen cùm quamobrem quæreretur, id ſyllogimo concludi nō poſſe: multò maximè tibi mirū erit, de re, quæ nullo modo eſſe poßit, duos libros ab Ariſtotele ſcriptos eſſe. De methodo autē et collocatione atque forma tota, vt præſtantiſsima diuiniſsimáque in tota arte pars eſt, ita fuit inſigni & illuſtri capite definienda & proponenda & declararanda. At primo & ſecundo capite libri primi, vix duobus punctis ab Ariſtotele aliud agente notata eſt. Ergo in capitibus quadraginta quinque duorum librorum, videmus quàm multa ſint ab Ariſtotele

ſtotele collecta, quàm pauca ſint ad Ariſtotelicum docendæ ſcientiæ vſum neceſſaria, homogenea, propria: quanta doctrinæ perturbatio propoſita. Quamobrem duobus his Animaduerſionum libris propoſitum eſt nobis tam multa ab Ariſtotele collecta non confundere, vt inuidioſè nobis obtrectatum adhuc eſt, ſed ex Ariſtotelis principiis & indubitatis iudiciis fundere: aurúmque illud Ariſtotelicum & legitimum, quod ſelegimus, tam multis nugis non Ariſtotelicis inuolutum euoluere. Hæc enim aurea documenta ſunt ad Grammaticam, Rhetoricam, Logicam, Arithmeticam, Geometriã, & quamuis diſciplinam ea via & ratione inſtituendum, qua facilè & diſcatur & exerceatur: quæ duæ artis cuiuſuis laudes primæ ſummæque ſunt. Quãobrem in duobus Analyticis capita conuertemus, in quibus ſolidioris illius doctrinæ aliquid erit. In cæteris, Academiæ noſtræ legem ſequemur, nec de verbo ad verbum, ſed de puncto in punctum (vt ipſa loquitur) præcipuas ſententias exequemur: nec à ſcholaſticis verbis, etiam parum Latinis (modò quod agetur apertè ſignificantibus) interdum refugiemus: vni perſpicuitati, quoad verbis licebit, inſeruiemus.

INSCRIPTIO ET DIuiſio analyſeos.

Hic liber vulgò inſcribitur, Analytica poſteriora. De cuius nominis ratione commodius fuit dicere analyſi priore, vt analyſis nõ aliud eſſet Ariſtoteli, quàm Logi-

cis

cis recentioribus κρίσις, iudicium, & Analytica veluti κριτικὰ nominari, quia iudicium maximè analysi fiat: & inscriptionem appellationémque Analyticῶn, vt Aristotelis esse dixeris, priorum certè & posteriorum distinctionem non esse, sed interpretum, qui sibi in logicis istã licentiam permisêre, vt hos libros pro suo arbitratu appellarent & diuiderent & explicarent: vt Aristotelis persæpe neque librorum tituli, neque diuisiones, neque multorum locorum sententiæ essent. Capitum verò diuisionem, licet (vt antea dixi) à Latinis non satis accuratè factam, tamen hîc sequemur, vt cum cæteris æditis libris nostra quoque æditio hac in re consentiat.

PRIMVM CAPVT.

OMNIS *doctrina & omnis disciplina ratiocinatiua, ex antecedente fit cognitione: manifestum verò id consyderantibus in omnibus. Etenim mathematicæ disciplinæ hunc in modum concluduntur, & aliarum vnaquæque artium. Similiter verò & circa rationes tum quæ per syllogismos, tum quæ per inductionem concluduntur. Vtraeque enim per antecognita efficiunt doctrinam: Illæ enim sumentes velut ab intelligentibus, hæ verò monstrantes vniuersale, quia manifesta singularia sint: similiter etiam rhetoricæ rationes persuadent: Aut enim per exempla, quod est inductio, aut per enthymemata, quod est syllogismus.*

Primo capite tria sunt, Omnem cognitionem ratiocinatiuam fieri ex præcedente cognitione, eáque duplici, rerum & verborum: sed rerum generalium, vnde speciales

ciales diſcantur. Primæ partis problema eſt, quòd omnis ſcientia ratiocinatiua fiat ex prænotione: ad quod probandum, ſpecies inducuntur, tum vniuerſæ, vt mathematicæ, vt artes reliquæ, tum ſingulares, vt ſyllogiſmus, inductio, enthymema, exemplum. In mathematicis ſcientiis, in reliquis artibus, in omnibus argumentationibus, ſyllogiſmis, inductionibus, enthymematis, exẽplis, ratiocinatiua ſcientia fit ex antecedente cognitione. Ergo omnis ratiocinatiua ſcientia fit ex antecedente cognitione. *Ratiocinatiua.*] Græcè eſt διανοητικὴ. & à Themiſtio & Philopono poſitũ putatur ad differentiam τῆς αἰσθητικῆς, ſenſitiuæ. Μὴ θορυβείτω δὲ ἡμᾶς, τὰ δι' αἰσθήσεως γνωσκόμενα, ἐφ' ὧν οὐδὲν προγινώσκειν ἀνάγκη· οὐ γὰρ διὰ μαθήσεως τὰ τοιαῦτα, οὐδ' ἐκ μεθόδου λογικῆς παραγίνεται· Ne verò nos conturbent, quæ ſenſu cognoſcuntur, in quibus nulla notio neceſſariò præcedit: non enim diſcũtur hæc via rationéue logica, ait Themiſtius. Philoponus eôdem tendit. θαυμασίως δὲ προσέθηκε τὸ, διανοητικὴ, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς αἰσθητικῆς γνώσεως· mirificè verò addidit illud (διανοητικὴ) ad differentiam ſenſitiuæ cognitionis. Vterque legerat in Philoſophia Ariſtotelis, διάνοιαν interdũ & αἴσθησιν opponi: & hæc illis erroris cauſſa fuit. At vterque ſi logicum vſum in logicis, & analyſim logicam in Analyticis explicandis, vel in hoc ipſo loco adhibuiſſet, nunquam iſta & eiuſmodi tam multa in Organo logico commentus eſſet. Exemplum probat ſingulare ſenſitiuũ ex ſingulari ſenſitiuo: ſyllogiſmus, ſingularis & ſenſitiuæ rei propoſitionem poteſt in tribus figuris ſingularem concludere. Ergo etiam locus hic docere homines hos poterat, τὰ αἰσθητικὰ, διανοητικὰ eſſe. Reuolue caput huius libri penultimum, τῆς διανοίας verbum in eo leges: vide quomodo ab his iiſdem interpretibus exponatur. à Themiſtio non exponitur: exponitur autem à Philopono ſic: ἡ δὲ διάνοια τῆς δόξης, ἐστὶν ἐπὶ πλέον, διότι οὐ μόνον ἐπὶ τῶν δοξαστικῶν ἤτοι διαλεκτικῶν συλλογισμῶν λέγεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀποδεικτικῶν· ὅτι δὲ πάντες κέχρηνται τῇ διανοίᾳ, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν τῇ συλλογιστικῇ

ἀγωγῇ

ἀγωγῆ, καὶ οἱ τεχνῖται καὶ αἱ πράξεις, εἴρηται πολλάκις. Διάνοια latiùs patet quàm opinio: quia non solùm in opinabilibus seu dialecticis syllogismis dicitur, sed etiam in apodicticis. quòd verò omnes vtantur διανοίᾳ, id est, syllogistica deductione, & artifices & actiones, dictum est frequenter. Hîc igitur Philoponus, illo Philopono multò sapientior est, cùm διάνοιαν vocat omnem syllogisticã deductionem, vt διανοητικὴν ἐπιστήμην intelligamus sciẽtiam, quæ ex alio deducitur & efficitur: & ἀνυπόπτωτον καὶ διανοητικὸν opponamus, non autem διανοητικὸν καὶ αἰσθητικόν. Itaque definiti, distributi, & quolibet modo per aliud expositi scientia, est διανοητική. Hinc perspici iam potest, quod postea magis percipietur, quales hi sint interpretes, qui verbi præsentem, & Aristotelis inductione monstrãtam significationem non viderint. Est verò magna Aristotelis ὁμωνυμία in hoc verbo, sicut in multis aliis: διάνοια accipitur hoc loco vt dixi: διάνοια in extremo capite libri secundi, significat omnem rationalis animæ facultatem, δόξαν, λογισμόν, νοῦν, ἐπιστήμην, opinionem, ratiocinationem, intellectum, scientiam. Vide initium sexti in Philosophia, vbi ἐπιστήμη διανοητικὴ similiter atque hîc appellatur. *Doctrina & Disciplina.*] Græcè est διδασκαλία καὶ μάθησις· quæ vix propriè redduntur, Doctrina & Disciplina, quia doctrina & disciplina, significant integras & totas artes, vt Grammaticam, Rhetoricam; Logicam: Græca autem, διδασκαλία καὶ μάθησις, significant quicquid docetur & discitur, siue tota sit ars, siue particula quædam artis, vt syllogismus, enthymema, inductio, exemplum: siue definitum ex definiti ratione, siue totum ex partibus, siue quiduis aliud ex alio, διδασκαλία καὶ μάθησις hîc appellatur. Ergo Latinis vocabulis doctrinæ & disciplinæ, intellige nũc quicquid docetur & discitur. *Mathematicæ.*] Hoc verbũ Themistius item Philoponus refert ad contemplationem, pro λογικαὶ καὶ θεωρητικαὶ, καὶ διὰ λόγου διδάσκουσαι, rationales & contemplatiuæ & ratione docentes: vt scientiæ mathematicæ significent omnes scientias, quæ præceptis & theore-

theorematis legitimè & Logicé doceantur: artium verò nomine significentur artes mechanicæ, quæ magis opere tractantur, quàm præceptis instituuntur: quomodo vsurpare videtur Aristoteles hoc verbum decimo capite huius, vbi appellatur ἀςρολογία μαθηματικὴ καὶ ναυτικὴ, mathematica & nautica: item ἁρμονικὴ, μαθηματικὴ, καὶ κατὰ τὴν ἀκοὴν, harmonica, mathematica, & secundùm auditum: sic (inquam) videtur accipi. At cur ita necesse sit hîc intelligi, non video. Imò præsens locus hic indicat τῶν τεχνῶν, id est, artium nomine mechanicas artes intelligi non posse, quia διδασκαλίας καὶ μαθήσεως nomine in hac inductione comprehenduntur. Hic secundus locus indicat de Themistio & Philopono, quàm studiosi suæ linguæ fuerint, quàm in logica analysi exercitati. *Syllogismi.*] Commentum est scholasticũm de quatuor argumentationum generibus, duobus Logicorum, syllogismo & inductione: duobus Rhetorum, exemplo & enthymemate. De vitio partitionis huius dictum est in priore analysi. Omnis argumenti dispositio, syllogismus est: si plena, plenus: si imperfecta, imperfectus: Syllogismus imperfectus appellatur enthymema: At inductio etiam & exemplum, syllogismi sunt imperfecti: sed inductio & exemplum, potiùs argumenti nomina sunt. Inductio significat argumentum ex loco diuisionis sumptum, quo probatur ex partibus totũ. Et Aristoteles ipse sic comprehendit libri secundi cap. 14. Exemplum, certi generis argumentum nullum est: potest enim dissimile, potest etiam simile esse, potest esse species, vt aliàs monuimus. Et hoc commentum aliquod ex illis est vnum, quod Aristoteles è veterum commẽtariis transtulit: ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως, ἐπαγωγῆς, ἐμπειρίας, ἱςορίας, à sensu, inductione, experientia, obseruatione, id est, Aristotelicis principiis, nõ deduxit. Est verò multò magis commentitium illud, Oratorũ esse exempla & enthymemata: Logicorum, syllogismos & inductiones: tanquam Logicæ partes regionibus vrbis diuidantur, aliáque pars versetur in foro, alia pars in gymnasio: non discatur autem in gymna-

gymnasio & exerceatur, quod seriò postea tractandum sit in foro. Denique partitionem hanc, quia principiis Aristotelicis experientiæ & vsui non conuenit, non probo. Refer ad principia Aristotelica, ad vsum & experiẽtiam, reperies in Cicerone & Demosthene plenos syllogismos, plenas inductiones nõ minùs frequentes, quàm in Platone & Aristotele. Hanc probationem ex Aristotelis principiis, sensu, inductione, obseruatione, experientia cùm in poëtis, oratoribus, philosophisque multos iam annos publicè prælegendo confeci, tum notatam anno hoc & testificatam in octo Ciceronis orationibus proposui. Translatitium igitur hoc discrimen est, non Aristotelicum. Ergo prima pars est capitis huius, Omnis διανοητικῆς scientiæ caussam esse πρόγνωσιν quandam, vt interpretes appellant, & πρόληψιν, id est, prænotionem & anticipationem, vt Cicero loquitur. Secunda pars sequitur (quæ diuisionẽ προγνώσεως continet) aliam rerum esse, aliam verborum.

DVPLICITER *porrò necesse est prænoscere: in aliis quidem quia sunt, priùs accipiendum est, in aliis verò quod dicitur, intelligendum, in aliis autem vtrunque: veluti quod quidem (Omne aut affirmare aut negare, verum) quia est: Triangulum verò quod hoc significat: vnitas autem vtroque modo prænoscenda, & quid significat, & quia est.* Non enim *similiter horum vnumquodque manifestum est nobis.*

πρόγνωσις καὶ πρόληψις duplex hîc scholasticis verbis exprimitur, τί καὶ ὅτι, quid & quia: quæ eadem vocat Aristoteles in Rhetoricis σαφὲς καὶ πιθανόν, perspicuum & probabile: & popularibus Rhetorum verbis vtitur in Rhetorica, aridis & scholasticis in Logica: quomodo fortassis erant ij loquuti, à quibus ista transferebat. Sed πρόγνωσις duplex est verborum, quæ in omnibus definitionis & definiti, totius & partium, demonstrationis, demon-

monſtrati, omníſque explicationis & eius terminorum vocabulis omnino requiritur: deinde rerum πρόγνωσις, quæ debet eſſe in definitione ad explicandum quod definitur: in diſtributione ad explicandum quod diſtribuitur: in demonſtratione & quauis expoſitione ad demonſtrandum & ad exponendum quod quæritur: alioqui nil explicaret. Itaque ſyllogiſmi maior & minor propoſitio, ſi demonſtratio in ſyllogiſmum includi poſſet, πρόγνωσιν hanc haberent: item de terminis medius & extremus, vt conſtaret eſſe res iis ſignificatas: Problema quod concluderetur, hanc πρόγνωσιν non haberet: acciperet autem dum concluderetur, ab antecedente: quod idem poſtea capite octauo dicetur: & πρόγνωσις ὅτι confuſè ſignificat hîc omnem prænotionem veritatis. Nam ὁμωνύμως poſtea decimo capite huius & primo ſecundi hoc verbum vſurpatur, & ὅτι diſtinguitur à διότι. Interpretes hîc labuntur, qui putant has προλήψεις & προγνώσεις ad ſolam demonſtrationem ſpectare, cùm ſint communes omnis διανοητικῆς ἐπιστήμης· qualis eſt etiam definiti per definitionem, diſtriſtributi per diſtributionem explicatio. Exempla verò harum προγνώσεων parum aptè poſita ſunt, quaſi etiam trigonum & axioma illud (De quolibet affirmatio & negatio vera) non perinde requirant vtranque πρόληψιν, vt vnitas. Capite autem ſecundo clarius erit, principia τῆς διανοητικῆς ſcientiæ, eſſe προγινωσκόμενα, præcognita, non ſolùm τὶ, ſed etiam ὅτι prænotione. *Omne aut affirmare.*] Axioma eſt ἀντιφάσεως, contradictionis, frequenter in Organo citatum: & in Metaphyſicis, multis verbis diſputatur: & de hoc dicetur octauo capite, quomodo in ἀπόδειξιν includatur. Notabunt interea logicæ artis ſtudioſi, axiomata illa communia omnium artium & diſputationum, logicæ inuentionis leges eſſe: & maximas eſſe, quas ſcholę nominant: eorúmque axiomatum alia ad locum contradictionis, vt hoc, alia ad locum comparationis, vt Quæcunque eidem tertio æqualia ſunt, æqualia ſunt inter ſe: alia ad locum diuiſionis, vt Totum eſt maius ſua parte.

& Ari-

& Aristoteles Metaphysici γάμμα tertio capite,& κάππα capite quarto verissimè docet,axiomata illa Mathematicorum non esse. Atque hæc de prænotione duplici, quæ probo & laudo, sed Aristotelicæ demonstrationis propria hæc & primò catholica esse nego:communia omnis syllogismi, omnisque explicationis esse moneo: imò de verborum perspicuitate præcipere, grammaticũ aut rhetoricum esse dico. Sophisticè, ait quinto capite Aristoteles,artem & scientiam instituit is, qui generalem affectionem in specie constituit. At, inquam, argumentum & principium esse manifestum, vt propositio assumptióque pateant, omnis syllogismi commune est. Propterea sophisticam hanc doctrinam Aristoteles ipse nominat, quæ quod præceptũ ad vniuersum omnis explicationis genus attineat,in vna specie constituat.

LICET *verò vt quis cognoscat,alia quidem, quæ priùs cognouerit, aliorum autem simul etiam cognitionem accipiat: vt quæcunque sub vniuersali sunt, cuius habeat cognitionem: quòd enim omne triangulum habeat duobus rectis æquales,prænouit: quòd autem hoc quod est, in semicirculo, triangulum est, simul atque induxit, cognouit. Quædam enim hoc modo disciplina fit, & non ex medio extremum cognoscitur: quæcunque iam singularia sunt, neque de subiecto vllo. Priusquàm autem quis inducat, aut syllogismum sumat, modo quodam fortasse dicendum est scire, modo alio nescire. Quod enim nescit absolutè, an est, hoc quodammodo nouerit, quod duobus rectis pares habeat, absolutè: At manifestum, quòd sic quidem scit, quoniam scit vniuersaliter, absolutè verò nescit.*

Tertia pars eſt capitis, quòd rerum προγνώσεις & προλήψεις ſint generales & vniuerſales, vnde ſpeciales illis comparatæ protinus concipiantur & concludantur. *Vniuerſali, cuius*] In omnibus Græcis exemplaribus, quæ legi, caſus pluralis eſt ὧν, quorum. Themiſtius hunc locum explicans, ait, οἷον ὅσα ὑπὸ τὶ καθόλου ἐστὶ, οὗ τὴν ἐπιστήμην πρότερον ἔχομεν· vt quæcunque ſub aliquo ſunt vniuerſali, cuius ſcientiam priùs habemus. quibus verbis indicat ſe legiſſe οὗ, cuius: & nos ſic conuertimus, tametſi interdum iſta numerorum licentia Græcis concedatur. *Triangulum.*] Hæc propoſitio eſt pars ſecunda propoſitionis triceſimæ ſecundæ apud Euclidem libro primo, Quòd omnis trianguli tres interiores anguli ſint æquales duobus rectis: vnde ſupple ſenſum hîc imperfectum. Demonſtratio autem propoſitionis huius, nono Metaphyſico apud Ariſtotelem breuiter proponitur: διὰ τί δύο ὀρθαὶ τὸ τρίγωνον; ὅτι αἱ περὶ μίαν στιγμὴν γωνίαι ἴσαι δύο ὀρθαῖς· Cur duo recti in triangulo? quia circa punctum, anguli pares ſunt duobus rectis. Ex Euclide verò potes in hunc ſyllogiſmum redigere:

Aequalia duorum rectorum æquali, duobus ipſis rectis æqualia ſunt, per axioma primum.

Trianguli tres anguli ſunt æquales duorum rectorum æquali.

Nam in ſchemate 32. propoſitionis, exterior angulus & interior contiguus, duobus rectis ſunt æquales, per 13. iiſdem exteriori & interiori æquales ſunt tres interiores anguli, contiguus nempe interior ſibi ipſi, reliqui exteriori, per 32.

Quare trianguli tres anguli ſunt æquales duobus rectis.

Hæc demonſtrationis huius ratiocinatio eſt: Ariſtotelicis tamen legibus, quæ docebuntur, demonſtratio nulla. Nec enim ex primis & notiſſimis attributi cauſſis, propter quas inſit ſubiecto, nec quæſtionem διότι,

propter

propter quid, sed ὅτι, quia, concludit. Exempla eiusmodi mathematica, tempore Aristotelis perspicua & manifesta fuerunt, cùm pueri à nutricibus Græcam linguam discerent, & primus ferè studiorum labor esset in numeris & lineamentis. Nunc cùm Logica descripta antea docenda sit & discenda, quàm de mathematicis audiatur, obscuritas magna hinc oritur, cùm ignotis exemplis vtimur, & ignotum per ignotius exponimus: id est, τὸ ἐξ ἀρχῆς, quod in principio est, petimus, nec docemus rem, sed nobis concedi gratis postulamus. Iccirco nos exempla ista de logicis omnia remoueamus. *Semicirculo.*] Themistius & Philoponus, ἐν τινὶ χειρὶ, in quadam manu videntur legisse: & Philoponus id apertiùs indicat: ἐν τινὶ χειρὶ εἶπε, ἀντὶ τοῦ ἐν τινὶ ἡμικυκλίῳ, τὴν ἀσάφειαν ἐπιτηδεύων. In quadam manu dixit, pro in quodam semicirculo, obscuritatem affectans. Sed librarius aliquis, & authoris & Philoponi verbum commutauit *Extremum.*] Tres syllogismi termini nominantur in priori analysi πρῶτος, μέσος, ἔσχατος, primus, medius, extremus. Extremus verò in minore propositione tantùm est & conclusione. Ergo extremum non cognoscitur per medium, id est, minor propositio maiori comparata cognoscitur sine probatione, sine argumento. Vt cùm puer (lubet enim notioribus exemplis idem demonstrare) à Grammatico didicerit generalem regulam de syntaxi adiectiui & substantiui, labetur tamen aliquando in legendo & scribendo: sed reuocatus ad regulam generalem, speciale exemplum protinus comparat, & assumens, rectè se aut non rectè loqui aut scribere concludet. *De subiecto.*] Non dici de subiecto vllo, & singulare esse, idem est hoc loco, tametsi non sola singularia huc conueniunt, sed quæuis specialia sub vniuersali comprehensa: imò etiam quæuis naturâ posteriora, vt definitum definitione, effectum caussa. *Duobus rectis.*] Secundus est locus,

quo citatur eadem propoſitio. *Abſolutè.*] Notabis hoc loco ſcientiam ſpecialium & ſingularium generali comparatam, bis appellari ἁπλῶς, abſolutè, & opponi ἐπίσασθαι καθόλου καὶ ἁπλῶς· vt tum demum videlicet abſolutè ſciens quis dicatur, non qui tantùm artis generalia præcepta didicerit, ſed qui ſe in vſu & ſingularibus exemplis ſtudioſè & diligenter exercuerit. Notabis (inquam) generaliter aliquid & vniuerſaliter ſciri poſſe, quod tamen ſpecialiter ignoretur: túmque demum perfectam ſcientiam fore, cùm generalis ſcientia ſpecialibus exemplis informata, & vſu conſtituta fuerit: ſummúmque in noſtris ſcholis errorem verſari, iudicantibus Logicos fore, qui generalia & vniuerſalia Logicæ præcepta didicerint, quanuis nullum poëtam, nullum oratorem, nullum philoſophum vnquam expoſuerint, nunquam expoſita veſtigia ſcribendo dicendóue imitati ſint. Ariſtotelicum igitur hoc in primis audiatur, καθόλου ſciri poteſt, quod ἁπλῶς ignoretur. Dictum eſt in priore analyſi capite 21. ſecundi libri, artis generalibus præceptis eruditum, uſu non eruditum, falli poſſe, aliúdque eſſe ſcire ὡς τῇ καθόλου, ſcintia vniuerſali, aliud ὡς τῷ ἐνεργεῖν, actu. hîc etiam illud ſcire ὡς τῷ ἐνεργεῖν, appellatur ἁπλῶς ſcire. Tanta veritas Ariſtotelica in primis conſyderanda eſt & amanda: quæ ſi ſcholis noſtris propoſita ſemel erit ac ſuſcepta, Logica breui tempore in legitimum ſtatum vindicabitur. Hæc querela noſtra eſt tam multis iam locis exaudita.

A L I O Q V I *Menonis illa quæſtio contigerit: Aut enim nihil diſcet, aut quæ nouit: non enim ſanè (quemadmodum nonnulli contendunt ſoluere) dicendum eſt, Vtrùm noſti omnem dualitatem eſſe parem, an non? Affirmante verò, protulerit dualitatem quandam, quam neſciebat eſſe: itaque neque parem.*

rem. Soluunt enim, negantes se scire omnem dualitatem parem esse, sed quam norint dualitatem. Atqui sciunt quidem, cuius demonstrationem habent, & cuius acceperunt. Acceperunt autem non cuiusuis, quod nouerint, triangulum aut numerum esse, sed absolutè de omni numero & triangulo. Nulla siquidem propositio sumitur eiusmodi: quòd quem tu nosti numerum, aut quòd tu nosti rectilineum, sed de omni. At nihil (opinor) prohibet, quod quis discat, modo quidem alio scire, alio autem nescire. Nec enim id absurdum est, si nouerit quodammodo, quod discit, sed si sic, veluti qua ratione discit, & quomodo.

Confirmatur proxima distinctio ex adiunctis: Nisi quæ discuntur, generaliter sciantur, Menonis sophisma redierit. Est autem Platonis dialogus, Menonis nomine, seu de virtute, vbi Socrates pro suo more simulans se quod sciat, nescire, cum Menone ita loquitur: Cupio, inquit, tecum consyderare, & exquirere quídnam sit virtus. Men. At qua via quæres, ô Socrates, quod omnino quid sit, ignoras? Quam tandem eius rei, quam nescias, notam spectans & intuens, inquires? aut etiam si vel maximè in illud incurreris, quo pacto quod ignoras, illud ipsùm quod quæris, esse percipies? So. Intelligo quid velis, ô Meno. Vides quàm captiosam, quámque contentiosam rationem induxeris? nempe quòd homini non conueniat inquirere, neque quod sciat, neque quod nesciat. Neque enim quod sciat, inquiret: id quippe iam nactus est, nec id præterea inuestigare necesse est: neque item quod nesciat, inquiret: nec enim nouerit quod inquiret. Huius enthymematis captioni & sophismati Socrates Pythagorea quadam philosophia occurrit: anímósque

mósque immortales esse, sacrorum & diuinorum hominum testimoniis asserit, qui sæpius ab hac corporum vita abierint, & certis temporibus in aliam vitam redierint, omniáque didicerint ac perceperint. Itaque antequam corpus ingrediantur, in summa rerum cognitione viguisse, omniúmque rerum cognitiones in se consignatas habuisse: quas tamen non planè norunt, cùm repentè tam insolitum, támque perturbatum domicilium subeant: sed cùm se paulatim collegerint ac recrearint, eas cognoscũt reminiscendo. Quamobrem nil mirum, si animus de virtute cæterísque rebus aliis reminiscatur & recordetur, quas antea memoria & intelligentia comprehenderat. Cùm enim vniuersa rerum natura sibi cognata sit & consentiens, eámque totam perceperit animus, nihil prohibet vnius cuiusdam recordatum, cætera connexa & coniugata recordari, si modò strenuus in quærendo constánsque fuerit, nec quærendi labore frangatur ac debilitetur. Illa enim ipsa inquisitio & disciplina nihil aliud est, quàm ἀνάμνησις & recordatio. Hoc (inquam) modo Socrates ἐριστικὸν λόγον, captiosam ratiocinationem dissoluit. Aliter verò videtur Aristoteles dissoluere, nullam hîc ἀνάμνησιν adhibere. Aut scis aut nescis, ait dilemma Menonis. Imò, respondet Aristoteles, scio & nescio: scio generaliter, specialiter nescio. Veruntamen hæc responsio tametsi genere aliquo vera est, quia ex notis principiis ignotæ res docentur, omnino tamen vera non est. Si quis adolescens & ætate & vsu rerum nonnullo iam prouectus ad philosophum venerit, generales fortasse & vniuersales notitias aliquas in scholas attulerit, ex quibus speciales à magistro condiscat: at omnes non afferet. Imò nulla ars talem sibi discipulum proponit, sed sermonis, quo vtendum sit, tantummodo non ignarum: rerum verò suarum rudem planè & imperitum sibi constituit. Itaque incipit à generalibus & vniuersalibus notionibus, & ad speciales descendit definiendo, partien-

partiendo, demonſtrando, & ſi quid vniuerſale ſubobſcurum inciderit, ad prima doctrinæ principia, quæ poſtea Ariſtoteles faciet, αἴσθησιν, παραδείγματα, ἐπαγωγὴν, ſenſum, exempla, inductionem recurrit. Quid verò ſi Menonis quæſtio de infante iam nunc edito moueatur, qui nullas notitias rerum impreſſas animo & inſculptas habeat, neque generales, neque ſpeciales, an illo modo Menonis ἀπόρημα diſſolues? Nequaquam opinor: ſed ad Ariſtotelica principia (quæ ſunt decimoquarto capite huius, & vltimo capite ſecundi Poſteriorum) confugies, quum animus noſter ſcientiarum & notionum omnium δυνάμεις, οὐχ ἕξεις, facultates non habitus attulerit. Attulit infans facultatem colores omnes cernendi: colorum ſpecies & habitus non attulit. Itaque qui diſſoluit Menonis dilemma iſto modo, videtur magis Socratis ἀνάμνησιν probare, quàm improbare, & videtur huic ſophiſmati ſuccumbere & cum Platone ἀναμνήσεις, τὰς μαθήσεις efficere, vt ex genere recordemur ſpeciem. Videbis autem hac de re conſimilem diſputationem prioris analyſeos ſecundi lib. cap. 21. Nec ſatis accuratè dictum eſt, προγνώσεις & προλήψεις illas (vnde omnis διανοητικὴ ſcientia deducatur) vniuerſales & generales notitias eſſe, vnde ſpeciales deducantur: quanuis, inquam, id in integræ artis informatione veriſſimum ſit, à generalibus ad ſpecialia progreſſionem eſſe, tamen in ſingulis partibus id nequaquam verum eſt, nec definitio definito, nec partes toto, nec abſolutæ demonſtrationis antecedens conſequente generalius eſt: imò ſingula hæc ſunt πρῶτον καθολικά, & conuertuntur, vt patebit quarto & quinto capitibus huius: nec Ariſtoteles ſyllogiſmo ſuo demonſtratiuo iſta congruenter ait, vbi generalius nihil eſt. Quare vix id Ariſtotelicum fuerit, meliúſque proximo capite docebitur, has προγνώσεις & προλήψεις, notitias eſſe naturâ priores & notiores, quanuis etiam ſemper generaliores non ſint: & notabis hoc præceptum, ad ſingularem tantùm, & vnius quæſtionis ſcientiam non atti-

nere, ſed ad totam artem atque doctrinam: ne quis putet in iis libris agi tantùm de ſingularium quæſtionum ſyllogiſmo. *Non enim.*] Prolepſis eſt ſolutionis ineptæ, quaſi genus neſciatur, niſi ſingulæ ſpecies abſolutè ſciantur: apparétque quæſtionem hanc in ſcholis agitatam eſſe: Scíſne dualitatem omnem parem eſſe? ſi annueris, ita refellare, propoſita dualitate aliqua, quam neſciebas, tanquam,

Quam dualitatem eſſe neſcias, neſcias etiam parē eſſe:
At hanc neſciebas:
Neſciebas igitur eſſe parem. Itaque non omnem.

At (inquis) ſcio dualitatem eſſe parem, quam ſcio eſſe dualitatem. *Atqui.*] Refutatio ſolutionis ineptæ ex cauſſa ſcientiæ ita concluſa,

Quod demonſtratur, ſcitur:
Generale demonſtratur:
Generale igitur ſcitur.

Acceperunt.] Aſſumptio eſt (Generale demonſtratur) quæ diſſimili illo ſuo illuſtratur. Demonſtratur abſolutè, non κατὰ τοιαύτης προσθήκης, non cum tali additione (inquit Themiſtius) vt ſcias omne quod ſcis. *Nulla ſiquidem.*] Ratio aſſumptionis ex argumento partium. Neutra propoſitio demonſtrationis, demonſtranda generali qualitate, præcipuam talis additionis mentionem facit. *At vero.*] Complexionis loco (Quare generale ſcitur) poſita diſtinctio, Menoníſque ſolutio repetitur, idem ſciri & neſciri: ſciri generaliter, ſpecialiter neſciri: ex genere cognito ſpeciem diſci, nec id abſurdum eſſe, ſed futurum certè abſurdum, ſi prorſus eadem ratione ignoraretur, qua diſceretur. Themiſtius commentus eſt in poſtrema parte capitis huius longam differentiam duorum verborum, γνωρίζειν καὶ μανθάνειν, cognoſcere & diſcere, quòd illud ſit prænotionis, hoc inde deductæ notionis. At hæc differentia ridicula eſt, nec deducta ex hoc capite, in quo γνωρίζειν eſt propoſitionis & aſſumptionis, vt ἔστι δὲ γνωρίζειν τὰ μὲν πρότερον γνωρίζοντα· licet verò vt quis cognoſcat alia quidem quæ

priùs

prius cognouerit, propositionis est. deinde ἅμα ἐπαγόμενος ἐγνώρισε, simul atque induxit, cognouit, est assumptionis: & rursus, καὶ οὐ διὰ τοῦ μέσου ἔσχατον γνωρίζεται, & nō ex medio extremum cognoscitur, assumptionis est: & μανθάνεσθαι sic propositio maior dicitur, quæ primùm cognoscitur: vt quælibet assumptio vel cōclusio: & multa per se clara & perspicua nescimus, quæ simul atque proponuntur, discuntur: & nota est primo τῶν ἐλέγχων, verbi ὁμωνυμία, quòd μανθάνειν ad doctorem & discipulū attineat. Quare videmus quales Logici, sint hi interpretes, & quàm linguæ suæ periti. Atqui adhuc primi capitis summa fuit, vnde principiorum natura duplex perspecta est, vt verbis perspicua sint, rebus nota, eáque generalia, vnde specialia deducantur. Sed præterea fructus triplex elici potest, primus & maximus de methodo & collocatione artis, vt in arte præcedant προγνώσεις & προλήψεις vniuersales & generales. Hoc enim verbo Logicæ artis pars illa præstantissima diuinissimáque cōtinetur, eáque methodus comprehēditur, ἣν δηλῶσαι οὐ πάνυ χαλεπὸν, χρῆσθαι δὲ, παγχάλεπον· quam declarare nō valdè difficile, tractare verò & vsurpare, difficillimū, vt inquit Socrates in Philebo. Nā qui generalia specialibus præponet, primo loco γενικώτατον cōstituet, medio comprehendet ὑπάλληλα, postremo εἰδικώτατα collocabit. Ergo Græcos interpretes hîc possis vehementer admirari, qui cùm Logicā artem in Categoriis, Ἑρμηνείᾳ, Analyticis, Topicis, Elenchis tam confusam reperissent, nō modò suis commentariis nihil illustrauerunt, sed infinitis partibus confusiorē reddiderunt. Methodi nomen semper habent in ore: quid hoc nomine significent, nusquā definiunt, an tota Logica ars hoc nomine significetur, quæ est certè methodus, id est ars & disciplina, quæ via & ratione aliquid agere doceat: an eius pars aliqua sit, vt topica inuentio, aut analytica dispositio: nusquam (inquam) intelligentiā suam definiūt: sed confusè cōfusa significatione, seipsos & alios plerosque conturbant. Methodū hinc, id est vniuersæ artis collocationē & formam

mam poterant elicere. At mirabile eſt, quas methodos commenti ſint, ὁριστικὴν, διαιρετικὴν, ἀποδεικτικὴν, ἀναλυτικὴν (vt Euſtratius ſecundo Poſteriorum) definitiuam, diuiſiuam, demonſtratiuam, reſolutiuam, (vtar enim vt recepi, verbis ſcholaſticis) tanquam hæc in Organo reperiſſent, aut ex eo id elicere potuiſſent, non contrà cognoſcere potuiſſent & debuiſſent: definitionem diuiſionémque inuentionis Topicæ locos eſſe, & illinc ad omnem quæſtionem argumenta erui poſſe: non item cognoſcere debuiſſent demonſtrationem, & vnius argumenti & ad vnam aliquam quæſtionem explicandam, probationẽ eſſe: velut (inquam) iſta de libris logicis intelligere non potuiſſent, nec Arithmeticæ, Geometricæ, & cuiuſuis vniuerſæ artis definitiones, partitiones, demonſtrationes, primas poſtremo, poſtremas primo, medias primo, poſtremóque loco ſic cõfundi poſſe, vt nulla iccirco artis methodus aut forma cõpareret, nec ideo definitionem, methodum nec partitionem, methodum, nec demonſtrationem, methodũ eſſe, ſi methodi nomine forma collocatióque non materia & inuentio ſignificaretur. Analyſeos autem nomen ad ordinem & methodicam collocationem deriuatum ab Euſtratio & cæteris huius erroris authoribus, homines hos in logica methodo & diſpoſitione artificioſa prorſus nihil vidiſſe demonſtrat, cùm ſit analyſis Logica definitionum, partitionum, omniúmque logicæ inuentionis argumentorum, cùm ſit eadem ſyllogiſmorũ & methodorum, id eſt logici operis vniuerſi conſyderatio, examen, iudicium, approbatio: vtque analyſis Grammatica vniuerſi operis Grammatici examinatio & approbatio eſt, in eóque omnes Grãmaticæ partes examinat & expendit: ſic Analyſis logica in logico opere & exemplo, vt prioris analyſeos initio copioſiùs expoſui. Hæc tam ridicula commenta vſus ignoratio peperit: hæc præcepta ab iis interpretibus nunquã ſunt ad exempla excellentium authorum, nunquam ad Ariſtotelica principia, ἐμπειρίαν καὶ ἱστορίαν, adhibita: nec methodus vnquam ab his definita,

vt in-

vt intelligi posset hoc nomine quid interpretes interpretarentur. Ergo contra interpretum cōfusionem & errorem, methodū & collocationem artis vnicam esse, eámque analyticis libris & præceptis congruam meminerimus, quæ generales & vniuersales προγνώσεις & προλήψεις priore loco disponit. Hic primus est fructus & summus huius primi capitis: Secundus erit cōtra falsam calumniam Aristoteli ab interpretibus suis impositam, quem de industria prædicant obscurū fuisse. At hic magister ipse de industria nō obscuritatē prædicat, sed verborum rerúmque perspicuitatem & claritatem probat & laudat, quod etiam secundo Animaduersionum libro pleniùs exposui. Tertius fructus erit (quem iam attigi) de exercitatione & vsu Logicæ, quam scholæ nostrę pręclarè putant exerceri, si de præceptis eius temerè & sine arte disputetur: non consyderetur problema, non mediū & argumentum ad inuentionis locum referatur, nō dispositionis, enuntiatio, methodúsque perpendatur. At logicam artem sciri quidem oportuit, & memoriæ penitus mandari, eámque ipsam non solùm ad analysim & examen suorum præceptorum adhiberi, sed ad omnium poëtarum & oratorum & philosophorū cognitionem & imitationem transferri. Qualia enim fuerint exempla, in quibus te exercueris, talis erit imitatio tua. Spinosissimè disputata est & obscurissimè Organi Logica: si Logicā tantùm in suis exemplis exercueris, spinosissimè disces & obscurissimè disserere. Si Logicam in logicis Demosthenis, Ciceronis, Maronis, Homeri, Platonis, Aristotelis, aliorúmque authorum exemplis exercueris, disces eorum more disserere, non solùm subtiliter & acutè, sed euidenter, prudēter, amplè & magnificè: denique si Logicam sic exercueris, Logicam didiceris, non καθόλου tantùm, sed etiam ἁπλῶς.

SECVNDVM CAPVT.

SCIRE *verò putamus vnumquodque absolutè, non autem sophistico modo, qui est secundùm accidens,* quan-

quando putamus & caussam nosse propter quam res est, quoniam illius causa est, & non accidere hoc aliter se habere.

Superiore capite expositum est, omnis διανοητικῆς sciétiæ principia esse perspicua verbis, nota rebus, eáque esse generalia & vniuersalia, vnde specialiũ scientia pararetur. itaque iam secũdo capite definitur scire διανοητικῶς absolutè ex caussa propter quam res est, propria, necessaria. Caussa propter quam, non videtur ea duntaxat esse, quæ appellatur à Porphyrio διαφορὰ συμπληρωτικὴ καὶ συστατικὴ τῆς οὐσίας· differentia, quæ complet & constituit essentiã rei: Nec enim est sola forma eiusmodi, sed quæuis caussa propter quam res est: Nam postea secundo libro docebit Aristoteles ex omni genere caussarum demonstrari, & quæstioni διότι responderi. *Quoniam illius caussa.*] Propria caussa hìc dicitur, quæ rei nempe sit, non alterius: quæ conditio postea clariùs exponetur quarto & quinto capite, cùm præcipietur vt propriæ sint & cõuertantur omnes partes demonstrationis. *Et non contingere.*] Hæc necessitatis nota est, quæ postea disputabitur in nota κατὰ παντὸς, capite quarto & sexto. Meminerimus διανοητικῶς καὶ ἁπλῶς scire, hìc definiri: non autem (quod dissimile est) διανοητικῶς καὶ σοφιστικῶς. Accidens verò dicitur in his libris τὸ μὴ δι᾽ αὐτὸ ὑπάρχον, quod nõ inest per se, vt capite sexto & decimoquinto & decimooctauo primi, & secundo secundi: vbi videbis καθ᾽ αὑτὸ ἢ ἁπλῶς κατηγορεῖσθαι, καὶ κατὰ συμβεβηκὸς, per se aut simpliciter attribui & secũdùm accidens, opposita esse. Ergo sophisticus modus hìc comprehendit nõ solùm captiosum & fallacem modum, qui topico & apodictico opponitur, sed quicũque nõ est ex caussa propter quam res est, propria, necessaria, & ἁπλῶς καὶ σοφιστικῶς· sic intellige, quasi re vera ac veritate, non specie & ostentatione: denique opposuit proprię & germanæ scientiæ sophisticum modum, & communi nomine sophisticum appellauit, quicquid non esset ex caussa, propter quam res est, propria, neces-

neceſſaria, declaratum.

PERSPICVVM *verò eſt ſcire eiuſmodi aliquid eſſe: etenim & neſcientium & ſcientium iſta opinio eſt. Neſcientes ſiquidem, ſic ſe habere opinantur: ſcientes verò, ſe quoque ſimiliter habent.*

Confirmatur poſita definitio veluti teſtimonio quodam & conſenſu publico. Iſta eſt omnium hominum affectio, Qui neſciunt, arbitrantur ſe neſcire, quia cauſſam propter quam res eſt, propriam, neceſſariam neſciunt. Qui ſciunt, arbitrantur ſe ſcire, quia cauſſam, propter quam res eſt, propriam, neceſſariam ſciunt.

ITAQVE *cuius abſolutè ſcientia eſt, id non poteſt aliter habere.*

Conſectarium eſt ex coniugatis: Scientia fit ex cauſſa neceſſaria: Ergo ſcibile neceſſarium eſt. Sed pro (ſcibile) definitio ſcibilis poſita eſt, cuius eſt ſcientia. Hoc verò conſectarium ſic explicatur quarti capitis initio. Quoniam impoſſibile eſt aliter habere, cuius eſt ſcientia abſolutè, neceſſarium erit ſcibile.

AN *verò ſit etiã alius ſciendi modus, dicemus poſtea.*

Hic locus obſcurior eſt, quia poſt definitam ſcientiam διανοητικὴν, nulla fit diſtributio generum, quę deinde declararentur: ſcitur autẽ διανοητικῶς καὶ ἁπλῶς multis modis, vt definitione & diſtributione, non demonſtratione ſolùm, quia in ſingulis per cauſſam, propter quam res eſt, propriam, neceſſariam ſciri poteſt. De definitione pręceperant Theophraſtus & Alexander, & hunc alterũ modum cenſuerant definitionem eſſe, quæ ſecũdo libro tractatur, quaſi διανοητικῶς ſciretur duobus modis, per demonſtrationẽ & per definitionem: primo libro de demonſtratione, ſecũdo de definitione. Quod Ariſtoteles in Philoſophia circa finem maioris ἄλφα cõfirmat, cùm ait omnẽ diſciplinã fieri ἢ δι' ἀποδείξεως, ἢ δι' ὁρισμῶν, aut per demonſtrationem, aut per definitiones. Atque per defini-

definitionem & distributionem accuratior scientia conficitur, quàm per demõstrationẽ, quia scientia τῆς οὐσίας, hinc efficitur: per demonstrationẽ autem παθῶν καὶ συμβεβηκότων τῶν καθ' αὑτὸ, vt iam dictum est, & perspicietur in his Analyticis, & Aristoteles docet, cùm ait secundo capite minoris ἄλφα in Philosophia illã essentiæ scientiam longè præstantiorem esse. At de definitionis distributionísque scientia fuerat antè dicendum, vt analytica methodus iubet: tum quia simplicior: definitio enim & distributio, propositionis tantùm pars est, aut certè propositio tantùm vna: demõstratio si syllogismus est, multis propositionibus efficitur, tum quia generalior est, & potest ex definitione sciẽtia parari sine demõstratione: ex demonstratione sine definitione non potest, vt erit in his Analyticis. Itaque Græci interpretes κῦρος ἅπαν, totũ principatum definitionis esse concedunt, vt Eustratius initio secundi satis verbosè scribit. Sed verbo cõcedunt, nec animaduertunt ex vera methodo fuisse priùs de definitione pręcipiendũ. Non igitur sequitur, Scio ex caussa propter quam res est, quoniam illius est caussa, nec aliter habere potest: ergo scio per syllogisticam demonstrationem: Scientia enim sic definita, genus est demonstrationis. Obscuritatis (inquam) magna caussa hinc orta est, quòd generum distributio omittatur, & quòd de generibus postremũ primo loco tractetur: Nam nomine demonstrationis syllogisticæ, totus liber primus consumitur: præcipitur secundo de definitione & partitione, sed sic vt interpretes dicant nomine demõstrationis de his tantùm præcipi. Modus ergo scientiæ διανοητικῶς καὶ ἁπλῶς, generaliter est per caussam propter quam res est, propriam, necessariam. Specialiter autem multiplex per definitionem, distributionem, non per syllogisticam, demonstrationem solùm. Sophisticæ autem sciẽtiæ διανοητικῶς modi multi sunt, quia est & per impossibile de quibus à decimo capite huius & deinceps. Hoc autẽ loco vehementer errant interpretes, qui generalem illam διανοητικῆς scientiæ definitionem ad solam syllogisticam demon-

demonſtrationẽ accommodant, & ſcientiam hîc definitam faciunt, ἰσοδυναμοῦσαν καὶ ἐξισάζουσαν, parem & eandem demõſtrationi, tanquam ſcire, quod definitum eſt, & per ſyllogiſticam demonſtrationẽ cognoſcere ſit idẽ. Genus erat definitum, non deſcribuntur plures ſpecies, ſed vnica proponitur. Itaque interpretes diligentes & attenti, genus & ſpeciem idem eſſe putauerunt: vt ſi definiretur animal, deinde non diſtribueretur in hominẽ & beſtiam, ſed homo tantùm proponeretur, videretur ſcilicet his doctoribus animal, quod non eſſet homo. Hoc verò non fuit ἀναλύειν, & duorum librorũ diſciplinam retexere, & quod confuſum eſſet, diſtinguere, ſed analyſeos ignaros ſe demonſtrare. Scimus definitũ per definitionem, quia ex cauſſa propter quam res eſt, propria, neceſſaria: tot locis poſtea id erit teſtatum: nec hi tamen magiſtri id aſſumere potuerunt & concludere, Non quicquid ſcitur διανοητικῶς καὶ ἁπλῶς, per ſyllogiſmum demonſtratiuum ſciri, ſed alios præterea & quidẽ præſtantiores ſcientiæ modos eſſe. Veruntamen longè fuit error ille maior, & Ariſtoteli & interpretibus, demõſtrationẽ nobis fingere, cùm neque materia, neque forma vlla poſſet eſſe. Tenemus igitur ex hoc loco magnã obſcuritatis (quæ eſt in duobus Poſterioribus) partem ortam eſſe, quia ſcientiæ generaliter definitæ non eſt facta ſpecialis diſtributio, & quia variorum modorum per quos ſcitur, διανοητικῶς καὶ ἁπλῶς, poſtremus primo loco traditur, qui tamen poſtremus omnino nullus eſſet.

DICIMVS *verò etiam per demonſtrationem ſcire. Demonſtrationem autem, dico ſyllogiſmum ſcientificum: ſcientificum verò dico, ſecundum quem quia ipſum habeamus, ſcimus.*

Poſtpoſitis (vt dixi) definitionis diſtributioníſque modis, qui tamen præponendi fuerant, demonſtratio definitur, ſyllogiſmus ſcientificus. Repete huc ſcientiæ definitionẽ, & intelliges ſcientificum ſyllogiſmũ eſſe ex cauſſa, propter quam res eſt, propria, neceſſaria, per quẽ videlicet

cet scias, quia ipsum teneas. Locus animaduersionem summam requirit. Definitur demonstratio syllogismus. At dico syllogisticæ demonstrationis, quam nobis Aristoteles instituit, neque materiam, neque formã in rerũ natura esse: de forma, quia locus itanũc poscit, priùs dicã, tũ de materia. Demõstratio (ait Aristoteles) est syllogismus. At in quæstione propter quid est, quæ sola Aristotelicæ demõstrationi, aut certè maximè proponitur, vt patebit secũdo libro, nullus est syllogismo locus. Noua scholis nostris & mirabilis erit hæc affirmatio, sed cùm veris necessariisque rationibus addicta fuerit, noua videri desinet, grata & iucunda esse incipiet. Age verò, quomodo tãta res effici necessariò cõcludiue potest? Tu putas demonstrationẽ, esse proprietatis de subiecto explicationẽ, & definis per syllogismũ. Ego quidẽ syllogismũ in syllogistica, demõstrationẽ in demõstratiua quæstione retineo: sed vtriusque quæstionis genere differentis, differentẽ quoque scientiam facio: syllogismum demonstrationis nihil esse dico, & demonstrationem sine syllogismo confici posse confirmo. Vnde igitur quæstionis nostræ necessariũ miniméque dubium argumentum sumetur? Nempe ex Aristotelis certissimis verissimísque principiis, αἰσθήσεως, ἐπαγωγῆς, ἱστορίας, ἐμπειρίας· sensu, inductione, obseruatiõe, experiẽtia, de quib⁹ decimoquarto capite huius & vltimo secũdi Aristoteles amplissimè præcepit, quòd omnes præceptiones ex inductione singulariũ exemplorũ & animaduersione sint efficiẽdæ. At hîc vniuersales instruendarũ artiũ & scientiarũ præceptiones ponũtur. Ergo sensum in exẽplis adhibeam⁹, eáq; ĩducamus, obseruem⁹, experiamur: omnes artes intueamur: an syllogismis proprietates suas demõstrẽt, animaduertamus. Quid Grãmatica? quot in suis proprietatibus demõstrãdis syllogismos habet? Nullos. Quid Rhetorica? quot in suis proprietatibus demõstrãdis syllogismos habet? Nullos. Quid Logica? quot in suis proprietatibus demõstrandis syllogismos habet? In proprietatibus demonstrandis nullos habet, in altercationibus nõ demõstranti-

ſtrantibus vllam proprietatẽ, ſed vanã opinionem aliquam refellentibus aliquot habet. Quid Arithmetica? quot in ſuis proprietatibus demõſtrandis ſyllogiſmos habet? prorſus nullos. At Ariſtoteles in his Analyticis poſterioribus ait Arithmeticã vel Geometriã ſcientiã certiorẽ & accuratiorẽ eſſe. Quid Geometria? quot in ſuis proprietatibus demonſtrandis ſyllogiſmos habet, qui vna trium partiũ cõcluſione proprietatẽ vnam aliquam concludant? nullos. Quid ergo? In his artibus tot res demõſtrãtur ſine ſyllogiſmo, & demonſtratio, ſyllogiſmus definitur? An demonſtrationi ſyllogiſmus eſſentialis eſt, & tamẽ demonſtratio toties à ſyllogiſmo ſeparatur? An in omni ſcientia demonſtratio ſyllogiſmus neceſſariò fuerit & in tot ſcientijs ſyllogiſmus nõ erit? Addas ad hanc ἱστορίαν καὶ ἐμπειρίαν tantam, ſi lubet, Ariſtotelis ipſius nõ ſolùm in alijs operibus, ſed in hiſce poſterioribus exempla, infinitum numerũ demonſtrationũ ſine ſyllogiſmis inuenies. Quamobrẽ ex quibuſnam Ariſtotelis principijs, ex qua artiũ & ſcientiarum inductione & obſeruatione, ſyllogiſticæ demonſtrationis definitio collecta eſt? An magnifica illa Ariſtotelis principia probare poteris, & hãc ſyllogiſticam demonſtrationẽ non improbare? Demõſtratio (inquis) eſt ſyllogiſmus ſcientificus, & ſyllogiſmus hîc eſt tibi demonſtrationis genus. Si vnicum exemplum contrà proferrẽ, definitionẽ vitioſam probarẽ, quia non eſſet propria, non omni definito conueniret: ſyllogiſmum, demonſtrationis non eſſe genus conuincerem, quia nõ omni ſpeciei ſemper adeſſet. At quot exẽplorum genera, quantáq; authoritate & fide cõtta hanc ſyllogiſticã demõſtrationem profero? ἡ μὲν ἐμπειρία τέχνην ἐποίησεν, ἡ δὲ ἀπειρία τύχην· experientia genuit artẽ, inexperientia temeritatem, dicit ex Platonico Polo Ariſtoteles in philoſophia libro primo, & in his libris idẽ duobus capitibus ampliſsimè celebrabit: at ἐμπειρίαν definitionis huius parentẽ Ariſtoteles non habet. Cõſtet igitur demonſtrationem vitioſè per ſyllogiſmum definiri, &

syllogismum demonstrationis nihil esse, demõstrationémq; à syllogismo separari posse,& infinitis exemplis reuera separari. Constet igitur talem demonstrationis definitionem,commentitiũ somnium esse:ex Aristotelis principijs,inductione, obseruatione,experiẽtia singularium exemplorum deductam non esse: denique Aristotelicam non esse, nec ad propositum veræ Logicæ compendium referẽdam esse. At dixeris fortasse, Licet syllogismo demonstrationes plurimę non cõcludantur,materiam tamen syllogisticæ demonstrationis habent, & syllogismo concludi possunt. At (inquam) Aristotelis principia non iubent ignẽ, aquam, aërem, terram definiri, quia possit horum vnum ex altero fieri:non iubent ἀμούσους musicos, nec ἀλόγους logicos definiri,quia possint ex illis hi fieri: hac ratione stulti, sapiẽtes possent definiri. Definitiones attribuũt genera & differẽtias suis definitis,quæ non solùm potẽtia, sed actu insunt. Nec definitio dicitur definiti propria,quia possit aliquãdo alicui cõuenire, sed actu semper omni conueniat. Ergo illa solutio te nihil adiuuat, sed quod accuso,potiùs condẽnat,& te logicæ artis,de qua iudicare vis,ignarũ esse prędicat,qui rẽ subtiliter & Logicè definiri cõfirmas per id, nõ quod essentiale & penitus insitum sit, & separari ne cogitatione quidẽ possit, sed quod aliquãdo adesse possit. Attamẽ(inquis)Aristotelica demõstratio, qualis tandẽ planiùs definietur, syllogismo cõcludi poteſt?imò verò cõcludi nullo modo potest, idq; vel Aristotelis authoritate & doctrina ex libro secũdo suscipio,ac ne res turbetur,eò reseruo. Atq; hoc iam conclusum positumq; esse interea meminero, syllogismũ,essentiale nihil esse demõstrationis sciẽtificæ,qualẽ nobis Aristoteles describet,quæ propriã affectionẽ de subiecto ex ipsius affectionis definitione explicet:vitiosẽq; demõstrationẽ syllogismo definiri,cùm reuera & actu propriarũ qualitatũ explicatio syllogismo nunquã fiat. Igitur deinceps προγνώσεων ac προλήψεων, quæ nominantur ἀρχαὶ, ἀξιώματα, κοιναὶ ἔννοιαι, κοι-

καὶ δόξαι, τὰ πρῶτα, ἄμεσα, ἄτομα, ἀδιαίρετα, αὐτόπιστα, ἀναπόδεικτα· principia, dignitates, cōmunes sententiæ, cōmunes opiniones, prima, immediata, indiuidua, indiuisibilia, per se credibilia, indemōstrabilia: προγνώσεων, inquam, proprietates ex hac scientię definitione deducuntur, quòd sunt caussæ veræ, primæ, immediatæ, notiores, priores: confusiùs autē singula hęc exponuntur, Verū primo loco: primū & immediatū pro eodē, secundo: caussa tertio, notius & prius pro eodē, quarto loco.

Si igitur est scire, vt statuimus, necesse est etiam demonstratiuam scientiam & ex veris esse, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & caussis conclusionis. Sic enim erunt etiam principia cognata eius quod demonstratur.

Hæc, inquit, omnia in qua vna προγνώσει erunt, ea certè πρόγνωσις erit principiū cognatum & germanū: tanquam diceretur his proprietatum notis legitimū principium describi. Cognatum principium Græcè dicitur οἰκεία ἀρχὴ, & postea συγγενὴς, syngeneū: propterea non vertimus vera principia, sed cognata, vt ἀληθὲς, verum distingueremus, quod aliud est.

Syllogismus siquidem erit & sine his, demonstratio verò non erit: non enim faciet scientiam.

Nec uerò putemus, omnis disputationis media & argumenta & propositiones tales in omnibus syllogismis esse: secùs est. Quāuis enim disputationis omnis oporteat aliquid esse πρῶτον καὶ ἄμεσον, in quo sistatur, ut capite decimoquinto & vicesimo sexto primi & decimo tertio secundi dicetur, quod probabile etiam sit ἄμεσον: attamen illud primum in germana demonstratione est ἁπλῶς primum, & ἄμεσον in reliquis syllogismis videtur, & apparet tantùm. Ex hoc loco & consimilibus in Organo locis interpretes noua syllogismi genera acceperūt, quæ Topicorum initio proponūtur, demonstratiuum, topicum, sophisticum. At demonstra-

tiuum esse, sicuti topicum aut sophisticum propositionis circunstantias, non syllogisticæ figuræ veras & essentiales formas ostendũt, vt secundo Animaduersionum libro declaratum est: imò repugnantias ostendũt: nam syllogismum demonstratiuũ fingi tam repugnans esse secundo libro demonstrabo, quàm glaciem calidam aut ignem frigidum.

Vera igitur oportet esse, quoniam non licet non ens scire, vt quòd diameter est symmeter.

Probat principiorum qualitates, quæ tamẽ sumendæ potiùs erant, aut exẽplis breuiter illustrandæ, quàm disputandæ. Hîc enim ipse locus ait principia esse vera, immediata, &c. Propterea ne id quidem sibi satis probatum & iudicatum ostendit Aristoteles. Sed tamen hîc argumentatur ex contrarijs:

Si principia non sunt vera, scietur ex iis non veris etiam non verum & quod non est:
Secundum falsum:
Primum igitur.

Poterat id probare apertiùs ex definitionis tertia parte, Principia scientiæ sunt caussæ rei necessariæ: ergo etiam verę. *Diameter* symmetros.] Demonstratur decimo Euclidis sexta propositione à Campano, & ibidem propositione vltima demõstratur à Theone in quadratis diametrum lateri longitudine asymmetrum esse: eadem verò propositio citatur tricesimo secundo capite primi priorum, & citabitur rursus penultimo capite huius, & Philosophiæ libro primo, inter res admirabiles ponitur, si fiat διάμετρος μετρητυ. Hîc notabis, vt iam monui, exempla operis huius aut abecedaria esse, nihilq; significantia, aut ex obscurissimis Geometriæ nondum cognitę locis petita, quæ obscuritatis magna caussa fuit: propterea non retinemus eiusmodi exempla in logicis institutionibus.

Ex primis autẽ indemõstrabilibus, quia nescit, qui nõ habet eorũ demõstrationẽ. Scire enim (quorũ demonstratio est nõ per accidens) est habere demonstrationẽ.

Duo pro eodem posita sunt,primum & immediatũ:nũc duo rursus pro vno eodemq́;,primum & indemonstrabile.Probatio hîc ex adiunctis absurdis sumitur:

Si principia non immediata sint, nescietur ex iis nisi demonstratis: & res ibit in infinitum:
Secundum absurdum est:
Primum igitur.

Quorum demonstratio] Considera id non addi temerè,sed alios modos διανοητικῆς sciẽtiæ indicari, quia scire,est ex definitione, ex distributione, sicut ex demonstratione.

Caussasque & notiora oportet esse & priora: caussas quidẽ,quoniã tunc scimus,quando caußam nouimus.

Hęc aperta probatio est ex prima definitę sciẽtię parte.

Et priora: siquidem caussæ & antecognita, non solùm quoniã modo altero intelligimus, sed etiam quoniam scimus quia est.

Notiora & priora pro eodem dixit priùs, & nunc rursus pro eodẽ priora & antecognita:γνωριμώτερα,notiora dixit antea,quod nunc dixit προγινωσκόμενα, antecognita:verba duo & symbola duo sunt,res vna tamẽ est. Quòd verò fuerit,ἄιτιον ὁπωσοῦν θατέρῳ τοῦ εἶναι,πρότερον εἰκότως τῇ φύσει λέγοιτο ἄν·caussa quomodolibet alterius sit,prius merito natura dici potest,vt in Categoriis docetur.Ergo ex adiunctis hîc disputatur.Est caussa:ergo natura prius.

Priora autem sunt & notiora dupliciter: Non enim idem est prius natura, & ad nos prius: neque notius natura, & nobis notius. Dico verò ad nos quidẽ priora & notiora, quæ ad sensum propiùs accedunt: absolutè autem priora & notiora, quæ longiùs à sensu remota sunt: remotißima verò sunt, quæ maximè sunt vniuersalia: proxima verò, quæ sunt singularia: atque hæc inter se opponuntur.

Cùm iam docuerit Ariſtoteles, omnem ſcientiam διανοητικὴν, ratiocinatiuam & aliunde deductã, è prioribus & notioribus eſſe, digreſsiúculâ, prioris & notioris duas ſignificationes exponit, Prius τῇ φύσει καὶ ἁπλῶς, naturâ & abſolutè: vt genus ſpecie, vniuerſale ſingulari prius eſt hoc modo: prius deinde πρὸς ἡμᾶς καὶ ἡμῖν, ad nos & nobis, vt ſpecies genere, ſingulare vniuerſali prius hoc modo eſt. Prioris autem ſignificationes paulò ſecùs in Categoriis diſtinguuntur, χρόνῳ, ἀκολουθήσει, τάξει, φύσει, αἰτίᾳ· tempore, conſecutione, ordine, natura, cauſſa: ἅμα δὲ χρόνῳ καὶ φύσει, ſimul autem tempore & natura. Simul igitur eſſe dicunrur res duobus modis, tempore aut natura: λογικώτερον etiã fuerat dicere, prius duobus modis aliud alio dici, tempore & naturâ, quia quicquid αἰτίᾳ priùs eſt, eſt etiam prius τῇ φύσει, vt in Categoriis docetur, cùm docetur cauſsâ prius, etiam naturâ prius eſſe. Atqui quod conſecutione prius eſt, etiam prius cauſsâ, vt ibidem & hîc docetur, cùm docetur principia generalia, cauſſas eſſe veres, &c. Et ibidem etiam ordine prius, cauſſa prius eſt, quia in artibus & diſciplinis generalia præcedunt, vt illic & hîc etiã docetur. Quare duobus tantùm modis aliquid prius & ſimul dicitur, tẽpore & naturâ: generalis notio ſpeciali, vniuerſalis ſingulari prior & notior eſt, itẽ poſterior & ignotior: illud ſimpliciter & naturâ, hoc ad nos & tẽpore, quia tẽpore pri⁹ cognouimus ſpecies, quã genus, & ſingularia, quã vniuerſalia. Omnis ſiquidẽ cognitionis humanę principiũ, eſt ſenſus & inductio ſingulariũ, vnde ſpecies & genera poſtea collecta & cõprehẽſa ſunt, vt decimoquarto capite huius, & vltimo ſecũdi præcipietur. In Philoſophia libri quinti capite vndecimo, prius poſteriúſque itẽ modis aliquot diſtinguitur, res eõdem tamen ferè redit. Ergo ſpecies tempore priùs cognoſcitur, quàm genus: genus tamen vbi cognitum eſt, clarius eſt ſpecie & notius, priúſque conſecutione, ordine, cauſsâ, id eſt, ſimpliciter & naturâ. Sol (inquit Philoponus circa finem huius libri, Ariſtotelis ſentẽtiam ex ſecundo Philoſophiæ mutua-

tua-

tuatus) est sua naturâ φανερώτατος καὶ γνωριμώτατος, clarissimus & notissimus, ἀλλὰ ταῖς νυκτερίσι διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς ὁρατικῆς δυνάμεως, ἀόρατός ἐστι καὶ ἀμυδρός· sed noctuis propter imbecillitatem visiuæ potentiæ, inuisibilis & obscurus. Sic videlicet initio cognitionis, mentes infantium, noctuæ sunt in generum notione caligantes: postea verò exercitatæ in singularibus, e noctuis fiunt aquilæ, & clarum solem intentis oculis intuentur. Ergo locus hic nos admonet, principia scientiæ διανοητικῆς, generalia & absolutè priora notioraque esse, vt artes & doctrinæ omnes à generalibus & vniuersalibus principiis ad specialia singulariáque deducantur, non autem priora cognitionis tempore, vt retrò sursum versus à specialibus & singularibus redeant ad vniuersalia & generalia. Sed in hac prioris distinctione captiosum nonnihil est, quòd dicitur species prior esse nobis, & notior genere: nec enim sequitur, Si species tempore notior sit nobis, quàm genus, nobis esse notiorem genere: nec ex eo concludi potest, genera minùs esse nobis ac nostris sensibus, quàm species, nota: Non enim efficitur, si ex tenui candela magnam aliquam facem accendero, non esse nobis & nostris sensibus facem candelâ clariorem: Ita minimè efficeretur, genera quàm species (quanuis ab illis orirẽtur) non esse notiora clarioráque: imò verò totum contrà est: Quantò enim communior cognitio fuerit, tantò nobis notior: vt lumina tantò sunt illustriora clarioráque, quantò maiora atque ampliora: quinetiam singulis rebus percipiendis generales illæ notitiæ imprimis vel in sensus occurrũt: Priùs animal, quod eminus mouetur, quàm hominem esse dicimus, & hominem, quàm Socratẽ, quod Aristoteles in Physicis docet: imò quod idem ferè Aristoteles docet tertio capite sexti Topici, cùm ait definitionẽ ex iis componendam esse, quæ sint notiora non solùm nobis, sed etiam absolutè suáque natura: τὰ μὲν γὰρ τῆς τυχούσης, τὰ δὲ ἀκριβοῦς καὶ περιττῆς διανοίας καταμαθεῖν ἐστίν· illa enim qualibet, hæc verò accuratiore & perfectiore co-

gnitione cognoſcuntur. Quin ab initio nobis ſingularia notiora ſunt, ἀκριβεστέροις δὲ γινομένοις ἀνάπαλιν, eruditioribus autē factis contrà, vniuerſalia ſunt notiora. Ac fortaſſe etiam abſolutè notum non eſt id, quod omnibus notum eſt, ἀλλὰ τοῖς εὖ διακειμένοις τὴν διάνοιαν, ſed intelligentiâ bene compoſitis & affectis: quemadmodum & abſolutè ſalubre iis, qui corpus habent bene temperatum & affectum: vnde concludit, definitionē vitioſam, & reprehendendā eſſe, ſi non ſit vtroque notionis genere, & naturâ & nobis notior. Itaque ſi ſit animus rudis planè & ignarus rerum omnium, qualis fortaſſe ſit in infante, res primò ſingulares ſenſib⁹ apprehendet: cúmq; ex his ſingularibus notionibus vniuerſas notiones effecerit, ex iis res alias ſingulares eiuſdem generis, licet antea non viſas, non cognitas, ſenſibus tamen cognoſcet: & tantò celeriùs ac faciliùs, quantò magis vniuerſa magiſq; generalis notio fuerit animo cōprehenſa: vt, ſicut dixi, quod procul cernitur, corpus priùs eſſe dicet, quàm animal: & animal, quàm hominem: & hominem, quàm Platonem. At generales porrò notiones (vt ſunt definitionū primarum, diſtributionum principum) ſi quid obſcuritatis habeant, cùm puero proponuntur, aliquot exemplorum inductione explanētur, vt principia ſunt explanāda. Quāobrem cùm genera ſpeciéſq; cognoueris, genera ſunt non ſolùm naturâ, ſed etiam nobis & noſtris ſenſibus clariora & notiora: nec credas, cùm genus ſpeciémq; noueris, ſpeciē eſſe nobis genere clariorem: ſed tamē intellige ab Ariſtotele methodū, & artis formā rurſus hîc informari, vt in arte & doctrina pręcedāt abſolutè naturáq; ſua priora & notiora, id eſt, generalia & vniuerſalia, vnde ſpecialia & ſingularia abſolutè naturaq; ſua poſteriora & ignotiora diſcantur & ſciantur: Nam ſi ſcientia & doctrina ex abſolutè prioribus & naturâ notioribus progrediatur, certè ſi in vna doctrina multæ definitiones, partitiones, demonſtrationes fuerint, generaliores & vniuerſaliores, id eſt, per ſe, naturaque priores & notiores præcedent. Cùm igitur hæc docto-

ris præcepta didiceris,interrogatus de methodo & ordine collocandæ artis & doctrinæ, respondebis à prioribus absolutè progrediendum esse. Generalissima(inquam) absolutè priora sunt subalternis : ab illis igitur ad hæc procedendum : subalterna absolutè priora sunt specialissimis:ab illis igitur ad hæc progrediendum. Quid si(inquies)absolutè priora desint? Absoluta certè methodus(inquam)deerit,& priora nobis assumentur, quæ ipsa tamen in vna arte perpetua esse non possunt,sed erunt tanquam nęui in corpore,totum corpus nunquam efficient, & tamẽ consequentibus quodammodo priora erũt & notiora, quia modo quodam etiã generaliora: vt si generis alicuius definitio partitióue sumatur ex effectis, adiunctis, aut aliis argumentis non caussis, ea certè quanuis in re præsenti non sit natura caussaque prior, tamẽ res sic definita, consequentibus generalior est: vt si substãtia ex proprio vel accidente aliquo definiatur, hæc definitio naturâ prior re definita non est, attamen res ipsa definita, id est, substantia subiectis generibus naturâ prior est. Ergo,vt dixi, intelligamus ab Aristotele rursus artis ordinem & dispositionẽ,id est,methodum (quam dico) informari: methodum,quam declarare quidem nõ valdè difficile, vti verò,quàm difficillimum,vt iam dixi. Ex omnibus enim logicę artis partibus,nulla præceptis breuior,vsu autem & exercitatione & opere nulla maior,nulla difficilior. Quomodo sunt artes collocandę?Notiora pręcedant,ait hæc methodus:sic vno verbo tanta res comprehenditur:& tamen nihil adhuc philosophis, magistris artium & doctoribus difficilius vnquã quicquam fuit. Illud est,quo cæteris philosophis Aristoteles pręstitit, si quid præstitit: illud est, quo posśit Aristoteles ipse superari, si quid superari potest: & tantum certamen nostrum de Logica, de hac ferè parte totum est, quòd Logica in Organo logico, non apto, & ad vsum artis congruo ordine descripta sit. Hanc igitur viam spectari & cõsyderari maximè cupio, hanc collocationem perpendi:quæ cùm sola & verissima est,tum Pla-

toni & Aristoteli maximè probata & laudata. Plato in Philebo, in Phędro, in Charmide, & aliis locis celebrauit: Aristoteles in duobus capitibus videmus adhuc quemadmodum conprehenderit: In Physicis porrò & Metaphysicis & Ethicis eandem verbis aliter proponere videtur, opere & exemplo aliter exercere. In Physicis enim statim initio proposuit oẽs scientias ex principiorum, caussarum, elemẽtorum cognitione deduci, quia tum cognoscamus, cùm caussas cognouerimus: proptereáque primò definienda esse principia: sic enim appellat ἀρχὰς, αἴτια, στοιχεῖα· eáque dici ἁπλῶς καὶ τῇ φύσει σαφέστερα καὶ γνωριμώτερα, absolutè & natura clariora & notiora: ἀσαφέστερα δὲ τῇ φύσει, σαφέστερα δὲ ἡμῖν· obscuriora verò naturâ, notiora autem nobis dicit esse, συγκεχυμένα, confusa & composita: tum verò ἐκ τῶν καθόλου ἐπὶ τὰ καθ᾽ ἕκαστα δεῖ προϊέναι, ex vniuersalibus ad singularia oportet progredi, inquit. Quę omnia cum pręsenti posterioris analyseos documento cõueniunt. A principijs (quæ notiora per se, suáque naturâ sunt) incipiendum: ab vniuersalibus ad singularia progrediendum: sed in eodem ipso capite totam rem verbis peruertere, & contraria omnino pręcipere videtur: πέφυκε δὲ ἐκ τῶν γνωριμωτέρων ἡμῖν ἡ ὁδὸς καὶ σαφεστέρων ἐπὶ σαφέστερα τῇ φύσει καὶ γνωριμώτερα· Naturalis verò via ẹst à nobis notioribus & manifestioribus ad manifestiora naturâ & notiora: Et rursus: διόπερ ἀνάγκη τὸν τρόπον τοῦτον προάγειν ἐκ τῶν ἀσαφεστέρων μὲν τῇ φύσει, ἡμῖν δέ σαφεστέρων, ἐπὶ τὰ σαφέστερα τῇ φύσει καὶ γνωριμώτερα. Itaque necesse est hoc modo procedere ex ignotioribus naturâ, nobis verò notioribus, ad manifestiora naturâ & notiora. Quin (quò magis res tota confundi videatur) appellat illud συγκεχυμένον, ὅλον καὶ τὸ καθόλου· ex quo postea principia tanquam partes, manifesta & perspicua fiant, quæ prioribus contraria planè sunt. Primus syllogismus à caussis incipit:

Ea per quæ scimus, primo loco tractanda sunt:

Per principia, caussas, & elementa scimus:

Principia igitur, caussæ & elementa sunt primo loco tractanda.

Secundus ſyllogiſmus ex effectis incipit:

Nobis notiora, primo loco tractanda ſunt:
Effecta & compoſita, ſunt notiora nobis:
Sunt igitur primo loco tractanda.

Repugnantia doctoris hîc magna videtur. Scimus, inquit, cùm cauſſas nouimus: Itaque à cauſſis incipiendum. At contrà,

A notioribus nobis incipiendum:
Effecta, notiora ſunt nobis:
Ab his igitur incipiendum.

At Græci interpretes hanc ἀντίφασιν perſpicuè diſſoluunt. Cùm igitur primo ſyllogiſmo veram methodum Ariſtoteles inſinuet, ex elementis, cauſſis, principiis, quærit ſi principia difficultatis aliquid habeant, quomodo tradendæ ſint, & docet explicãda eſſe à craſſioribus & compoſitionibus, id eſt notioribus nobis, vt ſingularia exempla ſunt, communéſque (vt appellat) & dialecticæ rationes: Et illud nimirum eſt ὅλον καὶ τὸ καθόλου, quod hîc ait: ſic poſtea docet decimoquarto capite huius & vltimo ſecundi Poſteriorum, principia è ſenſilium & ſingularium rerum inductione colligi, & ſi collecta, difficultatis aliquid habeant, illinc etiam illuſtrari: Atque hac Græcorũ & Latinorum interpretum ſentẽtia, ſecundus Ariſtotelis ſyllogiſmus de methodo, de ordine formáque artium nihil præciperet, nec plures methodos inſtitueret, neque traderet quicquam queſtioni noſtræ contrarium. Veruntamen Græcis interpretibus tantæ rei iudicium ne permittatur: dixeris Ariſtotelis aliam ſententiam eſſe: denique hîc ab eo formam artis eam probari, qua proceditur à ſpecialibus & ſingularibus ad generalia & vniuerſalia: Age igitur, & hanc hypotheſim tuam defende, quòd Ariſtoteles progrediatur in Phyſicis ab effectis ad cauſſas, à ſpecialibus ad generalia: Ego contra te contendo, à cauſſis ad effecta, à generalibus ad ſpecialia totam hanc philoſophiam ab Ariſtotele inſtitui: videamus igitur vtrã methodum magiſter ipſe ſequatur, & ad quam opus ſuũ dirigat: ſi ab effectis ad cauſ-

ſas progrediatur, præceptum dicemus ex eius ſententia ſic intelligẽdum fuiſſe:ſin incipiat à cauſſis, & progrediatur ad effecta,cõtrà dicemus intelligendum eſſe methodi præceptum, & ſic ab Ariſtotele iudicatum & probatum. Quid igitur fit in totis Ariſtotelis Phyſicis? Octo primis libris natura definitur, diuiditur in materiam formamque,materia declaratur,forma & eius in omni genere motus facultas explicatur: Sex proximis libris,naturæ genera diuidũtur,ſimplex in cœlo & elementis,compoſita ex his permiſtis efficitur, cuiúſque deinde ſpecies in meteoris, in animatis rebus exponuntur. Quid ergo?an non eſt generaliſsimum primo loco? an non ſunt ſubalterna ſecundo? an non denique ſpecialiſsima poſtremo? Ergo vera hæc methodus in Phyſicis ſeruatur:& quod verbis initio confundi videtur, id verbis melioribus eodem initio proponitur, & opere toto præclarè vindicatur,& à cauſsis ad effecta, à generalibus ad ſpecialia, ab vniuerſalibus ad ſingularia,à ſimplicibus ad confuſa compoſitaque proceditur,non contrà. De collocatione,de ordine & diſpoſitione & forma artium diſſerimus:vnam eſſe ex Ariſtotelis ſententia, imò doctrina & exemplo & teſtimonio contendo. Quinetiam eadem methodi queſtio rurſus in Phyſicis agitatur toto ferè primo libro de partibus animalium, qua via quóque ordine phyſicæ res exponendæ ſint,vbi & hęc methodus à ſpecialibus ad generalia ab Ariſtotele præcipuè refellitur,tantum abeſt, vt probetur. περὶ πᾶσαν θεωρίαν καὶ μέθοδον ὁμοίως ταπεινοτέραν τε καὶ τιμιωτέραν, δύο φαίνονται τρόποι τῆς ἕξεως εἶναι, ὧν τὴν μὲν ἐπιστήμην τοῦ πράγματος καλῶς ἔχει προσαγορεύειν, τὴν τε οἷον παιδείαν τινά. In omni contemplatione docendique via, vel humiliore vel excellentiore, duo videntur eſſe habitus modi, quorum alter ſcientia rei, alter peritia quædam meritò poſsit appellari. Hîc demonſtrationem, propter quid ſcientiam: quòd res ſit, peritiam appellat, tum ſubiungit,πότερον κοινῇ κατὰ γένος πρῶτον,εἶτα ὕστερον περὶ τῶν ἰδίων θεωρητέον,ἢ καθ' ἕκαστον εὐθύς· Vtrùm communiter ſecundum genus primum,

deinde poſtea de ſingulis propriè conſiderandum, an ſingularia protinus exequenda. Ac de cauſſis eadem ferè, quæ his Analyticis poſtea dicuntur de definiendo, diſtribuendo: vbi Empedoclem & Democritum, tanquam arte logica non ſatis inſtructos arguit Ariſtoteles, primúmque Democritum ait in Phyſicis ex cauſsis definitiones attuliſſe: Socratem definiendi diligentiâ ſuperiorem Democrito fuiſſe, ſed phyſicis ſpretis, totum ad ethica ſtudia conuerſum eſſe: leges partiendi proponit, quòd genus in duas diuidi differentias perpetuò non poſſit, nec priuationes pro veris differentijs haberi: denique propriè τοῖς ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ μὴ τοῖς συμβεβηκόσι καθ' αὑτὸ, eſſentialibus partibus nō adiunctis per ſe: item τοῖς ἀντικειμένοις, oppoſitis: tum methodi quæſtionem concludit, ἢ τὰ καθόλου ὑπάρχοντα πρότερον εἰπεῖν, ἢ πολλάκις ταὐτὸν λέγειν· τὰ δὲ καθόλου, κοινά· τὰ γὰρ πλείοσιν ὑπάρχοντα, καθόλου λέγομεν. Aut vniuerſalia priùs explicanda eſſe, aut ſæpius idem dicendum: vniuerſalia verò, communia: Quæ enim in pluribus inſunt, vniuerſalia dicimus, ait. Ergo Ariſtoteles methodum à ſpecialibus ad generalia refellit, & cōtrariam à generalibus ad ſpecialia non ſolùm verbis verè inſtituit, ſed reipſa & exemplis exequitur, & communia primò atque vniuerſalia, deinde propria & ſingularia interpretatur: genera ſpeciéſque definiendo & partiendo, tum proprietates ortus, interitus, accretionis, diminutionis, vigiliæ, ſomni, progreſſionis & reliquarum qualitatum demonſtrat. Quo Ariſtotelis loco ſingularis illa ratio cōſideranda diligenter eſt. Periſſologia, inquit Ariſtoteles, abſurda continget, niſi generalia præcedant, idemque ſæpius dicendum erit: periſſologia hęc & ταυτολογία eadem paulò pòſt ab Ariſtotele ipſo rurſus capite quinto, vt abſurda res, allegabitur: periſſologia, inquam, qualem in Organi libris infinitam commonſtramus. Ergo methodus & collocatio artis à generalibus & vniuerſalibus cauſsis atque principijs in phyſicis ipſis & præceptis

ptis & exemplis non solùm necessaria, sed sola & vnica traditur & approbatur: somniumque illud instituendæ artis ab effectis & notioribus nobis abunde contrarijs & præceptis & exemplis refellitur. Locus in Philosophia lib. 7. cap. 4. cõsimilis est, quòd à notioribus nobis ad naturâ notiora progrediendum videatur: sed quia refutatio consimilis est, prætereo, & de metaphysici operis confusione quæstionem, in octauum huius libri caput differo. Eadem methodi & collocandę artis quęstio primo Nicomachiorum Ethicorum reuocatur, & videtur rursus idem turbari.

Μὴ λανθανέτω δὲ ἡμᾶς, ὅτι διαφέρουσιν οἱ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν λόγοι, καὶ οἱ ἐπὶ τὰς ἀρχάς· εὖ γὰρ πλάτων ἠπόρει τοῦτο καὶ ἐζήτει, πότερον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν, ἢ ἐπὶ τὰς ἀρχάς ἐστιν ἡ ὁδός· ὥσπερ ἐν τῷ σταδίῳ ἀπὸ τῶν ἀθλοθετῶν ἐπὶ τὸ πέρας, ἢ ἀνάπαλιν· ἀρκτέον μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν γνωρίμων· ταῦτα δὲ διττῶς, τὰ μὲν γὰρ ἡμῖν, τὰ δὲ ἁπλῶς· ἴσως οὖν ἡμῖν γε ἀρκτέον ἀπὸ τῶν ἡμῖν γνωρίμων.

Nec illud (ait Aristoteles) nos lateat, diuersas esse disputationes, & quę à principijs oriuntur, & quæ ad principia referuntur: Præclarè enim Plato dubitauit, atque hanc quæstionem attulit, vtra via tenenda esset, vtrùm quæ à principijs, an quæ ad principia: quemadmodum in stadio, ab ijs qui præmia cursoribus proponunt ad metam, an contrà à meta ad illos curritur. Nam disputationis initium à rebus notis & perspicuis ducendum est, quarum duo sunt genera: aliæ siquidem sunt notæ nobis, aliæ suapte natura: fortasse igitur incipiendum nobis ab ijs rebus, quæ sunt cognitæ & exploratæ nobis.

Hic locus videtur veræ illius methodi turbator alter, & videtur ab effectis ad caussas, à notioribus nobis ad naturâ notiora progressum nobis imperare. De quo dicerem, quod è physicis principiis iam dixi, disputationem hic de principiorum moralium institutione

eandem

eandem tractari. At id, si lubet, negato, & quod Aristoteli placeret, defendito: totã doctrinam à rebus, quæ nobis notiores sint, ad res naturâ clariores institui recta via posse, idque iter in Ethicis secutum esse. Agedùm, Aristotelicam analysim, Aristotelica principia, sensum, inductionem, experientiam, obseruationem rursus hîc adhibeamus: imò verò doctoris ipsius exemplum & testimonium cum præcepto & regula conferamus. Dixerit, vt tu vis, qui nobis hæc opponis, artes ab effectis ad caussas, à notioribus nobis ad naturâ notiora, à specialibus denique ad generalia instituendas esse: Videamus igitur quid agat ipse, & quo modo in eo ipso loco philosophiam ethicam deducat. Quid igitur? quomodo progreditur? Definitionem primo loco statuit, beatitudinem definit, genera deinde diuidit, alteram in actione, alteram in cõtemplatione: postremò generis vtriusque species suo loco deinceps exponit. Ergo progreditur à caussis ad effecta, à notioribus naturâ ad nobis notiora, progreditur denique à generalibus ad specialia: quia generalia, caussæ sunt specialiũ, quia generalia specialibus notiora sunt, vt in his Analyticis capite vicesimo primi docetur. Quamobrem nõ solùm Platoni, sed etiam Aristoteli videmus hanc singularem & vnicam faciendę artis & collocandæ speciem placuisse: & sicubi Aristoteles verbis aliud videtur ostentare, reipsa tamen & veritate hanc ipsam, non aliam sequitur, & sibi probatam, testimonio iudicióque suo profitetur. Atque Aristotelei, qui logicum Organum nobis ita composuerunt, vt compositũ nunc habemus, Aristoteleæ philosophiæ se valdè ignaros declarant fuisse, qui non potuerunt generalia & vniuersalia secernere, & ea præponere. Inuentio tota de generibus mediorum, principiorum, argumentorum sine dispositione syllogismi vel methodi doceri, imò exerceri etiam potest: Dispositio autem enuntiationũ syllogismi & methodi, sine rebus inuentis esse nulla potest, naturáque planè posterior est. Vtranque igitur

partem

partem interpretes è toto Organo ſeligere,& priorem illam priore loco, poſteriorē hanc poſteriore, ad hanc Ariſtotelis methodum collocare debuerant. Hanc in Organo, imò in tota Ariſtotelis philoſophia regulam tam magnificam, tamque præſtantem cùm non viderint,nil iam mirum eſt,in totis logicis tam ſæpe nil vidiſſe. Vna in Organi logici interpretibus erroris perpetua cauſſa eſt, quòd Logicæ vſum neſcierint, quòd analyſim nunquã adhibuerint, quòd argumenti enuntiatiq; vim, quòd medij ſyllogiſmum, quòd vniuerſæ artis methodum nunquam ſpectarint,quòd experientiam artis,inexperiẽtiam,caſus parẽtem eſſe non meminerint:altercati tantùm ſunt,altercationum ſuarum in exemplis veritatem & fructum nunquam experti ſunt, proptereáque vt barbaris de Grammatica, ſic logici vſus ignaris de Logica nihil credendum, nihil cõfidendum. Porphyrius,Ammonius, Philoponus,Simplicius, & reliqui, qui Logicam (quam nunc Ariſtotelis nomine tenemus)non ex Ariſtotelis principijs perpendere & componere, ſed qualemcũque acceperant, pro ſuo arbitratu tradere voluerunt, duas vias in deſcenſu aſcenſuque finxerunt, rectam alteram, alteram inuerſam:analyſim & geneſim nominãt: vt per analyſim finem primò, deinde fini proxima, poſtremò reliqua,vt erũt propinqua vel remota,ita prius poſteriúſq; cogitemus: per geneſim contrà opus ordinemus ex eo loco, vbi analyſis deſierat, tandemque eam concludamus, vbi analyſis incœperat: analyſis denique à craſſiſsimis maximéque compoſitis deſcẽdat ad ſimplicia: geneſis contrà à ſimplicibus ad compoſita perueniat. Ac de analyſi dialecticæ artis ſic præcipiunt, tres animis noſtris occurrentiũ viſorũ eſſe diſtinctiones, cùm aliquid perſuadere aut probare velimus, ſciẽtiam primò & veritatem:quę ſi deſit,probabilitatem & opinionem:quę etiam poſtremò ſi nulla ſit,captiunculam aliquam ſophiſticam prehendi: qua quod volumus,perſuadeamus:Veritatem porrò aiunt demõſtratiuo,opinionem

nionem dialectico, captionem sophistico syllogismo informari. Quare primus sit analyseos gradus, demonstratiuus syllogismus, secundus dialecticus, tertius sophisticus: deinde aiunt tres illas species demonstratiuorum, dialecticorum, sophisticorum syllogismorum cognosci non posse, nisi generalis doctrina syllogismorum cognita sit: syllogismum enuntiationibus, enuntiationes nominibus & verbis fieri, hæc è Categorijs accipi: sic analysis interpretum primo loco posteriora Analytica, secundo Topica, tertio Elenchos, quarto priora Analytica, quinto ἑρμηνείαν, sexto Categorias à fine procedens ad initium, contemplatur: eademq; analysis, θεωρία vocatur à Simplicio· γένεσις verò, quæ dicitur ab eodem etiã πρᾶξις, ἀνάπαλιν ὁδεύῃ, contrà progreditur, ab initio recursis ijsdem gradibus ad finem: à Categorijs per ἑρμηνείαν ad Analytica priora, posteriora, Topica, Elenchos. In quo quàm multiplex & varius sit error, diligenter animaduerti velim. Dicunt interpretes primo loco finem, secundo, proxima fini, tertio tertia, ac deinceps reliquis locis reliqua, vt erunt fini viciniora, aut ab eodem remotiora, sic priùs posteriúsue subducenda. Hæc rerum per tales gradus subductio, methodus est Aristotelica, quam sequor & laudo: In quam interpretes, licet id minimè reputantes, tamen quocunq; consilio faciant, incidũt, quia via hæc progreditur à naturâ prioribus & notioribus, à generalioribus denique prænotionibus. Nam si finis est, sunt etiam ad finem relata, non contrà: & in reliquis inferioribus eodẽ modo, & quò quidq; generalius, est, tantò αἰτιώτερον, magis caussa: tãtò magis accedit εἰς τὸ ἁπλοῦν καὶ τὸ πέρας, ad simplex & finem: tantò est ἐπιστημονικώτερον καὶ ἀρχοειδέστερον, scientiæ & principio vicinius, vt Aristoteles docebit vicesimo capite huius. Hoc igitur in his interpretibus approbo & laudo. Dicunt artes hac via inueniri: hoc Aristotelicæ philosophiæ contrarium est, non approbo, non laudo. Omnium enim artium inuentio & obseruatio, à sensi-

bus oritur,& inductiõe singulariũ ascẽdit ad specialia: à specialiũ inductione ad generalia, vt decimoquarto capite huius Aristoteles docebit. Error interpretũ hic primus est, quòd hu⁹ ἀναλύσεως nomine talẽ artiũ inuentionẽ confingũt. Dicunt finẽ Logicę esse demõstrationẽ, ꝓximè sequi ex ordine Topica, Elenchos, priora Analytica, ἑρμηνείαν, Categorias. In quo, toto cœlo aberrãt. Ex Aristotelis autẽ loco malè intellecto (vt secundo Animaduersionũ libro docui) demonstrationẽ, Logicæ finẽ fecerunt. At finis est bene disserere: quod prima Logicæ definitione cõprehenditur, & comprehẽdi oportere Aristoteles ipse docet, vt ibidẽ copiosiùs disserui: proximè finẽ sequentia, nõ sunt Topica & Elenchi, sed (etiã si libros Aristotelis retinere velles) posito per definitionem generali fine, inuẽtio in Categoriis, Topicis, proximè sequebatur: tum dispositio in Interpretatione, Analyticis: postremùm sequerentur vitia vtriusq; partis in Elenchis. Hic secũdus est error in exemplo: nec enim finẽ, nec è fine secundo, tertio, ac deinceps locis deducta assumunt. Tertius error est in genesi: nam cùm illo ordine vero, & Aristotelicæ methodi proprio res sumpserint, ordine cõtrario docendas & collocandas esse præcipiunt. In qua regula tam vehementer errant, quàm errauerant in exemplo proximo. Etenim si vera est Aristotelis doctrina (vt Aristotelis interpretes hi veram esse putant) omnisq; doctrina à generalibus prænotionibus, à naturâq; prioribus & notioribus sit instituẽda: cùm superior ἀναλύσεως καὶ θεωρίας via à priorib⁹ naturâ & notioribus procedat, quomodo cõtraria γενέσεως καὶ πράξεως via à priorib⁹ naturâ, & notioribus incedet? nec enim possunt iisdẽ eadem esse priora ac posteriora, vt tertio capite huius dicet Aristoteles. Quare secunda hęc intepretũ regula falsa, & contra Aristotelis doctrinã ficta est: & hic tertius est error: in quo etiam video hos interpretes, geneseos ac praxeos nomine, dispositionẽ obscurè & confusè comprehendere, vt antea nomine analyseos, inuentionem: imò verò Aristotelis veram methodum, ista geneseos

via

via ſequi volunt,quia putant à ſimplicibus ad cõpoſita, id eſt,à generalibus ad ſimplicia (vt Ariſtoteles viceſimo capite huius interpretatur) iſta via ſe deſcendere. Sic imprudentes Logicam permiſcent. Quartus error eſt in exemplo:Nec enim à Logicæ fine longiùs abſunt Categoria & Interpretatio,quàm ſyllogiſmus : Nã ſingulis ſæpe propoſitionibus ſine ſyllogiſmo ratiocinamur,& Logicę finẽ aſſequimur:vt definiẽdo, partiẽdo, artes deniq; ferè totas inſtituẽdo, vt iã diſſerui.Quare Categoria & Interpretatio,vnde enũtiationes ſumuntur,propiores Logicę artis fini ſunt,quàm ſyllogiſmus. Syllogiſm⁹ ſine propoſitionib⁹ nullus eſſe poteſt: Ergo ſyllogiſm⁹ eſt naturâ poſterior & ignotior, & à Logicę fine remotior.Quare fallũtur hìc interpretes,nec ſunt à fine remotiſſima,quæ remotiſsima putant. Quintus error eſt incõſtãtis cõmenti planè ridiculus & abſurd⁹, quòd interpretes iubent in Logicæ geneſi & praxi eoſdẽ ἀναλύσεως καὶ θεωρίας gradus, ſed inuerſos repeti : at cùm per Categorias , ἑρμηνείαν, ad priora Analytica regreſſi ſunt, deinceps, vt itionis & reditionis iter idem probarent , collocare debuerant quarto loco Elenchos, quinto Topica , poſtremo poſteriora Analytica. At ſuæ propoſitionis obliti,antepenultimo loco poſteriora Analytica, penultimo Topica , vltimo Elenchos collocãt: quod tã fatuũ commentũ Philoponus videtur in poſterioribus Analyticis ſenſiſſe: ideóq; poſteriorib⁹ Analyticis Topica prępoſuiſſe.Quare videm⁹ quot errores in vno interpretũ commẽto lateant , quibus Ariſtotelis Logicã ſatis obſcurã per ſe,tamẽ obſcuriorẽ ac difficiliorẽ factã habemus:verã methodi regulã,ἀναλύσεως nomine imprudentes proponũt,ſed ad artiũ inuentionẽ falſò referunt,ſed exemplũ falſum ſubijciũt, ſed ei nomine γενέσεως,diſpoſitionis cõtrariã regulã falſam opponunt: imò falſæ regulæ & falſum & inconſtãs exemplũ confingũt. At ſi interpretes hi, Ariſtotelis Logicam probè noſſent, analyſin nunquam feciſſent geneſi priorem,ſed contrà,geneſin analyſi, vt Ariſtoteles fecit priorũ Analyticω̃n primo:feciſſentq; omnino cum do-

ctore suo geneseos analysin, non cõtra magistri sui doctrinã, analyseos genesin : Artẽ deniq; Logicã à naturâ prioribus & notioribus instituendã curauissent, quãuis inductione naturâ posteriorũ & ignotiorum paulatim esset inuenta. Quapropter interpretes hi (quod tam sæpe ab eorum vitijs coactus repeto) non modò Logicæ artis vsum nullum tenuerũt, sed ne artem quidẽ (quam interpretandã susceperant) intellexerunt. At Galenus (dicet aliquis) omnibus his interpretib' antiquior, qui Aristotelis Logicam interpretatus est, & quindecim de demonstratione libris est æmulatus, non vnicã illam à generalibus & vniuersalibus methodũ, nec vnicũ illũ disponendæ artis modũ efficit, sed interpretũ analysin & genesin, & plerasq; etiã alias methodos instituit. At cur Galenus nobis obijcitur, quẽ præcipuũ Aristotelicę animaduersionis authorẽ habemus? qui in tota philosophia, nullã hominis cuiusquã opinionẽ, sed experientiam vnicã, ac certã demonstrationẽ pro singulari veritatis regula habuerit? seruósq; appellare solitus sit, qui se Hippocrati, Platoni, Aristoteli, vel vni alicui addixissent? qui Logicæ exercitationẽ (quã tãtoperè requiro) in tota hominis vita requirit? qui apodicticæ meditationẽ (quam postulo) in singularium artium consideratione & disquisitione, in rebus ad vitæ actiones vtilibus exigit? Aspasio & Adrasto Peripateticis posterior quidem Galenus fuit, cùm eos ipse citet: Alexandri Damasceni æqualis: Alexãdro Aphrodiseo paulò superior: Porphyrio certè, Ammonio, & ijs (quos antea nominaui) multis tẽporibus superior ac maior fuit: neq; de Logica solos eos demõstrationũ libros, sed ferè centũ cõscripsit: qui si extarent, quærerẽ quid nobis præciperent: quanquã ex multis Galeni locis video in illis demõstrationum libris totã de medijs & argumẽtis, de syllogismorum figuris ac methodis Logicam confusam fuisse: in iisq; logicas Aristotelis argutias nõ diffiteor à Galeno tã liberè notatas esse, quàm cęteris in libris physici Aristotelis errores ab eodem sunt animaduersi. Sed tamen

de

de Galeni authoritate ac methodis iã videamus, & de tanti viri doctrina respondeamus. Etenim ex omnibus Aristotelis interpretibus (quos primo libro recensui) nullum Galeno præstantiorem fuisse iudico, & in quo plures laudis dotes videam: Ingeniũ est summum, eloquentia quãuis iuuenili quadam & plusquàm Asiatica copia redundãs, otio tamen abundãtibus nõ iniucunda: diligentia in scribẽdis libris maxima: & (quod mea quidẽ sentẽtia omnia illa superat) liberum & syncerum in philosophãdo studium: sic finem rerũ, sic vsum artiũ, ac verũ fructũ sibi proponit: sic eodẽ motus argumẽto non solùm virtutẽ magnificè laudat, sed vitiũ liberè reprehẽdit: veterésq; philosophos arguit, quòd lectarum vel auditarũ rerũ cõmentitijs & falsis inuentis temerè crediderint: quę legerãt vel audierãt, an vera essent, nõ explorarint, ad veritatis principia αἴσθησιν, ἐμπειρίαν, nõ reuocarint. At quãuis Galenus talis tãtúsq; philosoph⁹ in quãplurimis rebus fuerit, attamẽ quid de methodis docuerit, animaduertam⁹. Appellat modò μέθοδον, modò θεωρίαν, vt Simplici⁹, modò διδασκαλίαν τάξεως. Verba mittamus, rẽ teneamus. Dico cùm totius artis materia sit inuẽta, definitiones, regulæ, partitiones, cæteráque omnia decreta cõstiterint, cũ sit etiã materia illa iudicata, totius huius sciẽtificæ & artificiosę materię dispositionẽ vnicã esse, à naturâ prioribus & notioribus: & appello, si patiare, methodum: Tu mihi in isto nomine, in ista definitione, si Galenum opponis, & plures ab eo disponẽdæ artis vias verè institui dicis: id nego. Ac ne qua nobis è verbo controuersia creetur, & Galenus aliud fortasse significet, aliud sermo noster accipiat, hypothesin cõtradictionis tuæ statuam⁹: tibi enim Galeni authoritatem contra nos appellanti, tuæq; hypothesi iam respondeo. Quomodo igitur Galenus methodum definire tibi videatur, audiamus. Ego verò, ait, affirmo quæsitarum rerum veritatem te adepturum esse, si primùm viæ ad eam ducentis initium cognoueris: à qua aberrans in multos rationum errores incides. Iisdem

autem iudiciis (quibus principiū adeptꝰ ſis)obtinebis, quid è principio ſecūdum, deinde ſimiliter tertium, ac deinceps vnumquodq; conſequatur. Hîc methodum, de qua præcipio, definire tibi videatur Galenus initio libri noni de placitis Hippocratis & Platonis: eáq; definitio ibidem paulò pòſt iteratur, vbi iubet Hippocrates, ęgrotātis hominis faciem cum valentis facie comparandam, vt morbus cognoſcatur. Tum Galenus ait, Videtur prognoſticę notionis à naturæ maximè cōtrariis initiū feciſſe, quæ ſint maxima & omnibus cognitu facillima: hęc qui aſſecutꝰ erit, poterit facilè ad proxima inter ſe & coniuncta deſcendendo paulatim peruenire. Hîc rurſus methodicę collocationis(de qua loquimur, & quam vnicā probamus & ſequimur)ſpecies tibi videbitur à Galeno definiri. Quā definitionē ſi ſequare, eámq; rē, methodū velis appellare, & methodi nomine cōtra me dicas, hāc primi, ſecūdi, tertij, quarti diſpoſitionē à Galeno locis, de quibus diſſeremꝰ, intelligi: & plures artis collocādæ vias ac methodos tales à Galeno cōſtitui, re ipſa iā, nō verbo diſsidemus. Varia igitur ſic definitæ methodi genera ex tua ſentētia Galenus inſtituet, & quidē, quod animaduerti, locis quatuor: quorum locorū tres primi ſunt in hoc eodem de placitis Hippocratis & Platonis libro, poſtremus in alio opere. Sed iam de ſingulis agamus. Primus eſt de comparatione ſimilium & diſsimilium, quorum ἀκριβῆ γνῶσιν εἰς μεθοδικὴν ἁπάσης τέχνης σύστασιν, accuratā cognitionē ad methodicam cuiuslibet artis conſtitutionem per ſe ſufficientem & idoneā videri Galenus ſcribit: tantùm hanc methodum extollit: & tibi rurſus videbitur hîc de methodo noſtra loqui. Eſt autem locus hic initio libri, vbi Galenus Hippocratis locū de ſimilitudine & diſſimilitudine ſic interpretatur: ἢ ὅμοια, ἢ ἀνόμοια, ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τῶν μεγίστων καὶ ῥηΐστων, ἀπὸ τῶν πάντως πάντη γιγνωσκομένων, ἃ καὶ ἰδεῖν, καὶ ἀκοῦσαί ἐστιν, ἃ καὶ τῇ ὄψει καὶ τῇ ῥινὶ καὶ τῇ γλώσσῃ καὶ τῇ γνώμῃ ἐστὶν αἰσθέσθαι, οἷς γιγνώσκομεν, ἅπασιν ἔστι γνῶναι· Similiáne ſint an diſsimilia,

lia, primùm à maximis & facillimis, à notis omnino vſquequaq;, quę & videre & audire liceat, quæq; liceat percipere & viſu & naribus & lingua & mente, quibus cognoſcimus, omnibus licet cognoſcere. Hæc Hippocratis oratio de ſimilitudinis & diſsimilitudinis cognoſcendæ via, vera eſt, & eã methodũ docet, quã Ariſtoteles docet, & quã ex Ariſtotele ſequimur: ab iis nẽpe incipiendũ, quæ maxima ſunt κατὰ χρῆσιν καὶ δύναμιν, vſu & facultate, vt verè Galenus interpretatur: & prorſus notiſſima tum ſenſui, tum menti, id eſt (vt Ariſtoteles loquitur) tum abſolutè naturáq;, tum nobis ac ſenſibus noſtris. Hæc, inquã, Hippocratica methodicæ progreſſionis ratio, vera eſt, qua principia primo loco diſponantur, quia facillima, quia maxima, id eſt notiſſima & generaliſsima, quia αἰτιώτατα, ἐπιστημονικώτατα· tum de principiis conſequentia, loco ſecundo ſecunda, tertio tertia, quarto quarta, ac deinceps reliqua, vt ſint maiora faciliorá que: Atque hæc ordinis collocationíſque præceptio generalis & communis eſt omnium diſputationum, omnium artium: nec ſolùm ad iudicandum, quæ ſimilia & diſſimilia, ſed omnino ad omnem vel vnius argumenti, vt ſimplex rei vnius & vnica explicatio demonſtratióue fuerit, vel longioris diſputationis quæſtionem perpendendum & æſtimãdum. At Galenus hanc artificioſæ diſpoſitionis formã in hoc Hippocratis loco non animaduertit, ſed quæſtionem, ad quam diſceptandam & deducendam methodus hęc ab Hippocrate adhibebatur, pro methodo ipſa accepit: & ſimilitudinis diſſimilitudiníſque quæſtionem pro quæſtionis ipſius explicatione & tractatione ſumpſit: ſimilitudinemque ac diſſimilitudinem nobis tradidit pro methodo, quæ principia, quæ maxima & facillima & notiſſima, deque iis deriuata ſecũda, tertia, quarta ſuis quæque locis inſtitueret. Quæ indiligentia (ne quid de viro alioqui diligentiſsmo grauius dicã) magna eſt. Similitudo quidem & diſsimilitudo, argumenta ſi aptè ſumantur, illuſtria quidem illa & ſplendida ſunt, & em-

empiricorum analogiſmum illum continent, de quo in optima ſecta Galenus tam multa diſſerit, & in empiricæ ſectæ compendio: at ordinis nullam nobis viam oſtendunt. Nec Hippocrates, ſimilitudinis & diſsimilitudinis argumentum illud pro diſpoſitione & ordine artis tradidit, ſed viam & hoc & cæteris argumentis vtendi docuit. Materia domus eſt in lapidibus, lignis cæmentis: forma domus eſt in lapidum, lignorum, cæmentorum apta compoſitione & collocatione: Lapis, forma domus non eſt: ita eſt in omni diſputatione. Materia diſputationis eſt in cauſsis, effectis, genere, ſpecie, toto, parte, ſimilitudine, diſsimilitudine, & cæteris argumẽtis: Forma diſputationis & collocatio eſt in ordine primorũ, ſecundorũ, tertiorũ: Similitudo igitur ipſa, materia eſt, quæ methodico ordine tractatur & diſponitur: non eſt ipſa diſpoſitio, non eſt deniq; methodus, de qua loquimur. Quare Galenus materiam nobis pro forma, rem diſponendam pro diſpoſitione, methodi materiam pro methodo ipſa tradit, ſeque ipſum & homines ſibi addictos fallit. Atque id ſcholaſticum magiſtri alicuius ſomnium fuiſſe ſuſpicor, Galeni inuentum & iudicium nullũ eſſe arbitror: errorem hunc totum non aliunde profectum ſæpe iam in Ariſtotelicorum interpretum erroribus moneo, quàm quia Logica definita his nulla ſit, partium nulla diſtributio facta ſit, vt intelligeretur methodus ipſa deniq; in certa Logicę & ſua parte cõſtituta. Si Galeni excuſandi gratiâ dicas ab eo methodi nomine argumentum facile & euidens intelligi, ad inuentionis materiam recurris: artium diſpoſitionem (quam tamen definiri à Galeno & cogitari & præcipi dicebas, quam etiã in iſta diſputatione nobis opponebas) omnino deſeris: neq; nobis de methodica diſciplinarũ collocatione pręcipiẽtibus, Galeni authoritate obſiſtis, ſed tibi ipſi contradicis, qui definis aliud, deinde conuict⁹ aliud intelligere te dicis: de ordine & via collocandarũ artiũ diſputo: vnicã collocationis eius formã defendo, & Platonicam atq; Ariſtote-

ſtote-

ſtotelicam eſſe doceo:tu contra me diſputas,& Galenũ opponis, & tandem iuſto & legitimo certamine ſuperatus non te dedis, ſed pugnantia tecum & contraria comminiſceris. Maius verò eſt, quod Galenus eiuſdẽ ex ſimilibus ac diſsimilibus ſomniatæ methodi non ſolùm Hippocratem,ſed Platonem quoq; authorem efficit. At Plato,ſicut Hippocrates, cõparationẽ ſimilium & diſſimiliũ perſæpe adhibuit ac celebrauit:In ea verò nullã ordinis ſpeciẽ conſtituit: Hippocrates, inquã, & Plato in ſimilitudine & diſsimilitudine locis à Galeno citatis nullã diſpoſitiónis artificioſæ viam,nullam methodũ collocãt:Methodum dico, qualem tibi Galenus primũ videbatur etiã eo ipſo libro definire,quæ à principijs, id eſt maximis & facillimis & notiſsimis incipiat, & ad ea deinde progrediatur, quæ ſecundo deinceps & tertio loco, vt naturâ ſecũda ſint ac tertia ſubſequantur:& Hippocratis Platoníſq; exẽpla,quæ Galenus multis verbis perſequitur,ad propoſitã methodicæ diſpoſitionis formã nihil attinẽt: comparationes ſunt egregiæ,ſed quę methodicæ gradationis ſpatia illa nequaquam oſtendunt:quæ quid primum, quid ſecundũ, quid deinceps eſſe debeat,non exprimunt.Quare cùm Galeni librũ legeris,& ea quæ moneo,vera eſſe deprehenderis, aut noſtræ diſputationi deſines authoritate Galeni intercedere, cũ videas eũ de materia artis, nos de forma dicere:aut ſi de forma propter illas definitiones eum loqui ſentias, mirabere Galenũ Galeni tã diſſimilẽ hîc eſſe:& in ſcholaſticis inertium magiſtrorum (quos alioqui tam liberè interdũ reprehẽdit)commentis tam ſimplicẽ,támq; credulũ fuiſſe: Atq; hæc de prima methodo:In ſecũda quod Galenus præcipit, mirabile mihi fuit, & quod cùm iterũ iterumq́; legiſſem ac relegiſsẽ, pro ſumma tãti hominis opinione vix tandẽ credibile fuit.Galenus adhuc ſimilitudinis &diſsimilitudinis methodum ita celebrauit,vęlut vnica omnibus inſtituẽdis artibus ſufficeret:eamq́; nobis Hippocratis & Platonis eſſe contenderet, quæ tamen Hippocratis

&

& Platonis præceptis & exemplis nulla est, imò nulla esse potest: At quasi de methodo similitudinis & dissimilitudinis nunquã præcepisset, nunquam cogitasset, duas methodos ab illa similitudinis & dissimilitudinis methodo diuersas instituit, ad artium constitutionem maximè (vt ait) necessarias: alteram διαιρετικὴν, diuisiuam, quæ descendat à primo & generalissimo per medias differẽtias ad ea quæ præterea diuidi non possint: alteram συνθετικὴν, compositiuam, quæ contrà ab indiuiduis per medias differentias ascendat ad generalissimum & primum: sic enim Galenus appellat, sic etiam explicat, vt vna sit ὁδὸς, via, ὁδοιπορία δὲ διττὴ, progressio autem duplex: vel potiùs sit illic ὁδὸς, hîc ἄνοδος, regressio. Atq; hoc Aristoteleorũ interpretũ commẽtum videtur esse verbis dũtaxat mutatum, & paulò clariùs, quàm à Simplicio traditũ: vt ἀνάλυσις Simplicio & γένεσις sit idem, quod διαίρεσις & σύνθεσις Galeno. Sed alius postea similior etiam locus erit. Galeni definitiones hîc manifestæ & apertæ tibi videbuntur: cùm de similitudine & dissimilitudine loqueretur, minùs manifesta Galeni fuit oratio, an artificiosam collocationem, similitudinis & dissimilitudinis nomine comprehenderet, & ex hypothesi tantùm propterea respondimus: hæc dubitatio hîc fortasse nulla tibi fuerit: de re eadẽ Galenus loqui & sentire, de qua loquor, & sentio, videbitur: Vnicam collocandæ & disponendę artis formam esse dico: Galen⁹ duas hîc videbitur affirmare, nõ vnicam. Si igitur ita putas Galeno placuisse, cùm artis materia tota sit inuẽta, sit etiã enũtiatione aut syllogismo iudicata, disponẽdæ huius artificiosę materię duas species esse, alterã à generalissimo per subalterna ad specialissima, alterã à specialissimis per subalterna ad generalissimum, contradictio mihi cum Galeno manifesta te iudice fuerit. Hãc igitur hypothesin rursus disceptemus: videam⁹, egóne, an ille rectè doceat. Hoc duplicis methodi documentũ Galenus non etiã Hippocrati, vt antea similitudinis & dissimilitudinis methodum

dum, sed soli Platoni tribuit: Platonisq; hac de re è Phędro locum ad verbũ producit, sed verbis aliquot mendosè: nos ex ipso Platonis Phædro sic conuertimus, vbi Socrates cum Phędro loquitur. Soc. Mihi verò videtur reuera cætera per lusum acta esse. Harũ verò, de quibus fortè fortuna diximus, duarũ idearum si quis arte ipsam facultatem assequatur, rem profectò non ingratam consequetur. Phæd. Quarúmnam idearum? Soc. In vnamquamq; ideam intuens colligat variè dispersa, vt vnumquodq; definiendo, planum faciat, quod identidem docere instituat: Sicut hoc tempore de amore, quod definitum est, siue rectè, siue secùs dictum. Perspicuitatem igitur, eamque sibi ipsi constantem & consentientem disputatio ob id habuit. Phæd. Alterã verò ideam quámnam dicis ô Socrates? Soc. Contrà vt per species possit articulatim diuidere, sicuti rei natura postulauerit, nec instar inertis coqui partem vllam frangere conetur. Hic Platonis locus est à Galeno citatus, quo Galenus affirmat Platoni placuisse duas illas methodos, διαιρετικήν τε καὶ συνθετικὴν. At mirifice & charissime Galene, te siquidem & admiror, & amo, quid hîc agis? quid nobis hoc Platonis loco suadere vis? Plato (inquis) duas methodos, duas artium disponendarũ vias proponit, alteram à generalissimo per subalterna ad specialissima, alteram contrariam à specialissimis per subalterna ad generalissimum: imò verò, inquam, Platonis hic locus vnicã methodũ, vnicam progressionis & collocationis artificiosæ viã instituit, à primo & generalissimo per differentias medias ad indiuidua: quod definitione summi generis primũ fieri docet: deinde definiti diuisione. Ideo Plato συναγωγὰς καὶ διαιρέσεις, collectiones & diuisiones illic appellat, quibus utrisq; in eadẽ via vtitur: nec diuersas omnino vias efficit, sed definitiones & diuisiones amoris & Rhetoricę (de quib' in eo libro loquit') illa vnica & singulari via disponit: vt si Platonis præceptum dubitationis aliquid haberet, exempla tamẽ dubitationem omnem tollere debue-

debuerint. Citas alterũ è Philebo Platonis locum per-longa oratione. At hîc Plato rursus idẽ dicit artes oẽs à generalissimis per intermedia ad specialissima, & ab vnitate summi generis ad singulariũ infinitorũ multitudinem deducendas esse, quanuis contraria via per obseruationẽ & experientiã specialissimorũ & singularium primò, deinde subalternorũ, postremò generalissimorũ sint inuentæ. Quod Aristoteles Platonis discipulus his Analyticis posterioribus docuit, vt tã frequenter contra hos errores obijcio, omnes artes à sensibus oriri, & inductione singulariũ species obseruari, vnde postea genera oriũtur: attamẽ secùs docẽdas esse præcipit, à generalibus prænotionibus, à naturâ, imò caussâ prioribus & notioribus incipiendo, quia generalia, sint αἰτιώτερα καὶ ἐπιστημονικώτερα specialibus. Atq; hanc vnicã docendæ artis & disponendæ viã idem ille magister Plato medicorũ exẽplo, id est, tibi familiarissimo, docet in Charmide, qui ad ęgrã corporis partem sanandã nunquã accedũt, nisi priùs vniuersum corpus curauerint. Sic disputationẽ ab vniuersalib⁹ & generalibus perpetuò deducendã esse docet & pręcipit: duas easdẽ definitionũ & diuisionũ ideas in Sophista cõmendat: nusquã docet sic artes instituẽdas esse, vt in ijs primo loco sint specialissima, secũdo subalterna, postremo generalissimũ. Istã, inquã, ἄνοδον συνθετικὴν (quã nominas) Plato nusquã docet, nusquam probat: & si doceret aut probaret, nõ esset mihi religiosius Platonis authoritati veritatẽ præponere, quàm tibi fuit. Tua virtus in veri studio, probatione, & experientia: tua libertas & philosophia, Platonis errore charior ac potior esset. Nec enim συνθετικῇ ἀνόδῳ ars vlla disposita est, nec omnino disponi potest: nec à generalibus prænotionibus, vt Aristoteles iubet, procederet, nec αἰτιώτερα, ἐπιστημονικώτερα, ἁπλούστερα, ἀρχοειδέστερα præponeret. Præceptũ duplicis methodi citas à Platone, alteri⁹ à summo per media ad ima descẽdentis, alterius cõtrà ascendentis ab imis per media ad summũ: Exemplum

utri-

vtriusque methodi citas à Platone. At Plato secundæ methodi nec præceptum, nec exemplum vllum habet. Quamobrẽ philosophos omnes obtestor & oro, vt hęc attentè cõsiderent, mihi nihil confidant & credant: Platonis doctrinam cum his Galeni dogmatis & placitis conferant: scholasticas nugas recognoscẽt. Ista nimirũ commutatis verbis scholastica commenta sunt ἀναλύσεως καὶ γενέσεως. Atque perlectis ac perspectis locis, si dixeris Galeni quoq; sententiã à Platonis sententia nihil differre, sed vnã & eandẽ esse, ad hypothesin reuertar, tibíque ex pacto inter nos cõstituto respondebo, te contentiosè & inconstãter contra nos agere. Artificiosæ materiæ, iam prorsus inuẽtæ ac iudicatæ vnicã collocationem ac formam statuo: tu plures à Galeno statuis, tantíq; authoris sentẽtia nos premis: tũ contraria veritate permotus, nescio quid nobis alienæ famæ potiùs, quàm tuæ metu παλινῳδεῖς. Sed id bone vir, qui mihi Galeni doctrinam tam vehementer opponis, tecum liberè nullo Galeni metu considera. Galenus seruos appellat, qui se vel Hippocraticos, vel Platonicos, vel etiam Galenicos aiunt esse: Galeni itaq; lege liber esto. Si cõperias à Galeno duas collocãdæ artis species ac formas falsò doceri, quibus totam materiã artis iam inuẽtam, etiã iudicatam collocari doceat, tantum Galeni errorem mecum fugito, cùm vnicam esse iam sentias: si malueris ab eo vnicam methodum, id est, vnicã dispositionis huius artificiosæ viã doceri, te ipsum damnato, qui temerè Galenum nobis objicias, & præstãtissimam philosophiæ regulam sciens & prudens conturbes & impedias. Galenus in philosophia liber esse voluit: rerum experientiam, vtilitatem, vsum, finem maximè sibi proposuit, nec vllis magistris pepercit: Platonem, Aristotelem, item Pollucem præceptorem, alióśq; permultos, vt simpliciter credulos, nec satis veri studio sos irrisit, qui nullo adhibito iudicio, nullo de reb⁹ experimento sumpto, temerè scriptis atque auditis rebus καὶ δόξαις ἠλιθίαις, & opinionibus stultis, vt ipse loquitur,

tur,credidiſſent. Virtutem igitur Galeni imitemur,nec hominis gratiâ,eorũ ſimiles efficiamur,quos meritò à Galeno reprehẽſos arbitramur. Optima ille voluit,nos idem velimus: non omnia potuit, nos aliquid pro noſtra parte conemur: In Galeno, Galeni virtutes imitemur,nec inertem inexperientiam,omnis erroris ac temeritatis magiſtram,vt Plato, vt Ariſtoteles cenſent,à Galeno interprete tantoperè damnatam,in Galeno ſequamur: cõmenta illa de ſcholis accepiſſe cenſeamus. Vnicã methodũ primò fecit,ſimilitudinem & diſsimilitudinẽ:ſcholaſticũ cõmentum eſt:deinde duas, διαίρεσιν καὶ σύνθεσιν· inconſtans etiã commentũ eſt, & abſurdius ſuperiore cõmentũ, Sed tamen his tã multis cõmentis adhuc inſolẽtiora ſunt ea,quę tertio loco conſequũtur. Sunt enim tria capita,ait: Primũ circa compoſitionẽ & diuiſionẽ: ſecundũ circa ἀκολουθούντων καὶ μαχομένων γνῶσιν, cõnſequentium & repugnãtium cognitionem:tertium præterea quod circa mutuã rerum μεταβολὴν, cõparationem,tum maiorum,tum parium,tum ſimilium: quibus reſpondet eiuſdem & diuerſi cognitio. Hæc adhuc Galeni verba ſunt, quibus variæ collocandæ artis ac diſponẽdæ ſpecies ac formæ verè deſcribi tibi videbuntur: mihi verò nequaquam verè deſcribi videbuntur. Ergo tuam, quoniam ita vis, hypotheſin animaduertamus: Tres nouæ methodi (ais) hîc à Galeno proponuntur: Imò verò,inquam, ſuperiores etiã iam contextæ retexuntur. Methodus ſimilitudinis & diſſimilitudinis vnica primùm facta eſt: hac trium methodorum partitione à Galeno damnatur:nec certè vlla præcipuè de tribus efficitur: διαίρεσις καὶ σύνθεσις, duæ diuerſæ methodi factę priùs erant:hîc è duabus vna conficitur: At impoſsibile eſt, vnã & eandem artem vtroque ordinis genere ſimul inſtitui. Sed dicetur fortaſſis in vno genere duas ſpecies hîc à Galeno comprehendi. Eſto, prætereatur illud:grauius enim & maius eſt, quod hîc requiro. Secundo capite,conſequentium & repugnantium conſideratio methodus efficitur. At

μαχό-

μαχόμενα, quæ dicuntur, si sint Aristotelis ἀντικείμενα, opposita, argumenti quidē logici magnū & amplū locum cōplectuntur, ordinis tamen & methodicæ dispositionis symbolum nobis nullū interpretātur: ἀκόλουθα, exceptis oppositis, omnia ferè argumentorum genera continent: Caussę enim ex effectis plerunq;, & vicissim ex caussis effecta consequūtur: & in cæteris argumentis eodem ferè modo. At argumenta materiam artiū & disputationū, vt antè iam dixi, prębent: formā, speciem, collocationē, id est, methodū nō prębent. Tandē verò capite postremo, cōparatorum genera, maiorū, minorum, parium, similium, quàm artificiosæ collocationis & methodi, vel obscurissimam notam habent? Ingentē librum parabolis & cōparationibus impleueris, quid obstabit, quominus liber iste confusissimè, & sine vlla methodo progrediatur? Nec enim cōmparatio, vt eiusdem ac diuersi consideratio, vllā in se continet admonitionē, quid primum, quid secundū, quid tertium esse debeat, id est, methodi nullū symbolum, nullū signum, nullum documentū habet, materies est informis. Nec omnino tamē ars vlla cōparationibus solis efficitur: vt dicatur saltē scientiarum & artium materia propria & vniuersalia symbolis illis significari, & occasione aliqua excusetur Galeni locus: Huc enim fortasse redierit Aristotelicæ methodi turbator ille nescio quis, vt affirmet, μεταβολῆς nomine non dispositionē ac collocationem, sed vt antè iā dixi, facile argumentū & euidentē declarationē à Galeno proponi. Cur igitur nobis de methodica artiū constitutione præcipiētibus, Galenus tanquā contrarius obiicitur? Ego de artiū iam inuēta, imò etiā iudicata materia disputo, quomodo collocanda sit & ordināda: Galenum dicis de materię ipsius inuētione pręcipere. Cur igitur authoritate doctoris huius tā stultè & imprudenter abuteris? Quamobrē Galenus, si μεταβολὴν pro præcepto inueniēdę artis posuit; ridiculè nobis opponitur: si collocandæ artis species & disponendæ tradere voluit, fallitur. Hactenus hypothesin

thesin ita disceptatam habemus, vt vnicā methodum, vnicum disponendę artis modū, Galeni authoritate dicere nihil prohibeamur. Tot tāq; varias methodos Galenus efficit, modò vnam, modò duas, modò vnā illam relinquit, & è duabus his vnicam facit, duásque alias instituit: omniaque hęc tam varia, tamq; sine methodo effusa, in vno & eodem libro tradit. Postremus est Galeni de methodis locus ἐν τῇ τέχνῃ ἰατρικῇ, in arte medica. τρεῖς εἰσὶν αἱ πᾶσαι διδασκαλίαι τάξεως ἐχόμεναι· πρώτη μὲν, ἡ ἐκ τῆς τοῦ τέλους ἐννοίας κατὰ ἀνάλυσιν γινομένη· δευτέρα δὲ, ἡ ἐκ συνθέσεως τῶν κατὰ ἀνάλυσιν εὑρεθέντων· τρίτη δὲ, ἡ ἐξ ὅρου διαλύσεως, ἣν νῦν ἐνιστάμεθα. καλεῖν δ' ἔξεστι τὴν τοιαύτην διδασκαλίαν, οὐ μόνον ὅρου διάλυσιν, ἀλλὰ καὶ διάπτυξιν, ὥς τινες ὠνόμασαν· ἢ ἀνάλυσιν, ἢ διαίρεσιν, ἢ, ὡς ἕτεροί τινες, ἐξάπλωσιν, ἢ ἐξήγησιν, ὡς ἄλλοι. Tres sunt omnes doctrinæ, quæ ordinem ac dispositionem sequuntur: Prima quidem, ex finis notione & intelligentia secundum resolutionem instituta: Secunda verò, ex eorum compositione, quæ per resolutionem fuerint inuenta: Tertia autem, ex definitionis dissolutione, in qua nunc insistimus: vocare verò licet eiusmodi doctrinam non solùm definitionis dissolutionem, sed etiam explicationem, vt quidam nominarunt: aut resolutionem, aut diuisionem, aut vt nonnulli alij, explanationem, aut expositionem vt alij. Hæ trium methodorum Galeni definitiones sunt: In duabus primis Galenus contra morem suum vehementer obscurus est, iisque videtur illud interpretum ἀναλύσεως καὶ γενέσεως commentum complecti. Prima methodus, ait, est ex notione finis per ἀνάλυσιν· vt Simplicij ἀνάλυσις καὶ γένεσις planè sit Galeni ἀνάλυσις καὶ σύνθεσις· tantumque pro Galeni verbo σύνθεσις, Simplicius verbum γενέσεως vsurparit: Et sanè Galeni interpretes hunc in locum, Aristoteleorū interpretū illud pro eodem sic afferunt: imò Galenus ipse id affirmat, quia docet prima methodo res inueniri, secūda res inuētas cōponi, quia paulò pòst cùm ait, secundam & tertiam methodos à

vete-

veteribus traditas ac celebratas esse, primæ se inuentorem esse dicit: οὐδεὶς μέντοι γε τῶν πρὸ ἡμῶν ἔγραψε τὴν ἐκ τῆς τοῦ τέλους ἐννοίας ἀρχομένην διδασκαλίαν, ἐξ ἧς αἱ πᾶσαι τέχναι συνίστανται· Nullus verò superiorũ tradidit eam (quæ à notione finis incipit) doctrinam, ex qua omnes artes cõstituuntur. Hæc, inquam, cùm ait, ait prima illa methodo omnes artes constitui. Et rursus paulò pòst Galenus idem ait, cùm docet tertiã methodum (quam vocat ὁρικὴν, definitiuã) εἰς σύνοψιν καὶ μνήμην, ad cõpendiũ & memoriã valere plurimùm, attamen ἀξιώματι τῇ καὶ μεθόδῳ, dignitate & methodo à prima illa Analytica superari. Hîc igitur prima Galeni methodus est, qua inueniuntur (vt ait) artes, & constituuntur, earum fine primùm animaduerso & proposito: deinde iis, quæ ad finem secundo, tertio, quarto, cæterisque locis deinceps proximè pertinent. Et ista nimirũ fuerit ex notione finis methodus, quam rursus Galenus in libro de medicæ artis constitutione, nõ solùm pręcepto, sed etiam exemplo celebrat, cùm medicam artem constituendam sic esse iubet, vt finis primùm noscatur, ac definitione comprehendatur: tum partes, quæ fini proximæ sunt, diuidantur, & suis differentijs definiantur: deinde partiũ genera rursus distribuantur, ac differentijs item suis definiantur, partésq; oẽs ad vltimas particulas ista via deducantur. Quæ Galeni sententia cùm eiusmodi sit, certè Galenum secutus est Simplicius, & vtriusque analysis est vna, Galeníq; synthesis, Simplicijq; genesis rursus vna: analysisq; sic à fine generalissimo primóq; deorsum per subalterna ad specialissima descendens, διαίρεσις erit, quam Galenus appellauit antea: synthesis cõtrà à specialissimis per subalterna sursum ascendens ad finem primum & generalissimum, synthesis erit eadem, quæ dicta & definita priùs est. Tertia methodus satis apertè explicata est, quæ nempe ex definitione, & definitionis explicatione constat. Verumenimuero per Deum immortalẽ, ô philosophi, ô Galeni sectatores & æmuli (quorum in Academia Pa-

 risiensi

rifienfi doctifsimum,& in omni literarum doctrinarũque genere florentifsimum numerum &prædico libẽter,& ex animo complector,& colo)mecum ftudiofè & attentè quæftionem infinitis hominũ fcriptis agitatã perpendite. Alicui ueftrum fortaffe (cui aduerfus Ariftotelem dicere audacia tãtùm uideretur)furor hîc effe uidebitur, quòd in Galeni(quem gentes ac nationès omnes pro maximis eius in hominum genus meritis iure meritifsimo in cœlum penè tollũt: quem ipfe omnibus poft illa aurea uetuftatis liberáque fecula, philofophis antepono)quòd in Galeni methodos, inquam,liberiùs inquiram:fed furor hic, Platonis furor fuit,Ariftotelis furor fuit,Galeni denique furor fuit: quo incenfi,uigiliis,laboribus,ftudiis fapientiæ totos fe penitus dediderunt: eiúfque gratiâ homini nemini pepercerunt,& ueras atque humanæ uitæ neceffarias artes quærere & parare modis omnibus cõtenderunt, falfas & inutiles refellere, & dãnare nõ formidarunt. Philofophia Platonis, Ariftotelis, Galeni magnam quidem partem, præftantium artium confirmatio eft,fed multò maximam,uanarum opinionum refutatio eft:imò fi decem in partes horum hominum philofophiam doctrinámque totam diuiferis,uix ac ne uix quidem decima pars in folidæ utilífque fcientiæ confirmatione fuerit:reliquæ omnes partes in refutationibus occupatæ reperientur. Quare fi quod Plato, quod Ariftoteles, quod Galenus imprimis cum fua fumma gloria fecerunt,id enitor & contendo, cur à Platonis, ab Ariftotelis,à Galeni fectatoribus & æmulis de ftudio fimili iudicium tam difsimile nunc audio? Platonis,Ariftotelis,Galeni cõfilium,uoluntas,principium, meum confilium,mea uoluntas,meum principium eft: experientiam, ufum, utilitatẽ, finem rerum in tradendis artibus fibi propofuerunt, opinionem magiftrorũ & authoritatem nullã fibi propofuerunt. Ergo miffa Galeni authoritate,Galeni methodos fpectemus,uideamus utrùm artificiofæ materiæ iam inuentæ ac iudicatæ

catæ diſpoſitio,forma, collocatio triplex,an unica ſit: utrùm tres ſint τάξεως διδασκαλίας,ἀναλυτικὴ, συνθετικὴ, ὁρικὴ,ut Galenus ex hypotheſi ac pacto tuo nunc ait,an unica à generalibus prænotionibus per ſubalterna ad ſpecialiſſima deſcendendo,ut cum Ariſtotele defendo: & quidnam ſit, quod Galenus hîc ait. Docet Galenus, analyticam methodum dignitate principem eſſe, id laudo: docet hac methodo omnes artes conſtitutas eſſe: id ut uerum & Ariſtotelicum ſuſcipio, ſi nomine συστάσεως, conſtitutionis, collocationẽ & diſpoſitionẽ intelligit:docet hac methodo finem primo, deinde finem ſequentia ſecunda ſecundo, tertia tertio, quarta quarto loco paulatim conſtitui: & illud eſt,quod de vnica & ſingulari methodo tantopere, & tam ſæpe fero,quòd generaliſſimum primò, deinde ſubalterna, tum ſpecialiſsima,uera methodus conſtituat. At Galenus docet iſta uia artes inueniri, id non laudo: artes enim, ut iam dixi, omnes inductione ſingularium & ſpecialium per ſubalterna, ad generaliſsimum aſcẽdẽdo,ſunt inuentæ, vt Plato docuit, ut Ariſtoteles decimoquarto huius libri pulcherrimè docebit: imò,ut Galenus ipſe plurimis locis de empiricis diſputans exponit,cùm docet ſingularium exemplorum experientia, obſeruatione, hiſtoria, generalia artium documenta inueniri,& ratione confirmari, Galenus gloriatur illius analyticæ methodi ſe primũ inuentorem & authorem eſſe:in quo Galeni non ſolùm modeſtiam,ſed memoriam ualdè requiro, qui antea Platonem totius ὁδοιπορίας, ὁδοῦ καὶ ἀνόδου ſcriptorem & authorem è Phędro & Philebo produxerit & appellarit,& in medicæ artis conſtitutione,ueterum philoſophorum documentum eſſe dixerit. Magna ſunt & grauia,ſed tamen uera,ſed aperta,quæ diſputo:nec tamen tanti doctoris emendandi cauſſâ potiùs ea diſputo,quàm ut hominũ noſtrorum mentes ab opinionum de magno authore aliquo cõceptarum errore, ad rerum ipſarum conſiderationem,demonſtrationem,ueritatem reuocem. Sed

de prima Galeni methodo hoc habeo, ab eo dici nunc ἀναλυτικὴν methodum, quæ διαιρετικὴ dicta priùs est ab eodem. Secundam methodum συνθετικὴν facit, eandē uidelicet, quam antea à specialissimis per subalterna ad primum finem & generalissimum. Hac putat artes superiore methodo inuentas, disponi & collocari: fallitur, ut antea iam docui. Nulla ars à posterioribus naturâ, & ignotioribus procedit (peteret enim τὸ ἐξ ἀρχῆς, & prodigiosum chaos efficeret sublimibus pedibus, abiecto deorsum capite deformatū) sed contrà, disciplina omnis à generalibus ad specialia procedit, quia illa sunt αἰτιώτερα καὶ ἐπιστημονικώτερα, ut Aristoteles uerè docet. Quare συνθετικὴ methodus nulla est. Quid ὁρικὴ methodus, quā tertiam Galenus hîc efficit, quámque se secuturum in collocatione τέχνης ἰατρικῆς prædicit, quam uiā proponit? quid habet in hac quæstione à similiū, dissimiliū, pariū, maiorū, minorū collatione, à cōsequentiū & repugnantium cognitione, ab eiusdē & diuersi consideratione? quid, inquā, habet ab iis argumētis diuersum? Definitio enī, argumentū est, materiáque est, quæ disponēda & ordinē collocāda proponitur: nō est dispositionis, non ordinis, non methodi formula, quæ moneat de mēbris artis ac partibus, quid primum, quid secundum, quid tertium, ac deinceps esse debeat: materia est, inquam, quæ locis illis gradatim disponitur. Si definitio generalissima sit, erit primo loco statuenda, si subalterna medio, si specialissima infimo: at definitio per se nulla methodicæ collocationis est significatio, non magis quàm genus, quod summum, medium, infimum similiter esse diceretur. Agè uerò, ad Galeni principia, ad usum artium & doctrinarū (de quarum methodo & ordine disseremus) experientiam redeamus: longioris disputationis contētione nihil opus est: principiorum illorum consideratione duntaxat opus est, ut intelligas quàm ruinosā hypothesim susceperis, qui varias artium formas & methodos à Galeno uerè propositas esse defendis: ut intelligas, inquam, tres methodos, tres

τάξεως διδασκαλίας non esse,sed unicã & singularẽ, quã tantoperè uendico, quámq; Galenus hoc extremo loco nominat ἀναλυτικὴν. Agè igitur, naturæ ordinem illum,ordinẽ Hippocratis, Platonis, Aristotelis, Galeni etiam ordinem ἀναλυτικὸν,quoniam sic appellare tandem uult,sequere: ex tota artis iam inuenta, sed confusa materia,generalissimum primo, subalterna medio, specialissimũ postremo statue, non in una arte aliqua, sed in omnibus omnino,in Grãmatica, Rhetorica, Logica,Arithmetica,Geometria,Musica,Astrologia,Physica, Ethica, & quauis omnino disciplina, facillimè eã disces,facillimè eam ad usum deduces, qui finis est õniũ scriptarũ artiũ. Atque hoc modo artes illæ omnes (quãuis in parte aliqua fortasse nõ satis accuratè)tamẽ si summam spectes uniuersam, collocatæ suis authoribus uidentur & dispositæ. Quod est in Grammatica, Rhetorica, Logica, Arithmetica, Geometria, & quauis omnino disciplina primo loco positũ,id eius disciplinæ scriptori visũ est generalissimũ,id est naturâ primũ & notissimũ,quòd sine cõsequentib⁹ cõmodè doceri posset & institui, cõsequẽtia verò sine eo nõ itẽ posset. Alii appellãt caussã,alii elementũ,alii principiũ,alii initiũ,alii simplicissimũ:imò Aristoteles ipse sic appellat,qui generalia dicit,specialibus αἰτιώτερα,ἁπλούστερα,ἀρχοειδέστερα.& hæc õnia in eodẽ statuit, ut in Grãmaticis diceret aliquis literã,unde dictio & oratio,in Arithmeticis unitatem, unde numerus, in Geometricis punctum,unde linea,ex qua superficies & tandem ex superficie corpus oritur. At de uerbis ne curiosè soliciti simus, ut uerissimè iubet Plato, ut sæpissime Galenus admonet,rem potiùs teneamus. Omnibus artium scriptoribus Aristotelicam methodum placere dico:quódque in artibus primo loco statuunt,id illis generalissimum videri confirmo, quia posit eius doctrina facilè sine consequentibus accipi, consequentium verò non itẽ sine præcedentis doctrina. Non dico, inquam,omnes artifices id penitus assequi, neque nus-

quam labi, sed ista via sola & vnica velle progredi, & artis eam partem, (quam cæteris primo loco præponant) illis generalissimam, naturáque primam & notissimam videri: quam medio subiungant, subalternam, quam infimo, specialissimam. Fac (iterum dicam) in omnibus artibus periculum, experiêris hâc methodum solam adhiberi, quæ à maximis & notissimis tum mẽti, tum sensui procedat, vt Hippocrates censuit: quæ ab vnitate per medium numerum ad infinitatem descendat, vt Socrates in Philebo docuit: quæ à primis & immediatis prænotionibus per subalternas ad specialissimas perueniat, vt Aristoteli placuit: quæ etiam à notione finis incipiens, proxima quæque partiens ac collocãs, secundo locò secũda, tertio tertia, quarto quarta, quinto quinta, ac deinceps similiter im vltimis particulis acquiescat, vt Galenus instituit. Quę enim sic præcedent, erunt consequentibus priora consecutione, ordine, caussa, simpliciter & naturâ: erunt αἰτιώτερα, ἁπλούστερα, ἐπιστημονικώτερα, ἀρχοειδέστερα, ut ex Aristotele dictum est. Facito etiam, si lubet, quò magis res confirmetur, de duabus reliquis Galeni methodis idem in iisdem artibus periculum, rémque præsentem ac velut oculis subiectam experientia præsenti disceptato. Ceram eandem variis formis informari, si quis affirmanti tibi negauerit, præsentis operis exẽplo, affirmationis tuæ fidem facies: in calefacta & emollita cera Achillem, leonem, Cæsarem effinges. Simillimum certamen nobis est: Galenus rectè docet (ut affirmas) eandem artis materiam pluribus methodis variisque ordinibus disponi posse. id verò inficior ac pernego: vnicam, eámque à generalibus prænotionibus esse dico. Esto igitur nobis artis vnius tota materia, sed rudis & indigesta, informis & prorsus confusa: mistæ sint definitiones & partitiones, regulæ omnes ac institutiones perturbatæ. Agè, duas Galeni methodos, συνθετικὴν καὶ ὁρικὴν hîc experire: συνθετικὴν priùs adhibe: Sit hęc materies

teries artis tam confuſa, Grammaticæ: quid ſecundũ hanc Galeni methodum facies? ſi primo loco ſtatuas ſpecialiſsima, medio ſubalterna, poſtremo generaliſsimum, vt Galeni definitio iubet, quid ages? Si tres annos in Grammaticis puer inſtituatur, ad tuam iſtã Galenicam methodum, ſi Grammaticæ magiſter fueris, primum annum conſumes in regulis ſyntaxeos, vltimis primùm, deinde mediis, tum primis, partiumq́ue orationis nõdum cognitarum mirificam ſtructuram inſtitues: Anno ſecundo cùm docueris ſyntaxim, ad etymologiã venies, & partes orationis explicabis, interiectiones, præpoſitiones, coniunctiones, aduerbia, participia, verba, pronomina, nomina, item ſyllabas & literas declarabis: ſic enim retrogradus à naturâ poſterioribus ad naturâ priora conſcendes: atque in tenebris viatori lumen tutioris viæ gratiâ præferes, ſed ponè vagantem & errantem in vmbra corporis videlicet occultabis: & quod omnino fieri non poteſt, vt antè partium (quas partes eſſe neſciat) puer ſyntaxim condiſcat, hoc iſta caligine nẽpe conficies. Qua ſtultitia, quæſo te, quænam maior in artibus inſtituendis fingi cogitaríue poteſt? Quid? in Geometria quid facies? quomodo γραμμικαὶ ἀποδείξεις illæ tantam doctrinæ perturbationem ferent? Euclidis libri ſunt quindecim, decimusquintus tibi primus erit, decimusquartus erit ſecundus, & dinceps ſic inuertentur reliqui: ſolida primùm, tum ſuperficies, tertio loco linea fuerit. At quas demonſtrationes hic ordo συνθετικὸς habebit? ex antecedentibus theorematis & problematis conſequentia, analytica via demõſtrantur: an etiam contrà per hanc viam poterunt Euclidis priores propoſitiones è poſterioribus demonſtrari? An Geometras putamus iſtam methodum ſine riſu audituros? non potiùs omnis ordinis ineptiſsimam & inſulſiſsimam peruerſionem iudicaturos? Quare ſecunda methodus Galeni, ſecunda τάξεως διδασκαλία nulla eſt. Perge ad ὁρικὴν methodum, ſig-

 númque

númque eius in eadem illa rudi, cuius uoles artis, materia imprime, quid ex eius forma primum, quid secundum, quid tertium, quod denique ordinis indicium ac vestigium cernes? In libris Varronis, Donati, Diomedis, Prisciani, veterúmque Grammaticorum, Grammaticæ artis regulæ dispersæ quondam fuerunt, quæ nunc compendiaria Logicæ methodi via facilè breuitérque sunt comprehensæ. Quid si, antequam Grammatica sic ordinata esset, Galenum de ordinãda Grammatica consuluisses, tibique respondisset ὁρικὴν methodum sequendam esse, rem definiendam, & definitionem partibus explicandam, quid fecisses? Hoc enim responso nescires quid primum, quid secũdum, quid tertium ponere debuisses. Experire idem in reliquis artibus, idem reperies. Quare tertia hæc methodus, nulla est methodus. Tres methodos Galenus efficit: tres motus simplices Aristoteles facit, vnũ ab imo sursum, alterum à summo deorsum, tertium in orbem circa imum: prima Galeni methodus ἀναλυτικὴ, est deorsũ, secũda συνθετικὴ, est sursũ, tertia igitur ὁρικὴ qualisnam erit? in orbémne conuertetur circa imum? Si duas primas methodos Galenus nudè proposuisset, non tot verbis & locis definisset ὁδὸν ἄνοδον, dicerẽ perlibéter, excusãdi Galeni gratiâ, ὁρικὴν, vt materiã quãdã artis in verã methodũ incidere: At primam definit à primo & à generalissimo per subalterna ad infima: secundam contrà, ab infimis per subalterna ad generalissimum: in iisque eandẽ viam facit, vt Aristotelis interpretes, sed inuersam: & ab vtrisque methodis ὁρικὴν tamen distinguit, & ea se in hoc opere vsurum prædicit, quia sit magis compendiaria, quàm prima, magisque ad memoriam apta: sed verbis prædicit, parúmque cogitat & æstimat, quod prædicit: Nec enim cõpẽdii quicquã est definitio, sed ἀναλυτικὴ καὶ διαιρετικὴ collocatio, quæ suo quodque ordine constituens, unam rem uno tantùm loco constituit: Nec definitio, vllum est memoriæ subsidium, sed illius dispositionis ordo.

ordo. Galenus Logicam definitam, Logicam inuentionis ac dispositionis partibus distributam non habuit, vt iam dixi, methodum incerta Logicæ parte non reposuit: hinc errores tam multi: Methodi nomine modò incurrit in inuentionem, cùm ferè vnumquodque argumentum, methodum facit, vt consentanea & dissentanea, item comparationes parium, maiorum, minorum, similium, dissimilium: Item eiusdem ac diuersi consyderationem, tandem etiam definitionem: modò incurrit in dispositionem, cùm διαιρετικὴν καὶ ἀναλυτικὴν ὁδὸν, item συνθετικὴν ἄνοδον, methodos efficit: vel potiùs ὁδοιπορίας eius nomine, totam Logicam confusa quadam notione comprehendit, cùm altera via doceat res inueniri, altera disponi: quæ duæ Logicæ partes totam Logicam complectuntur. Itaque simplicem & imperitum lectorem (qui Logicæ nullam definitionem, nullã partitionẽ habeat, quique omnia Galeni scripta in hanc, quæ nobis opponitur, sententiam pro catholicis habeat) quibus in tenebris hîc arbitramur futurum? Chrysippi oratio (ait in placitis Galenus) bis & ter & quater studiosè quidẽ & accuratè dictis eius consyderandis legenda est: atque ita demum persuadebitur, quod in prouerbio est, esse verum, λαβὲ μηδὲν, καὶ κράτει καλῶς. Cape nihil, ac tene fortiter. Omnes Galeni methodos (qui tanti hominis nomine contra nos abuteris) bis, ter, quatérque lege, ac studiosè & accuratè relege, cum rebus & exemplis propone: tot viarum anfractus & ambages cùm è libris audieris, ad itinerum experiẽtiam aggredere: unicum cùm in omnibus omnium artium regionibus iter à generalibus & vniuersalibus inueneris, si reliqua tamẽ requires, prouerbii tandem memento, λαβὲ μηδὲν καὶ κράτει καλῶς. Si Logicam, vt sæpe repeto, definitam, si partibus inuentionis & dispositionis distinctam Galenus habuisset, si doctrinam de caussis, effectis, oppositis, comparatis, diuisionibus, definitionibus, & cæteris argumentis, inuentionis esse: si enũtiationem

tiationem & syllogismum ac methodum dispositionis esse, à doctoribus & magistris, à quibus ista didicerat, audisset: vnicam dispositionis artificiosæ viam, vnicam methodum tradidisset: iuuenis commenta ista audierat: seria deinde perpetuáque studia ad altiores artes (in quibus excelluit) tota contulit: de Logicis tam multa quæ scripsit, audita de magistris, è libris excerpta, exercēdi ingenij gratiâ transtulit: qualia essent, in usu & exemplis non obseruauit: Ac quanuis librum de dogmatis Hippocratis & Platonis à se diligenter elaboratum dicit, res tamen ipsa (quod disserui) sine argumentis: res inquam, id palàm atque apertè testatur. Verumenimuerò quæstionem hanc primam cum Philosophiæ salute, deinde quoad fieri poterit, cum Galeni laude concludamus, sicut antea dubiam hac de re locis aliquot Aristotelis sententiam conclusimus. Galenus de artium constitutione & compositione tam multa præcepit: in iisque præceptis, contra veram Aristotelis methodum nobis obiicitur: Galenus experientiam, vsum, vtilitatem, præceptorum omnium & dogmatum magistram vnicam esse docuit: experientia verò, vsus, vtilitas Grammaticæ, Rhetoricæ, Logicæ, Mathematicæ & philosophicæ cuiusuis doctrinæ, vnicā methodū illam à generalibus ad specialia, ab vniuersalibus ad particularia requirit, vt faciliùs discatur, vt faciliùs exerceatur. Hoc igitur satis supérque mihi fuerit, ad concludendum quod volo, vnicam illam à generalibus & vniuersalibus, & singularem methodum esse: attamen tanti Galenum facio, vt si librorum (quos tam multos conscripsit) experientia, vsus, vtilitas aliā methodum, aliámque dispositionem capiat, quàm Aristotelicam ab vniuersalibus ad singularia: aut si quis eius liber totus & integer, artem aliquam integram, & totam sola similitudine & dissimilitudine artificiosè componat, quæ prima methodus eius est: aut à specialissimis per media ad generalissimum artificiosè excitet, quæ σύνθεσις eius est: aut sola consequenti-

um & repugnantium consideratione artificiosè constituat, quæ methodus alicubi de tribus ei secunda, est: aut sola comparatione maiorum, minorum, parium, similium, aut eiusdem & diuersi consideratione artificiosè conficiat, quæ tertia: aut solis definitionibus via & ordine deducat, quæ de tribus postremis vltima est: ego me in Galeni sententiam authoritatémque seruum sponte deuoueam: & quod non videam, attamen quia Galenus dicit, videre me dicam: & quod non teneam, quia Galenus dicit, comprehendere me dicam: καὶ μηδὲν λαβὼν, κρατήσω καλῶς. At Galenus ex omnibus philosophis quanuis diuersis locis, diuersis temporibus, diuersis occasionibus, nunc discipulorum & amicorum rogatu, nunc obtrectatorum impulsu incredibilem quendam librorum numerum conscripserit, viam tamen illam, quam primò διαιρετικὴν, quam etiā postremò ἀναλυτικὴν vocat, à prioribus naturâ & notioribus sequi vehementer voluit: sic in omnibus disputationibus suis summam quæstionem proponit, eámque toto opere per diuisas partes exequitur: quæ ab vniuersalibus & generalibus via est: nusquā à specialissimis per subalterna ad generalissimum, artem vllam totam & integram instituit, quod ἀνόδου συνθετικῆς esset exemplum: nusquam cæterarum methodorum vna aliqua sola vnam artem tradit. Quamobrem Galeni experientia & vsus Aristotelicam methodum vnicam esse confirmat. Vnum si addidero, rem hanc perorabo: multa contra Galeni methodos, vel potiùs contra nescio quos Galeni doctrina abutentes fatuos disserui, quamobrem vnica ex iis methodus esset, reliquæ non essent methodi, non essent artium collocandarū modi: Galenus in libro περὶ τῆς τέχνης ἰατρικῆς, dicit se ὁρικὴν methodum secuturum, & velut ab Aristotelica illa singulari, & vnica à generalissimo per subalterna ad specialissima, methodo diuersam. Quid igitur, si Galenus hanc nostram διαιρετικὴν καὶ ἀναλυτικὴν, vt appellat, methodum in hoc etiam ipso libro sequatur,

tur,& à generaliſſimo per ſubalterna ad ſpecialiſsima progrediatur? Quid ſi etiam alibi dicat, ſecundum hāc διαιρετικὴν μέθοδον, in huius operis exemplo ſe progredi? quid pluribus Galeni præceptum refellendum ſit, cùm ipſe ſuo facto, ſuo exemplo, ſuo teſtimonio, ſuo præcepto ſe ipſum refellat? At progreditur, medicamq́ue artem definit initio ſalubrium, inſalubrium, neutrorum ſcientiam, quod generaliſsimum eſt: deinde partitur trifariàm in corpora, cauſſas, ſigna: eáque ſubalterna paulatim deducit ad ſpecialiſsima: at in compendio ſectæ empiricæ, dum Herophilum citat medicæ artis ſic definitæ, ſic trifariàm diuiſæ authorem, methodum διαιρετικὴν in hoc exemplo eſſe dicit. Quamobrem Galeni libertatem, Galeni philoſophicum ſyncerúmque veri ſtudium, ſed imprimis innixā his fundamentis Galeni experientiam laudemus: imò verò Galeno gratias agamus, qui nos ad meliora & vtiliora quærendum, exemplo ſuæ virtutis ac libertatis excitauit: qui nobis de ſcriptis ſuis iudicandi regulam, non fatuam de ipſo opinionem, ſed certam de rebus experientiam præbuit: Tollamus ſcholaſtica tot inanium methodorum ſomniata & inexperta commenta, quæ Galenus didicerat à magiſtris, quæ tranſtulerat ex eorum dictatis & commentariis, non obſeruauerat è veris & excellentibus exemplis. Denique Galeni interpretis ſcriptum cum doctoris (quem interpretatus eſt) Ariſtotelis ſcripto conferamus. Ariſtoteles vnicam methodum, eámque veram facit: Ariſtotelis interpretes (quos Galenus eſt ſecutus) varias & diuerſas methodos nugatoriis verbis confinxerunt. Ariſtotelis igitur verā doctrinam à ſcholaſtica fallacium & mendacium interpretum inertia vindicemus: vnicam deniq; ab vniuerſalibus & generalibus ad ſingularia ſpecialiáque methodum, Hippocratis, Platonis, Ariſtotelis, Galeni etiam methodū teneamus. De hac autem methodo iccirco tam multa propoſui, quia vna reliquas omnes & topicæ inuentionis in argumentis, & analyticæ

ticæ dispositionis in enũtiationibus & syllogismis laudes virtutésque continet: imò contraria vitia procul arcet, obscuritatem, confusioné, perissologiã, & inané repetitioné item negationum, quæstionũ sophisticã refutationé. De hac methodo tam multa disputaui, quia Logica in Organi libris confusa, hac vnica ratione restitui potest, & in compendium à nostris hominibus tam vehementer expetitum redigi. Aristotelis Logica materiam operis habet vberem & copiosam, operis ædificandi regulam habet ex hac methodo, & normam certissimam: architectum igitur Aristotelicæ regulæ peritum adhibeamus, qui nobis hac methodica norma compendium logicum architectetur. Id verò duobus Dialecticæ libris efficere conatus sum: sed quia materies ignorabatur, quia forma inusitata videbatur, conatus noster ab ignaris huius architecturæ fabris derisus est: fabris, inquam, speciem talis operis optantibus, sed oblatam eius effigiem damnantibus: quippe qui methodica Aristotelis regula nunquam opus vllum fecissent, nunquam ab aliis factum vllum considerassent: imò de ipsa fabricandi regula nunquam cogitassent. In magnum multiplicis & variæ materiæ cumulum, sed informem, & humano vsui inhabilem & inhabitabilem inciderant: præclarè formari, & commodè habitari posse crediderunt, si de singulis lapidibus ac lignis aliquid amputarẽt: si κατηγορούμενα, κατηγορίας, ἑρμηνείας, ἀναλυτικὰ, τοπικὰ, ἐλέγχους decurtarent: at ista decurtatione, congeriem rerum minorem illam quidem, sed ad logicum disserendi vsum nihilo commodiorem fecerunt. Methodo Aristotelica, methodo, inquam, hoc compendium instituendum fuit, quæ de tam copiosa congerie selecta Logicæ documenta necessaria, syngenea, catholica sic ordinaret, vt naturâ priora præcederent, naturâ posteriora sequerentur. Hac methodo philosohpia naturalis & medicina, quæ duæ artes multis rebus alienis imprimis impeditæ sunt, hac eadem methodo disciplina quæuis facilis & breuis effici potest,

si præcepta sola κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου πρῶτον hoc ordine, vt Aristoteles iubet, doceantur. Quamobrem tam diuinam Hippocraticæ, Platonicæ, Aristotelicæ, Galenicæ etiam methodi regulam spectemus, tantam lucem intueamur, nec ei tenebras (sicut adhuc factum est) anteponamus. Ad Aristotelis literam redeamus. Digressiuncula vsus est Aristoteles ad Prioris significationes distinguendum: nos digressione longissima vsi sumus, ad pulcherrimam Logicæ regulã neglectam in nostris scholis & contemptam, restituendum.

EX *primis verò, est ex principiis germanis: Idem enim dico primum & principium.*

Id dictum iam est, πρῶτον, ἄμεσον, ἀναπόδεικτον, idem esse: & quibus illa conueniunt, οἰκείας ἀρχὰς εἶναι. Perissologiam Philoponus vidit, sed excusat propter interpositam Prioris distinctionem. Meminerimus igitur principia artium esse, quæ sunt in iis prima: sic primas definitiones & partitiones (de quibus secundo Animaduersionum libro dictum est) appellauimus: & quia his Organum Logicum careret, ideo principiis carere diximus & imperfectum esse.

PRINCIPIVM *verò, est demonstrationis propositio immediata: Immediata autem, quæ non est alia prior.*

Versus proximi valdè lubricam explicationem continent, & sunt vel ab interprete aliquo interpositi, vel certè ab authore ipso valdè negligenter positi. Principium, definitur propositio immediata. quòd principium sit ἄμεσον, dictum iam est, quia τὸ μέσον, id est argumentum, non habeat legitimum & apodicticũ, quo demonstretur: & postea dicetur capite octauo & nono huius, principii veritatem sumi, non probari. At quòd principiũ definitur propositio immediata, nescio quomodo

modo id possit excusari. Omne syllogismi argumentum, omnísque propositio, appellatur in Analyticis ἀρχή. Dices hîc intelligi principium demonstrationis & definiri. Esto, dicamus tamen quæ interpretes vitia hîc viderint. Viderunt definitionem principii non soli, non omni principio conuenire. Nam, Hæc vestis est alba, & cæteræ αἰσθητικαὶ, sensitiuæ eiusmodi propositiones, sunt immediatæ: & tamen demonstrationis non sunt principia, quia omnia demonstrationis principia, sunt vniuersalia. Hoc vitium Themistius vidit. Paulò pòst definitio dicetur esse principium, propositio esse negabitur. Quare hæc definitio non conuenit omni principio: hoc item Themistius admonuit. Tales in legibus Romanis definitiones cùm frequentes essent, Iabolenus Iureconsultus septimo Epistolarum libro legem vnam vel ad damnandum, vel excusandũ inuênit. Omnis, inquit, definitio in iure ciuili periculosa: Parum est enim, vt subuerti non posit. Qua lege, significatum est, in illo iure ciuili multas regulas vitiosè & parum Logicè definitas: quare non esse regulis illis confidendum. Iureconsulto illo in multis Organi logici definitionibus opus esset, qui sanciret iterum in iure non ciuium suorum, sed horum Logicorum, definitionem periculosam esse, parúmque abesse vt subuerti nõ posit: imò nihil abesse. Etenim lex illa catholica est, Definitio propria sit: definitio omni, soli, semper conueniat: Hæc explicatio non conuenit soli, non omni: Definitio itaque non est. Quòd verò dicitur propositio immediata, qua nulla sit prior, Philoponus sic arripuit, quasi caussa immediata, diceretur generalissima: & ob id, ait, primum & secundum Geometriæ theorema κυρίως ἀποδέδεικται, propriè demonstratum est: τὰ δὲ ἐφεξῆς, ἀληθῶς μὲν συλλελόγισται, οὐ μὴν ἀποδεικτικῶς· reliqua autẽ verè quidem syllogismo conclusa sunt, sed non demonstratiuè: Et tales syllogismi καταχρηστικώτερον demõstrationes appellãtur. Hæc Philoponus ait cap. septimo libri huius. Quod si verũ est, cogita

cogita quid doctoris huius doctrina nobis profutura sit, per quam duo tantùm Geometriæ theoremata demonstrētur. At tam aridam interpretationē nequaquā sequor, laudabilius aliquid & probabilius maluerim. Itaque immediatum metior genere proximo, vt problematis immediatum sit argumentum, quo nullum sit prius in genere proximo: vt definitio generis etiam subalterni, est illi generi proxima & immediata. Ergo prima caussa, quæ dicitur hîc, non est generalissima & suprema, sed scibili rei proxima, & qua nulla inter attributum & subiectum sit prior. Et principium, multò meliùs esset definitū argumentū ἀναπόδεικτον, vt capite octauo, vel πίστις ἢ λόγος ἄμεσος, fides aut ratio immediata, quę medio & argumento præterea non egeat: quomodo Aristoteles principia sua, sensum, experientiam, communem vsum, loquendi magistrum sequutus, interdum in Organo loquitur. Sequuntur alia non multò λογικώτερα.

PROPOSITIO, *est enuntiationis altera pars, vnum de vno.*

πρότασις, propositio, logicum verbum est: ἀπόφανσις aut ἀποφαντικὸς λόγος, enuntiatio aut enuntiatiua oratio, προτάσεως est symbolū, vt initio prioris analyseos monuimus. προτάσεως partes duæ sunt cum enuntiatione communes, affirmatio & negatio. Propositio igitur hîc vt pars enuntiationis per partes enuntiationis definitur, vnum de vno affirmans aut negans, intellige.

DIALECTICA *quidem, quæ similiter sumit vtramlibet partem: apodictica autem, quæ definitè alteram sumit, quoniam vera sit.*

De hac differentia sæpius iam dictum est à nobis, vt scholastica & commentitia sit, non Aristotelica, id est, non ab obseruatione naturalis vsus & experientia deducta: & propositionis ista diuisio vitiosa est, quia non omnis propositio, dialectica est aut apodictica, sed quædam est sophistica, quædam etiam manifestè falsa.

Enuntia-

ENVNTIATIO autem, cõtradictionis est vtrà- | ius pars. Contradictio verò, oppositio, cuius non est secundùm seipsam medium. Pars autem contradictionis, alia quidem aliquid de aliquo, est affirmatio: alia verò aliquid ab aliquo, negatio est.

Enuntiatio simili Logica definitur per partes, & quidem sui accidentis: contradictio enim, accidens est propositionis & enuntiationis: ἀντίφασις, contradictio, definitur hic specialis, vel propria, quæ suis partibus veram & necessariam disiunctionem faciat: vt

Omnis homo est philosophus:
Non omnis homo est philosophus.
Socrates est philosophus:
Socrates non est philosophus.

Quod genus appellatur vulgò in scholis oppositio contradictoria: tametsi nomen ἀντιφάσεως legitur in libro περὶ ἑρμηνείας decies & octies, in priori analysi decies & septies communiter pro omni oppositione, contraria, cõtradictoria, propria: illic nusquã pro hac cõtradictoria oppositione: locis tamen octo legitur in priore analysi pro cõtradictoria oppositione, sicut ἀντιφατικῶς ἀντικείμενον, contradictoriè oppositum bis legitur in ἑρμηνείᾳ pro speciali oppositione, sed toties ibidem etiam communiter legitur. Quare scholæ nostræ ἀντιφάσεως symbolum ex Aristotelis vsu rariore vsurparunt: Sumunt enim contradictionem tantùm pro speciali, aut etiam propria propositionis oppositione: nos cõtrà frequentiorem & generalem vsum sequimur, differentiisque distinguimus. Quòd verò dicitur hîc aliquid de aliquo, item aliquid ab aliquo, intellige affirmans & negans, vt antea. Sed tamen Logicam harum definitionum videamus. Quid est propositio? Est pars enuntiationis. Quid est enunciatio? est pars contradictionis. At (inquam) enuntiatio meliùs per propositionem, & cõtradictio potiùs per enuntiationem, aut etiam propositionem definiretur. Quid verò (inquam) est animal? homo (dices)

aut bestia. Quid homo? Socrates aut Plato. At (inquam) genus definis per speciem, & secùs quàm ex logica methodo præcipis, progrederis à specialibus ad generalia. Tu dicis omnes artes & scientias à generalibus & vniuersalibus ad specialia & singularia progredi, tamen Logicam artem & scientiam secùs informas, & legislator ipse legem tuam violas. Hoc vitium interpretes viderunt, & erubuerunt. Philoponus etiam perissologiam notauit, quòd hæc dicta iā essent in superioribus libris. Et quidam recentiores interpretes, cùm huic morbo remediū non viderent, quāuis omnibus plagis Organi logici, distinctionis alicuius pharmacum studiosè adhibere soleant: tamen hîc nihil potuerunt: tantùm dixerunt nihil referre. At, interpretes sapiētes & considerati, si nihil refert, quomodo progrediantur artes, quorsum igitur tota hæc analysis nobis est proposita? Nihil enim aliud adhuc ferè docuit Aristoteles, quàm artes & disciplinas à generalibus, à notioribus absolutè, & naturâ prioribus instituendas & docēdas esse. Themistius simpliciùs egit: σκόπει πῶς ἐκ τῶν μερικωτέρων ἐπὶ τὰ καθολικώτερα προῆλθεν· Considera (inquit) quomodo ex magis particularibus ad vniuersaliora progrediatur. hoc est, considera quomodo magister labatur, quomodo leges & decreta sua non sequatur. Hæc igitur Aristotelica non sunt, nec ab Aristotele iudicata.

EX IMMEDIATO *autem principio syllogistico positionem quidem dico, quod non licet demonstrare: neque necesse est eum habere, qui quiduis discet. Quod verò necesse est habere, eum qui quiduis discet, axiôma. Sunt enim nonnulla eiusmodi: hoc siquidem maximè in his solemus vsurpare nomen. E positione verò, quæ partem pronuntiati quamlibet assumit (vt, dico esse aliquid, aut non esse aliquid) hypothesis: quæ verò absque hoc est, definitio. Definitio namque, positio est, ponit siquidem Arithmeticus vnitatem, rem indiuiduam*

duam

duam esse secundùm quotum: hypothesis autem non est: nec idem est, Quid est vnitas, & esse vnitatem.

Digressiuncula adhuc fuit lubrica valdè (vt dixi) & erroris postea manifesti caussa: regressio nunc est ad principium: cuius genera statuuntur, axiôma & positio. Positio, Græcè est θέσις, quo interdum pro Latino vtimur: positionis species duæ, hypothesis & definitio. Primo loco immediatum syllogisticum pro demõstratiuo ponitur, ait Philoponus: tanquam dictum esset ex principio demonstratiuo, positio, medio demõstratiuo, id est, primo immediato absolutè priore, notiore, caussa conclusionis demonstrari non potest: non est discipulo tamen ἀυτόπιστος, per se probabilis & nota, sed aliquot exemplorum inductione à magistro exponenda est. Positio tamen, appellatur in Topico primo ὑπόληψις παράδοξος, opinio incredibilis: & in his libris thesis dicitur quoduis demonstrationis principiũ, vt capite tertio huius. Ἐκ δύο δὲ θέσεων πρώτων καὶ ἐλαχίστων ἐνδέχεται εἴπερ καὶ συλλογίζεσθαι. Ex duabus verò positionibus primis & paucissimis accidit siquidẽ & cõcludere. Et thesis rursus significat dispositionẽ, vt capite decimo huius, κατὰ τὴν τῶν μέσων θέσιν. Hæc homonymia, philosophiã Aristotelis vehemẽter obscurauit: homonymia tamen ex cõmentis & placitis scholasticis, non Aristotelicis principijs, obseruatione & vsu communi, deducta. Axiôma verò habet vtrunque: nam cùm demonstrari principijs demõstrationis non potest, tum per se discipulo sine vlla magistri & doctoris admonitione clarum & manifestum est: quales ferè sunt topicę inuẽtionis leges, quæ Maximæ dicuntur in scholis: vt, Totum maius sua parte: Pars minor toto: Eidẽm tertio paria, inter se paria. de quibus iam dixi. Item in alijs artibus, vt, Bis bina sunt quatuor. & cætera eiusmodi, quæ non accipiuntur παρὰ τεχνίτου καὶ διδασκάλου, ab artifice & doctore, sed ἁπλῶς καὶ τῇ φύσει, absolutè & sua natura discenti nota sunt. Interpretes hic mihi videntur πλατωνίζειν, cùm dicũt ἀξιώματα σύμφυτα πᾶσιν ἀνθρώποις,

ingenerata omnibus hominibus: id enim repugnat Aristotelis philosophiæ, etiam quæ est in his Analyticis: Nominatim enim erit decimo quatto capite libri huius & vltimo secundi, Principia omnia oriri à sensibus & singularibus exemplis, nec eorum ἕξις, habitus: sed δυνάμεις, facultates συμφύτους, ingenitas esse. Labuntur igitur hîc interpretes, & Platonica per ignorantiam pro Aristotelicis permiscent. Axioma igitur tametsi non est ingeneratum nobis, sicuti neque coloris species oculis nostris ingenerata est, attamen simulatque perspicuus offertur color, cernitur, & species eius apprehenditur: sic quanuis axioma nobis ingeneratum non sit, tamen sua luce ita relucet animis nostris, vt protinus animaduersum percipiatur, & per se probetur ac credatur. Positionis species duæ sequuntur, hypothesis & definitio, mira differentiâ distinctæ. Positio (quæ est enuntiatio) hypothesis est: positio (quæ non est enuntiatio) definitio est. Definitio siquidem, positio: quòd ex coniugatis intelligitur: nam ponit, vnde positio nomen coniugatum est, & ponit Arithmeticus suas definitiones, vt vnitatem esse aliquid indiuiduum secundùm quotum: & quiuis artifex hoc modo definitiones suas ponit tanquam veras, nec eas demonstrat. Atque aliud est definitio, vt indiuiduum secũdùm quotum: aliud ex definitione & definitio enuntiatio, vt, Vnitas est indiuiduum secundùm quotum: definitio siquidem, pars enuntiationis. Hæc differentia est hypotheseos & definitionis ab Aristotele posita, quòd illa sit enuntiatio, hæc non sit. Hîc interpretes Græci Latiníque valdè occupati sunt: repugnantiam in præsenti loco summam vident:

Principium est propositio:
Definitio est principium:
Definitio igitur est propositio.

Hic syllogismus ex principij definitione concluditur. At nunc definitio dicitur non esse propositio. Themistius hanc inconstantiam vidit, Philoponus excusare voluit, quòd definitio sit eadem cum definito, nec ideo

κατηγορεῖται de definito. E recentioribus quidam hanc ſolutionem vt ingenioſam prædicant, non audent tamē ſequi, quia meminerunt in Topicis definitionem, κατηγορούμενον dici, & ex ea cum definito enunciationem fieri. Solutionem itaque aliam comminiſcuntur: quòd attributum de ſubiecto aliàs dicatur, aliàs in eo ſit, vt hîc Ariſtoteles verbo (eſſe) non (dici) vtatur, proptereáque definitionem non eſſe propoſitionem, in qua attributum inſit in ſubiecto, ſed de ſubiecto dicatur: quod commentum multis in Organo logico interpretum commentis ſimile eſt, vanum & ridiculum. Etenim hoc diſcrimen hypotheſeos & definitionis repetitur ſecundi libri capite tertio, & verbis apertis planè commentum hoc conuincitur, ἐν τῷ ὁρισμῷ οὐδὲν ἕτερον ἑτέρου κατηγορεῖται. In definitione (inquit) nihil alterum de altero dicitur. Ergo definitio, Ariſtotelis ſententiâ, propoſitio non eſt, in qua dicatur attributū de ſubiecto, ſed definitio per ſe cōſiderata, pars tantùm propoſitionis eſt, nec eſt in ſubiecto. nec dicitur de ſubiecto. Quare locus hic totus valdè captioſus eſt, nec omnino mihi Ariſtotelicus. Principium ſyllogiſmi appellatur in prioribus his Analyticis quoduis mediū, nō tātùm propoſitio: & libri huius capite ſeptimo & octauo appellatur axioma, cùm dicitur, tria eſſe in demōſtratione, ἀξίωμα, συμπέρασμα, γένος ὑποκείμενον· axioma, concluſionē, genus ſubiectum: ſic poſtea poſitio appellatur omnis propoſitio. Et Ariſtoteles omne principium tam clarū paulò pòſt affirmabit eſſe, vt contrarium quoque inde pateat, quod theſi conuenire nō poſſit. Quare tota hæc principiorum diuiſio ſcholaſtica eſt, & exemplo atque vſu vel horum librorum refutata: ab Ariſtotele iudicata non eſt, Ariſtotelicis principijs, obſeruationi & experientiæ congrua non eſt. Has ineptias dum conantur interpretes inepti retinere, liberam philoſophiæ perſonam nullam retinent, ſed ſe mancipatos opinioni ſeruos, & à libertate Ariſtoteleæ philoſophiæ alieniſſimos eſſe docent. Definitionem verò, principium dici probo & laudo, & quòd Ariſtoteles poſtea dicet ca-

 pite

pite decimoseptimo secundi, πᾶσαι αἱ ἐπιστῆμαι δι᾽ ὁρισμοῦ γίγνονται · Omnes scientiæ definitione fiunt. laudo, tanquam definitio per se doceat quamplurima, & sine definitione demonstratio nihil: imò demonstratio nil aliud sit, quàm ex definitione probatio: ideóque disputaui, Organum logicum principiis suis carere, quia definitionibus suis careret, & tam multis locis Analytica priora, principiis Aristotelis non constare, quę definitiones syllogismorum demõstrare contenderent. Sed principiorũ duo genera sunt, axioma & thesis: thesis autem, hypothesis aut definitio. Ex hoc (opinor) loco, scholæ nostræ, principia quædam esse artium crediderunt, sed longè aliter, quàm doctrina hæc analytica doceat: Putant enim principia artium initio cumulanda esse, sicut in Geometria vident ὁρισμοὺς, αἰτήματα, ἀξιώματα · definitiones, postulata, dignitates initio operis cumulari, sed istam doctrinam analytica lege à prioribus absolutè & notioribus dispositam non esse non vidẽt. Ex interpretibus recentioribus tamen vnus in his Analyticis Nyphus id verè vidit, & res ipsa id ostendit. Methodus analytica iubet à generalibus, & absolutè notioribus ad specialia progredi. At in Geometria cùm linea, lineæque genera, species, proprietates antè tractandæ essent, quàm ad superficiem veniretur, quia illa priora essent naturâ, totis Elementorum decem libris, lineæ & superficiei rationes permistæ sunt & confusæ: imò, quod maius est, species quædam prioribus libris expositæ, genera deinde consequentibus explicata: quod contra analyticam methodũ prorsus est. Ac si dixeris quasdam propositiones analytica hac via demonstrari non posse, dixeris sanè demonstrabiles non esse, quia priorem caussam, per quã demonstrentur, non habent: & rationes veras illic esse, at non scientificas demonstrationes. Quare Geometria, quæ sola ex demonstrationibus scientificis constare credebatur, analyticas & veras demonstrationes non habet: nec eius principia certè sunt initio cumulanda, sed per genera speciésque suis quæque locis collocanda.

Hic Aristotelis ordo veras explicationes & demonstrationes retinebit, alienas reiiciet, & , quod summum est, artis vsum aperiet. Quod quanquam magnum & graue est, non despero tamē, sicut iam multa alia peperit, quin hoc quoque ætas nostra, tot ingeniis, támque singularibus fœcunda, pariat. Ac si nemo ex tanto doctissimorum hominum numero, propter laboris fortasse magnitudinem id antè aggrediatur, certè neque nos isti parti, quātùm poterimus, quātúmque valebimus, defuturi sumus.

QVONIAM *verò oportet tum credere, tum scire rem, quia talē habeamus syllogismum, quē vocamus demonstrationem: est autem hic, quia hæc sunt, ex quibus syllogismus est: necesse est non solùm prænosse prima, aut omnia, aut nonnulla, sed etiam magis. Semper enim propter quod est vnumquodque, illud magis est: vt propter quod amamus, illud magis charum est. Itaque siquidem scimus per prima, & credimus, etiam illa & scimus, & credimus magis, quia per illa, etiam posteriora.*

Repetitur principii prima & secunda proprietas. Principium est προγιγνωσκόμενον, præcognitum: imò etiam γνωριμώτερον, notius. secunda priùs probatur ex lege & axiomate caussarum.

Propter quod est vnumquodque, illud magis est:
Propter principium, nota conclusio est:
Principium igitur est notius.

Assumptio præcedit, quòd conclusio sciatur, quia principia sciantur. *Scire rem, quia.*] Hic videtur commentum interpretum probari, quòd scire & per demonstrationē scire, sit idem: at potes repetere quod iam proposuit Aristoteles. Scire (dixit) quorum est demonstratio, est habere demonstrationem. ita nunc, scire rem, intellige cuius est demonstratio. *Aut omnia.*] Propositio maior & minor, appellantur in Analyticis aliquando principia de-

monſtrationis:maior ipſa ſaltem ante cognita eſt,minor ei comparata ſimul cognoſcitur,vt primo capite dictum eſt. propterea vide quo modo nunc,aut omnia, aut nõnulla dicat Ariſtoteles,quaſi perueniri ad conclusionem poſſit, quin antè ſint omnia principia cognita. *Semper enim.*] Propoſitio eſt ſyllogiſmi, ſpeciali exemplo declarata,contra quam Philoponus ſic argutatur: Ineſt ebrio ebrietas propter vinum:interfecto mors propter gladium:ergo ebrietas vino, mors gladio magis ineſt: ideóque axioma illud ſic interpretatur. Si quid inſit pluribus, & ſecundo per primum, magis inerit primo: ebrietas autem non ineſt vino, nec mors gladio. *Itaque.*] Complexio ſyllogiſmi,in qua repetitur argumentum.

NON *poßibile eſt autem credere magis quàm iis, quæ quis ſcit,quæ non eſt ſciens meliùs affectus, quàm ſi eſſet ſciens. Accidet autem hoc, niſi quis credens per demonſtrationem prænouerit, magis certè neceſſe eſt credere principiis aut omnibus, aut nonnullis, quàm concluſioni.*

Ex ſecunda proprietate probatur prima.

Si principia non ſunt præcognita, non ſunt notiora:
Sunt autem notiora:
Sunt igitur præcognita.

Oratio autem hîc confuſa valdè eſt & obſcura:ſic autem eſt intelligenda,Non poſſibile eſt credere magis(principiis,ſupple)quàm iis quæ ſcit,id eſt, quàm concluſionibus(in quibus Ariſtoteles, ſciētiæ verbum propriè vſurpat)non poſsibile eſt,inquam,magis credere principiis, quæ ſciens non meliùs eſt affectus, quàm ſi eſſet ſciens (per demonſtrationem,ſupple)id eſt,quàm ſi ſciret concluſionem. Et ſententia denique eſt, Non poſſunt principia concluſionibus eſſe notiora, niſi eorum ſcientia præſtantior ſit & excellentior ſcientia concluſionum: & tres negationes ſunt in Græco pro vna. Itaque duas omiſimus. *Credens.*] Græcè eſt πισεύοντων, genitiuúſque

eſt

eſt partitionis, quem Alexander ἀντὶ τῶ, πιστευομένων ἐξέδωκεν, pro (creditorum) expoſuit, ait Philoponus: quod non probat, neque ego probo. *Magis.*] Propoſitionis ſententia valdè adhuc confuſa fuit,

Si principia non ſunt præcognita, non ſunt notiora:

deinde ſententia aſſumptionis ſequitur,

Sed principia notiora ſunt.

Vbi reperitur illud (omnibus aut nonnullis) quod verum & Ariſtotelicum non habeo. Omnia ſiquidem demonſtrationis principia, nota debent eſſe, antequam ad concluſionem peruenias. Verius illud & melius primo capite, licet verò vt quis cognoſcat alia quidem, quæ priùs cognouerit, aliorum autem ſimul cognitionem accipiat.

HABITVRVM *verò ſcientiam per demonſtrationem, nõ ſolùm oportet principia magis noſſe, & magis his credere, quàm ei quod demonſtratur, ſed neque aliud ipſi certius eſſe, neque notius principiorum oppoſitis, ex quibus erit ſyllogiſmus, qui eſt contrariæ deceptionis: ſiquidem oportet ſcientem ſimpliciter immutabilem eſſe.*

Additur ſupra vltimam proprietatem, vt principium nõ ſolùm ſit notius concluſione, ſed ex eo quoque contrarium ipſius principii ſit manifeſtum. Quæ conditio ſexti Topici capite ſecundo in legibus definitionis ponitur. ἔτι εἰ μὴ δῆλος ὁ τοῦ ἐναντίου λόγος ἐκ λεχθέντος· οἱ γὰρ καλῶς ἀποδιδόμενοι, καὶ τοὺς ἐναντίους προσημαίνουσι. Tum ſi non manifeſta cõtrarii definitio ex dicta: ſcitè enim aſsignatæ definitiones, ſimul contrarias etiam commonſtrant. Definitio (inquit) niſi tam clara ſit, vt eius luce, contrarii quoq; definitio pateat, definitio perfecta nõ erit. Idẽ nũc in generalibus & communibus omnis principii legibus præcipitur tã perſpicuũ eſſe oportere, vt contrariũ quoque ſit inde manifeſtiſsimum: Themiſtius tamen & Philoponus hebes neſcio quid hîc & obtuſum intellexêre, quaſi

quasi dictum esset, principium non solùm conclusione, sed etiam contrario suo clarius esse oportere. Quæ comparatio valdè rudis sit. Nota principia, nota quoque tādem conclusio: principia tamen cōclusione notiora sunt, ait Aristoteles. Quid ergo fuerit hoc vltimum, quod tāquam maximum proponitur? Principia non tantùm priùs nota, sed esse notiora: imò verò contrariis suis notiora. Quasi & principia & principiorum contraria nota essent, sed principia suis contrariis notiora, at contraria: imò ἀντιηρημένα, opposité diuisa omnia simul naturâ sunt, & æquè nota, vt eodem Topico Aristoteles ait. Itaque Aristotelem Aristotelis fidelem interpretem sequamur: hos interpretes omittamus. Ex oppositis principiorum, id est falsis, fit syllogismus contrariæ & falsæ deceptionis, de quo dicetur capite 12. huius & 13. *Immutabilem.*] ἀμετάπτωτον Græcè est: quam metaphoram Aristoteles sexti Topici capite secundo vt obscuram reprehendit: & pro ea videtur quarto ibidem capite propriè vsurpare ἀμετάπειστον, quasi diceres, indissuasibile. Ergo hîc tam magnifica laus perspicuitatis animaduertenda est, ne putemus cum vanis interpretibus Aristotelem de industria obscurum fuisse, à quo toties & tam impēsè videmus facilitatem & perspicuitatem laudari. Principia (ait) non solùm sunt ante conclusionem nota, sed etiam notiora: imò tam clara sunt, vt nihil sit ipsorū contrariis μηδὲ πιστότερον, μηδὲ γνωριμώτερον, neque certius, neque notius. Itaque virtus in artibus cùm fuerit accuratè definita & demonstrata, nihil erit de contrariis vitiis præcipiendum: Rectum enim, erit index sui & obliqui: Principium, sui lumen erit & contrarii. Quamobrem regula hæc consideranda est, vt intelligas totis Analyticis insanum quendam in refutandis vitiis laborem suscipi. Centuplo enim plus operæ ponitur in quatuor Analyticis ad vitia refellendum, quàm ad virtutes demonstrandum. Tricas igitur illas vsum Logicæ impedientes, ex hac analytica & topica lege reiicio, nec in Dialectica retineo.

IN TERTIVM CAPVT.

Adhuc capita duo ad verbum persequuti sumus de proprietatibus principiorum, vt sint perspicua verbis, rebus nota, vera, prima, immediata, notiora, priora, caussæ denique rei ad explicandum propositæ. Omnia hæc laudo, & ad propositum Logicæ artis compendium refero, propria tamen scientificæ declarationis prorsus esse nego. Est enim (vt iam dixi) verbis esse perspicuum, re notum, verum, primum, immediatum omnium rationum, omniúmque argumentorum commune. Nisi enim argumētum perspicuum verúmque & immediatum aut sit, aut saltem videatur, nihil arguet: vt autē caussa sit & absolutè notius, non semper in omnibus argumentis requiritur.

Quæstio sequitur tertio capite περὶ τῆς ἀπειρίας τῶν ἀρχῶν, de infinitate principiorum, quæ deinde quinque capitibus 15, 16, 17, 18, 19, tractabitur, an sint eiusmodi, qualia definita sunt, aliqua principia, sítque omnino demonstratio vlla: vnáque in sex illis capitibus, & eadem quæstio est, vt Aristoteles ipse decimo quinto capite confirmabit. Ἔστι δὲ τοῦτο σκοπεῖν ταὐτὸ, καὶ εἰ αἱ ἀποδείξεις εἰς ἄπειρον ἔρχονται, καὶ εἰ ἔστιν ἀπόδειξις ἁπάντων, ἢ πρὸς ἄλληλα περαίνται. Est hoc cōsiderare idem, & an demonstrationes in infinitum abeant, & an est demonstratio omnis rei, an mutuò inter se concludantur. Qualis quæstio in Philosophia, minore ἄλφα rursus, sed paulò secùs tractatur. Quamobrem sex horum capitum summas tantùm proponemus, nec ad verbum singula differemus: Academiæ nostræ legem hic sequemur, quoniam solidæ doctrinæ, & quæ ad vsum referri possit, hîc nihil est. Tertio igitur capite quæritur an sit vlla demonstratio, déque eo duplex opinio contraria disceptatur, an nullius rei sit demonstratio, an omnis rei sit demonstratio. Postea (quod reliquum erat) quæretur, an alicuius rei sit demonstratio. Primùm differitur ex definitione scientiæ, & hypothetico syllogismo cōcluditur: quem Philoponus genere vidit, specie in litera ipsa distinguere non potuit.

Si

Si principia sciri non possunt, nulla est demonstratio:

Sed principia sciri non possunt, quia essent ex aliis prinicipiis scienda, & ea rursus ex aliis, eóque modo res serperet in immensum, quod impossibile est: aut si reperiantur vltima principia, attamen nescientur, quia principiis vnde sciantur, carebunt.

Nulla igitur demonstratio est.

Hæc in ipsa litera ratiocinatio est. Secunda quæstio est, An omnis rei sit demonstratio: quæ ex falsa caussa, enthymemate concluditur: κύκλῳ καὶ ἐξ ἀλλήλων, circulo & mutuò omnia demōstrari possunt: Omnis igitur rei demonstratio est. Philoponus hypotheticum syllogismum hîc comminiscitur, qui nullus est in litera, vt intelligas quantus in retexendis syllogismis sit artifex. Hæc quæstionis vtriusque captio est. Soluitur deinde prima, per ambiguę assumptionis distinctionem, quòd sciētia quædam sit ἀποδεικτὴ, demonstrabilis, qua sciuntur conclusiones, & quæ definita priùs est, διανοητικὴ nempe: quædam verò ἀναπόδεικτος, indemonstrabilis, qua principia per se non aliunde sciuntur, & cuius principium non sit aliqua alia πρότασις ἄμεσος, propositio immediata, sed ὁ νοῦς intellectus: cuius luminis extrema & vltima principia sine alia ratione sic intelliguntur, vt sensilia sensu sentiuntur. Secundæ quæstionis solutio latiùs ducitur per argumenti inficiationem. Circulo quæuis res demōstratur: Ergo omnis rei est demonstratio. Huius enthymematis Aristoteles negat antecedens, & negationem probat tribus argumentis ex scientiæ & demonstrationis definitione:

Omnis demonstratio est à prioribus:

Non omnis circulus est à prioribus:

neque enim possunt eadem iisdem absolutè & priora esse & posteriora, quod esset in circulo, cùm mutuò res demonstrarentur:

Non omnis igitur circulus est demonstratio.

Secundum argumentum est ex adiunctis absurdis, quia probaretur idem per idem, ἀσαφεῖαν τῇ συνήθει συντομίᾳ ἐμποιήσων·

ἀντιπίπτων· obſcuritatem vſitata breuitate adhibuit hîc Ariſtoteles (inquit Philoponus) quia abecedariis exemplis vtitur. Atqui ſola breuitas ſermonis, hanc obſcuritatem non efficit, vt tertio Animaduerſionum libro latiùs expoſui: imò ſermonis breuitas hic obſcuritatem nullam facit, ſed exemplorum caligo nihil ſignificantiũ. Dic idem ſignificantibus exemplis, etiam maiore ſermonis breuitate, clara res erit:

Si capax eſt diſciplinæ, homo eſt:
Si homo eſt, capax eſt diſciplinæ:

Circulus eſt, ex quo nimirum cõcludes idem per idem.

Si homo eſt, homo eſt.

Connexus enim ſyllogiſmus eſt primi modi, cuius in Ariſtotelis litera, aſſumptio præcedebat, quam facilioris intelligentiæ cauſſâ præpoſuimus. Poſtrema ratio ex parte rerum ſumitur, Non demonſtrantur circulo, quæ non conuertuntur, ſed ſola propria, & in prima tantùm figura: Non igitur omnia circulo demonſtrantur. Qua in diſputatione notabis theſim generaliter accipi pro omni propoſitione, contra proximi capitis diuiſionem, ἐκ δύο θέσεων, ex duabus theſibus, vt iam citauimus: item Analytica priora appellari, τὰ περὶ συλλογισμοῦ· vt appareat, quod antea notauimus, titulos logicorum librorũ ab interpretibus factos eſſe. Hæc ſumma eſt capitis tertii, qua concluditur neque nullius, neque omnis rei demonſtrationem eſſe. Digreſsionem Themiſtius hic intellexit, ἐπανίωμεν δὲ, ὅθεν ἐξέβημεν· redeamus vnde digreſſi ſumus, ait in fine capitis huius. neque Philoponus ignorauit, ſed hîc quæri dixit, An ſit demonſtratio, cùm priùs tamen dictum eſſet (quid eſt demonſtratio) excuſare voluit ὑστερολογίαν, quaſi priùs an eſt, quàm quid eſt, differẽdum fuiſſet: excuſare, inquam, id voluit exemplo phyſicæ doctrinæ, in qua priùs quid eſt vacuum tractatur: deinde an ſit, quæritur. At hic interpres vitium vitio excuſat, & quod exemplo qualicunque fiat, iure fieri putat. Neque nunc ὑστερολογίαν illam reprehendo, ſed maius arguo, & analytica lege cõuinco. Artes γένος ὑποκείμενον,

genus

genus ſubiectum diſputare non debent, ſed ſumere, dicet Ariſtoteles capite octauo huius. Nec enim Arithmetica probat eſſe numerum, nec Geometria magnitudinem, nec Aſtrologia aſtra & cœlum, nec Phyſica mundũ & elementa, non animalia, non plantas, non cæteras res ſibi ſubiectas eſſe diſputat. Hippocrates & Galenus de valetudine tuẽda & reſtituenda, Varro & Cato de agricultura, Vitruuius de architectura præcipiunt: nemo tamen horum in ſua arte quærit, an ſit valetudo, an ager, an domus, ſed ſumit rem eſſe tanquam manifeſtam omnibus: tum definiendo partiendóque, genera ſpeciéſque, tum qualitates & proprietates demonſtrando, artem cõſtituit: denique nulla ars ſubiectum ſibi & propoſitum genus diſputare debet, ſed προγινωσκόμενον, præcognitum ſumere, imò tanquam principium ponere. Hæc Ariſtotelis eſt doctrina capite octauo huius. Ergo ex hoc Ariſtotelico fundamento aſſumamus: At ἀπόδειξίς ἐστι γένος ὑποκείμενον ἀναλύσεως ὑστέρας· Demonſtratio, eſt ſubiectũ genus analyſeos poſterioris, vt interpretes abundè intelligunt & profitentur: ponẽdum igitur eſt, demonſtrationem eſſe, nec id dubitandum aut diſputandum. At huius libri capita ſex integra in hac altercatione conſumuntur, an ſit demonſtratio. Altercatio vana & poſterioris analyſeos præceptis & legibus contraria: deinde longè aliud eſt ἔλεγχος, refutatio, aliud ἀπόδειξις, demonſtratio, ait Ariſtoteles quarto capite libri tertii Philoſophiæ. At hîc refutatio tantùm eſt, ſcientia rei certæ & conſtantis nulla. Quamobrem nihil hîc Ariſtotelicum, & Ariſtotelis principiis conſentaneum, nihil inuentionis, nihil diſpoſitionis logicæ propriũ inuenio, nil quod ad faciendam & conſtruendam artem (quod hîc ſolùm proponitur & quæritur) ſit accommodatum. Tollo igitur hãc altercationem totam, vt minimè Ariſtotelicam, nec ad propoſitũ logicę inſtitutionis cõpendium refero.

CAPVT 4.

QVONIAM *verò impoßibile eſt aliter habere,*

cuius

cuius est scientia simpliciter, necessarium vtique fuerit, scibile secundùm demonstratiuam scientiam. Demonstratiua verò scientia est, quam habemus, quia demonstrationem habemus. Ex necessariis igitur syllogismus est demonstratio.

Capite quarto definitur scientifica materies, & circunstantiis suis explicatur. Primùm verò repetitur illud è secundi capitis initio, Scibile est necessarium: vnde concluditur, scibile quoque demonstratiuum, esse necessarium. Ex genere argumenrum est: scibile enim, genus est, vt dictum est: species verò, ἀποδεικτικὸν, ὁριστικὸν, demonstratiuum, definitiuum: & ob id repetitur apodicticæ scientiæ definitio ex initio secundi capitis, vt aliæ quoque scientiæ species exprimerentur. *Ex necessariis*] Dictum est, propositiones demonstrationis esse necessarias: dictum est conclusionem esse necessariam, vnde nunc concluditur, demonstrationem ex necessariis esse.

STATVENDVM *igitur ex quibus & qualibus demonstrationes sunt. Primùm verò definiamus, quid dicimus de omni, & quid per se, & quid vniuersale. Ac de omni quidem hoc dico, quod sit non in aliquo quidem, aliquo verò non: neque aliquando quidē, aliquando verò non: vt si de omni homine animal: si verum, hunc dicere hominem, verum etiam, animal: & si nunc alterum, etiam alterum: ac si in omni aliena pūctum similiter, signum verò est. Etenim reprehensiones & instantias sic ferimus, tanquam de omni interrogati, aut si in aliquo non, aut si quando non.*

Capite reliquo tribus scholasticis, aut certè ab Aristotele ipso confictis signis & notis, distribuuntur tres demōstrationis conditiones, vnde materiam demonstrationis syllogisticæ, qualem quærit Aristoteles, nullam prorsus esse

esse docebimus. Prima necessitatis vniuersalis, secunda cognationis, tertia proprietatis: sed earum definitiones valdè exiles & aridæ sunt, sicuti quædam iam antea: vt Iaboleno Iureconsulto hîc valde rursus sit opus. Prima siquidem definitio est ex dissimili sine redditione. De omni dicitur, quod non de aliquo, & aliquando affirmetur: de aliquo autem, & aliquando negetur. Huius definitionis dissimile est intelligendum: quod tamen non redditur, id nempè, quod de omni & semper dicitur, vt animal de omni homine, & semper dicitur: & sic in linea & omni & semper punctum est. Appellat Aristoteles capite decimotertio secundi, καθόλυ, quod hîc κατὰ παντὸς, cùm ait, τοῦτο γάρ ἐστι τὸ καθόλου καὶ ἐπὶ παντὸς καὶ ἀεί· id enim est vniuersale, & in omni, & semper. *Instantias*] Si propositio non de omni, aut non semper dicatur, protinus negamus apodicticam propositionem esse. Notabis autem hîc κατὰ παντὸς secùs capi, quàm in prioris Analyseos initio: & hanc sermonis homonymiam, magnę in toto Organo obscuritatis esse caussam, nō solam sermonis breuitatem, quam putant interpretes.

PER SE *verò sunt, quæcunque sunt in ratione quid est: vt triangulo linea inest, & lineæ, punctum: Essentia enim ipsorum ex his est, & in ratione dicente quid est, inest.*

Prima nota fuit vniuersalis necessitatis, secunda est τῆς συγγενείας, id est, cognationis: quæ est ἢ ἁπλῶς, ἢ πῆ, aut absolutè, aut quodammodo. Genus generísque differentiæ & species sunt ἁπλῶς συγγενῆ, eorum verò proprietates & adiunctæ. penitus & insitæ per se qualitates generi generísque differentiis ac formis sunt πῆ συγγενῆ, vt septimo capite copiosiùs differetur. Ergo ad hãc vtramque συγγένειαν exprimendam, modi quatuor proponuntur. Primus & secundus & quartus spectant ad absolutam, tertius ad τὴν πῆ· omnésque hi modi nil aliud nobis insinuant, quàm caussarum & effectorum, subiectorum & sub-

& ſubiectis adhærentium qualitatum, vnde conſtant artes, cognationem, ac prҫcipuè cauſſarum & effectorum. Quicquid enim alicui per ſe ineſt, eius cauſſa eſt, vt erit viceſimo capite Ergo cùm ſubiectis attributa, aut attributis ſubiecta per ſe adfuerint, tum quæ per ſe aderunt, cauſſæ erunt ἁπλῶς ἢ πῆ. ſed ipſos modos videamus. Primus eſt, quando attributum eſt in eſſentia ſubiecti, & in eius definitione adhibetur. Sic genus & differentia & definitio per ſe dicuntur de ſpecie & definito: ſic linea eſt in definitione trianguli, quod ex tribus rectis lineis definitur: & punctum in definitione lineæ, quæ definitur fluxus puncti. Hic ergo primus modus continet omnes propoſitiones, quibus genus de ſpecie, differentia de ſpecie, definitio de definito dicitur: ὃς καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἀποδείξεσι παραλαμβάνεται· quæ etiam maximè in demonſtrationibus aſſumitur, ait Themiſtius. imò, vt aio, in omnibus artis & doctrinæ partibus.

A C *quibuſcunque attributis ſuis ipſa in ratione quid eſt declarãte inſunt: vt rectum ineſt lineæ & curuum: item impar & par numero, & primum & compoſitum & æquilaterum, & altera parte longius: & omnibus his inſunt in ratione quid eſt dicente, illic quidem linea, hic verò numerus. Similiter verò & in aliis talia ſingulis ineſſe per ſe dico. Quæ verò neutro modo inſunt, accidẽtia ſunt, vt muſicum aut album, animali.*

Secundus modus per ſe, primo contrarius eſt: per ſe eſt, quod eſt in eſſentia & definitione attributi: qui modus, generis in ſpecies aut differentias diſtributioni conuenit, vt primus definitioni: ſic in diuiſionis propoſitione, linea recta eſt aut curua: numerus par vel impar, primus vel compoſitus, æquilaterus aut altera parte longior: ſic, inquam, attributo ſuo ineſt ſubiectum per ſe, quia partes in his ex toto definiuntur. Recta enim, eſt linea quæ ex æquo punctis ſuis interiacet: curua, contrà. Par, eſt nu-

merus in æqua diuisus: impar, in non æqua diuisus. Primus numerus, quem sola metitur vnitas, vt 5,7,11: compositus contrà, quem alius etiam metitur, vt senarius, quem metitur binarius & ternarius: ter bina aut bis terna, senarium faciunt. Aequilaterus, quadratus, qui in seipsum ducitur: vt, bis bina, quatuor: ter terna, nouẽ, quadratos numeros efficiunt. Altera parte lõgior, quem minor in maiorem ductus efficit, vt quindecim ex ductu ternarii in quinarium efficitur. Notabis hîc, quod sæpe iam notauimus, Aristotelem exemplis aut abecedariis nilque significantibus vti, aut mathematicis & rudi philosophiæ discipulo ignotis, ideóque obscurum esse: nec solam obscuritatis esse caussam, βραχυλογίαν, quam putãt interpretes. Philoponus in his Alexandrum reprehendit, vt in mathematicis ignarum, quod postea rursus faciet apertiùs. Ergo modus hic per se complectitur propositiones ex diuisione generis factas: tametsi cùm diuisio fit integræ rei in sua membra, mẽbra illa, caussæ sunt totius, ipsúmque constituunt: vt si diuidas naturam in materiam & formam, vt Physici diuidunt: tum enim in propositione illa (Natura constat ex materia & forma) attributæ partes, sunt caussæ totius: & ad quartum modum potiùs ea propositio pertinebit, qui tamen cum primis confunditur, vt dicam. Et quæ neutro modo dicuntur, accidentia sunt, ait magister: & rectè: absolutæ siquidem, τῆς συγγενείας nihil habẽt. Descende enim, sicut methodus analytica iussit, à prioribus absolutè & naturâ notioribus, hos duos tãtùm modos in recta τῆς συγγενείας linea reperies. Hîc verò mihi mirari libuit, cúrnã Themistius & Philoponus, póstque eos interpretes reliqui commenti sunt, quod huc attulerunt: secundo modo per se accidẽtia dici, quorum in definitionibus subiecta ponerentur, vt σιμότης ῥινός, simitas nasi, & eiusmodi inseparabilia accidentia vni & eidem & soli, naturæ per se adiuncta, vt propria denique. At Aristotelis verba, sententiam eam non habent: locus obscurus erat, & syntaxi grammatica inuolutus, ideo præbuit (opinor) occasionẽ huius

huius commenti. At si retexas syntaxim grammaticam, sensum reperies eum quem proposui. *Attributis suis*] Græcè est ὀνυπαρχόντων αὐτοῖς, quasi diceres, inexistentiũ ipsis: vbi Philoponus putat (ἀνοῖς) pro (τισὶ) sumptum, sed fallitur: sensúsque verus est non solùm verbis, sed sententiæ congruus, quem proposui, & ἀνοῖς legendum, nõ αὐτοῖς. & verbum ὀνυπάρχειν, commune est subiecti atque attributi: sic ἄρτιον ἀριθμῷ καὶ ἀριθμὸς ἀρτίῳ ὑπάρχειν καὶ ὀνυπάρχειν dicitur hîc ab Aristotele. Poterant verò Græcos interpretes erroris sui tot exempla cõmonefacere, quæ differentiæ sunt non accidentia. Nec verò Aristoteles hîc dicit attributum per se inesse subiecto, sed attributo subiectum. Numerus est par aut impar, linea recta aut curua. in his, ait, propositionibus, numerus inest per se pari aut impari, linea rectæ aut curuæ: dicit quidem par & impar inesse numero, nempe vt attributa: at per se numero inesse non dicit, sed illis numerum: tametsi vtrumque proximo capite dicet, sed ambiguè, nec eadem ratione, vt tum dicam, cum eò peruenero. Nec metuendi occasio fuit, ne propria rerum accidẽtia nullo per se modo comprehenderentur: Themistius enim tertio deinde modo, vt mox dicam, ea ipsa comprehendit. Quamobrẽ locus hic, sicuti superiores alii quidam, probare iam potest Græcorum interpretum negligentiam, rem præsentem tam negligẽter interpretantium. Aliquis interpres primus in obscuro loco fabulam istam commentus est: reliqui secuti sunt.

TVM *verò quod non de subiecto dicitur alio vllo, vt ambulare, diuersum cùm sit, ambulans est & albũ. Essentia autẽ, & quæcunque hoc aliquid significãt, nec sunt aliud quiddã, id quod sunt. Quæ sanè non de subiecto, hæc per se dico: quæ verò de subiecto, accidentia.*

Adhuc primis duobus modis συγγενῆ ἢ ἁπλῶς exposita est: tertius modus sequitur, qui complectitur τὰ πάθη καὶ συμβεβηκότα σύστοιχα πῆ καὶ συγγενῆ· affectiones & acci-

dentia cognata quodammodo. Eſt autem hoc modo per ſe, quod non dicitur de ſubiecto alio aliquo, ſed ſubiecto ſuo primo ineſt, οἷον τῇ ἐπιφανείᾳ κεχρῶσθαι, vt ſuperficiei colorari, quemadmodũ Themiſtius ait, imò Ariſtoteles docet in prima Philoſophia libri quinti capite decimo octauo, & ſeptimi quarto. Definitio obſcurior eſt in litera, quia ſumitur ex diſſimili ſine redditione. Tota autem diſſimilitudo fuerat: Per ſe ineſt, quod non de ſubiecto alio aliquo, ſed de ſuo tantùm dicitur. & exempla, quæ proferuntur in litera, non ad definitum per ſe, ſed ad eius diſsimile referuntur: Ambulans enim & album de ſubiecto alio aliquo dicuntur. In hoc igitur modo comprehendũtur τὰ πάθη καὶ καθ᾽ αὐτὰ συμβεβηκότα, quæ poſtea nominantur, quia de ſubiectis ſuis primis, & non de aliis dicũtur, & in iis inſunt, vt in Categoriis Ariſtoteles loquitur. Quod enim eſt hîc (dici de) illic eſt (eſſe in). Quare Themiſtio fruſtrà commentum illud ſecundi modi quæſitum eſt de accidentibus, cùm ille ipſe Themiſtius inuenerit locum iiſdem accidentibus, in quorũ definitione, ſubiecta adhibeantur: definitione, inquam, non abſoluta ex genere & differentia, ſed tamen quæ cauſſam aliquam ex ſubiecto deducat, vnde affectio & paſsio, quæ definitur, effluxerit. Quartus modus ab interpretibus notatur in verbis (Subſtantia autẽ). vt quarto modo οὐσίαι ἄτομοι, ſubſtantiæ indiuiduæ, nempe Socrates & Plato, dicantur eſſe per ſe. At mihi locus hic valdè ſuſpectus eſt: illuſtrationem potiùs aliquam fuiſſe ſuſpicor de ſubſtantiis illis, quæ per ſe quidem ſunt, non more accidentium ſubiectis adiunctorum & adhærentium. Atque in peroratione loci huius, de ſuſtantiis nulla mentio fit. Quæ non dicuntur de ſubiecto (ſupple, vllo alio) per ſe dico, ait Ariſtoteles. Quæ verò dicuntur accidentia, communia videlicet, vt ſexto capite accidẽs definitur, quod per ſe nõ inſit. De ſubſtantiis indiuiduis hîc nulla mẽtio eſt, & de apodicticis propoſitionibus, & earum copia & facultate caput erat inſtitutum, quò ſubſtantiæ indiuiduæ nihil omnino pertinent. Quod inter-

interpretes viderunt: & vna videtur hæc caussa fuisse, quæ impelleret eos ad duos postremos modos reiiciendum, quia tertium illum, quem faciebat de substantiis indiuiduis, non probabant. Quamobrem nullum illic modum per se statuo, sed tertium de accidentibus per se facio, qui τὰ πάθη καὶ καθ' αὑτὰ συμβεβηκότα τῇ τοῖς ὑποκειμένοις αὐτῶν συγγενῇ complectatur, vt duo primi τὰ ἁπλῶς συγγενῆ complectuntur. Quod si diligentiùs interpretes attendissent, commento illo secundi modi ad accidentia per se retinendũ, nil opus fuisset: vidissent enim tertio hoc modo comprehendi accidentia propria, in quorum etiam definitionibus (vt illis placet) subiecta possent adhiberi.

I A M *verò alio modo, quod propter se inest vnicuique, per se est: quod autem non propter se inest, accidens est: vt si ambulante aliquo fulgurauit, accidens est: non enim propter ambulationem fulgurauit, sed id accidit, dicimus. Si verò propter se, per se inest: vt si quis iugulatus interiit, & propter iugulationem, quia iugulatus est: non autem accidit, iugulatum interire.*

Quartus est modus negligenter expositus: Per se inest, quod caussa est certa, non fortuita. Ambulante te fulgurauit: ambulatio tua, casu fortuito inest fulguri, non vt caussa certa. Hic generalis modus est, & reliquos complectitur, ᾧ γὰρ καθ' αὑτὸ ὑπάρχει τι, τοῦτο αὐτῷ αἴτιον· cui enim per se inest aliquid, hoc ipsi caussa est, vt capite vicesimo huius docetur. Ergo quod attributum, aut subiectum per se inest, caussa etiam est: caussæque seorsum afferri possunt, materia, efficiens, forma, finis: hæque singulæ valent ad demonstrationem, vt postea secundo libro dicetur.

Quæ igitur dicuntur in absolutè scibilibus per se sic attributis, subiici, aut subiectis attribui, tum per se sunt, tum sunt ex necessitate.

Quatuor τῆς συγγενείας modi definiti ſunt adhuc, duo ad abſolutam συγγένειαν, primus, ſecundus: vnus ad τὴν πῆ συγγένειαν, tertius: quartus omnes complectitur. Concludit igitur Ariſtoteles hoſce τῆς συγγενείας modos, quibus ſic vel attributis ſubiecta, vel attributa ſubiectis inſunt: & duobus membris, membra illa quatuor aptiùs exprimit: quod rurſus bis faciet, cùm dicet, τὸ καθ' αὑτὸ διχῶς λέγεσθαι. Attamen ne videatur quaſlibet cauſſas his modis definire, ſignificat ſe dicere quæ neceſſariò inſint, vt ſecunda nota καθ' αὑτὸ comprehendat primam κατὰ παντός. Themiſtius & Philoponus, ac deinceps reliqui, fabulãtur hîc duos modos primos ab Ariſtotele retineri, duos poſtremos abiici: fabulantur, aio: nec enim Ariſtotelis verba id oſtendunt, ſed omnes modos comprehendunt, in quibus omnibus, quod per ſe dicitur, aut ἐνυπάρχει τοῖς κατηγορουμένοις, id eſt, ſubiicitur attributis, vt ſecũdo modo: aut ἐνυπάρχεται, id eſt, ſubiectis attribuitur, vt primo, tertio, quarto modis. Animal, eſt homo aut beſtia: animal eſt rationale aut irrationale. denique quoties genus in ſpecies aut differentias diſtribuitur, hoc ſecundo modo ſubiectum per ſe ineſt attributo. Homo eſt animal, homo eſt rationalis, homo eſt animal rationale. denique quoties genus, differentia, definitio de ſubiectis ſuis dicuntur, per ſe primo modo ſuis ſubiectis ἐνυπάρχει. Homo eſt capax diſciplinæ: ſuperficies eſt colorata, & cætera eiuſmodi propria: quoties [illegible] ſubiectis ſuis dicuntur, per ſe tertio modo ἐνυπάρχεται. Homo conſtat ex corpore & anima rationali: mundus à deo ex nihilo conditus eſt. denique quoties cauſſæ de ſuis effectis dicuntur, per ſe ſuis effectis ἐνυπάρχει. In hoc autem poſtremo modo Themiſtius ait non eſſe neceſſitatem, propterea nõ eſſe per ſe. At non ſi cauſſa aliqua neceſſaria non eſt, iccirco nulla eſt neceſſaria. Scientia & demonſtratio, definita iam eſt ex cauſſa concluſio: præcipietur poſtea libro ſecundo ex omni cauſſa demonſtrati. Ergo cauſſam apodicticam & demonſtrationi accommodatam intelligamus, quæ aliter habere non poſſit, vt dictum eſt capite

ſecun-

ſecundo. Et hæc cauſſa non erit à demõſtratione aliena, imò vt definitio docuit, maximè apta & conſentanea: nec ad demonſtratiuæ propoſitionis qualitatem, ſola nota τῦ καθ' ἀυτὸ, ſed κατὰ παντὸς, ſed καθόλου proponitur. Et Ariſtoteles ipſe ſignificauit, vt dixi, in ſecunda nota primam ineſſe. Philoponus ineptior etiam hîc eſt: Ait enim cauſſam conferre potiùs εἰς ὅλου συλλογισμοῦ γένεσιν, ad totius ſyllogiſmi compoſitionem, quod medium ſit quaſi & primi & ſecundi modi: denique omnis abſolutæ demonſtrationis propoſitiones non idem faciant, & definitio de definito dicta non complectatur cauſſas definiti. O interpretem Logicæ artis expertem! Sed hos interpretes mittamus. Quatuor modos Ariſtoteles colligit, nullum reiicit, omnéſque ad inſtituendam ſcientiam adhibet: primum, ſecundum, quartum ad συγξέν{αν τὴν ἁπλῶς, quæ definitione & diuiſione (quia ſunt τῆς οὐσίας) explicatur: tertium ad τὴν πῆ συγγέν{αν, quæ eſt demonſtrationis. Hæc enim demonſtrationis materies eſt, vt τὰ πάθη καὶ συμβεβηκότα, τὰ καθ' αὑτὰ concludat, vt erit tertio capite ſecundi. Eſt verò perridiculum, quòd Themiſtius & Philoponus excuſant hîc Ariſtotelem, quaſi vitioſè partientem, quòd quatuor modos partiatur, cùm duos tantùm probet. Plenioris diuiſionis gratiâ (aiunt) quatuor modos pro duobus enumerauit. Verum eſt, opinor: lex aliqua de diuidendo logica eſt, quæ iubet ornatus cuiuſdam amplitudiníſque gratiâ partes plures enumerare, quàm diuiſum complectatur. Ita nullum vitium fuerit, quod interpretes hi in ſummæ virtutis loco non habeant. At ſerui nimiùm ſeduli dominum ſuum excuſare deſinant: nihil enim hîc, vt exiſtimant, offendit, nec plures modo proponit, quàm ſequatur: ſed commẽta ſomniáque ſua pro magiſtri ſui decretis iactare deſinant, ſéque ipſos potiùs accuſent, qui tam & à verbis & à ſententiis doctoris alienas fabulas confingant. Erroris occaſio (opinor) interpretibus fuit, cùm Grãmaticæ ſyntaxeos confuſio, tum fortaſſe (nec enim citatur hîc ab illis locus vllus) loci cuiuſdam repugnantia, vt cùm di-

cetur, Accidentium quæ per ſe non inſunt, ſcientiam nō eſſe, quod dicetur capite ſexto. Attamen quia locus aliquis repugnare videbatur, iccirco peruertēdus alter nō fuit, quaſi non ſint in hoc doctore contradictiones aliquando manifeſtæ: vt antè iam fuit de definitione, quæ propoſitio & eſſe & non eſſe dicebatur, & aliæ in his Analyticis quædam, de quibus ſuo loco: & tamen accidētia per ſe tertio modo pleniſſimè continebantur.

NON *enim accidit non ineſſe aut abſolutè, aut contraria: vt lineæ rectum aut curuum, & numero impar aut par. Eſt enim aduerſum, aut priuatio, aut contradictio in eodem genere vt par: quod non eſt impar in numeris quatenus ſequitur. Itaque ſi neceſſe eſt affirmare aut negare, neceſſe eſt etiam quæ per ſe inſunt, ineſſe. Quòd igitur eſt de omni & per ſe, definitum ſit hoc modo.*

Probatur in his (quæ per ſe inſunt) propoſita neceſsitas primùm ex contrario. Non poſſunt non ineſſe aut abſolutè vt primo, tertio, quarto modis, cùm dicitur, Homo eſt animal, Homo eſt capax diſciplinæ, Homo conſtat ex corpore & anima rationali: aut oppoſita & ratione oppoſitionis, vt ſecundo modo cùm dicitur, Linèa eſt recta aut curua, Numerus eſt par vel impar. Neceſſe enim eſt oppoſita ſubiecto ineſſe, non abſolutè quidem, ſed neceſſariæ diſiunctionis ratione alterutrum. Confirmatio deinde additur, non illius quidem abſolutæ neceſsitatis (quæ ex eo patet, quia partes aliæ ſunt aliis eſſentiales) ſed huius quæ ad ſecundum duntaxat modum attinet: cuius ratiocinatio valde eſt inuoluta. Eſt autem eiuſmodi,

Oppoſitorū immediatorū vnū in ſubiecto ineſſe neceſſe eſt:
Secundi modi attributa ſunt eiuſmodi oppoſita:
Vnum igitur eorum ineſſe neceſſe eſt.

Hæc (inquam) ſumma confirmationis huius. Aſſumptionis

onis ſententia eſt in exemplis diuiſæ lineæ, diuiſi numeri. *Eſt enim.*] Sententia propoſitionis hîc ſumenda eſt per has ſpecies. Oppoſitorum enim ſpecies ſunt, aduerſa, priuantia, contradicentia (pro quibus duobus vltimis, per metonymiam priuatio & contradictio dicuntur) relata. De relatis hîc nihil. Genus verò intelliges ὑποκείμενον vel ὑποκειμένην φύσιν, ſubiectum aut ſubiectam naturam, & oppoſitionis axioma ſic intelliges:

> *Oppoſitorum immediatorũ, aduerſorum, priuantiũ, contradicentium neceſſe eſt vnũ ineſſe ſubiecto generi δεκτικῷ, id eſt ſuſceptiuo, vt ſcholæ noſtræ loquuntur.*

Homo enim ſanus eſt aut æger: cæcus eſt aut videns: eſt aut nõ eſt: denique oppoſitorum immediatorum (in quæ prorſus aliqua res diuiditur) neceſſe eſt vnum ſubiecto diuiſo ineſſe. At ſic eſt in modo ſecundo, cùm dicimus, Numerus eſt par vel impar, Linea recta eſt aut curua: diuiditur enim in has partes numerus & linea. *Itaque ſi*] Sententia complexionis eſt (Quare quæ per ſe inſunt ſecundo modo, etiam neceſſaria ſunt) ſed repetitur pro generali oppoſitionis axiomate, axioma contradictionis iam citatum capite primo.

VNIVERSALE *autem dico, quod & de omni, & per ſe ineſt, & quatenus ipſum. Manifeſtum igitur, quòd quæ vniuerſalia ſunt, ex neceßitate rebus inſunt. Per ſe verò, & ſecundùm quod ipſum eſt, idem eſt, vt per ſe lineæ ineſt punctum & rectum: Etenim quatenus linea eſt: & triangulo quatenus triangulum, duo recti: Etenim per ſe triangulum duobus rectis æquale. Vniuerſale verò tunc eſt, quando in quolibet & primo demonſtratur: vt duos rectos habere: neque figuræ ineſt vniuerſaliter. Tametſi licet demonſtrare de figura, quòd duos rectos habet, ſed non de omni figura: neque vtitur qualibet figura demõſtrans. Quadratum enim, eſt quidem figura, non habet autem duobus rectis pares: iſo-*

ſceles

sceles verò habet quidem quodlibet, duobus rectis pares: non autem primum, sed triãgulum prius est. Quodcunque igitur primùm demonstratur duos rectos habere, aut quodlibet aliud, huic primo inest vniuersale: & demonstratio per se, huius est vniuersalis: aliorum verò modo quodam, non per se: neque isosceles est vniuersaliter, sed latiùs id patet.

Expositis duabus primis notis κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, tertia sequitur καθόλου. Catholicum verò (vtamur enim hoc verbo, quo etiam Quintilianus vsus est) catholicum (inquam) definitur, quod κατὰ παντὸς καὶ καθ' αὑτὸ καὶ πρώτῳ ὑπάρχει· quod de omni & per se & primo inest & quatenus ipsum: per se autem & quatenus ipsum pro eodem ponitur: nec per se id nunc est quod paulò antè, sed quod omni & primo, id est, quod non superius, non inferius, sed par videlicet & æquale sit: nec πρῶτον idem hîc est, quod antea, id est, ἄμεσον & ἀναπόδεικτον. Nam conclusio debet esse etiam πρῶτον καθολικὴ· nec πρῶτον καθολικὸν hic aliud est, quàm ἀντίστροφον, vt Aristoteles ipse capite decimoseptimo secundi postea nescio quid aliud agens apertè docet. τοῦτο δὲ λέγω καθόλου, ὃ μὴ ἀντιστρέφει. πρῶτον δὲ καθόλου, ᾧ ἕκαστον μὲν μὴ ἀντιστρέφει, ἅπαντα δὲ ἀντιστρέφει, καὶ μὴ παρεκτείνει. Hoc autem dico vniuersale, cum quo non singula quidem, sed vniuersa conuertuntur, neque superant. Ergo differunt in Aristotelis doctrina catholicum & catholicum primũ, nec aliud est καθολικὸν πρῶτον, quàm ἀντίστροφον· vt καθολικῶς πρῶτον λέγεσθαι καὶ ἀντιστρόφως idẽ sit, & hæc nota, sit ἀντιστροφῆς nota. Ergo πρῶτον καθολικὸν, vel potiùs ἀντίστροφον definitur hîc, quod conuertitur. Sic in arte methodicè & accuratè instituta, summorum generum affectiones cum summis generibus summo loco, mediæ cum mediis medio, infimæ cum infimis infimo καθολικῶς καὶ ἀντιστρόφως exponentur. Sic est propositio definitionis de definito, partium de partito, proprietatis de subiecto catholica. Ergo definitionum partitio-

titionúmque regulæ ſunt catholicæ & antiſtrophæ iſto modo. Ergo demonſtrationis, quæ demonſtrant propriã affectionem de ſubiecto per definitionem (vt Ariſtoteles poſtea præcipiet) propoſitiones iſto modo ſunt catholicæ: denique omnes artium bene traditarum propoſitiones & regulæ catholicæ ſunt iſto modo : atque inter ſe partibus conuertuntur. Si quæ non ſunt, exceptionibus aſtringuntur, neque catholicæ ſunt. *Et rectum*] Dictũ priùs, lineam recto ineſſe per ſe: nunc etiam contrà dicitur, rectum per ſe ineſſe lineæ. Homonymia verbi hæc notanda eſt. In primo Analytico Ariſtoteles medium ineſſe, in toto primo, & poſtremũ in toto medio, & (eſſe in) accipit pro ſubiici, quomodo locus hic intelligendus eſt. Nec enim ſpecies de genere dicitur abſolutè & per ſe. *Et triangulo*] Vide hanc propoſitionem primo capite. Notabis autem hîc metonymiam quandam ſubiecti pro adiuncto: Nec enim triangulum duobus rectis par eſt, ſed trianguli tres anguli. *Neque figuræ*] Diſsimilitudo eſt ſine redditione: ſic igitur abſolue: Catholicum eſt primò quod neque maius, neque minus, ſed par & æquale: vt habere tres angulos interiores duobus rectis pares, eſt πρῶτον καθολικὸν πάθημα, non quidem figuræ, quia figuræ quidem alicui conuenit, verùm non omni, vt quadrato: non etiam iſoſcelis & triãguli duobus lateribus & cruribus paris: quia licet omni conueniat, non tamen conuenit ſoli: trianguli eſt, quia omni, quia ſoli & κατὰ παντός, id eſt, ſemper, cùm ſit neceſſarium, & καθ' αὐτὸ, tertio quippe modo, quia ei & primo nec vlli alii conuenit. *Et demonſtratio*] Nota quod hic ait, huius vniuerſalis eſſe propriam demonſtrationem, & quæ per ſe ſit: καθ' αὐτὸ autem hic intelligit κυρίως, propriè, non autem ex vllo quatuor modorum. Aliorum verò non ſic catholicorum, ſecundariam quandam & ſophiſticam demonſtrationẽ, vt proximo capite appellabit. nota (inquam) ſententiam hanc catholici & definitionem diligenter, quæ magis etiam proximo capite confirmabitur.

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

NON *est autem ignorandum, quòd sæpe accidit errare, & non esse quod demonstratur, vniuersale primum, quatenus videtur demonstrari vniuersale primum. Decipimur autem hac deceptione, quando aut nihil liceat sumere superius præter singulare, aut singularia: aut liceat quidem, sed anonymum sit in rebus specie differentibus, aut sit velut in parte totum, in quo demonstratur. Particularibus enim inerit demonstratio, & erit de omni: sed tamen non erit huius primi vniuersalis demonstratio. Dico verò huius primi, quatetenus huius demonstrationem, cùm fuerit primi vniuersalis.*

καθολικὸν πρῶτον definitum est, vel potiùs ἴδιον καὶ ἀντίστροφον: hîc contrarium eius proponitur: quod si satis esset apertè definitum, contrario eius nil erat opus: esset enim ex prima definitione cognitum, vt principii regula docuit, quæ iubet principium & sui & contrarii lumen esse. sed tamen quo tantùm præceptum pleniùs intelligatur, quia obscuriùs est explicatum, caput hoc interpretemur. Caueamus, inquit Aristoteles, ne fallamur hîc, vt plerique falluntur, qui se καθολικῶς καὶ ἀντιστρόφως existimant docere, id est, τὸ καθόλου πρῶτον tenere. Quot igitur modis hîc erratur? certè duobus, si superius, si inferius assumatur: hi siquidem τῷ καθολικῷ καὶ ἀντιστρόφῳ contrarii modi sunt. Sed obscuriùs Aristoteles loquitur, & quod ab interpretibus non intelligitur: quia vtrùm de subiecto genere loquatur, an de attributa affectione, non exprimit. Itaque interpretes tres modos erroris hic faciũt, cùm sit vnus, sed exempla tria. In omnibus enim sumitur inferius, quia singulare duntaxat vnum vel alterum nouimus: aut generale quidem nouimus, sed quia est ἀνώνυμον, & sine nomine, icirco species pro genere sumimus, aut totum parti attribuimus: & licet omni parti, attamen

attamen catholicum primum & ἀντίστροφον non attribuimus. Ergo errores hi vnius modi sunt, cùm nempe sumitur inferius. In qualibet arte & ei subiecta natura, est aliquid γενικώτατον, sunt ὑπάλληλα, sunt εἰδικώτατα, vt tam sæpe iam dico. Atque in affectionibus & proprietatibus item est quiddam γενικώτατον, sunt ὑπάλληλα sunt εἰδικώτατα, summa summis, media mediis, infimis infima, τῷ γένει ὁμογενὲς, τῷ εἴδει ὁμοειδὲς copulandum est: qui hunc ordinem peruertit, vt superiora cum inferioribus, aut inferiora cum superioribus annectit, non καθολικῶς πρώτως καὶ ἀντιστρόφως, sed σοφιστικῶς, vt mox dicet Aristoteles, instituit. Regula hæc diuinam illam logicæ & artificiosæ methodi regulam totam ferè constituit. Sed Aristotelis exempla videamus.

SI *quis igitur demonstrauerit, quòd rectæ non concurrant, videatur huius esse demonstratio, quia in omnibus sit rectis. Non est autem: siquidem non, quòd sic æquales sint, id fit, sed quatenus quomodolibet æquales.*

Exemplum primum. AEquidistantium linearum duo genera sunt, rectæ aliæ, aliæ obliquæ: si demonstras rectas non concurrere, videberis fortasse καθολικῶς πρώτως demonstrare, quia de omnibus rectis æquidistantibus τὸ πάθημα, affectio non concurrendi vera sit. Secùs est, ait Aristoteles: demonstras enim generalem affectionem de specie: σοφιστικῶς igitur agis, καὶ ταὐτὸ πολλάκις λέγεις, & idem sæpius dicis. Erit enim tibi & demonstratione altera opus in æquidistantibus circulis. Oportebat generalem affectionem de vniuerso genere & quolibet modo æquidistantibus, non de singulari specie & de rectis demonstrare: & generalis affectio incongruè speciei tribuitur, quia generalis affectio speciei non conuenit ratione speciei, sed generis, & sic extra ordinem statuitur. Notabis autem æquales pro (æquidistantes) in hoc exemplo dici: & notabis præterea velut ἀποδεικτικὸν problema statui, de non concurrentibus parallelis vel æquidistanti-

diſtantibus, quod in Euclidis Elementis principium ponitur, ne putemus Geometriam (quam nunc habemus) Ariſtotelicis legibus factam eſſe: eſt enim in poſtulatis vltimum. Exemplum tertii modi facit hîc Philoponus: poteſt etiam eſſe primi, cùm ſingulare vnum, aut plura pro toto genere ſubiiciuntur.

ET SI *triangulum non aliud eſſet, quàm iſoſceles, iſoſceles videatur eſſe.*

Exemplum ſecundum eſt imperfectum: intellige verò: Si quis (tres angulos duobus rectis habere pares) demõſtraret de iſoſcele, quòd de triangulis ſolùm noſſet, catholicè non demonſtraret, quía γενικὸν πάθημα ſpeciei tribueret, vt antea. Philoponus exemplum primi modi hîc ſtatuit, & rectè: ſed à ſuperiore, diſtinguit genere, non rectè: Idem enim eſt & vnus erroris modus.

ET *analogum, quod viciſsim, quatenus numeri ſunt, & quatenus lineæ, & quatenus ſolida, & quatenus tempora: quemadmodũ demonſtraretur aliquandò ſeorſum, cùm certè poſſet de omnibus vna domõſtratione mõſtrari: ſed quia ſecundùm nominatũ aliquid omnia hæc nõ ſunt vnũ, numeri, longitudines, tẽpora, ſolida, & ſpecie differãt inter ſe, ſeorſum fortaſſe capiatur. Nunc verò vniuerſale mõſtratur:* Nõ *enim quatenus lineæ, aut quatenus numeri ineſſent, ſed quatenus hoc, quod vniuerſaliter ſupponũt eſſe.* Propterea *neq; ſi quis mõſtrauerit ſecũdùm vnũquodque triangulũ demõſtratione aut vna, aut altera, quòd duos rectos habet vnũquodque, iſopleurũ ſeparatim & ſcalenũ, & iſoſceles, nondũ nouit triangulũ, quòd duobus rectis æquale, niſi ſophiſtico modo.* Neq; *vniuerſaliter triangulũ, ne ſi nullum quidẽ præterea alterũ ſit triangulũ: nõ enim quatenus*

nus sit triangulū, nouit: neque omne triangulū, nisi secundùm numerum: secundùm speciem verò nō vniuersam, & si nulla est, quam non nouerit.

Exemplum est tertium. Analogiæ quoddam genus est vnum per se, cuius in numeris septimo, & in magnitudinibus quinto libro multæ species explicantur ab Euclide, vna ἡ ἐναλλὰξ, vicissim dicitur, vt in numeris 2 ad 4, sic 3 ad 6: ergo vt 2 ad 3, sic 4 ad 6. Eiusmodi analogiā & ceteras species si quis in numeris separatim doceat, vt fecit Euclides, nō demonstrabit, nisi sophisticè, ait Aristoteles. Quàmobrē? quia non quatenus numeri aut quatenus magnitudines habēt eiusmodi analogiā Ergo Aristoteles appellat Euclidis nostri demōstrationes sophisticas? Certè. Nec enim affectionē generalē demonstrāt in vniuerso genere, vt oportuit, vt ὁμογενὲς πάθημα ὁμοίῳ γένει coniungeretur, sed generalē in specie vna aut pluribus demonstrat, & pluribus demonstrationibus demōstrat, quòd vna poterat demonstrari. Hic igitur Aristoteles eandē perissologiam & tautologiā obiicit, quam obiecerat antea: & hic alter locus damnatæ tautologiæ attentè legatur, & tantū vitium ab Aristotele meritò damnatum. Ergo qui generalem affectionē de specie demōstrat, peccat: tanto sanè in doctrina peccato, quàm si in Categoria substantiæ, animalis propriā differentiā αἰσθητικόν, sensu præditum ad hominis latus adiungeres. Vestierit sartor gigantis veste pumilionem, ridiculum fecerit: maior est enim vestis, quàm deceat: Contrà, pumilionis veste gigantē vestierit, ridiculū quoque fuerit: minor enim est vestis, quàm deceat: sic in artis & doctrinæ præceptis qui generalem affectionē in specie demōstrauerit, errabit nō minùs, quàm si specialē affectionē in genere demonstrauerit. Fallit homines imperitos, quòd secùs in peculiari vsu videāt fieri, & de singularibus & sensilibus rebus & exēplis generales rationes afferri. At de arte instituēda nūc Aristoteles præcipit, nō de exēplis & rebus in artis vsum cadētibus. Ecquódnā igitur, inquies,

genus illud analogicum, & cuius tandem disciplinæ, si non est arithmeticum, si non est geometricum? Aristoteles non dicit, sed fortasse (quod certum tamen non habemus) vt caussæ, vt generis, vt contrarij, vt definitionis, vt syllogismi, vt methodi generalis & vniuersalis consyderatio, sic analogiæ & comparationis cuiusuis summa & communis omnium artium consyderatio logica fuerit: & Aristoteles in Categoria qualitatis, communem dicit esse qualitatis comparationem similium, dissimilium. Similium verò rationum collatio, ἀναλογία modò dicitur, sed ad exemplum. Sophistica demonstratio est (inquit Aristoteles) quæ de specie demonstrat generis affectionem, quia speciei, ratione speciei non conuenit, sed ratione generis. Imò verò (ait) si quis per omnes species demonstret, vt trianguli affectionem per isopleurũ, isosceles, scalenum, sophisticè tamen demonstrat, non catholicè. Quid ita? Quia non demonstrat de primo subiecto. At, dixeris fortasse, nunquid idem est de omni specie, ac de toto genere quidpiam demõstrare? Reipsa fortasis idem est: doctrinæ autem methodo, imò commodo non idem est: demonstras enim sæpius quod demõstrare semel satis fuerat, & in illã ταυτολογίαν incidis, quã Aristoteles in libris de animalibus, imò verò in hoc ipso capite accusat & allegat, ne per species demõstretur, quod posit de vniuerso genere demonstrari. Vitiosum est enim, ait, & sophisticum de partibus separatim demonstrare, quod de genere posit vniuerso demõstrari. Quid ita? quia posit de omnibus μιᾷ ἀποδείξει δειχθῆναι, vna demonstratione demonstrari. Hic tantus locus diligenter est animaduertendus, non solùm vt perissologiã illam & tautologiam ab Aristotele reprehẽsam & damnatam cognoscamus: sed etiam intelligamus, sicuti iam monui, Geometriam, quam multis post Aristotelem seculis Euclides quidam, non ille Megarensis Platonis cõdiscipulus, sed inferior alius (vt Valla ostendit) non catholicè, nec propriè discriptam esse: multósque in tota Geometria cõsimiles errores esse, quoties videlicet eiusdem

dem rei species primùm, deinde genera docentur. Imò verò permultos alios, eósque grauiores. Euclidis cõclusiones veræ sunto: & quæstiones εἰ ἔστι, καὶ ὅτι ἔστι, an est, & quia est, concludunto: neque enim id nunc agitur: at ex prioribus notioribúsque & propriis causis non deducũtur, ideóque sæpe διότι non ostendunt. Quædam ad impossibile deducunt, caussam nullam, quamobrem, attingunt: quod oportuit, vt catholicæ demonstrationes essent. Clarissima quondam, & pueris notissima Geometria fuit, quia clarissimas & pueris notissimas, catholicas videlicet demonstrationes haberet. At posteaquam quicquid necessariò verum probaret, pro demonstratione habitum est, medium prius, posterius, notius, ignotius, proprium an improprium esset, nulla ratio habita est: non demõstrari, sed obscurari Geometria cœpit, adeò vt post Proclum, Theonem & alios harum demonstrationum magistros, nobilissimæ artis & cognitio & exercitatio magna literarum miseria, vel potiùs infamia, nõ dico pueris familiarissima esse desiit, sed vix paucis senibus toto terrarum orbe & longo studio fatigatis, vtcunque nota esse possit. Quæ iccirco moneo, vt excitetur aliquis, qui catholicas Aristotelis regulas secutus, Geometriam Aristotelicè philosophantem & præcipientem, id est, pictoribus & architectis facilem & vtilem. nõ autem (quod Aristotelei adhuc multi fecere) ex cõsecutionibus quidem necessariis, sed obscuris, neque rem catholicè demonstrantibus, inuoluat. Sed ad Aristotelis literã redeo. [*Speciem non omnem*] Græcè est, εἶδος οὐ πᾶν, & Græci interpretes εἶδος ἀντὶ(γένος) positum putant: quasi diceret Aristoteles aliud esse de genere vniuerso generalem affectionẽ nosse, aliud per singulas species. Quod vt verum, laudo, intereàque τὸ εἶδος ἀντὶ(γένος) annoto, sicut in Posterioribus his aliquoties rursum: quomodo Porphyrius & Aristoteles fortasse loquuntur, cùm dicũt hominem, singulorum hominum speciem, non quòd eorum sit pars, sed communis & generalis forma & ratio.

QVANDO *igitur nescit quod vniuersaliter, & quando scit absolute? Manifestum sanè quod si idem est triangulo esse & isopleuro, aut vnicuique, aut omnibus: si verò non idem, sed diuersum: est autem quatenus triangulum, nescit.*

Quid igitur (quia catholicum non est in tot exemplis) quando tandem erit? aut quando cognoscetur? Manifestum sanè, inquit, quod vniuersale erit, si fuerit subiectum par & idem accidẽti quod demonstratur. Exempla hîc parum congrua sunt. Si isopleurum, de quo demonstretur affectio, triangulo idem esset, esset sanè catholicum. Si non esset idem, non esset catholicum, quia non esset ἀντίστροφον affectioni. Ergo Aristoteles hîc respondet, licet obscuriùs, catholicum futurum si sit par, & ἀντίστροφον affectioni non futurum, si non sit.

VTRVM *verò quatenus triangulum, aut quatenus isosceles est, & quando secundum hoc est primum, & vniuersaliter cuius est demonstratio? Manifestum, quòd quando ablatis inerit primo, vt isosceli æneo, triangulo insunt duo recti? Sed & æneum esse, ablato, & isosceles, non autem figura, aut termino, sed non primis. Quo igitur primo? si sanè triangulo secundum hoc est, & aliis, & huius vniuersalis est demonstratio.*

Eadem quæstio reuocatur, quando catholica demonstratio fuerit, eius affectionis tres angulos habere, vtrùm quando isosceli an quando triangulo inerit? Quando, ait, plura sunt in eodem: vt in proposito exemplo, esse & æneum, & isosceles, & triangulum, & duobus rectis tres pares habere, & figuram & terminũ. Si tollere incipias superiora, vt figuram & terminum, tolletur quidem affectio: At illa non prima sunt: nec enim affectio in est, quatenus terminus aut figura. Si tollas inferiora, id quo primo

mo ſublato tolletur affectio, ſubiectum catholicum erit: Tollatur æneum, non tollitur affectio. tollatur iſoſceles, non tollitur affectio: at quamprimum tolletur triangulum, tolletur, tres angulos habere duobus rectis pares. Quare triangulum, eſt affectionis huius catholicũ ſubiectum. Ergo Ariſtoteles tam obſcura oratione catholicum ſubiectum inſinuat eſſe idem, quod proprium, & ἀντίστροφον, quod conuertatur: quo poſito, ponitur affectio: quo ſublato, tollitur affectio: & viciſsim affectio illa catholica fuerit, quæ ſic cum ſuo ſubiecto conuertetur. Atque huius catholici (quod ita proprium, itáque ſit ἀντίστροφον) germana demonſtratio fuerit. Verumenimuero penè præterieram, quæ nobis hîc interpretes interpretati ſunt. Diceres Themiſtium & Philoponum hîc aliquo ſydere perculſos, μὴ θαμβείτω δ' ἡμᾶς, ne conturbet verò nos (ait Themiſtius) quod oporteat τὸ καθόλου ἐξισάζειν καὶ ἀντιστρέφειν πρὸς ὑποκείμενον, vniuerſale æquari & conuerti cum ſubiecto. Genera enim & differẽtiæ etiam catholicè de ſpecie dicuntur: alioqui demonſtratio tantùm fuerit definitionis. Philoponus in admirationem eandem adductus, idem velut exclamat. Addit etiã quòd demonſtratio tantùm definitionis & proprij eſſet. Ergo dicit, κυριωτάτην καὶ μάλιστα ἀπόδειξιν καὶ τῷ πρώτῳ φιλοσόφῳ πρέπουσαν διασκοπούμενος, ταύτην φησὶν εἶναι τὴν καθολικώτατα δεικνύουσαν. Summam & ſingularem demonſtrationem, & primo philoſopho conuenientem conſyderãs, hanc ait eſſe maximè catholicè demonſtrantem. Atque hîc interpres demonſtrationis πρῶτα μέτρα in hac æqualitate propoſitionum ſtatuit: δεύτερα δὲ in propoſitionibus de genere & differentia, cùm attribuitur ſpeciei ſeparatim, vt Homo eſt animal, Homo eſt mortalis. Hæc, inquam, horum interpretum eſt admiratio. At, bone deus, vnde hoc πανικόν, vnde terror timórque hominum? Quæ propoſitiones ſunt in artibus, niſi iſtò modo catholicæ? Sic enim (vt dixi) definitio cum definito, partes cum toto, proprietas cum ſubiecto conuertitur. At (inquiunt) demonſtratio tantùm eſſet definitionis aut

proprij. Quid, inquam? idne vobis est nouum & absurdum, quod magister vester in Analyticis tam sæpe testatur? Demonstratio omnis est per definitionem τῶν παθῶν καὶ συμβεβηκότων τῶν καθ' αὐτὰ· non est τῆς οὐσίας, tam sæpe dicitur in his Analyticis. Quibus locis profitetur Aristoteles (vt initio distinxi) cùm tractantur genera, differentiæ, species, eam totam tractationem esse definitionis & distributionis: demonstrationis autem materiã, esse qualitatum per se adiunctarum, vt amplissimè patebit capite tertio libri secundi. Quare interpretes hi, Aristotelis doctrinam nesciunt. Quid verò Geometriam (vnde omnia ferè exempla in logicis sumpta) si consyderassent, quàm multas hoc hoc genere catholicas regulas conspexissent?

Trianguli duobus lateribus æqualis, lateris reliqui, æquales sunt anguli: & si hoc, illud:

Trianguli tribus lateribus æqualis, tres anguli sunt æquales: & si hoc, illud:

Trianguli maius latus habet oppositum maiorem angulum: & si hoc, illud. Denique nisi sicubi contra analyticam legem hanc peccatur, ἀντιστροφὴ & conuersio in veris artibus perpetua est: & si Geometria ad analyticam legem composita aliquando erit, vt futuram spero, nullam demonstrationem habebit, nisi hoc genere catholicam. Quare diligentes hi interpretes velut ἄτοπον καὶ ἀδύνατον, absurdum & impossibile quiddam, magistri sui doctrinam nobis obiiciunt. Quod verò dicunt demonstrationem esse generis & differentiæ de specie, falluntur, & analyticæ huius doctrinę ignaros esse se profitentur. Materies illa nõ est ἀποδεικτική, est ὁριστικὴ καὶ διαιρετική, vt Aristoteles ait secundo libro. Quamobrem valeant doctores hi, qui veram Aristotelis doctrinam non modò ignorant, sed commentis & fabulis suis ita conturbant. Dicamus cum Aristotele, artium regulas & institutiones, esse necessarias, homogeneas, catholicas.

Adhuc tres ab Aristotele notas habemus, quibus veras artium & scientiarum regulas, præceptiones, propositiones

ſitiones inſignitas eſſe oporteat,de omni,per ſe, vniuerſaliter primum.Diſſerui autem, quod magis etiam poſtea diſſeram,ſyllogiſticæ demonſtrationis, qualem nobis Ariſtoteles definit,formam nullam eſſe:At hoc tempore longè faciliùs & breuiùs diſputabo, ne materiam quidem vllam eſſe in rerum natura talis demonſtrationis.Quid eſt quod Ariſtoteles ſyllogiſtica demonſtratione concludi vult?Dicet paulò poſt propriam qualitatem de ſuo ſubiecto:et hìc iam ſignificat:Sola enim hæc propoſitio de propriis & primò catholicis relinquitur, cuius cauſſa afferri poſſe videatur:vt quòd homo natus ſit ad riſum, equus ad hinnitum, canis ad latratum, & eiuſmodi. At, inquam, quænam cauſſa afferri poterit, quamobrem inſit affectio illa propria ſubiecto ſuo? Per ſe ineſt affectio propria ſubiecto ſuo, & ei ſubiectum eſſentiale eſt,vt Ariſtoteles ipſe in modis per ſe nos docuit: nec per ſe tantùm ineſt, ſed vniuerſaliter primo ineſt. At,dices,definitio propriæ qualitatis notior eſt ipſa qualitate. Concedo,inquã:at demonſtratio tres quæſtiones antecedentes ſupponit,Quòd res ſit,quid ſit, & quòd in illo inſit: tum quæſtionem quamobrem inſit, demonſtratio concludere ſtatuit,vt Ariſtoteles nos docebit ſecũdo libro:Itaque ſi noris quid ſit homo, & quid ſit riſus:ſi noris etiam riſum in homine ineſſe, túmque pro qualitate ipſa,qualitatis definitio in quæſtione ſit, vt, An homo natus ſit ad riſum, pro, An homo ſit riſibilis(vt ſcholę noſtræ loquuntur)cauſſa tamen quamobrẽ, conſimiliter requiretur. Quid ergo? cùm cognoueris hominem ad riſum natum eſſe, quam cauſſam reperies, quamobrem ad riſum natus ſit? An quia rationalis eſt? id enim reliquum videtur:quod etiam vulgo in ſcholis afferri ſolet. At certè ſi rationale in homine, riſus propria cauſſa quædam eſſet,eadem riſus cauſſa in deo erit & in angelo,qui ſit etiam imprimis rationalis: imò verò riſus eſt potiùs rationis quædam diſſolutio: tãtùm abeſt vt ab ea creetur. Tum verò obſerua in totis his Analyticis,in quibus tam verboſè & prolixè de demonſtratione

ne præcipitur:nullum exemplum demonſtrationis huius oſtendere Ariſtoteles potuit, vbi cauſſa proponeretur,quamobrem affectio propria omni ſolique ſubiecto ſemper conueniens,in ſubiecto ſuo ineſſet. Ariſtoteles dicit demonſtrationum eſſe explicationem per cauſſam propriam & primam, quamobrem propria affectio in ſubiecto ſit:Ariſtoteles ſui decreti exemplum nullum reperire potuit. At hic idem philoſophus multò meliùs philoſophatur decimo quarto capite huius, & decimo octauo capite ſecundi,vbi docet omnia artium decreta generalia,ab obſeruatione & inductione ſpecialiũ exẽplorum profecta eſſe. Quare aduerſus doctorem ex ſua ipſius doctrina concludo,pręceptum demonſtrãdæ proprietatis de ſubiecto,per cauſſam quamobrem in eo inſit,in philoſophia audiendum non eſſe, quia à nulla inductione vel obſeruatione exemplũ profectum ſit. Itaque omnia deinceps Ariſtotelis exempla cõſyderemus, reperiemus nullam prorſus demonſtrationem nobis talem oſtendi,qualem nobis Ariſtoteles definire voluerit.

IN CAPVT SEXTVM.

Sextum caput diſceptationem quandam cõtinet notæ κατὰ παντὸς vel potiùs diſputat ſcientię & demonſtrationis definitionem ſecũdo capite adhibitam, ea ſaltem parte qua dictum eſt,ſcientiam & demonſtrationem ex neceſſariis eſſe:Id enim problema nunc ponitur,An demonſtratio ſit ex neceſſariis. Quæ diſputatio ſuperioribus legibus parum congruit. Principia artium non diſputantur,neque probantur,ſed ſumũtur. Sic enim πρῶτα, ἄμεσα,ἀναπόδεικτα dicta iam ſunt. At principium & definitio (vt dixi) capite ſecundo fuit, ſcientiam & demonſtrationem eſſe ex cauſſa,propter quam res eſt,propria,neceſſaria:imò prima,immediata,indemonſtrabili: nunc tamen toto capite diſputatur, demonſtrationem ex neceſſariis eſſe. Ariſtoteles hic igitur Ariſtotelis legibus non obſequitur, neque Ariſtotelicum quicquam interpretatur:

terpretatur:sed tamẽ rationes eius subducamus: Academiæ nostræ lege hîc vtamur, non verba, sed capita & puncta singula perpendamus. Demonstratio (inquit Aristoteles) est ex necessariis: hoc capitis huius problema est, vt dixi. Rationes sunt septem, partim falsæ, partim propositum nihil demonstrantes. Prima est ex coniugatis. Scibile problema est necessarium: ergo scientia est ex necessariis. Atqui secundi capitis initio ἀποδεικτικώτερον fuit illud: Caussa scientiæ necessaria: ergo scibile necessarium. Hîc ὕστερον πρότερον probatur antecedens ex consequente, & quidem ἀσυλλογίστως· Potest enim (vt dicetur in hoc capite) conclusio necessaria, ex non necessariis esse. Secunda ratio est ex adiuncta τῆς συζυγίας nota.

Quæ per se sunt, necessaria sunt:

Nam primi & quarti modi attributa essentiala sunt suis subiectis: secundi autem & tertij contrà, subiecta sunt attributis suis essentialia, vt dictum iam est.

Propositiones demonstrationis sunt per se:

Necessariæ igitur.

Syllogismus hic in litera solam propositionem habet, & propositionis explicationem, eámque vt ex syntaxi conijcere licet, mendosam. Res verò in vtraque ratione sic obscura est, vt miræ sint hîc interpretum nugæ. Quidam interpres syllogismum in duabus rationibus veluti categoricum accusauerat, Themistius defendit. Accusatorem pariter & defensorem Philoponus ignorantiæ coarguit: nec categoricum, sed hypotheticum in duabus illis rationibus syllogismum esse dixit: at Philoponus cùm rectè superiores illos reprehendit, tum ipse imprimis est reprehendendus. Nec enim hypotheticus syllogismus hic est, nec omnino syllogismus vllus perfectus, sed duæ rationes enthymematicæ: propositio etiam secundæ rationis vera non est. Caussæ enim quædam sunt non necessariæ: quę tamen per se suis effectis insunt: Ideóque Aristoteles ipse non solùm præcepit, vt demonstrationis propositiones καθ' αὑτὸ, sed etiam κατὰ παντὸς essent. Excusationes ineptas afferet huc aliquis: vitia probare pro

virtutibus in philosophia non soleo. Tertia ratio ex dissentaneis est,

Demonstratio constat ex necessariis, aut accidentibus:
Non constat ex accidentibus:
Constat igitur è necessariis.

Huius disiuncti syllogismi propositio sola est in litera. Huic rationi proximus est locus, qui vanitatem capitis huius subindicat. ἢ δὴ οὕτως λεκτέον, ἢ ἀρχὴν θεμένοις, ὅτι ἡ ἀπόδειξις ἀναγκαῖόν ἐστι· καὶ εἰ ἀποδέδεικται, οὐχ οἷόν τε ἄλλως ἔχειν. Aut igitur sic dicendum, aut principium ponentibus, quòd demonstratio necessarium quiddam sit: et si demonstratum sit, non possibile sit aliter habere. Aut, inquit, problema illud sic disputandum & probandum est, aut tanquā principiū sumendū, quòd demōstratio sit necessariorū: & si quid demonstratum sit, ex necessariis, & quæ aliter esse nō possunt, demōstratum esse. Disiunctio in Aristotele, Aristotelis errorē cōuincit. Principia (dixit antea) sunt sumēda, probāda non sunt. Principiū, definitióque fuit, demonstrationē ex caussis veris, necessariis, immediatis esse. Et tamen problema fit velut ἀποδεικτόν.

Aut sic disputandum, inquit, *aut tanquam principium sumendum:*

Ego verò ex illa Aristotelis superiore lege assumo,

At tanquam principium sumendum,

quia reuera definitio & principium est: & contra Aristotelem concludo,

Non igitur toto capite sexto disputandum.

Quarta sequitur ratio ex dissimili, quòd ex veris posset esse syllogismus non demonstratiuus, ex necessariis autem non possit. Quod verum non est, aliúdque est κατὰ παντὸς (quæ nota est vniuersalis necessitatis) aliud καθ' αὑτὸ & καθόλου, quæ demonstrationis proprietates reliquas efficiunt. Nec Aristoteles demonstratiuas propositiones definit, si tantùm essent κατὰ παντὸς, non autem καθ' αὑτὸ, non etiam καθόλου. & in fine capitis huius, accidens, quod per se non est, definitur. Dices fortasse demonstrationis nomen nunc ad ὅτι, quia est, extendi. Nu-

gas

gas in philoſophia non audio: definita eſt demonſtratio abſoluta, & de eius proprietatibus adhuc agitur, demonſtratio ὅτι non eſt definita. Quinta ratio eſt ex adiunctis, quòd hoc modo demonſtrationi reſiſtamus, ſi non neceſſarium ſit argumentum. Periſſologia hîc eſt è quarti capitis initio (Etenim reprehenſiones & inſtantias, &c.) Idem enim illic problema, idémque hoc problematis medium fuit. Huic loco conſectarium annexum eſt de rhetoribus & ſophiſtis, qui vero aut veriſimili contenti ſunt: quos errare Ariſtoteles ait: Rectè quidem, ſi doctores illi de hac ſcientiæ demonſtratione loquerentur, non autem de forenſi & ciuili perſuaſione in iudicio, deliberatione, demonſtratione rerum ſingularium & fortuitarum. Hîc argumentum fuit aliquod ſophiſtæ cuiuſdam, quòd ſcire, ſcientiam ſit habere: argumentum (inquam) aliquod ad probandum, demonſtrari & ſciri ex veris, aut certè probabilibus: ſed certè mutilatum eſt, & imperfectum: & ſi ad veram demonſtrationis probationem adhiberetur, argumentum falſum. Nec enim principiũ eſt, quod probabile ſit, ſed quod in ſubiecto genere primum, verum, germanum. Ratio ſexta ſequitur ex abſurdis adiunctis,

Si demonſtratur ex non neceſſariis, concluſio neſcietur, cùm nempe cauſſa neſciatur:
Secundum abſurdum eſt, eſſe demonſtrationem, & concluſionem neſciri:
Primum igitur.

Propoſitio ſola eſt, & eius illuſtratio. Itaque res eſt obſcurior, vt in ſeptima ratione proxima, quòd res eadem modò ſciretur, modò ex talibus adiunctis neſciretur: quia argumentum & medium non neceſſarium corrũpi, id eſt, mutari poſsit, & ſciatur ex hypotheſi, abſolutè neſciatur. Et abecedaria exempla & nihil ſignificantia ſuam obſcuritatem hîc obtinent. Poſtrema ratio eſt ex diſsimilitudine ſyllogiſmi, qui poſsit ex non neceſſariis neceſſarium, & non veris verum concludere: ex neceſſariis autem & veris non niſi neceſſarium & verum. Tandem

dem

dem problema concluditur,demonſtrationem ex neceſſariis eſſe,nõ eſſe accidentium,niſi per ſe adiunctorum: quia accidentia,quæ non per ſe ſunt,neceſſaria non ſint: demonſtratio autem ſit neceſſariorum: proptereáque demonſtrationem accidentiũ non eſſe. At,inquam, propoſitio falſa videri poſsit, accidénſque aliquod eſſe neceſſarium,quod nõ ſit per ſe,vt Ignis eſt calidus, Nix eſt alba,Glacies eſt frigida. Poſtremum eſt, ex accidentibus concludi neceſſariò,non quidem rei neceſsitate, ſed antecedentis conceſsi conditione.Hæc ſexti capitis diſputatio eſt,certè inutilis & aliena,quia principium demõſtrare vult,& quidem rebus partim falſis,partim propoſitum non demonſtrantibus. Itaque ex hoc capite nil omnino fructus ad propoſitum inſtitutionis dialecticæ compendium refero,Ariſtotelicum hîc nihil inuenio.

CAPVT SEPTIMVM.

QVONIAM *verò ex neceßitate inſunt circa vnumquodque genus,quæcũque per ſe inſunt, & quatenus vnumquodque,manifeſtum, quoniam de iis quæ per ſe ſunt, ſcientificæ demonſtrationes & ex talibus ſunt.*

Trium propoſitarum notarum duæ ſunt diſputatæ, tertia quinto capite,prima ſexto:ſecunda καθ' αὑτὸ ſeptimo capite deinceps nomine ſyngenias diſputatur: Imò diſputatio hæc tribus ferè proximis capitibus ſola continuatur. Quæ quoniam legis in Analyticis pulcherrimæ,& ad regendos non ſingularium tantùm demõſtrationum,ſed integrarum artium fines imprimis neceſſariæ,explicationem continent,ad verbum tractare conſtitui. Hoc igitur capite ſeptimo diſſeretur, omnia quæ ſunt in arte aliqua,vno genere comprehendi ἢ ἁπλῶς, ἤ πῃ, aut abſolutè,ant quodammodo:Abſolutè ſunt in eodem genere,quæcunque ſunt inter ſe proxima, genus, diffe-

differentia, species: quodammodo etiam propriæ affectiones, ac per se adiunctæ qualitates. Sic animal & rationale & homo, syngenea absolutè sunt: facultas autem discendi, numerandi, ridendi, etiam homini syngeneæ quodammodo. Omnia igitur quæ sunt in arte, sunt syngenea: heterogeneúm nihil, nisi fortè ὑπάλληλον, subalternum. Potest enim de superiore & generali disciplina in inferiorem & specialem ratio aliqua deduci, vt mox dicetur: atque ita absoluta syngenia artis vnius minor est, quàm tota categoria: Vnáque categoria multarum artium absolutas syngenias complecti potest, vt οὐσίας essentiæ categoria, syngenias theologiæ physicæque vniuersæ: quantitatis categoria, syngenias Arithmeticæ & Geometriæ. Quæstio igitur prima est, Quæ per se sunt, esse circa idem genus, id est, syngenea esse & familiaria ac germana: Sic enim οἰκεῖαι ἀρχαὶ priùs dictæ sunt. Probatio huius est,

Partes demonstrationis sunt homogeneæ:
Quæ per se sunt partes, sunt demonstrationis:
Quæ igitur per se sunt, homogenea sunt.

Themistius & Philoponus perissologiam licet, vt dixi, ab Aristotele reprehensam, tamen hîc vident & fatētur, quòd καθ' αὑτὸ, quod prius fuerat, & nunc τὸ συγγενὲς idem sit: sed tamen sensum valdè peruerterunt: Literam enim Aristotelis sic interpunctam legunt. Quoniam ex necessitate sunt: hîc incisum faciunt: deinde, circa vnumquodque genus quæcunque per se sunt: volúntque Aristoteli placuisse, τὰ καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα ἑκάστῳ γένει, ταῦτα ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν· quę per se vnicuique generi insunt, hæc ex necessitate inesse. Hæc enim Philoponi verba sunt: tanquam rursus Aristoteles probare velit necessitatem, non autem συγγένειαν. At ipsa præsentis loci litera hos interpretes negligentiæ & ignorantiæ coarguit, multóque magis vniuersi capitis progressio coarguet.

ACCIDENTIA *siquidem non necessaria sunt. Itaque non necesse est conclusionem scire propter quid est,*

est, neque si semper sit: non autem per se, vt per signa syllogismi. Quod enim per se sit, non per se sciet, neque propter quid. Propter quid autem scire, est per caussam scire.

Consectarium satis abruptè de proximi capitis fine repetitum, quòd accidentium non sit demonstratio. Ratio tamen è præsenti quæstione est, sed confusa valdè. Summa rei est.

Accidentia non demonstrantur, neque sciuntur. quia necessaria non sunt, aut certè non per se, nec homogenea. Sic accidens appellatur nunc quicquid est heterogeneum: & ferè sic in his Analyticis, tametsi lubricè valdè Aristoteles hoc verbo vsus est. [*Per signa*] Tales syllogismos vocat postea ὅτι quia est, id est, ἐκ τῶν ἀμέσων καὶ ἀναιτίων, ex mediatis & effectis: & à Philopono ἀπόδειξις τεκμηριώδης, demonstratio coniecturalis dicitur.

PER *se igitur oportet etiam medium tertio, & primum medio inesse.*

Redit ad institutam συγγένειαν, & per demonstrationis partes explicat.

NON *igitur licet ex alio genere digredientem demõstrare, vt Geometricum Arithmetica demonstratione. Tria enim sunt in demõstrationibus: vnum quidem, demonstrata conclusio: hæc verò est, quæ generi alicui per se inest: alterum verò, axiomata: axiomata autem sunt ex quibus: tertium, genus subiectum, cuius affectiones & per se accidentia declarat demonstratio.*

Consectarium est ἐκ τῆς ἑτερογενείας: coniunctè verò & συγγένεια & ἑτερογένεια deinceps explicantur. Demonstratio non est τῶν ἑτερογενῶν. Duæ regulæ categoriis propositæ

positæ sunt, quæ rem eandem ferè continent, ὅταν ἕτερον, &c. Quando alterum de altero, vt de subiecto dicitur, quæ de dicto affirmantur, eadem & de subiecto dicentur. Item, τῶν ἑτερογενῶν, &c. Heterogeneorum & nō subalternorum diuersæ specie etiam differentiæ sunt. Prima regula definitur absoluta συγγένεια, secunda definitur ἑτερογένεια absoluta: sed absolutè heterogeneorum, quædam sunt quodammodo syngenea, vt proprietates rerum quę per se insunt. Sed tamen heterogeneorum, quæ per se non insunt, nulla est demonstratio. Repetitur hîc superior illa in demonstrationis partibus syngenia, appellatúrque per synecdochem ex toto pars, maior terminus, conclusio, quia de subiecto minore concludatur: medius appellatur axioma. Vbi notabis alteram synecdochē, qua significatur ex specie genus. Axioma enim propriè est principij species illa per se credibilis: hîc omne medium apodicticum & principium significat. Minòr verò terminus, appellatur subiectum genus, cuius affectio & per se accidens sit terminus maior, & illa quæ dicta est conclusio. Notabis autem postremo loco propriam demonstrationis materiam τὰ πάθη καὶ τὰ καθ' αὑτὰ συμβεβηκότα, quæ secundi libri capite tertio planiùs exponetur, sicuti iam principio proposuimus, vt definitio & diuisio sint τῆς οὐσίας· demonstratio, παθημάτων καὶ τῶν καθ' αὑτὰ συμβεβηκότων· vt intelligas quales Aristotelis interpretes habeamus. Eandem verò demonstrationis partitionē de genere subiecto, axiomate, affectione Aristoteles repetit secundo capite minoris ἄλφα in philosophia.

EX *quibus igitur demonstratio est, accidit eadem esse. Quorum verò genus diuersum est, vt Arithmeticæ & Geometriæ, non potest arithmetica demonstratio magnitudinum accidentibus conuenire, nisi magnitudines, numeri sint. Id verò quomodo accidat in quibusdam, postea dicetur.*

Continuatur

Continuatur συγγενείας, simúlque ἑτερογενείας disceptatio. Partes demonstrationis sunt eædem, genere, supple, id est syngeneæ: heterogeneorum autem demonstratio non est vna. Hîc oratio mutilata est: antea dixit Geometricum Arithmetica demonstratione non vti: & idem ferè repetitur, quòd Arithmetica demonstratio nō conueniat accidentibus magnitudinum, nisi fortè magnitudines, numeri sint, vt cubus est corpus, & cubus est numerus: sic in numeris & magnitudinibus quadratum dicitur & circulus: & numeri permulti nominibus appellantur figurarum, & naturæ quadam similitudine numeri, figuras, vel figuræ numeros imitantur. Græci rursus turbant. *Ex quibus est demonstratio*] Intelligunt axiomata, inducti homonymia; quia hoc genere sermonis paulò antè definita sunt axiomata, & eadem absolutè intelligunt: vt Eidem tertio paria, inter se paria sunt: axioma est idem Arithmeticæ & Geometriæ, dicunt. At id postea tractabitur, & homogeneorum oppositio in præsenti loco poterat Græcos interpretes admonere, eadem genere dici syngenea, & eadem dici pro syngenea. *Id verò quomodo*] Hunc locum interpretes referunt ad suum commētum, quomodo axiomata communia sunt, vt in scientiis subalternis. Verba ipsa ostendunt Aristotelem promittere se dicturū, quomodo numeri possint esse magnitudines: quod tamen nusquam comperio in posterioribus Analyticis. Commentum tamen illud interpretum nullo modo placet. Quorum genus diuersum est (ait Aristoteles) vt Arithmeticę & Geometriæ, eorum demonstrationes ex aliis in alias non assumuntur, vt Arithmetica demonstratio non conuenit accidentibus magnitudinum, nisi magnitudines, numeri sint. Id verò quomodo accidat in quibusdā, posteà dicetur. Hæc Aristotelis oratio est: vbi (Id) nil potest nisi proximo loco dictum referre. Hæc igitur syntaxis perpendatur.

ARITHMETICA *autem demōstratio semper habet genus circa quod demōstratio, & aliæ similiter.*

Id est,

Id est, Arithmetica demonstratio semper in numeris & genere sibi subiecto versatur, & aliæ similiter artes & scientiæ non extra fines suos egrediuntur.

ITAQVE *aut absolutè necesse est esse genus idẽ, aut quodammodo, si demonstratio digrediatur. Secùs verò, quod impoßibile sit, planum est: Ex eodem enim genere necesse est extrema & media esse. Si enim non per se, accidentia erunt. Itaque Geometria non potest demonstrare, quòd contrariorum vna scientia sit: sed neque quòd duo cubi, cubus: neque altera scientia quod est alterius, nisi in his quæ sic habent inter se, vt alterũ subiiciatur alteri, vt Optica Geometriæ, & Harmonica Arithmeticæ: Neque si quid inest lineis, non quatenus lineæ sunt, & quatenus ex principiis propriis: Vt pulcherrima linearum recta: aut, an contraria rotundæ. Non enim quatenus proprium genus ipsarum est, sed quatenus commune quiddam.*

Hic locus est, quem tam sæpe citauimus, propterea diligenter animaduertendus. Rerum arte & scientia cõprehensarum genus idem est absolutè, vt sunt ex vnaquaque categoria, genera, differentiæ, species proximè inter se coniunctę: vel quodammodo, vt subiecta, & proprietates per se subiectis adiunctæ. Hæc Aristotelis sententia & doctrina est. Themistius & Philoponus idẽ genus absolutè dicunt in eadẽ sciẽtia: idem genus quodãmodo aiunt esse in diuersis scientiis subalternis: & genus idem dicunt esse, non categoriæ alicuius, vt in vno genere animalium, homines pecudésque, sed genus scientiæ, vt genus Grammaticæ, Arithmeticæ, Geometriæ: & syngenea sint, quæcunque sunt in eadem arte. Quod mihi non placet: nihil enim ista nota definiret. Confuderis enim in vna arte quamlibet multa aliena: syngenea tamen dices ad hanc regulam. At hæc regula iccirco

idcirco traditur, vt aliena distinguamus, & Aristoteles hîc idem dicit quod antea. Itaque & extrema & media ex eodem genere esse dicit. Quare cùm in demonstratione ait maius extremum, esse πάθος καὶ καθ' αὑτὸ συμβεβηκὸς· minus esse subiectum genus, medium verò esse alterius definitionem, vt dicit postea, rectè dicit has partes aut absolutè syngeneas esse, vt definitio & definitũ, aut quodammodo, vt subiectum, & eius affectio propria. Et nunc præcipit de absoluta demonstratione: in qua tamen ait partes aut absolutè, aut quodammodo homogeneas esse. Quo significat apertè in demonstrationibus absolutis aliquam tamen esse partem non absolutè reliquis syngeneam. At paulò pòst in hoc eodem capite docebit, cùm scientiæ inferioris argumentum & medium ducitur à superiore, demonstrationem eiusmodi non διότι, sed ὅτι esse: & paulò pòst item dicetur, subalterna non esse ἐν τῇ αὐτῇ συγγενείᾳ, in eadem cognatione, sed heterogenea. Nec ab Aristotelis litera sensus alienus quærendus est, cùm qui significatur verbis, tam sit accommodatus. Qui genera, differẽtias, species vnius categoriæ inter se proxima sequitur, absolutè syngenea sequitur: qui proprietates exquirit, à Categoria vna in aliam digreditur: sed ita tamen, vt annexas potiùs, quàm externas qualitates affectetur: & syngeneis (vt anteà) opponit accidentia, quæ videlicet heterogenea planè sunt, nec vllo modo per se, vel syngenea sunt. [*Itaque Geometriæ*] Accidentium prorsus heterogeneorum exempla sunt. An contrariorum sit vna scientia, Dialectica differit, non Geometria, cuius subiecto generi, id est magnitudini, id neque ἁπλῶς, neque πῇ syngeneum est. Quæstionem de duobus cubis vno, Apollo Græciæ attulit: qui consultus à Delphis de sedanda pestilentia, respondit vt sibi altare cubica figura duplicaretur. Delphi igitur prioris altaris cubo cubum alterum addiderunt, & ex cubo trabem, diuersi generis figuram, imprudentes effecerũt. Itaque cùm pestis non cessaret, & Apollo mandato suo non satisfactum diceret, ad Platonem ventum est, qui neglectæ

neglectæ Geometriæ nomine dixit à deo Græcos accusari: duplicari verò cubum posse, si duarum rectarũ duæ mediæ proportionales inuenirentur. Itaque discipulis suis id problema disquirendum proposuit: quorum scripta (inquit Philoponus) amissa sunt. Ergo duobus cubis vnum cubum Delphi non effecerũt: quemadmodum autem duplicandus sit cubus, vide apud Vallam lib. 4. Geometriç, & apud Euclidem vndecimi libri propositione tricesima tertia: illinc enim potest elici. Vide hoc loco Philoponum ex Apollonio Pergæo & Parmenione, idem problema demonstrantem. Est verò in Academia Parisiensi, tantáque discentium multitudine dolendum, tam nobilis disciplinæ studia sic iacère, vt non modò Geometriæ vsus nullus in tot philosophorũ scholis exerceatur, sed ne ars quidem ipsa tota discatur. Multum enim est & magnum, si quis philosophiæ magister aliquot Euclidis libros prælegerit: tanquam gustasse aliquid eius artis sit satis, non tota cognoscenda sit, imò nõ totius fructus & vsus quærendus & tractandus sit: Et hîc Geometras Aristoteleos esse valde cupio, vt se putent Geometriam ἁπλῶς ἐπίστασθαι, cùm non solùm generalia præcepta vtcũque intellexerint: sed multò magis cùm in exemplis singularibus quamplurimis exercuerint: Apollinéque aliquo rursus esset opus ad hominum nostrorum ignauiam castigandum. Sed ad literam redeamus. Duplicatio cubi (inquit Aristoteles) ad Geometriam, vel, vt appellatur in Philosophia, Geodesiam non attinet, quæ de lineis tantùm & planis tum dicebatur: sed ad Stereometriam, quæ tum quærebatur, inuenta nondum erat: & duplicandi cubi quæstio tum primùm videtur exorta esse, nec tamen simul inuenta: nec eius quæstionis explicatio (quæ legitur hodie in Elementis Euclidis) ex Platonis illis discipulis prodiit, vt Philoponus indicat, qui ait Platonis & Platonicorum discipulorum commentationem illam totam periisse: sed multis pòst annis paulatim Stereometria reperta, & tandem ab Euclide, non illo Platonis condiscipulo, vt

dixi,ſed alio quodam inferiore collecta eſt. *Neque. altera.*] Repete (poteſt demonſtrare.) Conſydera hoc loco ſcientias ſubalternas, ſyngeneas proponi, neque tamen hîc dici quomodo magnitudines,numeri ſint, vt Græcorum interpretum commentum agnoſcas. Geometria conſyderat ἐξ ἀφαιρέσεως αὐτογραμμὰς, αὐτογωνίας· ex abſtractione per ſe lineas,per ſe angulos:Optica verò conſyderat oculis & aſpectui ſubiectas lineas ſubiectóſque angulos: ſic Arithmetica per ſe numeros conſyderat: Harmonica verò & Muſica conſyderat in ſonis. Vide locum eundẽ ſecundi phyſici capite ſecũdo. Optica verò, Harmonica,in Græco exẽplari ſunt plurali numero ὀπτικὰ,ἁρμονικὰ,pro ὀπτικὴ, ἁρμονικὴ, vt Ariſtoteles ipſe loquetur poſtea.*Pulcherrima.*] Quæſtio quædã in ſcholis tũ fuit de pulchritudine linearũ, an recta pulchrior eſſet curuâ,ſicut à Phyſicis diſſeritur: & ſecundo de Natura Deorum apud Ciceronẽ de figurarũ prꝫſtantia, quòd mundi rotunda forma pulcherrima ſit, quia omnes alias figuras cõplexa continet,quia nil aſperitatis habet,nil offenſionis, nil inciſum angulis,nil anfractibus,nil eminens,nil lacunoſum: quod è Timæo Platonis Cicero ſumpſit. At pulchritudinis iudicium Geometriæ nõ eſt (inquit Ariſtoteles) neque an rectæ lineæ curua ſit oppoſita:Nullum enim eſt in Geometria principium,nulla definitio,nulla regula,quæ de eo problemate ſtatuat.Sed communis eſt diſciplinæ,omnes quꝫſtiones ſuis legibus decernentis, vt Dialectica eſt. *Rotundæ.*] Græcè eſt περιφερεία. Vide nunquid περιφερῆ legendum ſit, vt adiectiuum opponatur adiectiuo: quomodo videtur Themiſtius legiſſe, quod ſecuti ſumus. Ergo omnes hæ quæſtiones, An contrariorum ſit eadẽ diſciplina,quomodo duplicãdus cubus, quæ pulcherrima linea, an recta curuæ contraria, Geometriæ non ſunt,quia ſunt heterogenearum, non homogenearum rerum:ſunt Dialecticæ,ſuperioris & altioris diſciplinæ.

MANIFESTUM *verò etiam, ſi ſint propoſitiones*

nes catholicæ, ex quibus est syllogismus, quòd necesse sit etiam conclusionem perpetuam esse talis demonstrationis: atque, vt omnino dicam, demonstrationis. Non est igitur demonstratio caducorum, nec scientia absolutè, sed sic vt est per accidens, quoniam non est ipsius catholici, sed eius quod est aliquando & quodammodo. Cùm verò fuerit talis demonstratio, necesse est alteram propositionem non catholicam esse, & caducam. Caducam quidem, quoniam etiam conclusio. non catholicam verò, quoniam partim quidem erunt, partim non erunt, in quibus est. Itaque non licet concludere catholicè, sed quia nunc.

Toto adhuc capite συγγενῆ καὶ ἑτερογενῆ tractata est: digressio sequitur, quæ rursus maior erit capite vicesimo quarto, qua repetuntur notæ κατὰ παντὸς καὶ καθόλου. vnde statuitur, demonstrationis conclusionem æternorum esse, & non caducorum: quòd si caduca sit, alteram propositionem, maiorem aut minorem, esse quoque caducam, quia conclusio propositionum altera similis est. *Et caducam.*] Græcè sic est, καὶ φθαρτὴν· sensus euidentia moior erit, si vertas (sed caducam.)

SIMILITER *se res habet in definitionibus: Definitio siquidem est aut principium demonstrationis, aut demonstratio thesi differens, aut conclusio quædam demonstrationis.*

Consectario significat (quod antea monuimus) expositas scientificæ materiæ notas communes esse definitionis. Nam si ex rei caussis perfecta est definitio, & sola sine definito, principium est demonstrationis, vt capite secundo dictum est, definitionem esse principium, non esse tamen propositionem. Nam cùm demonstratur (vt Aristoteli placet) accidẽs de subiecto, termini tres sunt,

accidens, accidentis definitio, & subiectum: tum definitio per se consyderata est, Aristoteli mediū demonstrationis & principium. Si verò fuerit eadem perfecta definitio ad suum definitum relata, demonstratio quædam est sui definiti thesi tātùm differens ab illa (quę dicitur) trium terminorum demonstratione, quia definitio iisdē caussis, eodémque medio vtitur, ad explicandum quæstionem quid est, quo vtitur demonstratio ad explicandum quæstionem propter quid est, vt Aristoteles putat: vtrobique enim definitio est. Sed cùm quęritur quid est, simplex quæstio est, & duo termini, definitio & definitū: cùm quæritur propter quid huic subiecto illuc accidens inest, & accidentis definitio affertur, termini tres sunt: inuentio quæstionis vtriusque, id est, medium & argumentum, vnum est: & vt quæstiones quid est, & propter quid est, vna est quæstio, differúntque solùm, quòd altera simplex, altera composita, vt secundi Analytici initio Aristoteles docebit: sic earum quæstionum explicationes, vna explicatio est, tantúmque differunt, quòd illa simplex, hæc composita. Propterеáque monui, demonstrationem in tractandis artibus nil aliud esse, quàm definitionem. Disputaui etiam definitionem proprietatis, non esse caussam quamobrem in subiecto ea esset, quia caussa nulla est eiusmodi. Denique cùm dixeris in artibus res definiri, distribui, exemplis illustrari: demonstrationis vsus præterea nullus est. Hoc definitionis & demonstrationis discrimen è re ipsa & Aristotelis doctrina capio. Si demonstrationem, syllogismum cum Aristotele facerem, dicerem etiam definitionem perfectam iunctam suo definito, vnicam propositionem esse, nec syllogisticam esse (vt Aristoteles etiā docebit capite septimo secundi) demonstrationem verò Aristotelicam ex tribus propositionibus constare. At non magis esse syllogisticam demonstrationem docebo, quàm definitio sit. Discrimen igitur teneatur. Definitio autem si sit imperfecta, vt descriptio quædam, demonstrari Logicè saltem & concludi potest definitione perfectiore, vt Aristoteles

ſtoteles dicet ſeptimo capite ſecundi. Ergo ſic definitio ſit principium demonſtrationis: ſic definitio ſit demonſtratio, non quidem ſyllogiſmi forma, nec vt cauſſa quãobrẽ inſit proprietas, ſed vt explicatio quæſtionis quid eſt: ſic definitio ſit denique demonſtrationis concluſio. Valdéque eſt hoc loco Philoponi commentũ deridendum, quòd definitio fiat interdum ex materia, ſitque cõcluſio demonſtrationis: interdum ex forma, & ſit principium: interdum ex vtraque, præponat tamen materiam, & ſic differat à demonſtratione theſi, quia demonſtratio ex forma concludat materiam, ideóque præponat formam in antecedente videlicet, quam poſtponat definitio. At diligens iſte & induſtrius Philoponus, an neſciebat in omni definitione rerum materiatarum & formatarum, materiam formámque comprehendi? Animal rationale, materiam formámque hominis comprehendit. Animal enim, ſubſtantiam corpoream indicat, quæ materia eſt hominis: itémque vitã & ſenſum, quæ cum ratione coniuncta, totam hominis formam faciãt: Imò verò idem prorſus eſt in omni definitione: definitione (inquam) perfecta ex genere & differentia, quia Logicam materiam formamque comprehendit: & Ariſtoteles veriſſimè docet viceſimo capite huius, vniuerſalia, cauſſas eſſe ſingularium. Quare vehementer hîc errat, nec ex Ariſtotele commentum illud ſuum deducere potuit, qui docebit ſecundo Poſteriorum, ex omni genere cauſſæ demonſtrari: nec materiam à principijs demonſtrationis remouet: nec Ariſtoteles in definitione vel generis vel ſpeciei vſquam docuit definitiones modò ex forma, modò ex materia, modò ex vtraque fieri. Quamobrem commentũ hoc tollatur, teneamúſque definitiones ſcientiarum & artium (de quibus nunc Ariſtoteles philoſophatur) æternorum eſſe & perpetuorum, id eſt, κατὰ παντὸς, & neceſſariorum eſſe: ſyllogiſmúmque Ariſtotelis eſſe meminerimus,

Demonſtratio eſt perpetuorum:

Definitio, demonſtrationis pars eſt, aut demonſtratio

 ipſa

ipsa quædam:

Definitio igitur est perpetuorum.

Meminerimus etiam scientificæ definitionis & demonstrationis esse cõmune, vt vtraque sit necessaria, homogenea, catholica. Sic in Philosophia libro sexto docetur definitiones & demonstrationes esse æternorum, opiniones caducorum. Metamorphosis definitionis in demonstrationem hîc est, quam in argumento attigi. Videtur enim Aristoteles definitionem in aliquam demõstrationis aut partem aut speciem transfigurare voluisse, vt artium domina demonstratio sola esset. At demonstratio, logicum verbum non magis est, quàm declaratio, explicatio, vt dixi: nec logicæ rei quicquam est à definitione diuersum, potiúsque demonstratio fuerat definitioni subiicienda, cùm demõstratio, vt Aristoteles ipse docet, non sit aliud, quàm accidentis definitio, qua doceatur cur accidens ipsum subiecto insit, quod tamen ipsum ne docetur quidem, vt dixi. Sed hac de re secundi libri capite decimo rursus ab Aristotele dicetur.

FREQVENTER *autem euenientium demonstrationes & scientiæ, vt Lunæ eclipsis, planum est quòd quatenus quidem tales sunt, semper sunt: quatenus verò non semper, ex parte sunt, quemadmodum eclipsis, & similiter alia.*

Prolepsis est quædam, quòd accretiones, defectiones, cursus, recursus, affectionésque astrorum reliquæ demonstrantur, non tamen perpetuæ sunt, sed temporibus intermissæ. Huic igitur obiectioni distinctione occurritur, quòd sit quædam perpetuitas continua, quædam interuallis discreta: quæ tamẽ constans sit in suo genere & rata, qualis est in eclipsi solis & lunæ, in coniunctionibus & disiunctionibus stellarum. Quare demonstrationes astrologicæ non attendunt intermissionem, aut hanc vel illam affectionem, sed notatam certis temporibus constantiam, & vniuersam perpetuitatem.

QVO-

QVONIAM verò manifeſtum eſt, quòd vnumquodque demonſtrare non licet, niſi ex vniuſcuiuſque principiis, ſi demonſtratum ſit quatenus illud, non eſt ſcire hoc, ſi ex veris & indemonſtrabilibus demonſtratum ſit & immediatis. Eſt enim ſic demonſtrare, quemadmodum Bryſo quadraturam. Secundum commune enim demonſtrant tales rationes, quòd & alteri inerit. Quare etiam in aliis conueniunt rationes non ſyngeneis. Quapropter non quatenus illud, ſcit, ſed ſecundùm accidens: Non enim conueniret demonſtratio etiã in aliud genus. Vnumquodque verò ſcimus non ſecundùm accidens, quando ſecundùm illud ſcimus, ſecundùm quod eſt ex principiis illius, quatenus illud: vt duobus rectis pares habere, cui ineſt per ſe, quod dictum eſt, ex principiis huius.

Reuertitur ad συγγένειαν, quòd demonſtratio ſit ἐκ τῶν συγγενῶν, ex cognatis & homogeneis, quæ appellat ἀρχὰς ἑκάστου, καὶ ἀρχὰς ἐκείνου, καὶ ἀρχὰς τούτου, καὶ ἰδίας ἀρχάς· principia vniuſcuiuſque, & principia illius, & principia huius, & propria principia: & ſæpe in hoc capite dicit, ᾗ ἐκεῖνο, quatenus illud, quòd antea dixit καθ' αὑτό, per ſe. Ergo pro eodem dicũtur hæc omnia, & vna ſyngenia perpetuò celebratur: nec ἴδιον hîc videtur eſſe καθολικὸν illud, de quo priùs, quòd cùm re conuertatur, ſed οἰκεῖον· vt idem ſit ἀρχὴ οἰκεία, ἰδία, καὶ συγγενής· & proximo capite ἴδιον καὶ κοινὸν, non aliter opponentur, quàm συγγενὲς καὶ ὑπάλληλον τὸ ἀνώτερον, cognatũ ſubalternũ ſuperius. Eſt verò cõſyderandũ, quod hîc ait Ariſtoteles, nõ ſatis eſſe, ſi propoſitiones verę ſint & indemõſtrabiles & immediatæ, niſi ſint ſyngeneæ· quod rurſus in fine capitis huius dicetur: Neutra enim propoſitio apodictica eſſe poteſt, niſi ſit etiam homogenea. Ergo hic locus de ſola propoſitione maiore eſt intelligendus. Axiomata

enim, de quibus hîc agitur, μείζονος προτάσεως χώραν ἀποπληροῖ, maioris propositionis locum obtinent, ait paulò pòst Philoponus. *Bryso.*] Demonstratio Brysonis qualis fuerit, non satis constat: citatur autem rursus ab Aristotele capite decimo primi τῶν ἐλέγχων. Themistius & Philoponus citant ab Alexandro, Dato circulo maius & minus quadratum datur: ergo & æquale. at æquale quomodo fieret, non proposuisse. Id Philoponus non probat, nec putat huic Aristotelis loco conuenire, quia non commune & heterogeneũ tum proponeret Bryso. Alexander decimo capite primi τῶν ἐλέγχων, hanc rationem numeris, temporibus, locis dicit conuenire, propterea esse communem: at quadratum & circulus, Geometriæ sunt: itaque Philoponus meliùs sentit. Affert etiam demõstrationem tetragonismi ab Archimede: quam tu, si lubet, apud eum lege. Quæstio hæc ab Aristotelis tempore in scholis ad hunc vsque diem agitata, multos & excellentes Mathematicos exercuit. Aristoteles id sciri posse dixit in Categoriis: Aristoteles tamen ipse id assequi non potuit. Hippocrates Chius, itémque Hippocrates alter & Antipho & Bryso ante Aristotelem id tentauere: multis post Aristotelem annis Archimedes id argumentum aggressus, acutissimè omnium disceptauit: è recẽtioribus Nicolaus Cusanus eôdem incubuit: nostra verò ætate eadem quæstio variè disputatur, aliis demonstrationis eius exitum sperãtibus, aliis inueniri posse omnino negantibus. Sed hæc satis. Aristoteles non vult in demonstrationibus rationes heterogeneas versari. Vbi notabis accidẽs dici, quod sæpe dictum est, heterogeneum nempe, & eãdem rem semper iterari, demonstrationem omnem ex principiis rei propriis & homogeneis esse.

ITAQVE *si per se etiam illud inest, cui inest, necesse est medium in eadem syngenia esse: sin autem, certè velut* Harmonica *per* Arithmeticam. Talia *siquidem*

dem perinde demonſtrantur, differunt tamen. Nam (quia) alterius eſt ſcientiæ. Genus enim ſubiectum, eſt diuerſum: at (propter quid) ſuperioris eſt, cuius per ſe ſunt affectiones.

Cõcluditur propoſita ſyngenia, & diſputatio rurſus eadem continuatur: Si per ſe ſunt propoſitiones demonſtrationis, etiam ſyngeneæ ſunt: aut ſi nõ ſint ſyngeneæ, certè ſubalternæ ſunt, vt Harmonica eſt Arithmeticæ. Arithmetica enim generalis eſt, Muſica ſpecialis ei cõparata: Heterogeneæ tamen ſunt, & earum ſubiectum genus, alterum: generaliſque & ſuperioris demõſtratio eſt διότι· inferioris autem & ſpecialis eſt ὅτι Quæ verba Ariſtotelis ſi diligenter interpretes conſyderaſſent, vidiſſent ſubalterna neque ἁπλῶς, neque πῃ inter ſe homogenea eſſe. Subalternorum ſiquidem ὑποκείμενον γένος ἕτερον, ſubiectum genus alterum, ait Ariſtoteles. At ſyngenia ex ſubiecto genere conſyderatur, & in iiſdem ſubalternis demonſtrationes diuerſæ, ſuperiores ſunt abſolutæ, & propter quid: inferiores, imperfectæ demõſtrationes, & quia Quare aliud eſt eſſe quædam inter ſe πῃ συγγενῆ, & eſſe ὑπάλληλα, quia partes demonſtrationis perfectę atque abſolutę, poſſunt eſſe inter ſe ἢ ἁπλῶς συγγενεῖς ἢ πῃ· non poſſunt autem eſſe ὑπάλληλοι.

I T A Q V E *etiam ex his manifeſtũ eſt, quòd non licet demõſtrare vnũquodque abſolutè, niſi ex propriis principiis: ſed horũ principia habent cõmune. Si verò manifeſtũ hoc, manifeſtum etiam quòd non licet vniuſcuiuſque propria principia demonſtrare. Erunt enim illa omnium principia, & ſcientia illorum, domina omnium. Etenim ſcit magis ex ſuperioribus cauſſis ſciens. Ex prioribus enim ſcit quoniam non ex cauſſatis ſcit cauſſis. Itaque ſi magis ſcit, & maximè, etiam ſcientia illa fuerit & magis & maximè.*

Conclu-

Concluditur tertio loco eadem ſyngenia: Quare nulla ſimplex & abſoluta demonſtratio eſt, niſi ex propriis & ſyngeneis principiis: ſic enim ἴδιον, proprium, nunc pro ſyngeneo intelligo, vt iam dixi: digreſsio autem quædã fuerat deinceps de ſcientiis ſubalternis, ſed litera eſt mendoſa. *Sed horum.*] Mendum hîc aliquod eſt, ſententiáque eiuſmodi aliqua fuerat, Subalternarum ſciẽtiarum principia aliquid etiam habẽt commune: omnibus enim communis eſt Logica verè deſcripta: Singulæ verò principia ſua demonſtrare non poſſunt. *Erunt enim.*] Hîc mendum alterum eſt. Sententia autem videtur eiuſmodi fuiſſe, Si qua ſcientia demonſtret aliarum omnium principia, princeps erit omnium & domina: quòd ex ſcientiæ cauſſa concluditur hoc modo,

Si magis & maximè ſciat, illa ſcientia etiam ſcientia fuerit magis & maximè.

Sed primum verum:

Nam magis ſcit, qui ſcit ex ſuperioribus: priora enim illa ſunt, quoniam ex non cauſſatis cauſſis.

Secundum igitur.

Hanc generalem & vniuerſalem ſcientiam κυρίαν πάντων, Philoponus appellat conſimilibus inſignibus, ἐπιστήμην ἐπιστημῶν, καὶ τέχνην τεχνῶν, ἥτις ἐστιν ἡ πρώτη φιλοσοφία, περὶ ἧς ἐν τοῖς μετὰ τὰ φυσικὰ διαλέγεται· ſcientiam ſcientiarum, & artem artium, qualis eſt prima philoſophia, de qua in iis quæ ſunt poſt phyſica diſſerit. A Themiſtio dicitur πολυύμνητος σοφία, prædicabilis & gloriãda ſapientia. Hic locus animaduertendus eſt. Non appellatur ab Ariſtotele nominatim diſciplina illa omniũ communis, ſed nominatur ab interpretibus, vt dixi, prima philoſophia, &, vt ſcholæ noſtræ loquuntur, metaphyſica: quod tribus præterea locis in Organo logico videtur Ariſtoteles dicere, iterũ in fine capitis octaui huius libri, tertiò in ſeptimi Topici capite ſecundo, quarto in Elenchis libri primi capite vndecimo: ita minimùm quatuor in Organo logico locis metaphyſica videtur nobis à Dialectica diſtingui: Sic ſecũdo capite ſecũdi Phyſici

ſici vocatur φιλοσοφία καὶ πρώτη φιλοσοφία· & in ῥητα metaphyſico cõſimiliter huic loco dicitur philoſophia illa, ἀρχικωτάτη καὶ ἡγεμονικωτάτη, cui cæteras artes, ὥσπερ δούλας ἀντειπεῖν, tanquam ſeruas contradicere non liceat. Sed vt magnus error tollatur, quò vulgo creditur, metaphyſicam eſſe quandam diſtinctam artem omnium dominam, huc pauliſper diuertamus, metaphyſici operis ſummam breuiter intueamur.

Socrates apud Platonem, Dialecticam multis & mirificis laudibus afficit, eiúſque docet eſſe varium vſum, cùm in ſingularibus & quotidianis rebus interrogãdo, reſpondendo, rationem quærendo, capiendóque, tũ maximè in communibns & perpetuis, quales ſunt in artibus & ſcientiis comprehenſæ, vt Dialecticæ lumine videamus earum communiones, ſimilitudines, differentias, diſſimilitudines, principia: quæ ſit in in phyſicis πίστις, quæ ſit in mathematicis διάνοια· vt tandem cùm diuini ſolis vmbram quandam in his vniuerſalibus exẽplis deprehẽderimus, operáque eius, è phyſicis artibus, operúmque ordinẽ, ſymmetriam, deſcriptionem è mathematicis, logica mente contemplati fuerimus, tum ad eum ipſum clariſſimum ſolem contẽplendum, vitæque integritate imitandum conuertamur. Hac de re Socrates in Philebo, & ſeptimo de Rep. multa magnificè philoſophatur, & Dialecticam, mentis ac ſapientiæ nominibus appellat. Recentiores Platonici, Ariſtotelis philoſophia non multò diligentiùs quàm Platonis imbuti, aiunt talibus locis nomine Dialecticæ Metaphyſicam à Platone ſignificari: nec omnino fortaſſis errant: Ariſtoteles enim Socratis argumentum æmulatus, ſummum illum dialecticæ artis vſum (quo principia & cauſſas ſpecialium artium, quo denique omnium rerum ſingulare principium, ſingularémque cauſſam dignoſcamus) metaphyſicis quatuordecim libris copioſiùs & vberiùs videtur perſequi. Quod ſi verum eſt, certè Socratis diſſimillima ratione, & Ariſtotelicis principiis longè alieniſſima perſequitur: vt ſi totum opus diligenter inſpexeris,

xeris,plurima ab Aristotele collecta hîc esse videas, iudicata & analyticis principiis æstimata nequaquam: omniúmque Aristotelis operum minimè Aristotelicum hoc esse dicas, totúmque physicis, mathematicis, logicis non solidis principiis & documentis, sed spinosis & iteratis inaniter sępius & inculcatis altercationibus coaceruatum esse sentias: nec alium deum his libris cognoscas, quàm in physicis Aristoteles impiè definierit, æterni cæli perpetuum motorem,seipsum contemplantem, res hominum despicientem: vt res ipsa subducta planissimè docebit. Sed tamẽ hîc Aristoteles verbis artem quandam artium omnium dominam magistrámque,logicis, mathematicis, physicis superiorem & excellentiorem profitetur: & eam mirificis titulis appellat σοφίαν, vt Socrates: præterea φιλοσοφίαν καὶ πρώτην φιλοσοφίαν aliquot etiam locis θεολογικήν· φιλοσοφίαν τὴν μετὰ τὰ φυσικὰ (quod animaduerterim) nusquam appellat:vt titulum hunc, sicuti sæpe aliis in libris est factum,ab interpretibus impositum suspicer. Ergo maioris ἄλφα (appellemus enim suis titulis singulos libros) principio statuitur esse σοφίαν περὶ τὰ πρῶτα αἴτια καὶ τὰς ἀρχὰς, sapientiam circa primas caussas & principia, eámque esse ἀκριβεστάτην,διδασκαλικωτάτην, αἱρετωτάτην, ἀρχικωτάτην,ἐλευθερωτάτην,θειοτάτην· accuratissimam,ad docendum aptissimam, optabilissimam, principalissimam,liberalissimam,diuinissimam:quámque deus aut solus,aut maximè possideat: ὅτι γὰρ θεὸς δοκεῖ τὸ αἴτιον πᾶσιν εἶναι καὶ ἀρχή τις· videtur enim deus caussa omnibus esse & principium quoddam. Sic Aristoteles metaphysicam sapiẽtiam & analyticæ methodi regula commodè definit initio, sed ex Analyticis contra methodũ analyticam repetit scientiam principiorum ab experiẽtia oriri,esse tamen τιμιωτέραν,honorabiliorem.Vbi notabile Platonis illud est,ἡ μὲν ἐμπειρία τέχνην ἐποίησεν, ὥς φησι πῶλος ὀρθῶς λέγων,ἡ δ' ἀπειρία τύχην· experiẽtia quidem artem genuit, vt ait Polus rectè dicens,inexperiẽtia temeritatem. Ergo σοφία definita adhuc est scientia

primæ

Deus Aristotelicus

primæ caussæ, primíque principij, id est dei: qualis autē dei, postea libro duodecimo dicetur. Quomodo verò primam illam caussam, primúmque illud principium cognoscamus, Socraticam in artium vniuersitate diuinitatis contemplationem non proponit, sed physicarū, mathematicarum, logicarum quæstionum aceruos vndique congerit contra syngeniam analyticā, quæ suam quibusque artibus materiam attribuit. Quia igitur prima caussa quæritur, hac occasione caussarum genera quatuor ponuntur, materia, efficiens, forma, finis: déque iis non solùm cōmunibus & logicis, sed physicis & mathematicis, antiquorum opiniones ἄλφα maiore & minore toto, minore etiam, infinitas caussarum agitatur: vtrunque hoc de posterioribus Analyticis repetitur, & partitio & infinitio (inquam) caussarum, nisi quòd infinitas speciei additur. De caussarum partitione secundo Posteriorum doctrina breuior est, de infinitate longè productior primo. At hæ magnificæ altercationes neque in illis Analyticis, neque in his Metaphysicis vllā cuiusquā rei scientiam habent, sed falsarum opinionum refutationem: nec vllā cognoscendi dei (quod erat propositum) viam nobis ostendunt. Βῆτα totum in dubitationibus & quæstionibus consumitur, quasi sapiētia definita nondum esset: ideo (vt Alexāder interpres ait) quidam primum Metaphysicæ librum hîc fecerunt. Sed inter quæstiones alias quæritur, an vnius scientiæ propriū sit, caussarum proposita genera contemplari, & cuius scientiæ sit περὶ ταὐτοῦ, καὶ ἑτέρου, καὶ ὁμοίου, καὶ ἀνομοίου, καὶ ταυτότητος, καὶ ἐναντιότητος, προτέρου καὶ ὑστέρου, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τούτων, περὶ ὅσων οἱ διαλεκτικοὶ πειρῶνται σκοπεῖν ἐκ τῶν ἐνδόξων μόνον ποιούμενοι τὴν σκέψιν de eodem, & diuerso, & simili, & dissimili, & identitate, & contrarietate, priore & posteriore, & aliis omnibus eiusmodi, de quibus dialectici contendunt agere & statuere ex probabilibus solùm agentes & statuentes. Præterea reliquus liber in quæstionibus logicis, physicis, mathematicis consumitur: logicis primùm, An principia, genera sint,

ſint, an partes generibus ſubiectæ: & ſi genera, vtrùm quæ ἐπὶ τοῖς ἀτόμοις λέγεται τελευταῖα ἢ τὰ πρῶτα, οἷον πότερον ζῶον, ἢ ἄνθρωπος, ἀρχή τε, καὶ μᾶλλόν ἐστι παρὰ τὸ καθέκαστον· de indiuiduis dicuntur vltima, an prima, vt vtrùm animal, an homo, principiũ ſit, & magis ſit præter ſingularia ipſa. Vbi notabis hominẽ, & quod de indiuiduis poſtremũ dicitur, ab Ariſtotele genus veriſsimè nominari: quod aliquando aliàs etiam facit, quanuis tamen neget hoc etiam capite, hominem ſingulorum hominũ genus eſſe: denique quæritur quámnam artem oporteat dicere ſapientiam: ἡ μὲν γὰρ ἀρχικωτάτη καὶ ἡγεμονικωτάτη, καὶ ᾧ ὥσπερ δούλας οὐδ᾽ ἀντειπεῖν τὰς ἄλλας ἐπιστήμας δίκαιον, ἡ τοῦ τέλους καὶ τ᾽ ἀγαθόν τοιαύτη· quæ ſiquidem princeps maximè, dominàque maximè ſit, cuique cæteras ſcientias tanquam ſeruas contradicere non iuſtum ſit, eiuſmodi ſcientia finis & ſummi boni eſt: & eſſentiæ in primis, cùm certior eſſentiæ ſcientia ſit, quàm accidentis. Quærit etiam περὶ τῶν ἀποδεικτικῶν ἀρχῶν, de demonſtratiuis principiis, quas τὰς κοινὰς δόξας vocat, vbi, quòd demonſtratio ſit accidentium ex communibus axiomatis, repetitur ex Analyticis poſterioribus: tum logica rurſus eadem agitatur, an principia, genera ſint, & quænam: deinde phyſica de materia, forma, concordia, diſcordia, & cæteris eiuſmodi: poſtremò mathematica de numeris & lineamentis, quæ omnia rurſus tribus poſtremis libris agitabuntur. Sed ad extremum libri huius id eſt notandum: Qui ideas induxerunt, huc recidêre: καὶ γὰρ εἰ μὴ καλῶς διαρθροῦσιν οἱ λέγοντες, ἀλλ᾽ ἔστι τοῦτ᾽ ὃ βούλονται, καὶ ἀνάγκη ταῦτα λέγειν αὐτοῖς, ὅτι τῶν εἰδῶν οὐσία τις ἑκάστων ἐστὶ καὶ οὐδὲν κατὰ συμβεβηκός· etenim tametſi non diſertè exprimunt qui id dicunt, at id eſt quod volũt, quódque ipſis neceſſe ſit dicere, quòd ſpecierum eſſentia quædam ſit in ſingulis, & nihil ſecundùm accidens. Hic locus Ariſtotelis eſt notãdus de ideis. Et certè ſic in Platonis dialogis idea logicè capitur pro generali & communi notitia, & Ariſtoteles bis tãdem dicet ſpecies à Socrate non ſeparari. Ita liber tertius in

quæstionibus iis totus est. γάμμα soluit primam quæstionem. ἔστιν ἐπιστήμη τις, ἣ θεωρεῖ τὸ ὂν ᾗ ὄν, καὶ τὰ τούτῳ ὑπάρχοντα καθ' αὑτό· est scientia quædam, quæ consyderat ens quatenus ens, eique per se adiuncta: Vt caussas, idem, diuersum, opposita, simile, dissimile, par, impar, genus, speciem, totum, partem, definitionem, cateráque eiusmodi omnia: item axiomata quæ dicuntur Mathematica: nec enim Geometriæ, sed huius philosophiæ περὶ τούτων ἐπισκέψις, de iis est consyderatio: item quæ cõsyderat syllogistica principia: eámque scientiam docet Aristoteles esse sapientiam & philosophiam hanc primam, de qua hisce libris agitur. Hæc Aristoteles tribus primis capitibus huius libri: quibus apertè demonstrat primam philosophiam, qua deus cognosci possit, non aliam esse quàm Logicam, quanuis verbis aliud dicat: & argumentum eius, Platonis argumentum esse, quod initio proposui, quanuis in Platonica artium subductione & contemplatione non insistat. Sed tamẽ longè maius est, & multò magis attendendum, quod hîc capite secundo scribit Aristoteles de differentia philosophi huius primi à sophista & dialectico. Hi tres (ait) subiectum genus habent commune: κοινὸν δὲ πᾶσι τὸ ὄν ἐστι· commune verò est omnibus ens: περὶ μὲν τὸ αὐτὸ γένος στρέφεται ἡ σοφιστικὴ καὶ ἡ διαλεκτικὴ τῇ φιλοσοφίᾳ· versatur enim circa genus idem sophistica & dialectica cum philosophia: sed philosophia, ait, differt à Dialectica δυνάμεως τρόπῳ, facultatis modo, quòd dialectica sit πειραστική, περὶ ὧν ἡ σοφία γνωστική· tentatiua, de quibus philosophia est cognitiua: à sophistica verò differt τοῦ βίου προαιρέσει, vitæ proposito, quòd sophistica videri tãtùm velit, ut sit autem, non laboret, philosophia contrá. Hæc, inquam, Aristoteles docet de suo philosopho primo, quæ in logicis libris sæpe docet eadem de demonstratore & apodictico, vt demonstrator analyticus & sapiens metaphysicus sit idem: & certè in Organo logico demonstrator appellatur interdum philosophus, & demonstratio φιλοσόφημα, vt octauo Topico. Quare Metaphy-

taphyficam Ariftotelis iam videmus eſſe Logicam, aut certè ex hac differentia, logicæ analyticæ poſteriorem partem eſſe. Et ſi magiſtri Platonis voluerat Ariſtoteles ueſtigia perſequi, noua doctrina nil opus fuerat: tantùm fuerat illud ampliore & maiore artium inſtitutione, ſi commodum videretur, declarandum: non fuerat ex eodem artis genere diuerſum genus comminiſcendum: at philoſophia hęc metaphyſica, quam Ariſtoteles à Dialectica non δυνάμει, ſed δυνάμεως τρόπῳ diſtinguit, δύναμιν nullam habet: cognoſce enim mecum reliqua huius tantæ philoſophiæ, nullum tamen documentũ cognoſces, quo poſsis de quolibet ente, quatenus eſt ens, philoſophari: id enim mecum experiri perge. Sedenim & γάμμα reliquum & deinceps toti libri octo ad cognoſcendum videlicet, & contemplandum deum non ſolùm logica illa, ſed phyſica & mathematica proponunt: de axiomate contradictionis primus locus eſt, appellatúrque ab Ariſtotele ἀρχὴ βεβαιοτάτη καὶ γνωριμωτάτη καὶ ἀνυπόθετος, principium firmiſsimum & notiſsimum, miniméque ſuppoſitum: ſed tamen hoc tanti firmamenti principium aduerſus Heraclitum, Anaxagoram, δι' ἀπαιδευσίαν τῶν ἀναλυτικῶν, ob imperitiam analyticõn, id axioma negantes, longiſsima oratione tanquam dubiũ defenditur, quaſi poſsit per aliud βεβαιότερον, γνωριμώτερον, ἀνυποθετώτερον probari. atque hac occaſione contra Protagoram, Democritum, Empedoclem, diſſeritur, non omne quod appareat, verum & falſum eſſe, neque contraria ſimul eſſe vera, neque omnia ſimul eſſe vera, aut ſimul eſſe falſa: & hac diſputatione cõſumitur reliquum γάμμα ἐλεγκτικῶς non ἀποδεικτικῶς, ſicut Ariſtoteles ipſe ait: vt eius teſtimonio iam videamus primum philoſophum etiam dialecticum eſſe, nec ab eo δυνάμεως τρόπῳ diſtingui, ſicuti principio libri huius affirmauerat, cùm metaphyſicus ἐκ τῶν δοξῶν καὶ ἐλεγκτικῶς dialectici more diſſerat. Arriſtoteles in Analyticis veriſsimè iubet de principiis non eſſe diſputandum: Contradictionis axioma eſt principiorum principium: Quare diſputare de tanto

tanto principio minimè est Aristotelicum. Logica hæc altercatio adhuc est magna & prolixa aduersus falsas opiniones: at ista falsarum opinionum refutatio nullam scientiam, quia falsa refellit, non vera docet, nullámque cognoscendi dei viam ostendit, quam tamen vtranque certissimam metaphysica nobis pollicetur. Δέλτα totum est in triginta quinque vocabulorum significationibus distinguēdis, ποσαχῶς λέγεται, quot modis dicitur ἀρχὴ τὸ αἴτιον, στοιχεῖον, φύσις, ἀναγκαῖον, ἕν, τὸ ὄν, οὐσία, ταυτὰ, ἕτερα, διάφορα, ὅμοια, ἀντικείμενα, πρότερα, ὕστερα, δύναμις, ποσόν, ποιόν, πρός τι, τέλειον, πέρας, τὸ καθ' ὅ, διάθεσις, ἕξις, πάθος, στέρησις, τὸ ἔχειν, τὸ ἔκ τινος εἶναι, μέρος, ὅλον, κολοβόν, γένος, ψεῦδος, συμβεβηκός· principium, caussa, elementum, natura, necessarium, vnum, ens, essentia, eadem, diuersa, differentia, similia, contraria, priora, posteriora, potentia, quantum, quale, ad aliquid, finem assecutum, finis, quod per se, dispositio, habitus, passio, priuatio, habere, ex aliquo esse, pars, totum, diminutum, genus, falsum, accidens. Et hæc altercatio, logica quædam superiora repetit, topicæ nempe inuentionis ex caussis, adiunctis, contrariis, comparatis, diuisione, de quibus cùm iam esset antè propositum, hîc repeti δι' ἀπαιδευσίαν ἀναλυτικῶν opus non est. Iubet enim analytica methodus vnam rem suo loco & semel tantùm dici, ταυτολογίαν vehementer improbat: at reliqua logicæ nihil sunt, nec vllā cognoscendi dei viam ostendunt. Ε ψιλὸν repetit superiorem quæstionem, in prima philosophia quæri principia & caussas entium, quatenus entia sunt, tréſque scientias esse θεωρητικὰς, contemplatiuas, physicam, mathematicā, theologicam, sed theologicā maximè, vbi primam hāc philosophiam Aristoteles theologicam appellat, ab eáque sola ens, quatenus ens est, consyderari confirmat: & hîc entis significationes rursus numerantur, & pręcipua in essentia ponitur, ideóque primam philosophiam in essentiæ consyderatione versari. Quod in ζῆτα producitur, & essentiæ significationes rursus diuiduntur, quòd essentiæ primaria, & definitio, & generatio sit, acciden-

tium ſecundaria:vbi de poſterioribus Analyticis repetitur & producitur altercatio de totius & partium finitione, tum quales ſint per diuiſionem definitiones, quòd definitio demonſtratióque ſit æternorum, opinio caducorum. Hîc ταυτολογίαν analyticis principiis damnatam quoties iam videmus? quoties rurſus in ſequentibus libris videbimus? Etenim Ηʹτα rurſus totum in eſſentiæ contentione conſumitur, Θῆτα repetit δυνάμεως, ἐνεργείας, ψεύδους diſtinctionem, & prolixiſsimè argutatur: Ἰῶτα repetit ſignificationes vnius, contrarij, & de genere ſpeciéque iiſdem & diuerſis rurſus quædam: Κάππα repetit quæſtiones ſuperiores, primam philoſophiam communem eſſe quandam ſcientiam, eámque non Phyſicã, non Sophiſticam, non Dialecticam, non Mathematicã, cùm mathematica axiomata ſint etiã huius primæ Philoſophiæ, non quicquid videatur, id verum eſſe. Adhuc ferè logica fuerunt: deinceps Phyſicæ & Mathematicæ quæſtiones ſunt, quales ferè libro tertio fuerunt, ſed phyſicæ priùs. Reliquo itaque libro repetitur, θεωρητικὰς ſcientias tres eſſe, Phyſicam, Mathematicam, Theologicam, ſed maximè omnium Theologicam, eámque circa ſubiectũ genus præſtantiſsimum verſari. Rurſus de ente ſecundùm accidens, déque poſsibili: ad extremum, quòd nullum ſit infinitum corpus, tum quot modis aliquid mutetur. Λάμϐδα ſimiliter repetit dictũ iam toties, prima philoſophia & principia & cauſſas eſſentiæ quæri, & mutationis genera rurſus diſceptat, & quòd vniuerſum totum ſit, cuius prima pars ſit eſſentia: imò accidentia non ſint entia, & quòd τ' αἴτια κατ' ἀναλογίαν τὰ αὐτὰ πάντων, cauſſæ proportione & ſimilitudine ſint eædem omnium: tandem poſt labores inaniſsimos, & perpetuam inutilium quæſtionum ταυτολογίαν, definitio ſapientiæ inſtituta principio primi libri reuocatur: vt tandem Ariſtotelicum deum per has refutationum & repetitionum argutias videlicet agnoſcamus: quòd ſapiẽtia ſit ſcientia primæ cauſſæ, primíque principij, id eſt dei: eſſentiáque efficitur mobilis altera, ἀκίνητος, immobilis

bilis altera:illa aut caduca aut æterna:caduca, vt plantę, homines : æterna , vt cælum : principia caducæ essentiæ sunt εἶδος,στέρησις,ὕλη,forma, priuatio, materia. Hîc Aristoteles nobis primam rerum caussam,primúmque rerũ principium constituit, non ex scientia Logicarum , Mathematicarum,Physicarum quęstionum superiorum,sed è pauculis (vt iam posui) ex octauo Physico & libris de Cælo iisdem repetitis,sempiternum quędam æterni cæli motorem,quia cælum sempiternum , sempiternúsque cæli motus sit:quòd si ante mundum conditum fingeremus essentiam quandam æternam cessantem ac nihil agentem,οὐδὲν ὄφελος,nulla vtilitas fuerit , ait: Ergo deus Aristotelis(quem σοφία πρώτη,φιλοσοφία καὶ θεολογία contemplatur) cæli motor est,ἐνέργεια, καὶ ἐντελέχεια ἀΐδιος ἄνευ τῆς ὕλης,ἀκίνητος,ἀμερὴς,ἀδιαίρετος,ἀπαθὴς,ἀναλλοίωτος· actus sempiternus sine materia, immobilis, impartibilis , indiuiduus, impatibilis , immutabilis,ὁ νοῦς ὀρεκτὸς, νοητὸς,intellectus amabilis,spectabilis,cuius vita optima & iucũdissima:denique φαμὲν καὶ τὸν θεὸν, εἶναι ζῶον ἀΐδιον ἄριστον,dicimus verò,ait, deum esse animal æternum optimum.sic ab Aristotele nominatim definitur Deus,magnificè, vt apparet. Hac dei definitione posita , quærit Aristoteles,an sit vnus deus, an plures dij : ac cùm sint globi cælestes & stellæ multæ , ἀνάγκη καὶ τούτων ἑκάστην τῶν φορῶν ὑπὸ ἀκινήτου τε κινεῖσθαι καθ' αὑτὸ καὶ ἀϊδίου οὐσίας· necesse est(ait) harum vnamquamque lationum ab immobili & perpetua essentia per se moueri. Vnde cõcludit tot esse diuinas essentias , tótque deos, quot sphæræ sint,& lationes in cælo: carúmque primam & secũdam, eóque deinceps esse ordine , quo stellæ ipsæ dispositæ & & collocatæ moueantur. Sphæræ porrò cælestes,secundùm Eudoxum, vigintisex,secundùm Callippũ triginta tres,secũdùm Aristotelem ipsum πεντήκοντά τε καὶ πέντε, quinquaginta quinque statuuntur. Ergo quinquaginta quinque deos Aristoteles efficit: & hic numerus est deorum Aristotelicorum,aliorum aliis pro suo gradu & ordine præstantium : Atque dei ἀνθρωποειδεῖς, humana for-

Dej Aristot

ma, quales ſibi cõfinxerat vetuſtas, ab Ariſtotele vt fabuloſi deridentur. Diuinus verò intellectus τὸ θειότατον καὶ τιμιώτατον νοεῖ, diuiniſsimum & honorabiliſsimum, id eſt ſe ipſum, non autem quiduis intelligit: quia melius eſt quædam non videre, quàm videre, ait Ariſtoteles: nec à ſe intelligendo ad aliud intelligendum auertitur, ait hîc interpres Alexander: ſic rerum humanarum cura & prouidentia deus ab Ariſtotele liberatur: in ſuiipſius tantùm contemplatione relinquitur: politicóque & œconomico magnæ politiæ familięque rectori (ſicut in libro de Mundo) comparatur, qui potentatus ſui gratiores & præſtantiores partes ſibi reſeruet, humiliores miniſtris imperet, τὰ δὲ ὄντα οὐ βούλεται πολιτεύεσθαι κακῶς, entia uerò nolunt malè gubernari: citátque Homericum illud,

οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω·

Non bona res eſt multorum principatus, vnus rex eſto.

Sic ab Ariſtotele deus definitur, non vniuerſi mundi procreator, metuit enim ne deus ante procreatum mũdum nihil agens inutiliter otiaretur: ſed æterni cæli, velut equi perpetuò currentis, aſsiduus agitator: non prouidens & procurans omnia quæ mundo toto fierent, id enim indecorum & indignum tanto principe iudicabat, ſed ſuam tantùm maieſtatem & diuinitatem contemplans: nec vnus tantùm deus efficitur, ne tam multorum motuum laboribus, ſi ſolus eſſet, opprimeretur. Sed quia ſphæræ quinquaginta quinque ſunt, quinque etiam & quinquaginta Ariſtotelici dij, ſinguli ſingularũ motores ſphærarum ſtatuuntur. Atque hîc Alexander interpres ait has motrices eſſentias non eſſe ſphærarum animas, ſed ab omni corpore ſeiunctas, ſphærarum animis ſuperiores & excellentiores: deos denique non facit animas ſphærarũ, ſed aurigas. Adhuc Ariſtotelis ſapientia & Theologia duodecim libris comprehenſa eſt, quibus duo acceſſerunt, ſed ſine Aphrodiſei interpretatione. In quibus noua Theologia nulla eſt, ſed veterum philoſophorum, qui in mathematicis & ideis principia

rerum

rerum poſuerant, refutatio de ſuperioribus ferè libris repetita: conſimilis enim tertio libro de iis altercatio fuerat. Quamobrem per deum non commentitium hūc cæli motorem, ſed verum illū vniuerſi mundi, omniúmque eius vel minutarum partium creatorem, rectorem, prouiſorem, Metaphyſicā ethnici huius doctoris Theologiam attentè & liberè conſyderemus: ex Analyticis principiis, ex Ariſtotelis ſummis iudiciis æſtimemus. Polliceris nobis ſcientiam non Mathematicā, non Phyſicam, non Logicam, ſed iis omnibus altiorem ſuperiorémque doctrinā: At iſtius tuæ ſupremæ ſcientiæ ſi tres partes effeceris, duę Logicis quæſtionibus explebuntur, reliqua tertia Phyſicis & Mathematicis. Enimuero Analytica ſyngenia veriſsimè præcipit artium fines regēdos eſſe: Arithmetica in arithmeticis, Geometrica in geometricis, Muſica in muſicis, Optica in opticis inſtituenda & docenda eſſe: non contrà Arithmetica in geometricis, aut Geometrica in arithmeticis permiſcenda. Denique artium fines regendos eſſe, vt dogmatis propriis diſtinguantur, vſus earum coniungatur & communicetur. Hanc Ariſtotelicæ ſyngeniæ tam æquam, támque iuſtam legē hîc adhibe: Logicas Logicis, Maihematicas Mathematicis, Phyſicas Phyſicis, quęſtiones huius operis, qualeſcunque ſint, reſtitue: vndecim primos libros, ſi paucula Phyſica & Mathematica detraxeris, Logicas quęſtiones ex Organo Logico repetitas inuenies, è Categoriis partim, vt ſunt τὸ ὄν, καὶ ἕν, οὐσία, συμβεβηκός, ποσόν, ποιὸν διάθεσις, ἕξις, πρός τι, ἐνέργεια, πάθος, ἀντικείμενα, πρότερα, ὕστερα, ἔχειν· partim ex Interpretatione, Analyticis, Topicis: vt ſunt, αἴτια, στοιχεῖα, ταὐτὰ, ἕτερα, διάφορα, ὅμοια, τέλειον, πέρας, καθ' ὅ, μέρος, ὅλον, γένος, εἶδος, ἰδέα, ψεῦδος, ὁρισμὸς διαίρεσις, ἀρχαὶ συλλογιστικαὶ, ἀπόδειξις, ἀποδεικτικαὶ ἀρχαὶ, & eiuſmodi. Duodecimus liber totus è Phyſicis repetitur. Duo poſtremi Mathematici ferè toti ſunt, detractis tribus capitibus decimi tertij libri de idea. Quare ſyngenia iudex hîc adhibita, collecta hæc ab Ariſtotele plurima, non æſtimata, nō ex Analyticis principiis recognita

esse iudicabit. Quid verò si in his Analyticis quæstionibus Aristotelicam analyticæ methodi regulam, genera suo quæque loco collocātem, ταυτολογίας omnes remouentem requiras?Quid hoc opere misero toties eandem rem petente & repetente fiet? an catholicum analyticæ methodi ordinem probare audebis,& istam ταυτολογίαν non improbare? Quamobrem loquatur Aristotelis analytica syngenia, loquatur Aristotelis analytica methodus, interrogatáque de Metaphysico opere,liberam sententiam dicat.laborem Aristotelis magnum quidem hîc esse, iudicium prorsus nullum iudicabit. Polliceris nobis ista scientia nouam quandam & quæ Physicis, Mathematicis,Logicis scientiis minimè cōprehendi posit, dei notitiam. At istius scientiæ non totis quatuordecim libris, sed vix parte duodecimi libri media deum nobis proponis eundem & eodem modo, quem & quomodo in octauo Physico,& in libris de Cælo proposueras:asiduum æterni cæli motorem,se ipso fruentem,res hominum despicientem : mundi denique non creatorem, nō authorem, non curatorem, sed supremæ & altisimæ sphæræ insidentem, sed in illo circo maximo quadrigarium principem.qua impietate quę potest Christianis & & piis auribus maior audiri?Polliceris artem artium omnium tanquam seruarum dominam magistrámque, quæ suis documentis caussas, adiuncta, oppositiones, comparationes generis,speciei,totius partis diuisiones, indéque factas definitiones, tum syllogistica principia ad ens, quatenus ens est, communiter & vniuersaliter tractandum & explicandum, tractet & explicet: at Metaphysica tota de iis inanes duntaxat argutias habet: de syllogismorū verò principiis & figuris ne argutatur quidem,vt de topicis locis,sed muta omnino est. Metaphysica igitur, artium reliquarum domina & magistra non est, cùm instrumentis & adiumentis non dico necessariis, non dico probabilibus, sed prorsus nullis ad tantum dominium magisteriúmque opportunis sit instructa, sed vana sit inutilium tantùm quæstionum cacotechnia.

cotechnia. Nihil hîc de meo comminiſcor, Ariſtotelis definitionem propono, Ariſtotelis præſentem Metaphyſicam definitioni comparo, ex Ariſtotelis arte concludo. Age verò, conuerte ſcholam, & iſtam dominæ diſciplinę definitionem, arti Logicæ accommoda, verè de Logica concludes, quod his libris falsò de Metaphyſica concluditur.

Doctrina, quæ ſuis decretis cauſſas, accidentia, oppoſitiones, comparationes, diuiſiones, definitiones, ſyllogiſtica principia ad ens, quatenus eſt ens, communiter & vniuerſaliter tractandum & explicandum tractat & explicat, eſt omnium doctrinarum domina:

At Logica communem illam & vniuerſalem doctrinam documentis & inuentionis topicæ & diſpoſitionis analyticæ inſtruit:

Logica eſt igitur artium omnium domina:

Verumenimuerò aſſumptionem paulò clariùs adhuc agamus: Logica inuentio, Logica diſpoſitio tota cõmunis eſt, tota genralis eſt, tota vniuerſalis eſt. Nec conſyderat ſuis præceptis præcipuè vllum genus rerum: cælum, terram, ignem, aquam, ſed generaliter & communiter omnia, id eſt, τὸ ὂν ᾗ ὄν, ens quatenus ens eſt. Principia mathematicarũ omniúmque aliarum artiũ per eam confirmantur. Nam ſi dubites, an rectè definitum quidpiam ſit, ad logicas definiẽdi & dialecticas leges recurres: idem facies de cauſsis, de genere, de ſpecie, de cæteris denique argumentis, ſi dubitatio ſit. Omnia analytica & ſyllogiſmi præcepta & cõmunia methodi dogmata generalia ſunt, nihil habent huius vel illius rei proprium. Ad ens Ariſtotelicum illud, quatenus ens eſt, ſpectant & referuntur, per eorum regulas, Arithmeticæ, Muſicæ, Geometriæ, Opticæ, Mechanicæ, Phyſicæ, Ethicæ, omniúmque aliarum artium, imò diſputationum omnium concluſiones & collocationes confirmantur. Si de veritate, ſi de ordine dubitatur, ad hunc tanquam omnium artium doctrinarúmque omnium maximum &

amplissimum & supremum Senatum recurritur: Hæc ara est communis ad veritaté salutis, hic portus est sanctissimi & incorruptissimi & nunquam fallentis iudicij, templum denique omnis sapiétiæ: Nihil tam occultum est, quod inuentionis locis non aperiatur: nihil tam incertum & confusum, quod dispositionis enũtiatione, conclusione & ordine non confirmetur, non componatur. Et hæc Logica inuentionis Topicæ, & dispositionis Analyticę decreta supra Physica, supra Mathematica, supra Ethica, supra omnium artium denique decreta. Atque cùm de principiis artium quæritur, ad eas quæstiones Dialecticam vtilem esse, Aristoteles primo Topico longè veriùs docet, idque esse μάλιστα οἰκεῖον τῆς διαλεκτικῆς, germanum Dialecticæ. Quamobrem non Metaphysica, sed Logica est artium omnium ἀρχικωτάτη καὶ ἡγεμονικωτάτη. Socraticum dogma Aristoteles imitari voluit? voluntatem probato: viam cognoscendi dei ex arte artium domina ostẽdere studuit? studium laudato: artem nullam, nullam cognoscendi dei viam ostendit? excusato, si lubet, vel etiam optimo maximóque deo gratias habeto, quòd tibi Euangelio suo gratis ostenderit, quod tam sapientibus viris absconderit: Principiis Aristotelicis quatuordecim Metaphysicos libros æstimato, temerè creditæ authoritatis admiratione te deceptum percipies. Sed hæc satis. Teneamus Logicã κυρίαν εἶναι πάντων, non autem Metaphysicam: imò meminerimus Metaphysicam, nullam esse scientiam: sed è Physicis, Mathematicis, Logicis quæstionibus conflatam mataeotechniam; Analyticis Aristotelis principiis vehemẽter improbatam: Ad intermissam libri nostri literam redeamus.

DEMONSTRATIO *verò non conuenit in aliud genus, nisi, vt dictum est, Geometricæ in Opticas, aut mechanicas, & Arithmeticæ in Harmonicas.*

Reuertitur ad syngeniam: Demonstratio non est hetero-

terogeneorum, nisi subalternorum, vt dictum est: sicuti demonstratio Geometrica cadit in Opticam & mechanicam scientiam, & Arithmetica in Musicam.

DIFFICILE *verò est nosse, sciátne quis, an nesciat. Difficile enim est nosse, an ex vniuscuiusque principiis sciamus, nécne, quod est scire. Putamus autem nos scire, si ex veris & primis habeamus syllogismum. At id non est, sed oportet primis esse syngenea.*

Digresſiuncula est ad scientiæ difficultatem probandum ex eiusdem syngeniæ argumento:

Syngenia difficilis est:
Scientia est non solùm ex veris & primis, sed etiam syngeneis.

Propositio deest.

CAPVT OCTAVVM.

DICO *verò principia in vnoquoque genere ea, quæ quòd sunt, non accidit demonstrare.*

Hoc caput octauum est, in quo nihil est, nisi rerũ supradictarum perissologia inanis, & ταυτολογία, de principio, prænotione, partibus demonstrationis. Primùm repetitur definitio principij, ne tu dubites, quin principia dicat syngenea: id est, in vnoquoque genere vera, principia intelligit, quorum veritas & essentia demonstrari non potest.

QVID *igitur significent etiam prima, & quæ ex iis sunt, sumitur: quòd autem sunt principia oportet sumere: cætera verò, demonstrare, vt quid vnitas, aut quid rectum, & quid triangulum. Esse autem vnitatem sumere, & magnitudinem, cætera demonstrare.*

Secunda perissologia est, qua repetitur πρόγνωσις, prænotio

tio illa duplex, de qua eſt capite primo: προγνωσις ſignificationis, id eſt, Grāmaticæ & Rhetoricę elocutionis, qua percipiatur oratio, eſt omnium demonſtrationis partiū, principiorum nempe & concluſionis: intellige verò ſignificationes verborum ſumi, vt per ſe iam notas, aut notatione & etymologia definiri, non autem diſputari vel demonſtrari ſyllogiſmo aliquo: definitio enim ὀνοματώδης, nominalis, quæ dicetur ſecundo Poſteriorū, aliquando adhibetur in artibus. Sic Ariſtoteles ſecundi Phyſici capite ſexto definit αὐτόματον, αὐτὸ μάτην. προγνωσις autem rationis eſt, qua principiorum & propoſitionum veritas agnoſcitur, non autem concluſionis. Quæſtio enim eſt, quæ concludenda proponitur: ſi verò demonſtrationis terminos ſpectes, primū, medium, poſtremū, in omnibus προγνωσις quędam orationis & ſignificationis exquiritur. προγνωσις autem rationis & veritatis in medio & poſtremo tantùm. Hanc periſſologiam Philoponus vidit, & de Ariſtotele ſic ait: φησὶ ταυτὰ, ἅπερ ἐν προοιμίοις αἰνιγματωδῶς εἴρηκεν· dicit eadem, quæ in proœmio ænigmaticè dixerat. Hic ſeruus, domini culpam confitetur, ſed excuſare vult: ita tamen vt apud iudicem non oſcitantem potius accuſet: Ariſtotelicæ nanque methodi regula vetat eandem rem dici ſæpius.

SVNT *verò quibus vtuntur in demonſtratiuis ſcientiis, alia quidem propria vniuſcuiuſque ſcientiæ, alia autem communia: communia autem, ſecūdùm analogiam. Quoniam vtile eſt, inquantum eſt in genere ſub ſcientiam ſubiecto. Propria quidem, vt lineam eſſe talem, & rectum. Communia autem, vt ab æqualibus æqualia ſi auferas, quòd æqualia, reliqua ſint. Idoneū autem eſt vnumquodque horum, inquantum eſt in genere. Idem enim faciet, etiam ſi non de omnibus quis ſumpſerit, ſed in magnitudinibus ſolis: Arithmetico autem in numeris. Sunt autem propria quidem, & quæ*

ſumun-

ſumuntur eſſe, circa quæ ſcientia conſyderat quæ inſunt per ſe, vt vnitates Arithmetica, Geometria autem ſigna & lineas: Hæc enim ſumunt eſſe, & hoc eſſe. Horum verò affectiones per ſe, quid ſignificet vnaquæque, ſumunt: vt Arithmetica quid impar, aut par, aut quadratum, aut cubus: Geometria verò quid inexplicabile, aut quid inflecti, aut concurrere. Quia autem eſt, demonſtrans & per communia & per demonſtrata, & Aſtrologia ſimiliter.

Quia dictum eſt, res artibus comprehenſas proprias eſſe oportere, non communes, vtrunque modò definitur, & quæ ſit in ſingulis προόγνωσις exponitur: proprium verò quod hîc appellat, non eſt illud catholicum quod conuertatur, ſed quod ſit ſyngeneum. exempla ſatis id declarant: vt linea, rectum, propria ſunt Geometriæ: vnitas, par, impar, propria ſunt Arithmeticæ: neque tamen conuertuntur, vt quicquid Arithmeticum ſit, vnitas ſit. Homonymia in Ariſtotele magnam obſcuritatis cauſſam peperit. Commune autem heterogeneum eſt, non tamen quoduis, ſed quod ſuperioris ſit generis & doctrinæ, vt axiomata illa logicæ inuentionis, Si ab æqualibus auferas æqualia, reliqua erũt æqualia: Totum maius ſua parte: Idem licet affirmare aut negare: Propter quod vnumquodque tale, & illud magis: Quæ ſecũdùm analogiam, id eſt, ſimilitudinem rationis & proportionem valent in diſciplinis inferioribus, cùm ad ſubiectũ genus numerorum, magnitudinum, aut aliarum rerum aſtringuntur: id verò eſt analogia: id innuit Ariſtoteles, cùm ait, Vtile eſt, inquantum eſt in ſubiecto genere: & item, Idoneum eſt vnumquodque, inquantum eſt in genere. Communia enim illa & logica axiomata, ſi numeris adhibeantur, fient Arithmetica, vt, Si ab æqualibus numeris æquales auferas, reliqui erunt æquales &c. Errat verò Philoponus abſurdè, qui analogiã, homonymiã inter-

interpretatur: nec enim æquiuocationem, quam vulgus appellat, & ambiguitatẽ verbi nobis hîc Aristoteles insinuat. Ergo res in artibus positę sunt omnes syngeneæ: & si quæ viderentur esse communes, attamen ad subiectum genus astrictæ, propriæ factæ sunt: & hîc veluti prolepsi cuidam occurritur, quòd scientiæ quædam habeant heterogenea. At communia non habent, inquiés; nam communia illa quæ viderentur, accommodata subiecto, & certo generi, propria & syngenea facta sunt.

Sunt verò.] πρόγνωσις paulò antè adhibita, repetitur πρόγνωσις orationis communis omnium demonstrationis partium: πρόγνωσις rationis in genere subiecto præsertim requiritur, quòd sumatur, non probetur. Vbi notabis Aristotelicam legem verissimam, quam antea citauimus aduersus sex capitum inanissimam quæstionem, qua quæritur, an vlla sit demonstratio.

Subiectum genus, ait Aristoteles, sumitur, non probatur:
Demonstratio est subiectum genus huius analyseos:
Ergo in hac sumatur, non differatur.

Hac Aristotelis tam vera tàmque philosophica lege, argutias sex capitum & vanitates reiicio. Quędam videtur in hac litera mendosa, vt illud (Sed in magnitudinibus solis, Arithmetico autem) item illud (Et astrologia similiter.) Themistius perissologiam loci huius vidit, quod paulò antè ait, ἀδιαρθρώτως, indistinctè & confusè dixit, hoc nunc διαρθροῖ καὶ ἀκριβέστερον παραδίδωσι, distinguit, & accuratiùs exponit. Indicium serui est, domini culpam, vt antea confitentis. Si Aristoteles Aristotelis methodo vteretur, idem sæpius in arte nunquam diceret, nec pluribus locis diceret, quod posset vno commodè dici. Id enim est vitium, quod methodus illa reiicit, quæ non vult sæpius idem dici. Quod lex catholici primi repudiat, quę iubet suo quodque loco dici, ne pluribus demonstrationibus ostendatur, quòd vna possit ostendi: nec in hac arte, quæ sit κυρία πάντων, quæ leges artibus cæteris reuera proponit & instituit, id vitium tolerari potest. Cæteræ artes ταυτολογίαν fugere debẽt; quãtò

magis

magis igitur artium mater, & per quam formantur artes? Propter quod enim vnumquodque tale, & illud magis, dixit Aristoteles antea.

OMNIS *enim demonstratiua scientia, circa tria est, & quæ esse ponuntur. Hæc autem sunt genus, cuius affectionum per se, est contemplatiua: & cõmunia, quæ dicimus axiomata, ex quibus primis demonstrant: & tertium, affectiones: quorum quid significet vnumquodque, sumit. Nonnullas nimirum scientias nihil prohibet quædam horum despicere: vt genus non supponere esse, si sit manifestum, quia est. Non enim similiter manifestum, quia numerus est, & quia calidum & frigidum: & affectiones non sumit, quid significent, si sint manifestæ: quemadmodum neque communia sumit, quid significent, vt æqualia ab æqualibus auferre, quia notũ: sed nihilo minus naturâ tria hæc sunt, & circa quod demonstrat, & quæ demonstrat, & ex quibus.*

Perissologia & ταυτολογία hîc rursus est, qua repetitur partitio demonstrationis & πρόγνωσις eius partium. Harum trium partium duæ sunt, quę ponũtur esse: hæ sunt, genus subiectum, & axioma, quod hîc appellatur commune: tertia est affectio, quam scientia exquirit & contemplatur, nec ponit esse: attamen horum omnium significatio sumitur. Hîc igitur & partitio & prænotio demonstrationis iteratur: imò rursus iteratur & valdè ineptè, quòd genus subiectum non supponatur, si manifestum sit, & affectionis atque axiomatis significatio non sumatur, si manifesta sit. Etenim si manifestum est, sumitur, non explicatur. Cur igitur nunc ait Aristoteles, si manifestum sit, non sumi? postremò vt πρόγνωσις, sic partitio demonstrationis tribus locis iteratur, quòd in demonstratione tria sint. Hanc tam insipidam perissologiam interpres quidam cùm excusare vellet, dixit antea per accidens prænotiones tractatas esse, nunc

per se tractari, ita iam nihil tam insulsum existere poterit, quod ab insulso interprete non insulsiùs defendatur. Aristotelis methodus perissologiam non capit, οὐδὲ ταὐτὸ πολλάκις λέγει, vt antea Aristoteles ipse docuit.

NON *est autem hypothesis, neque postulatum, quod necesse est esse per se, & videri necesse est.*

Perissologia & hîc noua est de principiorum partitione: principium, quod & per se clarum est discenti, & videtur, non est hypothesis, non est item postulatum. Quid ergo est? Aristoteles nō dicit, in eóque obscurus est, quòd dissimilitudinis partem proponit, partem non dicit. Sed tamē si non est hypothesis, neque postulatum, quid est? axioma (inquam) est, vt antè iam patuit.

NON *enim ad externum & prolatum sermonem demonstratio est, sed ad interiorem animi rationem: quin neque syllogismus: semper enim licet instare ad externum sermonem, ad interiorem autem rationem non licet semper.*

Quò pertineat hæc oratio, non satis apparet. Videtur tamen eò referri, quòd Aristoteles dixerat principium videri. Ecquid enim? diceret aliquis, nónne potest aliquis principium quoduis negare, & dicere sibi non videri? Quomodo igitur fuerit necesse videri? Minimè (inquit Aristoteles) axioma negari potest: neque enim dico sic videri, vt necessariò verbis confiteare, sed animo & mente. Nec enim magis obiectam veritatem potest animus negare, quàm apertus oculus obiectum colorem nō videre. Ac demonstratio, imò syllogismus quiuis, mentis est & rationis intimæ, quæ verū cernit & intuetur: non externi sermonis, qui simulare & mentiri possit id sibi non videri, quod tamen videatur. Itaque axioma poterit aliquis verbo negare, ἀλλὰ γλῶττα τούτον φιλονεικεῖ, κατ᾽ Εὐριπίδην. ἡ φρὴν δὲ, οὐδαμῶς· Sed lingua huius rixatur, secundùm Euripidem: mens verò nequaquam,

ait

ait Themiſtius. Ergo axioma neceſſariò confitetur, qui intelligit. Hoc loco notabitur, quod in libro περὶ τῆς ἑρμηνείας allegaui: totam illam de nomine, de verbo, de oratione doctrinam, grammaticam eſſe, non logicam: propterea quòd Logica, mentis eſt doctrina, & rationis interioris: Grammatica, ſermonis externi. λόγος ὁ ἔξω, λόγος ὁ ἔσω, quod in Græco eſt, Latinè vno verbo reddi nō poteſt: imò Latina lingua in eo locupletior eſt, quòd duas res diſtinctas duobus verbis diſtinguat, non confundat vno ambiguo, quod de Barbaris interpretibus hîc quidam notauêre.

QVAECVNQVE *igitur demonſtrabilia quæ ſunt, ſumit ipſe non demonſtrans: hæc ſiquis, cùm probabilia ſint, aſſumat, diſcenti ſupponit, & eſt non abſolutè hypotheſis, ſed ad illum ſolùm: si verò aut nulla cùm ſit opinio, aut etiam cõtraria cum ſit, aſſumat, idē poſtulat: eóque differt hypotheſis & poſtulatum. Eſt verò poſtulatum ſubcontrarium diſcentis opinioni, aut opinioni, aut quod quis indemonſtrabile quòd ſit, ſumat, & vtatur non demonſtrans.*

Hypotheſis vniuſmodi deſcripta priùs eſt, nunc triplex deſcribitur: quædam eſt non abſoluta, imò demonſtrabilis, quæ ad hominem eſt: & quia videtur alicui, iccirco ſumit, etiam ſi falſum ſit: quædam eſt abſoluta & indemonſtrabilis, eáque vel cùm ſit, etiam apparet diſcenti, & generis nomine dicitur hypotheſis: vel non apparet, aut etiam diſcentis opinioni contraria eſt, & appellatur poſtulatum: quo nomine vocantur apud Euclidem illa, Omnes angulos rectos inter ſe pares eſſe: Omni centro & interuallo circulum deſcribere.

DEFINITIONES *igitur non ſunt hypotheſes, neque enim eſſe aut non eſſe dicunt: at in propoſitio-*

nibus

nibus sunt hypotheses: definitiones verò solùm intelligi necesse est. Hoc verò non est hypothesis, nisi etiam audire, hypothesin quis dixerit esse: sed quibus positis, quia illa sunt, efficitur conclusio.

ταυτολογία & hîc est noua, qua repetitur differentia definitionis & hypotheseos: vtraque, principium & immediatum, sed hæc propositio est, illa non est: & definitio principium tantùm est, quod necesse est intelligi: at hypothesis præterea pronuntiat aliquid, & proponit esse, aut non esse: denique definitio, tanquam dictio & vox aliqua est, quam non possis hypothesin dicere: at hypotheses sunt syllogismi partes, quibus positis conclusio syllogismi necessariò conficitur.

NEQVE *Geometra falsa supponit, vt quidam confirmant, dicentes, quòd non oporteat falsò vti: Geometram verò mentiri, dicentem pedalem, quæ pedalis non est, aut rectam depictam, quæ recta non est: at Geometra nihil concludit, quòd hæc linea sit, quam ipse dixerit, sed ea, quæ hisce significantur.*

Prolepsis est quædam: Hypothesis mentitur, vt in Geometria, propterea principium non est. Respondet Aristoteles Geometram picturis illis tanquam notis & signis vti, vel ad res notis illis & signis significatas demõstrandum potiùs abuti: denique signa non demonstrat, sed res per illa signa mentibus discentis designatas. Idẽ locus est primi Priorum capite tricesimo nono, & in Physicis capite secundo secundi, & in Philosophia libri decimi tertij capite tertio, & decimi quarti capite secũdo, quòd Geometria non mentiatur.

PRAETEREA *postulatum & hypothesis omnis aut velut totum, aut velut in parte: definitiones autem neutrum horum.*

Aliud

Aliud eſt diſcrimen definitionis ab hypotheſi ex adiunctis propoſitionis: hypotheſis quia propoſitio eſt, totũ quiddam, aut partem pronuntiat, horũ nihil definitio. Quo loco conuincitur excuſatio illa interpretum, qui definitionem, propoſitionem dicebãt, ſed quæ non diceret ineſſe in ſubiecto. Hîc enim generaliùs loquitur Ariſtoteles. Definitio (ait) non eſt propoſitio: quia neque de toto, neque de parte, quæ differẽtiæ ſunt propoſitionis, quocunque verbi genere proferatur. Sic adhuc hypotheſeos & definitionis differẽtia fuit, differẽtia ſcholaſtica & commẽtitia, nõ Ariſtotelica, nõ è principiis Ariſtotelicis deducta: Ariſtoteles enim ipſe hypotheſeos nomine frequenter appellat omne principium, etiam cùm de demonſtratione loquitur: ſic Analytici primi capite primo definitur: imò libri huius capite viceſimo primo *αἴτημα*, *ὑπόθεσις*, *πρότασις* pro eodem ſumuntur. Propoſitio demonſtratiua per hypotheſes ex principio ſumpta.

SPECIES *igitur eſſe aut vnum quidpiam præter mult*, *non neceſſe eſt, ſi demonſtratio fuerit. Eſſe verò vnum de multis, verum dicere neceſſe eſt. Non enim erit vniuerſale, niſi id fuerit. Quòd ſi vniuerſale non fuerit, medium non erit: Itaque neque demonſtratio. Oportet igitur aliquid vnum & idem in pluribus eſſe, non homonymum.*

Digreſſio eſt in ſpecies vel ideas, quæ à rebus ſeiunctæ, veluti eſſentiæ quædam conſiſtant. Quam de ideis ſententiam Ariſtoteles Platoni videtur multis locis attribuere, qui alicubi doceat in ſummo deo omnium rerum ſpecies & ideas eſſe, velut in ſapiente homine multarũ & variarum rerum notitias. At Plato ideas eſſe eſſentias ſeiunctas, quod animaduerterim, nuſquam dicit: imò per Socratem in Parmenide talem de ideis ſententiam refellit, & diſſerit nullas ſpecies eſſe niſi logicas, quæ de multis dicantur, & eædem ſint in multis, ſicut

Aristoteles hîc ait. Et Aristoteles ipse in Philosophia, vbi contra ideas tam multa disputat, nominatim ait libri decimi tertij capite quarto, ἀλλ' ὁ μὲν Σωκράτης τὰ καθόλου οὐ χωριστὰ ἐποίει, οὐδὲ τοὺς ὁρισμούς· At Socrates vniuersalia non separata faciebat, neque definitiones. Et rursus eiusdem libri capite nono, τοῦτο δὲ, ὥσπερ ἔμπροσθεν ἐλέγομεν, ἐκίνησε μὲν Σωκράτης διὰ τοὺς ὁρισμοὺς, οὐ μὴν ἐχώρισέ γε τῶν καθέκαστον, καὶ τοῦτο ὀρθῶς ἐνόησεν οὐ χωρίσας. Hoc verò, quemadmodum antea diximus, mouit quidē Socrates circa definitiones, non tamen separauit singula, ídque rectè intellexit non separans. Et certè, vt Aristoteli multa ab interpretibus suis imposita esse iam docui, sic res ipsa cogit fateri, multa Platoni per ignorantiam aut falsam calumniam attributa: quæ per interpretes partim Platonica, partim Aristotelica philosophia peruersè imbutos, vt Porphyrium, Proclum, Ammonium, & similes, confirmata sunt: & de ideis præsertim illud est sic acceptum, quasi Plato id sine dubio sentiret: quod tamen, vt dixi, in Parmenide Socrates perspicuè & apertè refellit, quod Aristoteles etiam ipse de Socrate testatur. Sed tamen dixerit Platonicus eiusmodi commentitius aliquis ideas esse, & quidem iccirco esse, quia demonstratio sit: imò (dicit Aristoteles) si species communis nulla sit, demonstratio non erit. Nam

Si non sit vniuersale, non erit medium, neque demonstratio:
Si non sit species communis, non erit vniuersale:
Si non sit igitur species communis, non erit medium, neque demonstratio.

NON *accidere autem simul affirmare & negare, nulla sumit demonstratio, nisi oporteat demonstrare & conclusionem sic: demonstratur autem sumentibus primum de medio, quòd verum, negare autem nō verum. Medium autem nil refert esse, & non esse sumere, vtique etiam tertium. Si enim datum sit de quo hominem*

verum

verum dicere, & si non hominem, verum nisi solum hominem animal esse, nō animal autem, non. Erit enim verum, dicere Calliam, & si non Callam, tamen animal. non animal autem, non.

Digressio est alia, quomodo ex axiomate contradictionis demonstrandum sit, primò in demōstratione recta, deinde ad impossibile. In demonstratione recta, axioma illud erit maius extremum, non medium, non minus extremum: nec adhiberi potest aliter, nisi sit συμπέρασμα, id est, de subiecto concludatur: sic enim priùs acceptum est συμπέρασμα, cùm dictum est, tres esse partes demonstrationis, συμπέρασμα, ἀξίωμα, γένος ὑποκείμενον. vt

Homo est animal, non autem non animal:
Callias homo est:
Callias igitur est animal, non autem non animal.

Nec refert ad concludendum axioma illud de subiecto, an medium & tertium etiam contradictione similiter afficiatur, nec enim secùs concludetur: vt

Homo & non homo, est animal & non animal:
Callias & non Callias, est homo & non homo:
Callias igitur & non Callias, est animal & non animal.

In hoc exemplo scilicet axioma fuerit additum ad omnes demonstrationis partes, & tamen, ut Aristoteli placet, additum medio & tertio, nihil facit ad concludendum quod erat positum.

CAVSSA *verò, quòd primum non solùm de medio dicitur, sed & de alio, quia sit in pluribus. Itaque si medium & ipsum est & non ipsum, ad conclusionem nihil refert.*

Caussa est, cur contradictio in medio posita, nihil mutet priorem conclusionem, quòd primùm sit communis & generalius. Hæc huius loci doctrina est de axiomate

contradictionis in demonstratione recta, doctrina sanè à vano aliquo futilíque sophista translata, & si vsquam vlla est, merè & syncerè sophistica. Etenim (vt nihil de obscuritate loci huius dicam, sed de sola falsitate dicam) quid est quod hîc nobis proponitur? Axioma, est principium, vt superior doctrina posuit, αὐτόπιστον, ἄμεσον, ἀναπόδεικτον, per quod πάθημα de subiecto genere concludatur: & contradictionis axioma omnium axiomatum primum positum est: fit in hac bella demonstratione axioma cõtradictionis fit πάθημα conclusionis: est enim maior pars conclusionis. Quamobrem tam insulsus támque absurdus error attendatur. Principium principiorum, est axioma: axiomatum omnium primum numerat Aristoteles contradictionis illud decretum. At nunc docetur in demonstratione recta sic adhibendum esse, vt quæratur, & per medium aliud concludatur. Si quicquã igitur in totis Analyticis minimè Aristolicum est, illud est certè: Aristoteles principium maius & excellentius nullum habet illo, Ἡ μὲν ἐμπειρία, τέχνην ἐποίησεν· ἡ δ' ἀπειρία, τύχην. at non semper adhibet.

O M N E *verò affirmare aut negare, ad impoßibile demonstratio sumit. Idque neque semper vniuersaliter, sed quantùm satis est. Satis autem est in genere. Dico autem in genere, vt circa quod genus demonstrationes adhibet, quemadmodum dictum etiam priùs.*

Alter est locus, quomodo sit vtendum axiomate cõtradictionis: in demonstratione nempe ad impossibile, adhibetur illud axioma, astrictum videlicet ad certum genus, vt generaliter adhibētur omnia axiomata, & principia communia, sicut antea iam dictũ est. Atque hanc partem libentiùs audio, quàm illam superiorem, & vt Aristotelicam recipio, & addo præterea.

C O M M V N I C A N T *verò omnes scientiæ inter se secundùm communia: communia verò dico, quibus*

vtuntur,

vtuntur, velut ex iis demonstrantes: sed non de quibus demonstrant, neque quod demonstrant. Et Dialectica cum omnibus communicat, & si qua vniuersaliter conetur demonstrare communia, vt quod omne affirmare, aut negare, aut quòd æqualia ab æqualibus, aut eiusmodi quædam. Dialectica verò non est sic definitorum quorundam, neque generis vnius cuiusdam: non enim interrogaret: demonstrantem enim non licet interrogare, quia ex oppositis non demonstratur idem: demonstratum autem id in iis quæ de syllogismo.

Perissologia est, qua repetitur è capite superiore communio scientiarum, quòd omnibus scientiis specialibus communia sint quædam principia, id est media, non autem genera subiecta, de quibus demonstretur, neque πα.ή ματα quæ demonstrentur: at Dialectica omnibus scientiis & artibus communis est, vt iam dixi. Hæc verò scientia, vt interpretes hic aiunt, metaphysica est: Aristoteles tamen hîc Metaphysicam non nominat, sed demonstrantem, cùm dicit Dialecticam interrogare, demonstrantem non interrogare: & si Metaphysicam hîc significare voluit, certè cõfirmat (quod antea dixi) metaphysicũ philosophũ & demonstratorẽ analyticũ eundẽ esse: vniuersalem verò hanc scientiam videtur Aristoteles etiã vndecimo capite primi τῶν ἐλέγχων à Dialectica distinguere: νῦν δ' οὐκ ἔστιν ὁ διαλεκτικὸς περὶ γένος τι ὡρισμένον, οὐδὲ δεικτικὸς, οὐδὲ τοιοῦτος, οἷος ὁ καθόλου. Nunc verò non versatur Dialecticus circa genus vllum definitum, neque demonstratiuus est, neque talis, qualis est vniuersalis. Vbi interpres Alexander vniuersalem, theologum, & primum philosophũ interpretatur. Et Aristoteles idem planiùs capite sexto vndecimi Philosophiæ. vniuersalis autem communis de omnibus. Fuit verò & Aristoteli, & Aristotelis sectatoribus & æmulis valdè

 sim-

ſimplicis & imperiti animi, ſtatuere vniuerſale hoc documentum, Metaphyſicámque eſſe dominam omnium artium ac magiſtram, ex Ariſtotelicis autem principiis non explorare, non animaduertere, nō experiri, an Metaphyſica præceptis & inſtitutis ſuis artes omnes poſſit inſtituere. Nec enim Metaphyſica tota, vt iā dixi, quicquam docet de ſyllogiſmo, aut methodo: nihil denique de tota, vel ſingulorum argumentorum, vel vniuerſorū collocatione: vt ſi dubites de rei veritate, recténe concludatur, an non, Metaphyſica nihil adiuuare te poterit: ſi de ordine & collocatione dubites, Metaphyſica nihil adiuuare te poterit: & quicquid ad cōformandas artes Metaphyſica cōmoditatis habet & auxilij, id habet Logica etiam hæc organica, licet cōfuſiſsima. Id, inquam, habet de cauſſis, de genere, definitione, & cæteris logicis argumentis, quæ Metaphyſica confundit, & habet multò copioſiùs, quàm Metaphyſica. Metaphyſica conatur demonſtrare axioma contradictionis: hic conatus eſt (vt iam dixi) in γάμμα Metaphyſico ineptiſſimus, maximéque deridendus. *Dialectica verò.*] Deſcribitur (vt aiunt interpretes) diſcrimē Dialecticæ & Metaphyſicæ: & certè videtur: ſed quale, videamus: Dialectica nō eſt definiti & terminati generis, verū eſt: Omnia enim quæcunque ſint, ſuis legibus complectitur, omnia diſſerit & diſceptat, id eſt, ens quatenus ens, ſpectat. Cur ita? quia (ait Ariſtoteles) non interrogaret: artifex enim certi generis & demonſtrator non interrogat, quia idem oppoſitorum eſſe non demonſtratur: vt ſuſcipit tamen & diſſerit Dialectica, vt in libris de ſyllogiſmo dictum eſt, id eſt, Analyticis prioribus: vbi notabis (quod iam monui) Analytica, priora non appellari ab Ariſtotele, ſed de ſyllogiſmo. Ergo hoc eſt diſcrimen Dialecticæ & Metaphyſicæ, vel potiùs apodicticæ: Metaphyſicum enim hîc Ariſtoteles non appellat, ſed demonſtrantem, vt dixi: diſcrimen (inquam) ſed ex Ariſtotelis placitis, nō ex Ariſtotelis principiis deductum: Nec Ariſtotelicum hoc eſt, ſed tranſlatitiū eſt: quanuis tam ſæpe in Organo

ne

no logico repetitum, in libro περὶ ἑρμηνείας sectionis tertiæ capite secundo: item primo capite primi Priorum: item in Topicis primo & octauo libro, rursus in ἐλέγχων primi libri capite nono. Dialectica interrogat, Metaphysica sumit: illius videlicet institutio precaria est, huius est propria & libera. Ecquid (inquam) vetat interrogationibus artes & scientias omnes & dialogo aliquo constitui? Quid ad scientiæ discrimen attinet, quomodo doceatur, siue discipulum interroges, eiúsque sensum & intellectum αὐτοδιδάσκαλον, suíque ipsius magistrum & doctorem facias? siue velut intelligenti iam, planéque cognoscenti, res per se notas tradas & proponas? quod, inquam, modus hic vel interrogādi, vel proponendi, si res eadem vel interrogetur, vel proponatur, scientiæ discrimen habet? Plato maximam philosophiæ partem interrogandis rebus instituit: Aristoteles contra proponendis & sumendis: an erit iccirco Platonis philosophia dialectica? Aristotelis metaphysica, vel apodictica? Sed quid plura? Aristoteles ipse proximo capite ait omnium scientiarum proprias interrogationes esse. Ergo non sola Dialectica interrogat, sed cæteræ quoque interrogant artes & scientiæ. Hanc ἀντίφασιν interpretes viderunt: itaque celeriter occurrunt, non eodem fine Dialecticam, & cæteras artes interrogare, sed Dialecticam interrogare ad captandum discentis assensum, vt inde cōcludatur: generis autem certi opificem & demonstratorem interrogare, εἴποτε ἄλλῳ πειρᾶσθαι βούλοιτο, τῶ τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην ἐπαγγελλομένου· siquādo alium pertentare velit eiusdem artis professorem, ait Themistius. At, inquam, hæc distinctio ridicula est: illud enim πειραστικὸν genus, de quo in Elenchis, Dialecticæ vicinius fuerit, quàm vlli alij disciplinæ. At si hoc verum conceditur, tamen hac etiam distinctione interrogationem omnium artium esse communem concedetur. Quamobrem tollatur hoc tam commentitium discrimē, quòd Dialectica interroget, apodictica proponat & sumat: id enim omnium artium commune est: & hoc discrimē,

quod ponitur Dialecticæ ab apodictica seu metaphysica, nō est aliud, quàm Dialecticæ, ab ipsa Dialectica: cuius opera modò apodictica, modò probabilia, modò captiosa sunt: ars tamen omniũ cõmunis est & vna, inuentio nempe & dispositio. Quare nihil Aristotelicum hîc est. sed secundo Animaduersionum libro satis hac de re.

CAPVT NONVM.

SI verò eadem est interrogatio syllogistica & propositio contradictionis: propositiones autem sunt in vnaquaque scientia, ex quibus syllogismus in vnaquaque fuerit, interrogationes scientificæ fuerint, ex quibus in vnaquaque scientia germanus est syllogismus.

Adhuc octauum caput fuit in perissologia principiorũ & prænotionum, partium demonstrationis, cõmunionis artium, digressionibus de geometris & ideis, & quidem nomine syngenias accumulatum: nonum sequitur in eadem syngenia. Perissologia est, heu quanta, & quoties iam cantata? imò verò quanta de re & nobili nõ animaduersa? Perissologia est (inquam) syngeniæ. Omnia quæ sunt in scientia, inter se syngenea debent esse, disseruit quartum caput. Omnia quæ sunt in scientia, inter se syngenea debent esse, disseruit septimum caput. Omnia quæ sunt in scientia, syngenea inter se debent esse, disseruit octauum caput. Omnia quæ sunt in scientia, inter se syngenea debent esse, differit iterum nonũ caput: Tam magnificam, támque præclaram de cõstituendis artium finibus legem libenter audio, quatuor capitibus inanissimè & ineptissimè contra Aristotelis methodum, eandem cantilenam cantari, non libenter audio. Chrysippo, inquit in Placitis Hippocratis & Platonis Galenus, id placuit, vt de eadem re nõ bis aut ter, sed quater interdũ, etiã quinquies in diuersis operibus diceret, quod in primis euitabunt ij, qui tẽporis otiíque

sui

ſui rationem habebunt. At Chryſippum vincit Ariſtoteles, qui non ſolùm in diuerſis operibus, ſed in eodem tã frequenter eãdem rem repetat. Ergo ſyngenia cõtinuatur, quòd in vnaquaque ſcientia ſit interrogatio domeſtica, cognata, ſyngenea:

Propoſitiones ſunt in ſingulis ſcientiis, vnde cognatus & ſyngeneus efficitur ſyllogiſmus:
Interrogationes ſyllogiſticæ, ſunt ipſæ propoſitiones:
Interrogationes igitur ſyllogiſticæ ſunt, ex quibus cognatus & ſyngeneus efficitur ſyllogiſmus.

Ariſtoteles hîc apertè diſputat, & interrogationes in omnibus artibus collocat, contrà quàm proximo capite docebatur. Ergo hoc Ariſtotelicum nobis eſt, quia verum: illud Ariſtotelicum nobis non eſt, quia falſum.

MANIFESTVM *igitur, quòd non omnis interrogatio Geometrica fuerit, neque medica: ſimiliter autem etiam in aliis, ſed ex quibus demonſtratur aliquid, de quo Geometria eſt, aut ex iis demonſtratur, quæ ſunt eadem Geometriæ, vt Optica: ſimiliter verò & in aliis. Ac de iis etiam ratio reddenda ex Geometricis principiis & concluſionibus: de principiis autem ratio non reddenda Geometræ, quatenus eſt Geometra: ſimiliter autem & in aliis ſcientiis.*

Diſputatur exemplis propoſita interrogationum ſyngenia, Non omnis itaque interrogatio Geometrica fuerit, neque medica, ſed ex qua vtique demonſtrabitur aliquid Geometricum aut medicum: & ſi dubitationis aliquid interrogatio habeat (nec enim propoſitio ſolùm vel aſſumptio, ſed etiam concluſio interrogatur) ex propriis & ſyngeneis Geometriæ vel propoſitæ diſciplinæ principiis erit demonſtranda: ipſa tamen principia nequaquam probabuntur in ſua arte: ſunt enim eius primæ rationes: & ſæpe iam dictum eſt, principia eſſe ἄμεσα, πρῶτα, ἀναπόδεικτα. *Eadem Geometriæ.*] Heterogenea

dixit

dixit priùs ὑπάλληλα, vt Geometriam & Opticam,& nûc καταχρηστικώτερον appellat eadem. *Conclusionibus.*] Conclusiones appellat res conclusas & demonstratas:sic superiore capite pro eodem dixit ἐκ τῶν ἀποδεδειγμένων, ex demonstratis.

NEQVE *omnis vtique vnicuique scienti interrogatio interroganda, neque omne interrogatum respondendum de vnoquoque, sed secundùm scientiam definita. Si quis verò sic disputet cum Geometra, quatenus Geometra, manifestum quòd etiam bene, si quid ex iis demonstret: sin minùs, non bene. Manifestum verò, quòd neque refutat Geometriam, nisi secundùm accidens. Itaque non fuerit in ageometricis de Geometria differendum: nescietur enim qui vitiosè disputet. Similiter verò etiam in alius scientiis.*

Syngenia rursus cantatur eadem,sed in coniugatis. Dictum est priùs, Scientia quæuis habet syngeneas interrogationes. Nunc dicitur, Sciens quiuis syngeneas habet interrogationes & respõsiones,& si quis sic disputet in quauis arte, bene disputabit: si quis secùs disputet, malè disputabit. *Secundùm accidens.*] Accidens heterogeneum dicit vt antea. *Itaque non*] Concluditur syngenia nomine Geometriæ,quod idem de cæteris disciplinis est intelligendum. Grammatica Grammaticè, Rhetorica Rhetoricè,Logica Logicè,Arithmetica Arithmeticè,Geometria Geometricè,Musica Musicè tractari debent, & cæteræ denique artes suisſibíque cognatis & syngeneis rationibus vti: Plato iubet in Rep. vnius artis,vnum artificem esse. Quòd si Platonica lege fuerint (vt ferè sunt) artifices distincti,velitque sutor de texendo, textor de suendo, sartor de pinsendo, pistor de sarciendo disputare, dicetur protinus, Id non est artis & professionis tuæ. Sutor Apellis imaginẽ de crepida reprehendit. Appelles tulit,id enim faciebat ex arte: amictum

ctum cùm etiam reprehenderet, Ne sutor (inquit) vltra crepidam. Ergo Aristoteles concludit ex syngenia sua fines artium terminósque distinguendos esse, háncque syngenias legem tanquam principem quandam & iudicem artium omnium constituit. Qua lege dices Grãmatico Grammaticam in methodicẽ & historicem partienti, peccas, quia historicè ex poëtarum, historiarum, Astrologiæ, & reliquarũ disciplinarum cognitione, nõ est artis tuæ germana & syngenea. Dices rhetori rhetoricam in quinque partes diuidenti, inuentionem, dispositionem, elocutionem, actionem, memoriam, peccas: inuentio enim dispositióque & memoria, mẽtis sunt & rationis & propriæ logicorum: syngeneæ tuæ arti non sunt. Dices logico, nominum, verborum, orationis, quãtitatis, in numero & magnitudine: substantiæ, qualitatis, in habitu & dispositione, patibili qualitate, potentia naturali & impotentia: multarúmque aliarum rerum non syngenearum doctrinam sibi sumenti, peccas: hæc aliarum sunt artium, tua non sunt: vsus communis est, doctrina suo generi subiecto tantùm syngenea. Dices Geometræ numerorum analogiam vsurpanti, alienum detines: hæc doctrina est Arithmeticorum, tua non est. Dices Physico communem caussarum explicationem sumenti, peccas: ista tibi syngenea nõ sunt: ad familiam Logicorum pertinent. ne tibi igitur aliena vendicato. Dices Metaphysico illi nescio cui, Physicas, Mathematicas, Logicas altercationes miscenti, peccas grauissimè omnium magister, syngeneum nihil habes: ista omnia aliena sunt: in his proprium nihil habes. Denique hac vna τῆς συγγενείας tam graui, tam imperatoria lege, omnium artium fines regere & componere licebit.

QVONIAM verò Geometricæ sunt interrogationes, vtrùm sunt etiam ageometricæ? & in vnaquaque scientia quæ sunt secundùm ignorantiam qualem Germetricæ sunt? & vtrùm secundùm ignorantiam sillo-

gismus est, qui est ex oppositis syllogismus an paralogis-
mus? Secundùm Geometriam *verò, aut ex alia arte, vt*
Musica interrogatio est, ageometrica in Geometria.
A *Equidistantes autem concurrere putare, Geometri-*
cum est quodammodo, & ageometricum alio modo.
Duplex enim id est, vt arrithmum & alterum quidem
ageometricum, quia non habeat velut arrithmum: al-
terum verò quia peruersè habeat: & ignorantia hæc
ex talibus principiis contraria.

Disputatio sequitur inutilis, & contra leges analyticas.
Cognouimus quid esset syngenia, contrarium hinc a-
gnoscimus. In arte Grammatica dicendum nō est, cùm
docueris syntaxin adiectiui & substantiui conuenire in
genere, numero & casu: cùm (inquam) hoc docueris, nō
est dicendum quod sit contra hanc legem non Grāma-
ticum: vt dicas solœcismum fore, si genere, item si nu-
mero, item si casu, item si genere & numero, item si ge-
nere, numero, casu partes discrepent. Rectum, est index
sui & obliqui: nec ad vsum artis refutatio contrariæ fal-
sitatis attinet. At hîc quæritur, an sit aliquid heteroge-
neum, & quotuplex, & negationum doctrina nobis in-
stituitur. Ergo hîc disputatio est per contrariam hete-
rogeniam: Geometrica interrogatio est, quæ est Geo-
metriæ cognata, germana, syngenea: Ageometrica est
igitur cōtrà quæ talis non est, eáque ignoratione dupli-
ci potest accidere, ἢ τῷ παντελῶς ἔννοιαν μὴ ἔχειν τοῦ πράγ-
ματος, ἢ τῷ φαύλως ἔχειν, aut quia omnino nullam rei
scientiam habeat, qui quærit, aut vitiosam & prauam
habeat, ait Themistius. Illa ignorantia κατ᾽ ἀπόφασιν, se-
cundùm negationem: hæc κατὰ διάθεσιν, secundùm dis-
positionem dicetur capite duodecimo huius: illud ap-
pellatur hîc syllogismus ex oppositis, id est falsis: falsa
enim veris opponuntur: hoc appellatur παραλογισμός,
id est ἀσυλλόγιστος συλλογισμός, qui constantem syllogismi
for-

formã non ſequitur. Itaque cùm heterogeneum producitur, ignorantia negationis eſt: cùm ex eadem arte falſum aut captioſum, diſpoſitionis. *Geometri æ.*] Locus hic eſt mendoſus: ſententiam Philoponus apertiùs oſtendit. ἆρα ὥσπερ ἔστι γεωμετρικὰ ἐρωτήματα, οὕτως ἔστι καὶ ἀγεωμέτρητα· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν ὡσαύτως, καὶ εἴπερ εἰσὶ ποῖα εἰσί τ' αὐτὰ, καὶ κατὰ ποῖαν ἄγνοιαν ἀγεωμέτρητα ἂν εἴη· vtrùm quemadmodum ſunt Geometricę interrogationes, ſic ſunt ageometricæ? & in aliis ſcientiis ſimiliter: & ſi ſunt, quales hæ ſunt? & ſecundùm quam ignorantiam ageometricæ ſunt? Hæc Philoponus, quibus oſtendit, vbi legitur in Græca litera, τὴν ποίαν γεωμετρικὰ ἔστι, pro γεωμετρικὰ, legendum eſſe ἀγεωμέτρητα. Sed ageometricum eſt in Geometria, muſicum: & amuſicum in Muſica geometricum. Quid ita? inquies. quia, inquam, heterogeneum eſt, etiam ſi verum, etiam ſi ſyllogiſmo conſtanti concluſum. Non enim ſatis eſt eſſe vera & neceſſaria principia, niſi ſint etiam ſyngenea. Et hæc eſt negationis ignorãtia, ἀποφάσεως ἄγνοια. Qui putat æquidiſtãtes lineas concurrere, geometricum quiddam & ageometricum putat. Eſt enim Geometriæ, lineas tales definire: & ea Geometriæ verba ſunt, & ideo geometricum quodammodo, & idem tamen ageometricum eſt, quia legibus Geometriæ & decretis contrarium, quibus ſtatuitur, æquidiſtantes in infinitum productas nunquam concurrere. Hic error igitur, quia ex eadem arte falſum ſumit, eſt διαθέσεως, diſpoſitionis.

IN diſciplinis verò non eſt ſimiliter paralogiſmus, quia medium eſt ſemper duplex. Etenim de hoc omni, & hoc rurſus de alio dicitur omni. Attributum tamen non dicitur omne. Hæc verò licet velut intelligẽtia videre. In concertationibus autem latet, vtrùm omnis circulus figura. Si verò ſcripſeris, manifeſtum. Quid autem carmina? circulus? manifeſtum quòd non ſunt.

Digreſ-

Digresſio eſt ex ignorantiæ propoſitæ occaſione, quòd differant inter ſe apodictica & dialectica: primùm paralogiſmis illic rarioribus propter certitudinem rerum, hic frequentioribus propter ἀοριστίαν, incertitudinem: in Geometria quid circulus ſit, patet: id enim definitum eſt. *In concertationibus.*] Græcè eſt ἐν δὲ τοῖς λόγοις, in contentionibus dialecticis: ſic enim appellat Ariſtoteles: & paulò pòſt διαλόγους, quas φιλονεικίας καὶ διαλεκτικὰς συνουσίας καὶ μεθόδους, ὅτι διαλέξεις interpretes appellāt: ſed in cōtentionibus latet, quia circuli nomē ambiguum eſt, & ſignificat tum figuram geometricam, tum verſus ſic compoſitos, vt finis primi ſit initium ſecundi, & ſecundi finis initium tertij, & deinceps: aut ita cōfuſos, vt nihil interſit vnde ſumas initium ſententiæ. Poſteriorem expoſitionem Philoponus mauult, lego priorem. Figura verò nominis eius eſt, quæ vocatur à Rhetoribus ἀναδίπλωσις, vt apud Virgilium,

-ſequitur pulcherrimus Aſtur,
Aſtur equo fidens.

Ergo ſi contentioſus aliquis in Geometria diſputet hoc modo,

Omnis circulus eſt figura:
Carmen quoddam circulus eſt:
Carmen igitur quoddam, eſt figura.

Quatenus Geometra, aſſumptionem planè negabis, quia tale nihil habeas in Geometria: quatenus Dialecticus, homonymiam verbi diſtingues.

NON *oportet autem inſtantiam in ipſum ferre, ſi ſit propoſitio inductiua. Vt enim neque propoſitio eſt, quæ non eſt in pluribus: non enim erit in omnibus: ex vniuerſalibus autem ſyllogiſmus: manifeſtum quòd neque inſtantia: eædem vtique propoſitiones & inſtātiæ. Quam enim fert inſtantiam, hæc fuerit propoſitio aut apodictica, aut dialectica.*

Sententia huius loci eſt, inſtantiam eſſe vniuerſalē, quia

Omnis

Omnis propositio vniuersalis est:
Instantia est propositio:
Vniuersalis igitur.

At propositio syllogismi huius falsa est:sunt enim quædam propositiones in parte. Quinetiam conclusio ipsa falsa:nam vniuersali cōtradicitur specialiter,& quidem fortiùs,quàm vniuersaliter. Nec dici potest hîc de instātia apodictica præcipuè pręcipi,cùm dicatur,instantiam apodicticam aut dialecticam esse.Postremum consydera, & iudica quorsum hæc tendunt. Interim seruiles excusationes hîc non audio.

ACCIDIT *verò nonnullos asyllogisticè dicere, quia sumant vtrisque consequentia: vt Cæneus facit, quòd ignis in multiplici analogia. Etenim ignis celeriter generatur, vt ait: & hæc analogia. Sic verò non est syllogismus, sed si celerrimam analogia sequatur multiplex, & ignem celerrima in mutatione analogia. Quandoque enim non accidit concludere ex sumptis: quandoque verò accidit, sed non videtur.*

Hîc aliqua est,licet obscura, cum superioribus cohærētia:de paralogismis dictum erat:nunc dicitur eos in secunda figura fieri ex duabus affirmationibus.quomodo peccabat Cæneus quidam sophista.

Quod analogia fit multiplici,generatur celeriter:
Ignis celeriter generatur:
Ignis igitur fit analogia multiplici.

At hac forma ἀσυλλογίστως,& inconstanter ex duabus affirmationibus in secunda figura concluditur: at si conuertātur partes propositionis, attributáque subiiciātur, in prima figura rectè concludetur:

Quod celeriter generatur, fit multiplici analogia:
Ignis generatur celeriter:
Igitur fit multiplici analogia.

Litera mutilata est. *Et hæc analogia.*] Sententia est propositi-

positionis primi syllogismi hîc offusa:

Quod analogia fit multiplici, celeriter generatur:

Deinde (celerrimã) intellige generationẽ, vt ꝓpositio secũdi syllogismi hinc eruatur. *Analogia.*] In hoc verbo cõclusio secũdi syllogismi capiẽda est. Analogię verò multiplicis metaphora & similitudine, Cæneus sophista nil aliud nisi celeritatẽ ostendere voluit, propterea quòd ex omnibus analogiis & proportionibus facillimè multiplex augeatur, vt duplex ab vnitate in hũc modũ, 1, 2, 4, 8, 16, 32, 64, 128, & deinceps. sic triplex, & reliquæ multiplices in aliis analogiæ generibus: nõ item, vt Arithmetici docẽt, reliquæ analogiæ species. *Aliquando.*] Ex duabus affirmationibus aliquando concluditur in secunda figura, si partes propositionum conuertantur, vt definitio definitum, subiectum proprium. Id tamen non fit syllogisticæ dispositionis necessitate, sed rerum naturali cõiunctione. In exemplo autem multiplicis analogiæ Alexander à Philopono veluti μὴ πολλὴν ἕξιν μαθηματικὴν ἔχων, non valdè in mathematicis exercitatus arguitur, qui pro exemplo multiplicis analogiæ proposuerit duo ad tria, & ducenta ad trecenta. Hæc enim proportio nõ est multiplex, sed ἐπιμόριος ἡμιόλιος, superparticularis sesquialtera. Quo loco iudicare iam planè potes Alexandrum Aphrodiseum Aristotelicæ philosophiæ (quæ tota mathematicis exemplis informata est) imperitum & ignarũ fuisse. Attamen hic primus & præcipuus Aristotelicæ philosophiæ interpres habetur, qui cõfusionẽ aut induxit, aut certè cõfirmauit, qua Logicã videmus esse confusam: qui mendosos, captiosos, falsos locos tectorio nescio quo inducere, quàm quales erant, aperire maluit: qui in logicis libris interpretandis nusquam Logicæ vsum adhibuit. Ergo hunc ducem interpretandi & principem reliqui sunt interpretes ferè secuti: nec in explicanda Aristotelis Logica, logicum philosophi iudicium, sed cæcum serui obsequium sibi adhibendum putauerunt.

SI VERÒ *esset impoßibile ex falsis verum demon-*

mon-

monstrare, facile esset retexere: conuerterentur enim ex necessitate: Esto enim α, ens: hoc verò cùm sit, hæc sunt, quæ noui quod sunt, vt β. Ex iis igitur demonstrabo, quòd est illud. Conuertuntur autem magis quæ sunt in disciplinis, quia nullum accidens recipiunt: quinetiam hoc differunt à concertationibus, sed definitiones.

Differentia & hîc aliqua est, quòd analysis sit difficilior in dialecticis, quàm in apodicticis: syllogismus hîc quidam est,

> *Si non esset possibile ex falsis verum demonstrare, facilis esset analysis:*
> *Sed est possibile:*
> *Non igitur facilis.*

Propositio probatur, quòd tum conuerteretur syllogismi consequens cum antecedente: & quemadmodum si fuisset antecedens, esset consequens: ita si fuerit consequens, antecedens erit. At hæc antecedentis consequentisque conuersio magis est in apodicticis: Sic enim μαθήματα rursus hîc accipio, quia omnes propositiones sunt definitionum, nullæ sunt accidentium, vt pleræque sunt in concertationibus & communibus disputationibus: eóque apodictica differt à Dialectica. Hîc διαλόγους appellat Aristoteles, quos paulò antè λόγους, id est, φιλονεικίας. Apodicticæ (inquit Aristoteles) sunt non accidentia, sed definitiones. Locus non satis accuratus est: definitionis enim nomine intelligit, quæ media apodictica, id est, prima & immediata sint, quæ definitiones integras perpetuò non habent: & sic aliàs loquitur cùm dicit omnis demonstrationis medium esse definitionẽ.

AVGETVR *neque per media, sed assumendo, vt α de β, hoc de γ rursus hoc de δ, & hoc in infinitum: & in obliquum, vt α etiam de γ, & de ε, vt est numerus quotus, aut etiam infinitus: hoc autem in quo α, impar*

numerus, quotus in quo β, numerus impar in quo γ. Est igitur α de γ, atque est par quotus numerus in quo δ. par numerus in quo ε est igitur α de ε.

Differentia rursus hîc apodicticæ quædam & dialecticæ ponitur verbis valdè confusis: Dialectica augetur per media, id est, cuiusque generis mediis & argumentis vtitur: Sic enim media nunc appellantur, vt interpretibus placet, & res sic indicat: cùm tamen aliàs omnis ratio fidésque syllogismi, medium dicatur. Apodictica verò non vtitur generis cuiuslibet mediis & argumentis, sed assumendo aut in obliquum augetur, id est per directè superiora genera, aut obliquas, & (quasi diceres) laterales generum differentias cōcluditur: Id enim est quod assumptionis & obliqui verbis hîc tam obscurè significatur, allusione quadam (opinor) ad Categorias, in quibus sic differentiæ par latera disponuntur. Exemplū in terminis nullum ponitur de assumptione: ponitur autem de latere duplex: vt numerus dicitur de binario & ternario per obliquas differentias laterum:

Par, est numerus:
Binarius, est par:
Est igitur numerus.
Impar, est numerus:
Ternarius, est impar:
Est igitur numerus.

Intelligatur per α numerus, genus nēpe: per γ & ε, species, ternarius & binarius: per β, δ, differentiæ impar & par. In litera verò ad illum locum, vt α, de γ & ε, mendosè β irrepserat pro γ nos ex varia Philoponi lectione reposuimus γ, sicuti sententia requirebat: id enim est quod concluditur. Est verò studiosè consyderandum, quod hîc ait Aristoteles: est enim magnum quod dicitur μαθήματα, id est, disciplinas vel notas illas, Arithmeticam, Geometriam, vel cæteras omnes legibus analyticis factas, progredi recta via ex generali speciale assumendo, aut ex (vt ita dicam) laterali generis differentia

idem

idem concludendo : id enim in definitione & diſtributione abſolutè fit, in demonſtratione quodammodo fit. Nec enim abſolutam illam ſyngeniam partibus omnibus demonſtratio ſequitur,ſed à directa illa via parte vna digreditur. πάθημα καὶ καθ' αὑτὸ συμβεβηκὸς, vt iam ſæpe dictum eſt, demonſtratur: In aliáque Categoria eſt accidens accidentíſque definitio, in alia ſubiectum genus. Hoc,inquam,præceptum ſpectandum eſt & animaduertendum : eſt enim magnum & Ariſtotelicæ methodo congruum. Sed tamen huius loci exempla ſuperioribus Ariſtotelis legibus non congruunt. Nec enim hîc demonſtratur πάθημα γένους ὑποκειμένου, affectio ſubiecti generis, verùm genus de ſpecie per differétiam concluditur : atque idem hîc quod ſæpe iam Ariſtoteli contigit:Ariſtoteles bene pręcipit, Ariſtoteles ſuis præceptis non vtitur bene. Quapropter, vt præceptum ſit Ariſtotelicum,exempla certè Ariſtotelica eſſe non poſſunt. A generalibus & vniuerſalibus ad ſpecialia & ſingularia progredi præceptio veriſsima eſt, & Ariſtotelicæ methodi germaniſsima, ſecundùm quàm ſæpe iam dico, & doleo Geometriam deſcriptam non eſſe : atque hac de re lubet huc addere,quod Nyphus interpres Ariſtotelis ex aliquo,opinor,veterum interpretum verè atque vtiliter admonet: Per quę patet(inquit)quòd ſi libri Geometriæ eſſent ſic ordinati, vt demonſtrationes creſcere ſolent,faciles eſſent cognitu : & quia libri Euclidis non hoc pacto fuerunt ordinati, ideo non fuerunt faciles. Vnde ſi eum Ariſtotelis librum haberemus, quem in Mathematica ſcripſit, omnes facilè eſſe poſſent ſummi Mathematici. Ibi enim demonſtrationes ordinauit, aut in pòſt aſſumendo, aut in latus. Hunc interpretem propterea citaui, vt intelligeretur, quod de Geometria dixi, non ſubtiliter à me inuentum, ſed ab aliis etiam animaduerſum : nec Geometriæ reprehendendæ cauſſâ, ſed illluſtrandæ potiùs & inſtaurandæ dico, vt è tam multis Ariſtoteleis excitetur vnus aliquis,vt antea dixi, cuius induſtria ad analyticas & Ariſtotelicas leges Geo-

metria describatur, quæ contra leges easdem ab Aristoteleis nescio quibus sic est obscurata.

CAPVT DECIMVM.

Definita adhuc est absoluta scientiæ cognitio ex caussa, propter quam res est, quoniam illius est caussa, & nō contingit aliter habere: propter caussam res est, quæ prima immediatáque & naturâ prior est & notior: illius est caussa, quæ syngenea & catholica necessaria, quæ de omni & semper: omnia enim adhuc dicta nil aliud nominatim & de industria, quàm definitionem illam aperuerunt: exemplum verò nullum neque materiæ, neque formæ docuerunt, vnde intelligeres esse caussam, quamobrem proprietas esset in subiecto: & si esset, vnde agnosceretur: quomodo quæstio quamobrem, syllogismo concluderetur. Atque hæc sic definita aut demonstratio aut scientia, appellatur *διότι*, propter quid. Deinceps (excepto decimo quarto capite) de contrariis, aut etiam subiectis rebus quæstiones inutiles ad artium structuram disputantur. Aristoteles appellabit *ἰδέας, περιτίσματα*, velut inertes & incompositos cātus, vt citharœdorum præludia sunt. At omnia hæc, quæ tam múltis capitibus consequuntur, *περιτίσματα* verè possumus appellare, vt è rebus ipsis patebit. Summas igitur rerum tantùm conficimus, capitáque percensebimus, non verba (quod adhuc fecimus) singula perpendemus. Decimo igitur capite, quoniam definita priùs erat scientia per caussam, propter quam res est, primam scilicet & immediatam, opponitur contra hanc definitionis partem, cognitio & scientia ex mediatis, appellatúrque *ὅτι*, quia: & quid differat ab illa perfecta & immediata demonstratione *διότι*, propter quid, demonstratio hæc *ὅτι*, & mediata disseritur. Capite primo secundi libri quæstiones duas iisdem verbis appellat Aristoteles *ὅτι καὶ διότι*· an propterea quòd his demonstrationibus exponantur, tu consyderabis. Hîc nulla demonstrationis noua spe-

ua ſpecies eſt,ſed contrarij cuiuſdam quæſtio eſt. Quicquid non demonſtrat διότι, demõſtrat ὅτι,appellatúrque demonſtratio ὅτι, ab interpretibus τεκμηριώδης ἀπόδειξις, coniecturalis demonſtratio, & ſola διότι demonſtratio eſt antè definita. Sed Ariſtotelem audiamus. Demonſtratio ὅτι fit in eadem ſcientia duobus modis, ſi per mediata doceas, vt, Non reſpirat paries, quia animal non eſt: In Scythia non ſunt tibicinæ, quia non ſunt vites. mediata enim illa ſunt, per quæ illa demonſtrãtur. vbi notabis ſine ſyllogiſmis demonſtrationes. Secundus eſt modus in eadem ſcientia, ſi per ἄμεσα ἀναίτια, immediata, quæ cauſſæ non ſint, demonſtretur, quia nihil prohibet ἀναίτιον illud notius eſſe: vt

Quæ non ſcintillant, propè ſunt:
Planetæ non ſcintillant:
Propè ſunt igitur.

Non enim quia non ſcintillant, propè ſunt, ſed contrà, quia propè nõ ſunt, ſcintillãt. Verùm fallimur hîc, nec efficitur hoc ex immediatis: Aſſumptio enim probari poteſt ex cauſſa, & notior propoſitio non eſt abſolutè, ſed nobis fortaſſe: vterque modus igitur eſt ex mediatis. Differentiæ modus extremus eſt, cùm ſubalternarũ ſcientiarum inferior ſuperiori comparatur, quòd inferioris demonſtratio ſit ex mediatis. Sic collata ad Arithmeticam Harmonica, Geometriã Optica, Stereometriã Mechanica, Aſtrologiam Nautica, ὅτι demonſtrat: ſuperiores cõtemplantur εἶδος, ſpeciem: οὐσίαν δὲ δι᾽ ἀνεπισκεψίαν, eſſentiam verò propter non curantiam deſpiciunt, & ſingularia quædam neſciunt, ait Ariſtoteles: vbi οὐσίαν ſingularia dicit: εἶδος communem notionem, vt Plato ſæpe γένος καὶ εἶδος pro eodem: quomodo Porphyrius & Ariſtoteles hominem ſingulorum hominum fortaſſe dicunt eſſe. Præterea repetit dictum primo capite, quòd genere cognito ſpecies poſsit ignorari. Ergo totum tanti capitis diſcrimen in vno verbo eſt. Quicquid demonſtrat ex mediatis, demõſtrat ὅτι ſiue ex neceſſariis, ſiue ex probabilibus: Nihil enim definit Ariſtoteles: Themi-

ſtius addit de ſuo, ſyllogiſmum fore ὅτι, qui non demõſtrat ex immediata cauſſa: quando tamen habeat cætera alia, quæ definita ſunt. At Themiſtij placitum illud eſt, Ariſtotelis præceptum non eſt: nec id vſquam Ariſtoteles ait: imò ſuis exemplis contrarium docet: nec enim exempla, quibus hîc vtitur, κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου ſunt. Attamen ſi tibi lubet ſcientiam dicere ὅτι, cuius argumentum quanuis nõ ſit prima & notiſsima cauſſa, ſit tamẽ κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου, dicito ſanè, Cùm definitur genus ex cauſſa prima notiſsimáque, ſcientia eſt διότι, cùm diuiditur per ſpecies, non diuiditur per cauſſas, ſed cauſſata: ſcientiáque illa fuerit quidem κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου, at non ex prima cauſſa, ideóque ὅτι. Quare ſi Themiſtium ſequare, aliquid hîc emolumenti fuerit: ſed Ariſtotelis, vt dixi, documentum illud nõ eſt. imò Ariſtoteli omnis demõſtratio, quæ non demonſtrat ex cauſſa, propter quam res eſt, quoniam illius eſt cauſſa, & non contingit aliter habere, eſt demonſtratio ὅτι· illud duobus verbis meliùs ſexto capite definitum eſt, quòd διότι eſſet ἐξ ἀμέσων, ὅτι ἐξ ἐμμέσων. Quare totum hoc caput quid aliud nobis quàm περιττώματα περιττῆς; Etenim ad ſcientiãm parandam prorſus inutile eſt, quia nullũ demonſtrandi certum genus docet, imò contra leges analyticas huc interpoſitũ eſt. Principiũ enim deſcribendum eſt in arte: quòd principium autem non ſit, non tradendum: definitiones, cæteráque principia tam clara debent eſſe, vt inde contraria manifeſta ſint, dixit antè Ariſtoteles. Ergo cùm definita ſit ſcientia ex cauſſa, propter quam res eſt, quoniam illius eſt cauſſa, & non contingit aliter habere, noli nobis tam longo capite moleſtus eſſe, vt nos doceas quot modis non ſic ſciatur.

IN CAPVT VNDECIMVM.

Vndecimo capite videtur contrarij quæſtio item quædam tractari, licet id minùs ſignificetur. Definita eſt abſoluta

ſoluta illa ſcientia ex vniuerſalibus affirmationibus (id enim continet nota κατὰ παντὸς) quæ prima figura ſyllogiſmum videlicet efficiant: quæritur igitur hîc de præſtantia primæ figuræ à cæteris, & probatur tribus rationibus prima figura omnium ἐπιστημονικωτάτη, ſcientificentiſsima: primò quia per eam ferè fiat ſcientia διότι, quæ eſt κυριωτάτη: ſecundò quia per eam ſolùm eadem ſcientia inueſtigetur: tertiò quia cæteris figuris non egeat, ſed ea cæteræ. Prima & ſecunda ratio valeret, ſi quæſtio διότι ſyllogiſmo concluderetur: at id falſum eſt, vt antea monui, & ſecũdo libro rurſus ſuo tempore demonſtrabo. Tertia ridicula eſt, vt in ſyllogiſmorum figuris, & è veritate ipſa & Galeni authoritate diximus, quia figura non eſt reducenda alia in aliam. Reliquo capite ſtatuitur, negationes immediatas eſſe quaſdam, vt affirmationes. Ariſtoteles non ſeruat hîc Ariſtotelis legem. Rectum eſt definitum: quid eſſet nempe ἄμεσος κατάφασις, immediata affirmatio: obliquum hinc poterat intelligi, quid eſſet ἄμεσος ἀπόφασις, immediata negatio, ſi eſſet vtile id intelligi. At inutile eſt: nam ſcientia τοῦ τί ἐστι, καταφάσεώς ἐστι· eius quod quid eſt, affirmationis eſt, vt in hoc ipſo capite ab Ariſtotele præcipitur, ne longiùs harum nugarum refutatio petatur: negatióque ad parandam ſcientiam inutilis eſt. Quare totum caput hoc ad inſtitutum præſens eſt inutile, tantúmque hîc περιττώματα περιττεύεται. Notabis tamen συζυγίαν hîc proponi, & συστοιχίαν dici, quæ etiam κατηγορία aliàs dicitur: & σύστοιχα, quæ ſunt eiuſdem συστοιχίας.

IN 12. ET 13. CAPITA.

Duodecimo & decimotertio capite ſapientia ſimilis conſequitur: ſcientia quid ſit, definitum eſt, quid ſit inſcientia, quæritur. Contrariæ quæſtiones agitatæ priùs ſunt aduerſus partes ſcientiæ: nunc contra totam ſcientiam contraria inſcientia tractatur, quot generibus &

modis inſcientia cõparetur: ἄγνοια, ignorãtia ἀμέσων, ἐμμέσων, ἀντιφάσεως, διαθέσεως, ἁπλῆ διὰ συλλογισμοῦ· immediatorum, mediatorum, negationis, diſpoſitionis, ſimplex per ſyllogiſmum traditur. Simplex & negationis eadem eſt, de qua nihil præcipitur. διαθέσεως & ſyllogiſtica tum eſt vtraque, tum ex altera propoſitione falſa per primam & ſecundam figuram tractatur, tum affirmatiua, tum negatiua, non per tertiam, quia in tertia nihil vniuerſale concluditur, qualis videlicet eſſe debeat hæc ſcientiæ fallax imitatio. Sed priore capite περὶ τῶν ἀμέσων, poſteriore περὶ τῶν ἐμμέσων. Has nugas Themiſtium interpretari penè puduit. Et Nyphus è ſcholaſticis ſophiſtis noſtri temporis facilè primus, prorſus omiſit: nec requiras, vt à nobis ſubtiliùs refellantur. Cognitio ſcientiæ ad informãdas artes neceſſaria eſt, inſcientiæ neceſſaria non eſt: redi ad ſyntaxim nominis adiectiui & ſubſtantiui: quære quot modis non conueniant: idem enim eſt, niſi quòd res hîc abecedariis exemplis & verbis ſcholaſticis obſcurior & ineptior eſt: præterea quaſi demonſtratio nulla fiat, niſi figuræ primæ aut ſecundæ pleno ſyllogiſmo, ſic quæſtio hæc tractatur. At ſyllogiſmum demonſtratio quamobrem res eſt, non capit. Argutiæ & ſubtilitates hæ, Logicæ artis vſum perdiderunt. Nam interim dum his tricis impedimur, imò etiam ex his nonnunquam ignauiæ & inertiæ neſcio quã voluptatem capimus, artis fructum verum quærere prohibemur. At vſus artis introductus, demonſtrabit ad explicandam & formandam Grammaticam, Rhetoricam, Arithmeticam, Geometriam, & quamuis diſciplinam, nil hæc attinere: Atque eiuſmodi argutias dolendum eſt tantùm adhuc authoritatis habuiſſe, vt plerique iis decepti mallent in hoc inſcientiæ pabulo conſeneſcere, quàm veræ Logicæ verum vſum exquirere. Ariſtotelicum hîc igitur nihil eſt, περιτίσματα tantùm ſunt.

CAPVT

CAPVT 14.

MANIFESTVM verò etiam, quòd si quis sensus defecerit, necesse est & scientiam quandam deficere, quam impoßibile sit accipere: siquidem discimus aut inductione, aut demonstratione. Est verò demonstratio ex vniuersalibus, inductio ex singularibus. Impoßibile autem est vniuersalia contemplari, nisi per inductionẽ: quoniam & quæ per abstractionem dicuntur, erunt per inductionem nota. ac si quis velit nota facere, quòd insunt vnicuique generi quædam, etsi nõ separabilia sint, quatenus vnumquodque tale. At inducere non habentes sensum, impoßibile est: singularium enim sensus est: non enim contingit aßumere ipsorum scientiam. Neque enim ex vniuersalibus sine inductione, neque per inductionem sine sensu.

Hoc caput superiorũ capitũ longè dissimile est, & tam laudandum nobis, quàm illa sunt reprehẽsa: imò tã diligẽter explicandũ & illustrãdum, quàm ab interpretibus ignauiter est spretum, nec, vt decuit, vsurpatum. Est verò primæ notæ quædam explanatio. Prima siquidem nota κατὰ παντὸς, præcepit, vt artium regulæ essent vniuersales & de omni: vnde igitur & quomodo vniuersalia oriantur, hoc capite præcipitur. Hoc Aristotelicũ dogma est toties à nobis cãtatum atque celebratum. Summum vniuersæ philosophiæ fundamentum, Platonicum fundamentum: id enim Polus in Gorgia Platonis ita posuit: ὦ χαιρεφῶν, πολλαὶ τέχναι ἐν ἀνθρώποις εἰσὶν ἐκ τῶν ἐμπειριῶν ἐμπείρως εὑρημέναι. ἐμπειρία μὲν γὰρ ποιεῖ τὸν αἰῶνα ἡμῶν πορεύεσθαι κατὰ τέχνην· ἀπειρία δὲ κατὰ τύχην. O Cerepho, multæ artes hominum sunt experientia prudenter inuentæ: experientia siquidem efficit, vt artificiosè: inexperientia, vt temerè nostra vita progrediatur. Hanc magistri Platonis sententiam discipulus Aristoteles in Philosophia primo capite maioris ἄλφα citat & laudat

citat & laudat. ἀποβαίνει δ' ἐπιστήμη καὶ τέχνη διὰ τῆς ἐμπειρίας τοῖς ἀνθρώποις. ἡ μὲν ἐμπειρία, τέχνην ἐποίησεν, ὡς φησὶ πῶλος ὀρθῶς λέγων· ἡ δ' ἀπειρία, τύχην. Eſt verò ſcientia & ars hominibus per experientiam: experientia ſiquidem artem genuit, inquit Polus rectè dicens: inexperientia verò, temeritatem. Ergo tantum Platonis, tantum Ariſtotelis fundamentum, noſtræ Dialecticæ fundamentum feci, Animaduerſionum Ariſtotelicarum fundamentum feci, omninóque parentem non ſolùm Logicæ, ſed omnis diſciplinæ, verum naturalémque in veris & naturalibus exemplis vſum ſtatui. Logicam dialecticis inſtitutionibus ſic inſtitui, quia ſic vſus poſtularet: Logicam Ariſtotelis multis locis reprehendi, quia vſui non conueniret: Ariſtotelem tanti principii authorem non appellaui, quia & Plato priùs idem diceret: Ariſtotelei noſtri nouum dogma, nouámque Ariſtotelicæ philoſophiæ ruinam putauerunt. Itaque hoc philoſophiæ noſtræ fundamentum in theatris per dignas hiſtrionibus ſuis fabulas traduxerunt: imò etiam trium iudicum ſententiis damnarunt, de quibus Audomarus Talæus frater meus in Academia meminit. At ſapientes hi iudices Ariſtotelei, Ariſtotelem noſtro nomine damnauerũt. Quid enim dicit hîc Ariſtoteles? Omnis ſcientia (inquit) à ſenſibus orta eſt, nõ quòd ſenſus tanquam magiſtri & doctores vllam ſcientiã docuerint, ſed quòd ſenſilium & ſingularium exemplorum (ſic enim προσπικῶς loquitur Ariſtoteles) per ſenſus inductione diligẽtes ac ſtudioſi homines artes omnes inuenerint. Sic pictores oculis colores, muſici auribus ſonos, coqui lingua ſapores, vnguẽtarij naribus odores, ſic cæteri artifices cernendo, audiendo, obſeruando, artificiis ſuis res ſubiectas & propoſitas deprehenderunt. Grammatica & Rhetorica, obſeruatione purè loquentium & ornatè dicentiũ facta eſt, & ex eorum ſingularibus exẽplis vniuerſalia Grãmaticæ & Rhetoricæ præcepta facta ſunt. Si logica nulla eſſet, hac via quærenda nobis eſſet, Logica illa naturalis, de qua primo libro Animaduerſio-

uersionum dixi, spectanda esset: ἀτέχνως γὰρ ἅπαντες μετέχουσι τούτου, ὃ ἐντέχνως ἡ διαλεκτική ἐστι· omnes enim sine arte id ipsum tenent, quod artificiosè Dialectica instituit, vt ibi pleniùs ex Aristotelis Elêchis exposuimus. Ergo ad illum naturalis rationis vsum respiciendum esset. Omnium hominum præstãtium scripta, dicta, obseruanda essent: rationes quibus vterentur, generibus notandæ & distinguendæ. hæc esset inuẽtio. Dispositio singulorum argumentorum, in enuntiationibus & earum generibus simplicibus & compositis: in conclusionibus & syllogismis perspicienda: videndúmque quot essent species, in quas omnes eorum constantes & ratæ argumentationes caderent: qui simpliciter, qui coniunctè concluderentur, quot & qui singulis in generibus modi: tum collocatio totius artis vel tractationis longioris intuenda, qua via procederet, & ex multorum excellentium exemplorum inductione, leges syllogismi, leges ordinis & methodi instituendæ essent. & hæc logicæ dispositionis esset doctrina. Ista, ista, (inquam) Aristotelica sensus inductio est, quam laudaui, quam celebraui, & & quam nõdum nescio quibusnam sapientibus Aristoteleolis (quia Aristotelicã esse non dixeram) persuadere potui. At secundus Animaduersionum liber hanc quæstionem satis supérque disceptauit. Sed ad literam redeamus. Si sensus deficit, scientia quoque deficiet. Quid ita? quia si sensus deficit, deficiet inductio: si deficit inductio, deficit vniuersale: si deficit vniuersale, deficit scientia. Ergo de primo ad vltimũ (vt scholæ nostræ loquuntur) si sensus deficit, deficit scientia. Hîc Aaistotelis est sorites, quem etiã potes in hunc syllogismũ concludere,

Si inductio deficit, deficit vniuersale, ex eóque orta sciẽtia:
Si sensus deficit, deficit inductio:
Ergo si sensus deficit, deficit vniuersale, ex eóq; orta sciẽtia.

Propositio declaratur subiectis rebus. Inductio est singulariũ, vnde colligitur vniuersale, & ex vniuersalibus demonstratio, sciẽtiáque efficitur. Nec vniuersale si sit ἄμεσον, potest nisi per inductionem partium explorari, ne

illud quidem quòd à ſenſilibus exemplis abductum dicitur, vt mathemata ſunt. Nam ſi linea, aut triangulum, aut aliud commune & generale velis explicare, neceſſe eſt ad ſenſilia exempla redeas. Ac τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως λεγόμενα, quæ per abſtractionem dicuntur, intellige non ſolùm Arithmetica vel Geometrica, ſed quæuis generalia documēta: ſic antè dictum non οὐσίαν, ſed εἶδος à mathematicis conſyderari. Ergo ſi quis velit generalia, & vnoquoque genere comprehēſa, nota facere, etiam ſi genera illa non ſeparata ſint, vt ſenſilia ſeparantur, nec per ſe conſiſtant, vt ſingularia indiuidua cōſiſtunt: attamen ad exempla ſenſuum reuocanda ſunt. *Inducere.*] Aſſumptionis & complexionis ſententia eſt confuſa:

> *Si ſenſus deficit, inductio deficit. Senſus enim ſingularium eſt, quorum eſt inductio.*
>
> *Quare ſi ſenſus deficit, vniuerſale deficit, ex eòque orta ſcientia.*

Hic ſorites retexitur deorſum verſus: Scientia non accipitur ſine vniuerſali, nec vniuerſale ſine inductione, nec inductio ſine ſenſu. Hæc igitur capitis huius ſententia eſt, capitis certè verbis exigui, ſententiæ pōdere grauiſſimi, dignitate prorſus ſuſpiciendi atque admirandi: quod ſi interpretes attēdiſſent, & ad retexendam & examinādam Ariſtotelis philoſophiam adhibuiſſent, quæ probamus, eadem comprobaſſent: quæ improbamus, eadem quoque improbaſſent. At iſta philoſophiæ Ariſtoteleæ fundamenta nullo philoſophiæ loco adhibuerunt. Vtinam ſicuti academiæ Platonis veſtibulo inſcriptum fuiſſe ferunt, οὐδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω, Nullus Geometriæ expers accedito: ſic omnium Ariſtotelicarū ſcholarum veſtibulis inſcriptū illud eſſet, Η μὲν ἐμπειρία τέχνην ἐποίησεν, ἡ δ' ἀπειρία τύχην· vt philoſophiæ magiſter nullum in philoſophia prçceptum, niſi à ſenſilibus exemplis & naturalibus inductum probaret, artis denique magiſter, vſus eſſet. Ergo caput hoc Ariſtotelei noſtri hiſtriones & iudices legunto, Ariſtotelicæque philoſophiæ caput nunc tandem perdiſcunto.

IN

IN CAPVT 15.

Deinceps ex occasione τῆς συγγενείας, aut definiti principij, ad vicesimum caput reuocatur altercatio tertij capitis, An sit vlla demonstratio, demõstrationísque immediata propositio. Initio repetitur discrimen Dialecticæ & Apodicticæ, quasi sit ἄμεσον aliquid in vtroque genere, sed quod illic videatur, hîc reuera sit: quod erit apertiùs capite vicesimo sexto huius & decimotertio secundi: & κατηγορίας distinctio quædam ponitur, quòd alia κατηγορεῖται κατὰ συμβεβηκός, dicantur secundùm accidens, alia propriè: tanquam in hac quæstione quæreretur de immediatis reuera talibus, & quæ propriè dicerentur. Infinitas verò principiorum & caussarum duplex in ἄλφα minore disputatur, altera εἰς εὐθυωρίαν, in rectitudinem: altera κατ' εἶδος, secundùm speciem: illa, vt si cuiuslibet materiæ, formæ, efficientis, finis rursus alia esset materia, forma, efficiens, alius finis: hæc vt si non tantùm caussarum species essent quatuor, sed aliæ infinitæ: Aristoteles hîc εὐθυωρίαν tantùm disputat, ad eámque rem decimoquinto capite quatuor problemata ponit, ἢ ἀπὸ τοῦ ὑστάτου ἐπὶ τὸ ἄνω ἀπειρία τῶν μέσων, ἢ ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐπὶ τὸ κάτω, ἢ ὡρισμένων τῶν ἄκρων, ἢ τῶν ὄντων ἀντικατηγορουμένων. Vtrùm ab infimo sursum sit infinitas mediorum, an à primo deorsum, an definitis extremis, an cùm de se mutuò dicuntur. Atqui hæ quæstiones ex Philebi Platonici loco illo videntur esse deductæ, vbi Plato in artium methodo & collocatione statuit πέρας τε καὶ ἀπειρίαν, vt à summo intermedia omnia comprehendantur, ἀπειρία singularium relinquatur: vt videlicet quod magister Plato simpliciter proposuerat, discipulus Aristoteles tam verbosè argutaretur: quinetiam φιλογεωμετρίαν aliquam hîc suspicor fuisse. Magnitudinis partes diuisione sunt infinitæ, nec in minimas diuidi possunt. Et Aristoteles in illo minore ἄλφα id attingit, cùm ait caussarum cognitionem diuisioni linearum esse dissimilem, vel è physicis altercationibus quæstio

hæc

hæc deducta est: constat enim physicorum quorundam sententiis infinita rerum principia constituta esse, vt de physicorum principiorum infinitate res ad logicorum principiorũ infinitatem perueniret. Talem Aristoteles ἀπειρίαν disquirit in mediis & argumentis, & in quatuor partes totum problema diuidit, vt dixi: quas mirifica ὑστερολογίᾳ disceptat, tertiam primo loco, primam secundámque secundo. De quarta verbum nullum.

IN 16. CAPVT.

Ergo decimo sexto capite disserit in affirmationibus tertiam quæstionem:

Si positis duobus extremis infinita media dicantur esse, nullum (inquit) erit extremum:
At consequens ex hypothesi falsum est:
Quare & antecedens.

IN 17. CAPVT.

Decimo septimo capite eadem quæstio per tres figuras disputatur: & in capitis extremo hunc in modum concluditur,

Finita sæpius sumpta tandem prorsus absumuntur.
At duobus finibus hîc omnia finita sunt:
Sæpius igitur sumpta tandem prorsus absumentur.

His enim ferè verbis syllogismus est in litera: πεπερασμέναι γὰρ εἰσὶν αἱ ὁδοὶ, τὰ δὲ πεπερασμένα, πεπερασμενάκις ἀνάγκη πεπεράνθαι πάντα. Definitæ siquidem sunt viæ: finita verò finitè sumpta necessariò omnia finita esse. Sed tamen his duobus capitibus tertia quæstio ita disceptatur, quæstio ridicula & irridenda: quod enim quærit, id simul dissoluit, An via duobus finibus finita, sit infinita. At (inquam) hoc ipsum quod quæris, explicas, & respondes, & duos eius fines ais esse. Baculum mihi proponis duobus finibus finitum, & quæris an sit infinitus. Siccine verò tam fatua quæstione simplicibus & imperitis di-

ſcipulis illudis? At pergamus.

IN 18. CAPVT.

Decimooctauo capite prima ſecundáque quæſtio, ſed magis prima diſſeritur, λογικῶς primùm, deinde ἀναλυτικῶς, id eſt, διὰ τῶν κοινοτέρων ἐπιχειρήσεων καὶ συντομωτέρων, per communiores rationes & ſubtiliores. Sic enim Themiſtius hæc verba verè interpretatur, vt res ipſas conſyderanti patebit: imò Ariſtoteles ipſe ſic interpretatur, qui ἀναλυτικῶς διὰ τῶν συντομωτέρων ait. Quæ ſunt igitur logicæ & generales communéſque rationes? Definitiones, inquit Ariſtoteles, & demonſtrationes finitæ ſunt, quæ tamen ſurſum à definito & demonſtrato tendentibus nobis occurrunt: non igitur via ſurſum infinita. At quid nobis hîc reſpondes? Vbi eſt acumen tuum? Quæritur hac tam multiplici quæſtione, εἰ αἱ ἀποδείξεις εἰς ἄπειρον ἔρχονται, an demonſtrationes in infinitum abeant, vt decimoquinto capite proponitur, & tamen pro argumento eam ipſam quæſtionem ſumis, & ais: Demonſtrationes ſunt finitæ. Quid igitur eſt αἰτεῖσθαι τὸ ἐξ ἀρχῆς, petere quod in principio, & quæſtionis nomen ſine vlla fidei ſolutione ſibi condonare, niſi hoc eſt? Hoc verò capite, κατηγορίας diſtinctio repetitur, quæ fuerat capite decimo quinto: ſed tam confuſè, vt Philoponus quanuis pertinaciſſimus Ariſtotelis defenſor, tamen dicat hîc, ἔχει δέ τι ἀκατάλληλον ἡ λέξις· habet verò incongruum quiddam hæc oratio: & ταυτολογία tamen eſt legibus Ariſtotelis toties iam damnata. Hîc etiam ideæ ſurſus irridentur: τὰ γὰρ εἴδη χαιρέτω, τερετίσματα γάρ ἐστι· καὶ εἰ ἔστιν, οὐδὲν πρὸς τὸν λόγον ἐστίν· Valeant verò ſpecies, præcentiones ſiquidem proluſionéſque ſunt: & ſi ſint, nihil ad rationem faciunt. Hîc Ariſtoteles Platonem, vt interpretibus placet, irridet, tanquam Plato dixerit ideas αὐτοζώους, per ſe animantes, eiſque ὑπόστασιν, ſubſtantiam, naiéſque & manus & pedes affinxerit, non autē ad logicam rationem εἰδέας καὶ εἴδους, ideæ & ſpeciei notionem & rationem vſurparit: ac non illam,

quam

quã accuſat Ariſtoteles, de ideis ſentẽtiam in Parmenide refutarit, vt iam diximus. Ergo Ariſtoteles qui Platonis Logica deridet,& τερετίσματα nominat,qualia nobis hîc ipſe τερετίσματα τερετίζη,iam vidimus, & iam reliqua videamus. Analytica quæſtionis huius argumenta videamus,quoniam Logica iam ſunt expedita:

Quæ per ſe inſunt,finita ſunt,ſiue attributa ſubiectis,vt primo & quarto modo: ſiue contrà ſubiecta attributis eſſentialia ſint, vt ſecundo tertióque, ſicuti quarto capite monſtratum eſt:

Ex iis autem demonſtrationes conſtant:

Demonſtrationes igitur finitæ.

Hæc analytica probatio eſt ex diuiſione & partibus ſumpta,quia partes demonſtrationis ſunt ſyngeneæ, & per ſe,& tamen finitæ. Quare totum quod ex iis cõſtat, etiam finitum. Philoponus cum Alexandro valdè occupatus eſt in explicãdis verbis λογικῶς καὶ ἀναλυτικῶς. λογικὸν,ait,hîc dicitur non dialecticum, non etiam apodicticum, ſed communius quiddam: ἀναλυτικὸν verò pro ἀποδεικτικὸν dicitur. At hic vir diligens diligentia nimia labitur: nec logicum hîc & analyticum hoc diſcrimen ſignificãt,ſed idem prorſus, quod commune,proprium, generale,ſpeciale,vniuerſale, ſingulare. Demonſtratio totum eſt:quæ per ſe ſunt, partes ſunt demonſtrationis: illic totum,hîc partes adhibentur:atque illud argumentum logicum, hoc analyticum dicitur. Quamobrẽ Philoponus labitur,neque tamen interpretibus ex hoc loco comminiſcendum fuit,Logicæ vocabulo totam Organi logici doctrinam ſignificari.Nihil enim minùs ſpectauit Ariſtoteles: imò contrariũ potiùs ſignificaret,vel ex interpretatione Philoponi, qui ἀναλυτικὸν pro ἀποδεικτικὸν interpretatur, vt λογικὸν & ἀναλυτικὸν apponantur: ſicut διαλεκτικὸν & ἀποδεικτικὸν & λογικὸν idem ſignificaret, quod dialecticũ. Sic Topico primo πρότασις λογικὴ dicitur ab Ariſtotele:& Topici quinti capite primo λογικὸν ſic vſurpatur: Logicæ verò nomen Ariſtoteles cùm in Organo logico, tum in opere Metaphyſico frequenter vſur-

vſurpat pro Dialectica. Sic in γάμμα dicit λογικὰς δυσχερείας, & in ζῆτα, εἴπωμεν ἔνια λογικῶς· item ὡς εἰπεῖν λογικῶς, & in λάμβδα, λογικῶς ζητεῖν. quibus in locis ſi curioſior eſſe voles, videbis Logicæ nomen ſic accipi. Ergo notabis λογικῶς in hoc capite tribus locis accipi, vt dixi.

IN 19. CAPVT.

Decimo nono capite reliquiæ quædam quæſtionis eiuſdem tractantur, Non quicquid de pluribus dicitur, etiã dicitur per medium: & quod ſine medio eſt, indemonſtrabile eſt, & demonſtrationis στοιχεῖον, elementum: ſic enim modò dicitur argumentum, quod antea medium & principium ſæpe dictum eſt. συζυγία hîc interim repetitur. Reliquo capite periſſologia eſt trium figuratũ, qui ſit habitus medij in tribus figuris: periſſologia (inquã) eſt vel Philoponi cõfeſſione inutilis & inepta. ταῦτα μὲν οὖν τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα, μηδὲν πλέον ἔχοντα τῶν ἐν τοῖς τρισὶ σχήμασιν εἰρημένων περὶ τῆς θέσεως τῶν τριῶν ὅρων· μὴ δὲ ἀναγκαίου τινὸς ἕνεκα τῶν εἰς ἀπόδειξιν χρησιμευόντων ἐνταῦθα παρεμβεβλημένα, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. Hæc igitur quæ dicuntur hîc, nil aliud habent, quàm quæ in tribus figuris dicta ſunt de diſpoſitione trium terminorum: neque cuiuſquam neceſſarij gratiâ, quod ad demonſtrationem conferat, hîc propoſita ſunt, vt mihi quidem videtur. Hæc interpres ille confitetur, licet alioqui mordicùs Ariſtòtelis multos errores tueatur. In huius autẽ capitis periſſologia notabis, quòd dicatur, οὕτως ἐν συλλογισμῷ τὸ ἓν πρότασις ἄμεσος· ἐν ἀποδείξει δὲ καὶ ἐπιστήμῃ, ὁ νοῦς. Sic in ſyllogiſmo vnum eſt, propoſitio immediata: in demonſtratione autem & ſcientia, intellectus quod poſtea dicetur apertiùs. Itaque ſex capitibus 3, 15, 16, 17, 18, 19, problema vaniſsimum, An demonſtratio vlla ſit, & problema, vt (dixi) contra leges analyticas ſophiſticè agitatum eſt. Ariſtotelica lex eſt,

Quod genus artibus propoſitum & ſubiectum eſt, ponitur tanquam principium, non quæritur an ſit.

Nec enim Grammaticus quærit an ſit litera, dictio, oratio: nec Rhetor, an ſit ornatus in elocutione vel actione: nec Arithmeticus, an ſit numerus: nec Geometra, an ſit magnitudo: nec denique vlla ars, genus rerum ſibi ſubiectarum, tanquam dubium diſceptat, ſed ſumit: & id appellatum eſt principium capite octauo, & ruiſus appellabitur principium capite viceſimo quinto.

At (inquam) in his Analyticis pro ſubiecto genere demonſtratio eſt:

Non eſt igitur diſputandum, an ſit, ſumendum.

Hoc ſyllogiſmo atque hoc iudicio Ariſtotelis principióque, conuinco tãtæ quæſtioni nullum eſſe in hac doctrina legitimum locum, nec quicquam hîc eſſe Ariſtotelicum. At ſecundi Phyſici capite primo, multò ſapientiùs Ariſtoteles ait γελοῖον εἶναι, ridiculum eſſe, ſi quis demonſtrare velit naturam eſſe: eóſque qui quidpiam tale attẽtẽt, μηδὲν νοεῖν, nihil intelligere: συλλογίσαιτο γὰρ ἄν τις ἐκ γενετῆς ὢν τυφλὸς περὶ χρωμάτων· ratiocinaretur enim quiſpiam à natiuitate cæcus, de coloribus. Ita & legibus & factis Ariſtotelis, hanc altercationem tot capitibus productam, intelligimus eſſe damnatam. At dices fortaſſe, non prorſus inutilem quæſtionem hanc eſſe, etſi minùs artificioſè huc intertexta ſit. Certè vt ingenuè fatear, non prorſus inutilem credo: ſed longè alio vtilitatis genere, quàm videatur. Quintilianus monet exercitationis gratiâ non ſolùm recta & laudabilia, ſed etiã vitioſa exempla legenda eſſe, vt virtutis comparatione reprehẽdantur & fugiantur: Ita ſi quis exercendæ artificioſæ methodi cauſſâ legere hanc quæſtionem velit, videbit in primis in analyſi poſteriori prorſus ei locum nullum eſſe, quia de ſubiecto artis genere differendum non ſit: notabit in tribus primis partibus tum ὑστερολογίαν, tum principij & quæſtionis petitionem, tum periſſologiam antea dictarum rerum: in quarta & poſtrema, doctoris obliuionem, qui quatuor proponat, de tribus tantùm dicat: atque etiam fortaſſe vitia plura, ſi diligenter inquiſierit, animaduertet. Hæc (inquã) tantæ támque pro-

prolixæ quęstionis erit vtilitas,& hoc erit περίτιωμα omniũ περιτιωμάτων, quæ adhuc animaduersa sunt, leuissimum & inanissimum,quod nõ bona illa mater ἐμπειρία, sed argutiarũ & ineptiarum omnium nutricula ἀπειρία peperit, & adhuc in nostris scholis alit: Aristotelicis principiis consentaneum nihil erit: nihil ad informandas artes & scientias necessarium. In Arithmeticis, aut Geometricis, aut cuiusuis artis præceptis hæc quæstio nequaquam tolerari possit: quantò minùs in hac arte, quæ cæteris leges bene docendi præscribat? Nam propter quod vnumquodque tale,& illud magis,vt Aristoteles antea docuit.

IN CAPVT 20.

Capitibus proximis tribus quæstiones sequuntur, non tam quidem obscuræ, sed ad artium & scientiæ structuram nihilo commodiores. De præstantia figuræ primæ supra cæteras ex nota κατὰ παντὸς iam dictum est,& inutiliter,vt dixi: quia syllogismi vsus in arte demonstranda,nullus,vt dicetur postea: Attamen ex illa figuræ præstantia,quia dictum est eam figuram præstare,quia vniuersale, quia affirmatum concluderet: deinde quæstio deducitur de præstantia vniuersalis supra singulare, affirmationis supra negationem, & nota κατὰ παντὸς huc extenditur. Capite igitur vicesimo,præstantia vniuersalis agitatur,prolepsisque primò opponitur,quòd singulare præstet, quia magis & sciri & esse & minùs fallere videatur. At secùs est, respondet Aristoteles, quia vniuersale per se scitur, non autem singulare: quia vniuersale est ἄφθαρτον,perpetuum miniméque caducum:contrà singulare: quia si quis error accidat, non vniuersalis culpâ,sed peruersè attendentis accidet. Quales verò sint hæ solutiones, faciliùs intelliges, si cum prima compares,quod primo huius capite dicitur,singularia scire,esse ἁπλῶς ἐπίστασθαι, simpliciter scire:cum secunda autem solutione si conferas,quæ dicuntur in Categoriis de singularibus,quòd sint πρώτως,μάλιστα,κυριώτατα· genera au-

tem ſpeciéſque minimè: cum tertia verò ſi conferas μένωνος ἀπόρημα, quo dictum eſt generali ſcientia inſtructũ in ſingularibus labi poſſe, quod decimo capite eſt repetitum: tum verò coniunge quæ docentur primo capite maioris ἄλφα in Philoſophia, quòd ars vniuerſalium ſit τιμιωτέρα καὶ σοφωτέρα, honorabilior & ſapientior, experientia verò ſingulorum certior & magis ἐπιτυγχάνει, rem aſſequitur: cùm enim hos locos comparaeris, tum iudicabis, qualis hæc diſputatió ſit, & quàm apodictica. Sed tamen hæc Ariſtotelis refutatio eſt: confirmatio deinde quadruplex additur: vniuerſale præſtat, quia αἰτιώτερον, magis cauſſa, quàm ſingulare. Hoc argumentum verum eſt, & conſyderandum in primis, quod hîc docet Ariſtoteles, ſingularium cauſſas in vniuerſalibus contineri, & quicquid ineſt alicui per ſe, id ei cauſſam eſſe: ſic definitiones factæ ex genere & differentia, cauſſas rei complectuntur: & hunc locum iam antea citauimus, & aduerſus imperitos propoſuimus, vt intelligerēt omnis ſcientiæ fontem ab Ariſtotele in vno cauſſarum loco eſſe conſtitutum, & genera, differentias, & inde factas definitiones, nil aliud quàm cauſſarũ ſigna & ſymbola eſſe. Ergo vniuerſale verè pręſtat ſingulari, quia αἰτιώτερον, item quia magis εἰς τὸ ἁπλοῦν καὶ τὸ πέρας, ad ſimplex & finem, id eſt, quia eſt ἁπλούστερον, ſimplicius, cùm ſit vniuerſale νοητὸν, ſingulare αἰσθητὸν. quia ἐπιστημονικώτερον, quòd vniuerſale ſciens ſciat ſingulare, nō contrà: quia ἀρχοειδέστερον, principio vicinius. Duæ proximæ rationes ſuperioris germaniſsimæ ſunt, & ferè eædem: atque harum rationum cùm ſint nonnullæ logicæ, vt Ariſtoteles loquitur, maximè certa eſt tertia, Qui nouit vniuerſale, nouit quodammodo & ſingulare, δυνάμει, potentia nempe: qui autem nouit ſingulare, non ideo nouit vniuerſale οὐδὲ δυνάμει, οὔτε ἐνεργείᾳ neque potentia, neque actu: & λογικὸν hîc rurſus appellat Ariſtoteles commune, vt pro διαλεκτικὸν, ſicut antea, vſurpare videatur. Hæc Ariſtotelis diſputatio eſt, qua concludit demonſtrationem vniuerſalem eſſe βελτίω, αἱρετωτέραν,

ἀκρι-

ἀκριβεστέραν, κυριωτέραν· excellentiorem, præstabiliorem, accuratiorem, potiorem singulari: his enim verbis hîc vtitur. Disputatio hæc nec tam obscura, nec tā molesta, quàm superior est: sed fac apertam, fac etiam bellam: quorsum tamen demonstratio vniuersalis cum singulari comparatur? Omnis scientia omnísque demonstratio est vniuersalium, nulla singularium, vt dictum est priùs, id enim significat nota κατὰ παντὸς· id etiam est, quod capite vicesimo quarto docebitur, nullā sensilium esse scientiam, nec indiuiduorum: aut si sit, vt affectionum cœlestium, attamen vt perpetuorum consyderatur & vniuersalium, non vt singularium, de quibus loquitur hîc Aristoteles, qui singularia φθαρτὰ, caduca dicit esse: perindéque est ista quæstio, tanquam in Grammatica quæreres, An in loquendo sermo Latinus laudabilior sit barbaro. Quid igitur hîc, quæ nobis περιτίσματα περιτίζεται;

IN 21. CAPVT.

Capite vicesimo primo disputatur præstantia affirmatæ demonstrationis supra negatam, tribus argumentis: primum est,

Demonstrationum duarum (cæteris paribus) breuior, excellentior est:

Affirmata autem breuior est:

Quia solo genere affirmationum: negata autem duobus generibus, affirmationum nempe & negationum. Hoc argumentum diligenter est consyderandum, quo vno περιοσλογία duobus antea analyticæ methodi, iudiciis ab Aristotele damnata, verissimè damnatur: infinitè repetuntur inuentionis loci toto logico Organo, de genere, specie, definitione, contrariis & cæteris. Dic (inquam) semel id & accuratè, tantundem profeceris, ait Aristoteles: è duobus enim (cæteris paribus) quòd breuius, melius. Regulam vnam semel scriptā perinde repetere, meditari & exercere, decies, centies, millies (si voles) licebit, ac si millies perscripta esset. Ad intelligē-

dum Platonem, ad explicandum Aristotelem, ad vtrunque imitandum, inuentionis loci semel in Logica arte instituti, tantundem proderunt, ac si millies essent confusi & iterati: imò longè magis proderunt: nam breuioribus & paucioribus expositam artem faciliùs edisces, faciliùs ad vsum cōferes: & Aristotelis argumentū præsens, id modò confirmat, Breuiora, meliora. Et sic octaui Topici capite quarto ex eodē repetitur peccatum esse, quādo demonstratur per longiora, quod possit per breuiora, & quæ in ipsa disputatione insint. Quare hanc legem iam toties à nobis allegatam, vel potiùs toties iam ab Aristotele propositam notemus & perpēdamus. ταυτολογίαν καὶ περιοσσολογίαν antea damnauit Aristoteles in methodo: nunc rursus eandem damnat. Secundum propositæ præstantiæ argumentum est, quòd affirmata demonstratio sit γνωριμωτέρα καὶ πιστοτέρα, notior & probabilior, quia negatio per affirmationem probetur, non cōtrà: in omni syllogismo negato, affirmatione opus est, non contrà in affirmato, negatione. Postrema ratio est, quòd sit ἀρχοειδεστέρα, principiis & immediatis magis vicina: quæ duæ rationes, rationis primæ sunt affines, & & eædem ferè. Atque in hac præstantia idem mihi dicendum sit, quod in superiore: Omnis demonstratio scientiáque διότι, est affirmationis, vt Aristoteles ipse ait capite vndecimo. Cur igitur cum demonstratione non demonstratio cōparatur? cur ista nobis περιττώματα cantitantur? Sophisticum est, ait Aristoteles quinto capite, generis affectionem in specie docere. At (inquam) vniuersale, singulare, affirmatum, negatum concludere, syllogismi generalis & communis est affectio: sophisticum igitur est in demonstratione, si syllogismi species sit, hęc omnia, & quidem tam verbosè proponere.

IN 22. CAPVT

Disceptata est præstantia tum vniuersalis, tum affirmationis supra singulare, supráque negationem: sequitur viceſi-

vicesimo secundo capite comparatio demonstrationũ negatarum, quòd δεικτικὴ, ostensiua, præstet ducenti ad impossibile: sed initio differentia vtriusque præponitur: Cùm antecedentibus propositione atque assumptione veris, verum consequens efficitur, δεικτικὴ dicitur: vt,

Nullum β est α·
Omne γ est β·
Nullum γ est α.

Ad impossibile verò, si concludendum sit, quòd nullum β est α, quæ fuerat superioris propositio, sic agendum esse Aristoteles iubet:

β est α·
γ est β·
γ est α.

Certum verò est, consequens impossibile esse: quare antecedentis propositio non est vera, cùm assumptio certa sit. Hanc differentiã Aristoteles, & præstantiam ex iisdem terminis statuit, quòd δεικτικὴ probet ex notioribus & prioribus antecedentibus consequens: ducens verò ad impossibile, contrà ex notioribus & absurdis consequentibus antecedẽs: at Aristotelẽ in eiusmodi differẽtia ἁπαξάπαντες οἱ ἐξηγηταὶ, vniuersi interpretes reprehẽderunt, ait Philoponus, quoniã contra suã prioris analyseos doctrinam, hanc differẽtiam statuat: debuit enim sumere ἀντιφατικὸν, contradictoriam conclusionis, sumpsit autem propositionis: deinde illud ipsum propositionis ἀντιφατικὸν infinitè sumpsit: quod si singulariter intelligat, ex singulari propositione maiore in prima figura concludet ἀσυλλογίστως· si vniuersaliter, non sumit ἀντιφατικὸν, ἀλλ᾽ ἐναντίον. contradictorium, sed contrarium: quod est ineptum & ἄλογον· nec enim si contraria falsa est, oportet esse veram contrariam, sed contradictoriam. Sic Aristoteles à suis accusatur. Philiponus defendere vult, sed interim dum alienam inscitiam tegere vult, ostẽdit suam: Ait enim propositionẽ, β est α, ὁ παντὶ, nõ omni ab Aristotele intelligi: & apud Aristotelẽ, τὰς ἀπροσδιορίστους, ἰσοδυναμεῖν ταῖς μερικαῖς· infinitas,

æquipollere particularibus: & propositionem illam, γ est β, pro maiore sumptam. Quod si sit, syllogismus hic erit:

Omne γ est β·
Quoddam β est α·
Quoddam igitur γ est α.

Quo nihil ἀσυλλογιστότερον fingi potest in prima figura. Lege Philoponi locum: est enim mendosus, vt apparet, ex varia lectione: sed quicquid est, excusari tam manifestus error non potest. Quanuis Philoponus Rhetoricè nescio quid hic moueat, quòd verisimile non sit Aristotelem πρῶτον καὶ μόνον τὰς λογικὰς μεθόδους παραδεδωκότα, qui primus & solus logicas artes instituerit, tam grauiter lapsum esse. At (inquam) ista nimia in doctore Logicæ artis, simplicitas & credulitas est: peccatum est manifestum, peccatū non putas, quia sit Aristotelis peccatum. Quamobrem? (inquam) quia (inquis) logicas artes primus & solus instituit, nec contra suas artes faceret. Quasi verò sit impossibile, quenquam bene consulere, consiliis autem suis non bene vti. De Grammatica bene præcipit Alexander, barbarè tamen loquitur, nec bene suis præceptis vtitur: quia tamen tanta erat eius apud nostros homines authoritas, quanta nunc est Aristotelis apud Philoponum, tot annos in Academia Parisiensi floruit: & quamuis barbarismis putêret, barbarus tamen esse à Philoponis suis non credebatur. Ausus est ætate nostra de Rhetorica præcipere Nyphus, & magno, vt ipse gloriatur, stipendio conductus: homo tamen hominum, qui unquam ea de re scripserunt (vt opinor) infantissimus. Qualénam igitur argumentum est? Aristoteles magister est artis Logicæ: ergo contra suam artem peccare non potest. Sed quid rem manifestissimam disputo? tribus rebus Grammatici, Rhetores, Logici, & cæterorum generum artifices efficiuntur, naturâ, arte & exercitatione, omniúmque partium facillima & minima est ars: & tamen Philoponi credulitas huc peruenit, vt credat, si ars qualiscunque etiam adsit, naturam

protinus

protinus & exercitationem adesse. Primus, ait, & solus Logicas artes instituit. Quid tum? An iccirco errare in vsu non poterit? nónne Aristoteles ipse primo & nono capite docuit fieri posse, vt generales regulas teneas, in vsu tamen & exemplis fallare? Ergo si primus & solus Logicas artes tradidisset Aristoteles, nõ iccirco credendum fuit, Aristotelem in artibus Logicis offendere non posse: At falsum sibi Philoponus argumentum concedit: nec enim primus logicas artes docuit, sicuti primo libro tot testimoniis productis conuicimus. Sed pergamus. De syllogismo ad imposibile, prioribus Analyticis diximus: & περιτίσματα sunt in hoc capite ineptissima: de negatiuis syllogismis comparatio instituitur, & quæritur vtro in genere demonstratio sit præstantior. Neutro (inquam) quia demonstratio omnis est affirmationum, vt iam diximus.

IN 23. CAP.

Capite vicesimotertio περιτίσματα minùs molesta sunt, sed tamen περιτίσματα ταυτολογίας καὶ περιασολογίας triplicis: scientia est ἀκριβεστέρα, accuratior, quæ simul nouit διότι καὶ ὅτι, quàm quæ tantùm nouit ὅτι· quæ non est de subiecto, id est, quæ τὰ ἄϋλα καὶ νοητὰ, immaterialia & intelligibilia contemplatur, & quæ ex paucioribus. At (inquam) ista ἀκρίβεια iisdem argumentis tractata priùs est, próque eodem, βέλτιον, κυριώτερον, ἀκριβέστερον acceptũ est, & ἀκριβείας nomine præstantiam similiter inquiri perspicimus. At capite decimo præposita est demonstratio διότι demonstrationi ὅτι· capite vicesimo dicta est vniuersalis demonstratio ἀκριβεστέρα, quia simplicior esset: capite vicesimo primo dicta est item affirmatiua præstantior, quia ex paucioribus. Est verò in tertio τῆς ἀκριβείας argumento notandum, quod Aristoteles ait, quódque antea citaui, Arithmeticam, Geometriâ ἀκριβεστέραν εἶναι· attamen in tota Arithmetica, demonstratio syllogistica, qualem nobis Aristoteles confingit, nulla est, & omnes

omnes Arithmeticæ ſcientiæ proprietates ſine ſyllogiſmo docentur. Videbis idem præſtantiæ argumentũ maiore A in Philoſophia. Quid igitur iſta ſibi periſſologia vult? Altera eſt περὶ τῆς συγγενείας ταυτολογία, vnde vna & diuerſa ſcientia cognoſcitur. At quoties iam, quoties iſta συγγένεια petitur & repetitur! & tamen quàm nuſquã ſeruatur: quàm nuſquam attenditur! Eadem ſcientia eſt, quæ conſtat ex ſyngeneis: diuerſa ſcientia eſt, quæ conſtat ex heterogeneis. Tertia eſt ταυτολογία, quomodo demonſtrationes eiuſdem rei ſunt plures, aliæ τῷ προσλαμβάνειν, aſſumendo, aliæ εἰς τὸ πλάγιον, in latus: illud enim eſt ſuprà dictum, quod mutatis verbis iteratur. Demonſtrationis media modò ſunt in recto ordine σύστοιχα, vt genera ſunt speciei: modò εἰς πλάγιον, vt differentiæ: ſed id Themiſtius & Philoponus ſatis apertè. Atque iſta numeroſa περιττώματα nobis ab Ariſtotele cantantur, qui legibus ſuis ταυτολογίαν tribus iam ſeueris iudiciis damnauit, qui tamen exemplis ſuis toties vſurpat. Notabis hoc capite οὐσίαν dici pro πρᾶγμα: vt cùm dicitur μονὰς. στιγμὴ, οὐσία, vnitas, pũctum, eſſentia, intellige tanquam res diceretur. Quanuis ad Pythagoreos Philoponus hoc referat, qui numeros, eſſentias faciebant, ait, vt eſt in Philoſophia. At Ariſtoteles Pythagoream hîc opinionem nullam attingit, ſua ipſe ſenſa duntaxat exprimit. Notabis in hoc capite συστοιχίαν καὶ τὰ σύστοιχα, coniugationem & coniugata dici, quæ alibi κατηγορίαν, συγγένειαν καὶ τὰ συγγενῆ nominauit.

IN 24. CAPVT.

Capite viceſimo quarto ἀντίωσις duplex eſt ex quarto capite deducta: dictum illic eſt ſcientiam eſſe ἐκ τῶν κατὰ παντός, quæ neceſſaria & vniuerſalia ſunt: itaque nũc contrarium diſſeritur, non eſſe igitur fortuitorum, non igitur ſenſilium. Quamobrem non eſſe fortuitorũ? quia

τὰ ἀπὸ τύχης, fortuita, neque neceſſaria ſunt, neque ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, quæ frequenter eueniunt:

Omnis

Omnis verò syllogismus est necessariorum, aut frequenter euenientium:
Nullus igitur syllogismus est fortuitorum: nedum demonstratio.

Quamobrem autem non esse sensilium? quia

Scibilia sunt vniuersalia:
Sensilia non sunt vniuersalia:
Sensilia igitur non sunt scibilia.

Atque adeò si super Lunam positus, obiectam terram videres, eclipseως tamen caussam non videres, ait hîc Aristoteles: contrarium tamen secundo capite secundi proponit. Ac quanuis oriatur vniuersale à sensibus, illis tamen est τιμιώτερον, honorabilius, quia caussam eorum continet: quod notandum nobis rursus est, vt intelligatur ex Aristotelis doctrina, genera differentiásque, speciei caussas esse, quia sint eius vniuersalia: definitionem definiti caussam esse, quia complectatur eius vniuersalia. Addit Aristoteles, sensilis vnius exemplo plerunque vniuersale concipi: vt si vitrum perforatum videremus, & lumen transiens, caussam nequaquam quæreremus, protinus conciperemus. Hanc caussam Philoponus affert duplicem, aut quòd porrò sum, aut quòd perspicuum. Hæc capitis est ἀναντίωσις, quæ certè ex superiori scientiæ doctrina abundè percipi poterat. An scientia est fortuitorum? minimè, inquies, quia est necessariorum, vt definita est. An sensilium? minimè dices, quia est vniuersalium: quia id nota κατὰ παντὸς priùs exposuit. περιτίσματα hîc itaque sunt, nulla noua ad parandam scientiam vtilitas, non magis ad demonstrandum necessaria, quàm ab bene loquendum doctrina barbarismorum & solœcismorum. At cæteris paribus breuiora, meliora, præstantioráque sunt, vt Aristoteles antea docuit: At ταυτολογία vitiosa est, Aristotelis iudiciis damnata, vt antea iam patuit. Quare nihil hîc est Aristotelicum, nihil Aristotelis principiis consentaneum.

IN

IN 25. CAPVT.

Capite vicesimo quinto ponitur quæstio περὶ τῆς κοινωνίας τῶν ἀρχῶν, de cõmunione principiorum, An omnia syllogismorum principia sint eadẽ: Ad hanc quæstionem refellendam multæ rationes afferuntur: Syllogismi partim falsi, partim veri. At neque falsorum cùm sint contraria plerũque, vt iustitia & iniustitia, neque verorum, si sint heterogenea, principia sunt eadẽ: nec si cõmunia quædã principia sunt, vt axiomata, ideo sunt omnia: genus enim subiectũ (ex quo est assumptio) proprium est: & principia si eadẽ essent, essent finita: at infinita sunt, vt cõclusione. Tũ verò alia necessaria sunt, alia contingentia: nec si dicantur in singulis scientiis eadẽ, in vniuersis erunt eadẽ: At non eadẽ esse, inductio & analysis artium declarabit: nec si quædã propositiones immediatæ sunt & syngeneæ, iccirco eadem omniũ artiũ principia erunt. Hæc tot Aristotelis argumenta sunt ad hanc quæstionẽ refelllendum: quæstionẽ verò ancipitem & ambiguam: aut enim quærit an principia, id est, elementa media, argumenta denique syllogismorũ sint eadẽ summo quodã & communi genere, vt antea Dialectica dicta est κυρία πάντων, domina omniũ & omnium artium cõmunis: aut quærit an sint eadẽ subiecto certæ artis genere, vt arithmetica inter se, geometrica inter se sunt eadẽ, id est syngenea, vt dictum est priùs: aut omnino quærit, an eadem numero sint, vt scholæ nostræ loquuntur. Postremo genere eadẽ non esse, certè satis comprobat Aristoteles: sed id quærere perridiculũ videatur. Si verò nunc disputet, secundo genere nõ eadẽ omnium syllogismorum principia esse, ταυτολογία fuerit inanis. Quid enim aliud syngenia tribus capitibus, septimo, octauo, nono disseruit, quàm propria scientiarum esse principia, non esse eadẽ, non communia? Superest igitur vt de primo ταυτότητος, identitatis, vt ita dicam, genere differere videatur. Huius enim quæstionis suspicor istam hypothesin esse, quãuis ea tamen nõ exprimatur. Aristoteles vnam cõmunẽ omnium quæstionũ dispositionẽ in syllogismo putauit,

& in

& in prioribus Analyticis semel tantùm docuit: vnã autem & eandẽ & cõmunem omniũ syllogismorum omniúmque quæstionũ inuẽtionem esse nõ putauit, vt primo Topico testatur, & nos antè diximus: ideóque tot libris eã dispersam videmus in Categoriis, in Interpretatione, in Abundantia propositionũ, in posterioribus Analyticis, in Topicis. Videtur igitur hîc quærere, an omnium syllogismorũ argumenta, id est media, principia, elementa sint eadem, sitque cõmunis eiusmodi mediorum & principiorum quædã doctrina, qua syllogismi omnes instituantur. Et certè sic media omniũ syllogismorũ eadẽ & cõmunia essent, eorúmque communis esset & vna doctrina: Quicquid enim ad aliud probandum vel explicandũ afferri potest, locis generalibus decem continetur, Caussarum, effectorum, subiectorum, adiunctorum, oppositorũ, cõparatorũ, nominũ, distributionũ, definitionũ, testimoniorum: & eorũ cõmunis & eadem est doctrina, Logica nempe & Dialectica inuẽtio. Id igitur refellere si noluit Aristoteles hoc loco, vt in primo Topico voluit, errat & labitur, sicut illic errauit ac lapsus est, quemadmodũ secundo Animaduersionum libro docuimus. Imò Aristoteles ipse videtur iã antea id ipsum refutasse, cùm docuit Dialecticam κυρίαν πάντων εἶναι, eámque omnibus artibus omnibúsque quæstionibus cõmunem esse. Nam si Dialectica communis est omnibus quæstionibus & disputationibus, certè mediorũ & principiorũ doctrina, quæ inuentio est, & de Dialecticæ partibus altera, tota etiam communis erit: & Aristoteles in Philosophia tertio & quarto libro disputat & docet vnã esse artem, quæ principia omniũ artiũ cõmunia habeat & consyderet: & duodecimo confirmat principia omniũ rerum esse κατ᾽ ἀναλογίαν eadem omnium. At iam docuimus, doctrinam illam esse logicam. Quare si Aristoteles hanc sententiã refellere voluit, verum, & Aristoteli quidem ipsi probatum refellere voluit. Atque hîc omnino περιττώματα sunt, ad scientias & artes construendũ prorsus inania, Aristotelicum nihil est.

Nota

IN 26. CAPVT.

Vicesimo sexto capite vocabula quædã, facultates animi significãtia, ex occasione τῆς ἐπιστήμης proponũtur: νοῦς, ἐπιστήμη, δόξα, διάνοια, τέχνη, φρόνησις, σοφία, intellectus, sciẽtia, opinio, disceptatio, ars, prudẽtia, sapiẽtia. ὁ νοῦς, intellectus, nõ solùm est necessariorũ, sed primorũ & indemõstrabiliũ, vt iam dictũ est. Philoponus altius nescio quid hîc philosophatur, τὸν νοῦν esse τὴν ἀκροτάτην τῆς ψυχῆς δύναμιν, altissimã animi facultatẽ: quod concedo καθ' ἣν ἡ τῶν θείων ἀντίληψις κατὰ τὰς καλουμένας ἁπλᾶς ἐπιβολὰς, per quã fit diuinorũ apprehẽsio per simplices (quæ dicũtur) notiones: & quod Aristoteles antea dixit, τῷ νῷ ὅρους intelligi, ὅρους dicit θεῖα καὶ νοητὰ εἴδη, diuinas & intelligibiles species. Quãobrẽ autẽ ὁ νοῦς diuinorũ tantùm, nõ etiã cõmuniter omniũ immediatorũ, diuinorũ, seu non diuinorũ fuerit? Multò verò magnificẽtius est, quod idẽ Philoponus ibidẽ paulò pòst ait: ἀρχὴν δὲ ἐπιστήμης, τοιοῦτον νοῦν καλεῖ, διότι ἡ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν λῆψις, καὶ ὅλως ἡ τῶν ἀμέσων προτάσεων γνῶσις, ἄνευ συλλογισμοῦ ἡμῖν παραγινομένη, ἐσχάτη τίς ἐστι καὶ περιπέζιος ἐνέργεια τοῦ νοῦ τούτου· Principium verò sciẽtiæ talẽ intellectũ vocat, quia cõmuniũ notionũ perceptio, & omnino immediatarũ propositionũ cognitio, quæ sine syllogismo in nobis est extrema quædã & obambulãs intellectus huius est actio. Hic tã nobilis locus animaduertẽdus est. Lumen est in nobis, diuinũ certè & cæleste, quo tamẽ & mediata & immediata & necessaria & contingentia & fortuita & cætera denique omnia cognoscimus nõ solùm artiũ principia: denique quod Aristoteles primo Topico, Aristotele isto lõgè præstantior ait, ὡς ὄψις ἐν ὀφθαλμῷ, νοῦς ἐν τῇ ψυχῇ· vt visus in oculo, sic intellectus in animo. quomodo in libris de Anima ὁ νοῦς ab eodẽ dicitur. Hoc logicũ & dialecticũ lumen est generale, cõmune, vniuersale. Sed ad Philoponũ redeo. Intellectus (ait) hic, sine syllogismo immediatas propositiones cognoscit: & certè sine syllogismo cognoscit, iudicat, & perpẽdit: idque iudiciũ valde naturale est, artificij admodũ nõ habet: hoc definitiones, hoc distributiones,

nes,hoc ſine ſyllogiſmo (vt dixi) demonſtrationes, hoc denique vnũ iudiciũ omnes artiũ catholicè & methodicè deſcriptas inſtitutiones examinat per ſe & iudicat: nec tamẽ in eo tãtùm lucet (vt Ariſtoteles videtur affirmare)ſed vſquequaque in ſciẽtia,opinione,arte,prudentia,diſceptatione,ſapiẽtia. Huius luminis lucẽ in argumentis inuẽtio Logica imitatur: nulla enim eſt rationis ſpecies, quæ nõ inuẽtionis decem locis,cauſſis,effectis, ſubiectis,adiunctis,oppoſitis,cõparatis, nomine, tributione,finitione,teſtimoniis cõprehendatur:eandẽ lucem imitatur in enũtiationis,ſyllogiſmi,methodi diſpoſitione:Sed hæc ſatis.ὁ νοῦς,eſt principiorũ & cauſſarũ, ait Ariſtoteles.Meminerimus tamẽ,quòd ὁ νοῦς in principiorũ cognitione tantùm ponitur,hominis eſſe placitũ,cui libuit hoc licet generali & cõmuni nomine, tamen veluti proprio hîc vti .Quod rurſum fiet vltimo capite libri ſecũdi. At ſi verbi cõmunis & humanus vſus vel in Ariſtotelis Philoſophia conſyderetur, Ariſtotelicum hîc nihil erit. Quoties enim Ariſtoteles vſum loquendi cõmunẽ ſequitur,τοῦ νοῦ nomine, illud quod dico,mentis cõmune lumẽ ſignificat:cognitionẽ principiorũ nomine τοῦ νοῦ ſignificare,ſcholaſticũ cõmentũ eſt.Scientia verò eſt neceſſariorũ,opinio eſt contingentiũ:& eſt ἀβέβαιον, incertũ quiddã:δοξαστὸν δὲ καὶ ἐπιστητὸν,opinabile verò & ſcibile idẽ poteſt eſſe: vt Epicuro omnia cõcurſione fortuita atomorũ conficienti,eclipſis Lunæ opinabilis erat:Hipparcho ex neceſſariis cauſſis intelligẽti,ſcibilis. Sic opinio & ſcientia, ὑπολήψεως τρόπῳ,cõceptionis modo,non ſubiecto ſemper differũt, vt eadẽ de re opinio vera eſſe poteſt & falſa. Interea notabis hîc ab Ariſtotele dici, quod antea capite decimo quinto obſcuriùs indicatũ eſt, dialecticã propoſitionẽ eſſe ἄμεσον,vt apodicticã: vt illa videatur talis, hæc reuera ſit: quod iterũ capite decimo tertio ſecundi dicetur. Notabis itẽ οὐσίαν καὶ εἶδος hîc ſic opponi, vt antea notauimus, pro ſingulari quod per ſe eſt,& cõmuni quod eſt in ſingularibus.Quomodo loqui videtur Ariſtoteles, cùm vocat hominẽ,Socratis & Platonis

nis speciē. Hoc extremo capite distributio & explicatio διανοίας, τέχνης, φρονήσεως, σοφίας, partim ad Physicā, partim ad Ethicā remittitur: in Physicis tamen, iis de rebus nihil dicitur. Itaq; Philoponus per φυσικὴν θεωρίαν insinuat nobis philosophiā τὴν περὶ τῶν ὄντων διαλεγομένην, quæ de entibus disserit, ait. Sic Aristotelem excusat, & verbū cū verbo cōmutat, propterea quòd in Philosophia de sapientia dicatur. Est verò (vt Philoponus idem ait) sapiētia idem omnino, quod sciētia: aut si quis accuratiùs distinguere voluerit, τὸ ἀκρότατον τοῦ νοῦ, intellectus extremū & velut ipsius absolutio. Hæc verò sapiētia, qua diuinas & intelligibiles species agnoscimus, σοφία dicta, quasi σάφεια, declaratio, quia per eam diuina nobis manifesta sint: at περὶ τῆς διανοίας, nusquā nec in Ethicis, nec in Physicis, nec in Philosophia: hāc verò Philoponus nobis interptetatur συλλογιστικὴν ἀγωγὴν, vt initio citaui: & genus efficit omnis disputationis Dialecticæ, apodicticæ: denique quādocūque aliud ex alio explicatur seu definitione, seu distributione, seu quauis explicationis specie, διάνοια dicitur, & διανοητικὸν, quod ita cognoscitur. Quare Philoponū primo capite errare docui, qui διανοητικὸν opponeret αἰσθητικῷ. Est verò in hoc verbo mirabilis Aristotelis ὁμωνυμία, vt antea dixi. Extremo capite definitur ἀγχίνοια, εὐστοχία τις ἐν ἀσκέπτῳ χρόνῳ τοῦ μέσου, cōiectiua medij in tempore nō meditato, id est, caussæ & rationis extēporalis inuētio: vel εὕρεσις ταχεῖα τοῦ μέσου, inuētio subita medij, vt Themistius ait: Latinè dicitur acumē, solertia, sagacitas, ingeniū: iis enim tropis aliquādo in eā sentētiā vtimur: sed ex omnibus acumē maximè Græcū illud exprimit, & ἀγχίνους, acutos dicimus, qui celeriter caussam propositę rei cōcipiūt. Huius & superioris capitis περιττώματα minùs molesta sunt, quàm superiora: ad parādā tamē sciētiā, quod analyseos posterioris est propositum, inutilia περιττώματα sunt, Aristotelicam ἐμπειρίαν ad instruēdas artes & sciētias necessariam nullam habēt, scholasticā & inertē ἀπειρίαν dūtaxat habent.

Animaduersionum Aristotelicarum libri noni finis.

P. RAMI,

P. RAMI, REGII ELOQVENTIÆ ET

philoſophiæ profeſſoris, Ariſtotelicarum *Animaduerſionum liber decimus.*

IN 1. & 2. CAPITA.

SECVNDI libri doctrina tota eſt de cauſſis, effectis, diſtributione, definitione, origine vniuerſalium & principiorum, non propria apodictici ſyllogiſmi, ſed omnium quæſtionum, omnium ſyllogiſmorum, imò etiã non ſyllogiſticarum explicationum omnium communis: non propria (inquam) ſyllogiſmi ex cauſſis primis & notiſsimis rem cõcludentis, quem Ariſtoteles demonſtrationem facit. In arte porrò, quod commune ſit vniuerſi generis, vni ſpeciei attribuere, ſophiſticũ Ariſtoteles appellat quinto capite ſuperioris libri. Quare quicquid erit in hoc libro commodi, non ad Ariſtotelicæ demonſtrationis vllam artem propriam referemus, ſed ad communem Logicæ artis inuentionẽ. De definitione verò, tam multa, quæ diſſerẽtur in hoc libro, è Platone ferè ſumpta ſunt. Pythagoras primus definitiones in numeris, deinde Democritus in phyſicis, poſtremò Socrates in ethicis celebrauit. Atqui duo ſunt, ἅ τις ἂν ἀποδῴη σοκράτει δικαίως, τοὺς δὲ ἐπακτικοὺς λόγους καὶ τὸ ὁρίζεσθαι καθόλου· quæ quis meritò Socrati tribuat, inductiones & definitiones vniuerſa-

uersales (ait Aristoteles) in Philosophia capite quarto μ. Theophrastus porrò & Alexāder, duos scientiæ modos dixerunt esse, alterum definitionis, demonstrationis alterum. Quod Aristoteles (vt iam dixi) docet in Philosophia: & de demonstratione, superiore libro actum esse, de definitione agi secundo: de duobus scientiæ modis per definitionem, quæ quæstionem quid est, & demonstrationem, quæ quæstionem propter quid, explicat. Theophrastum & Alexandrum hîc non reprehendo: demonstrationis nomen pro syllogismi specie cum Aristotele accipiunt, non probo: totúmque syllogisticæ demonstrationis documentum vt commentitium, vt non Aristotelicum, reiicio: quam ob rem, paulò pòst dicam. Est verò notanda Philoponi, Eustratij, & reliquorum cōtra Theophrastum & Alexandrum dissensio, quòd secūdi huius libri scopus non sit definitio: & quanuis de definitione præcipiatur, præcipi tamen per accidens, quia definitioni accidat esse medium demonstrationis. Aristotelis studium aliquod interpretes hi videlicet senserunt, syllogismo demonstrationem, demonstrationi definitionem subiicientis. Attamen homines hi tam acuti ad parandam scientiam, principem locum definitioni concedunt: ἅπαν κύρος ἔχει, totum principatum habet definitio, aiunt. definitio per se scientiam parit, demōstratio sine definitione non parit. Ecquid (inquam) cùm Aristoteles de sciētia scientiæque generibus & modis præcipiat, quomodo per accidens de principe scientiæ instrumento præcipit? Ergo posteriorum secundus liber, Platonicam definiēdi doctrinam sibi proponit, si Theophrastum & Alexandrū, imò Aristotelem ipsum in Philosophia sequimur. Sed tamen Aristoteles definitionem in demonstrationis speciem traducere voluit, nec interpretes fortassis hîc omnino labuntur. Hîc multa commenta περὶ τῆς ἀναλύσεως prætereo, de quibus alibi dici commodius fuit: Artes omnes definitionibus, diuisionibus, & exemplis tractantur: Aristoteles quæstionis simplicis, quid est, explicationem, definitionem appellauit: quæ-

quæſtionis compoſitæ, propter quid eſt, explicationem, quanuis definitio eſſet, definitionem dicere noluit, demonſtrationem dixit: & quanuis quæſtiones quid eſt, & propter quid eſt, faciat eaſdem, earum tamen explicationes eaſdem facere noluit, duas diſtinxit, vt definitio definiret eſſentiam τῷ νῷ· demonſtratio de ſubiecto demonſtraret accidens τῷ συλλογισμῷ & ex hoc commento multas in hac arte tenebras genuit. ad quas diſcutiẽdas, magno adiumento nobis erunt duo proxima capita, quorum ſententiam diligenter attendamus. Monuimus ſuperiore libro, ſi quæratur propter quid proprietas eſt in ſubiecto, cùm noueris & an eſt, & quid eſt, & quia eſt, cauſſam reliquam omnino nullam eſſe: conſyderauimus toto libro, ſicubi Ariſtoteles vllam talem cauſſam afferret: nullam attulit: id etiam hoc rurſum libro conſyderemus. Duobus igitur primis capitibus agitur de quæſtionis fine & generibus ac differentiis. Finis omnis quæſtionis, eſt inuentio medij, id eſt cognitio, vt Euſtratius rectè interpretatur: τὰ ζητούμενά ἐστιν ἴσα τὸν ἀριθμὸν, ὅσαπερ ἐπιςάμεθα· Quæ quæruntur, æqualia numero ſunt iis, quæ ſcimus. Hæc propoſitio eſt ex eodem fine: quia quæſtionis finis eſt ſcientia, ideo quæſita quot numero ſunt, totidem ſi cognoueris, ſcita erunt: propoſitio tamen eſt Ariſtotelis doctrinæ non congrua, definientis ſcientiam ex cauſſa prima, neceſſaria, vniuerſali: multa enim quæruntur, vt fortuita, ſenſilia, quorum nulla talis ſcientia eſt. Genera quæſtionum Ariſtoteles quatuor facit, εἰ ἔστι, τί ἐστι, ὅτι ἔςι, διὰ τί ἐστι· an eſt, quid eſt, quia eſt, propter quid eſt: vt, An eſt luna? Quid eſt luna? An luna deficit? Propter quid luna deficit? Duæ primæ ſimplices ſunt, duæ poſtremæ compoſitæ. Prima ſecundam, tertia quartam antecedit, antecedentéſque ſine conſequentibus cognoſcuntur, non contrà. Prima & tertia, ſecunda & quarta eædem, quoniam eodem argumento tractantur, modóque tantùm quæſtionis differunt, quòd altera ſit ſimplex, altera compoſita: Et ſic capite decimo ſexto huius, problemata dicuntur eadem,

quæ probantur eodẽ argumento. Hæc duorũ capitum Aristotelica doctrina est. Genera porrò quæstionum si apodictica quærantur, quoniam iis libris ἀπόδειξις sola proponitur, eáque sic ab Aristotele definitur, vt explicet διὰ τί, certè vnicum è quatuor iis erit apodicticum, διὰ τί. nec quæstio an est, erit apodictica, quia non quærit accidens de subiecto, quæ sola demonstrationis materia est, sed subiectum simpliciter quærit, vt Aristoteles hîc ait, λέγω δὲ τὸ μὲν ἁπλῶς τὸ ὑποκείμενον, οἷον σελήνην, ἢ γῆν, ἢ ἥλιον, ἢ τρίγωνον· dico verò simpliciter quidem subiectum, vt lunam, aut terram, aut solem, aut triãgulum: & subiectum tanquam principium ponitur in artibus, vt Aristoteles antea docuit: non disputatur quare quæstio (an est) non est apodictica: nec iisdẽ rationibus quæstio, quid est, quia non quærit accidens de subiecto, sed definitionem de definito. Quæstio quia est, si quærit accidens de subiecto, videbitur fortassis apodictica esse. At Aristoteles capite decimò libri superioris distinxit ὅτι καὶ διότι, & cum factis, subiectis, adiunctis, & quibuslibet argumentis veris explicari possit sine caussis, sic exposita ἀπόδειξιν non effecerit: si dixeris ex caussa legitima explicari posse, id Aristotelis superiori doctrinę repugnare dicam: deinde si posit, vt Aristotelis hoc libro posse videbitur, attamen nec sic quidem demonstrationem effici concedam: nec ἐπιστήμη, scientia, dicitur ab Aristotele cognitio principij & medij, sed quæstionis expositæ, vt ex quæstionis nõ medij modo scientiæ modus metiendus sit. Quæstione igitur exposita & expleta, scimus quod quærebamus: quærebamus autem in illa quæstione ὅτι promiscuè & generaliter, an accidens subiecto inesset. Itaque si verè id constantérque conclusum est, scimus accidens subiecto inesse: non quærebamus propter quid est: nec verò propter quid verum sit, animaduertimus: quanuis eodem argumento vtraque quæstio posit exponi, vt secundo & nono capitibus intelligetur. Quare cùm demonstratio explicationem διὰ τί scientiámque polliceatur, quod non efficitur quæstione,

quia quæstio, quia demonstratiua & apodictica non est. Vnica superest igitur quæstio διὰ τί, quæ sit apodictica, nec ea tamen rectè definita, quòd quærat propter quid accidens subiecto insit: potest enim quæri simpliciter διὰ τί οἰκία, propter quid dom⁹ est? vt Aristoteles ipse postea quęrit: potest genus de specie, vt, Propter quid homo est animal? Quare si quæstiões apodicticas Aristoteles partiri voluit, vitiosè partitus est, quatuor genera pro vno posuit, neque tamen id ipsum rectè definiuit. Et Aristoteles in generibus caussarum, cùm docet ex iis singulis demonstrari, nunquam proponit aut quærit ὅτι, sed διὰ τί: & interpretes cùm viderent ab Aristotele in iis libris de quæstionis τί & quæstionis διὰ τί mediis, tam multa dici, de quæstionis autem εἰ καὶ ὅτι mediis nihil dici, quæsierunt, quid esset caussæ, quamobrem quatuor quęstiones Aristoteles proponeret, duas duntaxat instrueret, quarum etiam alteram apodicticam esse negaret: cui dubitationi Nyphus dum respondere vult, ineptiam suam indicat: respondet enim contra Aristotelis doctrinam, quæstionem an est, ad quæstionem quid est, & quęstionem quia est, ad quæstionem propter quid est, reduci: cùm Aristoteles antea doceat, an est, & quia est, quid est, & propter quid, inter se cõsentire. Si verò quælibet quæstionum genera partiri voluit Aristoteles, grauiùs offendit: nec enim hæc sola sunt. Quæritur enim quale? quantum? quid agit? vbi est? quando veniet? & infinita alia. Quamobrem vide qualis hæc partitio sit: De quæstionibus apodicticis videtur loqui, quatuor genera exponit. at tria non sunt apodictica: aut si genera quæstionum in vniuersum partiri voluit, omisit plura quàm comprehendit. Quare partitio hæc nihil habet Aristotelicũ. Est autem obscurus his capitibus, locis aliquot, dictionis genere: εἰς ἀριθμὸν καὶ ἐπὶ μέρους, in numerum & in parte dicit pro compositis, & opponit ἁπλῶς, simpliciter, quia videlicet numerus & pars compositionis symbola sunt: & ὅτι pro εἰ confundit, vt sæpe postea in hoc libro. Et cùm probat Aristoteles, finem quęstionum

esse medij inuẽtionem, lubricè loquitur, cùm ait in quæstione, an est, & quia est, quæri an sit medium, & in quæstione quid est, & propter quid est, quæri quid sit & propter quid sit medium: At id nõ agitur, sed quæritur medium quod explicet an est, quid est, quia est, propter quid est: & αἴτιον, caussam appellat omne medium, id est, argumentum. Quo loco se ridiculos interpretes indicant, dum disputant in simplici quæstione nõ esse medium, quia duo extrema quæstionis non sunt, vt tertium sit medium. At propositionis omnis & quæstionis extrema duo sunt, subiectum & attributum: Aristoteles docebit postea, quæstionem, est, syllogisticam esse: Ergo quæstionis eius licet simplicis, duo extrema putat esse, ex quibus cum medio argumento fiat syllogismus: & medium metaphoricè capitur pro argumento, vt alibi dixi: vt λόγος, πίστις, ratio & fides propriè sit idem, quod mediũ metaphoricè hìc significat. vno loco pro τὸ εἶναι, vsurpat τὴν οὐσίαν. Locus est præterea, quòd sensu percipiatur vniuersale, contrarius ei qui est vicesimo quarto capite primi: qualis locus est rursus vltimo capite huius. Sed in his diutiùs immoramur. Aristoteles definit demonstrationem, quæ explicet διότι aut διὰ τί, quod idem est. De quæstionibus multa præcipiuntur ab Aristotele, duobus totis capitibus, an est, quid est, quia est, quamobrem est: item in Topicis problemata quatuor exponuntur sub quæstione quia est (vt Græcis interpretibus quibusdam placet) comprehensa, de accidente, genere, ꝓprio, finitione: ad quæ, Topica tota relata sunt. In Rhetoricis verò & Aristoteles & Aristotelẽ secuti Græci ac Latini Rhetores, dici non potest quàm multa quęstionũ nomine commenti sunt. Atqui has omnes quæstionum distributiones inutiles esse dico. Quid ita? caussam & argumẽtum ab Aristotele ex his capitibus accipio. Quis est finis quæstionis? Inuentio medij (ait Aristoteles) & scientia, ideóque quæstionis & scientiæ genera facit eadem. At (inquam) ad finem quæstionis assequendum, nihil te quæstionum harum in genera speciésue diuisio adiuuat:

adiuuat:propositæ quæstionis partes videantur, earum caussæ,facta,cæteráque argumenta inueniantur,inuenta quæstioni accommodentur: quæstio cognoscitur & iudicatur, etiamsi non consyderaueris ex quo genere, quáue specie, quæstio illa sit,an est, quid est,quia est, quamobrem est. Ad finem(inquam) quæstionis assequēdum,ista quæstionis partitio nihil attinet: inutilis igitur est. Quæstio consyderanda tibi tua est,ex quo genere sit harum quæstionum,consyderanda tibi non est: non alia est,vel in his duobus Analyticis, inuentio primæ quæstionis, alia secundæ,alia tertiæ,alia quartæ:imò Aristoteles ipse docet,eodem argumento quęstionem quid est & propter quid est, exponi, nempe definitione: nec in prioribus Analyticis alias figuras syllogismorum, aliis quæstionibus accommodauit. Denique sermone Grammatico,ornatu Rhetorico,hoc & illo modo quæsitas res exponamus,ad Grammatici tamen sermonis artem, ad Rhetorici tamen ornatus artem,quæstionum species ita diuidere nihil attinet:sic in disserendo quanuis alio atque alio modo quæsitæ res disceptentur,attamen ad disserendi artem,ad dialecticæ vel inuentionis vel dispositionis artem nil modus quæstionis attinet. sed hac de re satis. Hic primus est horum capitum fructus, quòd doceo ex Aristotelis doctrina quæstionum partitionem in Logica arte inutilem esse: Secundus est fructus multò maior. De demonstratiuo syllogismo tota duo hæc Analytica perstrepunt. at eius syllogismi argumentum & medium nullum est, vt dixi:& si sit,tamen demonstrationis syllogismum nihil esse, maxima etiam Aristotetelis exemplorum ἐπαγωγὴ,ἱστορία, ἐμπειρία iam antea superiore libro probauit: & hîc præterea non solùm nihil esse, sed nihil esse posse ostendo, vt syllogistica demonstratio non modò deducta non sit ex vsu, sed ne deduci quidem vllo modo possit. Ergo quæstionem hanc ex iis duobus. & aliis deinde sequentibus huius libri capitibus,doceo tam absurdum esse syllogisticam fingi demonstrationem, qualem Aristoteles proponit,

quàm ignem frigidũ aut glaciẽ calidam. Quo modo (inquies) rem tam nouã, & quidẽ ex Aristotelis doctrina cõficies? Animaduerte, inquã quatuor quæstionũ genera facit Aristoteles, duas antecedẽtes, consequẽtes duas: an est, antecedit: quid est, sequitur: quia est, antecedit: propter quid est, sequitur: nec cõsequentes explicantur, nisi cõstiterit antecedẽtes esse. Hæc Aristotelis doctrina est in his capitibus, & rursus erit nono capite. Harũ porrò quæstionũ vna est apodictica (vt dixi) διὰ τί, quã syllogismo nõ posse concludi iam disputo, nec syllogistico iudicio magis æstimari quàm quæstionẽ quid est, sed intellectu solo iudicari. Quid est eclipsis lunæ? est priuatio luminis à luna propter obiectã terrã. Syllogismus hîc in Aristotelis litera nullus est neque omnino esse potest, vt Aristoteles quinque proximis capitibus amplissimè cõfirmabit. hoc iudicium νοητικόν, intellectiuum simplicius est syllogistico, multóque præstantius & excellentius, & tantò quidem excellentius, quantò ὁ νοῦς τῆς ἐπιστήμης, intellectus scientia præstãtior est. Quæstio quid est, syllogismũ respuit, omníque syllogismi cõclusione clariorẽ & illustriorẽ explicationẽ habet: absurdúmque fit dicere, quæstionis quid est, explicationem syllogisticam esse, vel definitiuum syllogismum statuere, tãquam definitio perfecta, quæstionem quid est, explicans, syllogismo definitum suum concluderet. Constet (iterum dicam) quæstionem quid est, νοητικὴν esse, non συλλογιστικήν. his Aristotelicis fundamentis positis, dico quæstionem quamobrem est, item νοητικὴν esse, non συλλογιστικήν. Propter quid luna deficit? quia priuatur lumine à terra interposita: hoc exemplum in litera Aristotelis est νοητικῶς iudicatum, non συλλογιστικῶς conclusum. Ergo testimonio Aristotelis, demõstratio sine syllogismo fieri potest: Imò verò syllogismo potest concludi, vt quæstioni illi, quãbrem est, respondeatur. Et hoc argumentũ est, quod priore libro pollicitus sum. Satis constat demonstrationem probatis exemplis à syllogismo separari, & demõstrationis essentiam nullam è syllogismo pẽdere. Quòd autem

autem demonstratio, & quæstionis propter quid est explicatio, syllogismo concludi nō posset, huc reieci: ideóque probandum hîc iam suscipio, vt syllogisticæ demōstrationis commentum vanum prorsus & inane, Aristotelisque principiis alienum, tandem aliquando planè cognoscatur. Ergo hoc argumentum intelligi maximè & considerari volo. dico, inquam, explicationem quæstionis, quamobrem est, syllogisticam non esse, nec syllogismo concludi posse: ac si tentes syllogismo concludere, quæstionem ὅτι concludes, non quæstionem διὰ τί: ídque ex præsenti Aristotelis doctrina confirmo. Non quæris quid est, nisi constiterit an est: ita non quæris propter quid est, nisi constiterit, quia est, vt Aristoteles docuit. Fac igitur tibi syllogismo iam concluso constare, an luna deficiat: & quæstionem reliquam esse, propter quid deficiat: si ex lunaris eclipseως definitione syllogismū concluseris, hoc aut meliore, si fieri potest, modo:

Cùm luna priuatur lumine propter interpositam terram, ea tum deficit:
Priuatur lumine propter interpositam terram:
Luna igitur deficit.

Concludis hîc quæstionem ὅτι, non διότι. Etenim quod in logico Organo tam sæpe dicitur, quæstio syllogismi & conclusio ratione tantùm differunt, re sunt eædem: denique quod concluditur, id priùs quærebatur. Concluditur autem hoc syllogismo, Luna igitur deficit. quæstio itaque fuerat, An luna deficit? quæ est quæstio ὅτι, non διὰ τί: & quæstio quidem, quæ iam posita, & confessa nobis habebatur. ita rem conclusam nobis concludis & actam rursus agis. Nec dici potest, tum quæstionem quamobrem est, syllogismo concludi, cùm argumētum, definitio, vel caussa, propter quam res est, propria & necessaria fuerit. Etenim (vt Aristoteles nono huius docebit, & est omnino verū) definitionis argumento quæstiones omnes, & an est, & quid, & quia est, & propter quid est, explicari possunt. probare enim potes quæstionem (an homo sit) per eandem definitionem,

Animal rationale est:
Homo est animal rationale:
Igitur homo est.

Explicare potes quæstionem, quid est homo, eodem argumento, cùm quærenti, quid est homo, respondebis, est animal rationale: potes eiusdem generis argumento quæstiones reliquas expedire. An homo est capax disciplinæ? dices ex maioris extremi definitione,

Quicquid naturalem ingenij ac rationis facultatem habet ad disciplinam capiendum, capax est disciplinæ:
Homo habet:
Capax igitur est disciplinæ.

Potes, si quæratur quamobrem sit capax disciplinæ, eandem definitionem, aut aliam perfectiorem si habeas, respondere, quia naturalem ingenij ac rationis facultatẽ habet ad disciplinas capiendum. Fac enim caussam esse quamobrem insit, vt institutum persequamur. Ergo (inquam) quatuor Aristotelis quæstiones eodem argumenti genere vt definitione, possunt exponi. Quid igitur? nihílne inter quæstiones intererit, si nihil inter argumenta intersit? Cùm ex definitione per integrum syllogismum explicabis quæstionem, An homo est, explicabísne simul eodem syllogismo quæstionem, quid est? Minimè dices: nec enim quæstio, quid est, syllogistica est, tota est νοητική· Cùm ex definitione explicabis quęstionem, quid est, explicabísne simul quæstionem, quia est? Nequaquam. Quæstiones enim genere differunt: & illa est νοητική, hæc verò etiam συλλογιστική· & quanuis idem lumen argumenti in quæstionibus omnibus adhibeatur, non est tamen eadem quæstio, quæ illuminatur: nec eiusdem rei scientia & cognotio conficitur. Solis eodem lumine cęlum vides & terram, cælum tamẽ quia vides, nõ ideo terram vides. Argumenti immediati cognitio appellatur ὁ νοῦς ab Aristotele: explicatæ inde rei cognitio, scientia: & vt res, quæ quæritur, sic rei quæsitæ & explicatæ cognitio diuersa est: nec argumenti apodictici & principij, sed quæstionis inde facta cognitio, scientia nunc

tia nunc dicitur. Itaque scientiæ species ex quæstionis specie metienda est. Quærebas an est;idque vero argumento,& quod quærebas,explicante,nosti? Nosti quæstionem an est,non quid est. Quærebas quid est: idque argumento vero, & quod quærebas, explicante, nosti? Nosti quæstionem quid est, non an est. Quærebas an hoc accidens illi subiecto inest: idque legitimo & congruo argumento nosti? Nosti quæstionem quia est,non quæstionem propter quid est. Quærebas propter quid hoc accidens illi subiecto inest: idque argumento quæstioni respondente,nosti?Nosti quęstionē propter quid, non quia. Quamobrem qua ratione respondes, si definitionis argumentum in syllogismo sit, ideo quæstionis quamobrem res est,explicationem haberi? Sic enim explicatio quæstionis an est,explicatio esset reliquarum quæsti onum: Sic item definitio,definitum definiens, in syllogismum veniret. At definitio syllogismum respuit, vt Aristoteles docebit, & idem argumentum ab Aristotele septimo capite de duabus primis quæstionibus tractatur, vt eo loco commodiùs intelligetur. Quare quæstio διὰ τί nō est syllogismi: διανοήσεως breuioris est, vt sunt omnes quæstiones, ad quas ita,vel non, responderi non potest, Quid est? quotuplex est?quale est?quātum est? quid agit? vbi est? & eiusmodi. Quod si non respondeatur αὐτόπιστον, ἄμεσον,ἀναπόδεικτον, per se probabile, immediatum,indemonstrabile quærenti, protinus ex priori quæstione & responsione fit quæstio alia: vt si quis quærat, Quid est homo? si respondes, Animal bipes,mansuetum:& quærenti, responsio tua non probetur,aut etiam falsa videatur, protinus existet quæstio ὅτι,An homo sit animal bipes, mansuetum: quæ syllogistica est:nec magis in composita quæstione quamobrē est, quàm in simplici quid est, responsio definitionis est syllogistica: at vtrobique definitio respondetur. Denique cùm artium materies tota debeat esse κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ,καθόλου, vt primo libro dictum est, doctoris officium non est, syllogismo verum discipulo probare,sed

res

res illas necessarias, syngeneas, primò catholicas in definitionum, distributionum, demonstrationum euidenti methodo collocare, vt conuersus discentis animus, res propositas protinus intelligat, vt conuersus oculus positos in bono lumine colores repentè cerneret. Hæc noua & miranda videbũtur iis, qui tenebris scholasticis occæcati, nũquam disputationum suarum vsum & fructum quęsiuerunt: iis verò qui finem philosophiæ requirẽt, qui principia Aristotelica αἴσθησιν, ἐπαγωγὴν, ἱστορίαν, ἐμπειρίαν sequentur, qui videbunt Grammaticam totam, Arithmeticam totam sine syllogismis institui, hæc non solùm vera, sed etiam (vt spero) periucunda erunt. Geometriam verò (de qua iam multa dixi) tum demum facilem habebimus, & puerilibus studiis habilem & accommodatam, cùm bene illud & apertum ex caussis νοητικὸν lumen recuperarit. Sed de his fortasse nimiùm multa. Disserui proprietatis intellectæ & definitæ caussam quamobrem in subiecto inesset, nullam esse: nunc concludo quod institueram, magna & Aristotelicis principiis alienissima ambitione, syllogismo demonstrationem & explicationem quæstionis, quamobrem est, ab Aristotele subiectam esse: nec in quæstione, quamobrẽ est, magis syllogismum requiri, quàm in quæstione quid est: glaciémque calidam, & ignem frigidum non absurdiùs appellari, quàm syllogismum demonstratiuum. & hunc secũdum fructũ ex iis duobus capitibus percipio.

IN 3. CAPVT.

Octo capita deinceps de definitione ita tractata sunt, vt de confusionis obscuritate certatũ esse credas. Quęstiones confusæ & obscurę adhuc multæ fuerunt, nulla tamen confusior fuit, nulla obscurior. Est autem hîc in primis magnus Aristotelis labor & sudor, vt μεταμόρφωσιν definitionis illam (quam superiore libro tentauit) cõfirmet. Plato ad instituendas artes, definitionem & distributionem proposuit, syllogisticæ demonstrationis, non

non meminit: nec meminisse poterat, cùm nihil habeat à definitionis explicatione diuersum. Aristoteles Platonem derisit, distributionem labefactare studuit, definitionem demonstrationi subiicere voluit, vt demonstratio syllogistica, velut artium singularum magistra, sola coleretur. At demonstratio syllogistica nulla est, & demonstratio quæ vera sit, nihil habet à definitione diuersum. sed tamen Aristotelis tam obscuram quęstionē distinguamus. Initio quadripartita diuisio est, πῶς τὸ τί ἐστι δείκνυται, τίς ὁ τρόπος τῆς ἀναγωγῆς, τί ἐστιν ὁρισμὸς καὶ τίνων· quomodo quid est demōstratur? quis modus subductionis? quid est definitio? & quorum? Quinque proximis capitibus prima pars disputatur, octauo & nono secunda, decimo tertia & quarta: tametsi disputatio primę partis, aliquid est quartę & tertiæ. In hac quæstione legem Academiæ sequemur: de puncto in punctum, de capitulo in capitulum (vt iubet & loquitur) breuiter agemus. Prima pars (vt dixi) quinque capitibus proximis differitur. Definitio neque demonstratur, neque demonstrat: quòd non demōstretur, quatuor capita prima sunt: quòd non demonstret, quintum est. Tertio itaque capite, primæ partis inficiatio differitur, quòd definitio non demōstratur, quia defferant inter se definitio & demonstratio. Primum argumentum est, quòd omnis definitio sit vniuersalis & affirmata, non autem omnis syllogismus, quia in secūda figura negatus, in tertia singularis. Quid hinc verò concludes? Syllogismum, definitionem nō esse. At id non quærebatur: & argumento contrarium est illud octauo capite primi, quòd ὅρος οὔτε ὡς ὅλον, οὔτε ὡς ὂν μέρει, οὔτε εἶναι ἢ μὴ εἶναι λέγει· definitio neque vt totum, neque vt pars, neque esse, aut non esse dicit: imò dicetur sexto capitis huius argumento, in definitione nil κατηγορεῖσθαι. Distinctiones interpretū hîc laborabunt: homonymiam tamen non probo. Fallacia enim est (vt ait Aristoteles) túmque sophisticum illud est, cùm agitur de specie syllogismi, demonstratione, quam fingit Aristoteles, syllogismum, id est genus ponere: syllo-

gismus

giſmus(ais) non omnis vniuerſalis & affirmatus. At hîc non de ſyllogiſmo, ſed de demonſtratione agitur. Quàm eſt igitur illud catholicum? Secundum argumētum eſt, Definitio eſt τῆς οὐσίας, eſſentię, nō autem συμβεβηκότων, accidentium: demonſtratio contrà, accidentium, non eſſentiæ: quod placitum Ariſtotelis eſto. Atque hoc eſt definitionis & demonſtrationis Ariſtotelicum diſcrimen, quod antea ſæpius citaui. Quod enim definitio complectitur, eſſentia eſt definiti: quod demonſtratio demonſtrat, eſt accidens ſubiecti. Tertium eſt argumentum, Vnius quatenus vnum, ſcientia vna eſt: ergo quod ſcitur definitione, neſcitur demonſtratione, & contrà. Hoc argumentum conſentit cum priore. Quartum, Definitio, eſt principum demonſtrationis. In quinto argumento repetitur ſecundum & quartum, quòd definitio ſit τῆς οὐσίας, quam demonſtratio ſupponit. Sextum argumentum, Demonſtratio demonſtrat aliquid de aliquo: in definitione nil κατηγορεῖται, attribuitur. At primo argumento dicebatur ἅπαν τὸ τί ἐστι, κατηγορικὸν· omne quid eſt, categoricum. Septimum argumentum, Definitio declarat τὸ τί ἐστι, quid eſt: demonſtratio declarat ὅτι, quia eſt hoc de hoc, aut non eſt. Nomine ὅτι, intelligit Ariſtoteles confuſè quæſtionem, an eſt, & quia eſt: quam vtrãque quæſtionem ſyllogiſticam eſſe ait poſtea capite ſeptimo huius. Hæc tertij capitis diſputatio eſt, Differunt definitio & demonſtratio maximè ſubiectis & propoſitis rebus: definitio itáque non demonſtratur. Intereáque tamen hinc colliges, quid definitio ſit, nēpe quòd declarat quid eſt, quæ tertia quæſtio fuerat: & definitionem rebus eſſentialibus effici, non accidentibus, quæ quarta fuerat quæſtio, quorum eſt definitio. Sed in primis Ariſtotelicam definitionis & demonſtrationis differentiam hîc notabis, quam initio poſuimus: eſt enim mirificè hoc capite propoſita, vt permirum ſit, Græcos interpretes in catholici definitione, vbi genus & differentiam de ſpecie demonſtrabilem faciunt, tàm Ariſtotelicæ diſciplinæ expertes fuiſſe. Etenim tam manifeſtè

loquitur

loquitur hîc Aristoteles, definitionem τῆς οὐσίας εἶναι, demonstrationem τῶν συμβεβηκότων. Quin epilogo capitis huius id totum euidentissimè constituit. φανερὸν ἄρα ὅτι οὔτε οὗ ὁ ὁρισμός, τούτου πάντως ἀπόδειξις, οὔτε οὗ ἀπόδειξις, τούτου πάντως ὁρισμός· ὥστε ὅλως τοῦ αὐτοῦ οὐδενὸς ἐνδέχεται ἄμφω ἔχειν· Manifestum igitur (ait) quòd neque cuius est definitio, huius omnino est demonstratio: neque cuius est demonstratio, huius omnino est definitio: itaque omnino nullius eiusdem accidit vtrâque esse. Sic Aristoteles loquitur, Definitio definit essentiam definiti, demonstratio demonstrat accidens subiecti: nec vnquam idem definitio definit, quod demonstratio demõstrat. Ergo Aristoteles hîc significat omnem generis, differentiæ, speciei tractationem esse ὁριστικὴν, aut certè διαιρετικὴν, quia τῇ διαιρέσει paulò pòst quinto capite essentiam tribuet item Aristoteles: tractationem verò παθημάτων, παθῶν, συμβεβηκότων τῶν κατ' αὐτὰ esse ἀποδεικτικήν. Atque hoc definitionis & demonstrationis discrimen, ostendit Aristotelis placitum, non tradit ex Aristotelis principiis ἱστορίας καὶ ἐμπειρίας obseruatum documẽtum. Placuit Aristoteli, cùm quæritur cur accidens subiecto inest, quæstionis eius ex accidentis ipsius definitione explicationem esse demonstrationem. At si quæritur nõ compositè, sed simpliciter, cur homo est, cur domus est: vel compositè genus de specie, vt cur homo est animal: quídnam caussæ dicet Aristoteles, quamobrem harum quæstionum explicatio non sit demonstratio? Ergo totum Aristotelicę demonstrationis inuentum commentitium est, nec quicquam præter inane nomen habet: nullam inuentionis topicæ, nullam dispositionis analyticæ scientificam partem propriam continet.

IN 4. CAPVT.

Quarto capite disputatur idem, Definitio non demonstratur syllogismo duplicãte. Vna ratio est summa, quòd hæc demõstratio λαμβάνει ὃ δεῖ δεῖξαι, sumit quod oporteat

teat demonſtrare, & quod erat in quæſtione, & principio petit. Obſcuriſſimum caput eſt, in quo diuinare mihi vidētur interpres, quid Ariſtoteles ſibi velit. Sed tamē ſummam faciamus: Non demonſtratur (ait Ariſtoteles) definitio de ſuo definito, vt quid eſt. quam ad rem hypotheſes ſumit quatuor. Syllogiſmus aliquid de aliquo demonſtrat per medium. Definitio propria eſt, & cum definito conuertitur. Si definitio de ſuo definito demōſtretur, omnes in tali demonſtratione termini conuertentur. Poſtremò neceſſe eſt idipſum quid eſt, in maiore & minore propoſitione duplicari. Quæ ſi fuerint omnia, petetur τὸ ἐξ ἀρχῆς. Exemplum demonſtrationis à magiſtro propoſitæ imperfectum eſt: minus extremum, homo: maius, animal bipes: medium nullum ponitur: abſolue tamen exemplum, ſi potes, eiuſmodi:

Omne animal rationale, eſt animal bipes, in eo quid eſt:
Omnis homo eſt animal rationale in eo quid eſt:
Omnis igitur homo eſt animal bipes, in eo quid eſt.

Hæc demonſtratio (inquit Ariſtoteles) λαμβάνει ὃ δεῖ δεῖξαι· quia tam ignotum eſt illud (quid eſt) in propoſitione vtraque, quàm fuerit in problemate. Ergo demonſtrari non poteſt definitio de ſuo definito. Hæc Ariſtotelis diſputatio eſt: ſed tamen quid ad tuam iſtam demonſtrationem quatuor hypotheſes, cùm quarta ſola requiratur? imò ſi doctrina in prioribus Analyticis vera eſt, ne requiratur quidem? docetur enim illic ἐπαναδιπλούμενον ad ſolam maiorem addendum eſſe: ſi ad minorem addatur, id eſſe ψεῦδος καὶ οὐ συνετὸν, falſum nec perceptibile Quod certè verum eſt: nam cùm problema ſit, An homo ſit animal bipes, in eo quod quid eſt, ipſum quid eſt, maioris extremi pars eſt, non minoris. Ergo in ſola maiore debet eſſe, non in minore. Atque hìc quanuis Ariſtotelicum nihil eſt, ex his tamen quiſquiliis colliges legē definitionis ex tertia hypotheſi, quòd definitio propria ſit, & conuertatur cum definito.

IN 5. CAPVT.

Quinto capite continuatur disputatio primi membri: Definitio non demonstratur, quia differt à demonstratione, tertium caput ait: Definitio non demonstratur, syllogismo duplicante quid est, quia principium peteretur, quartum caput ait: Definitio non demonstratur diuisione, quia principiū peteretur, quintum caput nunc ait: quòd autem definitio diuisione non demonstretur, ratio est, quia diuisio sit ἀσυλλόγιστος, nec ex antecedentibus concludat necessariò, sitque similis inductioni συμπέρασμα ἐρωτῶντι, conclusionem peteti. Ac quanuis χρήσεις διαιρέσεως, vsus diuisionis valeat ad definitionis partes colligendum, possíntque vitia diuisionis vitari: quid enim prohibet nihil ἢ προσθεῖναι, ἢ ἀφελεῖν, ἢ ὑπερβεβηκέναι τῆς οὐσίας; aut addere, aut auferre, aut superare essentiæ? sed contrà diuisionis virtutes tenere, καὶ λαμβάνειν τὰ ἐν τῷ τί ἐστι πάντα, καὶ τὸ ἐφεξῆς τῇ διαιρέσει ποιεῖν αἰτούμενον τὸ πρῶτον, καὶ μηδὲν παραλείπειν· τοῦτο δὲ ἀναγκαῖον, εἰ ἅπαν εἰς τὴν διαίρεσιν ἐμπίπτει, καὶ μηδὲν ἐλλείπειν· τοῦτο δὲ ἀναγκαῖον. ἄτομον γὰρ εἶδος δεῖ εἶναι· ac sumere quæ sunt in eo quod quid est, omnia, & deinceps diuidere, quod primum petebatur, & nihil omittero: id enim necessarium est, si totum in diuisionem cadit, & nihil omittere: hoc verò necessarium: indiuiduum enim esse speciem oportet. Quanuis (inquam) diuisionis definitio colligi possit, diuisionis minimè vitiosæ, sed certę totam rei essentiam ad vltimam differentiam persequentis: attamen diuisio syllogismo non concludit: neque ideo demonstratio est: & vt in conclusione sine argumento facta, quæritur, quare? ita ἐν τοῖς διαιρετικοῖς ὅροις, in diuisiuis definitionibus quæri potest: & denique si concluderet, demonstratio tamen non esset. Hæc quinti capitis doctrina est, qua disputat Aristoteles definitionem diuisione non demonstrari. Atque vt vera quæstio sit, argumenta tamen Aristotelis non satis vera vel apta sunt: inductio principium petit, & diuisio principium petit, ait hîc Aristoteles, & captiosa vtraque est. Atqui inductio, principiorum omnium est origo: quomodo igitur sophisti-

ca? Atqui diuisio definitionem ex suis partibus constituit: quomodo igitur captiosa? Atqui licet hîc Aristoteles irrideat diuisionem, quòd petat, non doceat: attamen capite decimo quarto huius & decimo sexto, diuisionem mirificè laudabit, & in ea negabit esse αἴτημα, petitionem, quia ex immediatis fiat, quia denique necessario argumento vtatur. Ergo Aristotelis argumenta quæstionem non concludunt. Diuisio est ἀσυλλόγιστος, diuisio nō est syllogismus, ait Aristoteles: ergo non est demōstratio. imò totum contrà est: si syllogismus esset, demonstratio non esset. Sed tamen syllogismus non est. Esto: & vt definitionis, sic distributionis essentialis iudicium esse νοητικὸν dico, non συλλογιστικόν. Notabis verò in hoc capite, quod adhuc capite decimo quarto huius dicetur & repetetur, quomodo definitio colligitur diuisione essentiali, & vltimas differentias persequente.

IN 6. CAPVT.

Sexto capite continuatur quæstio duobus argumentis, altero ex definitionis definitione, altero ex contrarij definitione. Primo igitur disseritur, vtrùm τὸ τί ἐστι κατὰ οὐσίαν, definitio essentialis possit monstrari de suo definito, si ἐξ ὑποθέσεως statuatur definitionis definitionem esse τὸ ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστιν ἰδίων, quod constat ex propriis essentialibus rei: & talis syllogismus fiat,

> *Quod constat ex rei propriis essentialibus, est eius definitio:*
> *Animal rationale constat ex hominis propriis essentialibus:*
> *Animal igitur rationale est hominis definitio.*

Hic syllogismus (inquit Aristoteles) εἴληφε τὸ τί ἦν εἶναι, sumpsit quod erat esse, id est, petiuit principium, & in assumptione sibi concedit quod quærebatur. At hoc Aristotelis argumentum verum fortasse non videatur. Nam si quæras an animal genus sit hominis, probabis ex Logica generis definitione: si viciſsim, an homo sit spe-

cies

cies animalis, probabis ex Logica ſpeciei definitione. ita ſi dubites an animal rationale, ſit definitio hominis, explicabis ex Logica, definitionis definitione ſicuti factum eſt ſyllogiſmo ſuperiore, vel ſimili: hoc modo nempe,

Ratio breuiter & propriè hominis explicans naturam, definitio hominis eſt:
Animal rationale, talis ratio eſt:
Definitio igitur eſt hominis.

Ergo Ariſtotelis ſententia hîc vera quidem eſt, quòd definitio non demõſtretur de definito per definitionis definitionem: nec enim id eſt accidens & materies ἀποδεικτική. Ratio tamen ſententiæ non eſt vera: nec enim hîc ſophiſma eſt ex petitione principij, quale vocatur ab Ariſtotele in Elenchis, cùm ex logicis legibus & regulis probamus definitiones, diuiſiones, explicationes factas. Logica dicta eſt primo libro Poſteriorum, κυρία πάντων, & quòd eius principia omnium quæſtionum & diſputationum communia eſſent. Atenim definitionem propoſitam ex Logicis definiendi legibus examinas & probas, communibus illis principiis vteris, neque principium petis. Secundum argumentum ſequitur, quòd definitio non demõſtretur ex definitione contrarij: vt ſi quæratur an bonum ſit, quod eſt indiuiſibile, & id velis ἐξ ὑποθέσεως ita demonſtrare,

Si malum eſt, quod eſt diuiſibile, & contrariorum contraria definitio, bonum eſt, quod eſt diuiſibile:

Nam bonum malo, diuiſibile indiuiſibili contrarium.

Sed primum:
Secundum igitur.

Hic ſyllogiſmus λαβὼν τὸ τί ἦν εἶναι, δείκνυσι. ſumẽs quòd erat eſſe, demonſtrat, vt Ariſtoteles ait: & ideo Ariſtoteli nõ probatur, quia principium petat. Ariſtotelis ſententia hîc item vera eſt, ſententiæ ratio non vera. Nec enim ex contrariis probatio ſophiſtica eſt, nec principium petit, quanuis demonſtratio non ſit, nec quicquid non eſt demonſtratio, ſophiſma eſt. Ariſtoteles de con-

trariis in Categoriis & Topicis non temerè tam multa prçcipit,nec contrariorum vsum sophisticum & captiosum putauit. Quare quòd diuisio, quòd inductio,quòd definitionis,quòd contrarii definitio,petere gratis principium & quæstionem dicatur, id accuratiùs consyderandum censeo. Obseruabis autem hoc capite syllogismum connexum primi modi, & quandam eius licet obscuriorem notationem.

IN 7. CAPVT.

Septimo capite continuatur instituta quæstio, statuitúrque initio,quòd neque syllogismo, neque inductione, neque sensu, neque digito definitio demonstret. hîc enim actiuo verbo vtitur Aristoteles,cùm passiuè dixisset antea non demonstrari: non syllogismo, quia nil ex antecedentibus necessario: non inductione,non sensu, non digito,quia non ex vniuersalibus,vt inductio, sensus, digitus est,demonstrat: deinde logicis non apodicticis,vt Aristoteles loquitur,argumentis ex quæstionum differentia àgitur. Antecedens est, quæstio an est, & quia est: consequens est, quid est, & propter quid est, & ignotis antecedentibus consequentes explicari nō possunt. Aristoteles ex hac hypothesi disputat, quòd definitio non demonstrat syllogisticè quid est.

Si demonstret definitio quid est, demonstraret etiam an est, quia definitio & demonstratio declararet idem:

Secundum est absurdum.

Aliud enim est quid est, aliud an est: definitio enim vnum quiddam definit,& rursum vnum quiddam demōstratio demonstrat. Quomodo igitur, ait Eustratius, vna & eadem ratione δύο δείξει κατὰ γένος ἀλλήλων διάφορα, duo demonstrabit genere inter se differentia?

Primum itaque etiam absurdum.

Nec simul eàdem ratione licet duas quæstiones genere differentes ostendere. Tum verò necesse est demon-

strati ἅπαν ὅτι ἐστίν, omne quod est, omnísque demonstratio erit ὅτι ἐστι. Quare non erit τί ἐστι. Nec certè (vt constabit inductione definitionum) definitio cùm respondetur quæstioni quid est, demonstrat an est Atque omnino si definitio demonstraret quid est, certè aut quid res, aut quid nomen sit, demonstraret: non autem quid res sit demonstrat, vt iam patuit: demonstrat igitur quid nomen significat. quod valde absurdum sit. Sic enim definitio esset non οὐσιῶν καὶ μὴ ὄντων, non essentiarum & non entium. Possunt enim significari nominibus quæ non sunt, & omnis sermo esset definitio, vt Ilias definitio esset. At nominum significationes sciētiæ minimè demonstrant. His argumentis Aristoteles concludit definitionem & syllogismum, nec idem esse, nec eiusdem esse, definitionémque neque demonstrare quid est, neque monstrare quicquam. Hæc disputatio studiosè consyderāda est, quòd Aristoteles ait quæstionem ὅτι ἐστὶ, an est (opinor) & quia significans, syllogisticæ demonstrationis esse: quid est, syllogisticæ demonstrationis non esse, & quæstiones differentes simul eadem ratione explicari non posse. Hìc (inquam) Aristotelis iudicium in primis consyderandum. Quæstiones diuersæ sunt? explicatæ igitur diuersam scientiam pariunt, & quamuis eadem ratione separatim possint exponi, tamen simul diuersis quæstionibus & intentionibus satisfieri non potest. Nec (licet ex eodem argumento) tamen diuersatum quæstionum non diuersa scientia simul effici potest. Idem sit in diuersis quæstionibus argumentum, tamen ad eundem finē non adhibetur, nec eandem scientiam parit. Videris duobus oculis coruum, vidisti nigrum: videris iisdem cygnum, album vidisti: non igitur quia videndi facultas & caussa est eadem, iccirco est visus effectus idem. Aristoteles è quatuor quæstionibus, an est, & quia est, syllogisticas ait esse, quod verum est: quid est, syllogisticam negat esse, quod verum est: de quæstione propter quid est, nihil hìc expressit, ratio tamen eadem est cum de-

 finitione.

finitione. Explicatio quid eſt & definitio non demonſtrat ſyllogiſmo, quia (inquit Ariſtoteles) eadem ratione ſimul demonſtraret, an eſt, & quid eſt: quid eſt, re vera, quia eſt, ex hypotheſi: quia demonſtratio eſt τοῦ ὅτι ἐστί. At quæſtiones (ait) diuerſæ ſunt, & genere differentes: aliúdque eſt quærere, an eſt homo, aliud quid eſt homo: & illa quæſtione priùs cognita, hæc ſecundo loco quæritur. Imò verò ſi noueris definitionem, eámque ſyllogiſmo voles includere, concludes prioré quæſtionem iam tamen cõfeſſam & poſitã, vt, Quid eſt homo? ſi reſpondeas, Animal rationale: & ex quæſtione hac, & eius reſponſione ſyllogiſmum ita concludes,

Animal rationale eſt:
Homo eſt animal rationale:
Homo igitur eſt.

Quia tua concluſio eſt (Homo igitur eſt) quæſtio tibi fuerat, An homo eſt: nam ſyllogiſmo concluditur, quod priùs quærebatur: At id non quærebatur, ſed quæſtio illa præceſſerat, & concluſa antea fuerat, & modò dum ſecunda quæritur, & ſic abs te concluditur, relaberis in primam, & telam contextam iterum contexis. Argumẽto Ariſtotelis, & iudicio vtor in quæſtione, quia eſt, & propter quid eſt: illa antecedit, hæc ſequitur: nec iſta diſſeritur, niſi priùs illa conſtiterit, & quæſtiones ſunt genere differentes. Dic igitur demonſtrationem, id eſt, explicationem quæſtionis propter quid eſt, accidens in ſubiecto per ſyllogiſmum concludere, Ariſtotelis veſtigia & argumentationem ſequar.

Si quæſtio propter quid eſt, ſyllogiſmo cõcludatur, ſimul eadẽ ratione, quia eſt, & propter quid eſt, explicabitur:
Secundum abſurdum eſt.

Aliud enim eſt, quia eſt, aliud eſt propter quid eſt: quæſtionéſque differentes cùm fuerint vel eodem argumento expoſitæ, differentem tamen ſcientiam pariunt. At hìc præcedentem quæſtionem concludes, non concludes præſentem: ſcientiam quam iam didici, rurſus docebis, non docebis autem quam requiro.

ro. Quamobrem quòd demonſtrationem ſyllogiſticam eſſe nego, id ne mirum eſto: Ariſtoteles enim ſi non verbo, reipſa tamen id negat, quoniam argumentum meum, Ariſtotelis argumentum eſt. Eſt prætereà diligenter attendendum, quod ait Ariſtoteles, demonſtrationem eſſe τȢ ὅτι, demonſtrationem ſyllogiſticam videlicet, quam cogitat. Etenim quæſtio, quia eſt, ſeu ſimplex, ſeu compoſita, ſyllogiſtica ſanè eſt. & demonſtrationem icirco ait eſſe quæſtionis quia eſt, quia quæſtionis illius ſyllogiſmum videat eſſe. At vt quæſtionis quid eſt, ſic quæſtionis quamobrem eſt, ſyllogiſmus eſſe nullo modo poteſt, ob eam cauſſam quã Ariſtoteles ipſe nobis attulit. Si demonſtratio ſyllogiſtica, eſſet quæſtionis διὰ τί, eſſet ſimul quæſtionis ὅτι, differentium nempe quæſtionum, quod eſt impoſſibile. Ergo demonſtrationem ſyllogiſticam non eſſe, documentum Ariſtotelicum eſt: ſyllogiſticam eſſe, non eſt Ariſtotelicum: & hoc argumentum eſt, quod libro ſuperiore promiſeram, demõſtrationem ſyllogiſticam nõ modò ex vſu non eſſe deductam, ſed ne deduci quidem poſſe. Prima pars poſitæ quęſtionis adhuc diſceptata eſt, quo modo definitio neque demonſtretur, neque demõſtret: id enim, vt vidimus, ambiguè tractatum eſt. Non demonſtratur definitio, quia definitio & demonſtratio differunt, tertium caput fuit: Non demonſtratur duplicante ſyllogiſmo, quia peteretur principium, quartum caput fuit: Non demonſtratur diuiſione, quia principiũ peteretur, quintum caput fuit: Non demonſtratur definitionis non etiam contrarij definitione, quia principiũ peteretur, ſextum caput fuit: Non ſyllogiſmo, non inductione, non ſenſu, non digito denique demonſtrat, quia ex ſingularibus non demõſtratur: nõ demonſtrat, quia ſimul, an eſt, & quid, demonſtraret: non rem, non nominis ſignificationem, quia multa eſſent abſurda: Hæc enim quinque capitum ſumma fuit: vnde tamen de tertio quartóque membro quidpiam poteſt elici. Notaui quòd definitio ſit ratio declarans quid eſt, quòd propria

& cum definito conuertatur, quòd sit οὐσιῶν, non συμβεβηκότων.

IN 8. CAPVT.

Secunda pars tantæ quæstionis octauo & nono capite sequitur, Si non possit absoluta definitio demonstrari, nullóne modo tamen potest monstrari? Explicatur autē pars hæc breuiùs, quòd imperfecta definitio possit per absolutā definitionem καὶ αἴτιον ἀναπόδεικτον καὶ τῶν ἰδίων ἴδιον, & caussam indemonstrabilem & propriorum propriam, id est, maximè propriam demonstrari. Attamen logicus (inquit Aristoteles) hic syllogismus est, non est verò apodicticus: quod (opinor) Aristoteles ait, quia propria demonstrationis materies est accidētium, quæ fortassis non sint in illa definitione imperfecta. Vnde concludes cum Aristotele, quòd nullus sit modus τῆς ἀναγωγῆς, subductionis, qua propriè definitio demōstrari possit. Septimi autem Topici capite secundo disputatio hæc nonnihil attingitur, an definitio possit syllogismo concludi. Duo verò notabis hoc capite, alterum quod dicitur, idem esse scire, quid est, & scire caussam an est: id enim sic intelligēdum, ut proximo capite differitur. Qui cognouit an est, ex essentiali caussa, non eadem ratione, & simul cognouit, quid est: illud enim esset incommodum, quod Aristoteles priùs allegauit, sed πρὸς τὸ τί ἐστι, ad quid est, cognoscendum adiuuatur. Alterum verò est, quòd ἀπόδειξις καὶ λογικὸς συλλογισμός, hîc opponūtur: vbi λογικὸς verbum communiter & generaliter accipi non potest, vt comprehendat apodicticum, dialecticum, sophisticum: vt interpretes quidam totum Organum, Logicam nominant, sed pro διαλεκτικὸς, apertè sumitur, quia ἀποδεικτικὸν καὶ λογικὸν opponuntur.

IN 9. CAPVT.

Noni capitis quæstio obscurior est: est tamen adhuc secundæ partis, An possit definitio in demonstrationem indu-

induci:ſi non, vt demonſtretur de definito, aut demonſtret definitũ:certè vt eliciatur & euceſcat ex antecedẽtis quæſtionis demonſtratione. Ergo reuocatur quæſtionum partitio, quòd antecedant aliæ, aliæ conſequantur: & antecedentes cognitæ conferant ad conſequentium cognitionem, aut non conferant. Nam ſi cognoueris an eſt, aut quia eſt, per accidens, hæc cognitio nihil ad explicandum quid eſt, aut propter quid eſt, valebit: ſi per eſſentiam explicentur antecedentes, hæc explicatio ad conſequentium explicationem adiuuabit: non quòd vnius quæſtionis explicatio, ſit alterius explicatio, vt videtur Ariſtoteles dicere, cùm ait, ἐνίοτε δὲ καὶ ἅμα δῆλα γίνεται· aliquando etiam ſimul manifeſta fiunt: ſed quòd ſic affecti ſumus ad conſequentes agnoſcendum, vt antecedentes nouerimus, vt maniſeſtè loquitur, cùm ait, ὥστε ὡς ἔχομεν ὅτι ἐστι, οὕτως ἔχομεν καὶ πρὸς τὸ τί ἐστι· itaque vt habemus, an eſt, ſic habemus, ad quid eſt. vbi ὅτι ἀντὶ εἰ, ſumitur. Ergo Ariſtoteli placet definitionem perfectam, & explicationem quæſtionis quid eſt, euceſcere demonſtratione prioris videlicet, & antecedentis quæſtionis, ſi ratio ſit eius immediata: ſecùs accideret illud abſurdum, quod ipſe capite ſeptimo attulit, vt eadem ratione duæ quæſtiones, an eſt, & quid eſt, exponantur. Hic locus eſt valdè conſyderandus: aliud eſt ὁ νοῦς iis libris; aliud eſt ἡ ἐπιστήμη, vt iam dixi: intellectus eſt medij & argumenti, quo eodem poſsis quæſtiones multas & varias & differentes probare: ἐπιστήμη eſt quæſtionis: & ex genere quæſtionis, ſcientiæ genus idem ac diuerſum ſumendum eſt: nec quia ὁ νοῦς idem eſt, ideo ἡ ἐπιστήμη eſt eadem. Fallit, inquam: id quod tamen acutiùs cõſyderatum minimè falleret: tam multa de quæſtionibus Ariſtoteles præcipit, attamen nõ ſatis accuratè præcepit, quòd quæſtionis, non item medij ſimilitudo, aut differentia, ſcientiã & cognitionem ſimilem, aut differentem faceret. Præterea docet hîc Ariſtoteles imperfectam definitionem ſyllogiſmo concludi poſſe, attamen non apodi-

in nubibus. Hoc discrimine, his exemplis Aristoteles distinguit definitionem διὰ τί à demonstratione διὰ τί. Itaque (ait) ὁ αὐτὸς λόγος ἄλλον τρόπον λέγεται, καὶ ὡδὶ μὲν ἀπόδειξις συνεχὴς, ὡδὶ δὲ ὁρισμός· eadē ratio alio modo dicitur, & sic demonstratio continua, sic definitio. Hîc quid significet συνεχὴς, Alexander, Philoponus, & cæteri ferè interpretes frustrà laborant: tādémque definitio triplex statuitur, vna conclusio demōstrationis, imperfecta scilicet & mediata: secunda, thesis & principium demonstrationis, perfecta nempe, cùm videlicet sola spectatur: eadem cum suo definito cōiuncta illa & ipsa germanissima demonstrationis est, & appellatur συλλογισμὸς τοῦ τί ἐστι πτώσει διαφέρων τῆς ἀποδείξεως, syllogismus ipsius quid est, casu differens à demonstratione. Explicaui superioris libri capite septimo, hunc eundem locum, & Philoponi vanum laborem tum proposui. Ex hoc verò capite intelligis quid definitio, quæ definitionis genera speciésque sint: item quorum sit, & quorū non sit, quòd ὀνοματώδης sit omnium, & quæ sunt, & quæ non sunt: & quæ rei est, sit essentię nunc mediatæ, nunc immediatæ. Tandémque extrema parte eius capitis conclusio est, tam prolixæ, támque obscuræ quadripartitæ quæstionis: cuius summam (si lubet) animo repete. Definitio neque demonstratur, neque demonstrat. Non demonstratur, quia definitio & demonstratio differunt: tertium caput est. non demonstratur syllogismo duplante, non diuisione, non definitionis aut contrarij definitione, quia peteretur principium: quartum, quintum, sextum capita fuerunt. non demonstrat, quia simul duas quæstiones, an est, & quid est, demonstraret: septimum caput est. & hæc prima pars est: secunda succedit τίς ὁ τρόπος τῆς ἀναγωγῆς· imperfecta definitio demonstratur quidem, sed Logicè: & perfecta, ex demōstratione præcedentis quęstionis elucescit: octauum & nonum caput est. Quid est definitio, & quorum est: tertia nempe & quarta pars, est in hoc decimo capite. Verumenimuerò compara quæstionis huius partes duas, primam & secūdam, cum illa

superio-

ſuperioris libri quæſtione περὶ τῆς τῶν ἀρχῶν ἀπειρίας, & ſtatue vtram altercationẽ ἐπιϛημονικωτέραν ſentias. Primo libro magnifica illa verba iactata ſunt, Principia ſunt ἄμεσα, ἀναπόδεικτα, ἄτομα, ἀδιαίρετα, πρῶτα, γνωριμώτατα· definitio verò eſt principium, quod & hîc rurſus dicitur. Quamobrem igitur de principio altercamur? & tam multis capitibus altercamur? Operæ verò pretium ſit, Ariſtotelis ſtudium in altercatione hac conſyderare, definitionem transfigurare cupientis, & quacunque ratione, ſyllogiſticæ demonſtrationi ſubiicere contendentis. Definitio vel non ſine demonſtratione eſt, vel etiam demonſtratio eſt, ait: definitio imperfecta, concluſio eſt demonſtrationis: perfecta, eſt vel principium mediúmque demonſtrationis, vel inſtar demonſtrationis theſi differens, ac ſyllogiſmus τοῦ τί ἐστι, πτώσει differens: καὶ ὧδ᾽ ἢ μὲν ἀπόδειξις συνεχὴς, ὧδι δὲ ὁρισμός. Quid ſymbolis illis θέσει, πτώσει, συνεχὴς, ὧδι ſignificetur, interpretes non intelligunt, vt iam propoſui, & vereor ne ipſe ſubtilius hîc aliquid, quàm Ariſtoteles ipſe voluerit, cogitarim: interpretationẽ tamen deduxi ex ipſa Ariſtotelis doctrina, de meo nihil addidi. Et ſi coniecturæ non malæ locus hîc vllus eſt, ſuſpicor Ariſtotelẽ ſtudio quodam omnes Logicæ partes ad ſyllogiſmum ſuum traducendi, magis quàm iudicio hæc effudiſſe: tam prolixa altercatio non ſolidum rei conſtitutæ iudicium, ſed incertum controuerſæ opinionis deſyderium demonſtrat. Ariſtoteles ſyllogiſmo demonſtrationem, demonſtrationi definitionem ſubiicere contendit, coactus à veritate aliud agit ac dicit, Definitio (vt dixi) demonſtratióque ſyllogiſmum reſpuunt. Ariſtoteles id vidit in definitione, & confeſſus eſt: eiuſdem veritatis affinitas in demõſtratione & explicatione quæſtionis propter quid eſt, idem requirebat: Ariſtoteles igitur quæſtionis quid eſt, & propter quid eſt, item definitionis & demonſtrationis iſta germanitate commotus, cùm demonſtrationem, ſyllogiſmum facere vellet, & quæſtionis quid eſt, explicatio palàm repugnaret, definitionem quoque ſyllogiſ-

logiſmum quendam facere voluit, & certè demonſtrationem ac ſyllogiſmum appellauit. Hæc igitur concluſio angebat Ariſtotelem: Si demonſtratio, ſyllogiſmus eſt, definitio quoque erit: quia vna quæſtio eſt, vt ipſe affirmauit ſecundo capite. At definitio, ſyllogiſmus non eſt, vt ipſemet affirmauit capite ſeptimo. Quare neque demonſtratio, ſyllogiſmus erit. Aduerſus aſſumptionē illam (At definitio, ſyllogiſmus non eſt) accurrit. Imò verò (inquit) definitio eſt, tum ſyllogiſmus, nempe τοῦ τί ἐστι, tum demonſtratio θέσει καὶ πτώσει differens, & demōſtratio ſic continua, definitio ſic. Quibus verbis ſi ſcire voles quid ſignificare voluerit Ariſtoteles, reuocandus ipſe tibi ſit ab inferis, vt ſententiam ſuam clariùs exponat: nullum enim vel inuentionis, vel diſpoſitionis (quæ Logicæ virtutes ſolæ ſunt) ſignum, nullum ſymbolum hac oratione continetur. Quid igitur hìc aliud ſuſpicari poſſumus, quàm hominis anxietatem huc euaſiſſe, vt verbis & oratione conturbaret, quod ratione & argumento probare nullo modo poſſet? Quare hæc ænigmata (Definitio διὰ τί, eſt inſtar demonſtrationis θέσει differens à demonſtratione, Eſt eadem συλλογισμὸς τοῦ τί ἐστι πτώσει differens à demonſtratione, Demonſtratio eſt ſic continua, definitio ſic) hæc, inquam, ænigmata nobis indicabunt ſolicitudinem Ariſtotelis, difficilia vel impoſſibilia potiùs affectantis.

IN II. CAPVT.

Tribus proximis capitibus agitur de cauſſarum generibus, & quòd ſingula ſint apodictica, & quæ ſit earum cū ſuis effectis anteceſſionis vel conſecutionis differentia. Capite itaque vndecimo, cauſſarum genera quatuor nō appellantur ab Ariſtotele ſuis nominibus, ὑλική, ποιητική, εἰδική, τελική, vt appellantur ab interpretibus, materialis, efficiens, formalis, finalis, ſed obſcurè deſcribuntur. αἰτίαι δὲ τέσσαρες, μία μὲν τὸ τί ἦν εἶναι, μία δὲ τὸ τινῶν ὄντων, ἀνάγκη τοῦτ᾽ εἶναι, ἑτέρα δὲ ἥ τι πρῶτον ἐκίνησε, τετάρτη δὲ τὸ

τίνος

τίνος ἕνεκα· Caussæ porrò quatuor, vna quidem ipsum quid erat esse, altera verò quum quibusdam positis necesse est hoc esse: tertia autem quæ aliquid primum mouerit, quarta quæ alicuius est gratiâ. Partitionem hanc laudo, & quatuor genera caussarum ad Logicam inuentionem refero, & ad propositum nobis compendiũ accommodo: partium verò definitiones non perinde laudo: Forma est, quid est esse: id verum esse video, quia per formam vnaquæque res est, id quod est: materia qua definitionis parte significetur, diuinandum est. Interpretes, vt Philoponus, per τινῶν ὄντων, materiam: per ἀνάγκη τοῦτο, formam volunt intelligi. Quam sententiam videtur Aristoteles paulò pòst approbare, cùm ait, τοῦτο γὰρ οὗ ὄντος, τοδὶ ἀνάγκη εἶναι· hoc enim cùm sit, hoc necesse est esse. & postea cùm vocabit materiam, necessitatem: & secundo Physico sic iterum vocat. At cùm materia constiterit, formam nihil esse necesse, neque materia est ὁμόγονος ἢ ὁμόχρονος, generatione aut tempore eadem, sed antecedit, vt verè Aristoteles ipse postea capite duodecimo definit. Quare consyderabis, qualis ista definitio sit. Interpretibus verba hîc non desunt, sed verba quibus res non subest. Materia dicitur caussa, sine qua forma non sit, ideóque διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ εἴδους, per hypothesim formæ, dicetur necessaria: idque de Physicis Aristotelis citabitur: secũdo enim Physico, & primo de partibus Animalium id dicitur. At ista ratione efficiens necessaria sit, nec certè multò diligentior efficientis definitio est. Sunt enim multæ caussæ & adiuuantes & cõseruantes, quæ primò non mouent: quo modo etiam in Physicis appellatur forma efficiens, non quia primùm mouerit & genuerit, sed quia cõseruet & tueatur. Finis faciliùs hîc intelligitur, cuius gratiâ aliquid fit. Quare partitio laudanda quidẽ est, vt dixi, sed partium duarũ definitio non laudanda. Videbis autẽ secundi Physici capite tertio, caussarũ species & definitiones iis cõsimiles. Omnes verò caussas Aristoteles affirmat demonstrationis esse media, & ex iis demonstrari posse. πᾶσαι αὐ-

ται

ται διὰ τοῦ μέσου δείκνυνται· omnes hæ per medium demõſtrantur, vel potiùs per medium demonſtrant: id eſt media ſunt demonſtrationum : ſic enim interpretes. Si demonſtaatio per cauſſam, declaratio quæſtionis propter quid eſt, declaratio (inquam) ſine ſyllogiſmo diceretur, id verum fortaſſe fuerit ex omnibus cauſsis demonſtrari: ſi demonſtratio omnis ſyllogiſmo concluſa intelligatur, id falſum: imò verò, vt Ariſtoteles ipſe docebit paulò pòſt, impoſſibile: etenim ex materia & efficiẽte nihil neceſſariò concludi docebit capite huius duodecimo. Ergo hîc etiam Ariſtotelis iudicio non omnis demonſtratio ſyllogiſmus eſt. Vide in Philoſophia minoris *α* capite ſeptimo eandem Ariſtotelis doctrinam, quod *διὰ τί* per omne cauſſarum genus explicetur. Demonſtrationum per cauſſas, exẽpla deinceps ſequuntur. Exemplum Ariſtotelicæ demonſtrationis per materiam eſt,

Dimidius duorum rectorum angulus eſt rectus:
Angulus in ſemicirculo eſt dimidius duorum rectorum:
Rectus igitur.

Huius quæſtiónis ratio in Philoſophia θῆτα aliter ponitur : *διὰ τί ἐν ἡμικυκλίῳ ὀρθὴ καθόλου; διότι ἐὰν ἴσαι αἱ τρεῖς, ἥτε βάσις, δύο. καὶ ἡ ἐκ μέσου ἐπισταθεῖσα ὀρθή.* Cur in ſemicirculo rectus eſt omnino? quia tres ſunt æquales: & baſis, duæ: & ex medio erecta recta. Pleniùs autẽ ex triceſima prima propoſitionẽ tertij Elementorũ Euclidis intelliges. At verò argumentum & medium hoc, materia recti quomodo erit? Nec enim dimidium duorum hominum, hominis materia eſt, nec dimidium duorum binariorum, binarij materia eſt: multóque veriùs ait Ariſtoteles ipſe in Philoſophia ΑΛΦΑ minore, *ἀκριβολογίαν τὴν μαθηματικὴν* verſari tantùm *ἐν τοῖς μὴ ἔχουσιν ὕλην*, in non habentibus materiam : & in iis libris ſæpe Ariſtoteles ipſe *μαθήματα τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως* appellat, quæ ſint ab omni materia abſtracta. Ergo per materiam hæc demonſtratio non eſt, neque ex materia omnino eſt vlla mathematica demonſtratio : & quanuis hîc ex argumento vero ſyllogiſmus eſt, demonſtratio tamen non eſt, quia

ex

ex caussa prima & notissima scientiã quæstionis propter quid est, non explicat. & consydera, quæ caussa sit hominis, dimidium duorum hominum, & dimidium duorũ, cuiusnam caussę symbolum sit. Homo est, igitur animal rationale est: necessarium est argumentum, ex caussa tamen non est: ita si syllogismus hic necessariò concludat, non ideo demonstrat ex caussa: nec omnino quia syllogismus est. demonstrat quæstionẽ διὰ τὶ, sed ὅτι, nec ideo demonstratio est. Imò verò cõcludi per materiam suam materiatum nihil potest, vt iam citaui ex Aristotelis authoritate. Efficientis caussæ exemplum licet inuolutum, tamen aptius est. sic autem potest redigi,

Qui laceßiuit, bellum sustinet:
Athenienses laceßiuere Medos:
Bellum itaque Medorum sustinent.

At non hoc exemplum est apodicticum, non κατὰ παντὸς, non καθ' αὑτὸ, nõ καθόλου: & ex hoc caussæ genere cùm simul cum effectis non fuerit, concludi necessariò nil potest, dicet Aristoteles. Demonstrationis per finem exempla hîc Mathematica nulla sunt, quia per hanc caussam in mathematicis nulla fit demonstratio, vt Aristoteles in Philosophia secundo capite βῆτα. sed duo physica sunt, διὰ τί περιπατεῖ; ὅπως ὑγιαίνῃ. διὰ τί οἰκία ἐστί; ὅπως σώζηται τὰ σκεύη· propter quid inambulat? vt sanus sit: Propter quid domus est? vt supellex conseruetur. Hæc exempla sine syllogismo demonstrant, vt Aristoteles nobis proponit: & secundi Physici capite tertio & septimo ab Aristotele repetita similiter sine syllogismo demonstrant, & tot Aristotelis testimoniis demonstratio, iam syllogismus nullus est. Quinetiam primum dũ vult includere syllogismo, mirum est quàm confirmet, quod antea monui, demonstrationem syllogismo concludi non posse. Etenim dum vult syllogismum facere, non concludit ex illa finis responsione propositam quæstionem διὰ τί, sed propositum finem, πρόβλημα quæstionis efficit, & efficientis argumento, vt interpretes monent, concludit hoc modo. Commutemus enim τοὺς λόγους, vt Aristo-

Aristoteles hîc præcipit, & interpretes ex eius præcepto faciunt:

Cibus non fluitans in ore ventriculi, salubris est:
Inambulatio post cœnam id efficit:
Salubris igitur.

Hîc sanitas, finis nempe post cœnam inambulandi, non est medium & argumentum quęstionis διὰ τί, vt erat tamen responsum, sed maius extremum: medium verò ipsum, sanitatis efficiens est, aut ὥσπερ λόγος (vt Aristoteles ait) veluti definitio, non finis. Non enim sani esse volumus, vt non fluitet cibus, sed contrà. Hîc interpretes quantumlibet laborent, nunquam tamen hæc explicabũt. Themistius Aristotelis exemplum prudens omisit, Philoponus, Eustratius, & author innominatus excusare valdè cupiunt. Exemplum verò non est κατὰ παντὸς, non καθόλȣ· ergo non demonstrat: hoc tamen non arguo, sed demonstrationem syllogismo concludi posse nego, & dum Aristoteles id efficere conatur, non solùm quæstionem aliam concludit, sed alio quàm proposuit, argumento. Sed hoc rursus paulò pòst. Aristoteles reliquo capite valdè obscurus, & sententiis etiam valdè concisus. Primùm γένεσις interponitur, καὶ ὁμογονία, generatio & cõgenitura (quasi diceres) caussarũ cum suis caussatis. Efficiens & finis non sunt suis caussatis ὁμόγονοι, vt hîc Aristoteles ostendit: paulò pòst de materia dicet idem. Efficiens, tempore prior est effectu, finis posterior: tum ponitur eandem rem in physicis monstrari, καὶ ἐξ ἀνάγκης καὶ ἕνεκα τȣ̃ τίνος, & ex necessitate, & cuius gratiâ: id est, ex materia (vt interpretes aiunt) & fine. Exempla hîc sunt quatuor: Propter quid transit per lucernam lumen? quia subtiliorum partium per maiores poros: tum, ne offendamus. Hîc demonstratio duplex est, altera ex materia, altera ex fine, vtraque sine syllogismo. Tum, propter quid tonat? quia ignis extinguitur. item, vt apud inferos damnati contremiscant. Vtraque rursus demonstratio sine syllogismo, prior per materiam parũ explicata est: ac si volueris ex materia materiatum con-

cludere, nil efficies: nec enim syllogismo concludi potest ex materia materiatum, sicut Aristoteles ipse capite duodecimo huius paulò pòst affirmabit. In Physicis demonstratio frequens est ex fine & necessitate, id est forma & materia, quia finis (vt Aristoteles docet secundi Physici capite septimo) & forma conueniunt in vnum: τὸ μὲν γὰρ τί ἐστι, καὶ τὸ οὗ ἕνεκα, ἕν ἐστι. & hîc materiam rursus Aristoteles appellat necessitatis nomine. atque hac occasione necessitatis, Aristoteles diuidit efficientem caussam variè, primò ex necessitatis ratione, quòd ea sit duplex: altera κατὰ φύσιν καὶ τὴν ὁρμὴν, secundùm naturalem propensionem: altera, violenta. Lapis deorsum fertur naturaliter, sursum violenter: vtrobique necessitas, illic naturalis, hîc violenta. Attamen hæc necessitatis caussa, materia nō est: sed illic est grauitas, hîc impulsio proiicientis sursum. Alia diuisio caussæ efficientis sequitur. ἐν δὲ τοῖς ἀπὸ διανοίας, in iis verò quæ consilio & ratione aguntur, alia quidem nunquam ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, à casu sunt, neque à necessitate, vt domus, statua: alia verò sunt à fortuna, vt sanitas ægrotantium, vt salus nauigantium, casu & fortunâ potest adiuuari: in iis præsertim quæ hoc vel illo modo euenire possunt. Fortuna tamen consilio non agit, sed finis bonus in natura aut arte spectatur. Notabis hîc igitur caussas efficiētes tum naturaliter, tum violenter, tum consilio, tum fortuna & casu. Deinceps reuocatur γένεσις, & ὁμογονία caussarum, quæ caussæ sunt simul cum effectis, quæ non: quæ porrò sunt ὁμόγονοι, congenitæ, cum his omni tempore effectum suum coniunctum est, præteritique effecti caussa præterita, præsentis præsens, futuri futura. Propter quid fit eclipsis? quia terra interposita est: propter quid fit? quia interponitur: propter quid fiet? quia interponetur. Hîc syllogismus nullus est, & quæstionū propter quid, demonstrationes tam multæ. Alterum est de crystallo exemplū mirè cōtortū, vt syllogismo concludatur. Quid est crystallus? aqua congelata, ait Aristoteles. De hoc exemplo vide Aristotelem secundo capite Η´τα in Philoso-

loſophia. Hic Ariſtotelici ſyllogiſmi termini inſtituuntur, quos eoſdem recenſeo, aqua minor, ſumma caloris defectio, medius, congelata, maior: ſyllogiſmum abſolue, quem Ariſtoteles non abſoluit, ſic erit,

Quod calore penitus deſtituitur, congelaſcit:
Aqua penitus calore deſtituitur:
Aqua igitur congelaſcit.

Et tùm animaduerte, quid hic ſyllogiſmus de propoſito cryſtallo, quem aquam congelatam definieras, demonſtret. Eiuſmodi verò ſunt αἴτια ὁμόγονα, id eſt, cauſſæ cõgenitæ: qualis vna eſt forma perpetuò, quãuis nec exẽpla, nec verba Ariſtotelis eã nobis nominatim definiãt: definitiones enim quędam, eius exempla ſunt: in cauſſis verò, quæ non ſimul fiunt, nec ſunt ὁμόγονοι, ἀπὸ τοῦ ὕστερον γεγονότος ὁ συλλογισμός, ab eo quod tempore poſterius ſit, ſyllogiſmus fit: ex effecto cauſſa, quamuis tempore prior, concluditur. ἀπὸ δὲ τοῦ προτέρου οὐκ ἔστιν, à priore verò non eſt. Cauſſas non ὁμογόνους Themiſtius efficientes, Philoponus & Euſtratius etiam materiales faciunt: Ariſtoteles ipſe antea (vt notaui) finem fecit ſuo effecto non ὁμόγονον, ſed poſteriorem. Quapropter ex quatuor cauſſis ſola forma eſt ὁμόγονος· materia, efficiens, finis, non ὁμόγονοι, ſed materia & efficiens priores tempore, finis poſterior. Eſt verò locus hic ſingulariter nobis conſyderandus: Cauſſæ quæ non ſunt ſimul cum ſuis effectis, ſed antecedunt, non poſſunt ſyllogiſmo ſua effecta concludere: Materia & efficiens ſunt tempore priores ſuis effectis: Non poſſunt igitur (inquam) ſua effecta ſyllogiſmo concludere: Verèque Ariſtoteles hìc ait, à poſteriori ſyllogiſmum fieri, non à priori. Fallit igitur Ariſtoteles, cùm docet ex omni genere cauſſæ, demonſtrationes fieri, ſi demonſtrationes velit ſyllogiſticas eſſe, cùm materia & efficiens materiatum & effectum ſyllogiſmo concludere non poſſint. Nec audienda vana neſcio quæ diſtinctio, quòd effectum ſit cauſſæ finis, & ideo quando concludetur ex materiato effectóque opere, materia & efficiens, concludetur ex fine materia &

 efficiens,

efficiens: sic enim forma ex formato, tanquam fine demonstraretur, sit demonstratio ὅτι, esset demonstratio διότι· sic idem esset naturâ eodem prius & posterius, quod tertio capite superioris libri ab Aristotele derisum est, & rursus ab eodem, decimo septimo capite huius, meritò reprehensum. Hanc verò tam argutam distinctionem Nyphus, sicut alias in Philosophia Aristotelis, commentus est: qui si talibus ligamentis apertas Aristotelicæ Philosophiæ plagas obuelauerit, protinùs consanuisse existimat. Propterea partitio hæc teneatur: Caussarum aliæ sunt ὁμόχρονοι, quæ suis effectis assiduè coniunguntur, túmque syllogismo concluditur ex caussa effectum: imò etiam ex effecto caussa syllogisticè cõcluditur, qualis ex caussis vna semper est forma: aliæ nõ semper ὁμόχρονοι, & tum ex eo quod tempore posterius sit, prius tantùm syllogismo concluditur, vt ex materia & efficiente nõ necessario materiatum & effectum, sed contrà: non ex quibuslibet ad finem tendentibus finis concluditur, sed contrà ex fine quę tendunt ad finem: ita ex forma & fine, syllogismo tantùm concludi potest: ex materia & efficiente non potest. Atque hoc argumentũ secũdum est aduersus demonstrationem syllogisticam, quod ex vsu deduci non possit:

Nullus syllogismus fit ex materia & efficiente:
Demonstratio fit ex materia & efficiente:
Demonstratio non est igitur syllogismus.

Vt iam planè pateat syllogisticæ demonstrationis dogma fictum & somniatum esse, non ex vsu, artium omniũ parente, obseruatum & deductum: deinde Aristotelicã non esse.

IN 12. CAPVT.

Capite duodecimo quæstio mouetur, quòd non sit in effectis, sicut in magnitudinibus, συνεχῆ, continuitas, nec facto factum, item facto id quod fit continuum: ídque similitudine Geometrica peragitur: facta sunt πέρατα καὶ ἄτομα, extrema & indiuidua. Quemadmodum igitur

στιγμαί, puncta punctis cõtinua non sunt, sic neque factis facta: vtraque enim ἀδιαίρετα, indiuisibilia. Quod autẽ fit, sic habet ad factum, ὥσπερ γραμμὴ πρὸς στιγμὴν, vt linea ad punctum. Nam quod fit, διαιρετὸν, diuisibile est: quod factum est, ἀδιαίρετον· atque vt in linea puncta, sic in eo quod fit, facta sunt infinita. Sed hanc quæstionem Aristoteles ipse alienam esse profitetur, & ad Physicam remittit. μᾶλλον δὲ φανερῶς ἐν τοῖς καθόλου περὶ κινήσεως δεῖ λεχθῆναι περὶ τούτων· magis verò perspicuè in his quæ vniuersaliter de motu, de iis dicendum. Eiusmodi verò sexto Physicæ auscultationis disceptantur. Deinceps reuocatur γένεσις instituta, quòd in non ὁμογόνοις concludatur à posteriori prius. Exemplum est vnum de materia in Sorite quatuor graduum, in quibus progressio γενέσεως est, λίθοι, θεμέλια, τοῖχοι, οἰκία, lapides, fundamenta, parietes, domus. At vbi syllogismi consecutio spectatur, contrà fit, & ex posteriore prius concluditur: Sorites Aristotelis in hunc syllogismum redit,

Si paries est, fundamentum quoque est: & si vtrumque, secti sunt lapides:
Si domus est, paries est, & fundamentum est:
Si igitur domus est, secti sunt lapides.

Hoc exemplo concludit Aristoteles ex posteriùs facto prius esse, id est, si domus est, sectos lapides esse: & rursus hanc hypothesim probat ex posteriùs facto, pariete & fundamento. Cõtrà si conẽris ex caussis effecta concludere, non poteris: Nec enim quia lapides, iccirco fundamentum: nec quia fundamentum, iccirco paries: nec quia paries, iccirco domus. Hoc exemplo consyderandum est (quod dixi) ex materia syllogismum fieri non posse, nec ideo syllogismum apodicticum esse ex materia, quem putauit Aristoteles.

IN 13. CAPVT.

Proximum caput decimumtertium versatur rursus in materialibus caussis: quæ physicis in rebus & caducis

mutuas & reciprocas rationes habent, vt ex terra fit aqua, ex aqua fit aer, ex aere fit ignis: & contrà, ex igne aer, vnde aqua, ex qua terra gignitur. Hanc consecutionem, κύκλῳ γένεσιν Aristoteles appellat, & exemplũ quatuor gradibus sic instituit. Ex pluuia vapor, ex vapore nubes, ex nube pluuia. Ex hoc circulo cùm vnumquodlibet est, alterum est, & contrà vicissim, ait Aristoteles: vbi tamen nihil est κατὰ παντὸς, nihil καθόλου. Atque has demonstrationes physicas (quoniam sumuntur ex materia) memento syllogismos esse nõ posse. Reliquo capite statuitur (quod bis iam statutum est decimo quinto & vicesimo sexto capite primi) demonstrationes demonstratarũ rerum similes esse, earúmque media quædam ἄμεσα, sed alia reuera esse ἄμεσα, alia videri: & ἄμεσον aliud apodicticum, aliud dialecticum esse. Hactenus de caussis actum est & effectis, quorum doctrina non apodictici syllogismi propria est, sed omnis quæstionis, omnis explicationis etiam non syllogisticæ communis. At (inquit Aristoteles) sophisticum est, non catholicum, quod generale sit, attribuere speciei. Quare sophisticè facit Aristoteles, qui doctrinam omnis quæstionis, omnis syllogismi, omnis etiam non syllogisticæ explicationis communem, vni syllogismi speciei (quam fingit) attribuat: Gigantis enim vestem pumilioni accommodat. Ergo doctrinam caussarum ad generalem logicæ inuentionis artem refero, demonstrationi propriæ non subiicio. Definiendi doctrina, & quæ iam confusa est, in prolixa octo capitum quæstione, & quæ deinceps sequitur, sophisticè item, non catholicè hîc instituitur. Communis enim est omnium quæstionum, nec vlla quæstio est, quæ rei definitione explicari non possit, vt iam patuit.

IN 14. CAPVT.

Sed tamen de caussis & effectis actum est, quorum symbola tum particularia sunt in distributionis loco, genera, differentiæ, species, totum, partes: tum integra & vniuersa,

uersa, vt definitio & definitum. Ergo cùm dicitur, institutiones artium esse ex definitionibus, distributionibus, non aliud dicitur, quàm ex caussis & effectis, quia definitiones & distributiones, caussarum & effectorum symbola sunt. Sed quod agitur, hîc agamus. Quod definitur, speciale est aut generale: ergo Aristoteles, leges primò definiendæ speciei, deinde definiendi generis instituit. Ad definiẽdam itaque speciem, primò leges duæ ab Aristotele statuuntur, πῶς δεῖ θηρεύειν τὰ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενα. quomodo oporteat venari & indagare quæ in quid est, dicuntur. Prima lex est: τῶν δὴ ὑπαρχόντων αἰεὶ ἑκάστῳ ἔνια ἐπεκτείνει, ἐπὶ πλέον, οὐ μέντοι ἔξω τοῦ γένους. corũ quæ vnicuique semper insunt, quædam communiora sunt, non tamen genere superiora. Hæc igitur est prima lex: Communia necessaria quærantur, non tamen genere cõmuniora. qua lege proximum genus, & communes differentiæ comprehenduntur: vt in homine definiendo philosophis ethnicis erant animal, item rationale, tum mortale. comprehenduntur, dixi, non distinguuntur: & & videtur potiùs Aristoteles exemplis, quibus vtitur in litera, de genere nihil cogitare. Secunda lex est: τὰ δὴ τοιαῦτα ληπτέον μέχρι τούτου, ἕως τοσαῦτα ληφθῇ πρῶτον, ὧν ἕκαστον μὲν ἐπὶ πλέον ὑπάρξει, ἅπαντα δὲ μὴ ἐπὶ πλέον· talia sanè sumenda sunt hactenus, vt tot in primis sumpta sint: quæ licet singula latiùs pateant, vniuersa tamen non pateant. Hæc secunda lex iubet vniuersalia tot assumi: quæ singula, quàm species definienda, communiora sunt, cuniuncta tamen sint propria: ταύτην γὰρ ἀνάγκη οὐσίαν εἶναι τοῦ πράγματος, hanc enim necesse est essentiam esse rei: quia vniuersalia illa & necessaria, ipsum quid est, ostendunt: & ita coniuncta propriè similiter ostendunt. Hæ definiendæ speciei sunt leges, & hæ legum sunt rationes: clarius verò breuiúsque fuerat præcipere ad definiendam speciem, sũmendum esse proximum genus, & differentiis tot explẽdum, donec totum ex genere differentiis compositum, speciei proprium esset: ἢ γὰρ γένος, ἢ διαφορὰ ἂν εἴη· aut enim ge-

nus, aut differentia fuerit, dicet paulò pòst Aristoteles in hoc ipso capite. Generis definiẽdi ratio quæ sequitur, confusior & obscurior est, tum propter mendum, quod inesse suspicor, tũ propter diuisionis vtilitates interpositas. Summa verò est doctrinæ propositæ initio & tandem repetitæ ad genus definiendum, diuisæ & definitæ species consyderandæ sunt, & ex earum communione & similitudine propria affectio differentiáque generis educenda: tres leges hîc Aristoteles facit: χρὴ δὲ ὅταν ὅλον τὶ πραγματεύεταί τις, διελεῖν τὸ γένος εἰς τὰ ἄτομα τῷ εἴδει τὰ πρῶτα· cùm verò totum aliquid explicabit quispiam, genus in prima specie indiuidua diuidere conueniet: εἶθ' οὕτως ἐκείνων ὁρισμοὺς πειρᾶσθαι λαμβάνειν· deinde sic eorum definitiones subducendæ: μετὰ τοῦτο λαμβάνοντα τὶ τὸ γένος, οἷον πότερον τῶν ποσῶν ἢ τῶν ποιῶν, τὰ ἴδια πάθη θεωρεῖν διὰ τῶν κοινῶν πρώτων· postea vt sumas genus aliquod, vt qualitatísne sit, an quantitatis, proprias eius affectiones ex communibus, primis consyderabis: τοῖς γὰρ συντιθεμένοις ἐκ τῶν ἀτόμων, τὰ συμβαίνοντα ἐκ τῶν ὁρισμῶν ἔσται δῆλα· ex indiuiduis enim compositorum affectiones è definitionibus erunt manifestæ. Postrema lex videtur mendosa: & tamen qualiscunque sit, indicat quod tandẽ dicetur apertè & manifestè, ex communibus partium affectionibus, proprias totius affectiones inuestigãdas esse. Interponitur longa digressione diuisionis vtilitas triplex ad definitionis partes colligendum, disponendum, complendum. Diuisiones secundùm differentias vtiles sunt ad sic progrediendum: quemadmodum tamẽ demonstrant, dictum est antea. Vtiles verò fuerint solùm sic πρὸς τὸ συλλογίζεσθαι τὸ τί ἐστιν, ad concludendum quid est? quo modo definitio dicta est priùs συλλογισμὸς τοῦ τί ἐστι καὶ ἀπόδειξις. Atque videbitur vtique nihil concludere, sed omnia protinus petere, tanquam acceperit ab initio sine diuisione. Hîc Platonem diuisionis præceptorem & laudatorem vellicari intelligimus: Et hæc prima diuisionis vtilitas est, ad definitionis partes colligendum. At non demonstrat, sed petit, ait Aristoteles. Hîc

Hîc etiam nunc diuiſio labefactatur, quæ nihil doceat, nihil probet, ſed quæſtionem gratis petat, promiſſam explicationem & debitam non perſoluat. Sic antea capite huius quinto diuiſio damnata eſt, quòd peteret, non demonſtraret. At paulò pòſt contrarium dicetur, quòd diuiſio non petat, ſed verè doceat. Hîc verò nomine διαιρέσεως ſignificatur non ſolùm diſtributio totius in partes, ſed partium ſimiliter inductio ad commune conficiendum. Atque vt diuiſione & differentia generis, ſpecies: ſic inductione ſpecierum & ſimilitudine, genus definitur. Sed illa diuiſionis prima eſt vtilitas. ſecunda eſt, quod refert in definitione τί τὸ πρῶτον καὶ ὕστερον, quid prius ſit & poſterius: quod diuiſio monſtrabit, quæ primò ſumit genus, tum differentias priores priùs diuidit. Hæc vtilitas obſcuriùs exponitur: tertia eſt vtilitas, vt nihil relinquatur, diuiſione effici. Prolepſis deinceps aduerſus Speuſippum Ariſtotelis condiſcipulum (vt interpretes aiunt) diuiſiones tollentem, quia impoſſibiles eſſent, quia ſophiſticæ eſſent.

Si quis (aiebat) *diuidere velit, omnia erunt ei tenenda, omnéſque & differentiæ & ſpecies cognoſcendæ: ſecùs quid diuidat, neſciet:*
At hoc impoßibile:
Illud igitur.

Huius ſyllogiſmi propoſitioni Ariſtoteles reſiſtit, ſatíſque pùtat eſſe diuidenti genus in oppoſitas partes abſolutè diuidere, & ex eius partibus aſſumere, quod ad propoſitum definiendum ſatis erit: vt ſi quis diuidat animal, nō neceſſe illi ſit omnes animalium ſpecies, leonum, equorum, piſcium, auium, omnéſque differentias eorum noſſe, ſed ſatis eſt animal & rationale & mortale. Sic enim ἕξει τὸν λόγον τῆς οὐσίας, habebit rationem eſſentiæ. Secundus Speuſippi ſyllogiſmus videtur fuiſſe,

Sophiſtica eſſe & captioſa, quæ peterent:
Diuiſionem petere:
Sophiſticam itaque eſſe.

Huius ſyllogiſmi aſſumptioni Ariſtoteles occurrit contrario

trario argumento,

Si sint in diuisione opposita immediata, οὐκ αἴτημα, non petitio est:

At primum est:

Quia necesse est quiduis in horum altero esse, sic Aristoteles. Sic enim disputat: Necessarium (inquit) ergo non petit, sed probat & docet.

Secundum igitur.

Hîc notabis mirû Aristotelis ingenium, in primo Priorum capite tricesimo secundo, & huius capite quinto: quin paulò àntè in hoc ipso capite diuisio contra Platonem reprehensa est, quia peteret, non probaret, non doceret: Nunc verò contra condiscipulum Speusippum eadem defenditur, principiúmque non petere confirmatur, quia ex oppositis immediatis fiat. Sic eadem res, mutata tantùm calumniæ persona, ex eodem facto & vituperatur & laudatur. Hic locus consyderandus est ad iudicandum de superioribus illis locis, in quibus diuisio tractata est. Diuisione sic defensa, triplex vtilitas iam posita, per inanem ταυτολογίαν repetitur, ad definitionem diuisione constituendam, τριῶν δεῖ στοχάζεσθαι, tria spectanda sunt: vt attributa sint essentialia, vt ordine collocata, vt completa. Primum patebit ex topicis locis de genere: secundum, si natura priora præcedant: tertium, si genus diuisum & differentiis aggregatum, τοῦ συνόλου μὴ διαφέρῃ εἴδει, à toto quod definitur, specie non differat, id est, proprium sit: id enim est, non differre specie, pro eo quod in Topicis, idem numero dicitur: illic enim idem dicitur numero definitio ad definitum. Atque hæc explicatio ex præsenti Aristotelis loco ducitur, cùm ait in eo quod specie non differat, οὔτε πλέον πρόκειται, οὔτε ἀπολείπει οὐδὲν, neque plùs proponitur, neque quicquam deficit. Atque hæc de tribus diuisionis vtilitatibus tam longa adhuc digressio fuit: repetitur deinceps proposita primùm ratio definiendi generis, quomodo generis definitio ex communione & similitudine specierum subducatur, imò quomodo si duo genera sint, quæ putabantur, vnum id intelligatur. Res hîc multò est

tò est clarior, quàm fuit antea: Inquirendum verò est & intuendum in similia, miniméque differentia: primùm quid vniuersa contineant idem: deinde rursus in aliis, quæ sint in eodem quidem cum illis genere, sibiipsis inter se eadem specie, à cæteris diuersa. Cùm verò in his sumptum fuerit aliquid omnino idem, & in aliis similiter, in assumptis rursus consyderandum, an sit idem, donec ad vnam rationem ventum sit. οὗτος γὰρ ἔσται τοῦ πράγματος ὁρισμός, hæc enim erit rei definitio. Hæc Aristotelis oratio iam manifesta est, & apertè docet, quod antea obscuratum fuerat: nempe vt species generis dissimilitudine, sic genus speciei similitudine definiri: húncque & generis & speciei circulum esse. Sed additur præterea, quòd si non ad vnam rationem, sed duas aut plures itur, constat non vnum quidpiam futurum, quod quæritur, sed plura: si non fuerit vna communio, vnáque similitudo specierum, genus vnum non erit. Hoc tãquam corollarium propositæ doctrinæ accessit. Sed exemplis præter morem, Aristoteles magnificis hîc vtitur. Scire vis quid sit μεγαλοψυχία, magnanimitas? subducito species hominum magnanimorum, quid habent simile, cõtemplare. Alcibiades magnanimus fuit, item Achilles & Aiax: quibus omnibus commune est iniurias non pati. Alcibiades Atheniensibus (à quibus absens propter Siciliensem cladem damnatus erat) bellum fecit: Achilles ob raptam Briseidem, iratus, Græcis implorantibus auxilium negauit: Aiax ab Vlysse victus in armorum iudicio, seipsum interfecit. At id rursus in magnanimis aliis consyderetur. Lysander & Socrates magnanimi sunt habiti, quia secundis rebus vel aduersis nihilo sunt mutati. His duobus sumptis, consydera quid insit idem, constantiæ animi dico, in quauis fortuna, & iniuriarum impatientiæ: ac si nihil insit, duæ species erunt magnanimitatis. Quare partium communio me docuit, non vnum genus esse, quod definire volebam, & quid esset vnumquodque: quia communio non vna, at definitio vniuersalis esse debet: nec enim medicus præciperet de

cuiusdam oculi,sed de omnis aut certæ speciei sanitate.

IN 15. CAPVT.

Ex hac proxima ratione definiendi generis concludit Aristoteles facilius esse definire speciem, quàm genus, quia ὁμωνυμίαι, quæ faciunt è duobus vnum, magis lateant in genere,quàm in specie. Itaque metaphoras velut harum ambiguitatum vmbras, in definiendis rebus adhibendas esse non putat. εἰ δὲ μὴ διαλέγεσθαι δεῖ μεταφοραῖς, δῆλον ὅτι οὐδὲ ὁρίζεσθαι οὔτε μεταφοραῖς, οὔτε ὅσα λέγεται μεταφοραῖς. Si verò nō disputare metaphoris oporteat,certè neque metaphoris, neque vllis per metaphoras enuntiatis definiēdum. Metaphoras Aristoteles appellat hîc(opinor) vt in Rhetoricis ad Theodectem nominantur, omnes tropos & modificationes verborum: tametsi sexto Topico per similitudinem metaphoras tantùm dicit. Sed monitum Aristotelis præstat intelligi de tropis obscuris,quibus auditoris intelligentia turbatur:quales sunt in Organo Logico μέσον ἀντὶ πίστις ἢ λόγος, σχῆμα ἀντὶ γένος, & alia pleraque vel Aristotelis interpretibus interdum ignota, vt iam dixi de medio: & διαλέγεσθαι pro Dialecticè & probabiliter videtur vsurpare,tāquam ex minori maius concluderet: probabilis disputatio metaphoras & tropos non admittit, quantò minùs definitio? Sic metaphora damnata est: sic sexti Topici capite secundo rursum damnabitur. Est tamen consyderandum, propria verba & cum rebus ipsis nata, interdum modificatis obscuriora esse, & ideo quam ob caussam metaphora damnatur, ob eandem fuerit expetenda: deinde necessaria frequenter omnino est, cùm bona pars rerum translatis quidem & mutatis verbis exprimatur, propriis autem careat. & paulò pòst proximo capite ὀνοματοποιίαν καὶ ἀναλογίαν Aristoteles concedit. notabis hoc loco homonymiam damnari, quæ manifestiùs in Elenchis inter sophismata numeratur. At metaphora per analogiam & similitudinem præcipuè conuertitur. Sed hactenus de diuisione: cuius

cuius tanta vtilitas, in definiendo summopere obseruāda. tot definitiones in Organo logico desunt, tam multæ vitiosæ sunt, licebit hinc constituere & restituere. Et nos quātùm his legibus vsi & adiuti simus, Animaduersionum, viginti libri declarant, in quibus maxima dispu tatio est de omissis aut vitiosis definitionibus explendis aut restituendis.

IN 16. CAPVT.

Diuisionis vtilitas permagna ad definiendum seu genus, seu speciem proposita est: ea tamen adhuc augetur capite decimo sexto, & ad demonstrationem cuiusuis problematis accommodatur, vt definitiones, vt demonstrationes vna diuisio suppeditet: πρὸς δὲ τὸ ἔχειν τὰ προβλήματα, ἐκλέγειν δεῖ τὰς ἀνατομὰς καὶ τὰς διαιρέσεις· ad problemata verò & quæstiones obtinendum & disceptandum, sectiones & partitiones adhibendæ sunt. οὕτω δὲ ἐκλέγειν ὑποτιθέμενον τὸ γένος τὸ κοινὸν ἁπάντων· sic verò subiectum genus commune omnium assumendum est. vt si de animalibus agatur, quæ insunt omni animali consyderanda: tum facta communis generis diuisione, similiter in primas species intuendum: quod illi toti coniunctum consequénsque sit: vt si sit auis ea species, quæ sunt omni aui cōsequentia. & sic semper proxima. δῆλον γὰρ ὅτι ἕξομεν ἤδη λέγειν τὸ διὰ τί ὑπάρχει τὰ ἑπόμενα τοῖς ὑπὸ τὸ κοινόν· tum enim possimus dicere propter quid sub commune subiectis insint consequentia. vt propter quid homini aut equo hoc vel illud inest. Hic locus verò diligentiùs consyderandus, & attentiùs legendus est, vbi Aristoteles illo superiore Aristotele Platonis reprehensore longè æquior & verior est. Diuisio primo Analytico, item capite huius quinto & rursus decimo quarto, vt sophisma quoddam, reprehensa est & agitata, quia precariò sumeret quæstionem & velùt emendicaret. At ab hac captionis fraude non solùm ab Aristotele ipso vindicata est, cùm negauit in ea esse petitioné, sed ad definiendum

niendum, tanquam dux certissima delecta. Imò verò etiam nunc ad demonstrandum, & propter quid est, explicandum deligitur. Hic (inquam) locus attendendus & animaduertendus est. Hîc præterea præcipit Aristoteles, si fortè vsitata nomina diuidẽdis rebus defuerint, vt res tamen cõmunis nihilominùs consyderetur, eiúsque consequentia perinde videantur, noménque imponatur: sic ὀνοματοποιΐαν hîc interpretes intellexerunt. Est præterea (inquit) & alia ratio, vt κατὰ τὸ ἀνάλογον assumatur. Hîc Aristoteles ἀναλογίαν permittit in demonstratione, quam tamẽ pauló antè metaphoræ nomine damnauerat. Atque hactenus de diuision, etam multa primò in Platonis calumniam, quòd nihil probaret, nihil doceret, sed τὸ ἐξ ἀρχῆς peteret ac postularet. Deinde, in summam rei ipsius veritatem & gloriam, quòd vna diuisio in omneis omnis doctrinæ ac scientiæ partes sese mirificè iactaret: quòd definitiones vna tum generis, tum speciei suppeditaret: quòd demonsttatiombus media & argumenta præstaret: problemata propter quid est, vna suis facultatibus sustentaret. Reliquo capite docetur, problemata eadem esse, quæ medium habent idem, vt quæ per ἀντιπερίστασιν probantur: vt cur in hyeme faciliùs concoquimus, dormientes crassiùs spiramus, & putei calidi? Atque hæc problemata duobus modis eadem sunt, aut genere, aut quia medio mediũ subiectũ sit. Genere, vt propter quid resonat echo? propter quid imago apparet in speculo? propter quid iris in nube versicolor cernirur? ἀνάκλασις, repercussio in omnibus respondetur, vocis, speciei visibilis, luminis. Secundo modo eadem sunt. Propter quid Nilus desinente mense copiosior fluit? quia mensis desinens χειμεριώτερος, hybernior: Propter quid hybernior? quia luna deficit. Hæc enim sic habent πρὸς ἄλληλα.

IN 17. CAPVT.

Decimoseptimo capite varia de caussis & effectis rursus tra-

tractantur. Primò igitur reuocatur ἡ ὁμολογία αἰτιῶν καὶ αἰτιατῶν, & quæritur an simul sint caussa effectúmque, ex iísque sit reciproca demonstratio, vt in iis duobus syllogismus apparet:

πᾶν πλατύφυλλον φυλλοροεῖ·
πᾶσα ἄμπελος πλατύφυλλος·
πᾶσα ἄμπελος φυλλοροεῖ·
Ἅπαν φυλλοροοῦν πλατύφυλλον·
πᾶσα ἄμπελος φυλλοροεῖ·
πᾶσα ἄμπελος πλατύφυλλος.

Omne latifolium defrondescit:
Omnis vitis est latifolia:
Omnis vitis defrondescit.
Omne defrondescens est latifolium:
Omnis vitis defrondescit:
Omnis vitis est latifolia.

πλατύφυλλον καὶ φυλλοροοῦν hîc videtur esse reciprocæ caussæ, & reciprocas demonstrationes facere. At secùs est: caussa enim prior est, & demonstrat διότι. effectus posterior, & demonstrat ὅτι· & tamen etiam illud quod demonstrat διὰ τί, nihil habet proprium, & quod ὅτι dicitur, verùm non est: multis enim arboribus folia decidũt, quæ lata non sunt. Denique ταυτολογία hîc est inanis: nihil enim dicitur hîc, quod non dictum sit priùs. Secunda pars sequitur. Eiusdem effecti in diuersis subiectis possunt esse multiplices caussæ. Nec si est effectum, oportet omnem caussam esse. Hîc exemplum nullum est, nisi abecedarium. Tertia pars repetitur è quarto capite primi ex nota πρώτου καθόλου, si problema catholicum primò est, mediùm catholicum similiter erit & cum extremis æquale & antistrophum. Quarta est obscurissima: Eorundem effectorum caussam non contingit diuersam esse, si per se demonstretur: si non demonstretur per se, contingit. Hîc Aristoteles ait medium esse rationem extremi: vtrius, nominatim non definit: sicuti neque nono huius capite definierat, sed tantùm ait, si ὁμώνυμα sint extrema, ὁμώνυμον esse mediũ, si ea non sint, hoc nõ esse.

Inter-

Inrerpretes diuinant ab Ariſtotele dici, medium eſſe definitionem maioris extremi. quod dicet quinta parte: at hîc non dicit. Quinta parte reuocatur tertia de conuerſione partium in demonſtratione per ſe, quòd affectio cum ſubiecto vniuerſali & primo conuertatur, non conuertatur cum particularibus ſubiectis, & quòd cum eodem ſubiecto medium ſimiliter habet. ἔστι δὲ τὸ μέσον, λόγος τοῦ πρώτου ἄκρου· eſt verò medium, definitio primi extremi. Hic locus demum palàm exprimit, quod capite nono, quod capitis huius parte quarta obſcuriùs poſitum eſt, definitionem maioris extremi pro medio demonſtrationis aſſumendam. & additur, διὸ πᾶσαι αἱ ἐπιστῆμαι διὰ ὁρισμοῦ γίνονται. itaque omnes ſcientiæ per definitionem fiunt. Omnes ſcientiæ (inquit Ariſtoteles) per definitionem fiunt, tanquam medium videlicet ſyllogiſticæ demonſtrationis. At nulla ſcientia quæſtionis propter quid eſt, ſyllogiſmo concluditur, vt iam dixi: & tamen nihilominùs per definitionem res demonſtratur & ſcitur. Deinceps partis ſecundæ exempla ponuntur, quòd effecti eiuſdem in diuerſis tamen ſubiectis cauſſæ diuerſæ ſint, vt μακρόβια εἶναι τὰ μὲν τετράποδα, τὸ μὴ ἔχειν χολήν, τὰ δὲ πτηνὰ τὸ ξηρὰ εἶναι. vt longæuæ ſint quidem quadrupedes, quia bile carent: aues verò, quia ſiccæ. Interea verò definitur apertiùs τὸ καθόλου, quàm definitum erat quarto capite primi: τοῦτο γὰρ λέγω καθόλου, ὃ μὴ ἀντιστρέφει. πρῶτον δὲ καθόλου, ᾧ ἕκαστον μὲν μὴ ἀντιστρέφει, ἅπαντα δὲ ἀντιστρέφει, καὶ μὴ παρεκτείνει. Hoc enim dico vniuerſale, quod non conuertitur. Primum autem vniuerſale, cum quo non ſingula quidem, ſed vniuerſa conuertunrur, neque ſuperant. Sexta & extrema parte capitis ſtatuitur, ſi inter affectionem & ſubiectum plures cauſſæ ſinr, eam potiorem eſſe, quæ ſubiecto vicinior ſit: vt ſi quæratur an homo ſit ſubſtantia, potior cauſſa erit animal quàm corpus, quia per animal ſubſtantia homini ineſt, non per corpus. At id eſt ſuperiori quintæ partis doctrinæ contrarium, quia dictum eſt, medium maioris extremi, definitionem eſſe. Nec

Aristotelis ratio hîc vera est. Non enim homini substãtia potiùs inest ratione animalis, quàm ratione corporis. Superiora enim & vniuersaliora sunt αἰτιώτερα, vt Aristoteles ipse superioris libri capite vicesimo docuit. Atque omnino quæstio ista ridicula est: nec enim vnquã fiet talis demonstratio, quia propositio mediata erit: & per interpositum aliud medium probari poterit, & per superius probari potest inferius. Hunc errorem conantur interpretes quidam defendere, quòd subiecto vicinior caussa non sit illa quidem absolutè potior, sed potior huius quæstionis. At inepti homines, an nõ meminerant definitam esse scientiam ex caussa non qualibet, sed per quam immediatam, attributum subiecto inesset? His distinctionibus nullus error tam absurdus est, qui retineri & defendi à stultis interpretibus non posit. At Aristoteles ista collegit, ex suis ipse principiis non retexuit, non æstimauit. Quare dicamus potiùs id Aristotelicum non esse, quia principiis Aristotelis non conuenit, nec esse Aristotelicum, quicquid ab Aristotele collectum sit, sed quod ab Aristotele ex Aristotelis principiis æstimatum sit, id demum esse Aristotelicum.

IN 18. CAPVT.

Decimumoctauum caput & vltimum superest, repetitum ex decimo quarto & vicesimo sexto primi, quomodo principia cognoscantur, & qua demum cognitionis specie appellentur. ad verbum subiicere statui, vt philosophiæ Aristotelicæ primũ summúmque fundamẽtum, fundamẽtũ, vt iam dixi, Platonicũ non semel dictũ, sed iteratũ & repetitum tãdem intelligatur, & quantùm illud Platonici Poli ἡ μὲν ἐμπειρία τέχνην ἐποίησεν, ἡ δ᾽ ἀπειρία τύχην, Aristoteli probatum sit, intelligatur.

D E *principiis & quomodo nota fiant, & quis habitus eos cognoscat, hinc est manifestum dubitantibus primùm. Quòd igitur non posit scire per demonstrationem,*

tionem qui nescit prima principia immediata, dictum est prius. Vtrùm verò immediatorum eadem sit notio, an non eadem, dubitauerit vtique quispiam, & vtrũ scientia vtrusque sit, an non, an huius quidem scientia: illius verò genus alterum quoddam, & vtrùm, cùm non insint habitus, ingenerantur, an ingenerati latent.

Quærit Aristoteles initio capitis huius, quęstionem magnam in philosophia, & grauem, quomodo principia cognoscãtur, & qua specie cognitionis & appellatione: Hæ siquidem quæstiones duæ solæ sunt. Plato ex Socrate aliquãdo docet animos hominum immortales è fonte diuinitatis delibatos, in cognitione rerum viguisse, antequàm in corpus intrassent: sed obscuritate corporis & insolentia perturbatos, in obliuionem superioris intelligentiæ delabi, ut antea iam dictum est primo capite superioris libri. Aliquando animum libro comparat, vt in Philebo. Aristoteles hanc secundam Platonis sententiam secutus, animum recens corpori infusum, nudæ tabulæ comparauit: nec quicquam cognitum habuisse iudicauit, sed σύμφυτον δύναμιν, ingenitam cognoscendi potentiam & facultatem duntaxat attulisse. Cognoscendi porrò duas facultates esse: alteram ad res singulares, alteram ad res vniuersales & generales: illam sensum, hanc intellectum facit: tametsi parum distinctè & apertè id hoc loco exprimit. Quærit igitur Aristoteles quomodo principia, id est primæ & vniuersales rerum notitiæ agnoscantur, & quis sit habitus, quæue species cognitionis. Itaque cùm per demonstrationem principiis ignoratis, mediatorum haberi scientia nõ possit, vt priùs dictum est, meritò dubitauerit aliquis, vtrùm immediatorum cognitio & mediatorum sit eadem, an non: & vtrùm mediatorum similiter & immediatorum scientia sit, an non: sed horum quidem scientia, illorum verò generis alterius cognitio. Hæc secũda quæstio est, an principiorum

cipiorum sit scientia, an præstantioris generis cuiusdã, vt intellectus: sciẽtia autem sit mediatorum, intellectus immediatorum: & vtrùm principiorum habitus animis nostris à natura non ingenerati, tandem à disciplina & magistro duntaxat ingenerentur: an ingenerati quidem sint, vt Socrati placuit, sed lateant & ignorentur. Hæc quæstio est prima. Responderi verò potest vtrique quæstioni ex capite decimoquarto & vicesimo sexto libri superioris, mediatarum conclusionum scientiam esse, principiorum, intellectum: nec principiorum cognitiones à natura congenitas animis nostris esse, sed inductione singularium & experiẽtia per sensus comparari.

QVARE *si hos habemus, absurdum erit: fiet enim vt quamuis cognitionem demonstratione certiorem habeamus, tamen ignoremus. Si verò accipimus, nec habuerimus priùs, quomodo tandem cognoscemus & addiscemus, nulla antecedente cognitione? Impossibile enim est, vt in demonstratione diximus. Constat igitur nec haberi posse, neque sic ignorantibus, & nullum habentibus habitum, ingenerari.*

Antequàm primæ quæstioni respondeatur, εἰς ἑκάτερον, in vtranque partem Aristoteli lubet argumentari:

Si principiorum habitus congeniti sint, accidet vt quamuis certissimam cognitionem habeas, habere te nescias:
Secundum absurdum:
Primum igitur.

Vide hanc rationem in Philosophia circa finem maioris ἄλφα. Sed contrà dicetur,

Si non congeniti principiorum habitus, ex antecedente percipientur notione:
Secundum absurdum,
quia principiis nihil notius:
Primum igitur.

Itaque neque congeniti, neque non congeniti: sic prima

quæſtio diſputatur, deinde ſoluitur.

NECESSE *igitur eſt habere quidem quandam facultatem, non autem eiuſmodi habere, quæ ſit his certitudine præſtantior. Cernitur autem id in omnibus animalibus: habent enim facultatem inſitam iudicandi, quam vocant ſenſum. Sẽſus verò cùm inſit, in aliis quidem animalibus ſenſilis notio permanet, in aliis non permanet; in quibus verò non permanet, aut omnino, aut circa quæ non permanet, iis extra ſenſum notio nulla: in quibus verò ſentientibus permanet, hæc aliquid vnum in anima habeant neceſſe eſt. Quæ cùm multa eiuſmodi contigerint, differentia quædam gignitur, vt in aliis quidem ex eorum memoria ratiocinatio oriatur, in aliis nequaquam. Ex ſenſu igitur memoria: quemadmodum dicimus, ex memoria eiuſdem rei ſæpius inducta exiſtit experientia. Multæ enim memoriæ numero, experientia vna eſt: ab experientia verò aut omni vniuerſali quieſcente in anima, aut vno præter multa, quòd in omnibus vnum inſit illis idem artis principium & ſcientiæ: ſiquidem circa generationem, artis: ſi verò circa ens, ſcientiæ.*

Soluta eſt adhuc quæſtio, quomodo principia noſcuntur, & per gradus quatuor expoſita: αἴσθησις, ſenſus, primò: deinde μνήμη, memoria: tum λόγος, ratio: poſtremò ἐμπειρία, experientia, vnde vniuerſale vel caducum, & artis: vel perpetuum, & ſcienriæ, principium eſt. Sed ad hanc explicationem, animalium diuiſio inducitur, quia ſenſus, vnde origo principiorum petitur, eſt omnium animalium communis. Animalia igitur cùm omnia ſentiant, quædam ſenſus memoriam retinent, quædam non retinent: non retinentium quædam ratiocinantur, quædam non: atque ratiocinatio propria hominis iam eſt, qui

qui ex variarum rerum memoria & recordatione ratiocinando, experientiam sibi conficit, & vniuersale decretum inde constituit: nec enim, vt Galenus de optima secta ait, ἄκριτος ἱστορία παραδεκτέα, sine iudicio obseruatio est admittenda. Vide animalium partitionem hanc primo capite maioris ἄλφα in Philosophia. Atque hîc notabis de sensu, quòd ab Aristotele dicatur σύμφυτος δύναμις· intellectus verò, de quo id in primis hîc dici debuerat, σύμφυτος δύναμις non dicatur: vt tamen intelligeremus non ἕξεις principiorũ, sed δυνάμεις συμφύτους εἶναι· nec enim sola sensus facultas nobis est naturalis ad principia cognoscendum, sed multò magis intellectus. Notabis præterea, quòd ab Aristotele dicatur, sensus non solùm δύναμις σύμφυτος, sed etiam δύναμις κριτική· idémque quanuis non dicatur de intellectu, multò magis conuenit itelligi. ad eámque rẽ planiùs intelligẽdam, Galeni locum audies nono libro περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων, de dogmatis Hippocratis & Platonis, statim initio, cùm docet iisdem indiciis & principium & è principio secũda, tertia, quarta, & reliqua deinceps consequentia percipienda esse: principiúmque ex Platone ait esse dimidium totius: imò principium, omnis operis esse maximam partem, potestate videlicet. iudicium igitur, quo principia cognoscãtur, naturale sic ait esse. Si igitur nullum nobis est φυσικὸν κριτήριον, naturale iudicium, neque artificiosum vllum inuenire poterimus. Naturalia verò habentes, inuenimus vtique aliquid artificiosum. An igitur omnes homines quædam naturalia iudicia communia habemus? Neque enim naturalia dicere liceret, nisi ipsa essent omnium hominum communia. Necesse est igitur naturalia non solùm omnium hominum communia esse, sed etiam communem naturam habere. Equidem in nobis omnibus naturalia iudicia inesse confirmo, idque moneo potiùs, quàm doceo vel demonstro, neque velut ipse sententiæ huius author, id affero. Quænam verò iudicia ista sunt? vt oculis secundùm naturam affectis præditi

diti colores videant, itémque auribus secundùm naturam affectis præditi sonos audiant: sic lingua gustans, iudex est succorum, & nares odorum: totáque cutis rerũ tactum mouentium: tum verò mens, vel ratio, vel quomodolibet appellet quis eam facultatem, qua diiudicamus & consequens & repugnans, aliáque iis adiuncta. Tantus igitur locus, & tam magnificus studiosè animaduertatur. Aristoteles vocat δύναμιν σύμφυτον κριτικὴν. Galenus vocat φυσικὸν κριτήριον: eodémque libro mirificam illam Hippocratis de naturalibus iudiciis vocem meritò collaudat. ἀπαίδευτος ἡ φύσις ἐοῦσα, οὐ μαθοῦσα τὰ δέοντα ποιεῖ, doctissima natura licet nihil à magistro didicerit, tamen quæ conueniunt, efficit. Vocat verò etiam Galenus πρὸς ἀρίστης αἱρέσεως, idẽ & κριτήριον & κρίσιν & ἐπίκρισιν, & in libro de optima disciplina, sophistis solis ait κριτήριον σύμφυτον negari. Ergo nebulones nõ solùm imperiti, sed impudentes & improbi, qui nos, quia naturalem Dialecticam, naturalem inuentionem, naturale iudicium, quod appellauimus, theatris & iudiciis suis irrident & condemnant, qui Galenum nobis obiiciunt, Galeni tam veram orationem audiant, & tandem aliquando erubescant, imò verò Aristotelem ipsum potiùs hîc animaduertant, qui docet principia cognosci συμφύτῳ δυνάμει. Quid enim aliud est ista σύμφυτος δύναμις, quàm (quod Galenus interpretatur) φυσικὸν κριτήριον; quàm (quod Hippocrates ait) ἀπαίδευτος φύσις οὐ μαθοῦσα; quàm denique (quod Aristoteles ipse in Elenchis ait) ἄτεχνος διαλεκτική; Sed id antea satis. Sed quæres hîc, quum Aristoteles octauo capite primi deriserit Platonis ideas, & appellarit ἕν τι παρὰ τὰ πολλὰ, vnum aliquid præter multa: suum verò vniuersale vocauerit illic κατὰ πολλῶν καὶ ἐπὶ πλειόνων, de multis & in pluribus, quídnam hîc sibi vult, cùm appellat vniuersale παρὰ τὰ πολλὰ, præter multa? certè sermonis ὁμωνυμία est, quam vitare tamen debuerat: rei tamen contradictio nulla. Vniuersale siquidem præter multa, ratione tãtùm à multis & singularibus distinctum esse vult, sed reipsa in singularibus

gularibus illis multis vnùm & idem esse. Verba verò περὶ γένεσιν & περὶ τὸ ὄν, Platonica sunt, quibus significatur καὶ φθαρτὸν καὶ ἄφθαρτον, caducum quod gignatur & intereat, & perpetuum quod sit semper vniusmodi.

Q V A P R O P T E R *neque definiti habitus insunt, neque de aliis habitibus notioribus oriuntur, sed à sensu.*

Cõcluditur solutio quæstionis primæ, Quare habitus & notio principiorum, non est à natura nobis ingenita, neque tamen ex aliis orta principiis, sed à sensu profecta, exque variarum rerum memoria, ratiõne & experientia collecta.

V E L V T *in prælio fuga facta, si vnus restiterit, resistit alter, tum alius, donec ad principium ventum sit: anima verò eiusmodi est, quæ similiter afficiatur.*

Similitudo magnifica inducitur ad illustrationem solutionis antecedentis: accepta clade cùm fusa fugatáque sit acies, si aliquis vnus restiterit, totam aciem plerũque restituit: Alter enim eius exemplo & hortatu, protinus ei coniungitur, tum his tertius & quartus: tandémque globo facto & expleta phalange, primus & integer pugnæ status restituitur, résque ad principium vel potiùs principatum (vtrunque enim ἀρχὴ, quo Græcè Aristoteles vtitur, significat) pristinum redit. At in animo, velut in campo aliquo simile quiddam in notionibus vniuersalibus colligendis accidit.

Q V O D *verò dictum est quidem antea, nec satis apertè dictum sit, iterum dicamus. Nam si constiterit indifferens aliquid vnum primum quidem in anima vniuersale est. Etenim sentit quidem singulare, sensus verò est vniuersalis, vt hominis, sed non Calliæ hominis. Rursus in his statur, donec impartibilia stent &*

vniuersalia, vt tale quoddam animal, donec animal, & in hoc similiter.

Apodosis est & redditio similitudinis ad clariùs exponendum, quod dictum erat. At locus mihi mendosus videtur, nec illustrat propositam rem, sed obscurat potiùs. Ex singularibus vniuersale, multis vnum, differentibus indifferens, diuersis idem, animus per sensum, memoriam, ratiocinationem, experientiam conducit. Verè quidem id dictum est, sed quòd propterea sensus sit vniuersalis, id non verè dictum est. Hîc distinctiones non deerunt interpretibus, vt antea in errore consimili capite secũdo huius. At distinctiones veras amo & libenter audio: fallaces nec amo, nec audio. Locum hunc mendosum confiteri malo.

MANIFESTVM *igitur, quod nobis prima vt inductione cognoscere necesse sit. Etenim & sensus sic vniuersale instituit.*

Concluditur disceptatio primæ quæstionis, quòd principiorum ἕξις, id est, γνῶσις, cognitio & informatio per sensum, inductionem, memoriam, ratiocinationem, experientiam comparatur. Ergo ex Aristotelis sententia habemus à natura principiorum percipiẽdorum συμφύτους δυνάμεις. at ἕξις non habemus: quod tamen hîc Aristoteles non planè dicit, cùm sensum dicat in omnibus animalibus σύμφυτον δύναμιν κριτικὴν, intellectum non dicat in homine σύμφυτον δύναμιν, quem tamen potiùs dicere debuerat, vt dixi.

QVONIAM *verò circa dianiam habituum, quibus verum dicimus, alij quidem semper veri sunt, alij autem falsum suscipiunt, vt opinio & ratiocinatio: veri autem semper scientia & intellectus, ac nullum sciẽtia accuratius genus aliud, quàm intellectus. Principia verò demonstrationibus notiora sunt: scientia autem*

tem omnis cum ratione est: principiorum vtique scientia non fuerit: ac quoniam nihil est scientia verius quàm intellectus, intellectus fuerit principiorum.

Solutio secundæ quæstionis sequitur breuior superiore, ex superioris libri capite vicesimo sexto repetita, sicuti dixi. Quærebatur, an mediatorum & immediatorũ cognitio esset eadem, an scientia vtrobique, an non, an illic scientia, hîc generis alterius cognitio quædam. Nũc igitur respondetur, principiorum & immediatorum cognitionem, esse τὸν νοῦν, intellectũ: mediatorum & conclusionum demonstratarum cognitionem, esse scientiam. Habituum autem animi (quibus verum dicitur) genera quatuor sunt, opinio, quæ propositionis est: ratiocinatio, quæ fit ex multis propositionibus: vtraque & vera & falsa esse potest. Intellectus est simplicium & primarum propositionum: scientia è primis propositionibus deducta: vtrumque semper verum. Ergo principiorum & ex principiis conclusorum & demonstratorum cognitio, non erit opinio, non erit item ratiocinatio. Duæ species reliquæ sunt, intellectus & sciẽtia, quæ semper veræ sunt. Cúmque principia demonstrationibus, id est, demonstratis rebus (sic enim προπτικῶς hîc Aristoteles locutus est) notiora sint, & intellectus sit ἀκριϐέστερος καὶ ἀληθέστερος, accuratior & verior, quàm sciẽtia: certè principiorum cognitio, scientia non erit, sed intellectus erit. Cognitio verò rerum ex principiis conclusarum & demonstratarum, scientia erit. Notabis hîc τῆς διανοίας verbum generale & commune ad opinionem, ratiocinationem, intellectum, scientiam, cùm secùs vicesimo sexto cap. lib. superioris sit vsurpatum. *Ratiocionatio.*] Græcè est λογισμὸς, & λογισμὸς hîc ab interpretibus appellatur πρακτικὸς λόγος ὁ δυνάμει, actiuus intellectus potẽtia. Hæc interpretatio non placet, sed λογισμὸς ἀντὶ συλλογισμὸς capitur, vt vno loco quadragesimi capitis primi libri prioris Analyseos: & Topici sexti cap. tertio, & vltimo capite secũdi Physici, & in Philosophia primo

pite maioris ἄλφα. Cognitio in probabilibus, si per se probatur, opinio: si aliunde, συλλογισμός· in necessariis, si per se probatur, intellectus: si aliunde, scientia dicitur. Hoc discrimen nobis hîc Aristoteles ostendit: vel placitum suum potiùs ostendit. De nomine intellectus & scientiæ iam antea, vt intellectus id esset in animo, quod aspectus in oculo.

A T Q V E *ex his considerant etiam, quòd demonstrationis principium non sit demonstratio: atque ita neque scientiæ scientia sit. Quare si nullum aliud à scientia verum genus habemus, certè intellectus scientiæ fuerit, & principium quidem principij fuerit: omnis verò similiter habet ad omnem rem.*

Reliquiæ capitis huius sunt valdè cõfusæ: sensus autem videtur esse. Patet ex iis principium demonstrationis non esse demonstrationem, id est rem demonstrabilem, neque scientiæ principium esse scibile: sic enim προτικῶς videtur Aristoteles loqui. Quare sciẽtiæ principium intellectus erit, & erit principium principij, id est cognitio propositionis immediatæ: quę principium est. *Omnis verò.*] scientia, intellige: sic enim Philoponus hîc: Ἡ δὲ πᾶσα ἐπιστήμη. *Similiter habet ad omnem rem.*] scibilem, intellige. Hæc solutio est secũdæ quæstionis. Cognitio principiorum non appellatur scientia, sed appellatur intellectus: cognitio demonstrationum non appellatur intellectus, sed appellatur sciẽtia. Placitum Aristotelis hîc idem illud est, quod fuit capite vicesimo sexto superioris libri. placitum dico: Vt enim sensus est, quo sentimus omnia, vel oculis, vel auribus, naribúsque, vel aliis organis fiat id genus, nihil interest: sic intellectus est, quo quiduis intelligimus, in rebus per se, vel aliunde probabilibus, ad intellectus commune lumen nihil interest. Tropum igitur Aristotelis intelligamus, quo hîc vtitur, quia sine arte, sine syllogismo, sua tantùm luce intellectus, principia concipit: principiorum cognitio dicatur, si lu-

si lubet, intellectus. Verùm illud potiùs dicendum est & repetendum, quod superiore libro monui, & quod ab interpretibus Aristotelis non adhibitum, ad examinandam Aristotelis Philosophiam esse dixi. Vniuersalia disciplinarum principia à sensu & inductione, ab experientia, conformata & deducta sunt, ait Aristoteles: Ergo meditemur, quomodo Grammaticæ, Rhetoricæ, Logicæ, Arithmeticę, Geometrię, & cuiusuis disciplinæ principia generaliáque dogmata formari atque institui debeant. Quid est Grammatica? doctrina rectè loquendi. Vnde igitur vniuersales rectè loquendi regulæ? à singularium rectæ locutionis exemplorum sensu, inductione, experientia. Quid est Rhetorica? doctrina bene dicendi. Vnde igitur vniuersales bene dicendi præceptiones informatæ? à singularium bonæ & ornatæ dictionis exemplorum sensu, inductione, experientia. Quid est Logica? est doctrina bene disserẽdi. Vnde igitur bene disserendi institutiones ortæ? à singularibus bene disserentium poëtarum, oratorum, philosophorum, omnium denique hominum exemplis: eorúmque sensu, inductione, experientia: eáque sensus, inductionis, experientiæ nia, Arithmeticæ, Geometriæ, ac cuiusuis denique disciplinæ principia generalia & vniuersalia facta sunt. Si quod præceptum sit generale in arte aliqua, non ista via factum, commentitium est, & Aristotelis iudicio spurium & nothum. Matrem experientiam hoc præceptum non habet: non est igitur legitimum, dicet Aristoteles. Hanc analysin interpretes non attenderunt, non adhibuerunt: hãc Logicæ examinandæ regulã non tenuerunt: illam denique Platonis, vel potiùs Aristotelis sententiã (ἡ μὲν ἐμπειρία τέχνην ἐποίησεν, ἡ δὲ ἀπειρία τύχην) legerunt, & in scholastica scilicet altercationum vmbra spectauerũt: at nunquam in puluerem, in solem communis vsus, nunquam in aciem humanorum exemplorum vocarunt. Quamobrem considеremus quantam rem hîc Aristoteles doceat, & quàm ad omnes artes instituẽdas magnã & necessariam. Disputaui omnibus

bus Animaduersionum partibus & locis, vsum dialecticæ artis principium esse, quia ex obseruatione & animaduersione veri & humani & naturalis vsus, generalia Logicæ artis dogmata deducenda essent. Hoc Aristoteles generaliter non de sola arte logica, sed de omnibus artibus isto capite præcipit. Ergo fundamentum meum, Aristotelicum fundamentum est. Disputaui ad eundem illum vsum, tanquam summum finem, omnia Logicæ artis sic obseruata principia & vniuersalia præcepta referri oportere, vt compendio talis artis adiuti, eorũ similes efficeremur, quorũ vestigia & exẽpla sectaremur & imitaremur. Grãmaticus meritò dici potest, qui præcepta Grãmaticæ artis in exemplis Ciceronis, aliorúmue rectè loquentium vera esse prospexit & explorauit: qui Ciceronis puris & propriis exemplis æmulandis sese diu multúmque exercuit: qui alterum vel neutrum fecit, Grammaticus non est. Ergo eodem & Aristotelico iudicio, qui dialectica documenta in excellentibus exemplis argumentorum, syllogismorum, methodorum variis & multis considerauit & explorauit: qui similiter & in scriptis & dictis disserendo, ratiocinando sese exercuit: & iis authoribus, quos imitatur, similem se pręstātiorémve fecerit, Dialecticus est: qui horum neutrũ, vel alterum non fecerit, Dilecticus non est. Quãobrẽ Aristotelea ista lege atque authoritate omnes Aristotelis Græci Latinique interpretes, vt ignari Logicæ & Dialecticę dãnãtur, qui Logicę præcepta qualiacũque sibi relicta, nunquã in singularibus poëtarũ, oratorũ, philosophorum, aut cuiusquam generis hominũ exẽplis explorarunt: nunquam ad eorum consilia iudiciáque cognoscenda, imitanda, æmulandáque adhibuerũt: nunquam denique de regularum suarum principio, nũquam de fine cogitarunt. Hoc enim principium est, vnde ortæ sunt: ille enim finis est, quò referendæ sunt. Hoc Aristoteles sibi fundamentum tam verum támque solidum posuit: fundamentum Grammaticæ, fundamentum Rhetoricæ, fandamentum Logicę, fundamentum Arithmeti-

meticæ, fundamentum Geometriæ, fundamentum denique cuiusuis disciplinæ ac philosophiæ: fundamẽtum minimè dubium & caducum, sed certissimum & firmissimum, à nobis infinitè tot annos citatum & allegatum: sed quia Aristotelis esse non dicebam, derisum, & theatrorum fabulis (quod incredibile sit, nisi iis qui viderunt & interfuerunt) à regio professore agitatum, & per tres iudices damnatum. Quamobrem, vt regius histrio, vt Aristotelei iudices intelligant, Aristotelem nostro nomine spectaculis & iudiciis suis derisum atque damnatum esse, nunc tandem aliquando ab Aristotele perdiscant, Logicæ artis, imò verò omnis artis ac scientiæ generalia & vniuersalia documenta à vero præstantium exemplorum & naturali vsu proficisci, eorúmque parentem esse αἴσθησιν, ἐπαγωγὴν, ἱστορίαν, ἐμπειρίαν· Animaduersionibúsque nostris irasci desinant: quia quod approbãt, ex Aristotelis principiis approbant: quod improbant, ex Aristotelis principiis improbant: nec aliud quàm ex Aristotelis iudicio, Aristotelica hæc esse, illa non esse pronuntiant: & Aristotelici Organi vulneribus non alia, quàm Aristotelicorum principiorum medicina medentur. Aristotelis principium iubet omnem doctrinam à primis & illustribus prænotionibus institui: At plurima logicarum definitionum & partitionum principia, in Organo logico nulla sunt: exempla vel nulla sunt, vel ex ignotis posteriorum disciplinarum locis petuntur, vel abecedaria, nihílque omnino significantia, ponuntur: Orationis præterea homonymia, infantia, inopia tanta est, vt Aristoteles ab Aristotelis interpretibus persæpe propterea non intelligatur. Ex Aristotelis igitur principio id animaduertimus, & cõtraria definitionum, partitionum, exemplorum, orationis lumina restituere conamur. Aristotelis principium tribus scientificæ materiæ symbolis κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου, iubet omnem doctrinam necessariis, cognatis, propriis decretis institui? At quædam sunt in Organo logico falsa, aliena multa, plura loco impropria. Ex Aristotelis igitur prin-

principio:id enim aduertimus, falsa & aliena reiicimus: ad suum quidque locum remittimus. Aristotelis principium iubet omnem doctrinam ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας deduci, neque solùm κατὰ παντὸς, & necessariò affirmatis, sed tam perspicuis institui, vt contraria sint inde clarissima. At Organum logicum in falsis contrariorum erroribus argutandis & refellendis maximam partem occupatum est, & de quadraginta quinque capitibus duorum posteriorum (vt de his nunc tantùm dicam) paucula illa sola (quæ initio proposui) ad vsum parandæ scientiæ referri possunt. Quid modalium contentiones? quid syllogisticæ & reductionis & permistionis & potestatis argutiæ? à cuius vsus obseruatione & experientia profectæ sunt? ad cuius vsus vtilitatem & prudentiam referentur? Ex Aristotelis igitur principio id animaduertimus, refutationes errorum & argutias inanium subtilitatum è Logicis institutionibus reiicimus: eiusdémque principij authoritate (quanuis separatim & syllogismum in syllogistica, & demonstrationem, id est definitionem, distributionem, illustrationem, in demonstratiua quæstione retinemus) tamen syllogismum demonstratiuum reiicimus, quia per illam τῆς ἐμπειρίας viam in artem non venerit: quia ab arte in eandem ἐμπειρίαν venire non possit. Aristotelis principium iubet omnem doctrinam à prioribus naturâ & notioribus sic institui, vt vnumquodque præceptum suo loco, & tantùm semel exponatur. Organum logicum libris ita confusum est, vt Aristotelicæ methodi tam dissimile nihil fingi possit: idem præceptũ infinitè repetitum & inculcatũ sit. Ex Aristotelis igitur principio tantã confusionẽ animaduertimus, selectæ κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου Logicæ documenta sic ordinamus, vt naturâ prima primo sint loco, media medio, postrema postremo: ταυτολογίας omnes & iterationes reiicimus. Aristoteles principiũ, logicæ artis exercitationẽ maximè requirit, nec artificem ex solis artis vniuersalibus præceptis, sed multò magis exemplis, opere, vsu denique futurum

præ-

prædicit:ídque ἁπλῶς καὶ τῷ ἐνεργεῖ ἐπίσασθαι dicit. Ex Aristotelis igitur tanto principio, logicæ artis vsum in scholis nostris spretum, imò professoris vnius Regij theatrali iudicio & libro mirabilium calumniarum inscitia composito damnatum repetimus,& in scholas reducimus. Quapter Aristotelicæ Philosophiæ studiosi, Animaduersiones nostras Aristotelis tantùm principia secutas, verè Aristotelicas esse percipiant: Dialecticam nostram(quia Dialectica Aristotelis, imò solius Aristotelis,non solùm quæ sunt in posterioribus Analyticis,sed quæ reliquis libris logicis, quæ etiam Physicis, Metaphysicis, Ethicis dispersa sunt,dogmata doceãt,& methodo Aristoteli probatissima doceant) vera in Dialecticam & Logicam, & Aristotelicæ Logicæ ac Dialecticæ compendium tantopere (vt initio dixi) desyderatum complexam esse intelligant: Aristotelémque legibus Aristotelis & principiis confirmatum & compositum tandem aliquando cognoscant.

Finis libri decimi Animaduersionum Aristolicarum.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROFESsoris, *Animaduersionum Aristotelicarum libri octo in totidem Aristotelis Topica,*

AD
CAROLVM LOTHARINGVM
CARDINALEM.

PARISIIS,
Apud Andream Wechelum, sub Pegaso, in vico Bellouaco: *Anno salutis*
[illegible]

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROfessoris, *Animaduersionum Aristotelicarum liber vndecimus, in primum Topicum,*

AD
Carolum Lotharingum Cardinalem.

RETEXVIMVS adhuc ad normam Aristoteleorum principiorum de materia, déque forma artis, de rerum veritate & experientia: retexuimus (inquam) ad has Aristoteleas leges, Categoremata, Categorias, Interpretationem, Analytica de ſyllogiſmo & demõſtratione: & quid Dialecticæ tum inuentionis, tũ diſpoſitionis in his eſſet, oſtẽdimus: quid eſſet etiam contrarium, diſtinximus: Topica ſequuntur, in quibus pro fundamẽto iudicij eadem mihi principia propono. Videtur autem hic liber maiora nobis ac præſtantiora promittere, quã ſuperiores adhuc præſtiterũt: et Analyticus author plenioris inuẽtionis gratiâ huc nos remittere viſus eſt: & titulus ipſe, inuẽtionis doctrinã pollicetur. Ariſtoteles Dialecticæ inuẽtionis præceptiones, τόπους, id eſt lo-

cos nominauit. Vt enĩ ſi cui aurũ, quod eſſet multifariã defoſſum, cõmonſtrare velles, ſigna oſtẽderes locorũ, quibus cognitis ille ſibi ipſi foderet, & id quod vellet, ſine errore erueret: ſic has Ariſtoteles argumentorum quaſi notas, locos appellauit, quia argumenta quęrenti, demonſtrarent vbi eſſent: & ἀπὸ τοῦ τόπου, τοπικὸν opus appellauit. Huius nominis ea ratio à Cicerone redditur: quam tamen ſanè percipiamus: Multũ enim inter fodinas, & inuentionis Dialecticæ etiam veriſſimè & clariſſimè deſcriptas præceptiones intereſt: locum auri notatum habueris, aurum iam inuentum eſt, ſed eruendum labore: omnes argumentorum inſtitutiones & artes noueris, ſi fueris in conſuetudine, in exemplis, in inſtitutis, in artium diſciplinarúmque ſtudijs, in hominum moribus ac volũtatibus hoſpes & planè rudis, nihil hi loci admodùm tibi proderunt: & ea de cauſſa inuentionem diximus initio priorem Dialecticæ partem, quæ de argumentis eſſet, non ſine magna ratione appellatam. An verò Topica hæc Ariſtotelis Platonici vera Topica ſint, cùm Ariſtoteles in Rhetoricis præcepta quædã Topica citet, quæ in his Topicis nulla ſint: cùm Ciceronis, cùm Laërtij Ariſtotelea Topica his nõ reſpondeant, nihil diſputo: cuiuſcunque ſint authoris ea, qualia ſint, conſideranda mihi propono: Quare perge. Topica nobis explicat Topicus magiſter, quiſquis is eſt: Vtrùm ſolos topos & locos argumentorũ explicat? Videtur ſanè octauo Topico etiã diſpoſitionẽ polliceri, vt totam Dialecticam, id eſt inuentionis & diſpoſitionis doctrinam complecti videatur: Conſideremus itaque primùm qua diligentia & ſubtilitate partes inuentionis diſtribuerit, poſtea diſpoſitionis prudentiam expendemus: Categoremata è cauſſis, formã nomine differentię comprehenderunt, vt effecta & adiuncta nomine accidentis proprij & communis: genus & ſpeciem è loco diſtributionis attigerũt, cætera omiſerunt: Categoriæ effectorum, adiunctorum exempla quædam nominibus qualitatis, quantitatis, actionis, paſſionis,

passionis, vbi, quando, situm esse, habere, proposuerunt: oppositorum locum multis argutijs inuoluerunt: coniugationis aliquid in paronymis habuerunt: Interpretationis duo libri contradictionem incredibili caligine offuderunt: Analytica priora de syllogismo ad damnādum oppositionis & distributionis locum, ad adiuncta & definitionem vix appellandum, ad propositionis, syllogismíque simplicis & communis, nonnullam etiam methodi doctrinam obscurandum, quid tenebrarum omiserunt? Analytica posteriora, vt demonstrationem, (cuius neque materia, neque forma per rerum naturā vlla posset esse) nobis inducerent, totam ferè inuentionem, imò verò tota ferè priora Analytica consimilibus tenebris aggregarunt: Topica tandem sequuntur: quæ de propositione, syllogismo & methodo aliquid repetunt: Inuentionis autem locos per species de fine, forma, efficiente, effectis, subiectis, adiunctis, aduersis, relatis, priuantibus, contradicentibus, paribus, maioribus, minoribus, similibus, notatione, coniugatis, toto, partibus, genere, specie, definitione, definito, testimonio (de materia enim, repugnantibus, dissimilibus nominatim nihil est) trecentos septendecim pro viginti duobus habent, quoties in singulis libris eosdem repeti postea docebimus. At per Deum immortalem, quid est Aristotelis principijs de materia bene institutæ artis contrariū, nisi hoc est? Generalia generaliter doceātur, ait Aristoteles: secùs, si specialiter doceas, sophisticè doces: At consideratio Logicæ inuētionis, in caussis, effectis, subiectis, adiunctis, oppositis, cōparatis, nominibus, distributione, definitione, testimonio: dispositionis in propositione, syllogismo, methodo, tota generalis est & cōmunis omniū rerum: & Organicus author errore suo id ipsum testificatur, qui communia fundamenta propositionum omnium statuit in Categorematis, Categorijs, inuentione medij: qui propositionis, syllogismi, methodi, communem doctrinam omnium rerum facit, vt notauimus antea: deinde eadem tamen

omnia repetit ad quæſtionem apodicticam & topicā: quod facere non poſſet, niſi cōmunia eſſent: Quare generaliter & ſemel ea docenda fuerunt & explicanda, nō toties & tam Ariſtotelis damnatis nugis iterāda. Quid igitur Topicus doctor primo capite primi Topici? Videtur initio nobis inuentionis doctrinam aliquam definire: veterem, id eſt quāuis barbaram, tamen fidelem interpretationem ſequamur, nequid propter verba nobis aduerſus homines nimiùm ſeueros periclitetur: ſic autem loquitur: Propoſitum quidē negotij eſt, methodum inuenire, per quam poterimus ſyllogizare de omni propoſito problemate ex probabilibus: & ipſi diſputationē ſuſtinentes, nihil dicemus repugnans. Primùm ſpectemus cuiuſmodi ſit iſta definitio: inuentio Dialectica alligatur ad problema, vt poſtea rurſum. Hoc initio, cùm de quæſtione dictum eſt, abſurdum eſſe docuimus: quia Dialectica de omni quæſtione, imò etiam de non quæſtione diſſerit: & ratione vtitur etiam in propoſitionibus per ſe manifeſtis, vbi quæſtio nulla eſt: non autem diſputat ſolùm de problemate: hoc primum vitiū eſt in hac definitione: tū additur (ex probabilibus:) quod ſecundum vitium eſt: Dialectica inuētio, eſt communis omnium argumentorum & probabilium & neceſſariorum: & Topicus magiſter ipſe nō minùs neceſſaria argumenta, quàm probabilia hîc proponit, genus, ſpeciem, definitionem, proprium, formam, quæ neceſſaria eſſe exiſtimat: ſeipſum igitur magiſter ſuis præceptis coarguit. Sequitur in hac definitione: Et ipſi diſputationem ſuſtinentes, nihil dicemus repugnans. In quo duplex eſt error: & quòd magiſter Dialecticam ad ſophiſticas altercationes referat: & quòd Dialectico nihil exiſtimet ſuſceptæ diſputationi repugnans eſſe dicendum. Enimuerò ſi ſententiam falſam, vt contra nos in his libris ſcholaſticus aliquis defendendā ſuſceperit, an veriſſimis argumentis, clariſſima veriſſimæ diſputationis luce conuictus, tamen in errore pertinaciter hærebit? Imò verò ſi pertinax non erit, ſententiam deteriorem

rem cum meliore commutabit: nec pudebit ab errore ad veritatem, ab inscitia ad certam cognitionem conuerti. Sed Topicum est in his Topicis præceptũ: A sententia falsa, iniqua, nihil interest, nunquam tamen deiici, nunquam vinci. Sequitur definitio syllogismi obscura (vt Analytico primo declaraui) & alieno posita loco: syllogismus enim, est dispositionis, quæ disponendi argumenti regulas tradit: illic igitur definiatur: non est autem inuentionis, quæ argumenta describit: ne hîc igitur confundatur. Distribuitur à doctore syllogismus in demonstratiuum, dialecticum, litigiosum, paralogismum: de hac syllogismorum nugatoria ex remotissimis circunstantiis partitione dictum iam satis est. Caput secundum est de triplici Dialecticæ vtilitate ad exercitationes, ad colloquia, ad philosophicas artes & disciplinas. Quas vtilitates si præceptis conuenientibus persequeretur magister, & apertè demonstraret, quanuis parum disertè planéque tam nobilis disciplinæ fructum enarraret, tamen non laudari quidem maximè nõ posset, quia nihil ferè est excellẽs & magnum, quod his tribus rebus quodãmodo non contineatur. Verùm tam sapiens magister esse non vult: retexit paulò pòst orationem: Dialecticam reuocat à colloquiis familiaribus & domesticis: retrahit à meditationibus omnibus humanis: compingit in problematis scholasticum de accidente, genere, proprio, definitione clamorem. Tertium caput totam ferè de quæstione confusionem continet, ex ipsius quæstionis & genere, & nomine, & partitione: tria enim hæc in doctoris quæstione reprehẽdenda mihi propono. De quæstione satis supérque fuerat secundo libro Animaduersionum disputatum: vt tamen hos errores apertiùs ostendamus, graue nobis non erit rem totam minutatim persequi: Topicus author ait Dialecticum duntaxat de quæstione disputaturum, quæ interrogat in vtranque partem, hoc modo: Estne hominis definitio, Animal gressibile, bipes, an non? In quo vehementer errat: concludam etiam idem peccatum vt

antea, & refutabo generaliter:Omnis quæstio cuiuscũque modi sit, quóque modo interroget, nihil interest, Dialectico proposita est:& ea argumentorũ generibus tractanda, dispositionũ modis æstimanda & collocãda est: quod nostra Dialectica, quod vsus, quod veritas Dialecticæ bene descripta declarat: vna inuẽtio cõmunis est omniũ quęstionũ:vna dispositio cõmunis est omnium quæstionum: totam autem & inuentionis, totam etiam dispositionis doctrinam Dialectica sibi vendicat: totam propriam & suam ducit, nec cum vlla alia disciplina communem habet. Quare errat hic magister, & errando, suos in errorem trahit. Videte quomodo contrà concludam:

Quæ disciplina continet absolutam facultatem omnis quæstionis explicandæ, ea propositam habet omnem quæstionem:
Dialectica verò continet absolutam facultatem omnis quæstionis explicandæ, inuentionem quippe & dispositionem communem & generalem, quibus solis omnis quæstio disputari tractaríque potest:
Dialectica igitur propositam habet omnem quæstionem.

Non ago captiosè: apertè & clarè concludo. Neque iam audiamus quòd aliud sit Logica, aliud Dialectica, & nunc doctorem agere de syllogismo dialectico: Dixi enim antea de hac vana nominum distractione: & totis Animaduersionibus docemus, ab Aristotele non aliam Logicam, aliam Dialecticam institui, sed Logicæ, sed Dialecticæ inuentionem & dispositionem (quæ duæ partes & solæ & omnes sunt huius disciplinæ) confundi, & mille tenebris conturbari. Et demonstrabo, ab hoc doctore artes Topicas instrui, quibus non illa solùm duplicis interrogationis, sed quæuis quæstio possit explicari. Quare doctor errat in genere quæstionis Dialecticæ. Placet autem ei Dialecticum duntaxat hac de quæstione disputaturum, quæ sic interroget in vtrãque partem, Estne hominis genus animal, an non? vt possit Dialecticus, videlicet vtrã velit, quæstionis huius par-

tem

tem aſſumere. Quaſi verò non eadem ſit reſpondendi poteſtas & affirmando & negando, cùm ſimpliciter ita quæritur, Eſtne hominis genus, animal? Hoc doctoris peccatum eſt in quæſtionis genere: in nomine verò, par aut etiam maius. Doctor hanc quęſtionem hac falſa & abſurda ratione Dialectico propoſitam, problema temerè nominat: Non enim rationem vllam, ſaltem falſam aut ineptam quiſquam queat reddere: quare autem ita nominare non debuerit, ipſe dicam. Magiſter ſecundo Topico præcipit (quantum enim mihi licet, hominis vtor doctrina ad eius errores explanandum) vſum verborum à populo ſumendum: ſcientiam rerum à doctis & artium peritis hominibus petendam. Quis verò extra ſcholam doctoris huius, qui Topicorum iſtorum author fingitur, quæſtionem illam ridiculam & irridendā, problematis nomine appellat? Habent Medici problematum nomine quæſtiones, nec tamen duplici modo pronuntiatas: habent Geometræ quęſtiones de conſtruendis formis, problematum nomine, nec tamen iſto modo interrogatas: habet denique Ariſtoteles quæſtiones, problematum nomine inſcriptas, non tamen iſto modo prolatas: Poſtremò in his etiam Topicis, vbi iſta fabulatur Topicus author, has orationes, problemata nominat:

Omnis voluptas, bonum eſt:
Nulla voluptas, bonum eſt.

Vbi duplex interrogatio non eſt: Ac ſæpe in his Topicis ita loquitur, vt iam doctori ipſi problema et quæſtio idem ſit: et doctoris vanitas, doctoris vſu, teſtimonio, iudicióque damnatur. Nomen igitur huic quæſtioni temerè, ſine vſu, ſine ratione eſt impoſitum: imò verò cùm problematis nomen ſæpiſſimè legatur in Organo Logico, locis ferè omnibus pro omni quæſtione vſurpatur. Atque hæ ſunt doctoris laudes in genere quæſtionis, et in nomine conſtituendo: partitio verò magis etiam abſurda eſt eodē capite, Quòd omnis diſputatio Dialectica ſit ex genere, proprio, accidente, definitione,

finitione. Quod sophisma diligentiùs est considerandū: problematis igitur diuisionem hanc, et eius rationem consideremus. Omne problema est de genere, accidēte, proprio, definitione, ait magister. Quamobrem? hoc enim falsum esse contendo, et id necessariis rebus adducō. Omne problema indicat genus, proprium, definitionem, accidens: Ergo est omne problema de genere, proprio, definitione, accidente. Huius enthymematis sophisma meliùs in integro syllogismo percipiemus:

Omnis quæstio indicans genus, accidens, proprium, definitionē, est de genere, proprio, definitione, accidēte:
Omne problema, est quæstio indicans genus, accidens, proprium, definitionem:
Omne itaque problema est de genere, accidēte, proprio, definitione.

Huius syllogismi propositionem & assumptionem falsas esse confirmo: priùs autem de propositione dicam. Quæstionis porrò species stultè definiuntur rerum indicatarum numero: neque enim verū aut consequens est, quæstionem ea de re esse, quam quolibet modo indicat: Cùm quæro, vtrùm homo, sit animal an non? in hac quæstione multa indico: & animalis nomine, vt substantiam & corpus & vitam & sensum & motum & colorem & quantitatem, infinitáque alia magis, quàm generis in eo significationem indico. Item hæc eadem hominis nomine comprehendo: præterea ratiocinandi, ridendi, numerandi, & innumerabilium rerum significationes & indicia præbeo. Quod magister Topicus ipse secundo Topico confirmat, vbi ait: Qui dixit vnumquoduis, quodammodo multa dixit, eò quòd plura ex necessitate vnicuique consequentia sunt: Alienum tamen & absurdum fuerit, existimare hanc quæstionem, Vtrùm homo est animal an non? esse de colore aut de numero. Atque hæc de propositione sophismatis: ad assumptionem venio:

Omne

Omne problema, est quæstio indicans genus, proprium, definitionem, accidens.

Interrogent scholastici aliquem non scholasticum, id est liberi iudicij virum, nō mancipati ingenij seruū, dicet hoc sibi falsum videri: & exempla manifesti erroris (si opus erit) proferet: vt si quæratur, vtrùm ædificata sit Babylon ad tyrannidem principum, an non? finis quæritur: nec indicatur aut genus, aut proprium, aut definitio, aut accidēs: Vtrùm natura constet ex materia & forma, an non? quæritur de partibus, non de genere, proprio, definitione, accidente: Deinde cùm de tot argumentorum modis genus & definitio duo sint, proprium & accidens in adiunctis & factis comprehendantur, vt in Porphyrio dictum est (nisi fortè quòd proprium etiam in his Topicis, est descriptio quædam) quid caussæ est, cur cætera argumentorum genera, finis, forma, efficiens, materia, subiecta, opposita in contrariis & aduersis & priuantibus & relatis & contradicentibus tot generum, in repugnantibus, comparatis quinque modorum, tributiones, testimonia (quę possunt quæri & indicari proposita quæstione) in his quatuor indicentur? Valdè autem est ridiculum, quod magister ait, differentiam, id est formam, sub genere comprehendi: præsertim cùm sit generis & differentiæ, seu formæ dissimillima ratio: atque in isto libro differentia, velut etiam genere latior, sit in communibus instrumentis posita, genus autem positum non sit. Nec minùs ridiculum est, quòd speciem dicunt scholastici, quia de ea nihil hîc magister præcepit, à disciplinis reiici. Singularia præcepta nulla debent in disciplinis esse, aiunt: Esto, quia vt Aristoteles præcipit, omnis scientia & disciplina ex vniuersis & generalibus esse decretis atque immutabilibus debeat: hoc item valeat, quanuis de singularibus astris Astrologiæ tota ferè decreta sint: An igitur pręceptum vniuersale de rebus singularibus nullum esse potest? an non ponitur præceptū in Analyticis de syllogismis singularibus & expositoriis

riis,& tamen vniuerſum? An non in his Topicis de ſpecie ſæpiſſimè locum tradit, & tamẽ vniuerſum? de partibus ſingularibus,& tamẽvniuerſũ? Nónne Porphyrius de ſpecie præceptum tradit,& tamen vniuerſum? Nónne de indiuiduis præceptũ tradit, & tamen vniuerſum? Nónne igitur Topicus magiſter potuit de ſpecie genus quæſtionis inſtituere, & tamen vniuerſum? Falſum eſt igitur, omni problemate genus, accidens, proprium, definitionem neceſſariò indicari, cùm poſſit indicari cauſſa,ſubiectum, oppoſitum,comparatum,nomen,totum,membra,ſpecies,teſtimonium. Quare cùm ſophiſmatis huius & popoſitio & aſſumptio falſæ ſint, quonã pacto poterit propterea eſſe vera complexio? Eſt igitur non ſolùm falſa Topici problematis partitio,ſed etiam doctoris de hac partitione ratio captioſa, planéque ſophiſtica. Sequitur in eodẽ capite tertio differentia problematis & propoſitionis, quòd problema, ſit in vtrãque partem elata interrogatio:propoſitio in vnam tantũ. Verùm problema,omnis quęſtio:protaſis vel propoſitũ,omnis quęſtio,vt verè & naturaliter poteſt,ita dicatur: Hæc ſõnia ſine vſu, ſine ratione,ſine exẽplo cũ ſint, abiiciãtur. Quarto capite definitur definitio ab Ariſtotele,ratio quid erat eſſe rei ſignificãs:acuta ſanè definitione: Animal mortale ad doctoris legẽ, hominis definitio erit,quia eſt oratio,quid erat eſſe rei ſignificãs:cur hîc omittitur,vt propriè,perſpicuè,ſuccinctè? Definitio autẽ, argumẽti genus eſt, de quo Topicus magiſter in inuentione valdè ſophiſticè præcipit: Nam cùm definitio,genus quæſtionis ab eo conſtituatur, valdè mirum eſt, eam poſtea ad omnes quæſtiones accommodari. Proprium, nullum eſt argumenti genus,vt in Porphyrio & Analytico primo de abundantia propoſitionum dictum eſt:niſi pro deſcriptione ſumatur,vt in Topicis. De genere in argumentis propriè præcipitur: & quæri ſimiliter poteſt, quare fiat quæſtionis modus potiùs, quàm cauſſa:quæ tamen antiquior eſt genere,quia omne genus ſignificat aliquam cauſſam,non contrà. De generis definitione quemadmodũ & falſa ſit, & ad vſum

non ſatis accommodata, in Porphyrio dictum eſt, qui errores huius definitionis ab hoc loco traxerat: De accidente item ſatis multa in Porphyrio. Quinto capite Ariſtoteles diſputat generis, proprij, accidentis rationes definitioni poſſe accommodari: quod ſolidi præcepti nihil eſt: & ne videlicet artifex tam multarum tenebrarum hîc accuſari poſſet, obiicit ſibi non iccirco tamen vnam & communem methodum omnium problematum quærendam eſſe, quia nec facilè inueniri poſſit: & ſi inueniatur, omnino obſcura ſit & inſuauis. Hæc cauſſa eſt, qua Organicus author in tantas inuentionis Dialecticæ tenebras delapſus eſt: hæc falſa & fallax ratio doctorem inquam, decepit, fefellit, induxit: Quare nobis animaduertenda diligenter eſt: Huic errori reſtitimus initio, cùm de quæſtione actum eſt: & ad eius tanti mendacij refutationem confirmandam, quia negaret hic magiſter communem quatuor problematum doctrinam inueniri poſſe, monui antea in Categorematis, Categorijs, abundãtia propoſitionum, inuentione medij, Analyticis poſterioribus, locos inuentionis confuſos ab Organico magiſtro, non problematum, accidentis, generis, proprij, definitionis proprios, ſed communes eſſe omnium quæſtionum: imò omnium propoſitionum etiam per ſe manifeſtarum. Atque huius loci errorem ſatis, vel doctore ipſo iudice refutaueram: quia ipſe eas artes communes traderet, quas negaret inueniri poſſe: attamen quia bella iſta & tali philoſopho tam digna ratio atque cauſſa in Topicis ponitur, in ſingulis Topicis, huius fallacię maiorẽ mihi refutationem depoſco: docebo enim his Topicis, id eſt, doctoris Topici teſtimonijs, hanc eandem non modò quatuor problematũ, ſed omnium omnino quæſtionum, omnium propoſitionum communem inuentionem non ſolùm confundi, ſed etiam laudari atque celebrari: Et quidem ab octauo capite primi huius Topici, vſque ad finem octaui, totus eſt hic magiſter in locis illis communibus obſcurandis, ineptiſſimè iterandis & repetendis, caligine denique omnium tenebrarũ

obruendis : prętcr enim generales locos decem noſtra Dialectica informatos,dialecticum præceptum,Dialecticæ inuentionis magiſter in his Topicis nullum tradit:Quare ſextum & ſeptimum caput cùm expendero, ad iſtam diſputationẽ oratio noſtra conuertetur. Sexto capite idem tripliciter dicitur,numero,ſpecie , genere: Scholaſticum hoc commentum eſt:Idem & diuerſum eſſe poteſt cauſſis,effectis,ſubiectis, adiunctis, oppoſitis,cõparatis,nomine, tributione, definitione, teſtimonio:& hoc præceptũ nihil inuẽtionis,nihil diſpoſitionis eſt: quare nihil etiam Dialecticæ : Nec iſto modo diuiditur idẽ ſexto & nono capitibus quinti libri in Philoſophia . Septimo capite diſputatio reuocatur de diuiſione problematis,quòd omnis diſputatio Dialectica,ſit ex definitione,proprio,genere,accidente: ſdque magiſter omnibus concluſionum modis ſe pollicetur addicturum inductione & ſyllogiſmo , quas ſolas argumẽtationis ſpecies paulò pòſt facit:Verùm in vtroque fallit:inductionem nobis conſiderandam relinquit, tanquam manifeſtã : ſed antea multis exẽplis falſam docuimus , cùm oſtendimus , non omni quæſtione indicari genus,accidens,proprium,definitionem: & ſophiſticum hoc eſt,quod ignoretur , quod etiam falſum ſit, tanquam verum & perſpicuum prætermittere : Sic Categoricus ſophiſtes ſex poſtremas Categorias prætermiſit,quòd diceret eſſe faciles , cùm tamen ab homine perfici nullo modo poſſent . Ad ſyllogiſmũ doctor deinde accedit,& circunſtantia vaniſſima abſoluit.Reuocauit Organicus author Dialecticam ad grãmaticam quandam ſermonis accidentiã , quomodo nempe vnũquodque vocabulum ſignificaret , & quomodo de alio affirmaretur : hinc Categoremata , Categoriæ,& hìc iterum Categoremata: hinc factæ definitiones generis, ſpeciei,differentiæ: quomodo de rebus ſibi ſubiectis affirmarentur,cùm tamen Dialecticę ratio pura & ſimplex eſſet:ſermonis nullam curam,ſi rectè tradatur,habeat . Hinc igitur Topicus magiſter probationem ſophiſmatis

phiſmatis, & rationem orditur, & ſyllogiſmũ ſe facturũ pollicetur: ſic enim ait, Alia fides per ſyllogiſmum. In quo magiſter diſcipulos ſuos decipit: ſyllogiſmi enim eius, quem pollicetur, nullam partem ponit, ſed propoſitionis rationem ex Categoriæ diuiſione comminiſcitur: Syllogiſmi enim, quem non præſtat, ſed pollicetur, eius concluſio eſſe debuerat:

Omne categorema eſt genus, definitio, propriũ aut accidẽs:
Omnis diſputatio Dialectica, eſt de Categoremate:
Omnis igitur diſputatio Dialectica, eſt de genere, proprio, definitione, accidente.

Hunc ſyllogiſmum non fecit, ſed neſcio quàm lubrica, quámque prę̨cipiti obliuione prę̨teriit: cuius propoſitio, Categorię̨ partitione valdè ineptè confirmatur: Aſſumptio item falſa eſt, quòd omnis diſputatio Dialectica, ſit de his quatuor Categorematis: omnis enim quæſtio Dialectica eſt, & nulla quæſtio niſi dialecticè tractari poteſt. Innumerabiles verò ſunt quæſtiones non de ijs ſcholaſticis Topicorum problematum categorematis: doctor igitur nullũ quæſtionis proprium ſyllogiſmum, quem pollicebatur, fecit: Syllogiſmo autem quodam connexo (quem tamen ſyllogiſmum eſſe neſciebat, cùm in eas figuras nõ cadat, quibus omnes ſyllogiſmorum modos concludi Analytico primo docet) concludit, & falſò concludit omne categorema eſſe de accidente, genere, proprio, definitione: quod ei propoſitum non erat: attamen concludit hoc modo:

Si omne categorema conuerſim dicitur aut nõ conuerſim, eſt de genere, proprio, accidente, definitione:

Quia ſi conuerſim, eſt proprium aut finitio: ſi non cõuerſim, genus aut accidens:

Sed omne categorema cõuerſim dicitur aut non cõuerſim:
Omne igitur categorema eſt de accidente, genere, proprio, definitione.

Hic ſyllogiſmus doctoris eſt: cuius propoſitio eſt falſa, quia nullum eſt argumenti genus, quod non conuerſim dicatur aut non cõuerſim, aut per ſe aut denomi-

nominatiuè, vt antea dixi. At è decem generibus argumentorum, genus, est particula distributionis: accidens, effectorum & adiunctorum: proprium, de quo loquitur hic magister, vel adiunctorum, vel definitionis species: definitio, locus est integer: tot argumenta reliqua, caussę, subiecta, opposita, nomina, collationes, totum, membra, species, testimonia in his categorematis quatuor non numerantur, quæ tamen de re proposita dicuntur: Quare doctoris syllogismus parte illa principe fallax est: totus à quæstione proposita alienus est: Susceperat enim magister probandum, omnem quæstionem esse de illis quatuor categorematis: quod nullo modo demonstrat. Doctor nobis probationem huius sophismatis per inductionem & syllogismum pollicetur: credimus: non quærimus an fallat, an nobis imponat, an nebulas obiiciat: At neque inductionē, neque syllogismū fecit. Atque hæc fundamenta sunt & tertio & septimo capite, de vana illa & falsa problematis partitione in quatuor partes. Eodem septimo capite præcipit magister, vt è categorematis sumantur probationes harum quæstionū: Et hîc indicat Categorias, locos esse quosdam inuentionis communes (contra quàm eius interpretes illic arbitrantur) vnde omnes probationes hauriantur: Sed antea de Categoriarum inanitate diximus. Atque his duobus capitibus expositis, ad intermissam quæstionem reuertor, quam totis Topicis, id est vt dixi, perpetuis doctoris testimoniis, contra doctorem, me demonstraturum recepi. Doctor ait communem omnium problematum artem reperiri non posse: hoc doctoris commentum superioribus omnibus eius libris falsum esse docui: falsum rursum in his Topicis demōstrabo. Octauo igitur & nono capite quæritur quid sit propositio dialectica & problema dialecticum: item quid positio: Qua de vanitate & audacia fingendarum in communibus vocabulis significationum paulò antè diximus. Mirificum autem illud Topici doctoris testimonium, quod quærimus, capite octauo in generibus propo-

propoſitionis enumerandis incipit: hîc enim propoſitionum, id eſt principum ſyllogiſmi partium genera, ex teſtimoniis ſpectatorum & probatorum hominum ſimilibus & contrariis deducit: id eſt magiſter eam methodum, generalem inſtruit, quam quinto capite negabat inueniri poſſe: nec tamen ſic inſtruit, quin multò maximam partem relinquat. Quid enim ex cauſſis, factis, ſubiectis, adiunctis, repugnantibus, comparatis reliquis, nomine, tributione, finitione? an propoſitio nulla erit? Cuiuſmodi credat eam partitionem eſſe, vbi de partibus decem (quæ ſunt argumentorum vniuerſalium genera Dialecticæ inuentionis) vna integra, teſtimonium: ex generibus collatorum vnum, ſimile: ex duobus oppoſitorum generibus vnum, aduerſum non explicatur, ſed attingitur: de cæteris nullum verbum fiat? Hoc igitur primũ doctoris cõtra doctoré teſtimonium produco: Teſtimonia, ſimilia, aduerſa, loci ſunt cõmunes omnium problematũ: quales tamen negabat magiſter inueniri poſſe. Pari ferè ſapientia problema diuiditur ex fine rerum quæſitarum, ex opinionum diſſidentiũ differentia & varietate. Ridiculè, ita me deus amet: & quòd omnium quæſtionum partitio, vt tam multis argumentis initio docui, in Dialectica inutilis eſt, & quòd iſta vanitate liceat mille ſimiles partitionũ ineptias affingere. Sed hæc miſſa faciamus, ad probationem reuertamur: alia doctoris teſtimonia contra doctorem producamus. Decimo capite, argumentationis dialecticæ ſpecies duæ ponuntur, ſyllogiſmus & inductio: in quo multiplex ſophiſma eſt: omnis et tota et ſola argumentatio, id eſt argumenti diſpoſitio, ſyllogiſmus eſt: inductio non eſt argumentatio, vt in noſtra Dialectica docuimus, ſed argumentum ex partibus. Differentia autem ſyllogiſmi et inductionis valdè ridicula eſt, quòd ſyllogiſmus ſit valentior, clarior inductio. Quaſi inductionis argumétum, quod ex partibus eſt, non poſſit etiam ſyllogiſmo concludi: ſit enim inductio:

Omnis & homo & bestia sentit:
Omne igitur animal sentit.

Addatur assumptio, vt syllogismus plenus fiat, hoc modo:

Omnis & homo & bestia sentit:
Omne animal est bestia aut homo:
Omne igitur animal sentit.

Vtra in parte argumentum clarius & fortius est? Illic inductio est, hîc syllogismus: & argumentum idem est. Atque hęc de Topici Dialectici quęstione, id est prima Topicorum parte. Ad quæstionē igitur quæstionísque species ita descriptas, magister deinceps inuentionis artes accōmodat: ad quas tamen priusquàm accedā, illud quærendum esse arbitror, si partitio problematis de accidente, proprio, genere, definitione vera esset, quam falsam esse (vt est) necesse est: tamen si vera esset, quorsum ad has quatuor particulas tam longa támque prolixa (quæ est in octo Topicis) inuentionis adhiberetur confusio? Proponit magister in Analyticis posterioribus quatuor genera quæstionum, an est, quid est, quia est, quamobrem est: nec tamen ad ea vllam inuentionis doctrinam adhibendam priuatim putauit. Quæ caussa est igitur, quamobrem hîc octo Topicis tam obscuram, tam confusam, tam nugatoríam locorum perissologiam (vt ostendam) ad has quæstiones quatuor aggregauit? quis finis? quis vsus? quod consilium? Scholasticos homines hîc iam sæpius vrgeo, vt præceptionum suarum fructum doceant: vt rationem idoneam, & legitimam caussam proferant, vt caput in has tenebras demersum, aliquando sursum erigant: vt Aristotelis sapientia illa vtantur, qua iubet ad scientiam caussas rerum primas, proprias, necessarias inquirendas esse: demonstrationem ab hoc magistro requirant inuentionis Dialecticæ: quid sit, quamobrem ad has quatuor partes tota inuentio referatur. Non quæro quamobrem potiùs quatuor inuentionis artes singulares, quàm vna communis: sed quāobrē omnino inuentionis doctrina huc referatur.

referatur. An icirco, quia valdè esset necessaria cognitio accidentis, generis, proprij, finitionis, ideo tam multæ inuentionis artes sunt descriptæ, vt cognosceretur quid accidens, genus, proprium, definitio esset? Definias verò diligenter & accuratè ô magister, & genus & definitionem, & quicquid in Dialectica sciri necesse est: partes & species si sint, diuide, omnes proprietates explica, illustra nobilibus exemplis, vt omnino penitúsque percipiantur: sic enim decet institutiones artis Dialecticæ explicari: Libros autẽ tam perplexè támque nugatoriè conscribere, vt cognoscam tantùm quid sit hoc, quod quatuor accidẽtis, proprij, definitionis, generis vocabulis significetur: an est obsecro te, philosophi artem perspicuè breuitérque demonstrantis? Referre totam inuentionem Dialecticam, imò verò totam artẽ dialecticam (magister enim de iis quatuor tantùm problematis eam loqui vult) quæ ad omnes res explicandum reperta erat: referre inquam, ad quæstiunculas de quatuor Dialecticæ particulis obscurandis, an nõ simile est, ac si diceres hominem, qui ad cœlum terrámque contemplandum, ad colẽdum deum, & mortalium vniuerso generi opitulandum natus sit, ad quatuor vngues pedum suorum arrodendum esse genitum, & catenis constrictum ad id opus adigeres? Ex caussis omnis est omnium rerum vera & firma (vt Aristoteles ait) demõstratio: oppositorum locus tam magnificus est, vt eius vnam particulam contradictionem, appellet in Philosophia principium omnium principiorum: Distributio, quam in Dialectica necessitatem obtinet? Syllogismus, an non est singularis & diuina quædam omnis conclusionis regula? attamen cùm ea singula definitionibus essent intellecta, cùm omnibus modis clarissimè essent exposita, quænam ista deliratio fuerit, ad ea clamanda & altercanda locos permultos inuentionis, permultos etiã libros inuoluere? ac tricis omnibus apinísque implicare? Quamobrem Topico doctori, vt hanc quæstionem concludam, nulla iusta caussa fuit dialecticam ar-

tem ſic inſtituendi,vt de quatuor tantùm ſuis prǽceptis clamaret. Nullum inſtrumentũ, nulla ars in ſeipſa exercetur:Grammatica in poëtis & oratoribus explicandis, in ſcribendo propriè & loquendo exercetur. Geometria non eſt inuenta vt ſe vel ſuas præceptiones, ſed vt res omnes,longas,latas, altas, metiretur. At Dialectica videtur huic doctori inuẽta,vt de ſe clamaret:nec de ſe tota, ſed de quatuor ſuæ vnius partis particulis. Cõſiderate magiſtri,tam ineptam,tã inſulſam,tã falſam cauſſam, qua inductus eſt doctor, vt ad quatuor quæſtiones Dialecticã alligaret.Sed de quæſtionis & in genere & in nomine & in partibus errore ,déque tã fatua ad ꝓblematis altercationẽ inuẽtionis aſtrictione ſatis: ad inuẽtionis artes veniamus:& in his nõ ſolùm multa neceſſaria cõfundi,multa neceſſaria prætermitti, id eſt Ariſtotelis legem de materia vetę artis non ſeruari doceamus:commuuem etiam inuentionis artem demonſtremus, quam magiſter Topicus inueniri poſſe negauerat. Demus igitur magiſtro, falſiſſimam cauſſam & ineptiſſimam,veriſſimam eſſe,vt omnibus modis conuictus libentiùs tandem veritati aſſentiatur:demus inquam, horum categorematũ maximè neceſſariã cauſſam eſſe,vt inuentio ad ea propriè declaranda, doctori deſcribenda fuerit:Quid tum?an id effecit?an proprias artes ſingulorum problematum,vt pollicetur,inſtituit? Imò verò veriſſimè confirmo, omnibus Topicis tam longa tot librorum inuentione, nihil prǽcipuè cognitionem horum categorematum quatuor inſtrui atque informari,ſed communem omnium omnino quæſtionum inuentionem conturbari. Maximum fuerit ſcholaſticis,quod hîc dicturus ſum, ſed tamen ne ipſis incredibile ſit,ab Ariſtotele ipſo mihi traditũ. Ariſtoteles in extremo dialecticæ confuſionis libro Tiſiam, Thraſymachum, Gorgiam, claros quondam rhetoras irridet velut ineptos doctores ac magiſtros,qui eius artis,quã profiterentur,exempla ſanè quidẽ multa, præcepta autem ſolida & communis doctrinæ nulla traderent:Vt ſi

quis(ait)artem se traditurum profiteretur, qua pedum dolori mederetur: deinde nō artem doceret conficiendorum calceorum, sed eorum quædam genera suppeditaret: is certè aliquid efficeret, artem verò minimè traderet. Hoc Aristotelis argumētum nobile quidem & philosopho dignum contra hunc doctorem assumo: dico omnia quæ in Topicis sunt Dialectica de argumētis præcepta, non aliud esse, quàm decem communium locorum (quos nos informauimus) decreta: cætera, quę tam multa sunt, calceos esse, aut ne calceos quidem: Generales autem argumentorum locos, id est calceorū faciendorum artes & formas, calceos efficere magister voluit, & ad certum problematis pedem accommodare: contra catholicam Aristotelis legem, quę generalia generaliter in veris artibus & scientiis explicanda iubeat: sed tamen nihil tam potuit turbare, quin paucis calceis exceptis, communis doctrina esset omnium quæstionum. Hoc itaque nunc demonstrandum & conuincendum suscipio, ad vndecimū primi Topici caput redeo: in quo magister inuentionem Dialecticam non diuidit quidem initio, sed circa finem libri primi parte vna iam exposita partitionem inuentionis facit, in instrumenta & locos: instrumēta facit omnium problematum communia. Ergo ô magister, aliqua est inuentio communis omnium problematum: & hanc tradis, & hanc demonstras. Quid vis inconstantiam doctrinæ tuæ, contra te hoc secundo in Topicis tuis testimonio tuo cōcludam? Negas verbo communem problematum inuentionem reperiri posse, re confirmas: & te ipsum vanū & fallacē condemnas. Instrumenta igitur quatuor effecit magister, propositiones, distinctiones ambigui, differentias, similitudines. Hîc non accuso doctorē, quòd nihil definiat: non genus instrumenti, & loci non instrumētum, non locum: nihil enim definire, nihil ordine partiri, doctoris huius proprium est. Præterea quòd ineptissimè instrumenta ipsa diuidātur in propositiones, distinctiones, differentias, similitudines. Omnia enim genera ar-

gumentorum,instrumenta sunt inuentionis Dialecticę: & loci ipsi,instrumenta sunt,vt differentiæ, vt similitudinis, quas magister ipse postea ipsis in locis numerat, & errorem suum demonstrat.Est autem valdè absurdū, propositionē(quæ syllogismi pars est,quæ est argumēti dispositio) inter argumentorum species numerare. Et doctor ipse errorē suū confitetur, cùm ait propositione contineri & distinctiones & differentias & similitudines, id est in vno membro quadripartitæ diuisionis cætera contineri. At grauiùs etiam errat, quàm putat: ignorat enim propositionem non solùm ex reliquis tribus his instrumētis,sed(vt octauo capite docui) ex omnibus argumentorum locis fieri,sicut syllogismum, cuius pars est:atque iccirco absurdissimum hoc principiū est,in inuentionis præceptis propositionem collocare, quæ pars est dispositionis. Secundum verò diuisionis huius membrum, de distinguendis ambiguis, aliquid habet, quod admoneri possit verbo vno, cùm de vitiis inuentionis & dispositionis pręcipitur:nec inuentionis proprium quicquam hîc est,sed ex omnibus ferè inuētionis argumentis res ambigua distingui potest:& ambiguum,cùm sit inuentionis vel dispositionis vitium,vt Aristoteles inter sophismata id numerans indicat,certè inter argumentorum genera numerari non decet. At de ambiguo dictū antea compluribus locis.Differentię & similitudines,duo communia inuentionis Dialecticæ membra vera sunt:Ita de quatuor instrumentis duo prima inuentionis Dialecticæ nihil omnino sunt:duo, sunt partes huius inuentionis communis,quam magister negat inueniri posse:Et in hac præclara instrumentorum tractatione non dico aliquam laudem deesse,sed omnia vitia comprehensa esse demonstro: duo enim membra redundant:multò plura desiderantur,cùm omnia argumentorum genera, instrumenta inuentionis communia sint. Sed tamen ista omnia prætereantur tam multa vitia.Duodecimo capite docetur, vnde propositio sumatur: Vndę igitur?ex testimoniis, aduersis, similibus,

ſimilibus,teſtimoniis rurſum, definitionibus, teſtimoniis tertium. Præterea quòd octauo capite idē excepta definitione dictū erat,& quòd magiſter eodem ſuo teſtimonio,ſed repetito, ſeipſum condēnat:præterea imperfectam enumerationem argumentorū: poteſt enim propoſitio(vt bis iam dixi)ex omnibus argumentorum generibus,non tantùm ex his quatuor effici. Sed tamen ô magiſter,tuum hoc primum inſtrumentum vnde ſumitur?quænam ſunt iſta propoſitionum membra, teſtimonia,aduerſa,ſimilia,definitiones? nónne illa cōmunis eſt inuentio, quam negaſti inueniri poſſe? An vlla quæſtio eſt vel accidentis, vel generis, vel proprij, vel definitionis, vel cuiuſcūque rei,ad quam adhiberi non poſſint teſtimonia, aduerſa, ſimilia, definitiones? quid eſt hîc,quod propriè problema accidentis, generis, definitionis, proprij adiuuet ? non omnes quęſtiones informet? quam cauſſam adhuc habes, ad quatuor categorematum genera,dialecticam inuentionem tot modis inuoluendi? An obſcura, an inſuauis videtur ea tibi doctrina,quam doces?quam exerces? At etiam in fine capitis huius celebras eos cōmunes locos,&collaudas: Sumendæ ſunt ais,quàm maximè vniuerſales propoſitiones.Quomodo verò vniuerſales? an nō ex communibus & vniuerſalibus locis? Atque hoc toto capite nihil niſi inuentionis eius (quam negas inueniri poſſe) cōmunes partes attingis. Artificiales ſunt iſtæ calceorum formæ,quas pro calceis ad problematis tui pedem ineptiſſimè aſtringere conaris,cùm ſint infinitorum pedum communes, cùm præcipuè problema tuum nihil adiuuent.Sophiſticè docet(ait Ariſtoteles primò de demonſtratione) qui generale ſpecialiter docet: vt qui tres angulos duobus rectis pares per ſpecies trianguli docet. At hi loci communes ſunt & generales:Sophiſticè igitur in his Topicis ad ſpeciales quæſtiones accommodantur.Sequitur decimum tertium caput de ſecundo inſtrumento,multiplicis diſtinctione. Agè verò,vnde diſtinctionē hāc fieri docet magiſter? Ex contrariis,

ex aduersis & contradicentibus & priuantibus, ex coniugatis, generibus, definitionibus, maioribus, minoribus, similibus, differentiis, specie. Artificiales item sunt istæ calceorum formæ communes & generales: sophisticè igitur ad problematis pedem arctare vult hic magister: communes enim innumerabilium calceorum, id est argumentorum formæ sunt: nec Topico problemati quicquam præcipuè inseruiunt: Et facilè patior taceri, quòd doctor crediderit, ex his argumentis res ambiguas distingui: non intellexerit ex caussis, factis, subiectis, repugnantibus, notationibus, testimoniis: omnibus denique argumentis distingui: tam multa doctoris huius peccata, támque absurda, vt spero, per se intelligentur: & aliud insuper vrgeo & conuincendum mihi propono. Quæ enim magistri ista præcepta sunt, quæ ambiguarum rerum distinctioni subiicit? Aduersa, coniugata, genera, species, finitiones, cōparata, an non sunt communis eius inuentionis decreta, quam negauit inueniri posse? Quid est omnino, cuius coniugata, aduersa, genera, species, finitiones, comparata requiri nō possint? an hoc non est duobus rectis tres angulos pares specialiter docere? An, ô magister hæc obscura aut insuauis doctrina tibi videri debet, quam sic exosculaa ris, sic in manibus habes, sic denique probas, vt nobis eā ad sempiternam nominis tui gloriam relinquas? Decimo quarto capite differentia & similitudo, reliqua duo instrumenta expediuntur: docet magister breuiter de iis, & vnum iis locum communem generis attribuit, in quo reperiantur. Multas doctoris Topici ineptias libēter omitto, quòd existimet similia ex generis loco, non vndique ex vniuersa rerum inuentione, sicut caussas, facta, & reliqua argumenta sumi: quòd genus, quòd definitionem, capita quæstionum faciat, & ea tamen subiiciat instrumentis: confusio, caligo, obscuritas, tenebræ, Organici authoris laudes propriæ sunt. Neque ei obiicio, quòd differentiā in hoc primo libro aliquando pro forma & rei caussa, per quam res est, id quod est, accipiat;

piat: aliquando nescio quomodo somnians, similitudini opponat, vt dissimilitudinẽ: ea leuitas & inconstãtia eius propria est. Recenset aliquot vtilitates tum distinctionum ad perspicuitatem, ad euitãdam de nomine altercationem, denique ad fallendum: tum differentiarum ad syllogismos de eodem & diuerso, ad definiẽdum: tum similitudinum ad inductionem, ad syllogismos, ad definiendum. At inductio, quæ ex multis similibus simile concludit, non est inductio ad definitionem, quæ est capite decimo: quia non est ex singularibus ad vniuersale. Propositionum vtilitates nullas recenset. Atque in his duobus instrumentis differentiæ & similitudinis, ars est cõmunis conficiendorum calceorum, tametsi iis magister tãquam calceis problemata de genere, accidente, proprio, definitione calceare voluit. Verùm per Deum optimũ, animaduertite, qui hæc legitis, qualem Topicum doctorem in tam densa, támque atra confusione æstimare debeamus. Negat cõmunem omnium quatuor problematum inuentionem tradi posse: at antè tradita est in Categorematis, Categoriis, Interpretatione, abundantia propositionũ, inuentione medij, Analyticis posterioribus, & octauo capite huius primi Topici: & deinceps instrumenta problematũ cõmunia proponit. At in his instrumentis etiam alia genera instrumentorum cõmunia instruit, & quidem repetitione valdè inepta, toties nempe, & hoc ordine confunduntur cõmunia argumẽtorum decreta, quoties & quo ordine hîc recitabo: Testimoniũ, simile, aduersum, forma, simile, testimonium, aduersum, simile, testimonium, definitio, testimoniũ, aduersum, aduersum, aduersum, aduersum, contradicens, priuans, coniugatũ, genus, genus, genus, aduersum, definitio, definitio, maiora, minoro, similia, genus, forma, species, genus, genus, genus, genus: Quæ tot instrumẽta, cõmunia sunt omniũ quæstionum, non modò quatuor problematum. Quamobrẽ magister inuentionem omniũ quæstionum, non solùm quatuor problematum communem adhuc informauit, quam

quam negabat inueniri posse:sed suo more informauit, sine perspicua finitione, sine tributione legitima, sine exemplis Homericis, quibus ipse præcipit, perspicuè docenti vtendum:sed contrà miscendo, confundendo, iterando, reiterando: Vnde concludam, Topicam huius doctoris doctrinam, Aristotelis catholica lege sophisticam esse, quia non generaliter doceat, sed tot ineptis modis per speciales quæstiones repetat. Nec tamē hoc eius solum peccatū est, quòd tautologiam, tam nugatoriam támque Aristoteli damnatā adhibuit, sed quòd de communibus instrumentis multò plura prætermisit omnino, quàm in hoc libro conturbauit:nihil enim est primo Topico de fine, efficientibus, materia, effectis, subiectis, adiunctis, notatione, paribus, diuisione in mēbra, in subiecta, in adiuncta, de descriptione, testimoniis diuinis. Atque ita non solùm errorem illum suum de communi omnium quæstionum inuentione coarguit, quòd eam tradat inuentionem, quam negauerat inueniri posse, sed maiorem etiam culpam suam conuincit, quòd eius partem alteram tot tenebris inuoluit, partem penitùs omittit, atque vsu omni contempto sic in scholasticos clamores abiicit, vt totam Dialecticā in his Topicis velle perdere videatur.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROfessoris, *Animaduersionum Aristotelicarum liber duodecimus, in secundum Topicum,*

AD Carolum Lotharingum Cardinalem.

ATQVE hæc de instrumentis Topicis: loci deinceps Topici non pari, sed maiore confusione conturbantur: Neque enim magister communes argumentorum locos, qui sequuntur, duntaxat ineptè repetendo, contra catholicam Aristotelis legem confudit, sed his cõmunibus calceorum faciendorum formis, calceos ineptissimos immiscuit, & pleraque inutilia coria omnibus sordibus inquinauit: quibus tamen efficere non potuit: vt problematum proprias inuentiones ostenderet: quin vnã illam inuẽtionem nostram decem generalibus locis distinctam & perspicuè expositam perpetuò conturbaret. Distinguam formas communes à calceis, & ab vtrisque inutilia coria, id est generalia argumentorum

&

& dialectica præcepta & specialia exempla:& quæ nec communia præcepta sint,nec exẽpla singularia : Et docebo (quod scholasticos homines his nugis nimiùm addictos admiraturos spero)his Topicis non vllam doctrinæ formam describi,qua percipiamus quid sit res, qua de agitur,quæ partes, quæ cõmoditates:sed insipidissimam negationum matæotechniam,qua contentiosi sophistæ clament non esse hoc accidens, genus, proprium,definitionem: vt hęc Topica non Dialecticorum locorum,sed sophisticarum inficiationum inscribi meritò debeant. De quatuor autem problematis, primum est accidentis : quod magister geminum facit, simplex & comparatum:de simplicis accidentis problemate, secundo Topico agitur, quo placet doctori à Dialectico suo quæri, sítne huius illud accidens,an non? Hæc materia est,de qua sit secundo Topico deliberandum: hoc argumentum technologiæ faciendæ doctori propositũ est,vt artes nobis declaret,per quas intelligamus hanc quæstionem,an hominis accidens album sit,an non? & quęstiones de accidente hoc problematis modo pronũtiatas. Adeste igitur ô doctores & professores huius disciplinæ. Qui generale specialiter docet, sophisticè docet, ait Aristoteles : Qui tres angulos duobus rectis pares ostendit per trianguli species, sophisticè agit, ait Aristoteles. At imprimis hoc secundo Topico loci inuentionis generales & communes omnium rerum ad specialem de accidente quæstionem specialiter docentur, & quidem sæpiùs iterantur : Sophisticè igitur hæc Topica doctrina instituitur:nec omnino propriis præceptis accidentis problema instituitur, vt meliùs quid accidens sit,intelligamus, quàm definitione primi Topici fuerat expositũ.Erigite iam animos,& id quod vobis tam constanter obiicio,constanter percipite : Locos doctoris, & quidem vt cœpi,verbis scholasticis ita percensebo,vt nõ solùm & formas & calceos & coria separẽ,sed etiam doceam,quibus generalibus formis calcei singuli sũt formati. Doctorẽ igitur ipsum iã audiamus:

Vnus

Vnus autem locus eſt, inſpicere ſi quid ſecundum aliquem alium modum ineſt, vt accidens aſſignauit. Hic primus eſt locus ad deſtruendum problema accidẽtis, & quidem ferè ſolus: ex duobus enim & quadraginta huius Topici locis, hic verè ſolus docet, quomodo probes, illud huius accidens non eſſe, quod problema hoc Topico inſtruitur: cæteri verò omnes loci nihil omnino docent accidentis proprium. Quare hunc locum diligenter conſiderent homines noſtri, propter quem ſolum magiſter motus ſit, vt inuentionem, quæ tota communis erat omnium quæſtionum, in his Topicis toties iteraret & conturbaret: quia videlicet cõmunis omniũ problematũ inuentio non videbatur ei reperiri poſſe: vnus enim locus cõmunis videlicet non erat. Verùm qualis eſt hic locus? quoniam cõmunis forma non eſt, quis eſt calceus? qua forma argumenti generalis informatus? Magiſter, primi Topici capite quarto duas accidentis definitiones adhibuit: alteram damnauit, qua dicebatur accidẽs, quod neque definitio, neque genus, neque proprium eſſet: ex hac damnata accidentis definitione doctor topicam diſputandi de problemate accidentis doctrinam efficit. Atque ita ex oppoſitorum forma fit iſte ſolitarius & ſingularis accidentis calceus: Ineſt attributum, vt definitio, vt genus, vt proprium: nõ igitur ineſt vt accidens. Bone Deus, excita magiſtros huius doctrinæ, vt hæc attentè & conſideratè perpendant, & intelligant quales deinde loci proponantur, quàm accidentis proprij, vt vel errorem, vel ſtultitiam, vel fraudem doctrinæ ſuæ percipiãt: nihil enim eſt proprij principij in his artibus quatuor problematũ, præter hanc matæotechniam negationum: ſi dicitur vt genus, vt definitio, vt proprium, non eſt accidens. Alius locus eſt inſpicere ea, quibus ineſſe aut omnibus aut nulli dictum eſt: & conſiderare ſecundũ ſpecies, & nõ in infinitis. Hic ſecundus locus iam propriè nihil de accidente diſputat, inſitne attributum vt accidens, néc-ne, ſed communiter de veritate inquirit, an attributum

verè

verè ſubiecto inſit:quod & exemplis etiã clariùs oſtenditur:Vt ſi oppoſitorum (inquit doctor) eandem diſciplinam quis eſſe dixerit, perſpiciendum ſi eorum, quæ ſunt ad aliquid, & aduerſorum, & quæ ſecundum priuationem & habitum, & quæ ſecundum contradictionem dicuntur,eadem ſit diſciplina. Hîc nihil præcipuè admonet magiſter de accidẽte, ſed communiter de veritate,an ſubiecto attributum verè inſit, non vtrùm inſit vt accidẽs,néc ne. Diſtinctiones non defuturas certò ſcio:At pertinacibus (quoniam magiſtri ſui authoritatem pluris, quàm iura & leges rationum & argumentorum omnium faciunt) magiſtrum contra ſophiſticas diſtinctiones opponam: quem dico his in locis accidẽtis,primo illo dũtaxat excepto, cùm diſputat ineſſe aut non ineſſe,non id agere propriè, vt doceat ineſſe attributum ſubiecto vt accidens, ſed communiter ineſſe, id eſt,verè affirmari: Magiſtrum igitur audiamus primo capite ſexti Topici ita de definitione philoſophantem: Si igitur non verificatur de quo nomen & oratio,ait,ex his qui dicti ſunt in accidente locis conſiderandum: nã illic vtrùm verum vel non verum, omnis conſideratio fit:quando enim quomodo ineſt accidens diſputamus, quod verum eſt,dicimus:quando autem quod nõ ineſt, quod nõ verum. An verò magiſter nobis ab inferis excitãdus eſt, vt voce clariore & manifeſtiore ſophiſticas diſtinctiones irrideat,& errorem ſuum fateatur? Dico his locis non inſtrui locos, quibus propriè accidentis problema inſtituatur,vt intelligatur, an attributũ ſubiecto inſit vt accidens, ſed communiter de omni quæſtione præcipi,vt intelligatur, verũ ſit, an non ſit, quod quæritur. Hoc idem magiſter doctrinæ ſuæ immemor non fatetur ſolùm,verumetiam profitetur. Quare iam obtineo, & conuinco quod conuincendum mihi propoſueram,Topico doctori nullam cauſſam fuiſſe,inuẽtionem Dialecticam ad ſingulares problematum altercationes tam miſerè diſtrahendi, cùm vna communis omnium inuentio eſſet:quod ille negabat: & quod ſic

diſtractæ

distractæ inuentiones nihil præcipuè quatuor categorematum quæstionis instruerent, sed omnes communiter adiuuarẽt: ideóque doctrinam hîc sophisticam esse, quia generalia præcepta ad res speciales adhibeat. Sed tamen perge: secũdus hic locus partium generalis forma est, quod species, quæ in locis inentionis generalibus locum obtinent, spectandas esse admonet: partim calceus etiam quidam, cùm iubet inspicere quibus, aut omnibus aut nulli dictum est inesse. Tertium locum persequere. Aliud est, definitiones facere accidentis, & eius cui accidit, aut vtriusque de vtroque aut alterius: deinde considerare, si quid nõ verum in definitionibus perinde ac verum sumptum sit. Hîc forma est generalis: definitio enim & subiectum quod hîc comprehenditur magis, quàm explicatur, loci communes sunt: Videtur autem locus hic, calceus proprius esse accidẽtis, vt primus. At vides etiam nominatim in eo quæri verũ & non verum: quod est commune quæstionum omniũ: nihil hîc accidentis est peculiare aut proprium: aut si sit, secundus sit negationum locus. Si definitio accidẽtis ei non conuenit, non est accidens. Ampliùs problema propositionem sibi facientem instare. Hic locus neque communis forma calcei est, neque calceus, sed putris solea. Instantia enim vt confirmatio, refutatio, atque omnino probatio, nullum argumẽti certum genus est, sed argumentis omnibus fieri potest: quod enim est argumenti genus, quo nequeas aduersario resistere? id enim est huic magistro instare. Ampliùs determinare, quæ oportet dicere, vt plures & quæ non. Hîc doctor admonet, populum esse linguæ magistrum: rerum scientiam à doctis & peritis artium hominibus petendã esse. Calceus est, nec tamen proprius ad accidentis pedem, sed communis omnium quæstionum, vbi de verbis agitur: argumentum à testimonio & authoritate acceptum, qualis populi magna est in vsu verborum. Quod præceptum tamen Organicus author cum alijs proponit obseruandum, minimè obseruat ipse, qui (cùm

(cum Dialectica tota popularis & maximè naturalis esset, & populari imprimis ac naturali sermone posset exprimi)sophisticum & bene loquentibus inauditũ sermonis genus commentus est,de quo iam multis locis disserui. Ampliùs, si multipliciter dicatur: propositum autem sit,quoniam inest, aut quoniam non inest: alterum monstrare eorum, quæ multipliciter dicuntur, si non vtraque contingat. De ambiguitate in Categorijs, in Interpretatione,in primo Topico dictũ iam est: neque hîc communis forma calcei,neque calceus, sed sophisticæ sordida & putris solea est.In Elenchis numerantur Hydræ sophisticæ capita, cùm auditor ambigua propositæ rei sententia fallitur: At nunc id faciendum esse præcipit hic magister,& hac ambiguitatis captione aduersarium non docendum,sed fallendum esse docet: sic doctorem nihil pudet, se sophisticæ magistrum prædicare:quod idem in fine primi Topici prædicauit. Pergit in eodẽ ferè genere,& ait: Si autẽ non lateat, quod multipliciter dicitur, diuisum quotupliciter dicitur & interimẽdũ & construẽdũ: Hîc neque cõmunis forma, neque calceus,sed putris vt antè,solea. Rursus quæcũque non secũdũ æquiuocationẽ dicũtur multipliciter, sed alio modo: Similis solea superioribus. Ampliùs transferre ad euidentius nomen: Hîc forma quædam communis est definitionis: si tamẽ Topico doctori credimus, qui primi Topici capite quarto hanc nominis clarioris explicationem definitioni subiicit. Ad ostendendum autem,contraria circa idem inesse, considerãdum in genere: Hîc duplex communis locus confusus est:aduersorum enim & generis loci generales sunt & communes.Rursum ex specie generi:quęcunque enim speciei insunt,& generi:Forma communis est à specie, quæ iam semel hoc Topico confusa est.Quoniam autẽ necessarium,de quibus genus prędicatur,& specierum aliquam prædicari, & quæcunque habent genus vel denominatiuè dicuntur à genere,& specierum aliquã habere necesse est, vel denominatiuè ab aliqua specie-

rum

rum dici. Generis locus cõmunis est iam antè hoc Topico semel confusus. Cùm autem facultas non sit argumentationis ad positionem intendendum ex definitionibus, aut quæ sunt propositæ rei, vel quæ videantur: & si nõ ab vna, etiam à pluribus. Hæc forma definitionis, communis est omnium quæstionum etiam antè duobus locis hoc Topico confusa. Considerandum autem in proposito, quonam existẽte necesse est positum esse, aut quid est ex necessitate, si propositum est. Hîc doctor iubet necessaria & antecedentia & consequentia spectari: De quo genere confusionis diximus in abundantia propositionũ, quòd iis antecedentiũ & consequentium nominibus, ferè comprehẽditur omne genus argumenti: neque tamen distinguitur: Generales autem res in arte ponere, quarum species cõmodiùs aliis generibus liceat explicare, non est perspicuè docere, sed turbare & confundere. Quicquid verò antecedentium & consequentium nominibus significatur, id caussis, effectis, subiectis, adiunctis, dissentaneis, comparatis, nominibus, tributionibus, definitionibus, testimoniis meliùs & clariùs explicatur: cùm tamen horum è singulis quædam necessariò & antecedant & cõsequantur. Hic igitur calceus quidem est, sed incertus & confusus. Ampliùs ad tempus aspiciendum, si alicubi dissonat. Hîc calceus est formâ adiunctorum formatus. Ampliùs sophisticus modus, ducere ad id, ad quod plurimam habemus argumentãdi facultatẽ. Quid verò iam dubitamus, magistérne se velit Dialecticum, an sophistam nominari? Nihil habes quod de proposito dicas? Si modestus esse vis, tace: vel disce priùs, quàm ineptè & sophisticè garrias: Imò verò, inquit doctor, turba aliquid, & à proposito digredere potiùs, quàm taceas. Siccine magister discipulos tuos instituis, vt quod nesciant, malint altercando conturbare, quàm tacendo & audiendo discere? Hîc (credo) κυρίαι δόξαι sunt Topici doctoris, quas scholastici professores secuti tam pertinaces, tam in summa ignoratione obstinati, vt quiduis turbare &

comminiſci malint, quàm verum confiteri. Antea docuit magiſter, quomodo poſſemus aduerſarium fallere ambigui captione: nunc ſine vlla diſſimulatione ſophiſticam inſtruit. Sed ab hac putri ſolea & abiecta pergamus. Ampliùs omnis qui dixit vnumquoduis, quodammodo multa dixit, eò quòd plura vnicuique ex neceſſitate conſequentia ſunt. Relabitur magiſter ad conſequentium ſoleam, quam decimoquarto loco conturbarat. Quibuſcunque autem neceſſarium eſt alterum tantùm ineſſe, vel nõ ineſſe, vt homini ægritudinem vel ſanitatem: ſi ad alterum facilè poterimus diſputare, quod ineſt vel non ineſt, & ad reliquum facilè poterimus. Hîc communis forma non eſt, ſed calceus formâ oppoſitorum formatus. Ampliùs argumentari transferendo nomen in orationem, cùm longè magis conſentaneum viſum fuerit trãſſumere, quàm vt ponitur nomen: vt magnanimum, non fortem, vt ponitur, ſed magnum animum habentem. Hîc communis eſt forma: notatio enim, eſt generale argumenti nomen in Dialectica inuentione. Quoniam autem rerum aliæ quidem ſunt ex neceſſitate, aliæ autẽ vt in pluribus, aliæ verò vtrũlibet, ſi quod ex neceſſitate eſt, vt in pluribus ponatur, aut quod vt in pluribus ex neceſſitate, aut ipſum, aut contrarium ei quod eſt, vt in pluribus, ſemper dat locũ argumentationis. Hîc forma communis argumẽti nulla eſt, ſed calceus formâ oppoſitorum formatus. Ampliùs etſi idẽ ſibi accidens nomen, vt alterum, eò quòd alterum ſit, poſuerit: quemadmodum Prodicus diuidebat voluptates in gaudium, iucunditatem, & lætitiam. Hîc argumẽti communis forma nulla eſt, ſed calceus, qui videtur ad accidentis problema propriè accommodari, ſed exemplum repugnat: Neque enim Prodicus hoc exemplo ait voluptati accidere gaudium, ſed eſſe voluptatem, gaudium: Detur tamen hic locus accidentis problemati, ſi placet, ne ad vnum problema vnus tãtùm locus adhibitus videatur, & ad mataeotechniã negationum tertius hic locus aggregetur. Quoniam au-

tem aduersa conuertuntur quidem sex modis, contrarietatem autem faciũt quadrupliciter complexa, oportet accipere aduersa quocunque modo vtile fuerit & destruenti & construenti. Hîc forma communis est aduersorum antea hoc Topico confusa. Amplius si est aliquid contrarium accidenti, si inest ei, cui dictum est accidens inesse: Tertiò iam cõfunditur forma aduersorũ. Aut siquid tale dictum est de aliquo: quod cùm sit, necesse est cõtraria inesse. Hîc forma communis non est, sed calceus formâ adiunctorũ formatus: vbi etiam aduersorum forma quarto loco cõturbatur. Rursus si positum est accidens, cui est aliquid contrarium, considerandum si & contrarij susceptiuum, quod & accidentis est. Hoc loco duplex forma cõmunis cõturbatur, & subiecti & aduersi. Quoniam autẽ oppositiones sunt quatuor, considerandum ex contradictionibus è conuerso ex consequentia interimenti & construenti. Hîc generalis argumenti forma confunditur: contradictio siquidem, species est aduersorum. Veruntamen est operæpretium doctoris Dialecticam sapientiam isto loco cõsiderare: Receperat se traditurũ artes proprias accidentis, quia communem omnium problematum doctrinã non putabat inueniri posse: Nõ solũ reprehendo, quòd illam confundat doctrinam communem omnium problematum, sed maximã Dialecticæ ignorationẽ in hoc homine demonstro, qui syllogismorum modos pro argumentis in inuentione ponit, quod Analytico primo itidem fecit in inuentione medij: Nam hic locus, quam doctor vocat contradictionis è conuerso consequentiã, secundus modus est syllogismi connexi, in quo tollitur consequens, vt tollatur antecedens: hoc nempe modo, quo magister ipse concludit:

Si homo est, animal est:
Non est autem animal:
Non igitur homo.

An hoc est inuentionis locos præscribere, syllogismi modos pro argumẽtis proponere? At dicet aliquis (qui

æquior esse volet,& doctorem Topicum excusare cupiet) tempore Aristotelis nondum erant inuenti syllogismi connexi,discipuli eius inuenerunt,Theophrastus & Eudemus.Verùm hoc est quod dico,Aristotelē ignorasse syllogismi formam, quam pro argumento turbat in inuentione:nec ab Aristotele totam Dialecticam aut inuentā, aut perfectā esse, quod Aristoteles in peroratione logici operis ait, & Aristotelei arctè tenent,accuratéque defendunt.Ac in hoc Aristoteles fallitur dupliciter,& quòd pro argumento,syllogismi formam proponit,& quòd argumentum putat esse à contradicentibus in illo disputandi genere.Separa enim quæstionē eius argumentationis,quæ concluditur, tum intelliges non esse contradictionis argumentum: Quæstio est,an homo sit:pro argumento sumo animal,genus hominis, non contradicens,& ita concludo:

Si homo est,animal est:
Non est autem animal:
Non igitur homo.

Hoc genere conclusionis,& caussæ & facta & cætera argumenta,non contradictio solùm concludi potest:

Si homo est,est animal rationale:
Non est animal rationale:
Non est igitur homo.
Si ignis est,calefacit:
Non calefacit: Non est igitur ignis.

Nec sequitur si idem negetur & affirmetur, contradictióque sit in quadam argumentationis parte,iccirco argumentum contradictionis esse:argumētorum enim ratio è re metiēda est, ad quam totam comparata testimonia dicuntur:ad alteram eius partem, caussæ, facta, subiecta,adiuncta,opposita,comparata,nomina,partes, definitiones. In aduersis autem considerandum si aduersum,aduersum sequatur,an contrà seipsa consequētia,an è conuerso & interimenti & construenti. Hîc cōmunis forma aduersi conturbatur iam sæpiùs, & pari cum proxima ferè confusione:Similiter autem in aduer

sis

ſis & in priuationibus & habitibus reſpiciendum. Priuantium talis eſt hîc ferè confuſio, qualis contradicentium paulò antè forma eſt communis: priuantia enim ſunt in oppoſitorum principe inuentionis loco, qualis ferè relatorum confuſio ſequitur. Similiter autem habitui & priuationi, & in iis quę ſunt ad aliquid, vtendũ. Forma argumenti communis eſt: relata enim è contrariorum genere ſunt ſub oppoſitis: rurſus in coniugatis & caſibus & interimenti & cõſtruenti. Hîc communis eſt argumenti forma: coniungata enim in locis inuentionis generalem partem obtinent. Diſtinguit autem doctor coniugata à caſibus, vt coniugata, nomina ſint, vt iuſtus, iuſtitia: fortitudo, fortis: hinc deriuata aduerbia ſint caſus, velut iuſtè, fortiter: Quod diſcrimen ridiculum eſt, & à magiſtro, hoc ipſo loco deriſum. Amplius in generationibus & corruptionibus & effectiuis corruptiuis & interimenti & conſtruenti. Cauſſarum efficientium forma communis cum aliquo oppoſitorũ calceo hîc miſcetur: res enim corrumpitur à contrario. Rurſus in ſimilibus, ſi ſimiliter ſe habent. Similium cõmunis forma hîc eſt, ſicut loco proximo. Conſiderãdũ autẽ & in vno & in pluribus, ſi ſimiliter ſe habet. Rurſus ex magis & minùs. Hîc forma cõmunis eſt ſimiliũ. Ampliùs vno de duobus dicto, ſi cui magis videtur ineſſe non ineſt, nec cui minùs: & ſi cui minùs videtur ineſſe, ineſt, & cui magis. Calceus eſt ex imparium loco, quales ſunt duo proximi. Rurſus duobus de vno dictis, ſi quod magis videtur alij ineſſe, non ineſt, neque quod minùs: aut ſi quod minùs videtur ineſſe, ineſt, & quod magis. Calceus eſt ſimilis ſuperiori proximo, vt dixi. Ampliùs duobus de duobus dictis, ſiquod alteri magis videtur ineſſe, non ineſt, nec reliquum reliquo: aut ſi quod minùs videtur alteri ineſſe, ineſt, & reliquũ reliquo. Ampliùs ex eo quod ſimiliter ineſt, vel videtur ineſſe, tripliciter, quemadmodum in eo quod magis, vt in poſterioribus tribus dictis locis dicebatur. Parium forma communis eſt: Sic verò Topicus magiſter di-

lo. 31.

Caſ. 4. l. 32.

ſtinguit paria à ſimilibus: & paria dicit ſimiliter ineſſe, ſimilia autem ſimiliter habere: quam differētiam quinto capite quinti Topici poſtea notabit. Ampliùs autem ex appoſitione. Calceus eſt magnificus, & doctoris ingenio, artificióque coriario digniſſimus, formâ adiunctorum formatus. Ampliùs autem, ſi id ad quod eſt appoſitum, aliquid facit magis tale, quale erat, & ipſum erit eiuſmodi. Calceus excellentiâ par ſuperiori, effectorum formâ formatus. Rurſum ſi quid magis & minùs dicitur, & ſimpliciter ineſt. Calceus eſt formâ comparatorū in qualitate formatus. Eodē autē modo conſiderādū & in his quæ ſecundū quid & quādo, & vbi. Forma quędā adiūctorū hîc comprehenſa eſt, quanuis parū diligēter expoſita & diſtincta. Atque hi ſunt duo & quadraginta loci ad problema ſimplicis accidētis, in quibus ſingulis intellectū eſt, quàm multi eſſent ad huius problematis inſtitutū nō neceſſarij, quàm ineptis & ſophiſticis coriis calcei Topico artificio conſuti: Ariſtoteles iubet artium præcepta eſſe per ſe, id eſt homogenea, eſſentialia: Hæc coria tā inepta, non ſunt Dialecticæ Topicæ homogenea & eſſētialia: Præcepta igitur ne ſunto. Quā verò multi neceſſarij omiſſi ſunt Dialecticæ inuētionis cōmunes loci, hinc intelligi poteſt: nihil enim de fine, forma, materia, effectis, repugnantibus, tributione in mēbra, ſubiecta, adiuncta, de teſtimoniis & humanis & diuinis: qui tamē tot loci ad accidentis ſimplicis problema nō minùs ſunt vtiles, quàm reliqui loci cōmunes iſto Topico cōfuſi: & quidē quā cōfuſi, ex numero & ordine de ſingulis capitibus lubet recognoſcere: & ταυτολογίαν doctoris, & confuſionē in memoriā his verſiculis paucis reuocare: Loci inuentionis toties & hoc ordine ab hoc doctore ponuntur, quoties & quo ordine hîc recitabo: Itaque hi ſunt, Species, definitio, ſubiectū, definitio, aduerſa, genus, ſpecies, genus, definitio, notatio, aduerſa, aduerſa, aduerſa, aduerſa, cōtradicentia, aduerſa, priuantia, relata, cōiugata, aduerſa, efficentia, ſimilia, ſimilia, maiora, minora, maiora, minora, maiora, minora, maiora,

maiora,minora,ſimilia, maiora, minora, adiuncta. An non igitur iſti cõmunes loci?an vlla quæſtio eſt, ad quã nequeãt accõmodari?an denique ſi verè eſſent expoſiti, nõ ſophiſticè cõfuſi, nõ meliùs & clariùs accidẽs explicarẽt,ſi opus eſſet id ſequi?vt ex cauſiis,accidẽtis natura cerneretur,tũ ex adiũctis variç res ei cõiunctę,ex oppoſitis oppoſitæ,ex cõparatione,pares,maiores, minores, ſimiles,diſſimiles :atque ita quicquid de accidente dici poſſet,appareat?Et quidẽ hîc ô magiſter,te tuo teſtimonio premo & vrgeo:negas inueniri poſſe,quod inuentũ manu tenes, quod perturbas , quod ineptiſſimis nugis confundis. Etenĩ tu, qui veteres ſophiſtas irrides, & inertes calceolariolos appellas,quia pro cõmunibus & generalibus doctrinæ præceptis inepta quædã exempla & argumẽta proponerẽt,qualẽ tuã ſutrinã vis ęſtimemus? qui nõ ſolũ calceos nullos bonos facis,ſed vtiles formas faciendorũ calceorũ,& inſtrumẽta bona corrũpis? Erãt loci illi cõmunes omniũ quæſtionũ explicandarũ, id eſt formæ faciendorũ infinitorũ calceorũ:tu ad vnũ dũtaxat accidentis pedẽ calceandum aſtringere voluiſti:& quidẽ quã ineptè!quã fallaciter! quàm ſophiſtice! Dicit magiſter cõmunẽ omniũ problematũ inuentionẽ tradi non poſſe:fallit & imponit,& fallaciã ſuam teſtimonio ſuo conuincit:pollicetur artẽ propriã ſimplicis accidẽtis,& locos duos ac quadraginta deſcribit, tanquã problematis huius proprios:fallit rurſum,quia de toto illo triũ & quadraginta locorũ numero tres ad ſummũ tantũ ſunt accidẽtis ſimplicis proprij:qui tamẽ nõ docent, quid ſit accidẽs,ſed vana negationũ & inficiationũ matæotechnia diſputãt,quid non ſit. Ita tantæ confuſionis cauſſa à doctore,quinto capite primi Topici poſita nulla eſt:nec tamen id magiſter præſtitit , quod per falſam cauſſam ſe præſtaturũ receperat : Denique notas illas Ariſtoteleorũ principiorũ hîc adhibe , per ſe & vniuerſaliter primùm:ſenties quàm multa hîc per ſe non fuerint,quàm multa vniuerſalia primò fuerint.

FINIS LIBRI DVODECIMI.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROfessoris, *Animaduersionum Aristotelicarum liber decimus tertius, in tertium Topicum,*

AD Carolum Lotharingum Cardinalem.

De secundi Topici inuentione ad simplicis accidentis problema composita dictum est, ad tertium Topicũ veniamus. Hîc magister problema cõparati accidẽtis instruit: Primi enim libri capite quarto (nam hoc tertio libro nihil de hoc dicit) id ita visus est dicere, cùm dixit: Annectantur autem accidenti & quæ ad inuicem sunt comparationes quolibet modo ab accidente dictæ, vt vtrùm honestum, an quod confert, expetibilius: & vtrùm quæ est secundum virtutem, an quę secundum voluptatem, suauior vita: & si quid aliud similiter his est dictũ: in omnibus enim talibus vtri magis prædicatum accidit, quæstio fit. Magister hîc ait omnes comparationes accidentis, problemati accidentis subiici. Verùm quamobrem ad istam accidẽtis compa-

rati

rati quæstionem separati loci tradũtur? an non qui iam traditi sunt, satis esse poterant? per eos enim omnis est veri & falsi consideratio, vt ipse ait. Quid igitur? an non potest (hoc enim iam expecto) vna vtriusque accidentis & simplicis & comparati esse inuentio? At nos omnium quæstionum communem inuentã esse docuimus: at magister se tradidisse penè est gloriatus: Omnia igitur Topica reliqua vana & inutilia sunt: sed tamen ea consideremus. Magister artes se nobis traditurum ait, per quas de omni comparationis quęstione disseramus: quomodo? tradet hoc tertio Topico locos tres & octoginta, per quos disputetur vna quæstio moralis, de duobus vtrum melius, aut quid de pluribus optimum: nec quicquam præterea. Doctoris huius nouus semper aliquis existit error. Secundo Topico pollicebatur se traditurum artes proprias ad problema accidentis: dedit communes omnium problematum, omniúmque quæstionum: Tertio pollicetur se traditurum artes de comparati accidentis quæstione: at duntaxat vnam moralẽ (neque enim omnem moralem, quæstionem instruit) vtrum melius, quid optimum: de cæteris & moralibus & physicis & dialecticis & mathematicis, & innumerabilium rerum comparati accidentis quæstionibus obmutescit: vtrum fortius, iustius, sapientius, quid fortissimum, iustissimum, sapientissimum: vtrum calidius, humidius, frigidius, siccius, quid calidissimum, frigidissimum, humidissimum, siccissimum: vtrum acutiùs, certiùs disputatum, quid acutissimè, certissimè disputatũ: Denique de tam multis comparati accidentis quæstionibus, quæ (excepta doctoris vna quæstione morali) in omnibus artibus ac disciplinis, in omnibus etiã rebus, quæ nulla disciplina comprehenduntur, fieri mouerique possunt, magister obmutescit. Magister igitur hîc etiam labitur, qui vna expetendi & fugiendi comparatione credit omnes comparati accidentis quæstiones contineri: Sed tamen huius tertij Topici doctrinã breuiter perstringamus. Loci sunt (vt dixi) tres & octoginta

pueriliter ad illam quæstionem expetendi, & fugiendi accommodati,quorũ pleri que ſunt communes loci hîc confuſi,& ad problematis pedẽ Topico artificio arctati. Non exponam ſingulatim,vt antea,qui nõ neceſſarij loci conturbentur,cùm totus liber ad nullum dialecticæ inuentionis vſum neceſſarius ſit : Doceamus potiùs in his tenebris,qui prætermittantur neceſſarij:hoc verò eadem operâ faciemus,ſi receſeamus,qui cõfundantur. Ergo vt antea, & quoties & quo ordine confundantur, è capitibus (ne moleſtus ſim ſi longiore oratione rem perſequar)liceat id intelligere: Sunt autẽ capita locorũ, Efficiens per ſe, aduerſum,ſubiectũ, ſubiectum, ſubiectum,finis,finis,finis,finis,finis, efficiens, aduerſum,ſimile,ſimile,ſimile,adiuncta,coniugata, effecta, ſimile, maiora,minora,aduerſum,aduerſum,coniugatum,efficiens,maiora,minora,ſimilia,genus,ſpecies. Atque loci qui ſunt ex cauſis,factis,adiunctis,oppoſitis,comparatis,nominibus,tributione,nõ explicantur hoc libro, ſed confunduntur,vt in ſuperioribus libris : & ita confunduntur,vt plerunque & ex ipſis falſi calcei fiant, quẽadmodũ ferè omnes ex eis formati. Quod ſanè interpretes negare quidem nõ poſſunt,ſed tamen quia Topicus magiſter author eſt,arbitrantur(opinor) etiã quòd manifeſtè falſum ſit,probabile tamen videri oportere,quia probabile dicatur,quod ſapientibus videatur : Sapientẽ verò doctorem, imò verò ſapientiã ipſam ſcholaſticis videri:Quare & eius mendacia eſſe quoque probabilia & veriſimilia argumenta, ídque ad Topicam doctrinã ſatis eſſe. At ô profeſſores Topici, meminiſtis (opinor) quoties iã, quoties ad Ariſtotelis doctrinã vos reuoco: rationẽ in memoriam reuocate. Nulla vera præcepta ſunt ſcientiæ vel artis nõ de omni, non per ſe, non vniuerſaliter primò:nobis eſt de arte,de doctrina,de ſcientia vobiſcũ contentio:præcepta veſtra non ſolùm nugatoria,vana,manca,inutilia,ſed falſa etiam ſunt:confitemini:& me(credo)diſtinctione iſta ſophiſtica eludetis? Sed iſtas doctoris laudes omittamus:multi non neceſ-

ſarij

ſarij loci confunduntur, vt calcei ſunt huius Topici, à diuturno, à meliore, ab arte, à pluribus, à voluptate, ab appoſitione, à ſuppoſitione, & ſimiles: ad quæſtionem enim comparationis & moralis & phyſicæ & rerũ denique omnium, cõmunes loci ſatis ſuperque ſunt: Multi de neceſſariis locis in hac etiam confuſione prætermittuntur: nihil enim de forma, materia, priuãtibus, relatis, contradicentibus, repugnantibus, paribus, diſſimilibus, omnium tributionum (genere & ſpecie exceptis) modis, difinitione, teſtimoniis: qui tamen loci ad comparati accidẽtis diſputationem tam attinent, quàm reliqui. Vrgeamus verò, quod in hoc iudicio ſuperioribus libris perſecuti ſumus: Topicus doctor exiſtimauit ſibi tot tenebris inuẽtionem Dialecticam conturbandã eſſe, quia cõmunis omnium quæſtionũ doctrina reperiri non poſſet. At ea vt in Categorematis, ſic in Categoriis, Interpretatione, abundantia propoſitionum, inuentione medij, Analyticis poſterioribus, primo Topico, ſecũdo Topico, tertio denique hoc Topico conturbata eſt: nec vllum omnino proprium præceptum deſcriptum, vt receptum erat, per quod comparati accidentis omnis quæſtio tractaretur: quinetiam illa generalis & communis doctrina laudata eſt, quam negauerat magiſter inueniri poſſe. Attendamus verò etiam hîc Topici doctoris vocẽ, qua communes loci (quos negat inueniri poſſe) iam inuenti laudantur: Sumendum (ait) quàm maximè vniuerſales locos, de eo quod eſt magis & minùs: nam ſic ſumpti, ad plura vtiles erunt. Quid poteſt iſta laude clarius eſſe & illuſtrius? Quid autem poteſt ad Topici doctoris tenebras damnandum, doctoris hoc teſtimonio eſſe valentius? At laudem iſtam geminat, & inconſtantiam ſuam noua teſtificatione condẽnat: Maximè (ait) opportuni & communes loci, qui ſunt ex oppoſitis & coniugatis & caſibus. Ergo hic poſterior magiſter ſapientior eſt illo priore: Prior enim ille negauit locos omnium quæſtionum communes inueniri poſſe: & ſi inuenirentur, inſuaues fore: At hîc poſterior communes

munes locos tradit:licet confusè, tamen tradit: Ergo possunt inueniri, quia inuenti sunt. Idem posterior magister eosdē locos magnificè cōmendat, & summa laude celebrat: Nō sunt igitur & insuaues & iniucūdi, quia tātoperè ab eo celebrati. Cōcludamus igitur totam hāc de problematis accidētis quæstionē. Doctor propriam accidētis disputationē Dialectico suo proposuit: verùm parū Dialecticè, quia quæstio omnis in vniuersum, non hæc aut illa Dialectico proposita est: & de accidente in Dialectica pręcipi nihil necesse est. Doctor credidit nullam inuētionē omnium problematū communē inueniri posse: atque iccirco singulorū problematū inuentiones sibi necessariò tradēdas putauit: verū nequaquā Logicè: nā cōmunis illa inuentio ante natū eum inuenta erat, & ab eo ipso tot iam libris quanuis confusa, adhibita tamen & laudata, & probata, & celebrata. Doctor proprias artes se traditurū recepit, quibus quæstionē accidētis & simplicis & cōparati disputare propriè & explicare possemus, an esset huius illud accidēs an nō: an esset huius illud de duobus magis accidēs, quàm alterū: an de pluribus maximè: centum & triginta locos accumulauit: quorum vnus, tres ad summum, magnificā illā negationum, & Topici doctoris ingenio dignissimam matæotechniam declarant.

Si prædicatur vt genus, non est accidens:
Si definitio accidentis ei non conuenit, nō est accidens:
Si est idem sibi, non est accidens.

Loci problematis (quod doctor sibi proposuerat) proprij nulli præterea sunt: Cogitemus igitur an aliqua sit negationum & inficiationum doctrina: id est, quæ nihil scire nos doceat. Tales verò reliquorū Topicorum matæotechniæ sunt ex negatis sophismatis, non ex præceptis rem certam & solidam instituentibus.

FINIS LIBRI DECIMITERTII.

P.Rami

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PRO-*fessoris, Animaduersionum Aristotelicarum liber decimus quartus, in quartum* To-*picum,*

AD

Carolum Lotharingum Cardinalem.

SEQVITVR ad problema generis, insignis negationum & inficiationum mataeotechnia, & quidem ex locis septẽ & octoginta, quorum duo tantùm docent quid sit genus: non noua tamen aliqua doctrina, sed repetita generis de primo Topico definitione: hi duo loci numero nonagesimo & nonagesimo primo distinguũtur à nostratibus typographis: in iis ταυτολογία est: in cæteris, si quid generis proprium continent, negationes sunt: exceptis paucis quibusdam locis communibus, quorum quidam non propriè de genere, sed vt in accidẽte, communiter de vero & non vero loquuntur: Reliqui loci, inficiationes habẽt, per quas quid non sit genus, id est de genere, beneficio tanto doctoris Topici nihil intelligamus. Atque hic liber & duo proximi Topici libri, negationum meritò queant appellari. Quibus in rebus si nostri homines doctoris sui ingenium & artificium contemplati fuerint, quamuis eum antea principem & deum quendam philosophorũ existimauerint, tamen hac negationum mataeotechnia percepta longè alium iudicabunt. Quod vt intelligant, non multis ad refellendum argumentis

argumẽtis, ſed facili & perſpicuo exemplo tãtùm opus eſt, vt res ante oculos ponatur. Sit igitur, qui nunquam fuerit, qui neque (vt ſpero) futurus ſit: ſit tamen (quoniam liberæ ſunt noſtræ mentes, & quiduis facilè cogitantes intuentur) ſit nobis inquã, Grammaticus aliquis, Donatus (ſi lubet) qui cùm nomen ita definierit, Nomẽ, eſt pars orationis cũ caſu, corpus aut rem propriè communitérue ſignificans: Tum ad ſophiſticã & inanem ingenij oſtentationem glorietur ſe traditurum artem, per quam mirandum in modum nominis cognitionem aſſequamur: atque ex definitionis illius particulis ſophiſmata iſta deſcribat:

Si non eſt pars, non eſt nomen:
Si non eſt pars orationis, non eſt nomen:
Si non cùm caſu, non eſt nomen:
Si non corpus aut rem ſignificat, non eſt nomen:
Si non propriè aut communiter ſignificat, non eſt nomẽ:
Si nihil ſignificat, non eſt nomen.

Repetat idem etiam ſæpius, vt magiſter quintum locum in decimo quarto, & efficiat ex duobus vnum:

Si non ſit pars orationis cum caſu, non eſt nomen.

Tum verò ad has ineptias augendum, ex aliis partibus orationis dicat:

Si eſt pronomen, non eſt nomen:
Si eſt verbum, non eſt nomen:
Si eſt participium, non eſt nomen:
Si eſt coniunctio, non eſt nomen:
Si eſt præpoſitio, non eſt nomen:
Si eſt interiectio, non eſt nomen. Tandem
Si eſt cum caſu, & propriè communitérue ſignificet corpus aut rem, eſt pars orationis, eſt nomen:

Et ſimiles vndique ineptias colligat. Poſtremò ex tã variarum partium inter ſe repugnantia, locos ſeptem & octoginta conficiat, vt par ſit Topico doctori. At Topicus magiſter iſtam nobis ſophiſticam delirationem in hoc Topico præbuit: Hanc fatuam & ſtupidam negationum matæotechniam iſto Topico propoſuit: Definit enim

enim primo Topico genus his verbis: Genus eſt, quod prædicatur de pluribus ſpecie differentibus in eo quod quid eſt: ſic Donatus nomen definierat. Ex definitionis huius particulis locos exornauit mirificarum negationum: quos ſuis numeris (vt in libris noſtratibus vulgò diſtinguũtur) diſtinguam: Et primùm ex ea particula, quæ ſignificat generi multas eſſe ſubiectas ſpecies, de quibus dicatur:

8 & 79 *Si de nulla ſpecie prædicatur, non eſt genus.*

31 *Si de vnica ſpecie prædicatur, non eſt genus.*

2 *Si de aliqua ſpecie ſibi ſubiecta prædicatur, non eſt genus.*

18 *Si definitio generis non prædicetur de ſpecie, non eſt genus.*

9 *Si de pluribus ſpecies, quã genus dicitur, non eſt genus.*

10 *Si de æqualibus ſpecies & genus, non eſt genus.*

Hi loci ac ſimiles obſcurioribus etiam verbis à doctore deſcripti ſunt, ex ea particula definitionis, quæ ſignificat, genus ſpecies plures habere, de quibus affirmatur: eadem illa generis definitio primo Topico poſita, declarat non eſſe genus, niſi prædicetur de differentibus ſpecie: itaque doctoris acumen hîc elaborauit.

80 *Si non differunt ſpecie, de quibus prædicatur, non eſt genus.*

11 *Si non ſit alicuius indifferentium ſpecie, non eſt genus.*

His tricis ſubtiliores longè, quàm ab illo Grammatico fingi potuiſſent, adduntur: per quas (tantus orator eſt hic magiſter, qui ex vna definitione librum vnum confecerit: qui è re minima maximam fecerit!) tamen magis probatur nõ eſſe ſpeciem, quàm non eſſe genus.

7 16 21 *Si ſpecies prædicatur de genere, non eſt genus.*

7 *Si de aliquo prædicatur ſpecies, de quo non genus, non eſt genus.*

Eadem illa definitio generis docebat nõ eſſe genus, niſi prædicaretur in quid: hos igitur repentè pro ſuo excellenti in ſophiſmatis comminiſcendis ingenio locos magiſter exornauit: In quibus etiam admiſcuit repugnantiam

gnantiam aliorum categorematum, accidentis & differentiæ, vt Donatus ille, verbi & participij.

3 *Si non prædicatur in quid, sed vt accidens, nō est genus.*

82 *Si est in subiecta specie, vt accidens, non est genus.*

4 *Si definitio accidentis ei conueniat, non est genus.*

71 *Si prædicatur secundum quid, & per accidens, non est genus.*

Omnes hi loci monstrant genus non esse, si prædicatur in quale, vt accidens: Similes ineptiæ sunt in hoc Topico, quæ demonstrant, genus non esse ratione differentiæ, quæ item in quale, non in quid prædicatur: similes inquam, sunt locis permultis (ne ipse ineptus sim, doctoris ineptiis tam anilibus ad verbum recitandis) similes inquam, sunt numero 23, 24, 76, 92, 93, 94. Consideremus enim qualis hæc sapientia sit: an sit vlla disciplina, quæ nihil definiat, nihil partiatur, nullas generum partes aut species interpretur, nullum solidæ cognitionis vsum præstet: Id est (vt Aristoteles verè docet) quæ nullum de omni, per se, vniuersale primò præceptum habeat: tum assumamus Topico quarto non definiri genus aliter, quàm fuerat antea finitū: nullas eius varietates, nullas differentias, nullū vsum, nullū fructū declarari: nullum denique generis præceptum de omni, per se, vniuersaliter primò tradi, sed inauditam Sophisticam institui. Aggregentur verò ad istam Grammatici sophismatis elegantiam in hoc Topico soleæ ab æquiuoco, metaphora, potestate, potente, passione, vniuoco, peiore: Tum verò concludamus, quàm multi loci non necessarij, hoc Topico confundantur, cùm totum Topicū inutile & vanū sit. Vt verò percipiatur, quā multi necessarij loci prætermittātur, recenseamus ex nudis vocabulis, qui loci cōmunes confundantur & quoties: tum facilè percipietur, quàm multi omittātur. Hi verò loci sunt, Species, species, species, species, species, species, species, genus, genus, genus, species, genus, species, definitio, forma, forma, aduersum, species, species, species, forma, forma, forma, species, genus, aduersum, aduersum,

aduerſum,aduerſum, aduerſum, aduerſum, aduerſum, aduerſum,aduerſum,aduerſum,aduerſum, coniugatũ, ſimile, efficiens, efficiens, priuans, priuans, contradicens,relatum,relatum,relatum,relatum, relatum, relatum,relatum,relatum,relatum,priuans, priuans,ſubiectum,totum,pars,efficiens, genus, forma, ſpecies, ſpecies,maiora,minora,maiora,ſimilia,maiora, ſimilia, ſimilia,forma. Hi loci communes ſunt quarto Topico nõ expoſiti,ſed cõfuſi, in quibus tamen nihil de fine,materia,effectis,adiunctis,repugnantibus, paribus, diſſimilibus,tributione in ſubiecta,adiuncta,teſtimoniis dicitur:qui tamen loci tam poterant ad problema generis accommodari, quàm ſuperiores illi confuſi. Atque de genere(ſi communes loci diligenter intellecti ſint)quãtò dicetur acutiùs quicquid dici poteſt,quàm ex hac cõfuſione & matæotechnia clamatur? Cùm enim cauſſas penitùs víderis,res extrinſecùs adiunctas, & oppoſitas, & comparatas,denique & nomina : quid erit omnino generis, quod non percipias? Dicebat magiſter quinto capite primí Topici,communem inuẽtionem omnium problematum inueniri non poſſe: At refutatum eſt hoc antea in Categorematis, Categoriis , Interpretatione, abundantia propoſitionum,inuentione medij,poſterioribus Analyticis,primo Topico,ſecundo Topico, tertio Topico,& nũc quarto iterum refellitur. Recipiebat iccirco magiſter ſe proprias artes ad problema accidentis antea ſecundo & tertio Topico,nunc quarto ad problema de genere deſcripturum:ſecundo & tertio nihil proprium accidentis præter matæotechniam trium inficiationum:quarto nihil item proprium generis pręter inficiationum & negationum non trium, vt antea, ſed ferè perpetuarum vanitatem inauditam & propè incredibilẽ propoſuit. Quid ergo hîc ampliùs contra iſta à me dici neceſſe eſt? Comparemus Grãmatico illi deliranti magiſtrum Topicum : & audeamus à nobis ipſis quærere, quorſum iſta diſcantur, quem fructum ſint allatura. Dixí duobus ſuperioribus Topicis,tantam

centum & triginta locorum confusionem inutiliter ad accidentis problema accommodatam esse, quia in tota Dialectica verè tradita nihil omnino necesse sit, quid sit accidens, explicari: & si necesse esset, ad id tamen artes proprias ab hoc magistro non describi. Hîc paulò aliter de genere sentio: generis in Dialectica valdè necessariam cognitionem esse: sed eam cõfirmo & demonstro, quarti Topici nugatoriis sophismatis nihil adiuuari.

FINIS LIBRI DECIMIQVARTI.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROfessoris, *Animaduersionum Aristotelicarum liber decimusquintus, in quintum Topicum, AD Carolum Lotharingum Cardinalem.*

QVINTO Topico sequitur problema proprij, cuius nulla est in Dialectica omnino necessaria explicatio, vt in Porphyrio dixi: nec magis necesse est in Dialectica præcipi quid proprium sit, quàm quid commune: hoc totum sensu communi, & verbi intelligentia populari cõtentum est: quãuis hîc magister proprium non exponit solùm pro categoremate simplici, vt Porphyrius videtur, sed etiã pro definitionis specie, quam in nostra Dialectica, descriptionem nominauimus: Sed tamen nomine proprij nõ decet descriptionem cõfundi: nec magis descriptio,

quàm

quàm definitio propria vel esse vel dici debet. Attamen vt in accidétis (cuius item præceptio in Dialectica nulla necessaria est) sic in proprij problemate iactationem suã sophisticã Topicus doctor habuit, attingã breuiter locos non necessarios hîc confusos: tametsi totus liber (vt dixi) omnino inutiliter confunditur: Principio non definit proprium: genera eius tria enumerat, quod per se & semper, quod ad aliquid, quod aliquando: ex tribus propositis generibus duo reiicit: & se vitiosè partitum esse ostendit, qui in partitione comprehenderit, quod redundaret & amputandum esset: tertium retinet, quod per se & semper inest: ad quod pollicetur se artem Topicam propriam & certam accommodaturum. At nullum ferè præceptum toto libro de illo proprio, sed omnia sunt ferè de proprio quodam fictitio secundũ quid, & quidem falso. Locos singulos percensebo, & numeris vt antea, distinguam: Principium Topici quinti doctor orditur à sordibus sophismatum, petitione principij, homonymia, nugis: sic enim vocat in Elenchis, cũ ex ignotioribus disputatur, cùm ambiguè disputatur, cùm sæpiùs idem inutiliter dicitur: quorum tamen locorũ omnes qui affirmant, falsi sunt, si absolutè sumantur: non enim sequitur, si notius, si non ambiguum, si non frequenter dictum, vt proprium sit. Loci alij similis falsitatis sequuntur, quibus probare vult nõ bene assignatum esse proprium:

16 *Si nomen commune in proprio non bene aßignatum.*

At falsò, vt hîc (Substantia, res quæ per se subsistit) bene assignata est ista descriptio, & non potest in ea nõ esse nomen aliquod maximè commune.

18 *Si plura propria proponit.*

At falsum: sæpe enim res ex multis proprietatibus describitur.

20 *Si eodem vtitur cum subiecto, aut eius aliquo.*

At falsum: nã omnis descriptio aliquid est subiecti.

22 *Si vtitur opposito, aut simul naturâ, aut posteriore.*

At falsum: Sæpe enim describitur res ex aduersis:

ſæpe ex relatis (quæ naturâ ſunt ſimul) ſæpe ex adiun-ctis,quæ ſunt poſteriora.

24 *Si non ſemper conuenit.*

Sic Donatus,Si non eſt pars orationis , nón eſt nomen:hoc enim fuerat in definitione proprij , vt ſemper & ſoli conueniret.

26 *Si proprium nunc aſsignans , id non exponit.*

Hoc proprij genus reiecerat primò,& propoſuerat ſe nihil de eo dicturum : hoc falſitatis non eſt,ſed incō-ſtantiæ & obliuionis.

28 *Si non manifeſtum,niſi ſenſu.*

At falſum:Nam multa rerum ſingularum & ſenſibi-lium propria ſunt,quę non niſi ſenſu primùm percipiū-tur:& nihil eſt omnino ſenſu perceptum, quod mente apprehendi nequeat.

30 *Si eſt definitio.*

Si eſt pronomen,ait Donatus,nō eſt nomen:Sic ma-giſter,Si eſt definitio,non eſt proprium.

32 *Si non aliquid in quid ponit.*

At falſum:Infinitę enim deſcriptiones ſunt,que nul-lum genus poſſint habere.

Ex oppoſitis autē horum locorū & cōtrariis locis,id eſt ex affirmationibus, magiſter docet propriū cogno-ſci ſecundum loci ipſius rationem : ſed cùm inficiatio ipſa falſa aut inepta ſit,quid poteſt affirmatio contraria doctrinæ præſtare? Deinceps autem pollicetur artem communem,vtrùm proprium omnino ſit:loci ſunt:

34 *Si nulli conuenit , non eſt proprium.*

Sic Donatus,Si nihil ſignificat,non eſt nomen.Cō-trarium locum tradit magiſter, ſed falſum: quia defini-tioni conuenit,omni conuenire.

36 *Si non conuerſim dicitur , non eſt proprium.*

Sic Donatus,Si non eſt cum caſu,non eſt nomen. Quartus artificij illius ſingularis locus:contrarium lo-cum tradit magiſter ad affirmandum: ſed falſò,quia de-finitioni conuenit.

38 *Si ſubiectum eſt proprij , non eſt proprium.*

Sic

Sic Donatus, Si eſt verbum, non eſt nomen: quartus Donati locus. Cõtrarium locum tradit magiſter ad affirmandum, ſed falſò, quia reliquis categorematis conuenit.

40 *Si indicat quid eſt, non eſt proprium.*

Sic Donatus, Si non propriè aut communiter ſignificet, non eſt nomen: fuerat enim in definitione proprij, vt quid eſt, non ſignificaret: & ſimilis fuerat decimus tertius locus capitis antecedentis. Contrarium locum ad affirmandum docet magiſter, Si non quid eſt, indicat, & conuerſim prædicatur, eſt proprium. Sic Donatus, Si ſit cum caſu, & pars ſit orationis, corpus aut rẽ propriè communitérue ſignificans, eſt nomen: hęc enim definitio proprij fuerat primo Topico poſita.

42 *Si non ſimul, ſed prius vel poſterius, non proprium.*

At repugnantem & contrarium locum poſuit ſuperiore capite: & ſeipſum nunc condemnat: contrarium etiam locum ad affirmandũ tradit: ſed falſò: ſimul enim definitio eſt cum re definita, non ſolum proprium.

Si ſimul inſit, non terminus, neque differentia.

Sic Donatus, Si eſt cum caſu, neque verbum, neque participium, eſt nomen.

44 *Si eorundem non eſt idem proprium, non eſt proprium.*

Sic Donatus, Si idem non eſt nomen, non eſt idem nomen: locus octauus Donati, cui contrarius additur. Simili ſapientia locus ſequitur:

46 *Si eorundem ſpecie, non ſit idem ſpecie proprium, non eſt proprium.* Sic Donatus loco nono, Si eadem ſpecie nomina non ſunt, non eſt nomen: contrarius item additur.

48 *Si non proprium & ſubiecti & accidentis, non propriũ.*

Hunc locum ſophiſticum vocat magiſter: nihil refellamus: ſimus hîc eius teſtimonio contenti ad ſophiſtam probandum, quem hanc Sophiſticam docere nihil pudeat.

49 *Si quod naturâ eſt, aſſignat per ſemper, non proprium.*

Hic locus eſt ſophiſticus doctori, ſed nobis ridicu-

lus eſt:non enĩ bipes & rationale ſignificat, quod duos pedes nunc habeat, aut nunc vtique ratiocinetur, ſed quod naturâ tale ſit: contrarium tradit magiſter ad affirmandũ,ſed falſò:definitioni enim id poteſt cõuenire.

51 Proponit deinde doctor difficultatem aſſignãdi proprij,& longa ſatis oratione:Tum ſequitur,

55 *Si idem eiuſdem ponitur proprium, non eſt proprium,*

Sic nec Donatus quidem vel ſomnians poſuerit. Contrà verò (ait magiſter) ſi non eſt eiuſdem & conuerſim dicitur,eſt proprium: verùm id falſò: definitionis enim commune eſt.

57 *Si quod proprium totius dicitur, de ſimilibus partibus non dicitur,non eſt proprium.* Calceus eſt ex diuiſionis loco:Contrarius locus,quem tradit magiſter,falſus eſt, & communis cum definitione. Sequuntur loci vndecim communes ex aduerſis,relatis,priuantibus,contradicentibus,cõiugatis,ſimilibus, quos ſi perpetuò ſecutus eſſet magiſter,quanuis artem communem ad hãc proprij quæſtionem inſipienter aſtrinxiſſet,tamen non in tam fœdas tenebras incidiſſet.

80 *Si quod ſecundum eſſe dicitur, non eſt eius quod ſecundum eſſe dicitur, proprium, non proprium.* Hic calceus,eſt doctoris ſutrina digniſſimus, qualis & contrarius ad affirmandum.

82 *Si ideæ non ineſt, non proprium.*

Calceus mirificus, & dignus qui inter magiſtri Topica calceus princeps habeatur:qualis eſt ei cõtrarius. Sequuntur deinceps loci ſeptem ex comparationibus parium,maiorum, minorum, ſimilium:Olores videlicet inter coruos.Poſtremi duo ſunt ex potentia & abũdantia planè inepti. Atque hos præclaros de problemate proprij locos non dico falſos, non dico ſine vſu,non dico ſophiſticos,ſed tam ſtupidos, tam ſine vlla cõmunis ſenſus,ac iudicij mica cùm conſidero, non exclamare profectò non poſſum,Pro ingenij humani pudor, tãdiu homines his tricis apiníſque falli,decipi,hebetari!

O curuæ in terras animæ, & cœleſtium inanes!

Hæc

Hæc ſophiſmata falſa, inania leguntur, clamantur tandiu: veritatem, vſum, vtilitatẽ nemo adhuc tot ſcholis, tot temporibus exquiſiuit? Excitate vos ſcholaſtici profeſſores, cogitate aliquando, & attentè & dialecticè has Topicas tenebras perpendite: quàm multi loci nõ neceſſarij cõfundantur, quàm multi loci neceſſarij prætermittãtur, quàm tota iſta congregata ex omnibus ſophiſmatis matæotechnia nihil proprij problema adiuuet. Primùm in hoc Topico ex ſingulis capitibus oſtendimus, quàm totus hic quintus liber tenebricoſus ſit: Secundùm ex communibus locis hic confuſis æſtimemus, vt adhuc in cæteris Topicis fecimus: Capita ex nominibus nudis proponantur, periſſologia & confuſio ſic erit: Aduerſum, aduerſum, definitio, definitio, ſubiectum, ſubiectum, ſubiectum, coniugata, ſpecies, pars, totum, pars, totum, aduerſa, aduerſa, relata, relata, priuantia, priuantia, contradicentia, aduerſa, aduerſa, coniugata, coniugata, aduerſa, coniugata, aduerſa, cõiugata, ſimilia, ſimilia, ſimilia, ſimilia, maiora, minora, maiora, minora, maiora, minora, maiora, maiora, contradicẽtia, contradicentia, contradicentia, contradicentia, contradicẽtia, minora, paria, ſimilia, ſimilia, ſimilia, ſimilia, ſimilia. Hos locos communes magiſter hoc Topico nõ generaliter & communiter explicat, ſed ſuo more confundit: & ex his omnibus formis calceos ad proprij problema facit, ſed ineptos: in quibus tamen nihil de cauſſarum generibus, de factis nominatim atque adiunctis, de repugnantibus, diſſimilibus, de tot tributionum teſtimoniorúmque modis: Qui tamen loci non minùs ſunt ad diſputandum problema apti, quàm qui confunduntur. Quinetiam ſoleas addit calceis, & ſuperaddidit à ſenſu, participatione, idea, potẽtia, ſuperabũdantia: & tamẽ ex hac cõfuſione tãta intelligimus, quã vanus, quàm ſopitus ſit magiſter, qui neget cõmunes locos inueniri poſſe, quos perpetua caligine ſepelit. Sed tamen quoniam videmus, quàm multi neceſſarij loci ſint omiſſi, addamus & acceſſionem, quòd his

locis non docetur vlla de proprio doctrina, neque hiſce ſophiſmatis de proprio inſtitutum problema quicquam adiuuatur.

FINIS LIBRI DECIMIQVINTI.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROFESSORIS,

Animaduerſionum Ariſtotelicarum liber decimus ſextus, in ſextum Topicum,

AD

Carolum Lotharingum Cardinalem.

DEFINITIONIS problema poſtremum eſt, quod (vt accidentis) duplex magiſter facit: aut enĩ definitio quęritur, aut de eodem & diuerſo: quod doctori primo Topico placet annexum eſſe definitioni, vt comparationes connexas eſſe accidenti: De definitione autem ſexto Topico, de eodem & diuerſo, ſeptimo diſputabitur: Inſtitutum meum retinebo, declarabo breuiter qui loci non neceſſarij confundantur: deinde ad alias quæſtiones veniam. Diuidit magiſter initio ſexti Topici, conſiderationem huius problematis in quinque partes, vt conſideretur, ſi definitio vera ſit, ſi nõ conſtet ex genere proprio, ſi non propria, ſi non definit, neque quid eſt, dicit, ſi non bene definit. O partitionem ineptam! Cætera vitia eius prætermittam: vnũ hoc

hoc duntaxat quæram, quod quinto loco eſt, an poſſit eſſe definitio vera,conſtans ex proprio genere rei definitæ: propriè definiens quidem rem, & quid eſt, ſignificans:quæ non rectè definiat. Quid eſt definitio,magiſter? Oratio,quid erat eſſe ſignificans, ais primo Topico. At tu hîc teipſum ſcilicet vanum arguens, affirmas poſſe fieri,vt definitio non ſit,quanuis vera, quanuis in genere proprio conſtituta,quanuis propria, quanuis etiam (quod caput eſt) quid erat eſſe ſignificans. Quid eſt igitur? an doctorem, primo Topico falſum doctorem,an hîc inconſtantem & leuem eſſe maluimus?Nũquámne de ſophiſticis hominis huius peccatis & ludibriis liberè cogitabimus? Sed reliqua videamus:Primã huius præclarę diuiſionis partem ad accidentis locos remittit, vt cognoſcatur,veráne ſit definitio: Quia(inquit) illic vtrum verum vel non verum,omnis conſideratio fit:quando enim quod ineſt accidens,diſputamus, quod verum eſt, dicimus:quando autem quod non ineſt,quod non verum. Hic locus eſt,qui vehementer doctorem(vt antea dixi)accuſat & damnat:Locos ad accidẽtis problema ſe traditurum ſpoponderat,quia negauerat,omnium quæſtionum communes locos inueniri poſſe:At non modò communes illos tradidit,ſed ſe tradidiſſe teſtificatur: Omnis (ait) eſt in accidentis locis conſideratio:vtrùm verum,an nõ verum: Atqui in omni quæſtione ô magiſter,nihil quæritur, niſi verum, an falſum,an verè Dialecticum, verè honeſtum, verè humanum,verè bonum:in omnibus denique ſyllogiſticis quæſtionibus verum an falſum quæritur:ſunt enim verum & falſum(vt ſcholæ loquuntur) termini tranſcendentes:quiduis enim verum eſt aut falſum. Atque hîc (quod ſcholaſtici minimè fortaſſe ſuſpicentur)magnas huic magiſtro gratias & immortales habeo agóque: quamobrem? quia ad expugnandas eius tenebras, ad euellendum ex animis ſimplicium & imperitorum hominum tam mendacem & fallacem opinionem, ſe nobis tam acrem,támque præſentem adiutorem præbuit.

Ad

Ad reliqua veniamus. Quod ad secundam & tertiam partẽ diuisionis de genere, déque proprio attinet, nos ad generis & proprij locos remittit: id est, nugas agere præcipit: Ac quartam & quintam partes proprias videlicet artis deinceps instruit. Magister hîc idem sarcinator erit, qui antea fuit: cõmunes calceorum formas ad problematis huius pedem accommodabit: calceos etiã nouos aptabit: ac negationum & inficiationum tales nobis artes explicabit, quales in quarto de genere, & quinto de proprio descripsit. Quartum membrum ante quintum exequitur: præposterè quidem, sed tamen pro suo more: & diuidit bifariàm, quòd non bene definiatur, si quid obscurum aut superuacuum fuerit. Deus bone, quàm magister omni in loco ineptus est! Quoties præceptum de ambiguo ab eo confunditur in Categoriis, Interpretatione, Analyticis antea? Heu quoties in his Topicis? Initio autẽ superioris Topici magister locos proprij exorsus est à sophismatis tribus petiti principij ambiguitatis, nugis frequẽter dicti: quæ vitia sunt omnium argumentorum communia: hîc prætexit similem telam, vt definitio improbetur, si obscura: quod petitio principij est: si quid redundet in ea, quod est omniũ commune vitium argumentorũ: Atque hi loci contexũtur ad declarandum obscurum, vt rectè definitum negetur, deinde reprehendatur.

6 *Si quid ambiguum, obscurum.*

At magister in Elenchis duo sophismatum diuersa genera facit, obscurum & ambiguum: illud petitionem principij, hoc homonymiam vocat.

7 *Si metaphoram habet, obscurum.*

At ô magister, metaphora clarior est plerunque significatione propria: & multis in rebus nomine carentibus, metaphora vti cogimur: & in posterioribus Analyticis, analogiæ nominis conceditur.

8 *Si inusitata nomina, obscurum.*

Verum, sed Grammaticæ vitium hoc est, non Dialecticæ: & sæpe antea monui, multa Grammatica sine ratione

tione in Logicis confundi.

9 *Si non propria nomina, obscurum.*

Idem cum superiore vitium.

10 *Si non manifesta contrarij definitio, obscurum.*

O me fortunatum! ô doctorem lepidum! obscurum est in definitione, & vitiosa est ipsa (ait) definitio, nisi ex ea, contrarij definitio intelligatur. Atqui ô magister, primo Topico definita erat abs te proba & certa, vt ais, definitio: Ex ea igitur vitiosa definitio debet intelligi. Attendite quid hoc loco cum doctore concludam: propositionem & assumptionem ab eo accipio:

Recta definitio vitiosam declarat:
Primo Topico posita definitio, definitio recta est:
Primo igitur Topico posita definitionis definitio vitiosam declarat.

Quid igitur opus est sexti Topici tot negationum matæotechnia, vbi vitia definitionis tam multa, laudes nouæ & virtutes nullæ demonstrantur?

11 *Si lateat definitum, obscurum.*

Sic de cæteris argumentis dici potest: si lateat cuius sit species, obscurum genus: si lateat cuius sit caussa, obscurus effectus. Hæ sunt doctoris artes de obscuritate, quales videmus: nullam enim doctrinam definiēdi, sed matæotechniam negationum continent. Succedit secūdum caput de redundantia totidem locis distinctum, per quos intelligamus aliquid redundare.

12 *Si commune nomen est, redundat.*

Locus hic nugatoriè etiā quinto Topico adhibitus est.

13 *Si eo ablato integra definitio manet, redundat.*

Hîc redundantis est definitio.

14 *Si pars aliqua non inest toti, redundat.*

Hoc verò non est redundare potiùs, quàm falsum omnino esse.

15 *Si idem frequenter dicitur, redundat.*

Hic locus est secundo comprehensus, & hîc redundat: & quintus est quinti Topici, & quo se vehementer, vt antea, accusat magister, qui dicit idem tam frequenter,

ter,quàm frequenter in omnibus Topicis oſtendimus.

16 *Si vniuerſali dicto particulare additur,redundat.*

Atque hi ſunt ad redundans cognoſcendum loci:ita tamen ipſi redundantes,vt ſi quid eſſet redũdans, ignorares,exemplo te ſuo poſſint inſtruere. Ac his negationibus magiſter pueriliter altercatus eſt,quòd non bene eſſet definitum:quomodo eſſet bene definiendum,nihil omnino docuit.Sequitur poſtremum caput Topico reliquo mirificis negationibus,& inficiationibus agitatũ, an quid eſt,ſignificetur:quod ſolum proprium problematis de definitione inſtituti fuerat:Definitio enim (vt dixi) primo Topico definita eſt oratio,quid erat eſſe ſignificans: vt vel doctoris ipſius iudicio ſuperiores decem inficiationum loci ſuperuacanei ſint. Varij deinceps loci ſequuntur ſophiſtica altercatione cum ſuperioribus ſimiles,quorum ſeptem proximi ex iiſdem illis Lernę ſophiſticę capitibus oriũtur:ex petitione nẽpe principij, ſi ex nõ notioribus & nõ prioribus:ſic magiſter hãc prçclarã negationũ mataeotechniã ex ſophiſmatũ coriis ſæpiùs conſuit & reſuit. Deinceps autẽ variæ confuſionis calcei conſuti ſunt, ex proprietatibus definiendi primo capite poſitis:quia definitio ad totam rei ſubſtantiam, & quid res ſit penitùs exponendam, conſtare debet ex genere & differentia propriis: Magiſter ex duobus vocabulis generis & differentiæ, viginti duos locos effecit:interpoſitis etiam ſoleis quibuſdam & coriis inutilibus,à primo,ab appetitu, idea, complexione, ab ente & bene habente, à cognomine, à compoſitione, & eiuſmodi coriorum quiſquiliis.Concludamus igitur primam iſtam quæſtionem,quàm multa hoc Topico non neceſſaria confundantur: quandoquidem paucis illis verbis exceptis,definitio conſtat ex genere & differentia, quod antea dictum ſæpiùs erat, nihil eſt omnino toto libro, quod micam ſolidæ doctrinæ contineat. Videamus quàm multa neceſſaria ad quæſtionem de definitione Ariſtoteli hîc propoſitam omiſſa ſint:ſubducamus, quàm multa neceſſaria ſint confuſa,

deductio

deductio reliqui hoc indicabit: quoties igitur & quo ordine confundantur recenseamus, vt antea: loci reperiuntur communes hi, Genus, forma, aduersa, definitum, aduersa, aduersa, genus, genus, genus, forma, aduersa, genus, species, genus, species, genus, forma, forma, genus, species, forma, forma, forma, relata, relata, subiectum, maiora, maiora, maiora, minora, maiora, genus, forma, relata, relata, efficiens, effectus, adiuncta, adiuncta, relata, aduersa aduersa, priuantia, aduersa, priuantia, priuantia, coniugata, genus, relata, efficiens, partes, totum, partes, totum, partes, totum, maiora, aduersa, partes, totum, definitio. O doctorem iam verè sui similem! Deus faxit, vt te æmuli tui aliquando intelligant, & te debitis laudibus ac meritis afficiant! Vt caussas in forma & efficiente: effecta, subiecta, adiuncta, contraria in aduersis, priuantibus, relatis: comparata in maioribus, minoribus, similibus: nomina in coniugatis, tributionem in toto & partibus, genere & specie, definitum non explicares, sed inuolueres & conturbares: taceres de fine, materia, contradicentibus, repugnantibus, paribus, dissimilibus, notatione, reliquis tributionũ modis: de definitione, testimoniis: an ista perissologia toties damnata opus erat? Vereor, ita me deus amet, ne scholastici nescio qui cùm ista in suis libris relegent, suis non fidant libris: tantam doctoris stultitiam esse non putent. Atque hîc videmus quàm multi loci necessarij ad definitionis disputationem omissi sunt: omnes enim communes loci adhiberi possunt, sicut ad omnem aliam quæstionem: isti enim loci & seipsos & alia omnia explicant. Et si doctrina vlla ad definitionis explicationem separatim adhibenda erat, quantò meliùs id ex communibus locis fieret, quàm ex hac doctoris tautologia & cacotechnia? Doctoré etiam nouo doctoris testimonio conuincimus, quòd eos communes locos conturbet & confundat, quos primi libri quinto capite negabat inueniri posse: & illud postremum concludimus;

cludimus;

cludimus: Doctoris centum & tribus inficiationibus (tanta est enim eius mataeotechnia isto Topico) nihil omnino doceri, quod ad bene & sapienter definiēdum attineat: Nec hîc eodē planè modo loquor, quo de accidente, secundo & tertio Topico, de proprio, quinto dixi: de problemate tum accidentis, tum proprij non solū ineptas nugas confundi, sed omnino totam & accidētis & proprij considerationē, qualiscunque esset, à Dialectica verè tradita reiici docui: non idem de definitione nunc dico: est enim definitio, pars inuentionis Dialecticae propria: & maxime vtilitatis, si rectè fuerit exposita: vt in Dialectica nostra interpretamur. At Topicas tenebras, quibus definitionis doctrinam & artem nullam docemur, valdè ac vehementer improbo.

FINIS LIBRI DECIMISEXTI.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROfessoris, *Animaduersionum Aristotelicarum liber decimus septimus, in septimum* Topicum,

AD
Carolum Lotharingum
Cardinalem.

SVPEREST de problematum locis appendix definitionis de eodē & diuerso: Res breuis est & minùs obscura, quàm antea, & omnibus Topicorum tenebris ad doctorem refellendum aptissima. Doctorem iam heu quoties, quàm verè

rē doctor, doctoris testimonio iudiciόque refutauit? Attamen & hoc Topico septimo iustiùs, veriùs, clariùs etiam refutabit: quòd iccirco tot Topicas salebras sibi miscendas esse & conturbādas necessariò diceret, quia negaret, omnium problematum communem inuentionem tradi posse: at cùm sex superioribus Topicis, tum hoc maximè septimo Topico hanc communem inuentionis doctrinam confudit: Calcei verò hîc paucissimi sunt, vt appositionis, ablationis: formæ communes ferè sunt omnes, vt primo Topico: ad cognoscendum enim idémne sit, an diuersum, hos locos communes magister considerandos esse admonet: & quidem toties, & eo ordine, quoties & quo ordine hîc recitabo: Ex coniugatis, contrariis, efficientibus, similibus, subiectis, adiunctis, genere, maioribus, specie, genere, aduersis, aduersis, aduersis, aduersis, aduersis, aduersis, coniugatis, similibus, maioribus, similibus, maioribus, coniugatis: neque tantummodo hac egregia serie confundit, sed & maximè extollit: Sunt autem opportunissimi locorum, ait, & qui nūc dicti sunt, & qui ex casibus & coniugatis: Quocirca oportet maximè detinere & proprios habere hos: vtilissimi enim ad plurima: aliorum autem ij, qui maximè sunt communes: Nam illi maximè reliquorum efficacissimi, vt inspicere in singularibus, & in speciebus considerare. Hæc doctoris est prædicatio de locis communibus: & tam magnifica gloriatio. Deus bone, qualis est magister ille, qui primo Topico loquebatur? negabat hos communes locos inueniri posse: aut si inuenirentur, insuaues fore. At magister, qui septimo Topico loquitur, quid ait? locos communes omnium problematum non solùm inuentos esse confitetur, sed docet, adhibet, vsurpat: tantúmque abest vt insuaues esse existimet, vt quantò quisque communior reliquis fuerit, tantò esse commodiorem ac vtiliorem, altissima clarissimáque voce prædicet: Iccirco & coniugata & partes & species verè magnificéque cōmendat: & pari laude caussas, effecta, subiecta, adiuncta, opposita, compa-

rata,

rata,notationem,totum,genus, definitionem, testimonia cõmendare poterat, quia omnes hi loci æquè sunt communes. Audiamus igitur hunc doctorem tam veracem,tam popularem,tam cum veritate, huius disciplinæ præstantia,dignitate consentientem ac penè conspirantem:illum verò nebulonẽ & turbatorem captiosum,& fallacem non tantummodò ab vsu & perspicuitate,& perfectione Dialecticæ,sed à seipso tot iã locis, tot iam testimoniis suis abhorrentem reiiciamus. Vnũ verò est, quod magister decimo nono, & vicesimo numero admonet :quod prætereundum esse non arbitror, neminem aut paucos admodum disputare de definitionibus, sed eas tanquam principia concedi:quod verum est:quanuis definitiones in omnibus artibus disceptari possint, an verè & propriè totam rei & penitùs insitam naturam breuiter explicent. Addit magister,alterius esse negotij,id est Metaphysici(vt interpretes aiũt) assignare & quid sit definitio, & quomodo definire oporteat. Atqui in tota illa Aristotelis Metaphysica, tametsi quædã est altercatio, an definitio substantiæ magis propria sit,quàm accidentis : tamen quid sit definitio,& quot modis,& quibus argumentis fiat,nullũ præceptum traditur, vt iam docuimus nono libro. An nos possumus aliquid per illam artem cognoscere, de qua in ea arte præceptum nullum sit?

FINIS LIBRI DECIMISEPTIMI.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PRO-*fessoris, Animaduersionum Aristotelicarum liber decimus octauus, in octauum Topicum,*

AD Carolum Lotharingum Cardinalem.

SED de metaphysicis satis antea: Topicum septimũ concludamus: ad octauũ trãseamus. Topicus magister facit tres partes Topici operis: inuẽtionẽ, dispositionem, elocutionem, inuentionem executi sumus: Dispositio videtur esse prima, quam persequamur: & eam videtur magister octauo Topico velle interpretari, cùm ait: Posthæc autem de ordine & quonam pacto oportet interrogare, dicendum. Verùm nullum de dispositione aut singulorum argumentorum, qualis est in enuntiationis & syllogismorum modis: aut variorum, quæ methodus est, præceptum ponit: nisi fortè paululùm de occultatione, quod ad methodum prudentiæ possit referri: de quo suo loco: inuẽtionis etiã quosdã generales locos ex definitione, cõiugatis, similibus, partibus, genere, specie, cõtrariis, cõtradicentibus, ad extremũ rursus

hîc inuoluit nouis tenebris & confundit. Partitio autẽ est initio huius Topici,quam magnoperè considerandã esse arbitror:Oportet autẽ (ait magister) primùm quidem eum qui interrogare debet, locum inuenire, vnde sit argumentandum : secundum autem, interrogare & ordinare singula apud seipsum:reliquum verò & tertium,dicere iam eadem ad alterũ. Hic magister totum negotium Dialecticum tres in partes diuidit, vt dixi,inuentionem,dispositionem,elocutionem : Elocutio autem,Rethoricæ pars est, nõ Dialecticæ:neque hîc vllum de tropis, figuris, numeris,quæ sunt elocutionis laudes,verbum est.Sed tamẽ, Deum immortalem! spectemus hanc partitionem inuentionis & dispositionis: & reuocemus in memoriam, quæ initio de Dialecticæ artis partibus disputaui:prætermissionẽ huius partitionis,occasionem doctori infinitarum tenebrarum fuisse: Nam si ad inuentionem reuocasset inuentionis omnia genera,generúmque partes & species, singuláque definitionibus & exemplis illustrasset,Categoriæ, abundãtia propositionum,inuentio medij, Analytica posteriora,tot Topica ad confundendam & conturbandam inuentionem nunquam extitissent:partitio inquam, hæc omissa & neglecta,tantæ caliginis, quantam adhuc expendimus,caussa fuit:quam tamen etiam hîc licet confusè,tamen adhibitam esse vehementer gaudeo, vt doctoris testimonium ad doctorem refellendum,tam proprium,tam paratum,tam clarum, tam denique certum haberemus.At pergamus,& totum hoc Topicum diligentiùs & accuratiùs expẽdamus. Quid igitur hîc magister instituit? quid dispositionis nomine præcipit?Altercantibus in schola de problemate accidentis, generis, proprij, definitionis, arma videlicet suppeditantur,ei penitùs instituto conuenientia, de quo in definitione inuentionis, primo capite primi Topici dictum est: ne scilicet egregij altercatores, in problematis altercatione vincantur: Placet enim doctori talem Dialecticum informari,qui aduersarium omnibus argumentis,

argumentis, ·e is an falsis nihil intersit, oppugnet: ac si fieri possit, expugnet. Hic interrogantis ad hanc Dialecticam finis est: iure vel iniuria, virtute vel fraude vincere. Respondentis autem definitur officium resistere forti præsentíque animo, nec vllo pacto cedere, & paribus artibus interrogantem tractare, atque ab illo tractatus sit. His præclaris officiis ornantur disputatores ad pertinaciam, proteruitatē, petulantiam, id est eximiā & singularem sophisticam: Idque quod in Martij, idem in scholastici prælij furore scilicet valebit: Dolus an virtus, quis in hoste requirat? Hic pretiosissimum victoriæ præmium, redargutio (quod doctor in Elenchis caput omnis sophisticę artis efficit) modis omnibus appetitur. Nónne pulchrum est (inquies) vincere? turpe vinci? Nuda ista si ponas, qualia sint, æstimari non facilè potest: caussæ si distinguantur, facillimè potest. Virtute & laude vinci, fortasse sit molestè ferēdum: stultitia & vitio superari, prædicabile & gloriandum: ita vincere, nō pulchrum, & vinci, honestum esse potest. Sed Socratis (si lubet) hac de re excellentem sententiam audiamus, ne noua paradoxa canerę videamur: Sic enim Socrates cum Gorgia apud Platonem: Quòd si ex eorum numero es, è quorum sum ego, libenter abs te, quæ institui, perquiram: sin minùs, dimittam: Si quorum ego ex numero sum, quæras, respondebo ex iis, qui libēter redargui se patiuntur, si quid falsum ineptúmue dicant: libēter etiam redarguunt, si quid minùs verè dicatur: quibúsque non minùs reprehēdi, quàm reprehendere gratū est: tantò enim melius existimo id esse bonū, quantò maius bonū est, maximo quodā liberari malo, quàm alios liberasse. Nihil enim tā perniciosum hominibus esse arbitror, quàm opinionem falsam, in his videlicet rebus, de quibus præsens à nobis sermo est institutus. Itaque si & te esse talem affirmas, agè, disputemus: sin verò dimittendum censes, dimittamus iam, cœtúmque soluamus. Gorg. Dico profectò ô Socrates, me quoque eiusmodi esse, qualem modò desiderabas. Hæc

illi: Quamobrem ne pudeat nos, si in praua sententia simus, ab aduersario vinci: præsertim cùm idẽ magister, redargutionis illud tam contentiosum studium, sophistæ summum finem in Elenchis faciat. Verùm has sophisticas artes videamus, & excutiamus paulò accuratiùs: Interrogantis partes primùm videamus: & quanuis obscurissimè traditę sint, aliquo tamẽ partitionis adhibito lumine distinguamus: & tamẽ scholasticorũ verbis, quoad fieri possit, exprimamus. Interrogãti spectãda duo proponit magister, orationẽ & positionẽ, id est argumẽtationẽ & quæstionẽ: argumentationẽ priùs iubet spectandã esse, deinde quæstionẽ: contrà quàm fieri decuit: à quęstione enim argumẽta ducũtur, vnde fit argumentatio: Et paulò pòst magister ipse respondentem iubet antè de quęstione cõsiderare, quàm de argumẽtatione: nihil adhuc hîc nisi confusionẽ & inconstantiã arguo. Secundo loco præcipit vt interrogans videat argumentationis & partes & species. Hîc noua est confusio: mens enim hominis in dissserẽdo nõ incidit in has vias, sed quæstione posita argumentũ quæritur: quo reperto & exposito, res ipsa explicatur & expeditur: Fallax igitur est ista præceptio. Partes argumẽtationis alias necessarias, alias assumptas instituit: Hoc etsi verum est, tamẽ est eiusdẽ erroris, quia nõ hoc modo progreditur disputãtis consideratio. Necessarię argumẽtationis partes sunt propositio & assumptio: verũ est: quid tũ? Hę nõ statim pręordinãdæ, & abeundũ ad suprema: sin verò illæ non ponũtur, per inductionẽ sumẽdæ: Hîc autẽ diuisionis argumẽtũ ex partibus ad totũ, nomine inductionis confunditur. Assumptas syllogismi partes, magister in rationes quatuor diuidit, inductionẽ, occultationem, ornatũ, perspicuitatẽ: ridicula prorsus & vana distributione: Inductio enĩ ad necessarias partes adhibita priùs est, nũc partibus assumptis subiicitur: & paulò pòst, quãuis nunc inter argumẽtationis partes adhibeatur, inter species recẽsebitur, mirifico incõstãtię & leuitatis ludibrio: Occultationis verò, id est κρύψεως, quæ et in Analyticis

lyticis & in Elenchis appellatur, vtilitatem in Dialectica tradidimus: Occultādæ autē rei gratiâ, quæ ab aduersario īpetrāda sit, magister duodecim partes facit: quas distinguā suis præceptis, & verbis exprimā scholasticis:

Ratiocinatione præcolligere, per quæ syllogismus fiat:
Conclusionem non dicere: vt cùm tandem dicetur, quæratur propter quid:
Non continua postulata sumere:
Definitione sumere vniuersale in coniugatis:
Proponere velut alterius gratiâ:
Per similitudinem interrogare:
Sibimet quandoque instantiam ferre:
Dicere velut vsitatum & tanquam aliud agere:
Vt in similitudine proponere:
Proponere cui sumendum est ex necessitate consequens:
Vltimò rogare, quod maximè opus sit: contrà verò ad proteruū: Prolongare & interponere, quæ nihil ad rē.

Ex argumētis cōmunibus hîc tria cōfunduntur, definitio, cōiugatio, similitudo: quasi res è cæteris argumētis occultari etiā non possit. Sequitur tertia pars assumptarū partiū ex ornatu per inductionē & diuisionē, id est ex partibus & toto. Hîc non dicā quoties iam cōfundatur inductio in partibus necessariis assūptis, sed doctorē interrogabo, quid hîc agat: an ad ornandā & amplificādā disputationē, diuisionis locus ex partibus & toto solus aut præcipuus sit: non cætera argumentorū genera, non etiā omnes troporū, figurarū rhetoricæ formæ ad augendam & amplificandā quāuis orationē & disputationē plurimū valeāt. An hîc magister, sicut aliis locis permultis antea fecit, declarare voluit, se quid præciperet, ignorare? Postrema pars, assumptarū partiū perspicuitas est, Aristotelis instituto planè cōtraria: docet enī proximo loco, quomodo sit occultāda disputatio: & ad id perspicuitatē adhibendā existimat. Sed tamē hoc tā singulare præceptū audiamus: Ad perspicuè docendum (ait) exēpla sunt adhibēda nobilia & insignia, qualia videlicet sunt apud principē poëtarū Homerū: nō obscu-

ra & contẽpta,qualia ſunt apud viliſſimũ poëtarũ Chœrilũ. O vocẽ non doctore tot ſophiſmatũ, & tenebrarum authore, ſed omniũ philoſophorũ principe digniſſimã! O me expeditũ planè & explicatũ! O me etiã doctori, magno benificio obligatũ! Diſputo totis his Animaduerſionibus, definiendũ, partiendũ: hoc homines noſtri ęgerrimè cõcedũt. Addo ad perſpicuè docẽdũ, ĩſignibus exẽplis oratorũ & poëtarũ vtendũ eſſe: hîc mihi iraſcũtur ac illudũt, & me diſcipulóſque meos cõdẽnãt, quòd logicis pręceptis interpretãdis oratores & poëtas cõiũgam: Itaque magnas gratias ô magiſter, tibi debeo, qui me teſtimonio tã claro, & authoritate tãta ad tuas tenebras refellendũ adiuues. Tu enim tibi veriſſimè præcipienti non obtẽperas, nullo inſigni aut populari, id eſt Homerico exẽplo in tã multis logicis tenebris vteris: omnia perobſcuris, ſæpe etiã nullis exẽplis obſcuras: hoc ex tuo præcepto, ex tua lege reprehẽdo, & æmulis tuis iudiciũ tuũ de teipſo profero. Atque hæc de confuſione partiũ diſputationis & neceſſariarũ & aſſũptarũ: ſpecies ſequũtur, inductio & ſyllogiſmus: Inductio iã ſę piùs hîc confunditur: & antea docui nõ eſſe argumentationis, ſed argumẽti ſpeciẽ, ex diuiſionis loco, cùm ex partibus totũ concluditur. Octo ſunt Ariſtotelis præcepta ad inductionẽ, primum, quòd magis ad multitudinẽ ſit adhibẽda, quàm ad Dialecticos. Dixi primo Topico (cùm aſſũptione addita, inductio ſyllogiſmus ſit, & idẽ argumẽtũ inductione & ſyllogiſmo tractari poſſit) periculũ eſſe inductionis & ſyllogiſmi diſcrimẽ: nũc verò magiſtri conſiliũ mirificũ audiatur. In Topicis inſtituit diſcipulos de problemate accidentis, generis, proprij, definitionis in ſchola clamantes: & iubet vt inductione potiùs ad multitudinẽ, quàm ad Dialecticos vtãtur: quaſi hęc ſophiſmata apud vulgus ſimplex & imperitũ, nõ apud aſtutũ ſophiſtã & callidũ tractẽtur. An igitur hoc eſt præcipere, an ſõniare, cùm ſophiſticas ſcholaſtici problematis altercationes inſtituas, dictare quomodo ſit ad populũ agẽdũ? Similis eſt de ſyllogiſmo ſa-

pientia,

piẽtia,vt non ad multitudinẽ adhibeatur:quasi simplex agricola nullos syllogismos faciat,nullã cõclusionis veritatẽ intelligat:& Dialectica,nõ sit naturale Dei donũ, sed sophisticũ doctoris inuentũ. Cætera & inductionis & syllogismi pręcepta planè inutilia sunt,nec digna quę refellantur: nisi fortè illud de syllogismi præceptis penultimũ,quòd nõ omnis quæstio dialectica sit, sed quæ quærit in vtrãque partẽ. At de hoc errore satis antea dictũ est primo Topico:Reliqua est de interrogãtis partibus quæstio, cuius difficultatẽ monet magister ex primis,postremis,principio proximis,non legitimè definitis spectandã, sed tenebricosè,nõ ex Dialectica luce & ratione:Facilis enim quæstio est cuius caussæ,facta,cæteráque argumẽta clara & nota sunt:cõtrà verò, difficilis. Quamobrẽ tota hæc interrogantis præcepta non solùm confusa,sed inutilia sunt. Iam respondentis partes cõsideremus:in iis magister primùm de quæstione præcipit & errorẽ suũ de interrogantis officiis conuincit,in quibus de quæstione. posteriore loco dixerat. Considerare porrò necesse est,quæ res agatur:verùm nõ ad hãc probabilis & improbabilis distinctionẽ Dialectica prudẽtia respicit,sed ad argumẽtũ,quo oppugnatur: ad argumẽtationẽ,qua argumẽtũ disponitur: id est ad inuẽtionẽ & dispositionẽ: huc enim Dilectica tota refertur. Tenebræ itaque omnes hæ ex illarũ principiũ partium inuẽtionis & dispositionis ignoratione profectę sunt.In argumẽtationis partibus(quas ait sustinẽdas esse cõcedẽdo,negãdo,dubitãdo,distinguẽdo,resistẽdo,soluẽdo, prohibẽdo)monet magister res valdè ridiculas,si quod agitur,probabile aut improbabile sit,concedendũ: si sit alienũ, cur cõcedẽdũ potiùs,quàm irridendũ & reiiciẽdũ,cũ sit ineptũ?probabile & improbabile si sit aptũ,declinandũ:illud,quia propinquũ quæstioni: hoc, quia sit absurdũ:cur probabile & aptũ non simpliciter concedẽdũ? quid aliud omnino cõcedetur?certũ & alienũ dãdũ, aptũ suspendendũ:cur nõ vtrunque explodendũ:illud, quia ineptũ:hoc,quia nõ sit probabile?Inopinabilis sup-

poſitio fugienda;ac paulò antè de improbabili poſitione ſuſtinenda præceptũ à magiſtro eſt poſitũ. Sed hęc in partibus:in argumẽtatione ipſa quã ſubtiles præceptiones,quàm doctore dignæ ſunt? Vitioſa oratio eſt (ait) ſi concludat additis aut ablatis quibuſdã : Ergo doctoris iudicio,omnis enthymematis & imperfecti & perfecti quidẽ,ſed amplificati partibus ſyllogiſmi,vitioſa cõcluſio erit. At omnis ſermo diſputatióque, oratorũ, poëtarũ,philoſophorũ,omniũque hominũ ferè talis eſt:& magiſter in officiis interrogãtis,pręcepta dedit de ſyllogiſmi partibus nõ neceſſariis,ſed aſſumptis ad neceſſarias amplificandũ. Deinde verò quæ nugæ ſunt iſtę?quia nõ cõcludat,quia non ad rẽ cõcludat, argumentatio vitioſa dicitur à doctore:& denuò aliis in præceptis propter eaſdẽ cauſſas falſa nominatur:& aliud tamen inculpationẽ argumẽtationis per ſe,& falſam argumentationẽ magiſter facit. Quę puerilitas eſt iſta?modò inculpationes orationis (ſic argumentationẽ vocat Boëtius) ſecũdũ ſe facere quinque:modò quatuor falſæ argumẽtationis ſpecies diſtribuere:modò tres conſiderationes enumerare in vniuerſum,an cõcludat,an verũ cõcludat, ex quibus cõcludat:An nunquã de tanta inconſtantia cogitabimus? In petitione principij dãnat magiſter vſum generis,ſpeciei,vniuerſæ denique diuiſionis, & ex illis argumẽtis probationẽ reprehendendã,& ſophiſticã dicit eſſe. Quàm autẽ falſò?quàm etiã incõſtanter? Quoties enim generis, ſpeciei, partiũ argumẽta in Topicis magiſter cõmẽdat?Deinde verò quis horũ argumẽtorũ futurus eſt vſus,niſi vt ex toto partes, & partibus totũ cõcludas?At hoc ſummũ vitiũ docet eſſe magiſter, & in petitione principij pro ſophiſmate numerat. Poſtremò in petitione cõtrarij qualis & quã inaudita, & quàm ridicula atque inſulſa infantia eſt?Locis infinitis argumẽtũ è contrariis laudatur & cõmendatur:at nũc vt vitioſum & reprehenſione dignũ notatur : quin ſophiſticum eſſe iudicatur. En igitur interrogãtis & reſpõdẽtis arma ſophiſtica , ſed non minùs ſophiſticè deſcripta:vbi loci

inuentio-

inuentionis,qui septẽ superioribus libris tã sæpe iterati & repetiti,rursus offunduntur,Definitio,partes,partes, cõiugata,similia,similia,partes,totum,definitio,genus, species, cõtradicẽtia,aduersa,totũ,partes. Hîc magister testimonio suo octies in Topicis recitato & pronũtiato, errorẽ illum suũ grauissimũ confitetur:quo negauerat quinto capite primi Topici, inuẽtionẽ cõmunẽ omniũ problematũ tradi posse. Dispositionis verò (ad quã tamẽ videntur tã multæ nugæ referri)nullũ solidũ præceptũ Topico octauo est,pauculis de methodo prudentiæ exceptis. At iã tẽpus est vt Topicã confusionẽ concludamus:tametsi est in singulis Topicis accuratè disputatũ,quàm multa non necessaria confusa essent,quã multa necessaria prætermissa,quàm nullis propriis artibus, vt magister receperat, quatuor problemata sint instructa:tamẽ id ipsum magis elucescet vniuersa rerũ cõparatione:Stellæ enĩ in Topicæ confusionis tenebris quædã alluxerũt:at nox tamẽ adhuc est. Verùm si totã artis nostræ descriptionẽ,cũ tota Topicę mataeotechniæ caligine generalẽ,& vniuersum vsum cũ abusu summo atque vniuerso cõparemus,non iã stellarũ distincto & finito lumine,sed solis & tota & vniuersa & omnia collustrante luce,Topicæ noctis tenebras expellemus. Hæc igitur peroratio, hic epilogus nobis addẽdus est:in eóque primùm homines nostri de suis commodis amicè & familiariter adhortandi sunt,vt se ad naturalis,& rationis & vsus(quę regula summa & prima & singularis & vnica est in huius disciplinæ perspiciẽda veritate)lumen referãt.Doctor videtur in octo Topicis vniuersam quandã Dialecticę rationẽ animo comprehẽdisse:qui de inuẽtione,de dispositione Dialecticæ artis his octo Topicis cogitarit:Verũ quia de dispositione ferè nihil (nihil enim de enũtiatione,nihil de syllogismo & prima & secũda dispositionis regula:pusillũ de methodi postrema parte)loquutus est:ea tãtùm,quę hîc cõfundũtur,cũ nostra Dialectica cõferemus.Quare agitè,hoc expẽdamus & ratiocinemur. Nos Dialecticã artẽ ex imitatione

ne naturæ totã deducimus,& ad omnẽ humanæ prudẽtiæ vſum congruẽter definimus:Topicus author initio Topici primi ita definit, vt ſingulis definitionis verbis erret ac labatur:ac Dialecticã à cõmuni rerũ omniũ vſu ad ſophiſticas otioſæ & inertis ſcholæ altercationes reuocet.Nos initio poſt quæſtionem definitam, partimur artem in legitimas partes, inuentionẽ & diſpoſitionẽ: Magiſter initio nil legitimæ partitionis illius oſtendit: ſed tandẽ tot tenebris inuentione confuſa, redundantẽ partitionẽ cõturbat in inuentionẽ, diſpoſitionẽ, elocutionẽ. Nos inuẽtionẽ definimus,diſtribuimus in mẽbra & partes:Magiſter rediculã diuiſionẽ,confuſa tamẽ antè ipſius vna parte, facit inſtrumẽtorũ & locorũ:cùm & loci,inſtrumenta,& inſtrumenta, loci ſint. Nos ſingula argumentorũ genera definitionibus & partitionibus tũ generatim,tũ ſingulatim declaramus:Magiſter,horum nihil omnino definit legitimè,nil ex ordine partitur,ſed inaniſſima πυρρολογία & matæotechnia millies confundit:de pleriſque etiã ne verbũ quidẽ facit:nihil enim de efficientiũ modis,de materia,de ſubiectorũ & adiũctorũ,déque cõtradicentiũ tã variis generibus,de repugnãtibus,de tota diſtribuẽdi ratione & doctrina,de teſtimoniis diuinis,in totis Topicis loquitur.Nos,omnes locos definitionibus,partitionibus expoſitos,inſignibus exẽplis illuſtramus & ornamus:quibus & doctrina facilior, & doctrinæ vſus promptior efficitur: Magiſter octauo Topico ad perſpicuè docendũ, Homerica exempla iubet adhiberi non Chœrilea:at ne Chœrilea quidem adhibet.Hæc doctoris eſt doctrina, qua Topicas argumẽtorũ communes & generales formas expoſuit:ad quas ſi tot calceos,quot in ſingulis Topicis recenſuimus:ſi tã putres & abiectas ſoleas à voluptate,poſitione,ablatione,metaphora,poteſtate,paſſione,ſenſu,participatione, idea,ſuperabũdãtia,appetitu,complexione, ente, compoſitione & eiuſmodi Topicis et ſophiſticis coriis: denique ſi ſophiſmatũ ſordes aſſutas et ex æquiuocatione, amphibologia, petitione principij, nugatione aggregaueris,

gregaueris,horrendū doctrinę genus efficies,in qua nō modò nihil definiatur,nihil diuidatur,nihil exēplis illuſtretur,ſed omnino nihil ferè doceatur affirmādo,nihil ſolidū inſtituendo, ſed inficiādo & negando nugatoria, ſophiſtica,falſa matæotechnia cōfundatur. At Deū immortalē! quanta & definitionū & partitionū & exēplorū luce,dignitate,veritate,tenebras, ineptias, cōmenta iſta vincemus? Tamen non recuſo quin tanta támque iners & ignaua cōfuſio omni ſapientiæ laude celebretur,niſi tātò omnis & vtilitatis & vſus ratione ſuperiores fuerimus,quātò ordine doctrinę & explicatione clariores & numeris omnibus abſolutiores extitimus.Fingite,doctorē nobiſcū agere,ac magiſtrum ipſum de doctrinæ ſuæ vſu,déque totis illis quęſtionibus,quas antea attigimus,interrogari:quid hîc reſponſurū exiſtimatis? Nónne vt conſtantiæ ſuæ rationē habeat,idē quod ſcritis ſuis profeſſus eſt,voce reſpōdebit? Topicā doctrinā inſtitui (dicat) per quā in ſchola Dialecticus diſcat de accidēte,genere,proprio,definitione diſputare:& ſcholaſticæ exercitationis & altercationis gratiâ,Topica cō ſcripſi. At ô magiſter,ego te ad cauſſam reuoco. Quāobrem Dialectica ad hæc vocabula quatuor obligatur, quæ res oēs explicare aque īterpretari debeat?Nō quęro an problematis falſa partitio,vera ſit:ſed quę te cauſſa impulit,vt ad hæc vocabula quatuor,inuētionē Dialecticā referres?an ſi neceſſaria eſſet quatuor vocabulorū cognitio,nō potuit quatuor definitionibus, quatuor exēplis perſpicuè, propriè, ſuccinctè tota res explicari? quāobrem in ſcholā Dialectica ita cōpingitur,vt nō niſi de ſuis quatuor particulis clamitet? An Grammatica & Rhetorica in clamore de ſuis præceptis exercetur? At inquies (ſic enī te defendes) cùm probè Dialectici fuerint in his quatuor problematis de accidente , genere, proprio,finitione exercitati, facilè de rebus aliis omnibus diſputabunt.Primùm quî poteſt fieri?Nā ſi per quatuor problematū tuorū clamores poſſis de rebus omnibus diſputare, quid reliqua tua Logica opus eſt? quid Categoriis?

Categoriis? Interpretatione? Analyticis & prioribus & posterioribus? quid denique, his quatuor problematis exceptis, tota Logica, tota Dialectica opus est? An qui puer mille se annos cruciauerit in clamore de nomine & verbo, nullam exercitationem scribendi, nullum loquendi vsum addiderit, poterit de rebus omnibus purè & emendatè scribere ac loqui? An in ludo gladiatores aliter edocentur, quàm sint in arena certaturi? An aliis in rebus histriones exercẽtur, quàm in scena queāt imitari? Cur igitur alia, in schola meditamur, quàm seriis in rebus simus acturi? Exerceatur verò puer non solùm in quatuor vocabulis artis suę, sed in totius artis & omniũ artis partium vsu: transferat omnes doctrinę suę partes interpretando, meditando, declamando, ad ingenij, ad iudicij, ad prudentiæ confirmationem. Fabricãdo, fabri efficimur, aiũt: at malè fabricãdo etiã mali, vt benè boni. Didiceris de quatuor problematis sophisticè altercari: scies de quatuor problematis sophisticè altercari: non propterea de omnibus eleganter, magnificè, sapiẽter ratiocinari poteris. Nulla fuit igitur doctori caussa, quamobrem ad hæc quatuor vocabula Dialecticam inuentionem astringeret: Sed fac (vt initio dixi) quæ falsissima caussa est, esse verissimam: cur ad hæc quatuor vocabula, tot inuentionis matæotechniæ cumulantur? An quia vna quatuor horũ vocabulorũ & quatuor problematum communis doctrina inueniri non poterat? aut si inuẽta esset, obscura esset & insuauis, ideo tot tenebræ repertæ sunt? At deus Opt. Max. homines nostros hoc postremo loco exuscita: dona illis miseræ seruitutis vinculis solutam & liberam mentem. Produxi singulis octo Topicis non peregrinum, & qui à scholasticis refelli possit, ignotum aut dubium testem: doctorem doctori opposui: non ambiguè, non captiosè hæsitantem, sed reuera ac veritate locos illos omnium problematum, omnium etiam quæstionum communes, non solùm omnibus Topicis vsurpantem & recitantem, sed mirifica laudatione prædicantem & celebrantem.

brantem. Atque etiam vt omnibus modis afflictam & prostratam Topicam caliginem penitùs tollamus, fac ad quatuor vocabula, Dialecticam inuentionem alligari decuisse: fac communes locos inuentos non esse: inueniri etiam nullo modo posse, vt optima ratione ductus sit doctor ad peculiares singulorum problematum locos explicandum: quid, cùm magister nullos ad cognitionem accidentis, generis, proprij, definitionis peculiares & proprios locos exposuerit, vt in singulis Topicis docui, sed perpetuam negationum & inficiationum matæotechniam confusis communibus locis, calceis & soleis putribus intersutis effecerit: quid est iam reliquum, quo tantas, tam bonæ iuuentuti perniciosas tenebras tueri quisquam possit? Sed hæc quæstio de præceptis & arte, déque caussis omnibus tātæ in Topicis matæotechniæ prætereatur: reliquam vsus quæstionem, vt fecimus antea, coniungamus: quæramus nunc non quid magister pro se & doctrina sua respondeat, quod ad eum conuincendum, maximum videri debeat, sed quiuis eius æmulus possit respondere, quò se victum libentiùs fateatur: si non tantummodò ipse nihil verè pro se, sed ne quisquā pro eo patronus queat dicere: Quæramus non quem vsum Topicorum magister docuerit, sed quis omnino vsus hinc elici possit: Componamus: fac in literis, fac in variis exemplis versatum: fac acutissimum & disertissimum patronum cū adolescente aliquo ad nostræ inuentionis rationem exercitato: constituamus denique (quod antea in Categoriis fecimus) quæstionem vtrique communem, in qua declaranda, suam vterque doctrinam exprimat: & quidē ad analysim primùm aliquid. Sit Veneris oratio ad Iouem: sit ad socios, Aeneæ consolatio apud Virgilium vtrique declaranda: Quid hîc patronus doctoris huius faciet? vnde initium huius explicationis sumet? Problema nullum est, quia non est interrogatio in vtranque partem elata: quia non de accidente, genere, proprio, definitione: quomodo Topicā & instrumento-

rum,

rũ,& locorũ,& calceorũ,& solearũ tautologiam & mátæotechniã hîc adhibebit?quæ prima requiret?quæ media subducet? Nõ dicam,vt antea de discipulo Categorici doctoris dixi,sic Topici doctoris patronũ hîc ploraturũ:sed profitebor & prædicabo, faciliùs manes Topici doctoris ab inferis excitaturũ,quàm rationẽ huius explicandæ quæstionis ex Topica confusione deductuum. Nostrum verò Dialecticũ in hac quæstione si pariter vrgebis,nihil morabitur:eruet primùm id, de quo agitur, & quod est differenti iudicãdum:rationes & argumenta subducet,& ad generis sui fontẽ referet:caussæ'ne sint an effecta:aut quę de cæteris generibus argumenta,& ex loci proprietate vim eius naturãque ponderabit:consilium vniuersæ disputationis,hac consideratione penitùs explorabit:hoc enim didicit, ita se exercuit.Postremùm verò cùm noster hic Dialecticus patronũ Topici doctoris in illo Dialectico vsu magnificè vicerit,ad alteram exercẽdæ artis speciem se conuertet: genesim adhibebit:nec verebitur(cùm se studiosè in his meditationum & exercitationum curriculis agitauerit) vel in scholastico conuentu de reliquo Dialecticæ inuẽtionis vsũ liberè & constanter dicere. Quare par idem rursum producamus:Redeat patronus Topici doctoris ad sese:nec quãuis victus,tamen desperet,quin viribus collectis acriùs excitetur.Ponite igitur quæstionem illam eandẽ,quæ in Categoriis fuit : Theticũ de homine esto,ne nos difficili quęstione videamur istorum hominum nationẽ terrere ac turbare velle:aut siquid in schola facilius erit.Quid hic patronus ex octo Topicorum disciplina,quàm se ingeniosum, quàm solertem dabit? Non pono problema de accidente,genere,proprio, definitione, de quo sit scholasticè clamandũ:sed quæstionem statuo,de qua sit Dialecticè differẽdũ. Ac me deus ille parens & author huius rationis Dialecticæ,de qua tantoperè asseueramus,sic amet,

Antè leues ergo pascentur in æthere cerui,
Et freta destituent nudos in littore pisces,

quàm

quàm poſſit patronus Topicus è Topicis tenebris ſic confuſis,ſic ad problema relegatis,ſic calceorũ ineptiis, ſic putribus ſolearum coriis,ſic ſophiſmatũ ſordibus inuolutis,vllam Dialecticæ lucis ſcintillam excutere. Nõ iſtis artibus Theophraſtus , non iſtis nugis Eudemus, non iſtis ſophiſmatis, Ariſtotelis diſcipulus vllus , non denique Ariſtoteles ipſe , philoſophus tantus eſt effectus:Non erat iſta imitationis ſcholaſticæ ſolertia:Alia via differenti ineunda eſt, alius ratiocinanti curſus tenendus,aliud iter ad hanc prudentiam contendenti ſequendum .Da mihi contrà,cùm erubueris,aut frontem perfrixeris,ô Topice patrone,de homine,de deo,de terra,de cœlo, de mundo,de rebus denique omnibus quã voles quæſtionem:propone quicquid animo cõprehenderis,& quære conſilia noſtræ artis & vſum ad hoc explicandum:cauſſas rerum iubebo te ſpectare, quæ tam multiplices variam ſcientiam afferant,& quamobrem, & vnde, & quomodo, & ex quo res eſt:deinde & facta & ſubiecta & omnibus modis adiuncta:quæ & certas & firmas notas & veriſimiles coniecturas infinitas pręſtabunt:tum oppoſita prorſus admirandæ conſiderationis,& comparationum tot exornationes & ante oculos ſubiectiones & verborum notas & coniugata:è quibus partium varietatem diuidamus , & totam naturam definiendo complectamur:Poſtremò doctorum & probatorum hominum ſentẽtias,authoritates, è ſacris etiam literis oracula & vaticinationes:cuius tantæ tãque incredibilis vbertatis & copiæ doctrinam ſi differendo & diſputando ſequare,non ingemiſces, vt Topici doctoris æmulus in Topica mataeotechnia,& ſophiſtica artis ſimulatione:ſed prudentibus conſiliis inſtructus ad ratiocinandum, explicandum, confirmandum , refellendum , docendum accedes. Atque hæc de Topica arte, de Topicæ artis vſu, quem magiſter præceptis inſtituit. Quamobrem cùm tam cæcis támque atris noctibus tandiu hominum mẽtes ſopitas & ſepultas fuiſſe miſerandum ſit : contra tantam liberalis & ingenuæ

diſciplinę

disciplinæ calamitatem, opera,studio, diligentia, labore,industria, mente, totis denique viribus pugnandum est & dimicandum : distinctionum Hydris(quibus istæ tenebræ defendi solent)acriter est obsistendum. Hydrā enim Plato non fabulosum & poëticum monstrum,sed captiosum & fallacem sophistam (contra quem disputauit Hercules) ait fuisse:qui cùm se victum disputando sentiret,aculeato aliquo sophismate tamen integrū certamen renouaret. Amputaueris mendacia & commenta,id est capita Topicæ confusionis,pro vno repente septem distinctione aliqua scilicet restituentur:Herculis consilium contra has Hydras imitemur:igne cōsuetudinis & vsus, atque humanæ prudentiæ flamma, monstra ista crememus & comburamus : nec enim ardorem tantum naturalis vsus,flāmámque tam splendidæ támque coruscæ veritatis diutiùs perferent: flagrabunt & exurentur.Secutim illam principiorum Aristoteleorum, de materia artis, qua semper vsi sumus, qua semper vtemur,tam idoneam,tam grauem, tam his erroribus amputandis aptam & conuenientem ad radices putridę falsitatis,ad extremum rursus adhibeamus: omnes istas spinas penitùs excindamus. Præcepta veræ disciplinę non solùm necessaria, sed homogenea, sed primò catholica debent esse : At tot matæotechniæ & tautologiæ,quot adhuc in Topicis notauimus,non sunt in Logica de omni,per se,vniuersaliter primò:non sunt igitur veræ disciplinæ præcepta.

FINIS LIBRI DECIMI OCTAVI.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROFESSORIS, *Animaduersionum Aristotelicarum liber xix. & xx. in Elenchos,*

AD
CAROLVM LOTHARINGVM
CARDINALEM.

PARISIIS,
Apud Andream Wechelum, sub Pegaso, in
vico Bellouaco: *Anno salutis*
1556.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROfessoris, *Animaduersionum Aristotelicarum liber decimus nonus; de Elenchis inuentionis,*

AD *Carolum Lotharingum Cardinalem.*

ANIMADVERSIONVM reliqua materies est in duobus Elenchorum libris: Syllogismum triplicem sibi constituit Aristoteles, apodicticum, dialecticum, sophisticum: Sophistici syllogismi doctrina in Elenchis posita est; sed eadē reliquis antecedētibus libris sæpe iterata & repetita: Cui tamen in vera descriptione artis, locus esse non potest, quia nullum de vitiis præceptum, est in virtutis explicatione catholicum: Imò rectū ipsum, index est sui & obliqui: nec virtutis definitio probāda est, nisi sit hinc etiam manifesta cognitio vitij, vt antea tam sæpe ex Aristotele citauimus. Hos duos libros subtiliùs persequi, ineptum videretur, cùm tautologia, heterogenia, cæteráque hîc animaduertendá iis, qui superiores Animaduersionum nostrarum libros legerint, iam satis

 superque

ſupérque perſpicua eſſe debeant. Itaque cōmodius fuerit, vt fructus huius partis, quiſquis eſt, faciliùs perſpiciatur, ſeligere ex omnibus libris & in vnum recolligere totam Ariſtotelis Sophiſticā, & exemplis illuſtrare, & eā duobus libris diſtinguere. Superiores igitur Organi libri Logicam vtcunque tradiderunt, oppoſita Sophiſtica deinceps erit. Etenim, (vt eſt primo capite primi Elenchorum) ſicut in aliis robuſtus quidem corporis ineſt habitus, in aliis verò ſpecies tantùm, cùm ſe ipſos inflent & comparent φυλετικῶς, more tribulium, qui victimas ſuas, quò pinguiores viderētur, ita ſubornabāt: Atque vt alij quidē pulchritudine pulchri ſunt, alij verò fuco tantùm, quo ſe ipſos fucāt: quod & in rebus inanimis ſimiliter accidit: In his ſiquidē aliud argentum, aliud aurum eſt reuera: aliud verò nequaquam, ſed iudicio tantùm ſenſus apparet: vt lithargyrina & ſtannea, quæ argentea: & felle infecta, quæ aurea vidētur: ſic in diſputationibus aliæ tales ſunt, quales apparent, aliæ fallaces & captioſæ ſunt, & videntur tantùm διὰ τὴν ἀπειρίαν, propter inexperientiam: Atque hinc oritur, vt eſt ſecundo capite eiuſdem libri, Sophiſtice, ſimulata quidem, at non vera ſapientia: & ſophiſtes, quæſtum faciēs è ficta ſapientia, non vera. Vitium igitur logicū, appellatur ab Ariſtotele ſophiſma, ex illa Sophiſticæ definitione: hinc σοφιστικὸν καὶ σοφισματῶδες & ἀπάτη, captio: hinc ἀπατητικὸν & παραλογισμὸς, fallax concluſio: hinc παραλογιστικόν· ἔλεγχος σοφιστικὸς, reprehenſio ſophiſtica: hinc ἐλεγκτικὸν καὶ ἐλεγχοειδὲς. & hoc etiam nomine liber de logicis vitiis præcipiens inſcriptus eſt: ac quanuis elenchus reprehenſionem tam veram, quàm fallacē ſignificet, attamen pro captioſa ſpecialiter ſumitur: & παράκρουσις, dolus, & συκοφάντημα, calumnia: & quia ſophiſtæ iis inter ſe dolis concertare ſolent, ἀγὼν, concertatio: hinc ἀγωνιστικὸν & ἔρις, contentio: hinc ἐριστικὸν & φίλερι & ἀδικομαχία, iniuſtum certamē. Neque verò hęc omnia, quæ afferunt τὴν φαντασίαν, ſpeciem rei & imaginem, non veritatē, aliud in Logica ſunt, quàm in Grāmatica

matica barbarismi & solœcismi, ne quis Sophisticam à Logica,re alia putet esse distinctam.

Est verò sapientis officium,vt est in Elenchis secundo capite primi, & primo secundi, non solùm non fallere, sed fallentem deprehendere: vitiáque ista nosse plurimùm cōducit,tum ad philosophiam, vt in ea captiones eiusmodi facilè vitemus, tum ad nostras ipsorū meditationes & considerationes: nam qui facilè fallitur ab aliis,neque tamē id sentit, à seipso quoque persæpe fallatur, necesse est: postremò, erit etiā gloriosum, in omnibus versatum & exercitatum, nec vllius artis expertem aut ignarum videri. Hęc Aristotelea Sophisticæ cōmēdatio est in speciem quidem probabilis,cùm (vt antè dictum est) ex vera Logica possit hæc Sophistica percipi. Sed tamen gloriosum sit nulla in re rudem & ignarum videri: nec enim sophisma putandum modò, cùm molestus in differēdo & odiosus altercator similem sui rabulam in schola deceperit: sed quicquid in artibus & omnibus vitæ actionibus prauè & peruersè iudicatur, sophisma est,vt verè Galenus secundo de Temperamētis ait: tāque latè patet, ac latiùs rationis abusus, quàm vsus. Hic summus & generalis percipiendæ Sophisticæ finis ab Aristotele proponitur: ne fallamus alium,néve ab alio fallamur. Tū quīque speciales fines vitiosè proponuntur, ἔλεγχος, ψεῦδος, παράδοξον, σολοικισμὸς, ἀδολεσχία. reprehensio,falsitas,inopinabile,solœcismus, nugatio: Elenchus enim, qui solœcismus est, contradictionem propositi concludens, falsum concludit, & inopinabile pro falso habetur:& solœcismus, Grammaticæ culpa est,nō Logicæ:& ἀδολεσχία, sicut obscuritas & reliqua(de quibus dicetur)de vitiis logicis vnū est,quo deducimur ad falsum,aut auertimur à vero. Hęc itaque partitio sophisticorum finium vitiosa est, & Sophisticæ summus & solus finis,est τὸ ψεῦδος. quem finem,tum sophistes ad fallendum, tum philosophus ad cauendū intentis oculis intuetur.

ELENCHI PARTITIO.

Inducendi falsi caussas multas variis libris Aristoteles proposuit: nos summatim, vt statuimus, colligamus, & generatim componamus. Modi quidem reprehensionis duo sunt, alij quidem sunt circa dictioné, alij verò extra dictionem, vt est in Elenchis tertio capite primi libri. Hęc partitio partem capit à Grãmatica & Rhetorica, partem à Logica: Grammatica enim, vt Rhetorica, doctrina dictionis est: Logica autem, rationis tãtùm est: Itaque elenchi dictionis, grammatica vitia sunt, nõ logica: vitiosè igitur in logicis tradũtur. Caussæ captionis circa dictionem, pro dictionis varietate multę sunt, aliæ dictionis simplicis, aliæ cõiunctæ: Simplicis dictionis elenchi sunt, insolentia, homonymia, metaphora.

ELENCHVS INVSITATAE *dictionis.*

Insolentia dictionis impedit rerum intelligentiam, & iudicium conturbat: ideóque ab Aristotele inter peccata problematis statuitur primo capite secundi Topici: Vsitatam dictionem contemnere. Peccant enim ait, qui alienis nominibus res appellant, vt platanum, hominem: contemnunt enim vsitatam appellationem. Et rursus præcipitur secundo secundi Topici, nominibus sic res appellandas esse, vt vulgus appellarit: item secũdo capite sexti Topici. Huius vitij exemplum est illud de Sisenna in Bruto Ciceronis: Sisenna autem quasi emendator sermonis vsitati cùm esse vellet, ne C. Rusio quidẽ accusatore deterreri potuit, quominùs inusitatis verbis vteretur. Quidnam istud est? inquit Brutus, aut quis est iste C. Rusius? Et ille fuit accusator (inquit) vetus, quo accusante Chirtilium, Sisenna defendens dixit quædam eius sputatilica esse crimina. Tum C. Rusius: Circunuenior (inquit) Iudices, nisi subuenitis. Sisenna, quid dicas, nescio: metuo insidias. Sputatilica quid est hoc? Sputa quid sit, scio: tilica, nescio. Maximi risus: sed

ille tamen familiaris meus, rectè loqui, putabat esse inusitatè loqui. Atque in hoc elencho propter obscuritatem dicendum, Non intelligo, vt hoc Rusiano monemur exemplo. Et hoc inusitatæ dictionis vitium à Cicerone notatur, cùm de latinitate, id est Grammaticæ virtute præcipit Oratorio tertio.

ELENCHVS HOMONYMIAE.

Homonyma, aliquando dicuntur res ipse, vt in Categoriis primo capite, quarum nomen est commune: at secũdùm nomen, essentiæ ratio diuersa: vt homo, & homo pictus, homo dicitur, sed ratione diuersa: Sícque homo & homo pictus, dicuntur homonyma: quibus synonyma sunt contraria, quæ nomine & nominis ratione conueniunt: Nunc verò homonyma, dicuntur ipsa verba, res diuersis nominibus significantia: vt tertio capite primi Elẽchi, μανθάνειν, significat discere, quod est discipuli: & intelligere, quod esse possit magistri. Sic Martialis libro secundo de Paulo:

Carmina Paulus emit, recitat sua carmina Paulus:
Nam quod emas, possis dicere iure tuum.

Illic possessor significatur, quòd emerit: hîc author, quòd fecerit. Sic cùm Sextus Annalis reũ læsisset, & instaret identidem accusator Ciceroni, Dic M. Tulli, nũquid potes de Sexto Annali? Versus autem Cicero, vt Quintilianus ait quarto capite sexti, dicere cœpit de libro Ennij Annali sexto:

Quis potis ingentes oras euoluere belli?

Sic Crœsus Lydiæ rex, vt est apud Herodotum libro primo, cùm Apollinem de bello aduersus Cyrũ Persarũ regem consuleret, oraculo ambiguo falsus est: quod ab Aristotele citatur quinto capite tertij Rhetorici:

Crœsus Halym penetrans, magnam peruertet opũ vim.

Credidit Crœsus cùm Halym Cappadociæ fluuium traiecisset, se hostium magnã vim peruersurũ: peruertit suã, ait 2. de Diuinat. Cicero. Homonymia propter ac-

Cùm dixi ficus, rides quaſi barbara verba:
Et dici ficos Cæciliane, iubes.
Dicemus ficus, quas ſcimus in arbore naſci:
Dicemus ficos Cæciliane, tuos.

Atque hoc etiam homonymiæ vitium, grammaticum eſt, non logicum: & cùm de perſpicuitate orationis prçcipitur à Cicerone, de vitãda ambiguitate verbi ſermoniſque præcipitur.

ELENCHVS METAPHORAE.

Metaphora verò, vt docetur in arte poëtica, eſt nominis alieni illatio, aut à genere ad ſpeciem, aut à ſpecie ad genus, aut à ſpecie ad ſpeciem, aut ſecundũ propoſitionem. Hîc Ariſtoteles metaphorç nomine, vt Cicero in Oratore rectè animaduertit, tropos omnes cõprehendit: In iis enim omnibus alienum nomen aſſumitur: ſed certè quatuor illis partibus non ſatis accuratè diuiſit: quarum duæ primæ ſynecdochem, quarta verò metaphoram exprimit: tertia fortaſſis poſſit ironiam & allegoriam comprehendere, quæ cõtrariam ſpeciem pro contraria ſumunt. At id Ariſtoteles non exprimit, nec tropi nomen vllum ſpeciale ponit: vt eius ætate videatur ars troporum nondum extitiſſe. Sed metaphoras, id eſt tropos, Ariſtoteles quinque locis à logica diſputatione in Organo reiicit. Tautologia perridicula, ſed tamen Ariſtoteli vſitata. Cùm igitur dixiſſet in Poſterioribus decimo quinto capite ſecundi, difficiliùs genera, quàm ſpecies definiri, quia in iis homonymię magis latent: tum ad eas cauendum, metaphoras ita reiicit: Si verò non diſſerendũ ſit metaphoris, ſanè nequaquam definiẽdum, neque metaphoris, neque per ea quę metaphoris exprimuntur: diſſerendum enim metaphoris eſſet. Hîc Ariſtoteles metaphoras, velut homonymiæ latebras reiicit. Secundus eſt locus tertio capite quarti Topici: Conſiderandum verò etiam an ſecũdum metaphoram dictum, vt genus aſſignauit. Metaphorã

reprehendit

reprehēdit Ariſtoteles in aſſignatione generis,quia genus non ſecundum metaphoram, ſed propriè de ſpecie dicitur. Tertius eſt locus ſecundo capite ſexti Topici, Quòd obſcura ſit definitio, ſi ſecundum metaphorā dixit: quidlibet enim obſcurum eſt metaphorâ pronuntiatum. Accidit autem etiam,vt qui metaphoris vtitur, imponat & calumnietur. Hîc metaphoræ culpa oſtenditur, quòd incerta & obſcura ſignificatio ſit. Quartus eſt locus repetitus è proximo ſecundo capite ſeptimi Topici:Tum ſi transferendo dixit nomen. Quintus:Tū cuius veritas exquiritur, ſiquis trāſlatis nominibus vtatur,in his maximè latebit: Nam quia incertum eſt, vtra pars vera ſit,ſophiſticè agere nō videbitur: Cúmque ſit ambiguum,neque mentiri videbitur: metaphora ſiquidem diſputationem, reprehenſionis expertem præſtabit. Hîc ſuperior illa culpa citatur, & metaphora inter elenchos iam planè numeratur: tametſi metaphora plerunque neceſſaria eſt, cùm verbis propriis caremus: Et metaphora,quæ vera metaphora eſt,vt Ariſtoteles ipſe docet ſecundo capite ſexti Topici, quodammodo quod ſignificatur,notum facit per ſimilitudinem: Et Ariſtoteles in Poſterioribus analogiam nominum, id eſt metaphorā hanc probauit: Idémque in Rhetoricis tales metaphoras imprimis celebrauit,quæ ſuaues, ſignificātes, è propinquo ſumptę eſſent: eíſque imaginem,amplitudinem orationis, facetias, ſubiectiones ante oculos, prouerbia,ſuperlationes ſubiicit. Quid ergo? Certè arbitror Platonis cauſſâ ab Ariſtotele tā valdè metaphoram reprehendi,cuius oratio videatur Ariſtoteli, quarto capite ſecundi Politici, redundantiam habere, & loquacitatem & inſolentiam & affectationem: nam propter metaphoras & Tropos Platonis,id(opinor)eſt Ariſtoteli viſum. Quare metaphora licet ab Ariſtotele tot locis reprehendatur, obſcura tamen & inuſitata potiùs videatur,quàm omnis metaphora reprehēdi: aut in accurata diſceptatione, verbi proprietati poſtponi: quia propriis verbis, perſpicua fiat oratio,modificatis ornata,vt

ta, vt eſt ſecundo capite tertij Rhetorici: tanquã ad perfectè docendum rhetorica elocutio nõ conueniat: quãuis ad rudes nec ſatis attentos (quales plerique naturâ ſumus omnes) excitãdum plurimùm poſſit. Atque huic elencho diſtinctione ſimiliter eſt occurrendum, vt propria & modificata ſignificatio diuidatur. Neque hoc metaphoræ vitium, quodcunque poſſit eſſe, logicum vitium eſt, ſed rhetoricum.

ELENCHVS AMPHIBOLIAE.

Simplicis dictionis elenchos ſequuntur coniunctæ dictionis elenchi, amphiboliæ & expoſitionis. Amphibolia, eſt ambiguitas orationis, non è verborum ſignificatione, ſed è ſyntaxi deducta: vt,

Aio te AEcida Romanos vincere poſſe.

Qua ambiguitate deceptus eſt Pyrrhus bello aduerſus Romanos ſuſcepto: Hîc ſtatuũtur compoſitio & diuiſio pro generibus elenchorum in dictione, de quibus tertio capite primi Elẽchi: vt, Poſſibile eſt non ſcribentem ſcribere: compone (non ſcribentem) cum (ſcribere:) & tempus vtriuſque compone: vt propoſitionis huius (poſſibile eſt non ſcribentem ſcribere) ſit ſenſus (non ſcribens ſcribit:) propoſitio eſt poſſibilis: ſenſus erit contradictionis & impoſſibilis: ſignificabitur nẽpe, quòd quis habet poteſtatem, vt non ſcribens ſcribat: At diuiſio faciet ſenſum facilem, ſi tempora diuidas & diſtinguas: Poſſibile eſt non ſcribentem ſcribere. Significatur enim quòd quis, quando non ſcribit, habet poteſtatem vt aliquãdo ſcribat. Hîc igitur, vt in cęteris elenchis, per oppoſitum ſolutio erit, ſicut præcipitur in Elẽchis tertio capite primi: & quia compoſitione temporis, elenchus creatur, diuiſione temporis diſſoluetur. Diſſimiles amphibolię ſequuntur in Elenchis tertio capite primi:

Quinquaginta virûm centum liquit diuus Achilles.

Pone poſt quinquaginta, virgulã, ſenſus erit, Achilles è viris cẽtum liquit quinquaginta: pone poſt virûm,

ſenſus

ſenſus erit, è quinquaginta viris Achilles liquit cẽtum: quod etſi fieri non poteſt, nec ſenſum turbare poteſt, attamen ipſum ſyntaxeos genus eſt vitioſum, vt etiam Quintilianus annotauit ſecundo capite libri octaui. Item, Ego te feci ſeruum liberum: vel è ſeruo liberum, vel cõtrà è libero ſeruum. Quinque ſunt duo & tria: ergo paria & imparia: compoſitus in antecedente ſenſus verus eſt, quòd quinque ſunt duo & tria ſimul iuncta: diuiſus, falſus: nec enim quinque ſunt duo: nec itẽ quinque ſunt tria. Hęc compoſitionis & diuiſionis exempla, ſunt iccirco vitioſa, quia amphibola: Itaque eiuſmodi orationis cõpoſitionẽ & diuiſionẽ, amphiboliæ ſubiicio: alia rerũ cõpoſitio & diuiſio erit, de qua poſtea in diuiſionis elencho. Atque amphibolia, diuiſione ſentẽtiarum ſoluetur, vt homonymia, diuiſione ſignificationũ:

Aio te Aeacida, Romanos vincere poſſe:

Diſtingue, vel quòd Aeacides poſſit Romanos, vel quòd Romani Aeacidem. Atque adhuc tres elenchi ſunt, in quibus dicendum eſt, Diſtinguo. Atque hoc etiã amphiboliæ vitium grammaticum eſt, & grammaticæ ſyntaxeos vitium.

ELENCHVS EXPOSITIONIS.

Præter amphiboliam notat Ariſtoteles prauam expoſitionem, déque eius elencho copioſè diſſerit triceſimo tertio capite primi Priorum: Frequenter autem errare continget, quia non rectè exponantur ſecundum propoſitionem, termini: vt ſi nũc habitus, nunc δεκτικῦ, ſuſceptiui vocabula ponantur:

Nulla ægritudo poteſt eſſe ſanitas:
Homo eſt ægritudinis capax:
Homo igitur non poteſt eſſe ſanus.

Videtur concluſio ſyllogiſtica eſſe: at fallacia eſt: huius verò cauſſa eſt, quia non apta dictione, termini exponantur: qui ſi aptè exponãtur, cõcluſio non procedet:

Nullus æger poteſt eſſe ſanus: *Homo eſt æger:*

Homo

Homo igitur non potest esse sanus.

Propositio falsa erit: nec verò laborādum, vt terminos nomine semper exprimamus: frequenter enim rationes erunt, quibus nulla sunt nomina. Hoc præcepto verè monemur tres terminos in syllogismo ad trium verborum simplicium seruitutem reuocādos non esse: tanquam nullus syllogismus, nisi simplicibus dictionibus efficeretur: essétque idem, syllogismum tribus terminis, & tribus simplicibus vocabulis effici: denique genus illud sermonis, quo sæpe Aristoteles vtitur, inesse, & similia, vt attribui, dici, nequaquam est ad vnam & eandem & perpetuam orationis normam reuocādum, vt propositionis termini, subiectus & attributus, sint perpetuò nominatiui casus: vt,

Homo est animal:

aut alia certa & perpetua formula exprimantur: sed quot modis verum falsúmue exprimi potest, tot modis accipiendum est inesse aut non inesse, siue rectis, siue obliquis casibus id fiat: vt,

Omnis philosophia est boni:
Omnis Logica est philosophiæ:
Omnis igitur Logica est boni.

Attributa casibus obliquis efferuntur, nec res eò minùs intelligitur: attamē cùm retexemus & resoluemus exempla, longioris orationis ambitu exposita, trāsmutatio nominum & orationum adhibenda erit, contrahendáque res breuiùs, quò faciliùs æstimetur, vt docetur tricesimo nono primi Priorum: Verba verò etiam idem valentia pro verbis, & orationes pro orationibus: verbúmque & oratio, & semper pro oratione verbū cōmutandum: facilior enim fuerit expositio terminorum. Præcepti superioris quædam est interpretatio: quanuis in vero & humano vsu poëtarum, oratorum, philosophorum, omniū denique hominum bene differentium, termini plerunque longis constent otationibus, attamen cùm retexentur, quoad fieri poterit, longitudo cōtrahetur: quantò enim magis compendiaria disputatio fuerit,

fuerit, tātō cernetur acutiùs, & accuratiùs iudicabitur. Eſt tamen conſiderandum quid pro quo ponatur, ac ne commutandis verbis, ſententię quoque commutentur: quod exemplo monet Ariſtoteles: Non enim idem eſt, τὸ εἶναι τὴν ἡδονὴν, ἀγαθὸν, καὶ τὸ εἶναι τὴν ἡδονὴν τὸ ἀγαθὸν, ſicut videtur: nā articulus τὸ, cum nomine, ἀγαθὸν, ſummum bonum ſignificat. Latinè hæc captio nō latet, ſed apparet: Aliud enim eſt, Voluptas eſt bonum, & voluptas eſt ipſum bonum. In hoc igitur elencho, ſecūdum oppoſitum ſolutio erit, & notiore expoſitione deterior corrigetur: & quod inuſitatæ, idem prauę orationi dicetur, Nō intelligo. Atque hæc apud Ariſtotelem aduerſus elenchos & paralogiſmos dictionis tum ſimplicis, tum coniunctæ, documenta ſunt: Elenchi extra dictionem explicādi ſunt, qui Logicæ vitia ſunt propria, cùm illa Grāmaticæ ſint & Rhetoricæ: ideo Ariſtoteles propter dictionem ſtatuit: non enim ad externum & prolatum ſermonem demōſtratio eſt, ſed ad interiorem animi rationem: quin neque ſyllogiſmus: ſemper enim licet inſtare externo ſermoni: Interiori autē non ſemper licet, ait Ariſtoteles octauo capite primi Poſteriorum. Elenchi extra dictionem, ſunt variè propoſiti toto Organo, ſicut elenchi propter dictionem: ſed inuentionis elenchi duobus præcipuè Elenchorum libris: Verùm vt virtutes expoſuimus, ſic vitia velut ex altera parte reſpondentia proponamus. Duo ſunt igitur communia inuentionis vitia, petitio eius quod erat in principio, & redundantia.

ELENCHVS PETITI EIVS *quod erat in principio.*

Obſcuritas peculiari ſermone Ariſtoteli notatur in prioribus Analyticis decimo octauo capite ſecundi, & quinto octaui Topici: & in Elenchis, quarto & quinto capite primi, item quinto ſecundi: Petere quod eſt in principio & ſumere, id eſt nō probare propoſitū. Quæſtio autem ab Ariſtotele appellatur mathematico ſermone,

mone, vt antea dixi, quod erat ex principio: vel quod idem eſt, quod erat in principio: Ideóque cùm quis obſcurè ratiocinatur, nec intelligentiam ſuam explicat, & tamen ſibi credi vult, petit ſanè quæſtionem, quæ poſita initio fuerat, gratis approbari: & quanuis nihil perſuaſerit, ſibi tamen credi: probationem pollicetur, non perſoluit: ſatisfacere tamẽ videri vult: poſtulat igitur debitum, tanquam ſibi condonari. Summa verò petitionis eſt, ſi per ignotiora aut æquè ignota, diſputatio fiat: Manifeſtiſſimè verò & ſtatim petitur, quando idẽ prorſus petitur, vt in ſynonymis. Obſcuritatis exemplum nobile eſt apud Ciceronem ſecundo de Diuinatione: Quid enim inquit, mea cauſſâ me mones, quod non intelligam? Quid me igitur mones? vt ſi medicus ægroto imperet, vt ſumat

Terrigenam, herbigradam, domiportam, ſanguine caſſam,

potiùs quàm hominum more, cochleam dicat? Nam Pacuuianus Amphio,

Quadrupes, tardigrada, agreſtis, humilis, aſpera:
Capite breui, ceruice anguina, aſpectu truci:
Euiſcerata, inanima, cum animali ſono:

Cùm dixiſſet obſcuriùs, tum Attici reſpondent, Nõ intelligimus, niſi apertè dixeris. Ac ille vno verbo, Teſtudo. Non poteras hoc igitur à principio, cithariſta, dicere? Obſcuritatem in illis definitionibus Cicero reprehendi oſtendit: Ariſtoteles tertio capite octaui Topici, hîc dicendũ ait, οὐ μανθάνω, non intelligo: Id nempe & Attici illi reſpondent, Non intelligimus. Et illud eſt, quod in verbis inuſitatis & praua expoſitione, quia obſcura eſſet, dicendum monuimus.

ELENCHVS REDVNDANTIAE.

Superuacuũ eſt, quo remoto, reliquum nihilominùs eſt perfectum: vitiũ multis ab Ariſtotele & locis & nominibus expoſitũ: In Topicis quarto capite octaui, deſcribitur inter reprehenſiones diſputationis ſecundum

ſe: Si

se:Si ad quæstionẽ non fiat syllogismus. Modò rursus similiter,sed alio nomine,inter species falsę disputationis ponitur:Quando syllogismus quidem concludit,nõ tamen ad propositũ.Et separatim rursus in Organo notatur, & diuisionis & definitionis & syllogismi,de quibus commodiùs antea. Species redundantiæ duæ sunt insignes, & ab Aristotele vehementer animaduersæ, ἑτερογένεια καὶ ταυλογία. Nam superuacua res ideo est, quia aut aliena est ipsa per se:aut si non sit,tamen quia sæpiùs iteratur,iteratione ipsa nihil prodest.

ἙΤΕΡΟΓΈΝΕΙΑ.

Alienigenum dicitur,quod est diuersi generis,quod interdum Aristoteles appellat multa & differentia genere,& externi generis:absolutè autem accidentia appellat,quæcunque videlicet non sunt per se:Cuiusmodi fuerit siquid sit etiam ad propositum, non tamen secũdum propriam disciplinam,vt præcipitur quinto capite octaui Topici: quod accidit, si non medica disputatio, videatur esse medica,aut geometrica,quæ non geometrica sit, aut dialectica, non dialectica, siue verum, siue falsum sit quod concluditur. Atque hanc ἑτερογένειαν in Analyticis Aristoteles,dum contrariam συγγένειαν commendans,latissimè differuit septimo & octauo et nono capitibus primi Posteriorũ. Si arithmetica geometricè tractes, id est ἄῤῥυθμον. si geometrica tractes arithmeticè,id est ἀγεωμέτρητον. Itaq; vt euitetur hęc ἑτερογένεια,iubet Aristoteles arithmetica arithmeticè, geomeotrica geometricè,mechanica mechanicè,optica opticè,cæteráque similiter suo probationis genere tractari. Sed hic τῆς ἑτερογενείας modus est seuerior, et in disciplinis magis,quàm in communibus et popularibus disputationibus animaduertendus:et propriè opponitur scientificæ notæ per se:Ideóque licet Aristoteli dicatur secũdo capite secũdi Topici,sophisticus modus eò deducere, vbi argumentis abundemus:in Elenchis duodecimo capite primi, locus sophisticus: attamen videtur hanc aliquando digressionem concedere,cùm ait quarto capite

octaui

octaui Topici: Oportet autem bene traducentem, Dialecticè ac non contentiosè traducere. Quapropter oratores et poëtæ in rebus popularibus hanc digressionis licentiam sibi permittunt: imò cùm aptè ad reficiendos audientium vel legentium animos fiat, laudis et virtutis loco ducunt. Ergo quod in accurato genere docendi vitiosum fuerit, id aliquando fuerit in populari laudabile. Huius vitij festiuum illud est apud Martialem exemplum libro sexto:

Non de vi, neque cæde, nec veneno:
Sed lis est mihi de tribus capellis.
Vicini queror has abesse furto:
Hoc iudex sibi postulat probari:
Tu Cannas, Mithridaticumque bellum,
Et periuria Punici furoris,
Et Syllas, Mariósque, Mutiósque,
Magna voce sonas, manúque tota.
Iam dic Posthume, *de tribus capellis.*

Sic Lycophron ab Aristotele reprehenditur in Elenchis decimo quarto capite primi: cui cùm propositum esset ex arte lyram commendare, in res alienas abiit.

ΤΑΥΤΟΛΟΓΙ'Α.

ταυτολογία est si sæpiùs idem dicitur, vt est secundo capite sexti Topici: ἀδολεσχία, nugatio est eadem, & in quinto Sophisticæ fine ab Aristotele numerata: tantum hoc Aristoteli vitium visum est. ταυτολογία autem interdum obscurior est: vt siquis dicat duplum dimidij, bis idem dicit: nam duplũ per se, est dimidij: Itaque qui dicit duplum dimidij, perinde est, ac si dicat, dimidij, dimidij duplum, vt est in Elenchis decimo tertio capite primi. Eadem verò est apertior secũdo capite sexti Topici, si cùm vniuersale dictum sit, addatur & particulare: vt si quis dicat, Medicinam, esse scientiam salubrium animali & homini: qui elenchus longè manifestissimus est, cùm generale quicquam per species sępiùs iteratur: Tres angulos duobus rectis pares habere, siquis demõstret separatim, per species, Isopleurum, & Scalenum, &

Isosceles,non demonstret, ait Aristoteles in Posteriori, bus quinto capite primi, nisi sophistico modo. Hæc enταυτολογία opponitur scientificæ notæ, vniuersaliter primùm. Et Aristotelis ratio τῆς ἀδολεσχίας certa est: complures enim demonstrationes, qui sic demonstrat, efficit, cùm possit de omnibus vna demonstratione monstrari. Ac nimirùm in constituenda Logica, studij nostri præcipuus adhuc labor iste fuit, vt generalis doctrina variis apud Aristotelem locis specialiùs & sæpiùs repetita, generaliter ac semel exponeretur: ταυτολογία itaque & ἀδολεσχία, fuerit in docendo eiusmodi vitium: at magnorum etiam ingeniorum vitium, interque alia, Ciceroni ab Atticis oratoribus, qui Romæ dici voluerunt, obiectũ, quòd in repetitionibus nimius esset, vt scripsit Quintilianus libri duodecimi capite decimo. Quod in populari tamẽ & ciuili disputatione, quæ semel & pronuntiatur & auditur, necessarium interdum fuerit, ne res præterlabatur: & in vna re commorationem iccirco oratores inter virtutes constituunt. At secùs est, cùm ad attentum sua sponte & consideratum auditorem docendum, res scripto mandatur: Tum enim quanuis semel exposita (si prima fortè lectione percepta non sit) attamen quoties lubet, legi ac relegi potest. Atque in hoc toto redundantiæ Elencho dicendum, Nil ad rem.

ELENCHVS τῦ ἀναιτίυ.

Communibus inuentionis vitiis expositis, propria singulorum argumentorum exponãtur: Fallaces enim caussæ & mendaces fingi possunt: Item facta & reliqua argumenta falsa pro veris assumi possunt, sicut Aristoteles ferè nominatim de singulis admonuit: ἀναίτιον ὡς αἴτιον, non caussa vt caussa ab Aristotele nominatim dicitur in prioribus Analyticis decimo nono capite secũdi: Item in Elẽchis quarto capite primi. Sic caussa equi fabricati, & in vrbem recipiendi fingitur à Sinone, Aeneidos secundo:

Hanc

Hanc pro Palladio moniti, pro numine læso
Effigiem statuêre, nefas quæ triste piaret:
Hanc tamen immensam Calchas attollere molem
Roboribus textis, cœlóque educere iussit:
Ne recipi portis aut duci in mœnia possit:
Neu populum antiqua sub relligione tueri.

Idem locus est in Rhetoricis vicesimo quarto capite secundi, ad nõ caussam vt caussam, quomodo Demades criminabatur Demosthenis administrationem, omnium malorum caussam, cùm nequaquam tamen fuisset. Aristoteles hunc elenchum suo nomine designauit: cuius exemplo sic cogitare possimus, nõ factum pro facto, & falsa pro veris adhiberi cætera argumenta posse.

ELENCHVS FACTORVM.

Effecta plerunque vitiosa similiter assumũtur, tanquam ab aliis profecta caussis: Martialis primo libro de rhetore:

Extemporalis factus est meus rhetor:
Calphurnium non scripsit, & salutauit.

Salutare enim quempiam nominatim ac memoriter, extemporalis eloquentiæ effectum nullum est: sed obliuiosi hominis memoriam festiuè Martialis notauit. Quinti Fabij res gestæ extenuabãtur ab inimicis, & ouiculæ atque cunctatoris facta dicebantur, cùm essent boni & prudentis imperatoris.

ELENCHVS SVBIECTORVM.

Grammatici non loquẽdi modò scientiam sibi vendicant, sed etiam poëtas enarrãdi: quod postremum tamen eius artis alienum est: nec vllum in Grammatica traditur præceptum, nec tradi debet, de poëtarum sententiis interpretandis. Nam si quid in poëtis dialecticũ, physicum, ethicum, medicum, historicum fuerit, ex earum artium, non Grammaticæ decretis repetẽdum erit.

Rhetores inueniendi,disponendi,ornandi, recordandi, pronuntiandi artes,suæ disciplinę subiiciunt,cùm sit inuentio dispositióque Dialecticorum;& memoria,siquid artis habeat, dialecticæ dispositionis quædã sit vmbra. Generalis argumentorũ doctrina ad speciales quæstiones variis apud Aristotelem libris est repetita, vt dixi; At generalis doctrina generaliter docenda est, ait lex Aristotelis,secùs sophistica est: nec generalis doctrinæ subiectum speciale,sed generale proprium est. Cæteris studiis artium vtinam non tanta reprehensionis huius materies abundaret,vel redundaret potiùs.

ELENCHVS ADIVNCTORVM.

Ex adiunctis frequentior error nascitur, & videtur ab Aristotele nominatim propositus: hinc enim oritur elenchus, de quo est in Elenchis quarto capite primi, propter accidens: Propter accidens paralogismi sunt, quãdo similiter quidlibet putatur rei accidẽti inesse, id est subiecto & attributo, vt si Coriscus diuersus est ab homine,ipse est diuersus à se,est enim homo. Aristoteles hîc obscurus est:exemplum eius retexatur; sic in secunda figura concludetur:

Coriscus diuersus est ab homine:
Coriscus est homo:
Coriscus igitur diuersus est à Corisco.

Atqui si propositionis sensus,vt videtur,negatus sumatur,pro,Coriscus nõ est homo, propositio falsa erit, & ex oppositis antecedentibus,opposita sibi complexio efficietur: sin affirmatus, ex affirmatis concludetur ἀσυλλογίστως in secunda figura:nos apertiùs fecerimus, si dicamus omnem ex adiunctis accidentibus fallaciam, huius esse loci:hinc etiam, sed facilior erit elenchus alter τοῦ ἑπομένου, consequentis, nominatim ab Aristotele propositus ibidem: Itémque quinto & sexto & septimo capite eiusdem libri: pars enim quædam est accidentis consequens.Hîc verò elenchus accidit,quòd existimẽt

conuerti

conuerti consequẽtiam. Quo è sophismate oriuntur illæ sensuum fallaciæ: E felle, mel esse suspicamur, quia

Si mel est, flauus color est:
At est in felle talis color:
Iccirco mel videtur.

Si pluit, terra madida est:
At est madida:
Pluit igitur.

Quod iteratur primi Rhetorici capite vicesimo quarto:

Si magnanimus, contemptor est hominum:
At talis est Alexander:
Magnanimus igitur.

Si timidus est, fugiet:
At fugit: Timidus igitur.

Magnas victorias imperatores callidi hac fallaci & insidiosa sophismatis simulatione cõsequuti sunt: Hannibal Romanos ad Trebiã, ad Thrasymenũ lacum sophistica illa fallacia circumuênit. Thomyris Scytharum regina Cyrum cum ingenti exercitu deleuit: Hinc simulationum permultarum ac dissimulationum inuolucra nascuntur: Sed tamen nõ omne consequẽs est ex adiunctis: potest enim genus esse, & error par erit: vt,

Si equus homo est, animal est:
Sed animal est:
Homo igitur est.

Nec fallacia hæc tantùm argumenti est, sed & argumentationis: De hac igitur rursus in analysi syllogismorum: Quare vt vitiorum genera separemus, fallaciam accidentis & consequentis hîc capiamus pro fallacia adiuncti non proprij neque necessarij, sed quod re ipsa adesse possit & abesse, & cuius conclusione & consecutione falli possimus.

ELENCHVS OPPOSITORVM.

Oppositorum locus captiones acriores habet, ac

sæpe pro oppositis sumuntur, quæ opposita non sunt: Martialis libro quinto:

Pinxisti Venerem, colis Artemidore, Mineruam:
Et miraris opus displicuisse tuum?

Hæc simul fieri poterant, & tamē opus placere: Opposita si subiiciuntur, non faciunt oppositionem: vt,

Candor est color:
Ergo nigror non est color:

Non sequitur: de oppositis siquidem potest idem dici: nec opposita definiuntur, de quibus dici non possit idem, sed quæ de eodem non possint: Si dicātur non de re sibi naturaliter affecta, quanuis medio careant, tamē verum & falsum non diuidunt: vt si de mortuo Socratē dicatur:

Socrates est æger,
Socrates est sanus:

Vtrūq; falsum est: quin si opposita tātùm sint in parte attributi, oppositio necessaria non est: Tibullus libro primo:

At vos exiguo pecori furésque lupíque
Parcite, de magno est præda petenda grege.

Præda petenda est de grege magno: ergo nō est petenda de grege paruo: non sequitur.

Socrates est leo magnus:
Socrates est leo non magnus:

neutrum verum est, quia modus attributi tantùm negatur & affirmatur, non autem etiam attributū ipsum. Ad huius loci captionem attinent ex parte quadam plures interrogationes, de quibus in Elēchis quarto capite primi: vt siquis de rebus, quarum bonæ quędam sint, quædam non bonæ, interroget, Vtrùm omnes bonæ, an non bonæ? Disiunctio videtur esse vera, quia attributa sint contradicentia: at cùm generaliter enuntiatur vtrūque, non necessariò verum falsúmque diuidunt, nec pars altera verè respōdetur: nec omnino sequitur, Putásne omnis homo sapiens est? non: Omnis igitur homo est non sapiens, vt est primo capite secundi de Interpretatione.

Totum

Totum verò oppositorũ locum videtur Aristoteles improbasse,& inter vitia disputationis collocasse : & certè contrarium tot modis peti docuit quinto capite octaui Topici, quot modis peteretur, quod esset in principio: quasi cùm opposita naturâ simul essent & æquè nota, frustra ad alterius disputationẽ alterum peteretur : Attamen etsi ad accuratè demonstrandum, opposita non valent,valent tamen ad refellendum: & ex alterius oppositione,alterum attentiùs considerandum : Nec falsò tritum ac celebratum est illud axioma è secundo & decimo septimo capitibus tertij Rhetorici : Contraria iuxta se pôsita,maximè elucere.Nec tam sæpe támque latè propositus ab Aristotele locus hic esset, si inutilis ei visus esset: nec ἀντιφάσεως axioma,omnium principiorum principium ab eo factum esset.

ELENCHVS PARIVM.

Ex cõparatis sunt etiam suæ captiones. Quia quod virum bonum facere oportebat,id loquebatur Næuius: credidit Quintius eum, qui orationem bonorũ imitaretur,facta quoque imitaturum:ait Cic.pro Quintio;

Quòd alpha dixi Codre, penulatorum
Te; nuper aliqua cùm iocarer in charta:
Si fortè bilem mouit hic tibi versus:
Dicas licebit;beta me togatorum. Martialis lib.5.

Paria videntur alpha penulatorum & beta togatorum,quia sunt affines alphabeti literæ : cùm illa tamen primum,hac secũdum aut nihil significemus. Huc pertinet error consecutionis ad eadem nominatim ab Aristotele propositus secundo capite secundi Topici : qui tametsi in relatis & priuãtibus accidit nunquã,frequenter tamen accidit in aduersis:vt,

Bestia est animata:
Ergo homo est animatus.

Nec Aristoteli vera fuerit illa Ciceronis disputatio in quinta Tusculana : Quid?cùm fatentur satis magnã

vim esse in vitiis ad miseram vitam, nónne fatendum est, eandem vim in virtute esse ad beatè viuendum? Cōtraria enim cōtrariorum sunt consequentia: imò ait Aristoteles, amica & consentanea contrariorum possunt esse consequentia: vt,

Candor est color:
Et nigror est color:

Nec omnino sequitur,

Candor est color:
Ergo nigror non est color.

Qui consecutionis error in contradicentibus multò frequentior est:

Homo est animal:
Ergo non homo est non animal.

Paria igitur videntur hæc esse in contrariis & contradicentibus: at non perpetuò: De quo elencho dicemus rursum in vitiis syllogismorum, quia id argumenti & argumentationis commune vitium est.

ELENCHVS MAIORVM.

Soluere Pæte, decem tibi me sestertia cogis,
Perdiderat quoniam Bucco ducenta tibi:
Ne noceant oro, mihi non mea crimina: tu qui
Bis centena potes perdere, perde decem:

Ait Martialis libro vndecimo. Sic Cicero secundo ad Atticum: Herculè verum vt loquamur, subcontumeliosè tractatur noster Publius: primùm qui cùm in domo Cæsaris quondam vnus vir fuerit, nunc ne in viginti quidem esse poterit.

ELENCHVS MINORVM.

Virgilius quarto Georgico:

—Quid me cælum sperare iubebas?
En etiam hunc ipsum vitæ mortalis honorem,
Quem mihi vix frugum & pecudum custodia solers

Omnia

Omnia tentanti extuderat, te matre relinquo.

Humanos honores non retineo, quomodo diuinos assequar? ait Aristæus ad matrem Cyrenem: At plerunque illud est maius, quod pro minore posuit.

ELENCHVS SIMILIVM.

Similitudinis fallaciam proposuit Aristoteles tertio, & quinto, & sexto, & septimo primi, & tertio secundi Elenchi, nomine τῆς ὁμοιοσχημοσύνης, similis formæ: sed hanc similitudinem, ad dictionem videtur retulisse: vt, Secare est actiuum, ergo & valere: vtrunque enim simili forma dicitur. At ista similitudo formæ in rebus, sicut in dictionibus, potest accidere: quod Aristoteles suis exemplis indicat decimo tertio capite primi Elenchi: imò præceptis, cū ipsemet doceat, omnes fallacias primo capite primi Elenchi, quadam similitudine fieri.

ELENCHVS CONIVGATORVM.

Coniugata captiosa sunt, sed ferè aliqua generali caussa, vt ambiguitatis: Ouidius secundo de Arte:

Aurea nunc verè sunt secula, plurimus auro
Venit honos: Auro conciliatur amor.

Quod idem exemplum Propertius habet libro tertio. Quale & in Ethicis illud, quarto capite secundi ad Nicomachum: Iusta ait, ergo iustus est: Nō sequitur ait Aristoteles, quin iusta res agi possit ab iniusto.

ELENCHVS DIVISIONVM *communis.*

Elenchus omnium diuisionum communis, nominatim quidem ab Aristotele, sed obscurè propositus quinto capite secundi Posteriorum, cùm accidit, aliquid essentiæ vel addere vel detrahere vel superare. Est igitur in di-

in diuisione vitiosum, si quid aut desit aut redundet. Prioris generis exemplũ est quinto AEnidos, vbi ludorum genera quatuor proponuntur, classis, cursus, sagittariorum, pugilum: quintum autem postea, tametsi non propositum, describitur, certaminis equestris. Locus sic est:

Prima citæ Teucris ponam certamina classis:
Quisque pedum cursu valet, & qui viribus audax:
Aut iaculo incedit melior, leuibusque sagittis:
Seu crudo fidit pugnam committere cæstu.
Cuncti adsint, meritæque expectent præmia palmæ.
Ore fauete omnes, & cingite tempora ramis.

Hic ludos tantùm quatuor poëta proponit, præter quos tamen quintũ postea describit: Atqui partitio hæc, equites certatores deceperit, qui sibi nullum certamen hac partitione propositũ putent: perindéque peccat qui sic partitur, atque in diuidenda pecunia siquis pro partibus quinque, quatuor tãtum proponeret: vnam nempe furari videretur. Secundi generis exemplum Cicero secundo de Finibus notauit in Epicuro: Quomodo autem philosophus loquitur? tria genera cupiditatum, naturales & necessarias, naturales & non necessarias, nec naturales nec necessarias. Primùm diuisit ineleganter: Duo enim genera quæ erant, fecit tria: hoc est nõ diuidere sed frangere rem. Qui si diceret, cupiditatum duo esse genera, naturales & inanes: naturalium item quoque duo, necessarias & non necessarias: confecta res esset: Vitiosum est enim in diuidendo, partem in genere numerare. Ad quã diuisionis notam pertinet illa Ciceronianæ partitionis reprehensio, de qua Quintilianus quinto capite quarti libri: In omni partitione, ait, est vtique aliquid potentissimum: quod cùm audiuit iudex, cætera tanquam superuacua grauari solet: Itaque non defuerunt, qui Ciceronis illam pro Cluentio partitioné improbarét, qua se dicturum esse promisit, primùm neminem maioribus criminibus, grauioribus testibus in iudicium vocatum, quàm Oppianicum: deinde præiudicia ab iis esse facta iudicibus, à quibus cõdemnatus sit: postremò

poſtremò iudicium pecunia tentatum, non à Cluentio, ſed cõtra Cluẽtium: quia ſi probari poſſet, quod eſt tertium, nil neceſſe fuerit dicere priora.

ELENCHVS TOTIVS *& partium.*

Atque generalia vitia diſtributionis, ſpecialia ſunt, & primę diſtributionis propria, cùm ex toto ad partem, aut contrà vitioſè diſputatur. Compoſitionis & diuiſionis vitia propriè ſunt, non quæ nominat Ariſtoteles in dictionis elenchis, tertio & quinto & ſexto capitibus primi libri, & tertio ſecundi, ſed quæ ad rem pertinent: Compoſitio enim, eſt fraus illa, quę dicitur in Interpretatione ſecundo capite ſecundi, compoſitorum complexio: Item in Elenchis quarto & quinto & ſexto primi, & quinto ſecundi, ſimpliciter vel non ſimpliciter: vt,

Socrates eſt bonus citharœdus:
Socrates ergo eſt bonus.

Homerus eſt poëta:
Homerus igitur eſt.

Quod idem fit in negatione:

Equus non eſt homo:
Equus igitur non eſt.

Diuerſum eſt illud, ſed generis tamen eiuſdem:

Socrates eſt non Italus:
Ergo Socrates eſt.

Non ſequitur, quia nomen infinitum de quolibet dicitur & ente & non ente: & ſingularis enuntiationis interrogationem verè negatam affirmatio infinita conſequitur, vt ſecũdi de Interpretatione primo capite docet. Quod genus manifeſtiorem fraudem habet, quãdo contradictio includitur:

Non ens eſt opinabile:
Ergo non ens eſt.

aliud in singularibus exemplis omni genere meditationis exercuisse. Atque hac differētia primo primi Posteriorū soluitur ab Aristotele Menonis quæstio: Aut scis aut nescis, quod quæris: Si nescis, frustrà quæris: si nescis, inuentum tamen non agnosces. Scio inquit Aristoteles, generaliter, at specialiter nescio: ideóque non frustrà quęro, & adhibito studio, per notā generis, speciem inuētam agnoscam. Paralogismus igitur est, Scio generaliter, ergo specialiter etiam scio: quia generaliter sciri potest, quod specialiter ignoratur. Tātus igitur támque insidiosus elenchus diligenter animaduertatur.

ELENCHVS DEFINITIONIS.

Definitio nominalis errores frequentes habet: hinc Ciceronis est reprehensio in accusatorem Balbi: In quo erat accusatoris interpretatio indigna responsione, qui ita dicebat, comiter, esse communiter: quasi verò priscū aliquod aut insolitum verbum interpretaretur. Comes, benigni, faciles, suaues homines esse dicuntur, qui errāti comiter mōnstrant viam benignè, non grauatè: communiter quidem certè non cōuenit. Notationes vitiosas in Grammaticis quàm multas videmus? Varronem deridet Quintilianus sexto capite primi libri: Cui non post Varronem sit venia, inquit, qui agrum, quòd in eo agatur aliquid: & graculos, quia gregatim volēt, dictos Ciceroni persuadere voluit? cùm alterū è græco sit manifestū duci, alterum ex vocibus auium? Et illud nimirùm est, quod Galenus secundo de Placitis ait, ἀλάζων μάρτυς, ἐτυμολογία· impostor ac vanus testis, etymologia. Definitio rei falsa omnino interdum reprehēditur. Cicero prima Philippica; Illud magis vereor, ne ignorans verum iter gloriæ, gloriosum putes plus te vnum posse, quàm omnes: & metui à ciuibus, quàm diligi malis: Quòd si ita putas, totam ignoras viam gloriæ. Charum esse ciuem, bene de Rep. mereri, laudari, coli, diligi, gloriosum: metui verò & in odio esse, inuidiosum, detestabile

deteſtabile, imbecillum, caducum. Ariſtoteles hîc duo cõmunia vitia præcipua notauit, obſcurum & ſuperuacuum: & ad obſcuritatem refert inſolentiam orationis, homonymiam, metaphoram: Præterea ſi non manifeſta ſit è definitione propoſita, contrarij definitio: Rectè nãque conſtitutæ definitiones, contrarias ſimul manifeſtant. Quod in principiorum legibus ab Ariſtotele rurſum ponetur: Aut ſi conſtituta per ſe manifeſta non ſit, cuius ſit definitio: ſed quemadmodum veterum pictorum imagines, niſi quis inſcripſiſſet, neſciretur quid eſſet earum vnaquæque. Sic propter obſcuritatem reprehenſa eſt initio definitio illa,

Terrigenam, herbigradam, domiportam,
ſanguine caſſam.

Ad ſuperuacuũ referũtur ſequẽtia: Summatim verò vt dicatur, omne ſuperuacuũ eſt, quod cùm remoueris, reliquo tamẽ definitũ declaratur: ſuperuacuum appellatur etiam hîc, quod latiùs patet & vanum eſt: modi quatuor deſcribuntur, ſi quo vtãtur, quod omnibus inſit: aut ſi proprium quidem ſit: eo autem ablato reliqua definitio propria ſit, & declarat eſſentiam: vt ſi definiatur homo, Ens animal rationale, diſciplinæ capax: primum latiùs patet & poſtremũ vanum eſt: Tum ſi quod non omnibus ineſt: vt ſi definiatur homo, animal gradiẽs, bipes, quadricubitum: poſtremum enim omnibus hominibus non conuenit, ideóque ſuperuacuum: rurſum ſi ſæpiùs dixit idem. At pleonaſmus hic antè iam dictus eſt, & omnis hæc περιεργία, in accurata definitione quidem reprehẽdenda: at in deſcriptione non item.

ELENCHVS TESTIMONII.

E testimoniis porrò q̃ multa ſint mendacia, quàm multiplices errores, q̃ quotidiana periuria, quid oratio longior exprimẽda eſt? Pro tanto autẽ vitio non tradenda præcepta, ſed vota facienda ſunt, vt homines potiùs ratione & veritate, quàm authoritate & teſtimonio

ad

ad iudicandum moueantur: falſique teſtimonij cauſſæ, veri teſtimonij cauſſis oppoſitæ videantur. Verum teſtimonium ſapientia, probitate, beneuolentia teſtis perpéditur, vt in Dialectica dictum eſt: falſum igitur ignorantia, improbitate, maleuolentia perpendatur: quoniã captionum omnium, ſecundum oppoſitum ſolutio erit, vt eſt tertio capite primi Elenchi.

FINIS LIBRI DECIMI NONI.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PROfeſſoris, *Animaduerſionum Ariſtotelicarum liber viceſimus & vltimus, de Elẽchis diſpoſitionis.*

AD Carolum Lotharingum Cardinalem.

ADHVC inuentionis elenchos expoſuimus, ſequuntur elẽchi diſpoſitionis: ac primùm enuntiationis: ad cuius partes pertinẽt elenchi ſingulorum argumentorum: ex iis enim cõficitur enuntiatio. Cùm verò falſa enuntiatio pro vera probatur, hic elẽchus appellatur nono & duodecimo capite Poſteriorum, ignorantia ſecũdum negationem, & ſimplex & ex oppoſitis: Secundum negationem verò dicitur, quia negatione refellẽda ſit: Neque hîc dicendum, Concedo,

vt in

vt in veris: neque distinguo, vt in ambiguis: neque non intelligo, vt in obscuris: neque nil ad rem, vt in superuacuis: sed nego dicẽdum: Simplex autem dicitur, quia est simplicis sententiæ: Simplicis igitur sententiæ simplex est deceptio. Ergo primus hic est ignorantiæ, prauique iudicij locus: nec enim argumenta per se veram sentẽtiam faciunt aut falsam, sed enuntiatio, quæ ex his efficitur. Et ex oppositis eadem ratione falsitatis dicitur: quia si talis enuntiatio non sit, non ea probanda est, sed oppositum. Ergo vt in primo veræ dispositionis iudicio cognouimus bonam magnámque humani iudicij partem contineri, sic cogitemus ex hoc primo captiosæ dispositionis errore summam per se ignorantiam creari: Atque hîc summũ Sophisticæ finẽ falsum constitui, eóque omnes & inuentionis & dispositionis elenchos referri: Et hîc nimirùm in primam scientiæ notam κατὰ παντὸς, offenditur, vt meritò prima ac simplex ignorantia nominetur: magnáque nobis consideratio adhibenda sit, ne ab ea fallamur & decipiamur.

ELENCHVS ENVNTIATIONIS *affirmatæ & negatæ.*

Enuntiationis verò elenchus est nõ solùm cùm falso assensus adiungitur, sed cùm affirmatio pro negatione, aut generale pro speciali, aut non coniunctum pro coniuncto, aut non oppositum pro opposito, contráue sumitur. Ex affirmationis & negationis elencho irrepsit in scholas error ille, quòd modificata enuntiatio ex solo modo negetur: At id nec verum est, nec Aristoteli probatum: nec enim attributi totius est oppositio, sed partis, id est finiti nominis & infiniti:

Hominem currere est contingens:
Hominem currere est non contingens.

Quod mutato modi genere recipiatur faciliùs: vt,

Omnis homo est leo contingenter, vt ita dicam:
Aliquis homo est leo non contingenter.

Vtraque pars eſt falſa,nec ideo eſt contradictio:nec Ariſtoteles toto Interpretationis libro vſquam ait negationem modificati pronuntiati, è ſolo modo, non è verbo etiam pendêre. Hic igitur & conſimilis elenchus euitandus eſt.

ELENCHVS ENVNTIATIONIS *generalis & ſpecialis.*

Communis propoſitio generaliter aut ſpecialiter intelligitur, licet ſignum generalis aut ſpecialis intellectus nullum ponatur. Omnes omnium artium regulæ generaliter intelliguntur, quanuis generalis ſignificationis nota in his nulla ſit. Dialectica, eſt virtus bene diſſerendi: de omni Dialectica intelligitur, non de Platonis aut Ariſtotelis Dialectica. Quando autem cõmune nomen ſpecialiter accipiendum ſit, vſus loquendi, & Synecdoche tropus Rhetoricus docebit, cùm genus nempe pro ſpecie ſumetur: Quod ferè fit cùm de ſingulari aliquo facta mẽtio eſt: Sine dubio perdidimus hominem, magnificéque vicimus: Generali nomine Cicero Catilinam ſignificauit: attamen quia cõmune nomen nec generali, nec ſpeciali nota addita, poſſit interdum ab alio generaliter, ab alio ſpecialiter accipi: De hoc genere enuntiationis Ariſtoteles ſæpe monuit, & appellauit ἀδιόριςον, infinitum: de quo præcipit viceſimo octauo capite primi Poſteriorũ: Infinito igitur poſito incertum eſt, an ſit vniuerſalis propoſitio: definito autem manifeſtum: velut ἀδιοριςία, ὁμωνυμία quædam ſit. Ergo cauendum erit, ne hæc ἀδιοριςία decipiat.

ELENCHVS CONIVNCTAE *enuntiationis.*

Elenchus in enũtiatione copulata vix accidit, ad cuius veritatem, partium veritas ſufficit: at in diſiuncta & cõnexa nequaquã ſufficit: ideóque perridiculum eſt illud

 in ſcho-

in ſcholas inductū,ad diſiunctionis veritatem ſatis eſſe, ſi pars vna vera ſit: vt,

Aut deus eſt,aut homo eſt animal.

Ridiculè enim diſiunguntur, quæ naturâ non ſunt oppoſita,& ſimul eſſe vera poſſunt.

ELENCHVS ENVNTIATIONIS *oppoſitæ.*

Hic Elenchus appellatur ab Ariſtotele quarto capite primi Elenchi,ignorātia elenchi: Atque ad eius cautionem adhibentur illa in difiniendis oppoſitis à nobis adhibita,vt oppoſitio ſit eiuſdem & vnius nō nominis, ſed rei:& nominis non ſynonymi, ſed eiuſdem, & ſecundum idem,& ad idem,& eodem modo,& in eodem tempore.

Socrates diſſerit:
Socrates non tacet:

Non eſt oppoſitio,quia non eſt eiuſdem:

Socrates diſſerit:
Plato non diſſerit:

Non eſt oppoſitio,quia non eſt eiuſdem:

AEthiops eſt albus,nempe dentibus:
AEthiops non eſt albus,nempe facie:

Non eſt oppoſitio,quia non eſt ſecundum idem.

Binarius eſt duplus,vnitatis nempe:
Binarius non eſt duplus,trinitatis nempe:

Non eſt oppoſitio,quia non eſt ad idem.

Dormiens videt: nempe potentiâ:
Dormiens non videt,vt actu:

Non eſt oppoſitio,quia non ſimiliter.

Socrates eſt malo corporis habitu:nempe cùm ægrotat:
Socrates non eſt malo corporis habitu:nempe cùm valet:

Non eſt oppoſitio,quia non eodem tēpore. Ex hoc errore natæ ſunt contingentiū & purorum & miſtorū captiones, vt alibi docuimus: ideóque inter oppoſitiones accepta eſt ſubcōtraria oppoſitio,quę dicitur in ſcholis:

Aliquis

Aliquis homo ambulat:

Aliquis homo non ambulat:

quia poteſt vtraque parte ſimul eſſe vera, nec ideo ſubiectum, res eſt eadem numero, de qua oppoſita dicantur. Etenim illud idem non genere aut ſpecie, ſed numero dicit Ariſtoteles: vt,

Nullus equus eſt rationalis:

Aliquis homo eſt rationalis:

Oppoſitio non eſt, licet ſit eiuſdem genere.

Socrates differit:

Plato non differit:

Oppoſitio non eſt, licet eiuſdem ſit ſpecie. Numero itaque intelligendum, & eiuſdem, & ſecundum idem, & ad idem: & cùm generaliter opponitur aliquid: vt,

Omnis homo differit:

Nullus homo differit:

Idem numero negatur & affirmatur: & ſpecialiter,

Omnis homo differit:

Aliquis homo non differit:

Aliquid idem numero, quod affirmatum erat, negatur: & cùm propriè: vt,

Sacrates diſputat:

Socrates non diſputat.

Quare ex ignorantia elenchi irrepſit in ſpecies oppoſitionis ſubcontraria illa oppoſitio: veréque Ariſtoteles ait decimoquinto capite ſecũdi Priorum, verbo tenus hîc tantùm oppoſitionem eſſe: cùm tamen in omni oppoſitione iubeat idem nõ ſolùm verbo, ſed re opponi: alioqui ignorantiam elenchi creari: Ideóque ait abſolutè non eſſe oppoſitionẽ: & iccirco è generibus oppoſitionis reiicio, quia non affirmet & neget eandem rem numero. Apud Ariſtotelẽ quidẽ duodecimo primi Elenchorum, & octauo primi Poſteriorum nominatur ὑπεναντίωσις καὶ ὑπεναντίον, tanquam dici videatur, ſubcõtrarietas & ſubcontrarium, ſed longè ſecùs: nempe pro ſimplicibus ἐναντίωσις καὶ ἐναντίον· In huius oppoſitionis ſignificationẽ, quod animaduerterim, nunquam.

in Organó nominatur. Multò ineptius est subalternum quod dicitur, oppositionis genus:

Omnis homo est iustus:
Aliquis homo est iustus.

Nullus homo est iustus:
Aliquis homo non est iustus.

cùm summa sit generis cum specie consensio: Nec huius vanitatis vlla in toto Aristotelis Organo vel obscura significatio est.

ELENCHVS SYLLOGISMI.

Elenchus syllogismi sequitur, cuius virtus dicta prius est, vitium iam dicendum: Ab Aristotele autem sic describitur duodecimo capite primi Posteriorum: Ignorantia autem non secundum negationem, sed secundũ dispositionem dicta, est quidem per syllogismum facta deceptio. Appellatur autem propriè παραλογισμὸς, captiosus & fallax λογισμὸς· Sic enim παρὰ interdũ significat in compositis verbis præposterum quiddã & peruersum: & λογισμὸς in compositione, ἀντὶ συλλογισμὸς, valuit.

PARALOGISMI COMMVNES *simplicium figurarum.*

Ordinis in generibus magna cautio & prouisio esse debuerit: hinc enim paralogismi caussę sunt in omnibus syllogismorum generibus. Et Aristoteles hanc etiã partem nominatim instruxit: Frequenter enim fallimur, vt docetur tricesimoquinto cap. primi Priorũ, propter similitudinem dispositionis terminorũ. Et hîc apud Aristotelem propriè est ignorantia secundum dispositionem. In syllogismis simplicibus & communibus duæ sunt theseos fallaciæ cõmunes, vt est vicesimo cap. primi Priorũ: Tum verò in omnibus categoricũ quendam terminum oportet esse, & vniuersaliter inesse: Ex omnibus

bus enim ſpecialibus aut negatis nullus communis ſyllogiſmus in vlla figura ſimplici concluditur:

Nullus equus eſt rationalis;
Nullus homo eſt equus:
Nullus igitur homo eſt rationalis.

Eſt ἀσυλλόγιστον, quia propoſitiones ambæ negantur, & medium nuſquam eſt categoricum. Idem eſt in reliquis figuris:

Aliquod animal eſt irrationale:
Aliquis homo eſt animal:
Aliquis igitur homo eſt irrationalis.

Eſt ἀσυλλόγιστον, quia medium nuſquam eſt catholicum: Idémque in reliquis figuris accidit.

PARALOGISMI PRIMAE FIGVRAE.

Atque hæ trium figurarum cõmunes fallaciæ ſunt: ſingularum propriæ ſunt, quæ ſequuntur. Ariſtoteles in ſingulis multos ἀσυλλογίστους modos propoſuit, qui tamẽ breuiùs contrahi poſſunt. Nullus igitur efficitur ſyllogiſmus in prima figura è propoſitione ſpeciali, vel aſſumptione negata: Prioris generis exemplum, eſt illud ſophiſma:

Quiſquis dicit hominem eſſe animal, dicit verum:
Quiſquis dicit te eſſe aſinum, dicit te eſſe animal:
Quiſquis igitur dicit te eſſe aſinum, dicit verum.

Propoſitio videtur vniuerſalis eſſe propter catholicum ſignum, Quiſquis: At in ea medium, Animal, ſpecialiter accipitur, non generaliter. Propoſitio autẽ ſyllogiſmi vniuerſalis aut peculiaris dicitur à termino ſyllogiſmi vniuerſaliter aut peculiariter ſubiecto: ſi mediũ generaliter accipiatur, falſa propoſitio erit.

PARALOGISMI SECVNdæ figuræ.

In ſecunda figura ex omnibus affirmatis aut propo-

sitione speciali concluditur ἀσυλλογίστως·

Quod ratione vtitur, id melius est, quàm quod ratione non vtitur:
Nihil autem mundo melius:
Ratione igitur mundus vtitur.

Itaque hoc sophisma meritò à Cotta deridetur apud Ciceronem tertio de Natura Deorum: Hoc si placet, iā efficies, vt mundus optime legere librum videatur. Zenonis enim vestigiis hoc modo rationem poteris concludere: Quod literatum est, id est melius, quàm quod non est literatum: nil autem mundo est melius: Literatus igitur est mundus. Isto modo etiam disertus, & quidem mathematicus, musicus, omni denique doctrina eruditus, postremò philosophus erit & mūdus. Clarius autem vitium conclusionis eius sic intelligetur:

Quod vtitur ratione, est optimum:
Mundus est optimus:
Mundus igitur vtitur ratione.

Quod non ideo est ἀσυλλόγιστον, quia nūquam sic verè concludatur: Vera enim concluduntur aliquando dispositione fallaci: vt apud Persium Satyra quinta:

An quisquam est alius liber, nisi ducere vitam
Cui licet vt voluit? Licet vt volo viuere: non sum
Liberior Bruto?

Sed ἀσυλλόγιστον dicitur, quòd aliquādo ex veris falsum concludatur ista ratione: vt,

An quicquam est aliud homo, nisi quòd animal est?
Equus autem animal est:
Equus igitur homo est.

Fallax est cōclusio: Sic Cæneus ἀσυλλογίστως dicebat, vt est apud Aristotelem nono capite primi Posteriorū:

Quod analogia fit multiplici, generatur celeriter:
Ignis generatur celeriter:
Ignis igitur fit analogia multiplici.

Hoc in secunda figura primę fallacię sophisma est: secūdę è propositione speciali est illud obiectū Diogeni:

Quod

Quod non amisisti, habes:
Cornua non amisisti:
Cornua igitur habes.

Sic enim retexendum:

Cornua habet quisquis ea non amisit:
Diogenes non amisit cornua:
Diogenes igitur habet cornua.

Propositio si sit vniuersalis, falsa est: si specialis, ἀσυλλόγιστον facit.

PARALOGISMI TERTIAE FIGVRAE.

In tertia figura nullus syllogismus est ex assumptiotione negata.

Omne animal sentit:
Aliquod animal non est homo:
Aliquis igitur homo non sentit.

Atque illi sunt in tribus figuris communium syllogismorum paralogismi.

PARALOGISMI CONNEXIONIS.

Connexis quibusdam syllogismis, quãuis non congruentibus ad constantiam speciémque doctrinæ, multùm tamen vtimur. Vtile est igitur admonere, inconstantes eas cõclusiones esse, quales sunt in cõnexa propositione non negati antecedentis, & affirmati consequentis. Primus igitur modus est ἀσυλλόγιστος, cùm tollitur antecedens, vt tollatur consequens. Terentius in Adelphis: *Dem. Cæterùm,*

Placet tibi factum Mitio? Mi. non si queam
Mutare: nunc cùm non queo, æquo animo fero.

Cicero pro Murena: Etenim si largitionem factam esse confiterer, ídque rectè esse factum defenderem, facerem improbè, etiam si alius legem tulisset: Cùm verò nihil commissum esse contra legem defendam, quid est quòd meam defensionẽ latio legis impediat? Ouidius

secundo Tristium:

Si quoties peccant homines, sua fulmina mittat
Iuppiter, exiguo tempore inermis erit.
Nunc vbi detonuit, strepitúque exterruit orbem,
Purum discußis aëra reddit aquis.
Iure igitur genitórque deûm, rectórque vocatur:
Iure capax mundus nil Ioue maius habet.

Cæsar apud Sallustiū: Si digna pœna pro factis eorum reperitur, nouum consilium approbo: sin magnitudo sceleris, omnium ingenia exuperat, his vtendum censeo, quæ legibus comparata sunt. Quanuis enim falsa non sint omnia generis huius exempla, iisdem tamen vestigiis falsum effici concludíque potest: vt,

Si arbor equus esset, viueret:
Sed arbor equus non est:
Non igitur arbor viuit.

Propositio assumptióque veræ sunt, complexio autem falsa: Proprium autē syllogismi est, certam dispositionem, & nunquam fallentem præscribere, vt antecedentibus positis consequentia necessaria concedenda sint. Et hoc nimirùm genus est elenchi, de quo in paribus ex Aristotele monuimus: Est enim hæc ad eadem consequutio è contradicentibus:

Si homo, animal:
Non homo:
Ergo non animal.

Rarum est vitium connexi ex consequentis assumptione: incidit tamen aliquando: Ouidius quarto metamorphoseos:

Quem si cura Deûm tam certa vindicat ira:
Ipse precor, serpens in longam porrigar aluum.
Dixit, & vt serpens in longam tenditur aluum.

Ratiocinatio igitur sic habet.

Si Dij statuerunt vindicare Cadmum, fiat serpens:
Sed fit serpens:
Ergo Dij statuerunt vindicare.

Fallax est ista conclusio: dic enim;

Si arbor, equus esset, viueret:
Sed viuit arbor:
Ergo arbor equus est.

Veris partibus antecedentibus falsa complexio efficitur. Hunc paralogismum Aristoteles notauit in Elenchis, nomine consequentis, vt iam dixi: & tamen argumentationis hoc vitium potiùs est, quàm argumenti: Nam hic error accidit, vt est in Elenchis quarto capite primi, quòd arbitremur conuerti consequutionem: quādo enim hoc posito ex necessitate, illud est, putant & alterum esse ex necessitate: vt si (quale antea posuimus) de felle disputes.

Si cygnus est, albus est color:
Sed albus est color:
Cygnus igitur est.

Talem in Melisso paralogismum reprehendit Aristoteles quarto capite primi Elenchi:

Si quid factum est, habet principium:
Ergo si principium habet, etiam factum est.

Non sequitur, ait Aristoteles: non enim si omne quód factum est, habet principium, etiam quicquid principiū habet, factum est: neque consequentia conuertitur. Idē vitium notatur quarto capite secundi Priorum, vt antea iam dictum est.

PARALOGISMVS DISIVNCTIONIS.

Nisi partes omnes disiunctionis affirmentur, primus modus disiunctus fallax erit: vt,

Aut duo poterunt, aut vnus non poterit;
Sed vnus non poterit:
Ergo duo non poterunt.

ἀσυλλόγιστον est: Sic in negantia copulationis est ἀσυλλόγιστον, si tollatur, vt retineas: vt,

Homo non & leo est & equus:
Sed non est equus:
Ergo est leo.

Propositio

Propoſitio aſſumptióque veræ ſunt, cõplexio falſa.

ELENCHVS METHODI.

Elenchi ſyllogiſmi dicti ſunt, elenchus methodi ſequitur, in methodo doctrinæ primùm ſpectãdus: Diſputationes igitur Poëtarum, Oratorum, Philoſophorũ ad hanc methodi legem ſunt retexendæ, ſiquid ὕστερον πρότερον, poſterius prius perſequantur. ὑστερολογία ſiquidem, ſumma eſt methodi dogmaticæ & didaſcalicæ fallacia, quæ cognitionem & iudicium longioris diſputationis impediat & fallat. In hac enim verſatur imprimis petitio quæſtionis, cùm progrediatur ab obſcurioribus explicatio. Sed τῆς ὑστερολογίας vitium illud valdè eſt ab Ariſtotele notatum & animaduerſum, cùm progreditur à ſpecialibus ad generalia: tum enim neceſſe erit ἀδολεσχίαν καὶ ταυτολογίαν incidere. Neceſſe enim eſt aut vniuerſalia priùs dicere, aut ſæpius idẽ dicere, vt eſt quarto capite primi de partibus Animalium. In eodem τῆς ὑστερολογίας vitio eſt, partes non eodem ordine perſequi, quo propoſueris: obeſt enim proſpicuitati plurimùm, cuius tamen cauſſâ ordo & diſpoſitio laudatur: in quod vitium Cicero pro Deiotaro incidit: Reliqua pars ait, accuſationis duplex fuit: vna, regem in ſpeculis ſemper fuiſſe, cùm à te animo eſſet alieno: altera exercitum, eũ contra te magnum comparaſſe: De exercitu dicam breuiter, vt cætera. Hîc partem poſteriorẽ priore loco exequitur. Eodem modo Virgilius in exemplo partitionis imperfectæ paulò antè poſito lapſus eſt: tertium enim & quartum membrum cõturbato ordine tractauit: tertium quippe quarto, & quartum tertio loco. Hęc confuſio frequens in Homero notatur: vt iam hoc Homerico tanquam ſanè bello & ſpecioſo vitio, Cicero per iocum in epiſtola quadã ad Atticum vtatur: vbi cùm duas res ita propoſuiſſet, Quæris ex me quid acciderit de iudicio, quod tam præter opinionem omnium factum ſit: & ſimul vis ſcire, quomodo ego minùs quàm ſoleam præliatus

liatus ſim. Cùm inquam, duas res ita propoſuiſſet, ait, Reſpōdebo tibi ὕστερον πρότερον Ὁμηρικῶς. tum priore loco declarat, quod poſteriore fuerat ab eo propoſitū. Videndum etiam diligēter erit vniuerſum illud alieni vitium: tam enim eſt in vitio, qui reſiſtētem, aperta, quàm qui ſua ſponte ſequentem, occulta via ducit.

COROLLARIVM DE EXERcitatione *Dialecticæ artis.*

Atque hi ſunt dialecticæ & inuentionis & diſpoſitionis elenchi per varios Ariſtotelis libros diſperſi, iterati, & contra Ariſtotelea de materia artis principia cōfuſi, vel potiùs omnino traditi: nec enim principia Ariſtotelis, vllam vitiorum doctrinam in veram artis traditionem accipiunt, ſed è veritatis præceptis falſitatē oppoſitam iubent intelligi. Sed tamen artis veriſſima methodo inſtitutæ vtilitas nulla futura eſt, niſi exercitatio recta adhibeatur: de qua multis iam locis locutus ſum, & ad extremum rurſus eſt agendum. Ergo Logica ſtudioſè pueris cognoſcenda & memoriter ediſcenda eſt: atque ad cognitionem memoriámque eius confirmandam, mutua condiſcipulorum de præceptis eius & regulis altercatione diſceptanda: ſed exercitatio maior eſt adhibēda, quæ doctrinam, interea dum cognoſcetur & memoriter ediſcetur ac diſceptabitur, in verum vſum ſenſim, atque actum paulatim deducat. Appellatur ab Ariſtotele in Topicis γυμνασία, πεῖρα, διατριβὴ, μελέτη· exercitatio, experientia, conſuetudo, meditatio. In qua quantum inſit ad bene diſſerēdum momenti, dici poſſe equidem vix arbitror. Siquis enim eximię pulchritudinis animalia in aulæis picta ſpectaret, atque in ipſa ſpectādi admiratione cùm eſſet, ea repentè excitata proſilirent, quanta iam eſſet, & quāto perfuſa gaudio ſpectanti lætitia? Ita ſiquis artis tam nobilem, támque humanitatis propriam deſcriptionem cōtemplatus, vſum aliquē viuentémque actum deſideret, atque in ipſo deſiderio,

ſiderio, doctrinæ velut artus animari, ſuáque ſpōte moueri aſpiciat: protinúſque ita comparari, vt Palladis alicuius inſtar occultiſſimas res aperiat, cōſulētibus ſumma prudentia reſpondeat, res controuerſas diſceptet, perturbatis ordinem afferat: qua voluptate hęc ipſa cōtemplantis animus geſtiet? qua lætitia exultabit? Hæc porrò miracula exhibebit exercitatio: languentes & ſopitos artis ſenſus excitabit: calore viuentis ſanguinis, motúque ratiocinantis ſpiritus animabit. Sūma igitur ac ꝓpè ſola differēdi virtus eſt in exercitatione. Itaque Ariſtoteles verè ait primo primi Poſteriorū, item viceſimo primo capite primi Priorū, vt antea iam ſæpe diximus, generalibus artis pręceptis eruditū, καθόλου ſcire: in ſingularium vſu verſatū & exercitatū, ἁπλῶς καὶ ὡς τῷ ἐνεργεῖν, abſolutè & actu ſcire: & vniuerſaliter ſciri poſſe, quod ſpecialiter ignoretur: in vſúque ſingulariū rudem eſſe poſſe, qui vniuerſalia artis præcepta didicerit. Atque hinc ſecundū exiſtimationē fallaciā oriri. Noris ergo tota Logicæ præcepta, & quādiu voles, diſputaris: in ſingularibus hominum bene differentium exemplis non exercueris, eorum more diu multúmque non diſſerueris, ſi te Logicum eſſe opinaris, opinione tua falleris, ait Ariſtoteles: Nec enim Logica, ſola conſtat artis cognitione, ſed multò magis exercitatione: tametſi generalia documenta edidiciſti, attamen quia humanum in ſingulis exemplis vſum neſcis, abſolutè Logicam neſcis. Itaque vt eſt in Philoſophia octauo capite noni, etiam fieri non poteſt, vt ſit ædificator, qui nihil ædificarit: neque cithariſta, qui nihil cithara cecinerit. Itaque quemadmodum doctores cùm diſcipulum operātem oſtenderint, putant ſe ſummam perſoluiſſe: Nam ſi ſecùs fuerit, Paſſonis Hermes erit: incertúmque fuerit intùs foríſne ſcientia fuerit: quemadmodum & ille: In illa ſiquidem ſtatua cùm nulla foris inæqualitas, ſed vndique, vt in ſpeculo, leuitas ſentiretur, Mercurius intùs eſſe videbatur: contrà cùm iunctura nulla cerneretur, non videbatur includi potuiſſe, vt interpres Alexāder

der ait. Denique quid aliud magis Logicę exercitationem, quàm singulare illud Aristotelis eulogium nono capite decimi ad Nicomachum, commendare potest? In agendis rebus, finis non est percepisse & nosse singula, sed potiùs hæc agere. Neque sanè satis est scire quid sit virtus, sed vt habeamus & vtamur, est enitēdū.

Dialecticæ subiectū circa quod exerceatur, ab Aristotele in Philosophia definitum est ens: quo nomine authores omnes sine exceptione comprehenduntur: attamen quia nunc de scholastico tyrocinio & rudimento loquimur, quo logicus vsus paratur (exercitatio siquidem, vt est quinto capite octaui, facultatis est gratiâ) ex omni numero seligendi sunt, quorum in ratiocinando quidem similes esse volumus: & qui res sic sibi propositas explicant & disputant, vt explicare & disputare cupimus: Sed initio, sicut in formandis grammaticis discipulis fieri solet, dum præcepta audiuntur, vnà facillimi & iucundissimi authores adiungendi sunt, in quibus Logicæ & inuētionis & dispositionis exempla perspiciamus, perspectáque imitemur, & in aliis sententiis exprimamus. Tales verò sunt multis operibus poëtæ & oratores, quia res familiares tractant, quia sui sermonis elegantia & ornatu delectant: deinde cùm in iis mansuetioribus musis Logica versata primùm & exercitata fuerit, & ad mathematicas ac physicas artes puer deducetur, non solùm Dialecticis legibus, eorum argumēta iudiciaque pleniùs intelliget, sed accuratiore exercitationis materia Dialecticas ipsas leges vberiùs exercebit: neque tantùm propositas artes Logico lumine perfectiùs aspiciet, sed hoc ipsum logicū lumen quantò maioribus in rebus & maiore studio adhibebit, tātò clarius & splēdidius efficiet. Species logicæ exerercitationis duæ sunt, altera in exploratione disputationis iā factæ, altera in nouæ cōpositione & effectione: Illa nominatur ἀνάλυσις ab Arist. 33. cap. primi Priorū: hæc γένεσις aut σύνθεσις, Aristotelis saltem verbis, appellari potest effectio & compositio: cùm γένεσιν & ἀνάλυσιν opponat ibidem:

ibidem:Item ἀναλύειν καὶ συνθεῖναι in Elenchis primo cā pite secūdi:quin vtraque verbis Aristotelis διαίρεσις καὶ σύνθεσις dici possit,cùm hæc Aristoteles frequēter opponat:per analysim cognoscimus disputationis propositæ virtutes vitiaque:per genesim,virtutes imitamur, vitia fugimus: Sic grammatica analysi puritatem propositi sermonis examinamus , grāmatica synthesi in alia sententia effingimus: sic omnis artis exercendæ ratio duplex erit,agnoscere in spectatis exemplis artem , & agnitam imitari. Analysis itaque dialectica , retexta ars quædam erit , & per eosdem progressionum omnium gradus repetita,quæ spectare iubebit velut architectura,operis confecti speciem : omnibúsne locis ad legem conueniat, & ideam præceptis monstratam penitùs exprimat , omnibúsque omnium partium numeris absoluat.Nomen ἀπὸ τοῦ ἀναλύειν,à retexendo,quòd hæc exercitatio , quasi Penelope contextam iam telam retexat: pro quo διαλύειν καὶ ἀνάγειν, dissoluere & reducere in Analyticis dicitur: Accidet verò, vnà & suprà dicta cōfirmari & illustrari,quòd eiusmodi sint, per ea quæ modò dicentur, ait Aristoteles tricesimo tertio primi Priorū, expositа inuētione & dispositione, cùm & analysim accederet. Et certè inuentio dispositióque factæ disputationis verè tum cōfirmatur & illustratur,imò etiam iudicatur, cùm retexitur, & penitùs perspicitur : ob cámque caussam tātum Aristoteles analysi tribuit,vt libros, in quibus non solùm Analytica documēta , sed tum inuentionem communem & scientificam,tum dispositionem & propositionis & syllogismi & methodi traderet , Analyticos inscripserit : quasi frustrà disputatio & inueniretur & disponeretur,nisi inuenta & disposita retexeretur & examinaretur: imò quasi nullus esset futurus Logicus,nisi priùs esset Analyticus,id est in excellē-tium & omnis generis disputationum explicatione & examine diligenter & assiduè versatus . Analysis igitur meritò habeatur & inuentionis & dispositionis illustratio & confirmatio.Nec hîc ars vlla noua est: virtutes in-

uentionis

uentionis & dispositionis in exemplo proposito retexat: vitia etiam, si qua sunt ex Elenchis cognita, perpendat: virtutes imitetur, vitia fugiat. Genesis, non est inspectio propositi exēpli, vt analysis, sed effectio noui operis: quę meditatio vnā & eandē viam in scribendo dicēdóque sequitur, & vtilitatē logici studij ferè totā complectitur. Etenim vt in cæteris artibus, sic in Logica, celeritas agendi, non analysi, sed genesi comparatur. Itaque siquid per analysim nobis apertū manifestúmque fuerit, in opere autem ἀμελέτητοι, inexercitati simus, sæpe commoditatibus & opportunitatibus priuamur. Accidit autem interdum hîc, quod in lineamentorum discriptionibus: etenim illic sæpe cùm retexuimus, cōponere iterum non possumus: sic in disputando fit, vt licet intelligamus, vnde ratiocinatio fiat, conuertere tamē & componere ratiocinationem nequeamus: atque analysi Hermes fotassis egregius, sed certè Passonis Hermes efficiatur: Veruntamen vt iam diximus, neque satis est scire quid sit virtus, sed vt habeamus & vtamur, est enitendum. Quare vt logica virtus habeatur, genesis assumatur: cuius via communis etiam analyseos duplex est, scriptura & vox: quod Aristoteles tricesimo tertio capite primi Priorū illis verbis, ἢ γράφοντες, ἢ ἐρωτῶντες, aut scribentes, aut interrogantes, quodammodo comprehendit: sic idem ipse Logicam exercuit, non solùm voce docendo, & omnibus modis ratiocinando, sed infinitos de philosophia & omnibus artibus libros scribēdo. Vtriusque exercitationis & vocis & scripturæ, communis forma duplex est, altera perpetua, concisa altera: Plato concisam in dialogis amauit, eóque genere philosophiā composuit: Aristoteles perpetua disputatione disciplinas suas explicauit: attamen idem propositionem non solùm dialecticam & sophisticā in Topicis & Elēchis, sed apodicticam in Analyticis interrogationem facit nono capite primi Posteriorum: Vt videatur Aristoteli placuisse, etiam artium institutiones dialogo tractari, vt doctor interroget, discipulus respōdeat:

deat:aut contrà, quia sit ignorantis interrogare:nam & ideo Socrates interrogabat,ait Aristoteles octauo capite secundi Elenchorum,non autem respondebat : profitebatur enim se nescire: Quapropter ἀγὼν ille,qui voce fit interrogando respondendóque , itémque perpetua disceptatio, logicis exercitationibus inseruiat:nã & ille animi præsentiam acrimoniámque vehementer excitat, & hæc non minimùm confirmat: & vtrunque genus valdè seriis in rebus, cùm è schola discesseris , profuturum est,modò non sit temerarium, sed analyticum & artis descriptę viis directum:& iactatum non in pręceptis altercandis tantùm , sed multò magis in exẽplis seriarum rerum , quas in vita tractaturi sumus : in quã enim materia Logicam exercueris, in eadem prõptam eius & expeditam facultatem habebis.Quanuis autem vox ad docẽdum multò valentior sit scriptura , ac vox mentis sit index,vocis scriptura, vt est primo capite primi de Interpretatione:& vox naturâ prior sit,quàm scriptura,attamen scriptionis exercitatio prudentior est & tẽpore prior: cuius exercendæ nõ alia via est,q̃ Rhetores tradiderũt exercendæ ciuilis eloquentiæ: quæ Logicam & Rhetoricã pręterea in elocutione & actione cõprehendit. Quamobrem, vt Crassus ait primo de Oratore,in istis ipsis exercitationibus etsi vtile est etiam subitò sæpe dicere , tamen illud vtilius,sumpto spatio ad cogitandum, paratiùs atque accuratiùs dicere . Caput autem est, (quod vt verè dicam , minimè facimus : est enim magni laboris, quem plerunque fugimus) quamplurimùm scribere: Stylus optimus ac præstantissimus, vt dicendi,ita disserendi effector ac magister: Nam si subitam & fortuitam orationem commẽtatio & cogitatio facilè vincit,hanc ipsam profectò assidua ac diligens scriptura superabit. Cùm igitur per analysim in propositi nobis ad imitandum authoris virtutes congnouerimus , quæstio aliqua consimilis earum rerum, quæ ab illo tractantur , proponetur: scribendóque primùm,tum etiam dicendo explicabitur: quàm maximè

ad

ad veritatem & similitudinis expressionem accommodatè. Ita enim inuentionem acuemus, & cõfirmabimus dispositionis prudentiam: imò comparatum superioribus Grammaticæ & Rhetoricæ studiis, orationis fructum gratis augebimus: cùm, sicut accidit in sole ambulantibus, licet res alias meditentur & agant, tamen interea imprudentes & inscientes colorãtur: ita nos in disertis & eloquentibus authoribus, licet artificium tantùm logicum de industria consectantes, attamen coniunctus & alligatus orationis ornatus, vel imprudentes sequetur: & cùm eorum more disserere consuescemus, eorum etiam more dicere, sine labore vnà consuescemus. Ergo disertorum Logicorum imitatio hunc gratuitum fructũ etiam dabit: Deinde cùm præstantes authores hac scriptionis dictionísque diligẽtia diu multúmque imitati fuerimus, imitatione dimissa quęstionem liberam sumemus de bonis rebus & malis, de iucũdis & vtilibus, déque omnibus cõmuni hominũ iudicio subiectis, & industria propria explicabimus: omnes inuentionis artes excitabimus: nullum intentatum argumenti genus relinquemus: quæstionis vtranque partem per omnia argumentorum genera deducemus: argumẽta ipsa non vno, sed vario modo proponemus & concludemus, próque natura rerum, secundum artis aut prudentiæ methodum disponemus. Talis fuit Aristotelis disciplina tot locis à Cicerone celebrata, qua discipulos suos non solùm subtiliter disserere, sed ornatè dicere docuit: Nam cùm Grammaticæ & Rhetoricæ iam cognitæ fructum & vsum illum gratuitum cũ Dialecticæ exercitatione coniungemus, loquendi dicendíque proprietatem & ornatum cum disserendi subtilitate coniungemus. Aristoteles igitur, ait Cicero prima Tusculana, vir summo ingenio, scientię copia, cùm motus esset Isocratis Rhetoris gloria, dicere etiam cœpit, adolescentes docere, & prudentiam cum eloquẽtia iungere. Et in Oratore, cùm de thesi loquitur: In hac Aristoteles adolescẽtes, nõ ad philosophorum morem,

tenuiter differendi, sed ad copiam Rhetorum in vtranque partem, vt ornatiùs & vberiùs dici posit, exercuit. Atque hâc magnificam Aristotelis exercitationem Cicero testificatur à suis præceptoribus seruatam. Itaque, ait secũda Tusculana, mihi semper Peripateticorũ Academiæque consuetudo de omnibus rebus in contrarias partes differendi non ob eam caussam solùm placuit, quòd aliter nõ posset, quid in vnaquaque verisimile esset, inueniri, sed etiã quòd esset ea maxima dicendi exercitatio, qua princeps vsus est Aristoteles: deinde eum qui secuti sunt. Nostra autem memoria Philo, quem nos frequenter audiuimus, instituit alio tempore Rhetorum præcepta tradere, alio philosophorum. Aristoteles igitur Rhetoricæ studium, cum philosophiæ studio coniunctũ discipulis exercendis habuit: Et nos eius exemplo atque instituto faciliùs etiam tenemus: Ille enim duas artes eodem die docebat, nos distinctis temporibus docemus, Rhetoricam primò, Logicam secundò: sed antecedentis iam perceptæ & cognitæ vsum, & quidem, vt dixi, gratuitum in consequentis exercitatione coniũctum retinemus: quódque Aristoteles secutus est, idipsum via etiam magis compendiaria sequimur. Atque etiam cùm multæ sint Peripateticæ philosophiæ laudes, nulla tamen est tam egregia, támque propria: vt in Dialectica monui de flumine Aristotelis aureo, de diuina Teophrasti eloquentia, déque cæterorum Peripateticorum suauitate & copia. Cúmque in hac parte tãtùm boni sit, magnus labor, magnum studium est adhibendum, vt inde rerum abundantiam quàm amplissimam, & ad omnem disputationem promptissimam facultatem hauriamus. Atque vt analysim, sic scriptionis dictionísque genesim possimus per omnes artes deducere: Quis enim alienum vel incommodum putabit, si non ad alios docendum, certè ad studiorum fructũ augendum, commentarios artium singularum, de quibus in schola audiamus, dialectica ista ratione conficere? Imò verò quoniã tota hominis vita nil aliud esse, quàm

rationis

rationis meditatio & exercitatio debet, sic Dialecticã, id est rationis naturalis artem, quanquam breuiter & paucis annis in schola meditatam & exercitatam, tota vita tamen in rebus omnibus meditemur & exerceamus: nec ab hominis vita dialecticũ vsum separemus: nec hominem ab animali dialectico & rationali distinctum & diuersum faciamus: tandem certè vt in cæteris artificiis omnibus, sic in hoc vniuerso & omnia alia cõplectente, verissimum illud esse percipiemus, Artem nõ tam præceptis, quàm exercitatione cognosci: multáque quæ otiosi in scholis pueri ieiuna atque arida putabamus, in hoc vsu diligentissimè versati mirabimur: atque ipse sensus consuetudine & exemplis & multiplici vsu informatus, aliquid ostẽdet, quod quieta cogitatio, quanuis acutissima, non poterat intelligere: vsus denique scientiam vniuersalem, faciet absolutè scientiam: Passonísque Mercurium nõ solùm intùs cęlatum & insignem, sed foris ap·rtum atque tractabilem exprimet. Quamobrem, quantus erit exercitationis labor, tanta erit artis non solùm vtilitas, sed scientia prudentiáque.

Atque hæc de exercitatione dialecticæ dispositionis, cuius ars non solùm ad iudicandum, sed si qua hîc omnino ars esse potest, ad recordandum valet: Enuntiationis ordo vt minor est, sic subsidij minùs habet: Syllogismi collocatio percepta, plus adiuuabit: Res igitur exẽplo declaretur. Sit puer, qui querimoniam Penelopes apud Ouidium epistola prima de Vlyssis absentia post euersam Troiam, memoriæ commendare velit.

Sed mihi quid prodest vestris disiecta lacertis
Ilios, & murus, quod fuit antè solum:
Si maneo, qualis Troia durante manebam,
Virque mihi, dempto fine carendus abest?
Diruta sunt aliis, vni mihi Pergama restant,
Incola captiuo quæ boue victor arat.
Iam seges est vbi Troia fuit, resecandáque falce:
Luxuriat Phrygio sanguine pinguis humus.

Semisepulta virûm curuis feriuntur aratris
Ossa, ruinosas occulit herba domos.
Victor abes, nec scire mihi quæ caussa morandi,
Aut in quo lateas ferreus orbe, licet.
Quisquis ad hæc vertit peregrinam littora puppim,
Ille mihi de te multa rogatus abit.
Quámque tibi reddat, si te modò viderit vsquam,
Traditur huic digitis charta notata meis.
Nos Pylon, antiqui Neleia Nestoris arua
Misimus, incerta est fama remissa Pylo.
Misimus & Sparten, Sparte quoque nescia veri,
Quas habitas terras, aut vbi lentus abes.
Vtiliùs starent etiam nunc mœnia Phœbi:
Irascor votis, heu leuis ipsa! meis.
Scirem vbi pugnares, & tantùm bella timerem:
Et mea cum multis iuncta querela foret.
Quid timeam, ignoro, timeo tamen omnia demens,
Et patet in curas area lata meas.
Quæcunque æquor habet, quæcunque pericula tellus,
Tam longæ caussas suspicor esse moræ.

Hunc totum locum cùm viderit puer primo cõnexo syllogismo comprehensum, partes singulas notabit, earúmque præcipuas exornationes: Propositionẽ igitur aspiciet initio in quatuor primis versibus positã:

Sed mihi quid prodest vestris disiecta lacertis
Ilios, & murus, quod fuit antè solum:
Si maneo, qualis Troia durante manebam,
Virque mihi, dempto fine carendus abest?

Deinde sequitur assumptionis sentẽtia, At tu abes: & amplificatio ex adiunctis ruinis euersæ Troiæ: vbi sex sunt versus:

Diruta sunt aliis, vni mihi Pergama restant,
Incola captiuo quæ boue victor arat.
Iam seges est vbi Troia fuit, resecandáque falce
Luxuriat Phrygio sanguine pinguis humus.
Semisepulta virûm curuis feriuntur aratris
Ossa, ruinosas occulit herba domos.

Dehinc

Dehinc repetitur assumptio, & augetur à maiori: Non modò abes, sed ita abes, vt scire nequeam vbi lateas: Quod exaggeratur factis Penelopes, Interrogo, scribo, mitto in omnes orbis partes, nec quicquam de te audio. Decem sunt hîc versus:

Victor abes, nec scire mihi quæ caussa morandi,
Aut in quo lateas ferreus orbe, licet.
Quisquis ad hæc vertit peregrinam littora puppim,
Ille mihi de te multa rogatus abit.
Quámque tibi reddat, si te modò viderit vsquam,
Traditur huic digitis charta notata meis.
Nos Pylon, antiqui Neleïa Nestoris arua,
Misimus, incerta est fama remissa Pylo.
Misimus & Sparten, Sparte quoque nescia veri,
Quas habitas terras, aut vbi lentus abes.

Conclusionis sententia tandem vicesimo primo secundóque versibus per contrarium significatur:

Viliùs starent etiam nunc mœnia Phœbi:
Irascor votis, heu leuis ipsa! meis.

Sed & ipsi conclusioni amplificatio accedit ex adiunctis: sex sunt versus:

Scirem vbi pugnares, & tantùm bella timerem:
Et mea cum multis iuncta querela foret.
Quid timeam, ignoro, timeo tamen omnia demens,
Et patet in curas area lata meas.
Quæcunque æquor habet, quæcunque pericula tellus,
Tam longæ caussas suspicor esse moræ.

Quamobrem cùm hac interpretationis diligentia puer totam sententiam distinxerit, vel à diligenti præceptore distinctam acceperit, & ex octo & viginti versibus quatuor propositioni, sexdecim assumptioni, octo conclusioni tribuerit, hac syllogismi descriptione nō solùm partes, sed partium quoque sententiam sibi repræsentabit: Nam cùm scierit hîc primo loco propositionē, secundo assumptionem, tertio conclusionem esse, sciet

itidem ex cognitis syllogismi legibus, quæ vis cuiusque partis esse debeat: quinetiam hac ratione facillimè φαντασίας animo concipiet, per quas, imagines rerum absentiũ ita subiiciet animo, vt cernere oculis ac præsentes habere videatur. Vt in hoc exemplo occurrent antiquæ vrbis ruinæ, agricolæ, ossa, nautæ, mulier solicitè interrogans, tabellarij, bella, naufragia, cædes. In longioris autem orationis & disputationis ambitu, præsertim si doctrinæ methodus seruata sit, memoriæ subsidium præcipuum erit. Exemplum de nostra Dialectica commodissimum erit, vt Dialectica sui ipsius imprimis memoriam confirmet, quæ aliis opem confirmandæ memoriæ polliceatur. Figuretur igitur hîc primis rerũ notis, artis Dialecticę summa & vniuersa partitio, quæ quod dicimus, oculis etiam spectandum proponat.

Ani-

- *Dial.*
  - *Inu.*
    - *Insit.*
      - *Pri.*
        - *Cau. effc.*
          - *fin.*
          - *for.*
          - *effi.*
          - *mat.*
            - *Proc.* / *Conf.*
            - *abso.* / *adiu.*
            - *per se.* / *per acci.*
              - *vi.*
              - *for.*
        - *Sub. adiun.*
        - *Op.*
          - *Contr.*
            - *affi.*
              - *Rela.*
              - *aduer.*
            - *neg.*
              - *priuā.*
              - *contrad.*
          - *Repug.*
        - *Cōpa.*
          - *Quan.*
            - *par.*
            - *imp.*
              - *ma.*
              - *mi.*
          - *Quali.*
            - *simi.*
            - *diß.*
      - *Ort.*
        - *Nom.*
          - *nota.*
          - *coniu.*
        - *Distr. ex.*
          - *cauß.*
          - *effe.*
          - *subie.*
          - *adiun.*
        - *Def.*
          - *def. pro.*
          - *descr.*
    - *Aß.*
      - *Leg.*
      - *Test.*
      - *Pact.*
      - *Quæst.*
      - *Iuris.*
  - *Disp.*
    - *Enūt.*
      - *Sim.*
        - *Cō.*
          - *gen.*
          - *sp.*
        - *Propr.*
      - *Con.*
        - *Rel.*
        - *Cop.*
        - *Con.*
        - *Dis.*
    - *Arg.*
      - *Syl. part. prop. aß. compl.*
        - *Simp.*
          - 1, 2, 3 *modi. 6.*
        - *Coniun.*
          - *conne. modi. 4.*
          - *disiun. modi. 2.*
      - *Enthymem.*
    - *Meth.*
      - *Doctrinæ.*
      - *Prudentiæ.*

Ita-

Itaque propositis hoc modo distributísque rebus, vt verborum quoque contextus faciliùs ediscatur (qui ab arte auxilij nihil admodũ capit, nisi fortè quòd res ordine distributæ sua vocabula secum rapient:

Verbáque prouisam rem non inuita sequentur:)

accedat, si placet, meditatio, vt per partes paulatim memoria ducatur: quinetiam modica voce in meditando animus excitetur, vt duplici motu dicendi & audiẽdi memoria iuuetur: tum si qua ratio memoriam possit adiuuare, illa dispositionis admonitio iuuabit: licebítque philosophis & oratoribus, qui locis & imaginibus artem quandam memoriæ confinxerunt, per nos quidẽ valere: nihil enim pollicentur, quod non vberiùs multò faciliúsque teneamus: Aiunt enim ordinẽ prodesse memoriæ, sed externis & commentitiis eam signis & simulacris instruũt: nos ordinis rebus ipsis insiti doctrinam certissimam, & veros locos pro rerum gradibus & generibus distictos, rerúmque verissimas imagines adhibemus: illi verborum memoriam infinitate formarum conturbant, dum propter singula verba ad singulas species est respiciendum: Nos hãc partem, rerum compositione & collocatione (quantum natura fert) adiuuamus. Quapropter quicquid est, quod ad confirmãdam memoriam doctrina possit efficere, id totum dialecticæ dispositionis doctrina præstabit.

Sed perorandi iam tempus est. Pro duobus libris in Elenchos Aristotelis destinatis, elenchos & inuentionis & dispositionis collegimus, & artis via quadam digessimus. Aristoteles perorationem operi logico addidit, nos in huius perorationis animaduersione perorabimus. Hîc Aristoteles se non partis alicuius, sed vniuersæ Logicæ primum authorem, & modo quodã summum perfectorem esse gloriosè magnificéque prędicacauit. Syllogismum Aristotelis hac de re, iudiciúmque totum & integrum è Græco conuertam ac latinè proponam: & quò faciliùs intelligatur, apertiùs retexam. Cùm igitur in logici operis epilogo dixisset Aristoteles

les (Quod igitur perfecta ſint atque abſoluta quæ pro poſuimus, hinc eſt manifeſtum:) deinceps hunc ſyllogiſmum concludit:

Primi artium inuentores valdè laborarunt:

Ariſtoteles eſt primus artis dialecticæ inuentor, imò etiam perfector:

Valdè itaque laborauit.

Propoſitio eſt primo loco, aſſumptio ſecundo, complexio poſtremo. Propoſitio igitur ita primùm comprehenditur, & ornatur artium diſſimili inuentione & amplificatione, quòd illa difficillima ſit, hæc facillima. Quid verò in hoc opere contigerit, non eſt nobis ignorandũ: ex omnibus enim quæ inueniuntur, partim quidem ab aliis ſumpta priùs, paulatim elaborata & exculta, à ſucceſſoribus augentur & amplificãtur: partim verò ab initio primùm reperta, modicos quidem primùm progreſſus, conſequentibus tamen amplificationibus multò commodiores & excellentiores facere cõſueuerunt: Principium ſiquidem fortaſſe plus toto, vt dicitur: itaque etiam difficillimũ: quantò enim facultate maximum eſt, tantò mole & amplitudine minimum, cognitúque difficillimum: Ac eo inuento, facile eſt addere atque augere reliquum. Propoſitionis adhuc ſententia fuit, & propoſitionis exornatio, quòd artium prima inuentio difficillima ſit, cõſequens amplificatio facillima. Sequitur propoſitæ diſſimilitudinis exemplum de rhetoricis artibus, quas Ariſtoteles appellat hîc ciuiles diſciplinas, ſicut ſecundo capite primi Rhetorici, partem politicæ, Rhetoricam facit. Quod quidem in ciuilibus cæteriſque propemodũ diſciplinis accidit, quarum principia qui repererunt, perpuſillũ quiddam promouerunt. At nunc his artibus excellentes à multis veluti ſucceſſione paulatim colligentibus inſtructi ſic auxerũt: Tyſias primis ſucceſſit, Tyſiæ verò Thraſymachus, huic autem Theodorus: aliíque permultas partes contulerunt, vt artem vſque adeò creuiſſe, mirum nihil eſſe videatur. Exemplum ſic eſt de Rhetorica: Aſſumptio

ptio deinde sequitur:

At Aristoteles est primus inuentor Dialecticæ: quæ sua quoque collatione illustratur. Quemadmodū Gorgias, sic sophistæ & Dialectici veteres, artis opera quidem multa, at nulla præcepta tradiderunt: id est artis vsum, non artem tenuerunt: artémque exercuerūt, non docuerunt Huius verò operis non hæc quidem pars erat, illa autem non erat instituta, sed omnino nulla erat: Etenim mercede contentiosas artes docentium institutio, Gorgiæ operi similis erat: orationes enim hic quidem ad dicendum, illi verò ad interrogandum ediscendas proponebant, in quas vtrique mutuis sermonibus incidere solebāt: Itaque facilis quidem ab iis & expedita, sed inartificialis institutio discipulis tradebatur: nec enim arte, sed artis operibus & exemplis tradendis, se peritiam tradere opinabantur. Adhuc similitudo Gorgiæ & veterum sophistarum seu Dialecticorum fuit, quòd vtrique exercitatores artis, non doctores fuerint. Idémque similitudine calceolariorum pleniùs declaratur. Quemadmodum si quis profiteatur scientiam se traditurum, qua pedes non doleant, deinde suendi artem quidem non doceat, nec vnde facultas ea comparetur, sed multa calceorum variorum genera suppeditet: hic enim ad vsum, adiumētum attulerit, artem tamen nequaquam tradiderit. Assumptionis sententia & exornatio sic est: vbi considerabis quod Aristoteles dicit, Logicæ artis exempla à Logicis veteribus tradita iuuentuti fuisse, artem traditam non fuisse: calceos denique, non calceorū faciendorū artem: qui locus in Topicis frequēter à nobis citatus est: & Topicus doctor, talis calceolarius sæpe demonstratus est. Repetitur deinde propositum antea Rhetoricæ exemplum, eíque Dialecticæ exemplum dissimile cōparatur, quòd Rhetoricæ præcepta quidem iam multa fuerint inuenta, Logicæ autem prorsus nulla: & complexio colligitur. Ac de Rhetoricis quidem fortasse permulta & antiqua documenta fuerunt: de ratiocinādo autem & argumentan-

gumentando nihil omnino priùs aliud dicere potuimus, quàm vſu & exercitatione quærendo, longi temporis labores exhauſimus. Atque hæc complexio eſt, in qua diſſimilitudinem Rhetoricæ & Logicæ conſiderabis, & qualis Ariſtotelis ratio ſit: nam ſi de Rhetorica, multa iam præcepta ac dicta erant, certè de Logica etiam multa præcepta ac dicta erant: Ariſtotelis enim tempore, vt ex ipſius Rhetoricis conſtat, Rhetorica nihil fuit, niſi inuẽtio & diſpoſitio: puſillum de metaphoris & de numero: de reliquis elocutionis ornamentis nihil, nihil item de actione, cùm Ariſtoteles ipſe primum ſe actionis authorẽ eſſe profiteatur: vt hęc confirmatio, ſuę quęſtionis refutatio ſit. Et quo argumẽto Ariſtoteles probare vult, ſe primũ Logicę inuẽtorem fuiſſe, eodẽ intelligatur multos doctores habuiſſe. Poſtremò petitur merces operis, eiúſque perfectio ſignificatur. Quamobrem ſi veſtro iudicio, præſertim cùm principium eius antè nullum fuerit, doctrina præ cæteris per acceſſiones amplificatis perfecta & abſoluta eſſe videatur, reliquę veſtrûm omnium, vel eorum qui audierint, partes erunt, omiſſis quidem doctrinæ partibus, veniã, inuentis autem multam gratiam impertiri. Hîc igitur Ariſtoteles pro tantis laboribus futuros eorum iudices obteſtatur: atque adeo audacter, vt Alexander notauit, perfectionem hîc & abſolutionem loquitur: planéque & apertè loquitur, Logicam, nõ ſolùm à ſe primùm inuentam, ſed tandem præ cæteris priùs inuentis perfectam atque abſolutam: Quæ ambitio tamen tot teſtimoniis támque locupletibus primo libro conſtricta & conuicta eſt, vt iam dubia eſſe non poſſit: Et ſanè (ſi quid excuſari poſſit iſte gloriæ tantus amor, atque hæc laudum immẽſa cupido) Ariſtoteles mihi videatur hæc profiteri, elatus non alia veriùs, quàm à ſe conſtitutæ methodi & collocationis opinione: vt Ariſtoteli, qui Logicam aptè collocarit, Logicam primus inuenerit & perfecerit: tãquam Logicæ artis, niſi aptè & ordine collocatæ, nullus futurus eſſet vſus. Quamobrem Ariſtoteli

teli methodum tantoperè probatam & laudatam, sed methodum in Organo Logico non satis adhibitam, studiosè consectamur, vt Aristotelis opinione propemodùm seducti, primũ Logicæ compositorem & ordinatorem, primum quoque Logicæ inuentorem & perfectorem, imò primũ logici vsus authorem arbitremur: nec vllam omnino Logicam, nisi methodica specie formatam iudicemus: Omnésque iccirco, qui vbicunque terrarum sint, philosophos, quod initio fecimus, rursus in extremo, debilitatis humanæ bene memores & imprimis nobis conscij, ad hanc laudem cohortamur: nec eos vt Aristoteles, omissi veniam poscimus, sed vt Apelles à prætereuntibus, errati notitiam & medicinã flagitamus: vt ab iis omni studio ac seueritate in nostram Dialecticam animaduertatur, quid verbis sit inusitatum, ὁμώνυμον, duriùs immutatum, ἀμφίβολον, prauè expositum: quid sententiis obscurum, alienum, falsum, ἀσυλλόγιστον, nequid iis impedimentis, artis vsus retardetur: sed multò maximè quid peruersum aut præposterum (illa est enim, illa palma nobilis, Aristoteli longè pulcherrima, nullísque vel Olympicis palmis comparanda: palma tamen pertinax & superba, quę vel grauissimorum laborum põderi facilè non cedat) quid inquam, peruersum aut præposterũ: quid Aristotelis principiis cõtrarium: an γενικώτατον quódque primo, ὑπάλληλον medio, εἰδικώτατον postremo loco positum: an nihil ὕστερον πρότερον confusum sit. Idque cùm deprehensum fuerit, ad illum ipsum, toties iam nobis cantatum vsum: ad illa Aristotelis principia toties appellata congruè & aptè corrigatur & emẽdetur, vt Logica tandem aliquando principiis Aristotelis cõformata, & ad vsum humanitatis instituta teneatur. Imò verò te Deus Optime Max. (à te enim principium, tibi desinet) oro & obsecro, vt hominum mentes exuscites ad laudem gloriámque nominis tui cognoscendam: Neque enim cæci, neque surdi laudare possunt ea, quæ nunquam viderunt, nunquam audierunt: sic pulcherrima nobilissimáque

que mentis humanæ bona, quibus abs te donati homines dotatíque sunt, qui nũquam prouiderint, qui ab intelligentibus audire perciperéque aut noluerint, aut nõ potuerint, gratiam tibi pro tanto munere nullam habebunt: Verùm qui tantum lucis splendorem perspicient, qui admirabilem Dei hominúmque ex rationis mentísque communione societatem cernent, hi singularem tuam erga homines pietatem ex animo veréque complectentur, & syncero veróque cultu venerabũtur. Quare per infinitam bonitatem tuam perge, ac potiùs propera solis huius tui lumen excitare, vt tot orbis terrarum gymnasiis perspiciatur, ametur, colatur.

P. RAMI, REGII ELOQVENTIÆ *& Philosophiæ professoris, lib. xx. Animaduersionum Aristotelicarum*

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pag.6.lin.4. Aristoteli 17.14.*credas* 39.35.*per se fuerint,* 46.31.*& pars* 48.17.*interpretetur,* 74.36.*assutas ex* 79.2.*religatis,* 12.*perfricueris,* 80.22.*excindemus.* 86.4.*elenchorũ duo* 87.15.*rationibus* 96.22.*tolle(dum)* 98.2.*enim* 107.6.*Atque hæc* 30.*docetur.* 109.4.*Si scis, frustrà* 12. *REFER ad notationis elenchum, elenchum definitionis nominalis.* 126.22.*cùm ad* 128.33.*tol.in.*

